Lissák György

AZ ARANYKÍGYÓ

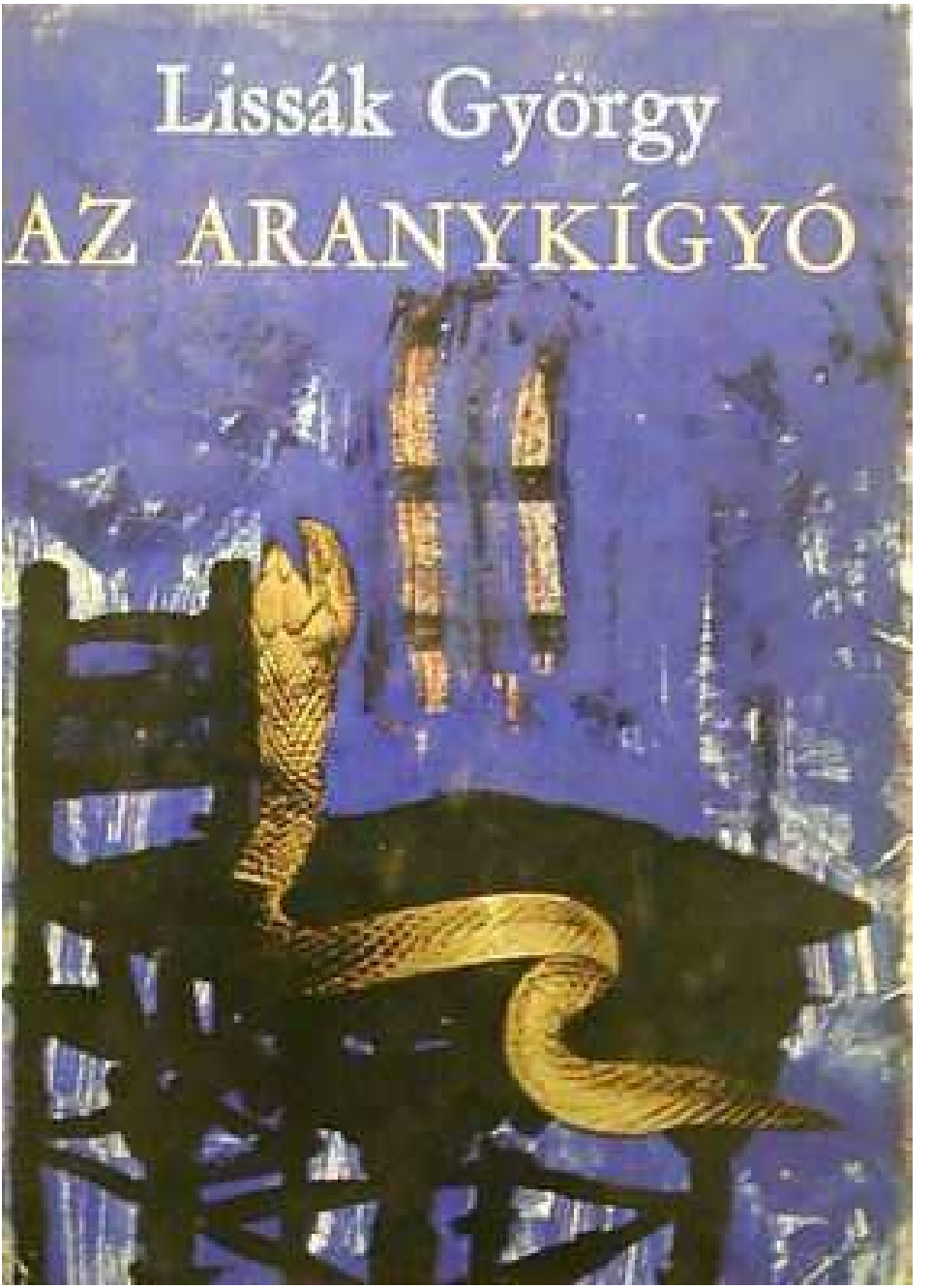

LISSÁK GYÖRGY

AZ ARANYKÍGYÓ

GONDOLAT • BUDAPEST 1970

LEKTORÁLTA BENDA KÁLMÁN
ILLUSZTRÁLTA KONDOR LAJOS
LISSÁK GYÖRGY, 1970

ÖRÖKKÉ ÉL, AKI A NÉP AJKÁN ÉL

ERDÉLYBEN JEGYEZTÉK FEL...

1551-ben olyan langyos volt az ősz Magyarországon, hogy a juhászok csak Borbála napján kezdték hazaterelgetni a nyájaikat. Minthogy a tapasztaltabb hadvezérek – igen bölcsen – a juhászok példáját követik, Johannes Castaldo és Sforza Pallavicini őrgrófok is téli szállást kerestek Ferdinánd király seregeinek, melyek a hosszúra nyúlt ősz idején éppen abban fáradoztak, hogy a Habsburg-család birodalmát a György barát uralta magyar területek okkupálásával gyarapítsák.

A spanyol-német-olasz zsoldosok szálláshelyét illetőleg némi vita kerekedett ugyan Fráter György és a királyi seregvezérek közt, mert a zsugori barát sehogyan sem akaródzott vendégül látni ezt a kiéhezett siserahadat Erdélyországban. De mire hajnaltájt deresedni kezdett a határ, ez a disputa is véget ért, s minden náció rátalált a téli odújára.

Erdély és a Tisza-vidék kormányzója, a király helytartója, Magyarország főbírája és kincstartója még mindig a pálos rendi György barát, a nagyváradi püspök, akit ezen az őszön a Német-Római Szent Birodalom császárának, V. Károlynak az óhajára a római pápa bíborosi méltóságra emelt, s Ferdinánd király Esztergom érsekévé tett.

De Esztergom várában már 1543 óta müezzin óbégat Allah híveinek. .. így az ország első zászlósura egyelőre nem foglalhatta el a prímási rezidenciát.

Rómába sem kellett elutaznia a bíborosi jelvényekért. V. Károly császár előrelátó közbenjárására ezekkel már útban volt a pápa külön legátusa, akit György barát fényes ünnepségek keretében december 17-én Gyulafehérváron szándékozott fogadni. Már december 21-re országgyűlést is hirdetett Székely-Vásárhelyre, ahol az erdélyi Karok és Rendek előtt a királyi seregek vezéreitől kísérve Magyarország első főuraként jelenhet majd meg.

A töröktől visszafoglalt Lippa várából távozva a bíboros most is a királyi hadaktól elkülönült tábort veretett, s miután azok téli szállását sok huzavona után kijelölte, pár nappal előbb kelt útra. Erdélybe érve mind a felkelt hadseregét, mind az ezerötszáz főnyi vajdai bandériumát hazabocsátotta, s december 13-án udvartartásával és két huszárszázadból álló testőrségével Alvinc-ra érkezett, amikor is hajnalban jeges lehelet kergette el a langyos őszt, s nyomában minden folyó befagyott.

Néhány évvel előbb itt egy régi szerzetes kolostorból kastélyt építtetett. Az építész tervei alapján a kolostor templomát le kellett bontani.

Mikor György barát megtekintette az építkezést, csupán ezt mondta: „Félek, hogy Isten megbüntet, mivel templomát lerontottam."
Felszentelt pap s váradi püspök létére eszébe sem jutott, ha ide jön pihenni, hol fog misézni...

FRÁTER GYÖRGY HITVALLÁSA

Hetvenedik évében járt a bíboros, de alig látszott ötvennek.

– Mintha huszonöt éve megállt volna felette az idő ... – suttogták mögötte babonás tisztelettel azok, akik még sajóládi remete korából ismerték.Ahol megjelent, robusztus alakja, lenyűgöző egyénisége mindent betöltött, s mindenkit statisztává zsugorított. Ellenvéleményt különben is csak látszólag s csak ideig-óráig tűrt.

Egyetlen ember élt a környezetében, aki bírálhatta, kifigurázhatta vagy éppen meg is tréfálhatta. Ez az udvari bolondja volt: Truppay György, az egykori nemes, végvári katona. Ha elhisszük zagyva dicsekvéseit, melyekből éppúgy nem fogy ki, mint a borsos történeteiből, fél évszázad előtt abban a huszárszázadban harcolt a török ellen, melynek kapitánya mostani gazdája, a bíboros volt. – A török anyák azért imádkoznak ma is oly buzgón Allahhoz, hogy fiaik sohse kerüljenek az erdélyi huszárok kardja elé – meséli unos-untig Truppay –, mert az első igazándi huszárrohamot a beste férgek ellen Utissenovich György – azaz Fráter György – vezette.

A bíboros ritkán mondott ellent kedvencének. Korábbi éveiről pedig sohase beszélt. Hagyta szövődni maga körül a legendákat. S ezek a ragyogó színű meseszőttesek nemcsak a váraiban, palotáiban, kastélyaiban és udvarházaiban bűvölték az embereket, nemcsak a városok, falvak és tanyák népében keltettek iránta babonás tiszteletet, hanem a szétzilált országhatáron túl is a szelek szárnyán kószáltak tova a Habsburg-császár birodalmába, hol sohasem nyugszik le a nap, s Szulimán császár három világrészre nyújtózkodó országába, ahol az Úr 1551. esztendejében a félhold még mindig nem akar fogyatkozni.

Truppay György öreg huszár volt már, amikor egy portyán a töröktől fejsebet kapva megzavarodott, de oly különös módon, hogy egy kerékkel többje lett neki. Marcona hallgatagságát mindent tréfává varázsoló szemlélettel cserélte fel, s nem akadt olyan ember, akit ne tudott volna borsos tréfáival könnyekig nevettetni.

A bíboros udvari bolondját már sok-sok év óta testvérének szólította, s minden útjára magával vitte. Különösen az étkezéseinél volt a bolond elmaradhatatlan társa. Ezért tűnt fel most mindenkinek üresen ásító karosszéke az ünnepi asztal végén.

– Mi történt Truppayval? Hol van? – súgtak össze a vendégek, bár hangosan senki sem kérdezte. A bíboros jelenlétében általában nem volt ildomos bármiről is kérdezősködni.A mai estebéden pedig oly fényárban úszott az alvinci kastély lovagterme, a falakon függő karos szövétnekek, a sarkokban lobogó fáklyák, s a mennyezetről csüngő velencei üvegcsillárok tömérdek gyertyalángja annyira elkápráztatta a tábori mécsekhez szokott katonák szemét, hogy a nagyváradi székesegyházban sem ültek volna illetődöttebben, mint itt, a pompásan terített lakomaasztalnál.

Mindenki érezte, hogy a házigazda ezzel a vendéglátással leghívebb emberei közé sorolta. Főtiszt és udvari méltóság ehhez szabta étvágyát és szomjúságát. Már javában forgolódtak a vendégek körül a kukták, étekfogók és a pohárnoki tisztet betöltő nemes apródok, amikor a bíboros magához intette kedvenc apródját, Vas Ferencet.

– Hol van Truppay? – kérdezte bronzcsengésű hangján, melyet oly csend követett, hogy csak a kandallókban parázsló fahasábok pattogása hallatszott.

– A borospincében, eminenciás uram.

– Miért nem jött be a lakomára? – húzta fel bozontos szemöldökét a bíboros.

– Nem hívta meg eminenciád, s Truppay, hm, úgy vélem, azóta már leitta magát... bánatában – tette hozzá látható zavarában az apród.

– Leitta magát? – kiáltotta a bíboros vidáman. – Annál jobb. Legalább nem kell fáradoznotok hordónyi hasa feltöltésével.

Harsány nevetés dübörgött végig a termen.

– Meghívhatom a nevedben? – kiáltotta Perusith, a bíboros rokona és főbizalmasa.

– Eredj, Gáspár! Invitáld a nevemben! Csak aztán nehogy te is ott maradj vendégmarasztaló hordóim társaságában!

Mialatt Perusith a vendégek hahotája közben elhagyta a termet, Vas Ferenc a bíboroshoz hajolt:

– Azt mondta az a bolond Truppay, hogy bizonyára nem ok nélkül érkeztünk az ördögi praktikákra legalkalmasabbnak vélt Luca napján a templom nélküli alvinci kastélyba... hm. ..

– És még mit mondott? – mosolygott rá a bíboros.

– Az elébb lent voltam borért. Látom, ott imbolyog a hordók közt az a hóbortos. Alighanem teljesen részeg már. Azt mondja, a hordók ördögeitől kér tanácsot. Közben kopogtatja, döngeti a hordókat, s olyikba belemártja a lopótököt. Nagyot kortyol, aztán érthetetlen motyogással vitatkozik a hordóval ...

– Ne törődj vele, fiam! Nyilván lerészegedett az istenadta. Pliszen a lippai hadjárat alatt alig jutott egy-két kupa borhoz – válaszolta a bíboros, s felállt.

Fiatalosan csillogó szemeit végigjáratta minden vendégén. Mindegyiknek úgy nézett a szeme közé, mintha csakis hozzá akarna szólni. Aztán szokott méltóságával áldásra emelte kezét. Hangja, mint a bölcs apáké, meleg és lágy volt.

– Híveim! Mint Róma bíborosa, atyafiságos szeretettel köszöntelek benneteket. Tudjátok, hogy valamennyiteket családtagomnak tekintem, s egynek magamat a nép közül, melynek vezetése rám bízatott. Mindig a jó pásztor gondosságával óvtam, vezettem, tanítottam a rám bízott nyájat, s bármit cselekedtem, legjobb belátásom szerint a nép üdvéért tettem. Hosszú életem folyamán megtanultam tisztelni és becsülni az embert, bármily gyarló legyen is. S mint láthatjátok, országunkban a Karok és Rendek érdekeit sem sértettem, csupán támogattam népünk jólétének felvirágoztatásával.

Elhallgatott, s pár pillanatig csak nézte vendégeit. Aztán emeltebb hangon folytatta:

– Ezen az őszön a pápa őszentsége, V. Károly császár és Ferdinánd királyunk bizodalma oly magas méltóságra emelt, ahonnan lehetőségem nyílik akkora erők mozgósítására, amelyek segítségével – ha magunk is mindnyájan harcba szállunk – végleg kiűzhetjük hazánkból az oszmán hordákat.

– Vivát! – kiáltotta helyéről felugorva s kardját rántva valamennyi vendég. – Úgy legyen! – tomboltak fellelkesedve a hallottakon, s a bíboros köré tolongtak.

Most úgy kondult rájuk a bíboros hangja, mint a nándorfehérvári diadalt ünneplő déli harangszó:

– Híveim! A végső diadalhoz mérhetetlen erő kell. A világ legerősebb katonai hatalmát kell megtörnünk és szétzúznunk. Megfordítom az ősi mondást: Si vis bellum, pára pacem! Ha háborút akarsz, készülj a békére!* Igen, a győzelmes háborúhoz előbb tartós békére van szükségünk. S királyunknak a törökkel kötött békéje jövő nyáron lejár. Ezt újabb hét esztendőre csak én tudom meghosszabbítani Sztambulban. Ezért utazom a közeli hetekben Ferdinánd királyhoz, s ha lehetséges, Károly császárhoz is, hogy

bízzanak meg a békekötés kieszközlésével. De ha szükségét látom, a francia és az angol királyt is felkeresem majd a béke évei alatt. Mert egész Európa szövetségére szükségünk lesz... S ezalatt itthon gazdagodnunk és fegyverkeznünk kell. Újabb és újabb ágyúöntödéket, fegyverkovácsüzemeket kell létrehoznunk. Aranyunk, rezünk és vasunk annyi, mint karunk és leleményünk ereje. A többi a ti dolgotok! Már ami a fegyverforgatók kiképzését és vezetését illeti. Mint ahogy a végső diadal is a tiétek és gyermekeiteké. . . A nép, a mi népünk teljesíteni fogja kötelességét. Hiszen nemrég egyetlen hívó szavamra csak Erdély ötvenezer harcost küldött a zászlóm alá. Harcost? Hősöket. Mert valamennyien azok vagytok.
Ismét halkabbra fogta beszédét. Titokba avató hangon folytatta :

– Nos, ezért van szükségem a királyi seregvezérekre. A végső harcnál a spanyol, német és olasz csapatokra is számítunk. Mint tudjátok, Castaldo és Pallavicini őrgrófok már három nap múlva a vendégeim lesznek itt, s 17-én Gyulafehérvárra utazunk, hogy a vajdai bandérium tisztjeit együtt vendégeljük meg. Össze kell barátkoznunk! Előbb a seregvezéreknek, aztán a harcosoknak is. Egész Európának! Igen. Győzelmes háborúnkhoz előbb tartós békére van szükségünk.. . Mindkettőre emelem serlegem!
– Vivát, crescat, floreat Hungária magna integra!* – ordították szinte egyetlen hangon a vendégek, aztán mindnyájan fenékig ürítették a serlegeiket.

Ekkor lépett be Perusith hatalmas vállára támaszkodva Truppay György. Örökké lázasan égő szeme most úgy dülledt ki borvirágos orra fölött, mintha csodára meredne. Perusith Gáspár a székéhez vezette s leültette. Torpay apród bort öntött a kupájába, s néhány étekfogó ínycsiklandó pecsenyéket halmozott eléje.
* Eredetileg: Si vis pacem, pata bellum I – Ha békét akarsz, készülj a háborúra!
* Éljen, növekedjék, virágozzék a sértetlen nagy Magyarország!

Truppay félretolta az ételt, s maga elé húzta a kupát. Aztán az aranyszínű tokaji tükrében hosszan nézte feldúlt arcát. A vendégek figyelme hamar elterelődött róla. Sokkal-sokkal érdekesebb volt, amit a bíborostól hallottak. Erről beszéltek egymás közt. A szóáradatban gyakorta felcsendült Castaldo és Pallavicini dallamos hangzású neve.

A bíboros szemben ült Truppayval. Kis ideig szeretettel, mosolyogva nézte öreg bolondját, aztán lekiáltott hozzá az asztal végére:

– Min töprengsz, testvérem?
Truppay lassan ráemelte véreres szemét. Fájdalomtól barázdált arca komorabb volt, mint valaha.

– Azon, testvérem, hogy a tűnt idők folyamán igen sokszor hallottam tőled, te nem akarsz magad mellett hasonlót tűrni: mint gyermek első voltál a gyermekek között; mint remete első a remeték közt; mint királyi tanácsos első a tanácsosok közt.

– Valóban, ezt többször hallhattad tőlem – válaszolta a bíboros társaságára mosolyogva.

– Te mondtad, tehát így volt – folytatta Truppay kissé akadozó nyelvvel –, de hozzá kell tennem, mert erre én vagyok a tanú, hogy mint huszár is első voltál a huszárok között. A török anyák ötven év óta ma is Utissenovich huszárkapitánnyal ijesztgetik, s tőle óvják a porontyaikat.

– Ezt meg te mondtad már el sokszor – vágott a szavába Vegedy Imre, a tudós gyulafehérvári főesperes, aki köztudottan meghitt barátja a bíborosnak.

Truppay nem zavartatta magát. Még csak vissza se nézett a közbeszólóra. Csupán a kupájából szürcsölt egy kortynyi bort, melynek java része visszacsordult kókadtan csüngő bajuszáról. Aztán szemét a házigazdára meresztve folytatta:

– Ha te továbbra sem akarsz magad mellett hasonlót tűrni, testvérem, akkor mint a gyermekek, a huszárok, a remeték és a királyi tanácsosok között, most a bíborosok közt is elsőnek kell lenned! Primus inter pares... Magyar pápa még úgysem volt – tette hozzá két csuklás között.

– Részeg vagy, György fiam! – intette le emelt hangon Vegedy Imre főesperes úr.

– Nem tudod, mit beszélsz. Jobban tennéd, ha lefeküdnél.

– Nagyon is tudom én, hogy mit mondok. Különben is, a testvérem őeminenciája tudakolta, hogy min töprengek. Hát ezen is, meg mindazon, amit a György barát boroshordóiban lakó ördögök súgtak ma este nekem. Mert ha nem tudnátok, ma éppen Luca napja van. Az ördögi praktikák éjszakáján időzünk itt.

– Apage Satanas! Távozz tőlem, sátán! – kiáltotta közbe Vegedy Imrével az élén három pap is.

– Hagyjátok, hadd öntse ki testvérem a szívét nyomorító gondolatait mindnyájunk előtt! Hiszen egy család vagyunk. – intette le a bíboros bőszülő paptársait.

– Nos, testvérkém, ha már elcserélted ezt a szép országodat egy bíborosi kalapért, legalább a fejedre vigyázz, hogy viselni is tudjad!

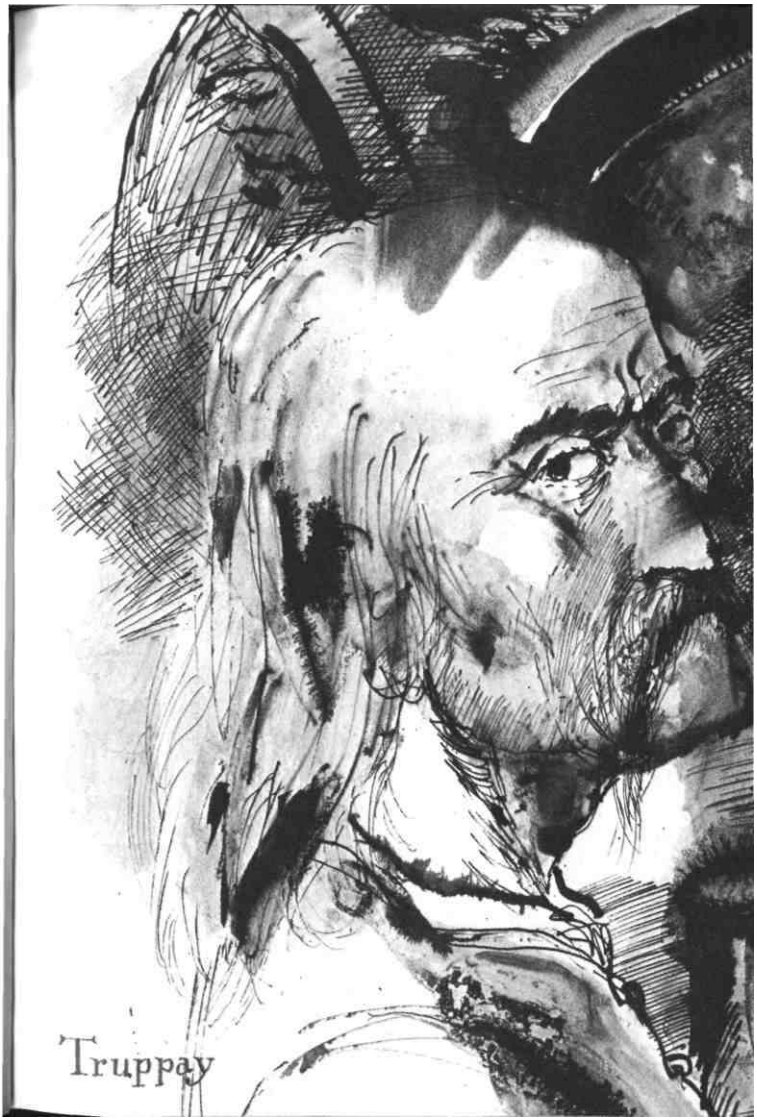

Truppay

Truppay ennél vaskosabb tréfákat is megengedett maganak, így a ház urával együtt mindenki nevetett, csak az udvari bolond maradt szokásához híven komoly. Felkelt a helyéről, s a bíboroshoz imbolygott. Két kezét a házigazda széles vállára téve, láztól csillogó szemét még jobban kimeresztve kiáltotta:

– Óvjad magadat, testvérem, a szakállas olaszoktól, akiket ide hívtál vendégségbe, akik tőrt vonnak a te meggyilkolásodra!

A bíboros szelíden, de vasmarokkal fejtette le válláról a bolond görcsbe rándult kezét, s nagyon halkan csak ennyit mondott:

– Ezt többet ne halljam!

Aztán a döbbent arcú társaság felé fordult:

– Híveim! V. Károly császár, Ferdinánd királyunk és a pápa őszentsége diplomái, melyek személyemet az ő legnagyobb megbecsülésükről biztosítják, itt vannak dolgozószobám vasszekrényében. A táborban mindnyájan olvastátok. Azt is tudjátok, hogy öt nap múlva Gyulafehérváron átveszem a pápa őszentsége személyes követétől bíborosságom megszentelt jelvényeit. Ugyan ki merészelne kezet emelni rám?

– A szakállas olaszok, akik tőrt vonnak a te meggyilkolásodra! – üvöltötte közbe Truppay.

– Vezessétek ki ezt a szerencsétlent! – utasította apródjait éles hangon a bíboros.

Vas Ferenc három társa segítségével kituszkolta a tovább üvöltöző bolondot.

– Még csak annyit, híveim, a megnyugtatásotokra: a keresztény világban a török igazi állapotát egyedül én ismerem, s ezt Európában mindenki tudja, akit illet. És azt is, hogy Budát és Magyarországot tartom szem előtt, s annak visszaszerzésére keresem a terveket és megoldásokat. Bárcsak mihamarabb találkozhatnék Ferdinánd királlyal!

– Nem valami sok ész van értéktelen szolgáinak a fejében; holott Szulimánnál sok ezer számra található a leleményes ember – szólalt meg Vegedy Imre főesperes úr gondterhelt mosollyal.

– Eminenciás urunk mindig a bölcsesség mérlegén latolgatja az eseményeket – vette át a szót a pillanatnyi csendben a testőrparancsnok. – De nem tudhatjuk, hogy magától a jövendőmondó lélektől vagy mástól kitanítva figyelmeztetett Truppay... – folytatta mélységes aggodalommal.

– Szegény, ma nemcsak bolond, hanem le is részegedett. Három hónap alatt nem ivott annyit, mint ma – felelte mosolyogva a bíboros.

– Mégsem ártana az elővigyázat... – válaszolták a tisztek.

– Egy bolond százat csinál, tartja a közmondás – replikázott a bíboros, s intett az apródoknak, hogy töltsék Szent János áldásra a serlegeket.
Majd felállt az asztaltól, és köpönyegét kérte. Vas Ferenc ráterítette. A kitárult szárnyasajtóból hirtelen visszafordult. A vendégek azt hitték, főpapi áldásban részesülnek, de csak parancsait hallhatták:

– Itt már nincs szükségem rátok. Mulassatok, ameddig jól esik, de tizenhatodikán mindnyájan Gyulafehérváron legyetek! Fényes fogadtatást és lakomát óhajtok tizennyolcadikára! – fordult Vegedy Imréhez.

– Minden a kívánságod szerint lesz, eminenciás uram – felelte a főesperes.

– Ti pedig tizenhatodikán a pápai követ elé lovagoltok – mondta a sorfalat álló testőrtiszteknek, – a Monsignorét díszegyenruhában fogadjátok, s így vonultok vele Fehérvárra!

– Ki marad veled, eminenciás uram? – kérdezte aggódó tekintettel Perusith.

– A személyem körüli apródok és a kastélyszolgák, meg a szakácsom. A király hadvezéreit és azt a néhány tisztet a kíséretükben egy napra ők is el tudják látni. Béke veletek!
Sarkon fordult, s a vasalt tölgyfa ajtószárnyak becsukódtak utána.

– Teljesen védtelenül marad. – tűnődtek a testőrtisztek.

– Ha valami baja esik, azt ennek az átkozott bolond Truppaynak köszönhetjük – dörögte Perusith Gáspár.

– Elfelejtette áldását adni ránk – mormogta lehorgasztott fejjel az öreg Vegedy főesperes úr.
Jó ideig tanácstalanul meredtek egymásra, aztán kötelességszerűen felhajtották a Szent János-áldást.Truppay György másnapra kijózanodott, de még bolondabb lett. Nem evett, nem ivott – bármivel is kínálták. Naphosszszat a bíboros nyomában ődöngött, s ha meglátta, eszelős üvöltésbe fogott: „Óvjad, magadat, testvérem, a szakállas olaszoktól, akik tőrt vonnak a te meggyilkolásodra!"

A bíboros még egy álló napig hallgatta és tűrte bolondja lármázását, aztán tömlöcbe vettette.

FERDINÁND KIRÁLY ÜZENETE

Állig felfegyverzett, díszesen vértezett lovasok között négy mecklenburgi ló húzta a hadvezérek utazó batárát. A százötven spanyol katona élén Johannes Castaldo őrgróf parancsőrtisztje, az alvinci út sikere reményében kapitánnyá előléptetett André Lopez de Llanos és Pesty Gáspár lovagolt.

Pesty volt a kis sereg kalauza. Ó már sokszor megtette ezt az utat Alvincba a kastély urának szolgálatában. Titkári teendőket végzett a kormányzó mellett, aki királyi főkincstartó, főbíró és nagyváradi püspök is lévén, bőven ellátta írnivalóval. Fráter György – mert maguk közt csak így hívták a kormányzót, hiszen ő is így írta alá minden okmányát: „Fráter Georgius", vagy ahogy a deákul nem tudó nép szólította: György barát, az egész világgal levelezésben állt. A szultánnal, a pasákkal és bégekkel folytatott szünet nélküli levélváltások és a csauszokkal folytatott tárgyalások tolmácsolása emésztették el Pesty Gáspár ifjúságát.

Amikor a kormányzó bemutatta Castaldónak, Pesty úgy érezte: eljött hozzá a megváltó, aki kiszabadítja mágikus erejű gazdája taposómalmából. Éjszakákon át szőtte terveit, miként férkőzhetik a spanyol főúr bizalmába. Végül is sikerült célt érnie: Castaldo kikérte a kormányzó szolgálatából. Fráter György nem tagadhatta meg a császár bizalmasának kérését, amikor ő is kapott tőle cserébe egy olasz titkárt: Marc Antonio Ferrarit, aki nyelvismeretben, íráskészségben és műveltségben gazdagabb volt Pestynél.

Castaldo új titkára szinte megállás nélkül mesélt Lopez kapitánynak. Azon a konyha-latin nyelven társalogtak, melyet Európában az anyanyelvén kívül mindenki megtanult, ha vinni akarta valamire. Beszélt a pálos remete melletti hajszolt, sanyarú életéről. A barátról és környezetéről. A mérhetetlen kincsekkel tömött várkastélyokról. A nagyváradi püspöki és a szamosújvári állami kincstárról, s Alvincról, ahol Fráter György a magánkincstárát rejti. Világhírű drágakőgyűjteményét, s a legendákat szülő aranykígyót, melyet köztudottan az ördögtől kapott. Beszélt Budáról, Pestről, ahol a családját hagyta, s mesélt Sztambulról, a portáról és a Yedikuléről, ahol Majláth István erdélyi vajdát és Török Bálintot látogatta. Aztán a terveiről beszélt, mert úgy érezte, hogy Castaldo szolgálatában végre kitárul előtte is Károly császár világbirodalma, melyben sohasem nyugszik le a nap.

A kapitány spanyol udvariassággal hallgatta, s ami a szóáradatból érdekes volt számára, azt gondosan emlékezetébe véste. Amikor Fráter György

dáriusi kincseiről volt szó, kétkedve ingatta fejét, s aztán nagy figyelemmel hallgatta végig Pesty még részletesebb beszámolóját. Sápadt arcán egyetlen izom sem rándult. Csupán keskeny, vértelen ajkai szögletén ült egyfajta gúnyos mosoly. De melyik spanyol grand mentes ettől a világot fitymáló mosolytól?

André Lopez de Llanos kapitány nem sokat tudott Magyarországról. A Nyugat-indiai szigetekről s az indiánokról lényegesen bővebb ismeretei voltak; két fivére jelentős mennyiségű aranyport zsákmányolt az ottani bennszülöttektől. Madridban úgy hírlett, hogy V. Károly császár birodalmának keleti végein is gyűjtik az aranyport a bennszülöttek.Ezért csatlakozott önként Castaldo őrgróf seregéhez. S most – hála a mellette lovagló Pestynek, ennek a kivénhedt, locsogó titkárnak – már a dolmánya bélésébe varrva hozhatja az alvinci kastély építési tervrajzát, melyen valamennyi titkos faliszekrényt, kamrát, alagutat és kijáratot feltüntetett az olasz építész, akinek nevét a részegre ivott Pesty csak nemrég árulta el. Szerencsére a vezérek addig vitatkoztak a seregek téli szállása felől, amíg volt ideje előkeríteni György barát olasz építőmesterét, aki tetemes summát kért és kapott e rajzért. Alig volt ennyi Lysimachus-aranypénz a hadsereg pénztárában. Mert a derék olasz csupán ebben a pénznemben fogadta el fizetségét. S minthogy a császár kapitánya, egy spanyol grand mégsem sikkaszthat, hogy a pénzt visszatehesse a hadipénztárba, kénytelen volt a szerencsétlen olaszt feláldozni a becsület oltárán. „Errefelé nagyon mélyek a kutak, különösen, ha a beléugrónak spongya van a szájában és ágyúgolyó a bugyogójában" – állapította meg elégedetten André Lopez de Llanos kapitány.

Vajon sikerül-e olyan értékre bukkannia az itteni bennszülötteknél, mint a fivéreinek Nyugat-Indiában? Pesty Gáspár locsogásai után úgy vélte: nem kell Madridban szégyenkeznie megdicsőült atyja arcképének és dúsgazdaggá lett testvéreinek a vizsla tekintete előtt.

Castaldo és Pallavicini a farkasordító hidegben már Luca napján legémberedtek a nyeregből, s azóta lószőrrel bélelt, vastag posztóval kárpitozott kocsijukban utaztak Alvinc felé. Lábaik alatt minden vendégfogadónál forrósított téglákat váltottak.

A lóhalálában utánuk vágtató Mercada átadta a király szóbeli üzenetét, s Pallavicini most olaszos bőbeszédűséggel latolgatta a lehetőségeket. De Castaldo alig-alig méltatta válaszra. Végül is türelmetlenül leintette:

– Még mindig nem látod a lényeget. Nagyon is lehetséges, hogy a barát ármánya ismét az orrunknál fogva vezet.

– Hiszen Pesty Gáspár mindenről tájékoztatott – vágott a szavába Sforza Pallavicini.

– Éppen ez a baj, hogy csupán a barát famulusa, ez a tollrágó fickó informált, és senki más. Ennek pedig minden szavában sértett hiúság és nagyravágyás izzik.

– A barát két levelét mi is elolvastuk, mielőtt Hajdár basához ért, és Pesty csaknem szó szerint idézte ezeket a leveleket. Tehát a többiről is feltehetően igazat beszélt.

– Azért jelentettem a királynak. Ekkora felelősséget nem vállalhattam egyedül – mormolta maga elé Castaldo.

Néhány korty forralt bort ivott a kulacsából, aztán gondolataiba mélyedve, üres tekintettel nézte az országútról felröppenő varjúcsapatokat.

Pallavicini hatalmas orrával többször beletrombitált csipkeszegélyű zsebkendőjébe, majd néhányat tüsszentett. Ekkor Castaldo, enyhe undorral a szája szögletén, feléje fordult. Acélszürke szemét társára függesztette. Szavai most oly halkan sziszegtek ajkáról, hogy Pallavicini kénytelen volt egészen közel hajolni hozzá.

– Ha ez a Pesty most is a barát embere, úgy értem, ha október 16-án éjjel a barát utasítására jött hozzánk, akkor holnap aligha utazunk Gyulafehérvárra.

Pallavicini elfehéredett arccal meredt rá:

– Képtelenség – dadogta rekedtre száradt hangon –, képtelenség. Ha igaz a kételyed, akkor a barát az olasz titkárt is megvesztegette.

– Így, így – bólintott Castaldo. – Te jobban ismered a honfitársad megbízhatóságát. Úgy tudom, Marc Antonio Ferrari velencei származású – tette hozzá fanyar mosollyal.

– Ferrari egykor csakugyan a Signoriát szolgálta. Hm. Ott ismerte meg a pénz hatalmát, ott tanulta meg tisztelni az aranyat .

– Ha jól emlékszem, éppen eme tulajdonsága miatt vállalt nálam kezességet őrgrófságod ezért a spadassiért, azaz bérgyilkosért . . .

– Minden bizonnyal. Hiszen velencei informátoraim szerint néhány hasonló tárgyú megbízásnál már valóban eredményesen működött. .. Nem Ferrari mulasztása, hogy még mindig ez az ármányos szerzetes parancsol Erdélyben – tette hozzá szemrehányó hangon.

– Nos, én már július 5-én megírtam Ferdinánd királynak, hogy adjon utasítást, mitévő legyek feleslegessé vált helytartójával. Akkor azt a választ kaptam, ha észreveszem, hogy olyasvalamit tesz, ami nyilvánvalóan veszedelmünkre szolgálhat, végezzek vele. Ezek után őfelsége kinevezte Eszter-

gom érsekévé, s a császár bíborosi méltóságra emeltette. Mit tehettem volna hát tárgyi bizonyítékok nélkül? – válaszolta Castaldo ingerülten.

– Pesty jegyzőkönyvbe mondott tanúvallomása bizonyítja, hogy a bíboros a török cimborája, s a lippai ostrom szabotálása és Ulomán basa elengedése után őfelségéék előtt is eléggé nyilvánvalóvá vált a barát újabb árulása – hadarta Pallavicini egyre izgatottabban.

– Személyes kihallgatást kértem őfelségétől, s minthogy nem engedélyezte a bécsi utamat, saját szakállamra adtam ki az utasítást, hogy ha a barát kilovagol, négy karabélyosunk lője agyon.

– Ezt nem tudtam – szólt közbe útitársa enyhültén.

– Nem közöltem, mert a parancsőrtisztem, Lopez de Llanos mindnyájunkra nézve veszélyesnek vélte a parancs végrehajtását. Szerinte a barát huszárezredei valamennyiünket kardélre hánytak volna. Lopez de Llanos úgy találta, hogy az efféle dolog könnyebben és biztosabban elvégezhető zárt helyiségben. Például a barát lakásán. Ismerve az új bíboros hiúságát, Lopez de Llanos javasolta, hogy ajánljuk fel díszkíséretünket a gyulafehérvári ünnepségre és a vásárhelyi országgyűlésre. Azt hiszem, Pesty adta neki ezt az ötletet – fejezte be Castaldo, és lehúzta a hintó ablakát.

Üde, langyos szellő csapódott arcukba.

– Ennyire megenyhült közben az idő? – kapta elő zsebkendőjét Pallavicini, hogy náthás arcát a friss légáramlattól óvja. – Hiszen délelőtt még majd megfagytunk abban az istenverte fogadóban.

– Éppen ezért fog csodálkozni őrgrófságod, ha kiburkolja az arcát, és kinéz az ablakon! – kiáltotta Castaldo.

Öreg estére számították érkezésüket, de a keményre fagyott úton oly vígan poroszkáltak a lovak, hogy a kristályosan tiszta levegőn keresztül már kora délután felcsillantak előttük az al-vinci kastély téli napfényben fürdő ablakai.

Pallavicini két tüsszentés után engedelmeskedett, s amint az ajtóhoz hajolt, maga is felkiáltott:

– Ilyen csodát még nem láttam!

A kastély fölött félkör alakban, földtől földig a legcsodálatosabb égi színekben tündöklő szivárvány ívelt. Effajta glóriát még a leghitbuzgóbb olasz festők sem álmodnak biblikus képeik megszentelt épületei köré. Ugy ragyogott az az égi jelenség a bíboros kastélya fölött, hogy a csaták rőt fényeitől edzett hadvezérek szeme is csakhamar káprázni kezdett tőle. Inkább egymás ámuló arcába néztek.

– December 16-án – mormogta Castaldo.

– Reggel még csikorgó hideg, most meg ez a langyos fuvallat és szivárvány – makogta útitársa, és gyorsan felrántotta az ablakát.

– Nos, bármennyire viszolygunk ettől az úttól, nekünk, délieknek határozottan jó jel, ha ennyire megenyhült időben folytathatjuk – válaszolta Castaldo.

Az ülésük előtt himbálózó kosárból aszalt déligyümölcsöt kezdett majszolni. Egy jókora fügét szopogatva még egyszer kibámult az ablakon. A távolba kanyargó úton mintha valami közeledő porfelhőt látott volna. Lusta volt előkeresni az amszterdami üvegét, mellyel jobban szemügyre vehette volna a tájat. Inkább a maga oldalán is fölhúzta az ablakot.

– Ezt a Pestyt én kértem el a baráttól – kezdte újra a társalgást. – Az első szóra átadta ezt a fickót. Azért, mert én beajánlottam hozzá a te Ferraridat, nem kellett volna megválnia a megszokott íródeákjától.

– Tehát vagy kegyvesztett lett a barátnál ez a Pesty, vagy pedig agent provocateur – vágott közbe Pallavicini.

– Így, így – mosolygott rá Castaldo. – Nagyon lehetséges, hogy ez az én újsütetű titkárom és tolmácsom, aki itt lovagol Lopez de Llanos kapitánynyal a katonáink előtt, éppen az örök nyugalomra kalauzol bennünket a barát szivárványos kastélyában.

– Az a pokolfajzat itt, a kéjtanyáján, ebben a hírhedett csodakastélyában akarna bennünket eltenni láb alól? – kiáltott fel Pallavicini, aki a hintó ablakán át azóta is ki-kinézett a mindjobban közelgő s a szivárványfényben is komor épületre.

– Van nagyobb kéj halálos ellenségünk kivégzésénél? – mormolta maga elé a válaszkérdést Castaldo a mély meggyőződés őszinteségével, miközben bal keze két ujjával a fügék alól egy datolyát emelt ki. Pallavicini sokkosán tágult szemmel meredt rá.

– De hát miért végezne velünk, ha csakugyan nem akar Erdély fejedelme lenni? Ha mindez csak Pesty sértett hiúságából fröcsögő zagyvaság? – kiáltotta fojtott szenvedéllyel. – Hiszen ezt a vénembert mi ketten most már pápává is tehetjük, ha kedvünk tartja.

Castaldo csitítva emelte fel jobbját, mellyel eddig remekmívű toledói tőrét simogatta.

– Már nem. A Pestytől kapott információk továbbjelentése után már semmiképpen sem. Az elébb hallottad Mercadától a király válaszát. A solymármester Ferdinánd legbizalmasabb híve. A király írását, pecsétjét lehet hamisítani, de Mercada szava őfelsége szava.

– Mindnyájunknak V. Károly császár parancsol, s Fráter Georgius az ő szavára lett bíboros – szólt közbe egyre izga-tottabban mocorgó útitársa.

– Még mindig nem ismered a spanyolokat! Mi először tanácskozunk, aztán döntünk. Az olaszok fordítva cselekszenek. Ferdinánd spanyol földön nevelkedett, és spanyol módon uralkodik. Felséges bátyja és a tanácsosai nélkül sohase dönt.

Egy kis ideig a tőrében gyönyörködött, aztán oktató hangon folytatta:

– Mint tudja őrgrófságod, Ferdinánd már Salazar titkárral is azt üzente, hogy rám bízza a cselekvést. De elárulhatom: őfelsége most a titkos tanácsosok, meg az alkancellár véleményét is kikérte. Nos, nem ártana, ha őrgrófságod is elmondaná, mit hallottunk Mercadától! Lehetséges, hogy nemsokára a király és császár őfelségéiknél magasabb fórum előtt kell ez ügyben tanúvallomást tennünk.

– Miféle fórumra gondolsz? Talán az Isten zsámolyára? – hörrent fel útitársa.

– No, arra még ráérünk! – válaszolta Castaldo nevetve. – Egyelőre csupán III. Július pápára és a római Curiára gondoltam, ahol a kardinál halála miatt Ferdinánd őfelségét minden bizonnyal perbe vonják. Egyházfejedelmeket még Ferdinánd őfelsége sem gyilkoltathat le jogi következmények nélkül. S bár ő a római király is, azért még a Curia kimondhatja rá az egyházi átkot – tette hozzá jóízűen kacagva.

Castaldo derűje Pallavicinit is csitította, de hangjában még izgalom vibrált:

– Őfelsége a solymármesterével ezt üzente: „Míg látod, miképpen Fráter Georgius a maga gonosz szándékait halasztja, addig te is színlelj, hogy annál kevesebb okot adj neki az árulásra! A hadseregben éjjel-nappal őrködjél, s azt minden vállalkozásra készen tartsd! De ha észrevennéd, hogy a dolgot nem lehet másként intézni, minthogy vagy magad engedd megöletni, vagy te ölesd meg Fráter Georgiust: akkor inkább igyekezzél őt megelőzni, s útból eltenni, mintsem hogy bevárd a csapást, s magad az ország és a kereszténység kárára meg-előztetni engedd!"*

– Pompás emlékezőtehetséged van – állapította meg Castaldo még mindig nevetve. – De én ezt a piszkos munkát szívesebben bíztam volna a magyarokra. Nekik való, hiszen – amint hallottam – évszázadok óta egymást irtják – tette hozzá elgondolkozva.

– Csakhogy Fráter Georgius Utissenovich nem magyar! – kiáltotta Pallavicini, s hevülten folytatta: – Bár a Salazar útján kapott felhatalmazás után Balassa Menyhért önként vállalkozott a barát megölésére. Irgalmatlanul gyűlöli.

– De én elleneztem, mert Balassára még nagy szükségünk van, s a barát halála utáni hercehurca a honfitársai előtt sokat ártott volna a népszerűségének.

– Ezt említette a parancsőrtiszted, s én is csak helyeselhettem bölcs döntésed. Egyébként Fráter Georgius félig horvát, félig olasz.

* L. Horváth Mihály: Utyeáenich Fráter György. IV. köt. III. kiad. Bp. 1868.

– Tévedsz – szólt közbe ismét Castaldo –, az anyja is horvát volt. Horvátország egyik első főúri családjának – ha jól emlékszem – a Martinusevicheknek a sarja. Csak a fivére, a scardonai püspök és a török elől Velencébe menekült rokonaik olaszosították a nevüket.

– Hm.

– Martinuzzira! – így hívják az anyja Veneziában élő családját – segítette ki útitársa.

– Valóban így mondta Verancsics Antal egri kanonok úr is, a szabolcsi főesperes, aki itteni hosszú szolgálata idején lejegyezte a barát élettörténetét, s a király utasítására tájékoztatott engem – jegyezte meg Castaldo.

– Nos, hosszú életében elég szégyent hozott ez a remete az olaszokra. Végezzen hát olasz tőr a pokolfajzattal!

– Ezért esett a választásod Marc Antonio Ferrarira?

– Elsősorban ezért. De az igazat megvallva: a maffia egyidős az olasz néppel. Ezt még a latinoktól örököltük. Raemustól Július Caesarig is volt néhány példájuk, de aztán a császárok Rómájában magasiskolát mutattak az emberiségnek.

– Nocsak, ne szerénykedj! Én is olvastam Niccolö Machiavelli műveit. – kacagott Castaldo úgy, hogy a könnyei is kicsordultak.

Most már Pallavicini is felengedett valamicskét. Cinkos vi-gyorra húzódott keskeny ajka, s mögüle elővillantak a felsorvadt ínyébe kapaszkodó hosszú sárga fogai. Sápadt arcának azt a részét, melyet nem borított dús fekete szakáll, halvány pír lepte el.

– Egyébként az a Verancsics kanonok – amint hallom – legalább úgy gyűlöli a mi kardinálunkat, mint ez a Pesty Gáspár.

– Gyűlölik, mert kiestek a kegyeiből. Az új kegyenc miatt gyűlölik: Vas Ferenc apród miatt. A barát egy év óta senkit sem tűr maga mellett, csupán ezt a székely fiatalembert, akiből főrangú lovastisztet akar nevelni. Pesty és Verancsics szerint egy második Hunyadi Jánost. Mert Verancsics szerint a barát a legjobb lovascsapatokat tartja zsoldjában. A katonákat gyakori vendégségekkel s ajándékokkal és – nagyvezérek módjára – alkalmas büntetésekkel s jutalmakkal szokta szorosabban magához csatolni. Minden más alkalmazottjával, cselédjével szemben zsugori. Hiszen Fráter György zsugorisága Madridtól és Párizstól Sztambulig éppolyan szólásmondás, mint Dáriusé-val vetekedő kincstára és gazdagsága.

– Bécsben is jól ismerik a barát múltját – vetette oda útitársa némi éllel. Aztán még hozzátette: – Magyarországra jövetelem előtt őfelsége titkos tanácsában engem is tájékoztattak. Mégsem értem, miért tart maga mellett udvari bolondot és kegyencet egy ilyen kaliberű államférfi, aki a remete kolostorból emelkedett egyházfejedelemségre és országa élére...

– Mert úgy látszik, abban a szédítő magasságban, ahová ez az egykori kályhafűtő emelkedett, ott sem lehet egyedül, társtalanul élni. Egy papagáj, egy kutya, egy apród vagy egy asszony. Mindegy, valaki kell, aki osztozzék az egyedüllétén.

– Most az udvari bolondja és Vas Ferenc a kegyeltje – hümmögte útitársa.

– Reméljük, az utolsók! – sóhajtotta Castaldo. – De ne felejtse őrgrófságod – erősítette fel a hangját –, ha a bíboros úr őeminenciája életben marad, a pápai trónra csak a mi holttestünkön keresztül léphet!

Hirtelen zökkenéssel állt meg a batár.

Pesty Gáspár tépte fel az ajtót. Puffadt arcáról, táskás szeméből rémület csapódott a bent ülőkre.

– Excellenciás uraim! A bíboros testőrezrede száguld felénk! Állig fegyverben vannak...

Görnyedt alakja mögött közben megjelent a sudár André Lopez de Llanos kapitány is.

– Menekülésre nincs lehetőség! – kiáltotta éles hangján. – Az őrgróf urak gyorsan öltsék fel ennek a két embernek a páncélzatát és sisakját! – mutatott a mellette álló katonákra. - Mialatt ezekkel a székely ördögökkel verekszünk, kegyelmességtek néhány lovasunk kíséretében talán egérutat nyerhetnek a fenyvesben.

Castaldo rájuk nevetett:

– Velünk mindössze százötven lovaskatona van. Egy magyar huszárezred gyűrűjéből pedig az egér sem szabadulhat ki.

– Meg kell kísérelni, parancsnokom! – tördelte remegő kezeit Pallavicini, miközben talán az izgalomtól vagy az ajtón betóduló friss levegőtől szakadatlan tüsszögésben rázkódott.

– A mi kocsink, bajtársaim, a halált hozza. Hogy kinek, az perceken belül elválik – válaszolta Castaldo szenvtelen arccal, s aztán, mielőtt behúzta a hintó ajtaját, odakiáltotta Lopeznek:

– Azonnal továbbindulunk, őeminenciája kastélyáig nincs megállás!

Pallavicini minden ízében remegve a batár sarkába húzódott, s óriási zsebkendőjébe burkolózva tüsszögött, köhögött. Parancsnoka gyengéden megveregette a hátát.

– Sebaj, valamennyi kétségünk szétfoszlik ebben a cudar magyar télben. Lehet, hogy mi is... – tette hozzá, aztán felkacagott olyan hangon, melytől mindenki, aki csak hallotta, lúdbőrös lett.

Útitársa fogai úgy vacogtak, mintha magas láz gyötörné. Reszkető kezeivel két pisztolyt húzott ki a kocsikárpit zsebeiből.

– Nem adom olcsón az életem – mekegte tisztulásra vált hangon.

Castaldo tovább nevetett.

Vad lódobogás viharzott feléjük, melybe belevegyült a kocsijuk elé fogott kancák nyerítése. A méneket köszöntötték, melyek zöld ruhás ördöglovasaikkal már a hintó két oldala mellett vágtattak el.

– Martinuzzi érsek ünnepi díszbe öltözött testőrezrede – szólalt meg Castaldo csendesen. – A pápa őszentsége követe elé száguld, hogy Gyulafehérvárig díszkísérettel övezze a kardinális-jelvényeket hozó Monsignorét.

– Ezt őrgrófságod tudta? – hörrent rá Pallavicini vörösre gyúlt arccal.

– Előbb jelentette az a rémült Pesty Gáspár.

– Hogy felkoncolnak bennünket.

– Azt éppen nem mondta. Legfeljebb Lopez kapitányt tájékoztathatta ilyenformán. De a titkárom ijedelme bizonyítja, hogy csakugyan igaznak hiszi, amit október 16-án éjjel árult el a gazdájáról.

– Hogy a barát minden katonánkkal együtt le akar bennünket gyilkoltatni... Hogy török hűbéresként önálló fejedelemséget akar magának...

– A felfogóképességed még nem hagyott cserben – hanem, ami a bátorságodat illeti... Hm.

– Még ma éjjel megölöm azt a pokolfajzatot! – ordította magán kívül Pallavicini.

– Ezt Marc Antonióra bíztad, neki való munka. Különben is megsértődne, ha elesne a kilátásba helyezett jutalomtól – csitította Castaldo mosolyogva. – A hadvezérnek csak tömeget szabad gyilkolni – tette hozzá meggyőző hangon.

Poggyásszal és cselédséggel rakott társzekerek sora mellett haladtak el.

– A kastélyban nem sok fogdmeg marad éjszakára – mormogta Pallavicini, sötét tekintettel számolva a kocsikra zsúfolt embereket. – Remélem, az udvari léhűtőit is előre küldte.

– Ne aggódjon, őrgrófságod! Holnapra az egész udvartartás Gyulafehérváron lesz. Mi csak a pár apródot, lakájt, kuktát és a néhány emberből álló kastélyőrséget találjuk Alvincban.

– Ennyire megbízik bennünk?

– Fráter Georgius senkiben sem bízik, csak a saját eszében – válaszolta Castaldo gúnyosan mosolyogva. – Szellemi képességeire mérhetetlenül hiú. Valljuk be, nem alaptalanul: hiszen egész életében úgy játszott a világ császáraival s az európai királyokkal és fejedelmekkel, mint egy vásári bábjátékos a marionettfiguráival.

– Errare humánum est! – Tévedni emberi dolog! Tehát ő is tévedhet – sziszegte Pallavicini.

Castaldo helyeslően bólintott.

– Kétszer már alaposan elszámította magát – felelte, és nagyot húzott a kulacsából, melyet az útjukon most először társának is odanyújtott. – Van még benne néhány korty. Ez a fűszeres bor talán kigyógyít a náthádból – jegyezte meg kegyesen.

Pallavicini mohón nyúlt az italért, minthogy a magáét már a reggeli didergésében elfogyasztotta. De azért ivás előtt még kibuggyant belőle a közbeszólás:

– Tíz éve, Budánál követte el a barát első nagy tévedését, amikor ellenünk védte a várat, s aztán hagyta besétálni a törököt....

– A védelem benne volt a Szulimánnal kötött alkujában, de a barátnak esze ágában sem volt török kézre adni Budát. Azt magának védte. – Ezt még Bécsben sem tudják.

– Tudják, akiknek kell. De mi haszna lett volna a világ elé tárni? – kérdezte inkább önmagától Castaldo, majd folytatta: – Az egyik tévedése, hogy azt hitte, Károly császár fölséges pártfogásával a bíborosi kalap után a pápai tiarát is a fejére teszik, s ő az Angyalvárból egész Európát rettegésben tarthatja a huszárezredeivel; a másik tévedése: elfelejtette, hogy: Omnibus moriendum est! Mindenkinek meg kell halni!

Ismét olyan hangon kezdett nevetni, melytől Pallavicininek libabőr lepte el a testét.

– Ezt ma éjszaka bizonyosan megtudja – válaszolta nyelvcsettintve az őrgróf, ahogy kihörpöíte az utolsó korty forralt bort.

– Talán a reggeli órákban könnyebb lesz. Amikor kinyitják a kastély kapuit a bíboros személyes poggyászát és szolgáit szállító társzekerek előtt. Közben Lopez és katonái beszállingózhatnak, hogy a kastély őrségét vigyázzák.

Pallavicininak eszébe jutott, hogy Károly császár Erdély megszállásához nem tudott ugyan öccsének elegendő katonát küldeni, de kölcsön adta legügyesebb stratégáját. Castaldo haditervei mindig sikeresnek bizonyultak. Mégis megkockáztatott egy ellenvetést:

– A barát mindig a szolgáival együtt szokott utazni. Lehetséges, hogy főnemesi származású, de azért én mégis kétlem. Csak a pórnép közt érzi magát jól. ..

– Majd én javaslom ma este, hogy írjunk közösen levelet Ferdinánd királynak – folytatta Castaldo azzal a spanyol élénkséggel, mellyel a haditanácskozásait szokta vezetni. -Reggel addig húzom a fogalmazást, amíg eltakarodik mindenki, s Lopez katonái meg tudják szállni a kastélyt. Akkor te beküldőd hozzá Ferrarit a levelemmel. A többi már a ti dolgotok. Mercada és még néhány tiszt okvetlen tartózkodjon a közelben! A barát vénsége ellenére is könnyen elbánhat Ferrarival. Iszonyatos ereje van, szívósabb, mint bármelyikünk. Láttam harcolni a török ellen Lippánál.

– S a kincsek? – suttogta Pallavicini, cinkos vigyorral mutatva ki sárga agyarait.

– Az arany és ezüst java része Szamosújváron és Váradon van. Itt csak az aranykígyót meg a kedvenc ékszereit és drágaköveit tartja. Persze ez is szép summa. Ha hinni lehet a mendemondáknak, s főként Pesty Gáspár beszámolójának, akkor a barát kincse mintegy háromszázezer aranyat ér. S ha ehhez még hozzáadjuk az állami kincstár értékeit.

– Vagyona nagyobb részét világhírű méneseibe, gulyáiba, ágyúöntő s fegyverkovács üzemeibe és kalmár üzleteibe fektette. Egyetlen kereskedőnél hatvanezer forintja kamatozik, busásan – jegyezte meg Pallavicini.

– Ezeket nem vihetjük magunkkal, fájdalom – válaszolta Castaldo rezignáltán.

– De az árát igen. A ménesek s a gulyák tenger pénzt érnek.

– Ha őrgrófságodnak kedve és ideje lesz, ám rendelkezzék vele, s tegye pénzzé! Én kalmárkodással nem foglalkozom – mondta Castaldo hidegen.
Pallavicini már bánta kapzsi megjegyzését. Hiszen nem ilyen osztozkodást óhajtott.

– Erre magam sem gondoltam – makogta zavartan –, legfeljebb egy bécsi bankárra, akit megbízhatnánk az értékesítéssel. Egyelőre a kincsek... ha szabad így mondanom: kincseink biztonságba helyezése a legsürgősebb. Pesty azt mondta, ismeri a rejtekhelyeket.
Castaldo jeges tekintettel nézett rá:

– Pestyt addig feszíttetem a kínpadon, míg a barát valamennyi titkát elárulja.

– Elsősorban a háromszázezer arany rejtekhelyét – vigyorgott tovább Pallavicini, s tenyerét a szája elé tartva, egészen a parancsnoka füléhez hajolt. – Mennyit adunk ebből a királynak? – suttogta mohón.

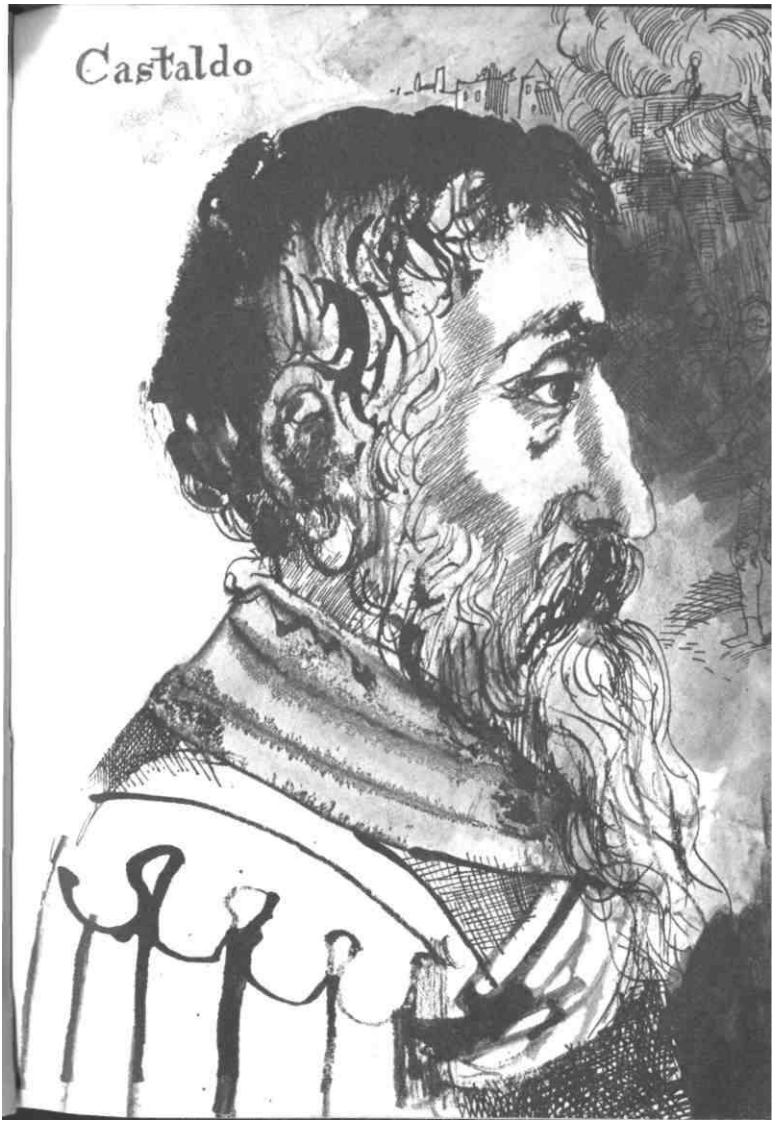
Castaldo

Castaldo szája szögletén megjelent a conquistadorok világot fitymáló mosolya:

– Kisebb hányadát annak, amit a bíboros seregeinek vezére, Bánk Pál és Szamosújvár kapitánya, Csáky Pál nem lop el. – mondta lassan tagolva szavait; aztán látva útitársa hökkent
tekintetét, gyorsan hozzátette: – Amit itt találunk Alvincon, azt rögtön megosztjuk.

– Az aranykígyó nem kell! – suttogta Pallaviciní, és keresztet vetett magára. – Európa-szerte úgy tudják, hogy az Lucifer záloga. Akkor adta a barátnak, amikor a szerződést kötött ték.

– Én hatvanhárom éves vagyok, de ez ideig nem volt szerencsém sem Luciferhez, sem Istenhez. No, persze, bennünket, hadvezéreket kerülnek is. Inkább azokkal érintkeznek, akik belőlük élnek; mint ez a remetéből lett püspök, illetve most már bíboros – mondta Castaldo, és akkorát kacagott, hogy a szakálla is beleremegett.
Miután kitörölte szemeiből a jóízű nevetés könnyeit, barátságosan megveregette útitársa vállát.

– Nos, ha te babonás vagy, azt az aranykígyót majd én melengetem a keblemen. Engem bizonyosan nem fog megmarni. Csak már itt lenne, a bundám bélése alatt! Pesty sokszor látta a barát íróasztalán. Szerinte az a kígyó az ötvösművészet remeke. Állítólag a feje lecsavarható, és testének ürege tele van Lysimachus-arannyal.

– Ferrari is azt állítja, hogy a barát a sátán cimborája – vetette közbe Pallavicini aggódva.

– Hátha még tudná, hogy mit mondott György barát, miután beajánlottam hozzá azt a fickót titkárnak! Előbb megvizsgálta nyelvtudását, írókészségét, aztán a műveltsége felől faggatta. Közben láttam, hogy szúrós szemeivel ennek a fiatal olasznak is a veséjébe lát. Később a születése pontos idejét tudakolta. Amikor Ferrari ezt is közölte vele, a barát néhány pillanatig tűnődött, majd így szólt: „Minthogy a sorsunk, fiam, amúgy is összeköt bennünket, jobb, ha nálam maradsz!" Amikor becsukódott Ferrari mögött az ajtó, csupán ennyit vetett felém: „Pártfogoltadat a szülőföldjén fogják felakasztani..."

– Szörnyű! – hördült fel útitársa, miközben ismét keresztet vetett magára.

– Pesty éveket töltött a barát szolgálatában. Tőle tudom, hogy volt gazdája az asztrológia, a csillagjóslás, és a chiromantia, azaz a tenyérjóslás tudós doktora. Chostohovai tartózkodása idején hallgatója volt a krakkói univerzitásnak, s Európa számos mágusával ma is levelez.De ezeket a leve-

leket Pesty és Ferrari előtt ismeretlen nyelven írja, s a kapott válaszokat azonnal elégeti.

– Ideje, hogy a pokol fenekére küldjük!-sziszegte Pallavicini.

Amikor kocsijuk néhány spanyol főtiszt kíséretében keresztülrobogott a falun, a szivárvány már ólmos felhők martaléka lett. A katonákat Pesty Gáspár jobbágyportákon szállásolta el.

Fráter György hírhedt tuszkulánumát a hadvezérek nagy érdeklődéssel vették szemügyre.Rögtön megállapították, hogy az egyemeletes kastély toronyszerűén kiszögellő, négyzet alapra épített sarokrészei ostrom ellen is nyújtanak némi védelmet. De az egész építmény – a gazdag ornamentikájú kapu kivételével – inkább kolostornak, semmint bacchanáliák céljára épített kéj tanyának tűnt. A magas kőfal a tégla alapú épület sarkába kapcsolódó toronyhoz illesztett tágas kaputól a kastély túlsó szárnyáig négyzet alakú udvart és díszkertet övezett.

A hadvezérek egymásra mosolyogtak; kiolvasták egymás gondolatát: ha ezt a katonák nélküli várdát Lopez de Llanos kapitány a százötven spanyoljával megostromolja, egy óra leforgása alatt beveszi...

– Valamennyi kémény ontja a füstöt!

– Fogadásunkra az egykori magister caminarius* alaposan befűttetett – állapították meg elégedetten dörzsölve a kezüket a melegebb éghajlathoz szokott hadvezérek.

A BÍBOROS LAKOMÁJA

Az előcsarnokban Vas Ferenc apród és Marc Antonio Ferrari várta a vendégeket. Vas Ferenc közölte, hogy a bíboros úr őeminenciája hóráit végzi, s estebédre várja a hadvezéreket és főtiszteket. Mondanivalóját klasszikus latinmondatokba ötvözte, s az illusztris vendégek nevét és valamennyi címét oly szertartásossággal sorolta fel, hogy az Károly császár főudvarmesterének is becsületére vált volna.

A két hadvezér a kastély vendéglakosztályaiban kapott szállást, ahol csinos szobalányok langyos fürdővel feledtették velük az út fáradalmait. A főtiszteket Marc Antonio Ferrari kísérte le falubeli szállásukra, hogy a bíboros estebédjére ők is felölthessék díszegyenruhájukat.

Napnyugtakor Fráter György a lovagterem végébe épített vörösmárvány kandalló előtt várta vendégeit. Fehér barátcsuhában, mezítlábra húzott ormótlan fapapucsban. Karcsú alakja a félhomályban valószínűtlenül meg-

nyúlt, s az óriás fahasábokból rakott máglya rőt fénye az elkárhozott szentek glóriájával övezte. Csintalan szalamandra-lángocskák, viháncoló zsarátnokördögök ugrándoztak körülötte.

Az érkező vendégeket toledói szertartással Vas Ferenc jelentette be. Féltérdet hajtva, spanyolok és olaszok, valamennyien megcsókolták a bíboros jobbját ékítő püspöki gyűrűt.

A vakrémület már elszállt szívükből, s a páncélt is levetették, de azért csipkékkel ékesített aranybrokát egyenruhájuk alatt boltozatos mellkasukat most is acélszemekből szőtt láncing szorította. Merev hajlongásukkal ezt a bíborosnak is elárulták.

Castaldo Nyugat-indiai szigetekről származó szőttest és növénymagvakat s egy remekbe készült oltárterítőt ajándékozott a bíborosnak.

*Kályhafűtő.

Pallavicini és a többiek csak az irigységből és a tudatuk mélyébe gyökerezett félelemből eredő gyűlöletüket hozták, melyet a lovagterem kandallóiban lobogó máglyák tüze csak fokozott, hiszen az inkvizíció autodaféira* emlékeztette őket.

A nagyváradi püspöki palota európai hírű hívságos kincsei után Fráter György alvinci kastélyának velencei stílusú komor pompája különben sem elégítette ki a vendégek felcsigázott várakozását. Ezek az elefántcsont és gyöngyház berakású fekete bútorok s a fölöttük tündöklő kristálycsillárok is meghazudtolták a fehér szerzetes kámzsát és fapapucsot viselő házigazda szerénységét, de a Bécsben oly hírhedt „kéjtanyáról" egészen másféle elképzelésük volt azoknak, akik maguk is ilyesfajta mulató kastélyaikban pihenték és feledték a kormányzás gondjait és a családi élet fáradalmait. Még inkább azoknak, akik még csak ábrándoztak erről.

Castaldo az előbbiekhez, Pallavicini és a király többi főtisztje az utóbbiakhoz tartozott.

Az apródok nehéz veretű ezüsttálcákon kristálypoharakba öntött zsubrovkát kínáltak. A bujazöld italtól Velence remekei mesterkézzel csiszolt öklömnyi smaragdokká váltak.

A bíboros Castaldóhoz és Sforza Pallavicinihoz lépve üdvözlésre emelte poharát:

– Nagy megtisztelése személyemnek s szerény otthonomnak, hogy hívásom elfogadtátok. Te, Cassiano őrgrófja, őfelsége V. Károly császár képviselője is vagy, s te, Pallavicini őrgrófja, a magyar, cseh és római királyé: Ferdinándé. Ebben a magas tisztségetekben láttalak benneteket vendé-

gül püspöki és kormányzói székhelyemen, Nagyváradon, s engedjétek remélnem, hogy Esztergomban, az érseki palotámban is meglátogattok, ha majd visszavettük a pogánytól. De most vendégbarátaimként érkeztetek alvinci pihenőfészkembe. Meghitt baráti csevegésre. S ez számomra azt jelenti, hogy a sors különös kegyelme a felséges Habsburg-család két legvitézebb hadvezérét, legmeghittebb tanácsadóját biztosítja pártfogómként. Ennek örömére emelem poharam. Béke velünk!

A házigazda szavaira a spanyol és olasz főtisztek, Campeggio, Monino, Scaramuzza és Avila vezéreikkel együtt kiáltották:

– Vivát! – s fenékig ürítették poharaikat.

Mercada a bíboros mögött állt. Poharát a kandalló párkányán érintetlenül hagyta.

– A lengyelek ősi étvágygerjesztőjével kínáltalak, fiam – fordult hozzá a házigazda, és mélyen a spanyol szeme közé nézett, az orra tövére.

Mercada széttárta fehér tenyereit, melyek vonalaira most lángoló fahasábok rőt fénye csapódott, s bár eddig latinul folyt a beszélgetés, spanyolul válaszolt:

– Sohasem iszom szeszes italt, eminenciás uram.

A bíboros értette, de kifogástalanul nem beszélte ezt a nyelvet. Mégis, udvariasságból, ugyanígy felelt:

– Helyes, ha a király őfelsége solymármestere megtartóztatja magát.

Tekintete a tűzvilágította tenyerekre villant, s aztán néhány pillanatig merően a jobb tenyéren időzött, majd újra a spanyol horgas orrának tövére siklott vissza. Mercada acélszürke szeme rebbenés nélkül állta ennek a karbunkulusként ragyogó kortalan szempárnak a vizsgálódását.

– Ugyanis – folytatta a bíboros mosolyogva – a mértéktelen italozástól nemcsak az eszed, a kezed is elvesztheted; s ha dúvadként gyilkolsz, magad is vadállat martalékává válsz – tette hozzá hirtelen elkomolyodva.

A királyi főtiszt homlokán ízzadságcseppek buggyantak, s szemében olyan tűz lobbant, amilyennel hosszú életútján a házigazda sem találkozott gyakran. Ismerősnek tűnt ez az arc, bár egészen bizonyos volt benne, hogy Mercadával sohasem találkozott.

Jól tudta: a solymármester Ferdinánd király legrégibb és leghűségesebb gárdájához tartozik, s a bécsi udvarban azok közt a spanyolok között is a legtöbbre becsült, akik a császár öccsének életét éjjel-nappal vigyázzák.

* Autodafé: az inkvizíció elítélte eretnekek nyilvános elégetése; máglyahalál.

A bíboros azt is tudta már, hogy Mercada a király gyorsfutáraként Bécsből szalasztva, lóhalálában érte ma utol a hadvezéreket. Csak azt nem, hogy milyen üzenettel érkezett. Ezt a ma esti lakomán a vendégektől igyekszik majd kitudni, mert Mercadánál az útlevelén kívül semmiféle írás sem volt. Fráter György jól fizetett ügynökei a lóváltó állomásokon minden utas testét, ruháját, poggyászát jó néhányszor átkutatják. A túlzottan éber Mercada mákonyos álomba süppedve jó félnapot vesztegelt emiatt Erdély határán.

– Eminenciád alighanem a Bibliából idézte szavait, ha képletesen is – válaszolta a király solymármestere, még mindig farkasszemet nézve a ház urával. – Nos, a Szent Officium szolgálatában én is tagja lettem az egyházi rendnek – igaz, csupán harmadfokon. De annyit már megtanultam a Szentírásból : Szemet szemért, fogat fogért... -Tekintetéből most már az ősgonoszság sütött. – S ha úgy tetszik eminenciádnak, itt, Erdélyben: fület fülért.

A bíborosnak korántsem volt kedvére ez a válasz, melyből kitűnt, túlbuzgó kémeinek ügyetlenségét ez a spanyol nemes kesztyűdobásnak vette. Éppen ezért ültette magával szembe, amikor vendégeit a lakomaasztalhoz invitálta. Castaldo a jobbján, Sforza Pallavicini a balján foglalt helyet.

Bár az étekfogók remekül fűszerezett pecsenyéket tálaltak, s a pohárnok minden fogásnál az ízhez illő bort öntötte, Mercada alig fogyasztott valamit. Csak akkor nyúlt ételéhez, ha azt a fajtát már a házigazda is megízlelte.

A bíboros hosszan ismertette másnapi útirendjüket, a Gyulafehérváron tartandó ünnepséget és tiszti lakomát, s a székelyvásárhelyi országgyűlés rendjét. Ismételten hangsúlyozta, mily nagyra értékeli, hogy ezeken a hadvezérekkel együtt jelenhet meg. S kérte Castaldót, vesse latba közismert tekintélyét az udvarnál, hogy a király és a császár mihamarabb fogadná Magyarország bíborosát.

Cassiano őrgróf ja jókedvűen helyeselt. A hangulat mindjobban emelkedett. Fráter György híres muzsikusai csillogó hangú énekesei, kiket a nagyváradi székesegyház kórusából válogatott, andalúziai és nápolyi dalokkal gyönyörködtették a hazájuktól oly messze szakadt tiszteket.

Később Torpay György ősi székely népdalokat énekelt, s a bíboros örömmel látta, hogy apródja őszinte sikert arat ezekkel a pentaton dallamokkal, amelyek a bíborost mindig Püthagorasz misztikus Pentagrammájára, a bűvös ötszögre emlékeztették. Még a krakkói univerzitáson tanulta, hogy a világegyetemet nemcsak matematikai képlettellehet kifejezni, hanem zenei hangsorral is. Mintha a székelyek ősi tisztaságában

őriznék ezt a titkot, s a zsidókkal együtt ezért maradhatnának meg a világ végezetéig. . .
Cassiano őrgrófjának tetszését legjobban a gazda borai nyerték meg.
A lakoma alatt többször is érezte a bíboros, hogy Mercada a fülét nézi. Ezért ismételten kínáltatta az ínycsiklandó ételekkel, eredménytelenül. A solymármester bőbeszédű társaival alig váltott néhány szót, s csupán vizet ivott. Az ének és zene láthatóan untatta.

Castaldo az egyik koccintáskor, mintha a bíboros kitűnő borai adnák az ötletét, azt javasolta, írjanak közösen jelentést Ferdinánd királynak, s ezt még holnap vigye futár Bécsbe.
A bíborosnak ugyan semmi jelentenivalója sem volt, hiszen. Erdély fővajdájaként mindenről több ízben is részletesen beszámolt a királynak, s most ő várta türelmetlenül a bécsi választ, de a megtisztelő ajánlatot azért sem ellenezhette, mert csak az imént kérte Cassiano őrgrófjának közbenjárását.

Közben önkéntelenül kétszer is ahhoz a füléhez nyúlt, melyről úgy érezte, acélhideg szemek csüngenek rajta: a solymármesteré. Erről a füléről azt tartotta a fáma, hogy születésétől szőrös és csontból való. De a másik füle is szőrös jó negyven esztendeje, és Gsont egyikben sem érezhető. „Szabályos fülek ezek – gondolta –, csupán egész életemben többet hallottam velük, mint ellenségeim s néha barátaim is szerették volna. Amióta János király halálával az ország minden gondja a nyakamba szakadt, inkább csak a szegények panaszát, az elnyomottak jajongását hallják ezek a fülek. A nagyurak gyűlölködésére már a fülem botját sem mozdítom. Miért bámulja hát ez a spanyol inkvizítor a fülemet? Hm. ,, Szemet szemért, fogat fogért: s itt, Erdélyben fület fülért?"

Minthogy Pesty Gáspár is a katonákkal együtt kapott szállást a faluban, Castaldóval végül is abban maradtak, hogy az őrgróf vagy este, vagy jókor reggel megírja a levelet, és Marc Antonio Ferrari fogja letisztázni, s reggel áthozza, hogy elutazásuk előtt a bíboros is írhasson hozzá.

Az utazás fáradalmai és a tokaji aszú szemlátomást eláímosí-totta a vendégeket. Reggel valamennyien korán akartak kelni, így hiába tartóztatta őket a bíboros. Pedig pompás hangulatban volt, s Cassiano őrgrófjával még sok mindenről szeretett volna beszélni.Úgy érezte, ma este végső győzelmét aratta a Habsburgcsaládon: leghűségesebb tanácsadóik s egyben legkitűnőbb hadvezéreik bizalmát nyerte meg a két őrgróf személyében.
Íme, ország-világ előtt a vendégbarátai lettek. Testőrségüket a faluban hagyva, vele egy fedél alatt töltik az éjszakát – ha láncingben is. De mi kivetnivaló van ebben az óvatosságban? A saját mellkasán is Damaszkuszban szőtt láncing feszül.

Örült, hogy nem hallgatott megkergült bolondjára, udvartartása aggodalmaira, s hogy velük együtt a testőrségét is elküldte. Végre is a bíborosok életét Róma vigyázza! Pedig – az igazat megvallva – ha nem viszolyog a gyávaság látszatától, ha nem a politikája csődjét kell beismernie, szívesebben tartotta volna őket maga mellett.

A spanyol és olasz főtiszteket apródjával, Torpay Györggyel kísértette a faluba; vendégeit – mint nagyon közeli rokonait – maga vezette lakosztályaikhoz. Személyesen ellenőrizte szobáik kényelmét, fűtését, a bekészített ételeket, italokat, s a vendégeknek úgy tűnt: a viruló szépségben pompázó szobalányok csinosságát is. Aztán utasította Marc Antoniót, hogy napkeltétől álljon az őrgóf urak rendelkezésére.

Ennyi figyelmesség láttán a két főúr visszakísérte a házigazdát az előcsarnokig, ahol a bíboros külön áldást mondott rájuk.

Sforza Pallavicininak – a nagy velencei tükörbe nézve – Castaldo a bíboros mellett aggastyánnak tűnt.

– Pedig hét évvel fiatalabb... – mormolta az áldás közben, kétszer is keresztet hányva magára.

KÜLÖNÖS ÉJSZAKA VOLT

A bíboros apródja kíséretében lefekvés előtti sétájára indult. Alvinci kertjét különösen szerette. Amikor átépíttette ezt a kolostort, megkísérelte a helyére varázsolni boldog gyermekéveinek színterét, Kamicsác várát, ahol született. A négyzet alapú őrtornyocskák, a díszes kapu, a velencei bútorok s ez a kert (a tűnt időket idéző rajzok nyomán) oly valóságszerűen reinkarnálták Erdély lankáira a Horvátországban hagyott szülői otthont, hogy a kastélyavatásra hívott testvérei, Anna és Borbála zokogva simogatták, cirógatták végig a falakat és bútorokat, s aztán örömkönnyeket morzsolva naphosszat üldögéltek itt, a kert szőlőlugasaiban. „Szegénykéim! – gondolt rájuk itteni sétáin. – Vajon boldogok?" Nővére, Anna, Draskovich Bertalan gróf bánatos özvegye, aki szamosújvári palotájának a háziasszonya, s húga, a tündérszép Borbála, Mihályi Tamás hitvese; férje-ura Nagyváradon a püspöki uradalom és a kormányzói palota bonorum directora.*

* Reinkarnáció: újból való testet öltés. ** Bonorum director: jószágigazgató.

A bíboros tudta, hogy igazán boldogok mindhárman csak Scutari vidékén, a Karka folyó völgye fölötti sasfészekben, Kamicsác várában lehetnének. Jómaga mind gyakrabban járt álmaiban azon a vadregényes vidéken s az Utissenich grófok várában. Egyedül itt, Alvincon nem álmodott a gyermekkoráról. Itt ébren is az oly kedves falak, bútorok és az illatos dalmát szőlők közt lehetett.

Vas Ferencbe szerette volna belenevelni mindazt, amit nővére fiába, Draskovich Györgybe nem sikerült. Unokaöccse minden bizonnyal kiváló pap lesz. Talán egyházfejedelem. De katona soha. Ez az erdélyi fiú azonban olyan tulajdonságokkal bír, mint a székelység legjobbjai. Ebből még Hunyadi János is lehet. De ő nem Nándorfehérvárnál, hanem Konstantinápolyban fog megállni, ha ugyan megáll.

Kedvenc apródját legjobb huszártisztjei nevelték. A tudományokba a diplomata Verancsics Antal és a tudós Vegedy Imre avatta be. Az életre Fráter György nevelte, hiszen az apród minden szabad idejét a gazdája melletti szolgálattal töltötte. Mégis, ezek az esti sétáik voltak a legmaradandóbb okítások. Itt nem az államfő és az egyházfejedelem beszélt apródjával, hanem Utissenovich György Vas Ferenccel. Ilyenkor elevenítették fel a nap eseményeit.

A bíboros jó ideig gondolataival bajlódva rótta a pázsit és a lugasok közt kanyargó utakat. Aztán – mintha magában beszélne – megszólalt:

– Ha az ördög földi testet öltene, alighanem olyan lenne, mint a király solymármestere.

– Hát rusnya egy féreg, az bizonyos – nevetett fel rá Vas Ferenc, aki már szép szál legény volt, de egy fejjel így is alacsonyabb robusztus termetű gazdájánál.

– Egészen megenyhült az idő – mormogta a bíboros, s szétnyitotta ócska prémköntösét.

– Nekem is melegem van ebben az ünnepi gúnyában – mondta Vas, s ahogy fordultak, a kerítés előtt felkiáltott: – Nézze, eminenciás uram, milyen sötét felhők gyülekeznek amott, nyugat felé! Mindjárt eltakarják ezt a szép holdtöltét.

Mire a bíboros a jelzett irányba fordította fejét, jókora villám hasította ketté a koromfekete felhőt. Kisvártatva a hangja is odaért.

– Hm. Egész nap az a szivárvány a házam fölött, most meg villám, égzengés december 16-án? A hetvenedik évemben vagyök, de ilyet még nem értem meg, nem is hallottam senkitől.

– Eminenciád hetven éves? – csodálkozott rá az apród. – Mikor a táborban az érseki kinevezését ünnepeltük a székelyek közt, azok azt mondták,

hogy honunkban ennél fiatalabban csak Beatrix királyné unokaöccse jutott erre a tisztességre. Úgy tudják, hogy eminenciád nem sokkal van túl a negyvenen.

– Mert csak azóta ismernek, fiam, mióta a vajdátok vagyok. A székelyeket sose érdekelte, kik élnek a Királyhágón túl. De én már 1534 óta Nagyvárad püspöke vagyok, s oda se gyerekfejjel kerültem.

– Igaz is, Nagyváradról jut eszembe, hogy eminenciád egy sekrestyést, mint az ördög cimboráját, máglyán égettetett el. Csakugyan az ördöggel cimborált az az ember?

– Nem hiszem, fiam, hogy bármi köze is lett volna az ördöggel, de az az egyházfi Luther és Melanchton tanításának kábulatában arcul csapott egy nőszemélyt, aki Szűz Mária képe előtt térdelve imádkozott. Én minden embertársam hitét tiszteletben tartom, de a törvényt is. Hiszen az ország főbírája vagyok. Az 1521 évi törvény alapján, mint valláskáromlót, halálra kellett ítélnem.

A villámok után mind hamarabb következtek az égzengések.

– Tessék már mondani, eminenciás uram, csakugyan léteznek ördögök?

– Az anyaszentegyház tanítja, Ferenc fiam, s a nép hiszi.

– Ezzel én nem lettem okosabb, pedig eminenciád mindent tud, csaknem mindent. . .

Már a kastély körül cikáztak a villámok, s a mennydörgések egymást érték.

– Komoly vihar ígérkezik. Csodálatos! Még sohasem olvastam ilyenről. Az eső is csepegni kezd. Gyerünk be, fiam!

– Akkor én megest csak nem tudom meg, hogy vannak-e ördögök?

– Az nem lesz baj, fiam, ráérsz megtudni a halálod óráján is. De álljunk ide, a kerti ház eresze alá, mert még megázunk!

– Édesapám is mindig ezt mondja, ha nem akar válaszolni, hogy a halálom óráján majd megtudom.

– Mondják, s aki a halál küszöbéről ép ésszel térhetett vissza, mint apád is, az tudja, hogy az utolsó előtti pillanatban újra végig kell élni az életet. Élni, illetve nézni: mert a hunyó tudatban nemcsak átélői, hanem bírái is vagyunk leélt életünknek.

– Így mesélte ezt édesapám is, aki tíz esztendővel ezelőtt ott volt Budán a Szent János temploma mellett azon a reggelen, amikor Pest várnagya a németekkel együtt meghágta a falakat, és egy házra kitűzte a németek rusnya zászlaját. Eminenciád akkor eldobta csuklyáját, s zöld huszárruhát, páncélt és sisakot öltve ott termett a huszárjaival.

– Emlékszem, Ferenc fiam. A harc igen heves és sokáig kétes volt; pedig ennek a pontnak a megvédésétől függött a vár sorsa. Apád volt az

egyetlen, aki élve maradt annál a budai háznál. Mire odaértem a huszáraimmal, Fotiscus Ottó a németek segítségével mindenkit lekaszabolt. Apád valami szurdékból bújt elő, s éppen a német zászlót akarta letépni, amikor Fotiscusék rátámadtak. Csodálatosan verekedett velük. Csak az Isten tudja, hány németet kaszabolt le, miközben a zászlót is lerántotta.

– Akkor álmodta vagy élte újra az életét. Már több sebet ejtettek rajta, s úgy érezte, minden csepp vére elfolyik, amikor letépte a zászlót, s elkezdődött a látomása, ami csak akkor szakadt félbe, amikor eminenciád a sligovicával élesztgetni kezdte. Azt mondja, addigra éppen végigálmodta az addigi életét.

– Néhány perce volt csak rá, hiszen a szomszéd házakból a polgárok s még a nők is harcba szálltak mellettem, nagy köveket, mozsarakat, sodrófákat, üstöket vagdosva a németek fejéhez. Olyan is akadt nem egy, aki puszta kézzel fojtotta meg őket.

A vihar előszelére már a lombtalan fák is hajladoztak.

– Megfázol, Ferenc fiam, könnyen vagy öltözve, s köpeny sincs rajtad. Ha kitör a vihar, bőrig ázol, mire a házhoz érünk.

– Odébb lesz még az, eminenciás uram. De miért kell nekem a halálomig várni, hogy megtudjam, vannak-e ördögök?

– A krakkói egyetemen barátkoztam egy igen szegény württembergi diákkal, aki később állítólag kontraktust kötött az ördöggel.

– Csakugyan? – hüledezett az apród.

– A mohácsi csata évében járt is nálam, Sajóládon, ahol a kolostor apátja voltam. Georgius Faustus doktornak hívták. Uram Jézus!

Vas Ferenc a bíboroshoz ugrott.

– Csak nincs valami baja eminenciádnak? Miért kiáltott?

– Mert most jutott az eszembe, kire is hasonlít ez a Mercada, a király spanyol solymármesterére. Azt a Faustus doktort kísérte egy szakasztott ilyen arcú famulus vagy lovászmester.

– Az lett volna az ördöge? – tudakolta mohón az apród, aztán hozzátette: – Mert eminenciád szerint, ha az ördög földi testet öltene, olyan lenne, mint a solymármester.

– Nem tudom, fiam, ki is volt tulajdonképpen, mert nem jött be a kolostorba. Kinn, a faluban szállt meg, ha ugyan egyáltalán nyugovóra tért. Ugyanis senki sem jelentette a faluból, hogy idegen volt nála... de nem is tudhatom, mert akkor nagyon beteg lettem... De ennek már huszonöt éve. .. Hiszen az 1551 esztendő végén járunk.

– És az a Faustus doktor mit csinált?

– Azt hiszem, aranyat. Nagyon, nagyon gazdag lett később. Tőle kaptam az aranykígyót, melyet a dolgozóasztalomon látsz.

– Azt tetszett mondani, hogy az a Faustus doktor az ördöggel szerződött. Hátha az csinálta neki az aranyat?

– Lehetséges, fiam, lehetséges.

– De akkor eminenciád aranykígyója is az ördögtől való. ..

– Hm. Ez ideig erre nem gondoltam, fiam.

– De Pesty Gáspár uram már egész Erdélyországot meg a Részeket is telekürtölte ezzel. Abbizony! Hogy az az aranykígyó az ördög záloga eminenciádnál.

Iszonytató dörrenés rázta meg a kastélyt. A villámlás után a kert végében levő száraz nyárfa fáklyaként lángolt fel. Ebbe vágott az istennyila.

. A bíboros és apródja ennek fényében szaladt át az udvaron. Mire a kastélyba értek, bőrig áztak a záporban. A szolgálatos apród avítt nyusztprémes hálóköntösbe burkolta gazdáját, s a ronggyá ázott köpennyel és szerzetes csuhával kihátrált a szobából. Még hallotta, hogy a bíboros betolja utána az ajtóreteszt. Suttogást is hallott a lépcsőház aljáról. Ledobta a ruhákat egy karszékre, aztán nemeztalpú saruiban zajtalanul siklott le a lépcsőkön. A kapualjban Torpay György és Vas Ferenc suttogtak.

– Lefeküdt már őeminenciája? – tudakolták apródtársuktól.

– Nemgondolnám. A fontos* gyertyákat gyújtatta meg. Alighanem olvas vagy ír. Az ajtót már bereteszelte – tette hozzá nyomatékkal.

Aki a bíboros környezetéhez tartozott, tudta, hogy ez mit jelent. Kegyvesztettséget annak, aki parancsa nélkül háborítani merészelné. A zsaluk mögül legtöbbször éjfélen túlig fény szűrődött ki a szobájából. Ellenségei szerint ilyenkor társalog az ördöggel. A néphit szerint Isten angyalaival s a szentekkel beszélget a kereszténység üdvére, pogányok romlására. Az ajtót vigyázó éles fülű apródok tudták, hogy gazdájuk ilyenkor gyakran beszélget önmagával. Kérdéseket tesz fel, s válaszokat ad rájuk. Templomi szentbeszédeit, politikai szónoklatait is így szokta felmondani. Nehéznek ígérkező idegen nyelvű tárgyalásai előtt, különösen a török csauszok érkeztekor a követek nyelvén társalog önmagával.

– Beszélnünk kell vele! – suttogta Torpay.

– Még ma este! – tette hozzá Vas Ferenc, forró izgalommal a hangjában.

– Nem engedhetem, nincs rá parancsom – felelte a szolgálatos apród tanácstalanul.

– Az életéről van szó, szerencsétlen! – ragadta meg a vállai-nál Vas Ferenc.

– Csak a testemen keresztül! – makogta a szolgálatos, s érezte, hogy lúdbőrösre vált testét verejték lepi el. Gyermekkoruk óta kenyerespajtások, fegyvertársak voltak a barát szolgálatában. Csavaros székely esze lázasan kereste a kiutat. Vas Ferenc marka úgy kapaszkodott a vállába, mint az örvénylő Marosban fuldokló keze.

– Várjatok! – suttogta a fülébe – Én kiterítem őeminenciája átázott ruháit a lovagteremben. Azalatt zörgessetek nála! De csak a saját felelősségetekre.- tette hozzá, s ahogy engedett vállában a szorítás, kitépte magát. Hármasával ugorva a lépcsőket rohant a ruhákért. Nesztelenül nyitotta az óriási tölgyfaajtót – szerencsére minden sarokvasa frissen volt zsírozva. A kandalló izzó zsarátnoka elé egy padot húzott, aztán olyan lassú gondossággal terítette szét rajta az ócska ruhadarabokat, mintha ettől függne a jövője, élete. Vas Ferenc és Torpay György, visszafojtva ziháló lélegzetüket, a bíboros ajtajára tapasztották fülüket. Az égiháború rettenetes dörgései közt egy-egy villámnyi szünetben igyekeztek kitudni, mit csinálhat gazdájuk.

– Mintha aludna – suttogta Torpay.

– Nem hallom a szusszanásait... de bármit csinál, zörgetnünk kell! – lihegte Vas Ferenc.

Vártak.

* Font: régebbi súlymérték.

A villámfényben jól láthatták egymás halálra sápadt arcát. Félelmük egyszerre győzte le a félelmüket. Az öklük is egyszerre csapódott a vasajtóra. A bíboros gyermekkora óta érzékeny volt az időjárás és a hold változásaira. Kamicsác várában gyakran hozták vissza szülei vagy Anna nővére azokról a hajmeresztő sétáiról, melyekre a telehold hívására egy szál ingecskében indult el a bástyák fokain, lett légyen nyár vagy tél. Nagy csúfságára, Vajda-Hunyad várában is előfordult vele ez néhányszor, olcsó céltáblájává válva így a végvári katonák durva élceinek, amit legénnyé cseperedve csak azzal csitithatott el, hogy kívánságukra a szédítő meredélyek élén fényes nappal ébren is megismételte az éjszakai sétáit. Attól kezdve már babonás tisztelettel bántak vele a parancsnokai is. Őt küldték a legvakmerőbb bátorságot igénylő portyákra, így lett hős a holdkórossága miatt, amely egész életében nyúlalvásra kényszerítette. A fejfájásai azonban mindmáig felkeresték huszonnégy órával az időváltozás előtt. Tegnap is fejhasogatás ébresztette. Persze nem sokáig. Hála Paracelsus doktornak, aki beavatta a fájdalmakat csitító medicinák készítésének titkaiba. S bár éppen e tudós barátjának tett fogadalma kötelezte, ma, oly sok év óta elő-

ször, nem volt kedve az esti légzés és tornagyakorlatok elvégzéséhez, melyekkel huszonöt év előtt megállította maga fölött az idő múlását.

Az ügyeletes apród jóvoltából a két bronzsárkány szájába illesztve friss gyertyák lobogtak munkaasztalán, de az aranybrokát párnákkal bélelt karosszék helyett most a fekhelyéhez lépett. Az ólmos fáradtság már egész testében eluralkodott.

– Ilyen mennykőcsapkodásban amúgy sem tudnék dolgozni – mormogta, és végigdőlt az intarziákkal ékített velencei ágyon.Egy ideig gondolat nélkül szemlélte a mestergerendák cirádáit, aztán a lobogó gyertyák fénye miatt lehunyta pilláit, s bár a vihar és az égiháború most kezdett csak igazán tombolni, hamarosan abba a féléber álomba süppedt, melyben szerzetes kora óta töltötte azt az öt-hat órát, ami napirendjéből a pihenésre jutott. Kapcsolata ilyenkor sem szűnt meg teljesen a külvilággal.

Most is tisztán hallja az égzengést. Belső látásában még a villámokat is látja, s ezek váltakozó fényében újabb és újabb képeket. Valaki vagy valami sziszegve beszél hozzá, s ennek szavát igyekszik emlékezetébe vésni, hogy reggelre ébredve visszaemlékezhessen rá. Az asztal felől jönnek ezek a hangfoszlányok.

Felül, hogy jobban figyelhessen.

A két sárkány gyertyáinak imbolygó fényében ott ágaskodik asztalán a kígyó. Az aranykígyó. Feje előrelendült. Gyémántszemei élettől villognak, s a szájában sziszegő nyelve emberi szavakat formál:

– Ha becsültél volna, zsámolyod előtt térdelne a világ. De hűtlen lettél hozzám, ezért elhagylak. Hatalmam azoké, akik nem ismernek más eszményt kívülem.

Iszonyatos mennydörgés rázza a kastélyt, s a kígyó élettelenül zuhan az asztalra.A függönyök nehéz drapériái szétvágódnak. A rázkódástól fellazult ablakszárnyak csörömpölve tárnak utat a szélnek, mely most már a szobában is viharként tombol, elsőül a gyertyák lángját oltva ki. A felhőkárpitok is szétnyílnak, s a telehold ezüst fénybe borítja a szobát, melynek közepén, az asztal előtt fekete taláros alak áll.

A bíboros kövükén mered a jelenségre, amely féloldalt lépve közelít felé, s így arcát ismerősre mossa a holdfény.

– Testvérem, Johannes Georgius Faustus doktor! – kiáltja a bíboros.

– Salve, testvérem, Georgius Utissenovich! – hangzik a válasz.

– Salve! – rebegi a bíboros.

– Búcsúzni jöttem, Fráter Georgius. Késve, mert a kötésünk huszonöt esztendeje már augusztus 29-én lejárt, de azok a hatalmak, akik a mohácsi csata napján engem hozzád küldtek, úgy vélték, nem hagyod cserben az

Aranykígyót. Nos, ő ma közölte veled döntését. Talán már te is rájöttél, hová utazik.

– Madridba – hörögte a bíboros.

– Igen, jó ideig az arany és vele a világhatalom székhelye Madrid lesz, Fráter Georgius.

– Ameddig a spanyolok nem ismernek más eszményt kívüle... – suttogja a bíboros.

– Most már megtanultad az Aranykígyó törvényét.

– Igen, megtanultam az elmúlt huszonöt év alatt – suttogja a bíboros inkább csak magának-, az arany mindenkit lealjasít, mert hatalomvágyat szül, s ez gyűlölködést és rabszolgaságot teremt.

– Én is erre a következtetésre jutottam tíz évvel ezelőtt. Fráter Georgius, s azzal lejárt a kontraktusom is.

– Tudok róla, testvérem, Johannes Georgius. Wagner megírta Württembergből, s azt is, hogy milyen szörnyű éjszaka volt az.

– Akkor is ilyen szörnyűséges táncban viháncoltak az elemi lények.

– Minden a Kozmosz törvényei szerint táncol, tanította Raymundus Lullus – válaszolja a bíboros tiszta mosollyal.

– A te időd is lejárt a Kozmosz törvényei szerint, Fráter Georgius, de mindketten visszatérünk és tovább élünk milliónyi emberben, akik majd a nyomunkba lépnek, mert neked lett igazad: a vas mégis erősebb az aranynál, a munka a holt kincsnél. – Salve, Fráter Georgius!

Kongva csapódott be utána az ajtó.

A bíboros szemeit dörzsölve tápászkodott fel. Szobája koromsötét volt, de az ablakszárnyak a szélvihartól még mindig nekifeszültek a függönyöknek, s az egymást érő villámok fényében elbotorkálhatott az ajtóig, melyen már másodszor dörömböltek.

– Ki az?- szólt ki bosszúsan.

– Eminenciád apródjai, Vas Ferenc és Torpay György – hangzott kívülről.

Megismerte a hangjukat, s kihúzta a reteszt.

– Hol van az ügyeletes? – förmedt rájuk.

– A lovagteremben. Eminenciád ruháit szárítani ugrott el egy perce.

– Csukjátok be az ablakot, és gyújtsátok meg a gyertyákat! Mialatt Torpay az ablakhoz ugrott, Vas Ferenc már hozta is a folyosón pislákoló éjjeli mécsest.

A gyertyák lobbanó fényében mindhármójuk arca holtsápadt volt.

– Hogy mertetek zavarni? – csattant apródjaira a szava, mint a szíj korbács.

– Estenden, amikor lekísértem a tiszt urakat, kis ideig magam is a faluban időztem – kezdte Torpay kiszáradt torokkal.

– A kíváncsiságod miatt semmire se fogod vinni – torkolta le a bíboros, s már hátat is fordított neki.

Vas Ferenc elébe ugrott:

– Az Isten szerelmére könyörgöm eminenciádnak, hallgassa meg Györgyöt!

A bíboros, látva kedvence feldúlt ábrázatát, visszafordult.

– Nos, mit láttál vagy hallottál?

– A spanyol katonák beszédjét hallgattam ki a nagy csűrben. Lopez kapitány az eső miatt ott adatta ki a vacsorájukat.

– Lopez még nem kapitány. Már a rangjelzéseket sem ismered fel?

– Mindenki annak szólította, a velem érkezett főtisztek is.

– Akkor valami oknál fogva Cassiano őrgrófja soron kívül előléptette...

– Nem tudom, de szörnyű dolgokat beszélt ő is, a katonái is eminenciás uramról.

– Ki vele!

– Azt beszélték, hogy eminenciád elárulta a királyt. Hogy a nép segedelmével a királyi hadat s vezéreit leöletni szándékozik, mi végett a havasalföldi és moldvai vajdákat is Erdélybe rendelte volna. Hogy vélük az egész seregüket le akarja gyilkoltatni, mert Székely-Vásárhelyen fejedelemmé kiáltatja ki magát. – Hogy a szultán seregei máris elindultak Sztambulból. Azt is kivettem a szavaikból, hogy mindez már azóta szóbeszéd a spanyol és német zsoldosok közt, amióta elhagytuk eminenciáddal a tábort.

– Meg akarják ölni eminenciádat! – kiáltotta Vas Ferenc könnybe lábadt szemmel.

– Ez egészen bizonyos – mondta Torpay.

– Felnyergelünk négy lovat, s eminenciáddal a vihar leple alatt még ma éjszaka Gyulafehérvárra vágtatunk – hadarta Vas Ferenc.

– A mi paripáinkat ez a vihar sem tudja utolérni. – toldotta meg Torpay.

– Holnapra ott lesz a testőrség, a pápai követ, s ha kell, Gyulafehérvár egész népe – vette ki Vas Ferenc barátja szájából a szót. – Aztán eminenciád szavára jön egész Erdély, s felbolydul egész Magyarország. írmagja se marad itt spanyolnak, németnek.

A bíboros arca minden szavuknál szomorúbbá vált.

– De annál több lenne a török – válaszolta kényszeredett mosollyal. – Köszönöm, fiaim, az aggodalmatokat, szeretetetek, tiszta szívetek jelét.

Most öltsetek száraz gúnyát, és feküdjetek le! Reggel mindnyájan jókor kelünk.

– De eminenciás uram! – kiáltotta egyszerre a két apród, és térdre esve lecsüngő kezeit kezdték csókolni ott, ahol érték. – Hallgasson ránk! Az élete függ tőle. Mindnyájunk élete.

– Castaldo és Pallavicini őrgrófok a vendégbarátaim. Itt alszanak védtelenül, velünk egy fedél alatt. Nyugodjatok meg szépen! No! Ha a császár és a király őfelsége hadvezérei ma éjszakára a kezembe adták életüket.. . hiszen a testőrségem a százötven katonájukat percek alatt kardélre hányhatja... akkor holnap én is rájuk bízhatom az életem.

A térdelő apródok fölé emelte áldó kezeit, s meghatott szíve legszebb áldását mondta el rájuk.

– Most gyorsan, gyorsan öltözzetek át, édes fiaim! Béke veletek!

A vadul süvítő széltől újra felizzott a kandalló parazsa. Néhány fahasábot rádobott a bíboros, hogy a teljesen kihűlt szobát felmelegítse. Gémberedett kezeit az éledő lángok elé tartva, hosszan gyönyörködött a szalamandrák játékos kergetőzésében. Ahogy végigtáncoltak a hasábokon, sorra izzásba forrósítva a tömböket, a bíboros akaratlanul is Dózsa György parasztjaira, Luther Márton és Melanchton követőire gondolt. Egész életét a parasztháborúk rőt fénye világította be.

– Igen, a parázs tovább izzik, s egyszer majd a szolgaság is véget ér – mormolta maga elé –, mert a vas mégis erősebb az aranynál, a munka a holt kincsnél... Hm.

Felegyenesedett. Már nem a tüzet nézte.

– Kitől is hallottam ezt? Nem is olyan régen... Réveteg tekintettel bámult maga elé. Aztán – mintha vipera marna belé – az asztalához ugrott, s fölkapta a két sárkánygyertyatartó közt heverő aranykígyót. A gyémántszemek hideg fényéből semmit sem olvashatott ki. Közömbösen meredt rá ez a bűvölő szempár.

Egyszeriben nem érdekelte az aranykígyó. Vagy az vált közömbössé irányában? Úgy dobta le az asztalra, mint egy végleg elhasznált tárgyat.

A hirtelen ébredésben feledett álma most úgy robbant agyában, mint a gyújtózsinórral időzített puskapor. S milliónyi szikrát vetett. Ennek a robbanásnak a fényében minden világossá és egyszerűvé vált. Már minden összefüggött, s a dolgok és események kapcsolódásának az eresztékeit is láthatta.

Tagjaiból is eltűnt az ólmos fáradtság, s helyette soha nem érzett erő árasztotta el. Csak a nagy betegek ismerhetik meg ezt a boldogító érzést,

ezt a féktelen életigenlést – a haláluk előtti órákban. A medicinák tudós doktorai ezt az állapotot eufóriának nevezik.

Elefántcsont és gyöngyházberakásokkal ékített asztalának támaszkodva ismét a kandallóba nézett, ahol a tűzvarázs helyén hatalmas máglya lobogott.

– ...Igen, mi kezdtük, de milliók lépnek majd a nyomunkba, mert a tűz, mit elvetettünk, bizonyosan felgyújtja ezt a korhadó világot – fejezte be gondolatait hangosan.

Velencei módra ácsolt asztalán irományok, fóliánsok halmaza feküdt szanaszéjjel.De a látszólagos rendetlenségben minden a helyén volt, mert ezen az asztalon csak a gazdája takaríthatott. Belesüppedt az ódon karosszékbe. A török szattyánbőrből készített prófétazöld írómappán két iratköteg feküdt. Fedőlapjaikon kaligrafikus írás – saját kezevonása: az egyiken Johannes Castaldo, a másikon Sforza Pallavicini neve.

Az utóbbit nyitotta fel. Benne volt az őrgróf minden irományának másolata, amit azóta küldött vagy kapott, amióta Castaldo hívására és Bécs parancsára elindult Felső-Magyarországból. Ugyanígy Castaldóé is a másik kötegben.

Fráter György jól fizette a szemfüles ügynökeit... Csak a szóbeli üzeneteket nem sikerült mindig megtudnia. így ma este sem. A Mercadával küldöttet. Valami olyasfélét üzenhetett lóhalálában Ferdinánd a hadvezéreinek, amire holnap reggel együtt adják meg a választ, Castaldo talán már írja is. Ha ugyan van kedve ebben az ítéletidőben fogalmazni. Mert csakugyan ítéletidő ez...

– Kár meditálnom rajta – mondta hangosan. – Holnap reggel az olasz titkár úgyis áthozza azt a jelentést. Vagy valami másról lenne szó? Egészen másról? „Szemet szemért, fogat fogért. . . és itt, Erdélyben, ha úgy tetszik emi-nenciádnak: fület fülért" – mondta az az inkvizítor ma este... Hm.

A nyitott iratköteg fölé hajolt, s olvasni kezdte Pallavicini legutolsó jelentését, melyet november 30-án írt Ferdinánd királynak Lippáról:

„Felség!

Salazart mindeddig magamnál tartottam, mert nagy segélyemre volt mindenben, ami előfordult, s azért is, hogy mint szemtanú adhasson tudósítást Felségednek mindenről, amit látott. Legyen meggyőződve, Felséged, hogy az emberinél mélyebb értelem sem elegendő ennek az embernek – Fráter Györgynek – a természetét és jellemét kifürkészni. Ö ugyanazon pillanatban nevet és sír, ígér és tagad, szent szándékot és ördögi tetteket

nyilvánít. Az egyik órában hitelt, bizalmat ébreszt, a másikban kézzelfoghatóvá tesz minden kételyt és gyanút, ami csak kigondolható.

Végre mégis inkább töröknek, mint kereszténynek hiszem őt, s inkább Lucifernek, mint Jánosnak. A fondorlatok, melyeket a beglerbéggel űz, számosak. A törökhöz küldözgetett emberei és levelei s a szüntelenül nála járó török csauszok számtalanok; s ő mindezt jó célra irányzottnak mondja. Ügy hiszem, ez üdvére is válna.

Látszik, hogy tudja, amit én gondolok, mert ugyanabban a pillanatban, amikor úgy vélem, hogy semmi tennivalóm sincs már vele, akkor olyan jól szolgálja Felséged érdekeit, hogy az eszem is elvesz belé, és kényszerít azt hinnem, hogy ez másképpen nem is lehet. S ezt minden órában látom, érzem, kézzel tapintom úgy annyira, hogy már Istenre bíztam a dolgot: ihlessen ő, mi legyen jobb, hogy annak idején végrehajthassam, amit tennem kell.

A végrehajtáshoz több ízben már oly közel álltam, hogy lehetetlennek láttam az abban való megakadályozásom. Azt, ami történt, s ami szándékban van, latinul írom meg Felségednek.

Post scriptum.* Megbizonyosodtam, hogy ma éjjel Ulomán bég a szerzetes sátorában volt, és csak hosszú beszélgetés s vacsorázás után távozott. Amint hallottam, úgy írom meg Felségednek. Azt mindazonáltal mondom: amennyire én láthatom, ő inkább török, mint keresztény."**

Félretolta Pallavicini leveleit, s Castaldo iratcsomója után nyúlt. Könnyen megtalálta, amit keresett, mert ezt a levélmásolatot már többször is áttanulmányozta. Egyébként Castaldo levelezése is kronologikus sorredben volt összegyűjtve.

* Posi scriptum: utóirat.

** E levél eredeti szövegét idézi Horváth Mihály: Id. mű.

Ezt a levelét, melyben Pesty Gáspár titkár árulásáról számolt be, ez év októberében, 16-án éjjel írta az őrgróf a királynak. A bíboros elleni vádak megegyeztek azzal, amit ma este újra hallott két apródjától.Gúnyos mosollyal a szája szögletén lapozta végig a hosszú levelet, s csak néhány sorát olvasta újra. Légből kapott naiv rágalmak sorolása volt, csupa bárgyúság. Majdnem szó szerint tudta az egész levél tartalmát. Csupán a záró bekezdését akarta még egyszer látni:

„A fentiekből könnyen megítélheti Felséged, vajon kihez hasonlóbb Fráter György: Júdáshoz-e az árulásban, vagy Luciferhez a hálátlanságban? Amint Felséged tudja, itt én az ő kezei közt s hatalmában vagyok; mind-

azonáltal férfiasan fogok törekedni, hogyha életemtől akar megfosztani, azt neki drágán adjam el.. ."***
Összecsukta az iratkötegeket.

– Éppen ebben az órában van két hónapja, hogy lezárta ezeket a sorait – mondta halkan felnevetve.

Tekintete az aranykígyóra tévedt. Felállt, s hátra tett kezekkel fel s alá sétálva rendezgette a gondolatait. Mint már annyiszor az életében, ha végső dolgokban kellett döntenie.

Logikája és életösztöne szerint legszívesebben Vas Ferenc tanácsára hallgatott volna: nyergeltetni, s holnap a testőrségétől övezve Gyulafehérváron triumfálni.De ezzel hosszú időre, talán végleg elveszti a hadvezérek bizalmát, amelyet ma este minden bizonnyal megszerzett. Hiszen ezek a marcona katonák, akik egyedül magukban hisznek, a király előtt saját kézírásukkal tanúsították, hogy csak Luciferhez, az ördögök fejedelméhez hasonlítható. Cassiano őrgrófja már július 5-én engedélyt kért a megölésére. Hónapok óta reszketnek tőle. S most, vendégbarátjaiként, mégis itt alszanak a házában.

– És nem félnek, nem rettegnek a Lucifertől, aki Esztergom érseke s Magyarország bíborosa! – kiáltott fel önkéntelenül is oly hangosan, hogy az ajtó előtti mocorgásból ítélve a szolgálatos apród is felébredt.

Kinyitotta az ajtót.

– Te nem alszol? – cirógatta meg a szolgálatos álmos arcát.

– Nem, dehogy... vigyázom eminenciád álmát.

– Jól van, fiam.

– Torpay és Vas az istállóknál várják eminenciás uramat. Fel van nyergelve a négy ló.

– Mert éppen olyan bolondok, mint Truppay György...

– Az most is folyvást ordibál a tömlöcben: „Óvjad, testvérem, magad a szakállas olaszoktól, akiket ide hívtál vendégségbe, akik tőrt vonnak a te meggyilkolásodra!" – ezt üvöltözi, nyöszörgi szünet nélkül. Már alig van hangja szegénynek.

– Ne törődj vele, fiam! Inkább aludjál!

Visszatolta a reteszt. Levetette köntösét, lehúzta magáról a damaszkuszi láncinget, s elfújta a gyertyákat. Az utolsó lobbanásuknál még látta az aranykígyó gőgösen csillogó gyémántszemeit. Aztán az éjjeli mécs pislakoló fényénél az ágyához ment. A kandalló parazsát már hamu borította. Odakünn minden elpihent: tavaszt váró álomra hajtotta viharborzolta testét a természet is.

Jólesett a puha takaró alá bújni.

– Azért a parázs tovább izzik – motyogta félálomban.
Aztán megállt az iszonyatos meredély szélén. Tudta, hogy december íj-én minden végvári huszár szeme őt vigyázza. Ezen a hideg téli reggelen valamennyi behívjad az ő hajmeresztő sétájába. Mert ha lezuhan Hunyad vára legmagasabb bástyafokáról, az ő lelkiismeretükön szárad. De ha sikerül végigjárnia ezt a lélekkísértő utat, akkor Erdély országnak ő a legbátrabb embere.

*** Uo. Horváth Mihály: Id. műve alapján.

– Ne féljetek! – kiáltott le a várudvaron feszengő pirinyó játékhuszárokra. Aztán a fagyott mohájú síkos kövek élén, a szédítő mélység fölött elindult a vágyai felé.

1551 DECEMBER 17-ÉN TÖRTÉNT

Akik sokat utaznak téljárta vidékeken, tudják, hogy télvíz idején seholsem ébredhetnek olyan fűszeres illatú reggelre, mint Erdélyországban. Hogy a lombhullta télen is mitől van ilyen különös zamata a levegőnek, azt egyesek a hegyoldalakat borító mérhetetlen fenyveseknek, mások csupán a csillagporos zúzmarának tudják be. Olyanok is akadnak, akik ezt a helybéli sajátságot a fenyővíznek tulajdonítják, melyet a havasok népe ősidők hagyománya szerint tudvalevően a borókafenyőből csapol. S lehetséges, hogy nekik van igazuk. Mert ugyan ki is kockáztatná meg egy-két kupica borókapálinka lehörpintése nélkül a csontfagyasztó hajnallal való találkozást?

Jól tudta ezt Pesty Gáspár, s idején figyelmeztette Lopez de Llanos kapitányt is, hogy borókalével öblögettesse a Mediterrán langyos teleihez szokott katonáinak torkát. Így aztán derűs hangulatban ízlelgették ezt a fűszeres illatú erdélyi levegőt, amikor százötvened magukkal elindultak a bíboros kastélya felé. Valamennyien kíváncsiak voltak a csuhás barát hírhedett otthonára.

– Mekkora fényűzésben élhet ez az egykori remete?

– Valóban a szultán hűbéreseként, harmincezer arany évi adó fejében akar uralkodni ebben az országban?- kérdezgették egymástól a spanyolok.

– Minthogy fia nincsen, halála után egész Erdélyt a török császár örökölné – jegyezte meg nagyot sóhajtva Monino a piemonti katonák előtt, akik Sforza Pallavicini szűkebb testőrségéhez tartoztak.

Néhány katona többször is elvágódott a macskaköves utat borító jégszőnyegen, melyet az éjszakai záporból terített patkós csizmáik alá a hajnal. A kastélyhoz közeledve jobbágy szekerek zörgése terelte őket az út szélére.

– Éppen jókor érkezünk – mutatott Pesty Gáspár a tovarobogó járművekre. A bíboros hét órára rendelte őket a kapu elé.

– Ügyes fickó ez a Ferrari, remekül szervez – válaszolta Lopez de Llanos kapitány –, csak aztán a kivitelezésben és a tett végrehajtásában is hasonló ügyességet tanúsítson – tette hozzá világot fitymáló mosolyával, mely most sem hagyta cserben szája szögletét.

Mire odaértek, a szolgák már javában hordták a szekerekre a bíboros úti poggyászát. A málházás körül szorgoskodott a kapuőrség is, akiket Pesty Gáspár régi ismerősökként, szívélyesen köszöntött, majd egypár katonát a kapitánytól is kért a segítésükre.

Az a néhány zsoldos, akit Lopez anyanyelvén utasított, olyan hajcihőt rendezett a málházás körüli szorgoskodásban, hogy ki s bejárkálásuknál egyenruhájuk és szakálluk hasonlósága miatt a kastélybeliek közül senkinek sem tűnhetett fel a lebzselő csapat beszivárgása. Pesty csupán azon csodálkozott, hogy a kapitány a nyitott kapun át málhákért besiető spanyolokat milyen tájékozottsággal irányítja tovább a lényeges pontokra. – Mintha ő is itt élt volna néhány esztendeig... – villant át benne, de az elfogyasztott fenyővíz és az izgalom további következtetésekre nem adott lehetőséget.

A kastély belsejében már kettesével-hármasával úgy sétáltak a katonák a számukra kijelölt irányba, mintha az olasz építészet e remekénél különbet még nem láttak volna. Mint a törökök 1541-ben Buda várában. Közben vidáman bókoltak az udvaron átsiető szolgálólányoknak, s akik tudták, hogy Magyarországon az illedelmes udvarlásnak ez a kezdete, tenyerükkel a csinosabbak farára is rácsaptak. Az őrtornyokba is úgy mentek fel, mintha a téli reggel és a vidék szépségében vágyakoznának gyönyörködni. A bíboros előkelő vendégeiről az őrségnek tudomása volt, s minthogy az őrök semmilyen utasítást sem kaptak, csak akkor kezdtek csodálkozni, amikor már betömött szájjal és gúzsba kötött tagokkal az őrszoba padmalyán fetrengtek.

André Lopez de Llanos kapitány az őrparancsnoki helyiségekbe fészkelte be magát. Tehette. Százötven emberével feltétlen ura lett a bíboros kastélyának. A történtekről Marc Antonio Ferrari tett jelentést Sforza Pallavicininek, aki vállalta a terv végrehajtását. Castaldótól még este átvette a királyhoz írt levelet, s ezt az éjszaka folyamán letisztáztatta Ferrarival.

Az olasz őrgróf elérkezettnek látja a pillanatot, s a titkár vezetésével főtisztjei: Campeggio, Monino, Scaramuzza, Mercada és Avila társaságában elindul a bíboros lakosztálya felé. Nagy csendben lopóznak végig a folyosón. Nem akarják Castaldót békés álmából felzavarni. A spanyol főúr közismerten rossz alvó s nem kedveli a korai ébresztést.

Campeggio szemfényvesztő kézügyessége az előszobában még nyikkanni sem engedi az igazak álmába süppedt ügyeletes apródot. Hogy összekötözött teste ne zavarja a közlekedést, kidobják a folyosó ablakmélyedésébe.

A bíboroshoz nyíló vasajtón nincs kilincs, csak belülről retesz és a lakatot tartó külső fogantyú. Ferrari görcsös szorítással ezt ragadja meg. Bal kezében Castaldo levelét tartja. Pallavicini a félhomályban is tisztán látja, hogy a levél a titkár kezével együtt remeg.

– Kopogj! – suttogja.

– Hátha nyitva van már – zihálja Ferrari, de jobb keze továbbra is görcsösen tapad a fogantyúra.

Pallavicini a fal mellől kinyúlva Ferrari háta mögül belekap a fogantyú aljába, s maga felé rántja. A tömör vasból kovácsolt ajtó hangtalanul tárul fel Marc Antonio Ferrari előtt. Belép a szobába, de az ajtót félig nyitva hagyja maga mögött. Látja, hogy a bíboros avitt nyusztprémes köntösében az asztala előtt áll. Látja asztalán a felnyitott breviáriumot s a naplóját. Tisztán látja a svájci órát, mely fél nyolcat mutat. A ketyegését is hallja. Látja az asztalon heverő írószereket is. De ezeken kívül csupán az aranykígyó van az asztalon. A szanaszét heverő iratkötegek, levélmásolatok, a kódexek és fóliánsok mind eltűntek. Eszébe sem jut, hogy mindezeket az imént elindult társzekerek vitték magukkal. Azt hiszi, valaki beárulta tervüket, s a bíboros mindent tud. Ezért tüntette el az okmányait.

Már éppen visszalépne, hogy meneküljön, amikor a bíboros megpillantja küszöbön álló titkárát, kezében a várt levéllel. Bár éppen a hóráit végzi, int neki, hogy lépjen közelebb.

Ferrari megborzad. Úgy érzi, hogy szíve a torkán ugrik ki. Hang nélkül bámul a gazdájára, aki ismét breviáriumába merül. A titkár homlokán, testén már patakzik a hideg verejték. Reszkető lábaiban még érez annyi erőt, hogy visszaforduljon. A félig nyitott ajtó mellett álló Pallavicini jól látja a napfényben fürdő szobát. Vasmarokkal ragadja meg emberét. Visszafordítja, s előretolja. Aztán becsukja az ajtót úgy, hogy a történendőket egy keskeny nyíláson át láthassa.

A bíboros még mindig a breviáriuma fölé hajol. A mai napra rendelt kötelező szent olvasmány az év leghosszabb penzuma, mert Özséb napja van. S éppen háromszázegy esztendeje, hogy Özséb, esztergomi kanonok a Pilis

hegyén lakó remetéket új szerzetesrendbe gyűjtötte. Az új rend a remeteélet megalapítójáról, Remete Szent Pálról nevezte el magát. Azóta is a pálosok az egyedüli magyar szerzetesrend. Fráter György ma is az ő kámzsájukat viseli; s Esztergom érseke, Magyarország bíborosa legelső rendtársára, Özséb kanonokra emlékezik. De Erdély fővajdájának, a Részek kormányzójának meg kell rövidítenie az egyházfejedelem ünnepi meditációját.

Titkára – elég ildomtalanul – feléje nyújtja a levelet, melyet valóban sürgősen alá kell írnia, hiszen már fél nyolc is elmúlt – állapítja meg órájára pillantva. Maga sem tudja, hogy annyi év után miért éppen most jut az eszébe Paracelsus doktor, akinek tíz év előtti haláláról ez az óra adott hírt, ugyanis tudós svájci barátja ezt hagyta rá örökül. S ugyanabban az évben halt meg a másik barátja, Faustus doktor is, akitől az óra mellett heverő aranykígyót kapta. Olyan erővel ötlött fel benne a két jó barát arca, hogy asztalához ülve csak nagy erőfeszítéssel tudja figyelmét a levélre összpontosítani.

„A rómaiak és Magyarország, Csehország, Dalmácia és Horvátország és a többi... legszentebb királyi Felségének, legkegyelmesebb urának..."

Fokozódó örömmel olvassa Castaldo levelét. Tegnap este ezt kérte tőle. Ekkora bizalom, ilyen ajánlás után a király bizonyosan elfogadja az oly régen szorgalmazott javaslatát, és a pozsonyi országgyűlésen törvényben szentesíti a jobbágyok felszabadítását – gondolja, és tollat ragadva gyors kézvonásokkal írja záradékát Castaldo jelentése alá:

„... Ezért, ha Felséged úgy látná, talán helyes lenne, ha Felséged is megnyerné a nép lelkét, kilátásba helyezve, hogy fel óhajtja őket szabadítani, és erről azonnal rendelkezést küldene az első futárral mindenfelé, hogy megtudják: Felségednek gondja lesz ebben az ügyben az összes Karokra és Rendekre; és hogy az Istent is kiengeszteljük azzal, hogy visszaadtuk a parasztok szabadságát.

Ugyanazon legszentebb Felségednek híve"*

Marc Antonio Ferrari minden idegszálával az olvasó bíborost figyeli. Közben ruhája rejtekéből előhúzza tőrét. Lassan, óvatosan, nehogy a kelme zizzenése elárulja.

A bíboros saját kézírásának olvasását is bevégezve már a neve aláírásához készül, amikor Ferrari rárohan és nyakonszúrja.

– Mit csinálsz? – kiáltja titkára felé fordulva.

Ferrari ismét a torkába döfi tőrét, s még érzi, hogy reszkető kezével megint csak az izmokat sértette fegyvere, amikor lesújt rá a felugró bíboros iszonyatos ökle. Törött állkapoccsal, élettelenül zuhan az asztal lábához.

– Mi az, mi az? – kiáltja a bíboros, s kitépi titkára markából a gyilkot.

De mint megkésett égzengés, kivágódik a vasajtó, s az előszobában rejtőző Pallavicini rohan be tisztjeivel.

Sforza példát mutat az embereinek: kardjával arcán és nyakán vágja meg.

A bíborosból már patakzik a vér. Tántorogva hátrál, s ezt kiáltja:

– Mi rosszat tettem?

Még látja a szakállas olasz és spanyol tiszteket, akik Sforza mögül kivont karddal rohannak feléje. Látja dühtől habzó szájukat, feneketlen gyűlöletben villogó szemüket. Hallja a vérittas rivallgást is. Egyre erősebben, tombolóbban, mintha az egész világ felbolydulna ellene.Vörös karikák gyűrűznek, örvénylenek előtte, körülötte, folyvást gyorsulva és homályosodva a vaksötétségig.

Mondják, s aki a halál küszöbéről ép ésszel térhetett vissza, tudja, hogy az utolsó előtti pillanatban újra végig kell élni az életet. Élni, illetve nézni: mert a hunyó tudatban fénysebességgel váltakozó képsorok átélője saját húszmillió idegsejtjének a haláltáncát látja.

* Részlet Fráter György leveléből, melyet 1551-ben írt Ferdinánd királynak. L. Dr. Károlyi Árpád: Fráter György levelezése. 1535-1551. Bp. 1881, Athenaeum, 315. oldal. CCIII. (Fordította latin eredetiből: Vida Tamás.)

DA CAPO AL FINE...

KAMICSÁC VÁRÁBAN

Ismét vaksötét rejtekhelyén kuksol. Mindig ide bújik, ha valami rossz fát tett a tűzre, ha csintalansága következményeitől retteg. A kaputoronynak ebben a kamrácskájában senki sem keresi. Apja vagy bátyjainak haragja különben is gyorsan elpárolog. Ha kialusszák a részegségüket, a neki szánt ütlegekről is elfeledkeznek.

Eddig még senki sem jött rá, hogy hol van a rejtekhelye, melyet anyja bátyjának, a scardonai püspök úr őeminenciájának köszönhet. Jakab bácsi ajándékozta ezt az elmés szerkezetet a tavalyi Anna-napra, hogy az asszonyok is fel tudják húzni a várkapu rácsát, ha a férfiak portyáznak. Akkor falazták ide ezt a kis kamrát, mely a csörlő fogazott vaskerekeit óvja az időjárás viszontagságaitól. Felnőtt ember csak úgy fér hozzá, ha nyitva hagyja a kamra ajtaját. Különösen hatalmas termetű apja, aki maga szokta olajozni, zsírozni a kerekeket. Amikor először segített neki ebben a munkájában, az olajos és zsíros szilkéket tartva a keze alá, már felmérte, hogy a deszkaajtó és a szerkezet között olyan rejtekhelye lesz, amit senki sem fedezhet fel.

Aztán majdhogynem koporsója lett ez a kamra. Mindjárt az első alkalommal, ahogy ide bújt, apja kedvenc szőlőlugasának a megdézsmálása után. Szép őszi délután volt. Mialatt apja a méhesben szunyókált, ő letépte azt a három óriási fürt szőlőt, melynek már napok óta csodájára járt az egész környék. Minden szeme olyan édes volt, mintha mézzel lenne töltve. A harmadik gerezdet habzsolta, s már mindene ragadt az illatos létől, amikor nagyon távolról meghallotta az apja ordítását. Hangjától az egész várudvar zengett. De a kaputorony kamrácskájában ez csak távoli égzengésnek tűnt. öt hívta, kereste. A legkisebb fiát, Györgyöt, a szőlőtolvajt. Közben elmondta mindennek, ami eszébe jutott. Ezek közt a lókötő haramia, gazfickó és janicsár volt a legenyhébb. Már felhallatszott az anyja jajveszékelése is. Azt ütötte a fia helyett. Végre, nagy sokára elcsendesedett minden. Sejtelme sem volt az idő múlásáról. Hiszen itt vaksötét van nappal is. Reszkető markaiban a ragacsos csumákkal itt didergett addig, amíg korgó gyomra elfeledtette vele a félelmét. De hiába nyomta kifelé a deszkaajtót, az nem nyílt ki. Már patakokban ömlött testéről az izzadság, mely az arcára, bőrére ragadt szőlőlével most maró folyadékként égette testét, könnyben úszó szemeit, amikor rádöbbent, hogy minden erőlködése hiába-

való. Az ajtó kívülről nyitható retesze a fogantyú súlyától helyére, az ajtófélfába csúszott.

Érezte, hogy az avas zsírtól, olajtól amúgy is pállott levegő egyre jobban nyomja a tüdejét. Halántéka már oly vadul lüktetett, mint tavaly télen, amikor irongálás közben beszakadt alatta a Karka folyó jege, s csonttá fagyva vánszorgott föl a várba. Akkor fulladozott így a dunyha alatt vagy két hétig. Akkor ugrált így a szíve.

Nekiesett öklével az ajtónak. Záporozó ütéseitől csak a durván gyalult deszka szálkái mélyedtek a kezébe. Az öregtoronyból ez a kopogás aligha jut el az őszi este hűvöse elől régen konyhába vagy szobába húzódott várnéphez. Még egy ideig káromkodott. Olaszul, horvátul, törökül. Minden káromkodást kiöklelt magából, amit cselédektől, fuvarosoktól, foglyoktól s a folyvást veszekedő szüleitől eltanulhatott. Aztán már csak hüppögve nyöszörgött. Tudta, hogy ehhez a kamrához legfeljebb tavasszal jön föl legközelebb az apja. Hiszen mondta is: olyan alaposan bezsírozta a kerekeket, hogy tavaszig se kezdhesse ki a rozsda.

– Addigra már csak a csontjaim lesznek itt. – gondolta. Izzadt testén valami hűvös cirógatást érzett. Ahogy odanyúlt, kezére is rácsapódott ez a fuvallat. Az ajtó reteszénél volt az a rés, melyen beáramlott az éj hűvöse. Remegő ujjai kitapintották.

Először a szőlőcsumával próbálkozott, de az elhajolt a retesz súlya alatt. Aztán mohón végigtapogatta a szerkezetet, a kamra zugait valami után, amivel a résen keresztül fölemelhetné a retesz nyelvét. Közben egyre tisztábban látta a kamra fenekén heverő csontokat, a saját csontjait. Vigyorgó koponyáját, mely éppoly fehér lesz, mint azok a kopj avégre tűzött török koponyák, melyekkel apja meg Miklós és Jakab bátyja ékesítik a bástyákat. Odatapasztotta a száját arra a hűs részre, s a nyelvét nyújtva próbálta elérni a reteszt. De a nyílás apró nyelvénél is keskenyebb volt.

Amikor fölébredt a vaksötétben, jajongani kezdett. Gémberedett tagjai, szálkáktól sebzett kezei annyira fájtak, hogy még az éhségét is feledte. Különösen az oldala fájt. Valami éles tárgy szúrta.Odanyúlt. Már tudta, hogy megmenekült. Az a törött pengéjű kés volt, amit a konyhából csent el. A frissen olajozott retesz nyelvét visszatolta vele az ajtóba, mely most már oly könnyen nyílt ki előtte, hogy kiesett rajta. Valahogy leszédelgett a csigalépcsőn. A várudvaron kisírt szemű anyjával találkozott.

– Két napja keresünk! – kiáltotta az, s aztán csak csókolta, csókolta, miközben a karjaiba emelve rohant vele a konyhába. Szerencséjére apja és bátyjai ismét portyára mentek, így sohse kellett elárulnia, hol és hogyan

töltötte ezt a két napot. A kés most is itt van, egy kő alá rejtve a kamra sarkában. Mert néha még visszacsúszik az az átkozott retesz.

Már unja a sötétséget és a semmittevést. Valami kiabálás is felhallatszik odalentről. Meg sikítások? – Lehetetlen! Hiszen az a kedves török bácsi egyedül jött a nővéremhez. Miért kiabálna? S Anna miért sikoltozna, mikor azt a szép ruhát meg gyöngykalárist neki hozta?

Egy ujjnyira kitolja az ajtót, hátha többet hallhat. Különös hangzavar jön onnan alulról, a várudvarból. Több férfi is kiáltozik. Törökül. Jól érti ezt a nyelvet. Apja foglyaitól tanulta, akik oly szívesen játszadoztak vele, amíg el nem küldték értük a váltságdíjat.

Otthagyja vaksötét rejtekhelyét, s a kaputorony ablakához szalad. Pincéből feltántorgó törököket lát. Egész csapatot. Mondhatatlanul trágár szavak röpködnek feléje. És sikolyok. Szörnyűséges jajkiáltások. Asszonyszájról fakadók. Leszalad a kaputorony avitt lépcsőin. Oly sebesen, hogy apró gyermektalpaival csak a lépcsők fokát súrolja. A hangok irányába, a várkert felé iramodik. Szőlőlugasok közt rohan tovább.Apja várának ez a legdédelgetettebb része. A fehérnép tavasztól őszig itt dolgozik a legtöbbet. Ezek a lugasok a roskadásig terhelt gerezdjeikkel nemsokára mézédes musttal töltik meg a kiürült hordókat...
Az a két janicsár, aki a nővére lábait fesziti-húzza szét a lugas padján, csipegeti is az érettebb fürtöket. Milyen dühös lesz ezért az apja, ha észreveszi, hogy megdézsmálták a kedvenc fürtjeit. Hiszen mindegyik tőkét a saját keze munkájával serkentette erre a csakugyan dús termésre.

Meg kell keresnie azt a kedves török bácsit! Az majd rendet csinál itt. Az szereti a horvátokat, különösen Annát, aki miatt ez a zűrzavar kerekedett. Mert az a díszes ruhájú török bácsi, akinek a kardhüvelye is tele van tűzdelve ékkövekkel, lent a völgyben, a folyó bokrai között bujkálva már napok óta lesi Annát. Abban gyönyörködik, hogyan sulykolja a ruhát. A többi fehérnép nem érdekli, csak Anna. Még azt is kileste, mint fürdette le izzadt testét a mosás után a vízre hajló füzes alatt.

Errefelé még sohse merészkedett a török. Hiszen úgy félik az apját, mint parasztok az Istent. De az apja alighanem irgalmatlanabb, mint az az izé, akit Jakab bácsi, a püspök úr őeminenciája szolgál.

Véletlenség, hogy felfedezte a török ittlétét. Éppen kecskebékára vadászott, amikor meglátta a leselkedő törököt. Már futni is akart a lányok felé, hogy jelezze a veszélyt, de a kifogott békákat se akarta a törökre hagyni. Pedig az rátette egyik kezét a békákkal telt garabolyra, a másik keze ujjával meg hallgass-t mutatott a száján.

Odakúszott hozzá, és súgva kérlelte, ne vigye el a békáit. Hiszen édesanyja legkedvesebb csemegéje a békacomb. A török kedvesen rámosolygott, s a hiányzó szemfogáról azonnal felismerte benne apja egykori foglyát. Azt a rongyos ruhájú göthös törököt, aki a két szpáhit szolgálta, akit a váltságdíj érkeztekor ráadásként bocsátott el az apja, mert váltságot senki sem fizet érte, dologra gyönge, minek hát etetni.De most olyan díszes ruhában pompázott, hogy ilyen török nagyúrról eddig csak a mesékben hallott.

– Mi vagy te? Pasa vagy bég? – suttogta csodálkozva. – Mi tavaly azt hittük, koldusabb vagy a koldusnál... – tette hozzá zavartan.

– Örülök, hogy felismertél, György fiam – súgta vissza a török, le nem véve szemét Anna hószín tomporáról. – így tudhatod, hogy nem vagyok ellenségetek. Ha nem szólsz senkinek, s holnap is eljössz, kapsz tőlem törökmézet. Hálából a kenyérért meg tejért, amit esténként a konyhátokból csentél nekem. Most vidd csak anyádnak a békáidat! Holnap ötször ennyit fogok neked. De ne szólj senkinek!

Meg kell keresnie azt a török bácsit! Visszafordul a várudvarba. Két tántorgó janicsár majdnem ráöklendezte a bort, amikor átkúszott a lábuk között. Jaj! Miért is hozta ide ezeket a disznókat? Hiszen azt mondta, csak Annát akarja látni, neki akar ajándékot adni. Azt a csodaszép ruhát meg a gyöngykalárist... Itt, ahol senki sem róhatja meg érte a nővérét. Mert, ugye, a folyónál, az egész falu asszonyai, lányai előtt mégsem mutatkozhat. Hiszen megölnék,
vagy fellármáznák a férfiakat, akik foglyul ejtenék, hogy váltságot kapjanak érte. Ebben a ruhában mérhetetlen gazdagságát sem tagadhatja el.

A törökméz nagyon finom csemege. Mialatt majszolta, volt foglyuk egyre mondta a magáét:

– Beleszerettem a nővéredbe, György fiam. Ha ő is úgy akarja, feleségül veszem. S akkor mindnyájan olyan gazdagok lesztek, mint én. Ti is ilyen drága ruhákban járhattok.

– És én annyi törökmézet ehetek, amennyit akarok?

– Annyit, amennyi beléd fér, György fiam. Mert attól leszel erős. Egyed csak most is I Akkor fel tudod majd húzni a várkapu rácsát, ha lánykérőbe megyek hozzátok... Mert Anna nővéred vagy anyád bizonyosan forró vizet loccsantana a fejemre, ha bekéredzkednék hozzátok.

Ez a török bácsi nem is sejti, milyen egyszerű a kapurácsot felhúzni az olasz csörlővel. Egyetlen ujjal kell billegetni a fogazott kereket, és kész, közben az ellensúly elvégzi a maga dolgát : a kapu úgy nyílik, csukódik, ahogy tetszik. Most már Martinusevich Jakab püspök úrnak sem kell a tűző

napon órákat vesztegelni a kapu előtt, ha akkor érkezik húga látogatására, amikor Kamicsác várából a férfiak töröklesre távoztak.

A csörlő titkát csak azért nem árulta el, mert még több törökmézet remélt. Meg is kapta. A békákat is. Annyi békát, hogy nagybátyja, a scardonai püspök úr őeminenciája vacsora után nagyobb részét viszontlátta. De úgy kell a vén pókhasúnak! Minek zabálta fel előlük azt a töméntelen békacombot?

A pincében ég ugyan két szövétnek, mégis oly sötét van itt, a napfényben vakító fehérköves udvarból jövet, hogy nem tudja felismerni Anna szerelmesét. Ordibáló, röhögő törökök. Valamennyi tántorog már, egyik hordótól a másikig. Nem lopótökkel szívják a bort. Csapot sem vernek a hordó aljába. Csak a dugót lökik be a handzsárjaikkal, s aztán zsupsz, aláfekszenek tátott szájjal a borzuhatagnak.

De nem mindegyik viselkedik ilyen... ilyen disznó módjára. Az ott kupát tart a borban hentergő janicsár szája fölé, s ebbe fogja a sugárban zubogó aranyszínű lét. Az oldaláról fityegő kard ékkövei százszorozzák a fáklyafényt.

Hozzárohan. A török már iszik, amikor a kaftánját kezdi rángatni.

– Te azt mondtad, hogy Annáért jössz, leánykérőbe! – sivítja, de a duhaj rivallgásban elvész a hangja. A török mohón hörpöli a bort, mely a kupa széléről ruhájára is csordul.A szomszéd hordó kisebb. Nagy nehezen felkúszik rá, s arról a nagyra kapaszkodik. Ennek a tetejéről éppen szemben találja magát egykori foglyukkal.

– Hát mégse a nővéremért jöttél? – ordítja torkaszakadtából, egyenesen az arcába.

A török abbahagyja az ivást, és bárgyú mosollyal mered rá. Hiányzó szemfoga helyén nyelve piroslik.

– Persze, hogy a nővéredért jöttem, György fiam. Csak kissé megszomjaztunk ebben a kutya melegben, míg felkaptattunk a hegyoldalon.

– De nem mondtad, hogy seregestül jössz lány kérőbe...

– Egy török bég legfeljebb a fogságban van egyedül, György fiam. Ennyit már te is tudhatnál.

– Ezt sohse bocsátja meg az apám. Se nektek, se nekem. Kifolyatjátok a borait, s a janicsárok a lugasokat is dézsmálják. Mit iszunk a télen?

A török ismét szájához illeszti a kupát, s mialatt mosolygó szemeit ráfüggeszti, hosszú kortyokban nyeli a bort. Ádámcsutkája lassú mozgásán látni, hogy már nem sürgeti a szomjúsága. Végre szétnyíló tenyeréből az alatta hempergő janicsár kopasz fejére hullik a kupa. Csattanása és a sérült jaj dúlása a tivornyán is áthallik.

– Nem is kérjük apádurad bocsánatát, György fiam. S ezt neked sem ajánlom – teszi hozzá nevetve.

– Engem agyonver – szipogja a gyerek könnyekre fakadva.

– Ha velem jössz Sztambulba, oda bizonyosan nem fut utánad... De gyere, megkeressük a nővéredet! Elhoztam neki a ruhát is meg a kalárist is – mutat duzzadt tarsolyára. Izmos karjával felnyúl érte, s ölében viszi ki a mind vadabbul rikoltozó katonái közt.

– Annát két janicsárod huzigálja az első lugasban. Ide hallik a sivalkodása – makogja a fiú még mindig a könnyeit nyelve.

– Tudok róla, György fiam. A nővéred nem akarja elfogadni a jegyajándékaimat...

– De a janicsárok közben lezabálják a legszebb gerezdeket. ..

– A nyomtató lónak sem lehet bekötni a száját, György fiam – hangzik a török válasza.

– Ennyit mégsem ér az az íj meg a tegez, amit tegnap adtál – hüppögi a gyerek a török fülébe, melyen nagy aranykarika fityeg.

– Azt csak a kapunyitásért kaptad, György fiam. Annáért hátaslovat kapsz tőlem.

– Mikor?

– Sztambulban, György fiam. Majd Sztambulban. De már itt vagyunk a kertben. Melyik lugasban van a nővéred? Az elsőben? Milyen gyengéden teszi vissza a földre ez a kedves török bácsi. Eddig ilyen finoman csak az édesanyja bánt vele. Előreszalad, a lugashoz. Anna már nem sikoltozik, csupán a nyöszörgése hallik. Félrehajtja az indákat. Közben a török is beérte. A két janicsár ügyet sem vet rájuk. Éppen a nővére combjait szíjazzák kétfelé, a lugas oszlopaihoz. S közben zabálják, két pofára zabálják azt a mézédes szőlőt! S ahogy a nővére megpillantja őket a lugas bejáratában, ismét sikoltozni kezd, mintha nyúznák.

– Ezek a janicsárok ellopták Anna ruháját, még az ingét is... Parancsolj rájuk, hogy öltöztessék fel, hiszen teljesen pucér!

– Én fogom felöltöztetni, György fiam.

Azzal már húzza is elő a tarsolyából a leggyönyörűségesebb ruhát s a gyöngykalárist, melyek látása Annát is hallgatásra bírja.

– Mehettek a pincébe! – mondja a janicsároknak, miközben Anna hattyú nyakára illeszti a gyöngysort. – Te meg, György fiam, várjál a kapunál!

A janicsárok szélvészként sodorják magukkal. Milyen kár, hogy azért a hátaslóért Sztambulba megy. A scardonai búcsúból Anna is bizonyosan szép búcsúfiát hozna neki, amiért beengedte a várba ezt a talpig selyembe

öltözött török nagyurat, aki már most is ilyen drága ajándékokkal halmozza el.

De mi ez a jajongás, ez a sivalkodás? Csaknem minden lugasból hallik. Persze a várnép valamennyi fehérszemélye itt szorgoskodott ma reggel az anyja körül. Kacsolták, kötözték a lugasok ezer felé futó indáit. Lehet, hogy minden cselédlány, minden asszony szép új ruhát kap a török vendégektől?

Azért mégsem kellene ilyen szemérmetlenül sivalkodni. Igaz, nincsenek itthon a férfiak. Senkinek sem kell az ütlegeiktől félni. Süt a nap. Igazán pompásan sikerült ez a reggel! Csak az lesz szebb, ha azon a sztambuli hátaslovon megérkezik. Bizonyosan gyönyörű szerszámokat kap hozzá ettől a bőkezű török bácsitól. Ó, valódi íja van, s tegeze tele remekbe metszett nyilakkal. Ha lova is lesz, apja nemsokára magával viszi a portyáira.. .

Már az ötödik lugas előtt ténfergett. Az enyhe szellőben bólogató indák miatt nem látott ugyan be a lugasokba, de a hangokból felismerte, melyik fehérszemély sivalkodik vagy kacarászik a szőlőlevelek árnyékában.

A várnagy felesége úgy vihog, mintha a férje érkezett volna haza. Az alsó bástyáról éppen a várnagyék alvószobájába lehet látni. Mindig pucéran fogadja az urát, s aztán olyanokká válnak, mint a fonott kalács. Közben az asszony folyton vihog. Talán a vendégekkel is így illik?

De jobb lesz, ha visszamegy a kapuhoz. Nehogy a bég úr hamarébb érjen oda. Rövidebb az út, ha a méhes mellett szalad át. Érdekes, némelyik fehérnép még mindig úgy jajong, mintha égetnék. Talán nem kapta meg az ajándékot? A méhes ajtaja tárva-nyitva. Megáll futtában, hogy becsukja. Apja haragszik, ha nyitva felejtik ezt az ajtót, hiszen nagy kincs van már itt összegyűjtve. Tavasz óta a völgy minden virágának mézét ide hordták ezek az aranyos méhecskék. Most már pihennek a kasokban. Jövő héten bödönökbe kerül a zsákmányuk. De nem csukódik az ajtó. A sarkának csizma támaszkodik. Hű! Négy janicsár van benn. Négyfelé húzzák az anyja kezét, lábát, s az teljesen pucéran, hason fekszik az asztalon. Még sohse látta az anyját ennyire lemeztelenítve. Milyen fehér a bőre! Az arca sokkal, sokkal barnább... S a haja is lebomlott. Belelóg a porba. Ó, mennyit fogja majd kefélni a velencei tükör előtt, amit az idei Anna-napra kapott Jakab bácsitól.

Ennyire lemeztelenítve megfázik. Bizonyosan megfázik itt, a hűvösön. Aztán náthás lesz, meg köhögni fog. S akkor olyan zsémbes, hogy senki sem állhat meg mellette. Olyankor folyton herbateát hörpöl, s vizesborogatásokat cserél a fején. Szeme már megszokta a méhes sötétjét. Az anyja száját betömték. Az ingével. Az ing is a porba lóg ki a szájából.És ott, há-

tul, egy csuromfekete ember liheg. Csak a szeme fehérje világít, borzasztóan. S ó! Az egyik janicsár kezében kés is van, melyet az anyja nyakának szegez.

– Megölik! – akarja kiáltani, de nem jön ki hang a torkán. Ügy ölik meg, mint télen a disznót. Az anyját! Az a dülledt szemű csuromfekete ember a böllér. Tehát igaz, amit az anyja is, s bátyja, Jakab bácsi is mondogat: „A törökök emberhússal élnek..." Persze az összes fehérnép közül az anyja a legkövérebb, azért vágják le őt.

De talán még nem késő! Ezek a janicsárok is röhögnek. Ahogy négyfelé húzzák az anyját, folyvást röhögnek, s egymást biztatják. Az a csuromfekete ember meg egyre jobban liheg. Talán még nem döfik azt a kést. Lehasal, és a csizma mellett bekúszik az ajtón. Egészen hátra, ahol az utolsó kaptár van. A csuromfekete ember már fölötte zihál. Mondhatatlanul trágár szavakat öklendez.

Csak gyorsan, nagyon gyorsan! – gondolja, miközben a csuromfekete ember szétterpesztett lábai közt is sikerül átkúsznia. Aztán felnyúl az első kaptárhoz, és akkorát penderít rajta, hogy a méhkas a csuromfekete ember fejére huppan. Már a következőt lendíti. Ez a hátul álló janicsár elé esik, aki az anyja lábába kapaszkod ott. A harmadikat sikerül a másik janicsár fejére dobni. Most már a felbolydult méhek is sürgetik. Néhány csípést érez a kezén. Sorra borítja fel mind a huszonnégy kast, majd anyja felszabadult kezét ragadja. De ugrik az magától is. Őre testén annyi a méh, mint nyári égen a csillag. Sikoltani ugyan nem tud, szegény, de a szájába tömött ingét maga után lobogtatva rohan a fia kezétől vezetve. S ez így jó, mert a lebbenő ing minden méhet elhajt a testéről. Csak a kaputorony utolsó lépcsőjénél állnak meg. A vasajtó már kondulva becsapódott mögöttük, amikor Utissenovich Gergelyné kitépi szájából az ingét, s akkora pofont ad a fiának, hogy az a csörlőkamra ajtajáig repül. Aztán magára rángatja az inget, és felrohan, a tetőre. Ott leng a vészt jelző bronzlemez. Két kézre fogva a mellette csüngő kalapácsot, úgy üti, veri a a bronzot, hogy hangjától felzubog az egész völgy. Utánasompolygó György fiával még látják a déli napfényben csillogó kaszákat, kapákat, lándzsákat és kopjákat, melyekkel Kamicsác parasztjai rohannak a vár felé. Már a falu harangja is vészre kondult. Mint eső előtt a hangyák, megannyi paraszt rohan a vár felé. A mezőkről is.De mindez már egyetlen fekete tóvá folyik össze Martinusevich Anna előtt, s érzi, hogy az örvény magával húzza a vaksötét mélységbe. Utolsó erejével a nyolcéves György fia kezébe kapaszkodik. Fia mindent lát ebből a magasságból. A vérfürdőt is a várudvaron. Egyetlen török feje sem marad a helyén. Apja parasztjai gúlába rakják az udvar közepén.

Talán a részegség is hamarabb elpárolog így a török fejekből ezen a szép őszi délutánon, mely lassan a napnyugtához közéig.Anyja is ocsúdik. Elengedi a kezét.A gyerek visszahúzódik a kamrácskába, s úgy rántja be az ajtaját, hogy a zár retesze is helyére billenjen. A kés itt van, a kő alatt, a kamra sarkában. Majd kinyitja vele az ajtót, ha már nem tud parancsolni az éhségének. Anna azért a gyönyörű ruháért és kalárisért biztosan csen valami vacsorát a maradékból. Talán búcsúfiát is vesz neki Scardona védszentjének az ünnepén.

De a sztambuli hátaslóért már nem mehet el. Pedig a valódi íj s a tegez, tele szépen metszett nyílvesszőkkel, itt van a kamrában. Vagy mégis? Hiszen a bég hulláját, fejét nem látta a várudvaron. Forogni kezdenek a kerekek. Valaki odalent működteti a csörlőt... Leoson a földszintre. Az éjszaka ugyan holdvilágtalan, de megismeri Anna szagát. Érett lányok illata ez, akik a folyóban is szappannal kenve fürdetik testüket.

– Elbújtattad, s most kiengeded? – súgja hozzásimulva.

– Nem tett magáévá, pedig eléje szíjaztak, láthattad – zihálja Anna.

– Nekem azt mondta, hogy szeret, és feleségül óhajt.

– Nekem is – súgja Anna, miközben lassan visszaforgatja a csörlő kerekét.

– Elég, Annácska, a kapu már bezárult.

– Igen, Gyurikám, azt hiszem, örökre bezárult – leheli nővére, miközben úgy szorítja pihegő keblére, mint egy talizmánt. Anyja két napja hagymázas önkívületben hánykolódik az ágyán, pedig a falu javasasszonyai mindent elkövetnek, hogy a méhcsípések okozta szörnyű fájdalmat csillapítsák. Izzó testén fél óránként cserélik a vizes lepedőt, mely ősi gyógynövények főzeteibe mártva végül is lelappasztja a daganatokat. Csak a konyhában sürgő-forgó öregasszonyok pusmogásából sejti, hogy azokkal a főzetekkel anyját a sír széléről borogatják vissza az életbe.

Amióta elárulta titkát egy mézeskalács ellenében a várnagynénak, hozzá senki se szól; de az egész várnép, az egész falu szeméből gyűlölet süt rá. Mintha valamennyien meg akarnák ölni. Férfi és nő, felnőtt és gyerek egyazon utálattal fordítja el róla tekintetét, ha eléjük kerül. Pajtásai, a várnagy fiai, meg a falubeli gyerekek – kik közül a fejjel magasabbat is földhöz vágta, ha verekedésre került a sor, s akik nem az apja után, hanem az ereje és leleménye miatt tekintették vezetőjüknek – most messze elkerülik.

Éhen is halhatna, a deresedő hajnalokon meg is fagyhatna, ha Anna nem hívta volna be a hálókamrájába. De Annácska meleg vackot készített neki az ajtó mögött. Itt üldögél vagy fekszik naphosszat a legszívesebben. Itt talál rá az anyja is.

– Holnap keresztapádhoz viszlek – mondja az ajtófélfának dőlve. Látszik, hogy csak így tud állva maradni. Szemei ólomszín karikákba süppedtek, s barna arca oly halovány, mint a halott törököké.

– Pihenni kéne még édesanyámnak – suttogja feléje.

– Ha apád itt talál, agyonver... veled együtt talán engem is... – feleli az asszony, s aztán nagyot sóhajtva lerogy Anna fekhelyére.

– Én értem nem is lenne kár – hüppögi rá a fiú, s még folytatná, de olyan vad zokogásba rándul a teste, hogy magatehetetlenül tántorog anyja karjaiba. Végre kisírhatja magát. Van miért, van kinek. Azért hallja az anyja szavait is:

– Öszvérháton már elviselem a fáradalmakat, fiam. Majd te vezeted az állatot. A szakadéknál meg te is fölkapaszkodsz elém a nyeregbe, hogy meg ne csússzál a síkos sziklákon. Aztán keresztapádra bízlak. Isten sorsára.. .

– Miféle sors az, édesanyám? – csodálkozik rá anyjára, sírást felejtve.

– A papoké, fiam. Kalács, pecsenye, fűtött szobában is paplanos nyoszolya. Minek sorolnám? Jakab bátyám palotájában úgy is látni fogod. Igaz, ő már püspök. De te még érsek vagy bíboros is lehetsz.

– Azok még a Jakab bácsinál is kövérebbek?

– Némelyik igen, de nem mindegyik hízik egyformán a nép zsírján – felelte az anyja elgondolkozva.

– Jakab bácsi hát az Isten sorsán él. De azok a szőrcsuhás, mezítlábas barátok, akik mifelénk is kószálnak nagynéha, azok is az Isten sorsán élnek? Hiszen éppúgy mondják a misét itt, a tornácon, mint Jakab bácsi. Pedig azok csak koldulásból tengetik az életüket.

– Rajtad áll, fiam, hogy melyikük sorsát választod. Az én családomban, a Martinusevichoknál az elsőszülött fiú mindig pap lett. ősi fogadalmunk ez, s oly szent mindnyájunk előtt, hogy Velencében élő rokonságom – kik Martinuzzira olaszosították nevüket – sem merészelte megszegni. Ezt a kötelezettségünket még a római pápa is számon tartja.

– Jakab bácsi is amolyan kolduló csuhásként kezdte? Télen is mezítláb?

– Dehogy is kezdte úgy. ö a szentszéki papneveldében tanult, Róma egyik legszebb palotájában, ahol minden Martinusevich vagy Martinuzzi fiú neveltetését nagy összegű családi alapítványunk biztosítja.

– Fegyverforgatást is tanítanak ott? Ügy gondolom: íjjal, kelevézzel, kopjával, buzogánnyal bánást a kardvívás mellett?

– Nem tudhatom én azt, fiacskám. Engem a scardonai apácák zárdájában neveltek. Hiszen hallhattad nemegyszer, hogy Jakab bácsit s engem

milyen korán juttatott árvaságra a fekete halál, mely magával ragadta boldogult szüleinket.

– Én a fegyverekkel való bánást és a bajvívást akarom kitanulni, mint a bátyáim.

– Máté bátyád is tudományosan képzett férfiú. – Nincs is sok becsülete itt, a várban, ha erre fordítja a lova kantárszárát.

– De annál nagyobb a tisztessége az univerzitáson, ahol azt a sok tudást magába szívta. Bárcsak én szültem volna Mátét is apádnak! – feleli anyja nagyot sóhajtva.

– Nem te vagy az anyjuk, nem is szeretnek. Se Miklós, se Jakab, se Máté. Még Annácska se kedvel nagyon, pedig ő az egyetlen pártfogónk itt.

– Akkor gyógyultam meg, amikor megtudtam, hogy neki nem esett bántódása – szól közbe az anyja. – Hiszen ő az apád szemefénye. Már vőlegényt is választott neki. A legdélcegebb huszárát, Draskovich grófot. Azért kell sietnünk, hogy én időben visszaérkezhessek a háztűznézőre. A portya után idejön ez a Draskovich gróf, apjával, anyjával.

– Maradt valami borunk, édesanyám? Hagytak valamicskét a törökök?

– A belső pince ajtaját már nem volt idejük feltörni. Az óboraink mind megmaradtak. A régebbi évjáratok.

– Akkor édesanyámnak nem lesz bántódása – mosolyog a gyerek könnymaszatos arcával a megtört arcú asszonyra.

– Most talán nem, György fiam. Most talán nem... de tavasszal nagyon kell majd imádkoznod értem, ott a papneveldében... – motyogja az anyja, mintha az olvasóját mormolná. Aztán keserves sírásra fakad.

Már együtt rázta őket a zokogás, amely oly jólesett mindkettőjüknek, hogy csak a gyógyító álom küszöbén hagyták abba. Anna takarta be őket. György vackáról ő vigyázta álmukat pirkadatig. Akkor langyos tejjel a kezében jó ideig állt még fekhelyük előtt, ő már tudta, hogy ez az utolsó együtt töltött éjszakájuk. Apja életében ez a kisöccse, féltestvére nem teheti be a lábát többé Kamicsác várába. Minden csintalansága mellett is szerette ezt a kisfiút. Megszámlálhatatlanul sok apró-cseprő gaztettét tussolta el. S igyekezett szépre-jóra, szeretetre tanítani. Talán a különös betegsége miatt, mely holdtölte idején kisöccsét a váruk legmagasabb ormaira csalta ki az ágyból? S eme nyavalyára még a leghíresebb javasasszonyok is csak a jól záródó ajtót, ablakot vélték gyógyírnak. Vagy a huncut hízelgései miatt, melyekért mézet, nyalánkságot, sokszor apjuk asztalának legfinomabb csemegéit, ízes falatjait csente ki a kamrájában kuksoló Györgynek, Gyurikának, Gyuricának – mert becézni csak ő szokta kisöccsét. Az anyja, ez a gőgös Martinusevich vagy Martinuzzi-ivadék született horvát főnemes

létére nem átallotta a fiát csecsemőkorától olaszul tanítani. Mert az ő anyjának a nyelve is az olasz volt, s az apácák is ezen a nyelven okították. Egy horvát főnemes lány, aki olasz módra neveli egy szem fiát; egy Utissenovich grófot, a likai Mogorovichok leszármazottját. Annak a Mogorich grófnak a leszármazottját, szépunokáját, aki már a horvát királyság kezdetén a király után következett a rangsorban. Anna gondoskodott róla, hogy kisöccse minderről tudjon, s az olasz nyelv mellett horvátul is hibátlanul beszéljen.

Most fel kell őket ébreszteni. Anyát és gyermekét, akik ma mindörökre elválnak. Hogy György olaszul vagy horvátul hirdeti majd az Úr igéit, ezt bízzuk arra, akinek a szolgálatába ajánlják. Mindenképpen latinul fog beszélni, írni, olvasni, imádkozni legtöbbet. S ezt Scardonában és Rómában kell megtanulnia.

– Ébredjetek! – kiáltotta fojtott hangon, s kezükbe nyomta a tejesbögréket. Aztán kitámasztotta a zsalugátereket. – Az öszvér már felmálházva itt áll az ajtó előtt. Siessetek! Még mindenki alszik a várban, csak a néma silbak strázsál az őrtoronyban. Az sem láthat benneteket a szürkületnél.

ISTEN SZOLGÁI

Baj nélkül értek Scardonába. Anyja csak a vár népétől és a falubeliektől féltette fiát. Volt benne annyi olasz vér, hogy tartson a bosszújuktól. Ahogy túljutottak Kamicsác vidékén, már nótára nyílt az ajka, s csaknem a városig dúdolgatott.

A szép tornyos városban éppen misére harangoztak. Anyja egyenesen a templomhoz irányította öszvérüket, melyet valami lézengő egyházfira bízott, akinek megmondta lánynevét. A templomban, az oltár közelében, ahol a cirádás vasrács van, maga mellé térdeitette a fiát.

György először csak ámult. Gyermekszemei minden szobrot, képet, faragványt hosszan csodáltak. Most látott először templomot épen. Az ő vidékükön az ilyes épületeket jóval a születése előtt felperzselték a török martalócok és harámbasák.

Úgy vélte, már mindent látott. Most tudni szerette volna: mi célból van mindez? Közben elkezdődött a ceremónia is. Mennyire más volt ez itt, mint a vár fészerében rögtönzött misék. Hiába intette le az anyja, hiába bökte oldalba a mellette térdeplő bütykös öklű vénasszony, nem állhatta

meg, hogy ne kérdezzen újra és újra: – Miért van ez, miért csinálják azt? – Amikor Jakab bácsi lépett ki egy díszes oldalajtón, és az oltárhoz indult, csak azért nem kiáltotta köszöntését, mert anyja idejében tapasztotta tenyerét a szájára. Közben hol a keresztapja őeminenciája, hol a neki segédkező díszruhás papok mormogtak, óbégattak vagy énekeltek egy ahhoz hasonló nyelven, melyen anyjával szokott beszélni. De oly kemény szavakat mondtak, annyira elcsúfították anyja gyönyörűen csengő-bongó szavait, hogy alig-alig értett belőle valamit. Néha énekelt a nép is mögöttük. Aztán egy csengetésre mindenki leborult, és a mellét verte. Végre befejeződött a szertartás. Tódultak kifelé. Nem győz utat nyitni könyökével anyjának, aki fél kezével rátámaszkodik. A karja remegésén érzi, hogy milyen gyenge, mennyire kimerítette az utazásuk és ez a hosszú térdepelés. A sokaságból többen is megszidják a furakodásáért. Szerencsére olaszul. Így azonnal megmagyarázza a méltatlankodóknak, hogy anyja beteg, s ezért öklözi neki az utat. Most már korábbi szidalmazói terelik szét előttük a népeket, s még az anyját is támogatják. – Jó emberek ezek – gondolja vidáman, s a templomajtóban szépen megköszöni a fáradozásukat.

A püspöki palota nincs messze, s a kapuőr már tárt ajtóval várja őket. Mellette bólogat az egyházfi, akire az öszvérüket bízták. Márványlépcsőkön haladnak fel. Díszes ruhájú szolga irányítja lépteiket a fényesebbnél fényesebb termek során át.

– Ilyen hát az Isten papjainak sorsa – jutnak eszébe anyja szavai, mialatt a legfényesebb teremben ülve várják a bebocsáttatást. De még az anyjának sem mer szólni. A nagy csendben tisztán hallja anyja gyomrának kordulását. Nyál fut a szájába, s már a saját gyomra is korog. Egyre maróbbnak érzi az éhségét. Már szólni akar, hogy leszalad az istállóhoz: az öszvér málnájában van az elemózsiájuk. Hadd egyenek valamicskét. De feltárul az ajtó. Az a két óriási ajtószárny, melynek fájába sok-sok gyöngyházdarabkát mélyesztettek, hogy azokból virágoskertet mintázzanak rájuk.

Jakab bácsi, őeminencája, egy nagy kerek asztalnál ül. Arca a szokottnál is pirosabb. Tokája alól violaszín kantusára egy nagy fehér kendő lóg, mely domború hasán is szétterül. Erre csöppen a zsírja azoknak a pompás illatú pecsenyedaraboknak, melyeket hosszúkarmú rövid ujjaival tépdes le az asztalon párolgó tálról.Van azon fácán, nyárson sült csirke, liba s még egyéb húsokból készített étel, melyeket ez ideig nem is látott, nem is szagolt, de illatuk olyan bűvölő, hogy csak valami nagyon finom étek lehet. Akkora garmada az ínycsiklandó ennivalóknak, hogy mindhárman jóllakhatnak. Még az egyházfiaknak is jut a maradékból, bőven – gondolja repeső szívvel, s a szájában annyi nyállal, hogy már alig győzi nyeldesni.

Anyja Jakab bácsihoz vezeti, s int, hogy csókoljon kezet a keresztapjának, aki reverendája zsebéből violaszín selyemkesztyűt cibál ki, s gondosan felhúzza jobbjára. így nyújtja elébb anyja, majd az ő ajka alá. A kéz, illetve kesztyűcsókok után a kesztyű visszakerül a kantus-zsebbe, s Jakab bácsi egy távolabbi zsámolyra mutatva, hellyel kínálja testvérét.

– Állj ide, fiam, mellém! – suttogja anyja a zsámolyra kuporodva. Aztán mélységes alázattal a hangjában elmondja bátyjának, mi járatban vannak, s kéri, hogy fiát pártfogolja itt ministránsaként addig, míg György elég éretté s méltóvá válik a római papneveldébe való felvételre. Keresztapja nagy kényelemmel folytatja tovább az étkezést. Egyedül. Közben nagyokat kortyol hol aranykehelyből, hol üvegpohárból mindenféle színű borokat, s ha egyike-másika ízlik neki, akkor a nyelvével is csettint.

Már elfogyott a gyerek szájából a nyál. Most olyan száraz a nyelve, mintha napon perzselték volna, s a gyomra tájékán görcsös facsarodást érez. Ó, ha felhabzsolhatna egy szelet húst, egy olyan aranybarnára sült libacombot, vagy csak azt a félben maradt csirkét mindjárt kitakarodna bendőjéből ez a cudar fájdalom!

Keresztapja őeminenciája éppen befejezte az étkezést. Talán most odaülhetnek az asztalához. Már ránéz. Szólítja is?

– No hát, te rossz fiú, voltál a templomban?

– Együtt hallgattuk végig a szent misét – rebegi közbe anyja, s a fia keze után nyúl. Anyja tenyere nyirkos és hideg, mint a pincefal.

– Hát mit láttál a templomban, fiú?

– Láttam bizony, hogy kegyelmed, keresztapám, a templomban is egyedül evett és ivott csakúgy, mint itt.

– Anna, ezt a megátalkodott kölyköt ajánlod fel az Isten szolgálatára? – ordítja Jakab bácsi felpattanva ültéből, miközben piros arca olyan violaszínre válik, mint a reverendája. – Hiszen ezt nem a római szemináriumba, hanem a sztambuli janicsáriskolába kell küldeni!

Ordítására két marcona képű ajtónálló is előbújt a bársonyfüggönyök mögül.

– Vigyétek! – üvölti tajtékzó szájjal mutatva unokaöccsére. – Huszonöt... nem, ötven korbácsütést a hátsójára! Gúnyt űz a szent miséből. Az én szent miséméből... amit én celebráltam ... Egy Martinuzzi-ivadék – lihegi kimerülten visszaroskadva a karosszékbe.

Izmos karok ragadják a levegőbe. A függönyök suhogása mögül még eléri édesanyja sikolya. Aztán már hiába rúgkapál a pribékek karjaiban. Hiába harapja, karmolja őket. Egy dohos szagú kamrában, ahol kampók,

láncok, bilincsek lógnak az odvas falakon, leszíjazzák egy padra. Közben zekéjét, nadrágját, ingét is letépik.

Egy kovácsfújtató van itt. A parázs éppen a szeme előtt virít, ahogy fújtatják róla a pernyét. Két vaskampó izzik benne. A mellette levő padon is fekszik valaki. Azt is teljesen lemezteleníttették. A felmagasodó, kétfelé domboruló mellei között látszik nyakán a vaskarika, mely testét a padhoz fogja.

Az első korbácsütéseket még összeszorított foggal, némán tűri. Lassan adják.

– Már gyermekeket is korbácsoltat a szent inkvizíció? – kérdezi egy férfihang a fal mellől.

Arra fordítja fejét. Csuklóiba kapaszkodó bilincseken függ egy ősz ember a falon. Olyan formán, mint ahogy Krisztus szokott az útszéli kereszteken.

– Neked is jobb lett volna, ha már gyerekkorodban verik ki belőled a Sátán tanításait – dörgi egy mély hang a háta mögött.

– Akkor nem kellene holnap a máglyán sülnöm... – válaszolja a falon lógó ember.

– Ha csak be nem vallod, meg nem bánod addig a boszorkányságod – teszi hozzá a dörgő hang – akkor kegyelemből az utolsó kenet feladása után megfojtunk, s csupán a tested hamvasztják el a máglyán.

A harmadik ütésnél már jajdul, s az ötödiknél felsikolt. Egyszerre sikolt a szomszéd padon vonagló lánnyal, akinek húsába beleharap a parázsban izzított vaskampó. Aztán egybefolyik a sikoltozásuk, szinte egyetlen hangon, iszonytatóan.

Gyorsulnak testén a korbácsütések. Az a dörgő hang számolja. Egyre gyorsabban. Már nem látja a lány homályt világító hószín testét, vadul hullámzó keblét. Sikolyai is csak úgy érkeznek füléhez, mint a visszhang Kamicsác vár faláról; ott is a saját hangját hallhatta vissza a folyó partján.

– Ha nem kínozzátok tovább azt a gyereket meg a lányt, mindent vallok, amit csak akartok! – hörgi a falon csüngő ősz ember.

A dörgő hang tovább sorolja a számokat: harmincegy, harminckettő ...

Még orrába csapódik a lány frissen égett húsának szaga, és Jakab bácsi pecsenyéstálját látja, s keresztapját, amint habzsolja az ízes falatokat. Aztán oly mélyen harap gerincébe a korbács, hogy megint életre jajdul.

– Harmincnyolc, harminckilenc – dobol fülében a dörgő hang.

Dézsányi vizet zúdítanak rá. Pribékje a hajába markol, s aléltan csüngő fejét felrántja.

– Felébreztél már, beste istenkáromlója?

Homályosan látja csak a szakállas olasz arcát. A társáét is. A két szakállas arc sokszorozódva vibrál előtte. De máris csattan a korbács a tomporán.

– Negyven, negyvenegy...

Érzi, hogy egész testéből patakzik a vér.

– Mi rosszat tettem? – kiáltja.

– Negyvenkettő, negyvenhárom. . . ciripeli valami tücsök nagyon messziről.

Tántorogva hátrál a szakállas olaszok elől; bele a fekete semmibe.

BÖLÉNYEK

Csillagfényes éjszakában ébred. Magas kőfal tövében fekszik. Hason. Valaki felöltöztette. Ha testéhez ér a ruhája, úgy égeti sebeit, mint... mint azt a lányt a tüzes kampó. Sertéséi szagát érzi a közelben, s hangokat hall.

– Valami szörnyűséges bűnt követett el ez a gyerek, hogy ennyire kiporolták belőle a gonoszt – mormolja egy hang; öregemberé lehet.

– Állítólag rokona a püspök úr őeminenciájának – selypíti egy fogatlan vénasszony-száj.

– Lehetséges, bár a ruházata elég szegényes – mordul vissza a férfi.

– A szent atya parancsára hozták a majorba, disznópásztornak – selypéi tovább az asszony.

– Míg emberséget, istenfélelmet nem tanul. Így mondta az ispán – feleli a férfi nagyot ásítva.

– Itt, az éjszaka hűvösén hamarébb feléled majd, jobb, ha itt hagyjuk – motyogja az asszony.

– Amúgy se tudnánk bevinni az istálló melegére. Hiszen olyan nehéz a teste, mint a sár.

– Meg össze is véreznénk magunkat. Inkább térjünk mi is nyugovóra!

A gyerek hallja a távolodók csoszogását. Megkísérli, hogy négykézlábra kucorodjon, talpra álljon. Mire sikerül, őrei már bizonyosan az igazak álmát hortyogják vackaikon. A falnak dőlve botorkál előre. Az éjszaka hold világtalan, de a fehér kőfal elvezeti a kapuhoz. Rozzant alkotmány, csak egy rúd támaszkodik befelé nyíló szárnyainak. A vastag fűben nem is hallik messzire a rúd pufFanása. A kapuszárnyat visszahúzza maga után. Újhold karéja bújik ki a felhők mögül. Már kövéredik. Az utat is mutatja, a

fák sűrűjéhez. Belebodorodik. Egyre mélyebben, a bozót legsűrűjébe. Ott egy öreg fa gyökerei közt mohával borított fészekre lel. Remegő térddel még négykézlábra tud ereszkedni. Aztán a hűs mohán lassan, nagyon lassan kinyújtózik. Arcát a mohába temeti, s már alszik. Ezen a rejtekhelyén még az álmai sem találnak rá.

Éhsége dörömböl ébresztőt a bendőjében. A bozót csupa szeder körülötte. Csak a kezét kell kinyújtani a mosolygó gyümölcs felé. Lelegeli, és szundít rá egyet. Dél felé észreveszi a mogyoróbokrot is. Rengeteg rajta a mogyoró. Mire leszüreteli, teletömve hasát, zsebeit, olyan fáradt, hogy alig bír visszatántorogni az odvas fához, melyben – mint apró barlangocskában – most már puha fészket kotor össze a mohából. Itt az éjszaka sem olyan hűvös.

Másnap nagy forróság gyötri. Gyengébb, mint amikor ide jött. Tompora, háta kibírhatatlanul sajog, de az alvadt vér már eleresztette az ingét. Távolabbról valami csobogást hall. Arra kúszik. Cserepes ajkát, egész arcát mártja bele a forrás gödrébe, s úgy hörpöli a vizet. Le tud szüretelni még egy mogyoróbokrot, s szeder és erdei málna is van még körülötte bőven. Visszabújik a fatörzsbe.

Most nagyon sokáig alszik. Talán egy egész napot. Mert ismét dél van, amikor felébred. Egy vaddisznó csörtetésére. Az makkot habzsol. Milyen jó, hogy ősz van. Senki sem éhezik az erdőben – gondolja, és zsebéből majszolja a mogyorót. A disznó röfögése már nagyon messziről hangzik. Azért mégis keres egy husángot. Éppen jókor talál megfelelőt. Vihartörte ág, még nem korhad. Nagyot tud vele ütni a kurta kígyó fejére, mely az útját állva nyújtogatja feléje kétágú sziszegő nyelvét. Ilyen marta meg a várnagyék legkisebb fiát. Hiába szívta ki sebét az anyja, hiába locsolta fia szájába a pálinkát a várnagy, másnap eltemették a kedvenc gyermeküket. De ez a kígyó megdöglött, bár a teste még vonaglik. Minden erejét összeszedve suhintja rá a második ütést, de fel is jajdul, mert felszakad egy sebe a háta közepén. Érzi a gerincén végigcsorduló vért. Megérte! A kígyó már teljes hosszában kinyúlt. Mozdulatlan. A husánggal félrelöki útjából.

Nem tud ilyen könnyen szabadulni a farkastól. Ha nem a vízmosásban éri utol, bizonyosan fölfalja. De ott jó éles kövek vannak. Egyikkel úgy pofán találja, hogy talán a szeme is kifolyt a beste férgének; meg is fordul, és vinnyogva iszkol el.

Madártojás már nincs ilyenkor. Marad a málna és a mogyoró. Ebből akad bőven, csak utána kell menni. A mogyorófa a tisztások szélét kedveli. Majdnem ez lett a veszte... Amikor másnap is visszament a tisztásra.

Valami szörnyeteg nagy állat került az útjába, a bozót szélén. Sohase látott még ilyet. Szarva van, mint a bikának, de annál sokkal nagyobb. Iszonytatóan nagy és széles a feje, s vastag nyakát egészen benőtte a sörénye. A két lapockája között meg nagy púp éktelenkedik.
Úgy rohant rá a vad, hogy a fiú csak üggyel-bajjal, tüskéktől tépve érhette el a legközelebbi fát, amire felfuthatott. Akkor a szörnyeteg állat busa homlokával elkezdte döngetni a fát. Szarvaival tépte a gyökereit is, s közben bömbölt, mint az égzengés.György a fáról lelátott a tisztásra is. Ott legelt a szörnyeteg két tehene és a borja. Ezeket féltette. A fa veszedelmesen ingott, hajladozott. A fiú már azt hitte, kidönti ez a vadállat. Ezért kérlelni kezdte, lágy szóval. Elébb olaszul, majd horvátul, végre törökül is: ne bántsa, hiszen csak egy szegény gyereket akar felöklözni.

– Mi rosszat tettem? – kiált le rá, amikor már csaknem földig hajol vele az ág. – Én még sohasem ettem borjúhúst! A szörnyeteg végül is elcsendesedett, de ott maradt a fa alatt éjszakára is. Az elalvástól rettegve György egy vastagabb ághoz kötözte magát a nadrágszíjával. Zsebeiben volt még mogyoró, bőven. De a szomjúságát csupán a fa leveleinek rágcsálásával olthatta. Reggel a vadállat egy kis időre elment ugyan legelni a teheneihez, de amint meghallotta a fáról mászás neszezését, visszarohant, s máris úgy döngette a törzset, hogy az csaknem szétroppant a homlokától.
A mogyoró még éjszaka kifogyott a zsebeiből. Most már csak bükkmakkot rághatott. így telt a nap estig. Akkor több puskalövés durrant. Ettől akkorát ugrott a szörnyeteg állat, hogy szöktében megfordult maga körül, nekilódult böhöm nagy testével a fa törzsének, amely kettébe tört az iszonyú ütéstől. Koronájával együtt zuhant a gyerek a bozótra, mely ha felszaggatta is ruháját, de nem engedte, hogy agyonüsse a föld.

Mire föltápászkodott és kimászhatott a folyondárok közül, a szörnyeteg már a legsűrűbb bozótban vágtatott a teheneivel. Úgy recsegett alattuk a csalit, hogy az egész erdőrengeteg visszhangzott. Ő is szaladt a puskalövések felé. A csillagokat és a holdat lombsátor takarta. A vaksötétben csak szentjánosbogarak villogtak körülötte. Végre rőt fény csapódott a szemébe. Még gyorsabban futott. Nagy tűzrakás lobogott a tisztáson. Vagy harminc ember hasalt, guggolt körülötte. Ketten álltak nyársat forgatva, melyen egy őz nyúzott teste pirult. Közelebb érve a kiálló szalonnadarabokat is látta, melyekkel telespékelték a vad testét.

Valamennyien vörös dolmányt viselnek! – villan benne a megállj parancsa. – Ezek zbojnikok, haramiák... a cserveni dolmán cimborái, ök dúlták fel a falunkat, Kamicsácot is. Azóta is velük ijesztgetnek minden gyereket...

Torpan, s fordulna vissza, inkább a púpos állatszörnyeteg nyomába, de már késő. A zbojnikok puskát, handzsárt kapva rohannak felé, némelyik már mögé is, hogy menekülését szegje. Cibálják, taszigálják a tűz fényéhez. Itt látják, hogy csak apróbb suhancot fogtak.

– Ez csak kém lehet! Ekkora gyerek nem merészkedik magától az erdő mélyére – ordibálják.

– Öljük meg! – kiáltják szinte egyszerre, s már emelik is a handzsárt, de óriás termetű ember lép elébük.

– Ne bántsátok ezt a fickót! Hasznát is vehetjük...

– Ugyan mire? – kiáltják többen is.

– Erre is... – Azzal odaállítja a szeppent fiút a tűz mellé, s nagy fakanalat nyom a kezébe.

A zbojnikok már elégedetten röhögve hasalnak vissza köréjük.

– Ide gyűlik a zsírja, ebbe a vasteknőbe. Látod? Ahogy forgatják a pecsenyénket, te folyvást öntözd rá vissza a zsírt ezzel a kanállal! Ettől sokkal porhanyósabb lesz a hús. Közben pedig elmondod nekem, ki fia, borja vagy, s mi járatban itt. De ne úgy, mintha papnak gyónnál! Csak az igazat. Én nem szabok rád penitenciát, de megöllek, ha hazudsz.

– Hiszen éppen a papok miatt bujdostam ide. .. – kezdi szipogva, inkább csak a füsttől könnyezve.

Erre valamennyi haramia ráfigyel.

A sülő pecsenye nehéz illatától félig jóllakott. Könnyebben folyt szájáról a beszéd... hogy anyja papnak szánta, s hogy mi történt vele a püspöki palotában. Beszélt a keresztapja ebédjéről, a korbácsolásról, a falra bilincselt emberről, s a lányról is, mert a nyárson sülő őz illata eszébe juttatta a lány égett húsának szagát. Elpanaszolta szenvedéseit, éhezését a fa odvában; s eldicsekedett a kígyó agyonverésével és a farkas megvakításával is. Majd részletesen elmondta kalandját a szörnyeteggel.

– Az bölény volt! – ordítják a zbojnikok felujjongva. Vezérük, az óriás termetű harámbasa hozzálép, pajtásának nevezi, és a vállát veregeti; majd a nyárshoz hajol, s szép darab húst metsz ki a vad megsült vékonyából.

– Egyél, pajtikám! – nyomja kezébe a pecsenyét, mely illatosabb, ínycsiklandóbb, mint Jakab bácsi őeminenciája szakácsainak bármelyik remeke.

Mire befalta az egészet, már a harámbasa kulacsa is a kezében volt.

– Igyál, pajtikám! Te aztán csakugyan megérdemled. Közénk való fickó vagy. Ülj most már ide, mellém! Nagy lakmározásba kezdenek a zbojnikok. Már ivás előtt is csuda jó kedvük kerekedett, utána pedig egy-

más szájából kapkodják a tréfát. A legjobb falatokat a harámbasa kapja. Mikor megtörülte a bajszát, a gyerekhez fordul:

– Hallottál-e már Corvin Jánosról, pajtikám?

– Ö parancsol a mi országunkban. Az igazságos Mátyás király fia.

– S tudod-e, hol székel János herceg?

– Lepoglava várában. Hiszen ezt minden emberfia tudja – csodálkozik rá György a harámbasára.

– No, én holnap elvezettetlek a várához. Neked csak annyi dolgod lesz, hogy a legelső embernek, akivel találkozol a várkapuban, elmondod, hogy téged megkergetett egy bölény. Ezután rögvest a herceg elé vezetnek, mert a bölény olyan ritka vad a mi országunkban, hogy arra a herceg úrnak is mindhiába fáj a foga. Éppen ezért szép jutalmat kapsz tőle.

– Hátha nem hisz nekem?

– Aki nem látott bölényt, az nem is tudja elmondani, hogy miféle állat. Az csak köntörfalazik, pajtikám. Na, igyál még egy kortyot! Én már láttam, s ezért tudom, hogy nekünk a valóságot gyóntad. János herceg is látott már bölényt. Nem is egyet. Kinizsi Pál tanította vadászni. No meg az apja, Mátyás király, aki úgy kiritkította a bölényeket erről a vidékről, hogy a csordákból csak egy-két hírmondó maradt.

– Olyan könnyű elejteni azt a szörnyeteget?

– Dehogy is könnyű. Olyan jó vadász volt Mátyás király is, Kinizsi Pál is. És amit ők tudtak, azt Corvin János is eltanulta tőlük. De már nincs bölény, amin próbálhatná a vadásztudományát.

– A borjával együtt négyen is vannak a közelünkben.

– Hát ezt kell elmondanod a hercegnek,s azt, hogy merre találkoztál velük ma este is. Aztán ide vezeted Corvin Jánost a vadászkíséretével együtt.

– Vajon ad nekem egy hátaslovat, ha rátalálunk a bölényekre?

– Értékesebb ajándékra is számot tarthatsz, pajtikám – felelte a harámbasa ránevetve, s ismét odanyújtotta a kulacsát. – Igyál, pajtikám! Legalább nem álmodsz a bölényeiddel.

Nem kellett biztatni. Ivott is, aludt is utána, míg oldalba nem rúgták. Felébredt, de szemhéját a fáradtság hunyni hagyta. A haramiák még ébren voltak. Azért rúgott bele valamelyik, hogy meggyőződjön, csakugyan alszik-e. Látva hunyt szemét, mozdulatlanságát, visszament tanakodni. Így kihallgathatta tervük minden részletét. Csak akkor aludt el újból, amikor a zsiványok is elpihentek.

– János herceg legfeljebb tíz esztendővel idősebb nálad – magyarázta a zbojnik, aki csak az erdő széléig kísérte. – Aranysárga haja gondosan ápolt fürtökben a válláig omlik le. Arca fehér és borotvált – bár nem sok szőrt

találhat még rajta a borbélya. Homloka keskeny. Orra egyenes élével, vastag hegyével erőteljesen kiemelkedik duzzadt ajkai fölé. Termete nem magas, de hatalmasan domborodó mellkasa, széles válla, erős nyaka Kinizsi Pál neveléséről árulkodik. Könnyen felismerheted a herceget, bár alig hiszem, hogy más elé vezessenek – tette hozzá a haramia.

– S ha mégsem vezetnek a herceg úr elé, akkor mitévő legyek?

– Akkor kérd, hogy vezessenek Hening Imre úr elé! Amióta meghalt Mátyás király, s János herceget cserben hagyták a nagyurak, ez a német a bizalmasa. Ez lesi a herceg parancsait, titkos vágyait.

– De ha német, nem érti a szómat...

– Tud az horvátul is. Itt élnek a rokonai, Horvátországban. Azokat Tureknek hívja a nép, mert jól aprítják a törököt; a Hening nevet meg nehezen ejti a mi nyelvünk. Na, eleget tudsz. Eredj, pajtikám!

Vadászkutyákat idomító hajdúkkal találkozott a réten. Szaladni kezdett feléjük, hogy ráfigyeljenek, mert alig gyógyult ülepét féltette a vérebektől.

– Ki elől futsz, öcskös? – kiáltott rá a zöldruhás hajdú, aki úgy látszott, parancsolója a többieknek.

– A bölény elől, a bölények elől – lihegte.

– Bölények? – hüledezett az rá. – Hol láttad azokat?

– Itt, az erdő mélyén. Az este majdhogynem meggyilkoltak...

– No, ha igazat szólsz, summa pénz üti a markod, öcskös. Most egyenesen a herceg őkegyelmességéhez viszlek. Hű, de nagy örömet szerzünk néki!

A hajdú izmos kezével már fel is kapta a nyergébe, aztán úgy vágtattak a vár felé, mintha egész bölénycsorda kergetné őket. Átszáguldottak a felvonóhídon, s csak a belső vár udvarában állt meg a ló. A hajdú, mintha csecsemőt vinne a karjaiban, hármasával ugrotta a lépcsőket, és az ajtónállóknak csak ezt a varázsszót rikoltotta:

– Bölény!

A nehéz vassal veretezett tölgyfaajtók hangtalanul tárultak előttük. Végre letette egy fiatalember előtt, aki éppen reggelizett egy nálánál idősebb úr társaságában.

– Kegyelmes hercegünk, ezt a fiút bölények kergették meg az éjjel! – kiáltotta a hajdú, de ezzel el is fogyott a lélegzete, csak nagy melegbarna szemei cirógatták azt a fiatalembert, aki arcban, testben szakasztott mása volt a zbojnik által mondott személynek.

Corvin János

– Álmában – szólalt meg a herceg asztaltársa –, ébren aligha kergették bölények... – tette hozzá felnevetve.

– Hening úr téved, Utissenich Gergely fia még nem hazudott. – Nicsak, te az én derék vitézem fia volnál, Utissenich grófé? – emelte rá csodálkozó kék szemeit Corvin János.

– Az vagyok, kegyelmes herceg úr. . . s Miklós és Jakab bátyám is a herceg úr bandériumában harcolnak, apám oldalán. Meg a nővérem vőlegénye, Draskovich gróf is...

– Aztán hol kergetett az a bölény? – böffent rá Hening Imre, ahogy letette a pálinkás poharat.

– Uraságod szerint az álmomban, mert uraságod német, s csak a másik német szavát hiszi.

Hening Imre kilökte maga alól a széket, s villámló tekintettel meredt rá. Fehér arcát már nemcsak a pálinka pírja égette.

– Jól fölvágták a nyelved Kamicsác várában, kölyök! – szólt rá a herceg bosszúsan.

– Én csak a kegyelmes herceg úrnak mondom el, mit láttam, s mi járatban vagyok itt. Hening úrral nincs nekem beszédem.

Corvin János is felállt az asztaltól. Feléje indult. Sántított a bal lábára.

– Meghallgatlak, kölyök, bár a reggeli étkem zavartad meg. Gyere velem!

A herceg hálószobájába léptek. Még vetetlen volt a baldachinos ágya. Arra ült le, s maga elé állította a jövevényt.

– Hogy hívnak, kölyök?

– Györgynek kereszteltek.

– Beszélj! – függesztette rá azokat az áthatóan kék szemeit, melyeket királybűvölő édesanyjától örökölt.

– Két napig voltam egy fa tetején, melyet a bölénybika akart kidönteni alólam. Tegnap este szabadultam tőle. ..

– Ráérünk, György fiam, mondj el mindent sorjában! Azt is, hogy kerültél te Kamicsác várából ide?

A törökökről hallgatott, de onnan, hogy az anyja mint elsőszülött fiát papnak szánta, mindent elmondott. Azt is, amit a zsiványok akkor terveltek ki, amikor már azt hitték, hogy ő alszik.

– Tehát szeretnének a zbojnikok kelepcébe csalni: én elejtem nekik a bölénybikát a két tehenével meg a borjával, ők meg engem vetnek fogságra, hogy az értem fizetett váltságdíjból az unokájuk is gazdag lehessen. Kétszáz cimborájukat gyűjtik össze, s ők vannak vagy harmincan, mint

mondod. A herceg gyémántgyűrűs öklére hajtotta állát. Úgy szikrázott az a hatalmas kő, hogy aki ránézett, belekáprázott a szeme.

– Még ha nem találjuk meg a bölényeidet, csupán a zbojnikokkal díszíthetjük az országút fáit, akkor is hálám illet, s népünk imájába foglal – hiszen őket nyomorítják ezek a haramiák – mondta szép csendesen. Aztán megrántotta a baldachinról csüngő zsinórt. Az ajtó felpattant két huszár előtt.

– Ez a fiú mostantól fogva nemes apródom. Utissenich Gergely fia, György. Öltöztessétek fel, szállásoljátok el, s gondoskodjatok az oktatásáról is! – parancsolta a huszároknak.

Aztán két kezét György vállára tette:

– Holnap velünk jössz a vadászatra. Az pedig ne aggasszon, hogy nem leszel pap! Tíz év előtt engem is annak szánt az apám... Győri püspököt akart belőlem csinálni. Már a pápa is hozzájárult, amikor elállt a tervétől – mondta, és olyan jóízűen kezdett el kacagni, hogy hangja csengése még a másik terembe is elkísérte új apródját.

Egész csata lett a bölényvadászatból. Lepoglava várának minden épkézláb katonája, hajdúja, fullajtárja részt vett benne, az egy Hening Imre kivételével. Ö derékzsábájára hivatkozva otthon maradt.

– Csakugyan beteg, vagy inkább fél az a német úr? – tudakolta György apród a hercegtől, aki megengedte, hogy mellette lovagoljon.

– Ez nem tartozik rád, György fiam. De jegyezd meg magadnak mindenkorra, hogy Hening Imre úrban helyettesemet kell tisztelned! Apám halála óta egyedül benne bízom – tette hozzá nagyon szigorú hangon.

– És Kinizsi Pál úrban? Aki vadászni, kelevézt, handzsárt, kardot forgatni tanította kegyelmességedet? Aki molnárgyerekből lett Mátyás király hadvezére? Abban sem bízhatik kegyelmességed?

– Gyermek vagy még, György fiam. Majd egyszer te is megtudod, hogy mi a hála. Úgy látszik, hozzátok lassan járnak a hírek. Kinizsi Pál volt az első az esküszegők között, aki megfosztott apám jussától, a magyar királyságtól. A Fekete sereggel támadt rám, s nem rajtuk múlott, hogy élek. Ha felcseperedsz, majd megtudod a többit.

– De ezt a lovat már most is megtarthatom?

– Ha nem vet le, György fiam, én örülök, hogy a tiéd lehet. Iszonyatos puskaropogás vágta el szavukat. Corvin János muskétás ezredei még az éjszaka körülzárták azt az erdőkaréjt, amelyről az Utissenovich-fiú beszélt. A rablók egy részét puskavégre kapták, a többi fogságukba esett.

A kelepcéből csak a harámbasának sikerült néhány emberével kitörni. Nem üldözték, mert a bivalyok még nem kerültek hajtásba. Corvin János to-

vábbvágtatott arra, amerre új apródja vezette. A bika és a két tehén a herceg dárdáitól sebezve rogyott össze. A borjút elevenen fogták el, s nagyobb diadallal vitték a várba, mint a foglyokat.
Rövid volt a kihallgatás, és gyors az ítélet: a Scutari felé vezető úton vörös dolmányoktól virágzott ki az erdő széle.

Corvin János pedig ezután nem ejtett bölényt Horvátországban. Az utolsókhoz az Utissenovich-fiú vezette el. Azt az egy borjút tehéntejen felnevelték ugyan, de bikát élte fogytáig sem tudtak hozzá befogni.

A hercegi udvartartással együtt György apród is Budára költözött. Néhány hónapot ott lebzselt Mátyás király fényes várában. De Corvin János nem sokáig nézhette nyugalommal, miként kerül ebek harmincadjára apai öröksége, melyet apja leghűségesebb embere, Kinizsi Pál úr, az egykori molnárlegény fegyverrel ütött ki a kezéből.

A Hunyadi-vér nem vált még vízzé János herceg ereiben. Visszament a végekre, Horvátországba. Védeni az apai, nagyapai örökséget, az egész országot. Mert a törökök császára is jól tudta már, hogy a törökverő magyar urak szívében, Kinizsi Pál és társai szívében a kapzsiság vezette ármány, az acsarkodó gyűlölködés vert gyökeret.
Utazása előtt János herceg maga elé hívatta György apródot.

– Te, édes szolgám, Lepoglavára nem jöhetsz velem. A harámbasa még él, s ha megfizethet neked az elárultatásáért, legfeljebb az elevenen lenyúzott bőrödet küldi nekem vissza. Az életét tenné rá, hogy nyakoncsíphessen.

– Akkor mitévő legyek én?

– Egy muskétás hadam indul Erdélybe, a nagyapám várába, Vajda-Hunyadra. Velük tartasz. Huszáraim közt kitanulod a fegyverforgatás minden csínját-bínját, S aztán vársz addig, míg érted nem küldök! Három Utissenovich harcol a zászlóm alatt. Apádurad s két bátyád. Te igyekezz Hunyad várában, hogy a nyomdokukba léphess!

VAJDA-HUNYAD VÁRA

Erdélyben nincs szebb építmény Hunyad váránál. Hivalkodóan tükrözi építtetőjének mérhetetlen gazdagságát. Kívülről szemlélve: bástyái, tornyai, loggiái kora építőművészetének mindmegannyi remeke. Kevés lovagvár dicsekedhet efféle ornamentikával, mely valamennyi szépséges

hajlatával, könnyedségével, cirádájával a védbiztonság lehetőségét nyújtja lakóinak.

A vár belső épületei sincsenek híján a csinosságnak, de ezek létrehozásánál már csupán a célszerűség vezette az alkotó képzelőerejét. S az alkotó, a tervezők és építők irányítója nagyon is tisztában volt a haditudományokkal, lévén minden idők egyik legnagyobb magyar hadvezére. Jellemét, egyéniségét örökítette itt sziklába és faragott kőbe, s a szellemét, mely ezt az építményt a magyar honvédelem, a magyar lovaskatona templomává szentelte.

Lovagterme, legényszállásai, istállói, kazamatái éppúgy a katonaéletre nevelést példázzák, mint fegyverraktárai, kovácsműhelyei vagy gyakorlóudvarai. Itt nemcsak a várvédelmet, hanem a várbevételt is el lehet s el is keli sajátítani. Itt a lovaglás, a fegyverforgatás, a bajvívás mesterségén kívül a hadműveletelőkészítés és hadvezetés, a csata- és háborúnyerés művészetét is meg lehet tanulni. Mert itt ma és mindörökre Hunyadi János a vár ura. A mindenkori várkapitány csupán helyettese. Ilyesfajta szavakkal fogadta a Corvin János lepoglavai birtokáról toborzott újsütetű muskétásait Hunyad vár kapitánya.

Valamennyi ifjú falvát, kastélyát vagy várát vesztett horvát, bosnyák, dalmát nemes ivadéka volt, kiknek apja, fitestvére János herceg bandériumában verekedett a török ellen. A tűzkeresztségen már ezek az ifjak is átestek. Arcukon, homlokukon csetepaték forradásaival hivalkodhattak, de a haditudományokhoz még vajmi keveset értettek.

Néhány gyerekszámba menő suhanc is akadt köztük: a herceg úr őkegyelmessége nemes apródjai. Horvátországi vármegyék eljövendő főispánjai, latinul comesei, akiknek őseiktől örökölt grófságaikat maguknak kell majd megtisztítani vagy éppen visszafoglalni a töröktől. Erre felkészülendő küldte őket ide a herceg úr, akibe nagyanyja, Szilágyi Erzsébet nevelte a hazaszeretetet, s apjától, Mátyás királytól tanulta a kormányzás művészetét, aki szintén itt nevelkedett a haditudományokban, a Törökverő várában, Vajda-Hunyadon.

Az apródok külön hálótermet kaptak a legényszálláson, s parancsnokul egy zöldruhás huszárhadnagyot, aki élet-halál ura lett fölöttük.

– Személyemben vagyok felelőssé téve a herceg úr őkegyelme előtt, hogy huszárt neveljek belőletek; magyar huszárt – ismételte naponta. – Hunyadi János várában ezt csak így csinálhatod, édes fiam – mutatta meg százszor is a nehezebb fegyverfogásokat. De ha százegyedszer sem sikerült a tanítványának, akkor visszaküldte János herceghez: vetesse le vele az apródruhát! Fullajtár vagy kolduló barát még tán lehet belőle...

Vasfegyelme nem ismert lazaságot, tréfát. Aki ezt nem látta be, napokig, hetekig gondolkodhatott egy koromsötét kazamata fülkéjében, a nyirkos fapriccsen – száraz kenyérrel altatva éhét, poshadt ciszternavízzel csitítva szomját.

De tudott dicsérni is, jutalmazni is. S ilyenkor volt igazán elemében. A legszebben kovácsolt fegyverek, a legjobb lovak s a legnehezebb feladatok illették az eminenseket. Utissenovich György ezek közt is a legelső volt. Pedig nem volt itt könnyű az élet. A fegyvereket nemcsak tisztítani, javítani is tudni kellett. A lovakat s szerszámaikat ápolni. Szakadt ruháikat varrogatni, csizmáikat patkolni s minden étküket elkészíteni. Később már puskaport őrölni, keverni, csatakígyókat vontatni, tölteni, takarítani. S közben órákat vívni gyalog és lóhátról. Kardot, kelevézt, kopját, lándzsát, buzogányt forgatni, pajzsot tartani. Íjjal, puskával célba találni fekve, ülve, állva és szaladva, s a vágtató ló hátáról is. Aztán pányvát dobni lóra és lovasra. Karikás ostorral hadakozni. S mindezeknek valamennyi furfangját kipróbálni a várkatonákon, akiknek sok év óta ez a kenyerük, ez az életük, s akik cseppet sem kíméletesek a védelemben. Még jó, hogy nem támadnak. Persze erre is sor kerül majd egy-két év múlva. Egész kis háborúra – lovagi tornákra –, ahogy itt nevezik a hadgyakorlatot, mely a János-napi ünnepségek fénypontja.

Utissenovich apród holdkórossága csak akkor vált ismertté a várban, amikor már lovasbravúrjaival, fegyverforgatásban mutatott kiválóságával a felnőtteket is elkápráztatta. Hadnagya nem mert az ügyben egyedül dönteni. Kihallgatásra vitte a várkapitányhoz. Györgynek ez idő tájt már serkent a bajusza.

– Tudtál te erről a különös nyavalyádról, György fiam? – kérdezte az ősz katona, nagy szeretettel nyugtatva szemeit az izmos legénykén.

– Tudtam, várkapitány uram, de azt is tudtam, hogy hadnagy urunk az apródok hálótermét kívülről reteszeli estelente. Ezt cselekedték édesanyámék is Kamicsác várában, amikor rájöttek, hogy álmomban kiszökdösök az ágyból

– Felnőttetek, György fiam, nemsokára huszárrá avatunk titeket. Hogy zárhatnánk rátok az ajtót most is?

– Majd úgy pihenek, hogy ne aludjak el egészen, várkapitány uram.

– Ez nem lesz így jó, édes fiam. Az effajta pihenés még a felnőtt ember egészségét is kikezdi. Az inkvizíció vallat ezzel a módival, hogy nem hagyja aludni a delikvenst.

– Már most is próbálok így aludni; egészen jól pihenek ebben a nyúlalvásban, mert így nevezem magamban.

– Mondom, édes fiam, nem ajánlom, ne is tedd! Hanem mondok én mást is. Estenden szíjazd az egyik lábad a fekhelyedhez. Akkor nem tudsz majd felkelni álmodban, s nekünk nem kell rettegni, hogy mikor csúszol le a síkos, jeges bástyaszélekről a szakadékba.

– Ez nemcsak tanács, Utissenich apród, ez parancs – tette hozzá a hadnagya.

Már régen élte a várkatonák életét. Tíz esztendőnél is régebben. Bajtársai, parancsnokai becsülték, szerették. Talán el is felejtették azt a szörnyű téli reggelt, amikor az egész várnép szeme láttára végigsétált a legmagasabb bástyák szélének időcserzette kövein, melyekre csonttá fagyott mohából olyan hepehupás jégszőnyeget terített a hajnal, hogy még egy zergének is le kellett volna zuhannia az irdatlan mélységbe, ami alatta tátongott.

Nem zuhant le; felemelkedett. Minden bajtársa fölé. Bátorságban. Soha többé nem ejtettek szót a nyavalyájáról: a holdkórosságáról. De azóta ki is gyógyult ebből a betegségből. Már nem vágyik álmában arra a sétára, melyet ébren, nappal, sok száz ámuló szempár előtt is megtett. Régen volt; akkor még bármilyen nyelven is beszélt, olaszul gondolkodott és álmodott. Most már nem álmodik, csak alszik; nyúl-alvással, melyet úgy megszokott, hogy nem is tudna másként pihenni. S azon a nyelven gondolkodik, amelyen éppen beszél. Legtöbbször magyarul, lengyelül vagy románul. Hunyad várában más szót nemigen hallani. Mind a három nyelvet itt tanulta. Legjobban a magyart, ez a parancsok nyelve. A román a népé, a szegényeké; lenn, a faluban, ahová szívesen jár, melegszívű, barátkozó emberek élnek, s a lányaik, asszonyaik gyönyörűek. A férfiak tavasztól őszig nyájaikat legeltetik, télen az erdőt irtják; soha sincsenek otthon. Szép nyelv a román, nagyon hasonlít az édesanyja szavára. Csak nem olyan csengőbongó, mint az olasz. Vagy tán még szebb, ha a lányok száján csordul? János herceg hunyadi dandárában sok a lengyel zsoldos. Néhány közülük igaz barátja lett. Kedvükért az ő nyelvüket is megtanulta a hosszú téli estéken.

Ö a várkapitány török tolmácsa. A foglyokkal is gyakran vált szót. így aztán törökül is nehéz lenne eladni – mondogatja, ha nyelvtudásáról faggatják. Csak a horvát és olasz szóra nyílik már nehezen a füle. Mert van ugyan a várban horvát is, olasz is, de ezek a katonák is a magyar beszédre váltottak. Hiszen ez a parancs nyelve. Jó lenne már egyszer hazalátogatni Horvátországba! Semmit se tud a szüleiről, testvéreiről. Élnek-e, holtak-e? Ki tudná azt itt megmondani? Már többször is üzent nekik, hogy itt eszi János herceg kenyerét, de választ nem kapott. írni kéne, ha tudna. De minek is

íratna? Hiszen a családjában Máté bátyján kívül senki sem tudná elolvasni. Máté meg Itáliában él.

Hát János herceg végleg elfeledkezett róla? Hiszen a várparancsnok évenként jelentést küld neki Hunyad vára népéről, a portyákról s az azokban legkiválóbbakról. A herceg úr őkegyelme minden évben olvashat Utissenovich György viselt dolgairól, hacsak a szelek szárnyán, a nép ajkán is nem kapott hírt arról a huszárjáról, aki fél Erdélyt ámulatban tartja, s király békéje ide – háború oda – úgy hordja a török foglyokat Hunyadra egész éven át, mint parasztok a gabonás zsákokat augusztusban.
Jó lenne hazalátogatni egyszer Horvátországba! Hát ott már nincs is török?

II.Ulászló király 1500. július 27-én kelt pátense Hunyad várát is felbolydult méhkassá változtatta. Erdély vajdája futárral tudatta a várkapitánnyal, aki – a várudvarba gyűjtve katonáit – még aznap ismertette a király rendeletét:

„.. . a főpapok és az urak bandériumaikkal és a nemesek fejenként felfegyverkezve Szent Mihály napján Bácson jelenjenek meg, ahonnan őket a török ellen vezetem..."

– Hurrá! – ordították a várkatonák olyan lelkesedéssel, hogy a palota összes ólomablakai beleremegtek. Örömükben csákóikat, süvegeiket is az égnek hajigálták. Egymást ölelték, csókolták.

– Hurrá, fiaim! – dörrent közéjük a várkapitány hangja. – En is azt kiáltom: hurrá! Nincs vesztegetni való időnk. Még ma készülnünk kell a háborúra! Mert holnap már itt lehet János herceg parancsa is: kit hová rendel. A horvátok, rácok bizonyosan Lepoglaván gyülekeznek. A magyarok, lengyelek alighanem itt. Én csak annyi embert tartok meg, amennyivel egy váratlan támadást visszaverhetek. Bár én is veletek mehetnék!

Utissenovich György volt köztük a legboldogabb. – Végre hazamehetek! – sóhajtotta. A török ellen harcolt eddig is. Nap mint nap vitte vásárra az életét. Nyilván ezt teszi majd ezután is. De nem Erdélyországban, hanem odahaza, horvát földön.

– Odahaza? – döbbent a szóra, majdnem hangosan. – Hiszen ez alatt a tíz esztendő alatt Erdélyország lett a hazája. Itt tanult magyarul: beszélni, énekelni, káromkodni.. . engedelmeskedni és parancsolni... Mindezt horvátul folytatná? Horvátországban? Alig ismeri azt az országot.

Besomfordált a várkapitány tornácára. Éppen véget ért az esti parancsosztás. A tisztek már siettek a körleteik felé.

– Hát örülsz, György fiam, nagyon örülsz, hogy hazamehetsz?

– Örülök, instálom, csakugyan nagyon örülök, hogy nem apró csetepatékban harapdáljuk eztán a török erejét, hanem a császáruk torkát haraphatjuk el.

– Látom, édes fiam, igazi katonája lettél Hunyadi János apánknak. Az ő szelleme mondja ezt belőled.

– Itt mindnyájan a Törökverő unokáivá váltunk, várkapitány uram.

– Így van ez jól, György fiam. Ezért küldött ide téged is János urunk őkegyelmessége.

– Ha ezért küldött, akkor miért kell nékem horvát csapatba elegyedni? Akadozva értem csak a nyelvüket. Parancsolni még tudnék tán horvátul is, de engedelmeskedni. . . nehezen.

– Hát ez nyomja a szíved, György fiam? Ezért instanciázol nálam?

– Ezért, instálom.

– No, ezen könnyen segítünk, édes jó fiam – válaszolta a várkapitány, és igen jóízűt nevetett.

– Csakugyan? – ámult rá György könnyebbedő szívvel.

– Mit nem teszek én meg neked, édes fiam? Bár igaz, hogy ez ideig nemigen instanciáztál nálam – tette hozzá elismerő hangsúllyal, aztán hozzálépve két hatalmas tenyerét György széles vállaira nehezítette. – Ezennel felveszlek Corvin János urunk testőrezredébe. Tudod jól, hogy csak a vitézségben legkiválóbb magyar nemes úrfiak közül válogatom a hercegi testőrség huszárait... igencsak erdélyieket, s leginkább székelyeket .

– De én horvát nemes vagyok, várkapitány uram...

– De magyar huszár, Hunyadi János unokájának, Mátyás király fiának a testőre. Készülj, György fiam, mert a testőrszázad – függetlenül a király pátensétől – mint tudod, holnapután indul Lepoglava várába!

– Ilyen szépet csak álmodni lehet – dadogta György –, majd zavarában hozzátette: – De én nem szoktam álmodni.

CORVIN JÁNOS ZÁSZLÓTARTÓJA

Keresztülvágtatva a fél országon, útközben sok olyasmiről hallottak, ami nemigen jutott el Hunyad váráig, s ha igen, legfeljebb a várkapitány úr fülében maradt, de a száján már nem jött ki, hogy a katonái is hallhassák – nem is érdekelte volna őket. De most kirepültek a nagyvilágba. Most már minden érdekes lett a számukra.

Megtudták, hogy Franciaországban már két esztendeje új király ül a trónon, XII. Lajos, aki célul tűzte maga elé a török birodalom megsemmisítését. Ezért szövetségét ajánlotta a magyar királynak, s ezt megpecsételendő,

feleségül kínálta egyik rokonát. Nem tudni, hogy a szövetségtől vagy a házasságtól viszolygott-e II. Ulászló, de húzta-halasztotta válaszát. Míglen a franciák királya szövetségre lépett VI. Sándor pápával és a velencei köztársasággal, s most már hárman szólították fel II. Ulászlót a törökök elleni szövetségre. Ekkor azt válaszolta nekik a magyar király, hogy a török ellen csak úgy képes fegyvert fogni, ha pénzbeli segítségen kívül seregeket is kap a három országtól.
De erre már a németek császára, Miksa, no meg a hármas szövetségtől ugyancsak fenyegetett nápolyi király és a milánói herceg is szövetségét kínálta a magyar királynak: a franciák királya, a pápa és a velenceiek elleti. Mert ezek hárman-hárman jobban haragusznak egymásra, jobban kívánják a másik három halálát, mint a pogány törökét. Jól tudja ezt a törökök császára, hiszen minden országban fizeti a kémeit, gazdagon. Ezért ajánlott most olyan előnyös feltételekkel békét a magyarok királyának. Gondolván, hogy a rá nézve megalázó hosszú béke alatt Európa fejedelmei és népei majd csak agyonverik, legyilkolják, kiirtják egymást. De II. Ulászló visszautasította a török szultán ajánlatát. Aztán ez év július 14-én Buda várában szövetségre lépett Lengyelország és Franciaország királyaival, hogy együtt – ezentúl együtt – oltalmazzák a kereszténységet a török ellen. Állítólag a velencei köztársaság évi százezer arany forint fizetésére vállalt kötelezettséget, s ez a tenger pénz is a magyarok felfegyverezésére jön.

Ezt a sok mendemondát Corvin János birtokain, váraiban s az útszéli vendégfogadókban gyűjtötték össze. A legtöbbet Utissenovich György, aki a latinon kívül csaknem minden nyelven ért, amit a népek Magyarországon beszélnek. De latinul csak a papok, deákok meg némelyik úr beszélget. Magyar huszárnak nem sok dolga akad velük, még ha volna is rá ideje. Nekik azonban ugyancsak sietniük kellett. Lepoglava várában alaposan megtisztálkodtak. A málhás szekerekből ki-ki elővette sujtásos díszruháját, csizmáját, s aztán fényesre kefélt szőrű kényes paripáikon felrúgtattak a hercegi palota terére, melyen már ott sorakozott körülöttük az egész testőrség.

Corvin János előbb az erkélyről fogadta tisztelgésüket, majd lejött, s kétszer is elsétált a sorfalak előtt, hosszan gyönyörködve az ifjakban. Amikor bal lábát húzva másodszor jött elébük, kapitányuk minden huszárját név szerint mutatta be a hercegnek.

– Utissenovich? – nézett György szemébe mosolyogva. – Bölénybikát hoztál-e a tehenedhez? Mert azt azóta is itt őrizzük a várkertben, árván.

György sajnálkozva intett nemet, de a szíve úgy dobogott fel, hogy majd kiugrott a melléből.

– Hát, kegyelmes uram, még emlékszik rám?

– Számon tartottalak, György fiam. Nemcsak a tehénné öregedett bölényborjad emlékeztetett rád, naponta; a hunyadi várkapitányom is tudósított törökverő portyáidról – évenként, amikor a jelentését küldi. Örülök, hogy hazakéredzkedtél ezekkel a magyar fiúkkal, akik idegenbe jöttek. Légy a tolmácsuk, gyámolítójuk horvát földön!

Biccenő bal lábát már felemelte, hogy továbblépjen, amikor visszanézett rá:

– Édesapád hősi halála után Jakab bátyádat Nándorfehérvárra küldtem. A várőrség jeles tisztje. Most közelebb van a pogányhoz, bőven van alkalma bosszút venni az apja haláláért. Él is vele.

– Apám elesett, kegyelmes uram?

– Már két esztendeje, György fiam. Azt hittem, megírták neked... Apád csodálatos hős volt. Horvát a legjavából! Van már tíz éve, hogy szélütés érte. Akkoriban küldtelek téged Hunyadra. Jobb karja, lába megbénult, s újra kellett tanulnia járni, kardot fogni. Egy év múlva visszajött hozzám, s még hat esztendeig egyvégtében irtotta a törököt, mintha vérbosszú kötelezné a gyilkolásra. Haza se tért a haláláig. A tetemét elküldtem anyádnak Kamicsácra.

– És Miklós bátyám, kegyelmes uram, ha szabad még kérdeznem?

– Miklós Jajca várában van. Őrá is büszke lehetsz. – Corvin János újra elmosolyodott. Ez volt az igazi arca, a derűt sugárzó. – Draskovich grófot, a sógorodat hazaküldtem. Ő viseli gondját anyádnak meg a kishúgodnak. Ejnye, hogy is hívják?

– Azt én nem tudhatom, kegyelmes uram. Amikor születhetett, azon a tavaszon én már Erdélyben voltam.

Október 9-én II. Ulászló király ötszáz lovas élén, több főpap és világi úr bandériumától kísérve Budáról Bácsra indult, ahol november 9-én tizenkétezer lovas fölött tarthatott szemlét. Aztán még jöttek az állig felfegyverzett nemesek. Az ország távoli zugaiból. Irdatlan nagy tábor övezte már a királyt, aki egyre jobban fázott, ö, aki mindenre „dobzse"-val felelt, s évtizedes uralkodása alatt kiérdemelte a „Dobzse László" nevet, itt, Bánócsőn, mindenre azt válaszolta: – Nie dobre. – Nem jól van, nem jó... – Annyira fázott már, hogy semmit sem találhatott jónak.

Utissenovich György a táborban gyakran barátkozott lengyelekkel. Nagy számban voltak a felvidéki urak bandériumaiban, s a lengyel király is küldött néhány dandárt. Tőlük hallotta, hogy a Signoria már elküldte II. Ulászló királynak az első százezer forintot; ide, Bácsra. Addig ólálkodott a

király szállása körül, míglen összeakadt a velenceiekkel. Szívesen elegyedtek vele szóba.

Amikor – maga sem tudta, miért – anyja nevén mutatkozott be, szaladtak az íródeákjukért, mondván, hogy azt is Martinuzzinak hívják. Hamarosan kiderült, hogy az a Martinuzzi édes unokatestvére az anyjának, Kamicsác vár úrnőjének, s éppen tavaly volt ott látogatóban.

– Akkor te emlékszel a húgom nevére. Nemde?

– Borbálára, az édes kis Borbálára? Hát hogyne emlékeznék rá! Gyönyörű kislány. Haja éjfekete és göndör, apró csigákba ugrik. A szeme is fekete. Fekete gyémánt! A bőre meg olyan barna, mintha szicíliai lenne, pedig hát – az igazat megvallva – horvát a lelkem, bár úgy beszéli az anyja nyelvét, oly sebesen pergőn, hogy a szicíliaiak is megirigyelhetnék...

– Tavaly nyolcéves volt. Ugye?

– Éppen a születésnapjára érkeztem. Tavaly májusban. Igazad van, a nyolcadik születésnapjára – hadarta a velencei Martinuzzi.

Néhány hosszabb korty az erdélyi borovicskából, mely mindig ott kustyogott a György oldalához lapuló kulacsban, mint az erdélyi huszárok felszerelésének elmaradhatatlan kelléke, végképp megoldotta a velencei rokon nyelvét:

– A pénzt elhoztuk Ulászlónak. Mind a százezret. De se a francia király, se VI. Sándor pápa nem tud most a török ellen csapatokat küldeni. A milánói herceg, a nápolyi király s főként a németek császára, Miksa, alig várja, hogy kitörjön a török elleni háború. Azonnal rárontanának a frankokra, talán a pápára is. Csak Velencére nem mernek kezet emelni. Mert az aranykígyót Szent Márk köztársasága őrzi... A doge-palotában vigyázzák álmát. S ameddig ez a kígyó nem ébred fel, nem kúszik át alattomban más országba, addig a világ minden aranya oda gurul, a dogék kincstárába. Mert az aram/kígyó hasában rejtőző aranyak – megannyi Lysimachus-aranypénz – oly erővel vonzzák társaikat, hogy tengernyi aranyözön van körülöttük.

– S Velence ellenségei ettől az aranyból való kígyótól félnek? – csodálkozott rá a Martinuzzi-rokonra György.

– A hatalmától, öcskös. Az arany hatalmától. A kígyó csupán jelképe, megtestesítője ennek a hatalomnak, melyet jobban rettegnek az európai fejedelmek, mint Krisztus földi helytartóját, VI. Sándort, ki csak anatémával, egyházi átokkal sújthatja őket...

– Az mi, bátyám? – tudakolta György.

– Az excommunicatio – kiközösítés az anyaszentegyházból. . . Ezt se tudod, öcskös? Hát miféle katolikus hivő vagy te?

– Én magyar huszár vagyok, bátyám. Láthatod a ruhámon. Corvin János herceg testőre, s már eddig is annyi pogány törököt küldtem a prófétájukhoz, hogy bízvást szentté avathatna a római pápa. De ő Hunyadi János győzelmét is csak a déli harangszóval örökítette meg. Ami rendjén lenne talán, ha van templom meg harang, ami konduljon benne. De odalent, a végeken már se templom, se harang. Az épületet török égette fel, a harangból török öntött csatakígyót... Hát Velencét tisztelem, mert pénzt küldött a királyunknak fegyverre, de az a VI. Sándor pápa meg a barátja, a frankok királya nem méltók a keresztény névre. Amondó volnék én, bátyám uram.

– Csak egy Martinuzzi lehet ilyen éles meglátásul – kiáltotta a velencei, s még nagyobbat húzott a fenyővízből. – De azért vigyázz, öcskös, ha Velencébe jönnél, ahol rokoni szívességgel várunk! Ott ne nyilatkoztasd ki a véleményed, mert a Szent Officium rossz néven venné...

– Az meg mi légyen, bátyám?

– A Szent Officium irányítja a szent inkvizíciót...

– Akkor tudom, hogy milyen fából faragták. Már feküdtem a padjukon, Scardonában.

– Annál jobb, öcskös, akkor tudod tartani a szádat, s Velencében már nem gyűlik meg velük a bajod.

Alig várta, hogy a herceg közelébe jusson. Amikor beszámolt értesüléseiről, Corvin János csak ennyit mondott:

– Ezért fázik a király. Ezért viszolyog a téltől.

– Nem lesz háború, kegyelmes uram?

– Dehogy is nem lesz, György fiam. A király az első havon visszaszánkázik Budára, a százezer arannyal melengetve hűlt tagjait... Mi meg lemegyünk Jajca várához, segíteni Miklós bátyádéknak. Minél hidegebbre fordul az idő, nekünk a töröktől annál melegebbünk lesz.

– Már ostromolják Jajcát a pogányok?

– Még nem, de erős sereggel igyekeznek a vár felé. November végén esett le az első hó. II. Ulászló hintóját szánkótalpakra tették, s hat lovat fogtak elébe.

– Nie dobre, fiacskám. Zimna, bardzo zimna. Ilyen hidegben nem lehet háborúskodni. Majd tavasszal. Most térjetek haza ti is, fiacskáim! – búcsúzott álmélkodó seregvezéreitől a magyarok királya.

Visszautaztában megszaporodtak hívei. Sok főnemes, ki csak ímmel-ámmal jött el a király táborába, Bácsra, most kicsattanó jókedvvel szegődött familiáriusaival a királyi szánkó nyomába.

– Nem a vacogó királyt, a százezer aranyat kísérik – jegyezte meg Corvin János bosszúsan.

Hening Imre

– Mire Budára érnek, a felét már elkunyerálják Dobzse Lászlótól... – válaszolta a mellette lovagló Zrínyi gróf, keserűen felnevetve.

– Ahol a király maga is koldul, mit várhattok a kegyencei-től? – dörmögte János herceg apósa, Frangepán Bernardin gróf.

Utissenovich György előttük lovagolt. A Corvin János címerével ékített zászló rúdját markolta. Már ő volt a hercegi bandérium zászlótartója. A bácsi táborban mindenkit megismert, akinek beleszólása lehetett az ország sorsába. János herceg személyes testőreként sátorfalak, függönydrapériák mögött hallgathatta a nagyurak tanácskozásait, s gazdája szűkebb környezetét a hangjukról is felismerte.Tudta, hogy Horvátország koronázatlan királya Frangepán Bernardin, és cseppet sem lepődött meg az iménti szavain.Már Lepoglaván megtudta, hogy gazdája miféle családból választott feleséget: a Frangepán családfa gyökerei a római császárság koráig nyúltak le; őseik az Árpádok óta a magyar birodalom legfőbb tisztségeit töltötték be. Volt hatalmuk és idejük összeharácsolni Európa egyik legnagyobb vagyonát. Bernardin gróf anyja révén a ferrarai hercegekkel, felesége által a nápolyi királlyal tartott rokonságot. Minthogy Corvin Jánost Mátyás király halála után a milánói hercegkisasszony, Bianca Sforza kikosarazta, és Miksa császár felesége lett, alkalmasabb élettársat a herceg aligha lelhetett Frangepán Beatrixnál. így nemcsak Horvátországot vette feleségül, hanem a ferrarai és a nápolyi fejedelmekkel is rokonságba került.

Utissenovich György zászlótartó hallott már gazdája apósától olyan kijelentéseket, amiket szerte Magyarországon senki sem kockáztathatott meg, még a király sem, csak Frangepán Bernardin gróf, ha éppen bal lábbal kelt fel az éjszakai nyugalmából. Hallotta, amikor az esztergomi érseket, Bakócz Tamás úr őeminenciáját „jobbágyivadéknak" és „bognárgyereknek" titulálta, s a múlt év végén elhalt nádorról, Szapolyai Istvánról csak mint egykori tiszttartóról vagy botosispánról emlékezett. Igaz, ezek éppúgy elárulták Corvin Jánost, mint Kinizsi Pál, az egykori molnárlegény. Pedig a szolgasorból mindhármójukat Mátyás király emelte országos főméltóságra. Aztán mérhetetlen vagyont harácsoltak össze. Talpnyalással, árulással, népnyúzással. Csakúgy, mint Frangepán Bernardin gróf úr ősei... Mentség az, hogy ezer évvel korábban kezdték? Hogy szaporodtak, mint a csicsóka?

– Ahol a király maga is koldul. . . – tűnődött György tovább. – Hát erről a királyról senki sem mondaná, hogy István koronája illette a fejét, ha előre nem közlik, hogy ez meg itt a magyar király. Nincs benne semmi méltóság, ami tiszteletet ébresztene. Holott a Jagelló-család szülötte volt I. Ulászló király is, aki úgy harcolt s úgy halt meg a várnai csatában, hogy az egy

magyar huszárnak is a becsületére vált volna. . . így mesélik Hunyad várában.

– Ahol a király maga is koldul – hallotta most a háta mögött János herceg válaszát •-, ott rosszul sáfárkodik a kincstartója, hiszen a jobbágyság milliókat fizet a kincstárba ma is, csakúgy, mint apám idejében. S őneki mindenre futotta abból, amit most Dobzse László elherdál...

Ezeket a szavakat oly mélyen véste emlékezetébe György, hogy az útjuk végéig egész csokorra való gondolat virágzott ki belőle. De nem szólt róla senkinek. Megtartotta magában, mint valami kincset fiadzó kincset.

Megérkeztek Lepoglavára. A Frangepánok és Zrínyiek bandériumai innen hazatértek. János herceg alig pihent. Sürgették a hírek. Száguldott Jajca felé, mint a szélvész. Utissenovich György előtte. Markában a hollós címerű zászló rúdja. Mögöttük a horvát bandérium, s Hunyadról az erdélyi huszárok.Így is kevesen voltak. Könnyítettek ugyan Jajca védőinek a szorult helyzetén, magukra vonták az ostromló török sereg zömét, de ez akkora véráldozatba került, hogy utánpótlás híján vissza kellett vonulniuk. A király és főméltóságú tanácsadói, az ország nagyjai közben jól fűtött kandallóik tüzénél melegedtek.

Aztán tavasz lett, s művelni kellett a földet, a nyárban meg aratni. Jó, hogy a szüretet nem várták meg. Maradt még a pincékben bor, bőven. Az ideit majd csak leszüretelik az asszonyok, lányok, gyerekek...

Mialatt a temesi főispán, Somi Józsa Nándorfehérvárnál átkelt a Dunán, és a szerbek földjén nyomult tovább, Corvin János a Frangepánok, Korbáviaiak, Zrínyiek, és a Hunyadi-család rokona, Geréb Péter, a nádor elindult az agyonszorongatott Jajca vára felmentésére. Úgy rontottak a vár alatt táborozó Iszkander pasa seregére, mint megkésett nyári fergeteg. Utissenovich Miklós meg a várból tört ki a huszáraival. A magyarok és horvátok hősiessége a több óráig tartó csatában olyanformán zúzta szét a túlerőben levő török sereget, mint malomkövek a közéjük zúduló magot. Kutya hidegre fordult az idő, de Corvin János herceg Boszniában maradt, s még több kisebb-nagyobb erősséget foglalt vissza a törököktől, akiknek a bosszúja nem sokáig késett.1502 márciusában egyenesen Szlavóniába törtek, s nagy pusztítást vittek véghez a Hunyadi-uradalmakban. János herceg ekkor már javában készülődött itáliai útjára: szent fogadalma Lorettóba szólította. De azt sem engedhette, hogy Iszkander pasa martalócai egérutat nyerjenek. Utíssenovich Miklósra és Györgyre esett a választása.

– Szerezzétek vissza a pogányok zsákmányát, fiaim! Elsősorban az asszonyokat, lányokat, gyermekeket – egyszóval az életet, mely újra virágba szökkenthetné a török rablók pusztításai helyét! – parancsolt rájuk moso-

lyogva, fáradtan. – Ehhez nem kell hadvezér! Huszárok kellenek, mint ti, édes fiaim! Válasszátok ki az embereiteket! – tette hozzá elgondolkozva.

– Én a székelyeket kérem! – kiáltotta György csillanó szemekkel.

– Én a horvát fiúkat – mondta Miklós csendesen.

– Ha időben végeztek, Györgyöt magammal viszem Velencébe. Olaszul értő testőrökre volna szükségem – fordította szavát taljánra a herceg.

Miklós nem értette, de György már válaszolt is:

– Jó mulatság, férfimunka lesz ez a kiruccanás. Bízvást állíthatom: mielőtt főméltóságod útra kel, mi itthon leszünk. Aztán Miklósnak úgyis vissza kell térnie Jajcára.

Hó végén már ismét leeresztették előttük a lepoglavai vár hídját. Asszonyok, lányok, gyerekek százai szorongtak az ekhós szekereken, s aztán jöttek a gabonával, borral rakott járművek.

– Mindenkit és mindent visszavettünk a beste férgektől – jelentette a két testvér az ámuló hercegnek.

– S az elhajtott gulyák és ménesek? – kérdezte Corvin János inkább csak magától, mint a két Utissenovichtól.

– Kegyeskedjék feljönni a mellvértre! – mutatott Miklós a közeli bástyafalra.

A hercegnek mindig nehezére esett a lépcsőn járás, de most sietve bicegett föl a falhoz.

– Ó! – kiáltotta, s aztán csak nézte, nézte a tavaszi réten legelésző teheneket, lovakat, melyek úgy vették körül a várát, mint egy ostromló sereg. – Ezer, kétezer. .. nem tudhatom, hiszen legelésznek, mozognak – mormogta csillogó szemmel.

– De foglyot nem ejtettünk, instálom – vallotta füléhez hajolva György.

– Nem? – csodálkozott vissza a herceg.

– Rablók voltak, nem katonák. Azokért a török sem fizet váltságdíjat. Van belőlük nekik is elég – mondta Miklós mosolyra húzódó szájjal.

– Minek az ilyeneket etetni, szaporulni hagyni? – tette hozzá György.

– Te már gyerekkorod óta hadilábon állsz a rablókkal, György fiam – nevetett vissza rá a herceg. – A Scutari felé vezető utat is a te zsiványaiddal díszítettük...

– Ezekre még a kötél is kár lett volna, kegyelmes uram, ezek törökök voltak, nem zbojnikok... – felelte György.

– Két nap múlva indulunk Velencébe, fiam. Addig igyekezz pihenni! – mondta a herceg. Aztán még sokáig gyönyörködött az alant legelésző állatokban.

SZENT MÁRK KÖZTÁRSASÁGA

Szent Márk respublikájában a fejedelmi vendégek fogadásának évezredes hagyománya van. Velence is a latinok földjén épült, de hatalmát és fényét nem vásárolt fegyveresei, hanem jól választott vezetői őrzik: a Tízek, akiket maguk közül választanak a Consiglio Maggiore tagjai, az aranykönyvbe jegyzettek. Választásukkal a legvagyonosabb családok tagjait tüntették ki.

A Tízek mindent számon tartanak, ami az ismert és alig ismert földrészeken történik. Különös figyelmükben részesítik Magyarországot. Évi százezer aranyat ér a figyelmük, jelenleg. Tudják, hogy ez kidobott pénz, csupán VI. Sándor pápa és a francia király kedvéért küldték el már két ízben is II. Ulászló királynak. Fegyverkezésre, a török ellen. De a törökkel csak Corvin János herceg és szűkebb famíliája háborúskodik. A saját költségén. A király Velence pénzéből még egyetlen fegyverest, egyetlen aranyat sem küldött nekik.

A Tízek tudják, hogy a királyok is halandók, fiatalon is. II. Ulászló pedig örökös nélkül halna meg. És akkor? Jelenleg a magyar korona fő esélyes várományosa választás esetén Corvin János herceg, aki a ferrarai és nápolyi fejedelmekkel is rokonságot tart. S aki élete java részét a török ellen vezetett háborúkkal tölti. A Signoria Mátyás király fiát várja a haláron. Bár a herceg utazása teljesen magánjellegű: egy lorettói zarándoklat kapcsán utazik át a köztársaságon, mégis, Magyarország eljövendő királyát illető fogadtatásban részesítik.

Zászlóját – kényes paripát táncoltató pompásan öltözött dalia hordozza – mély fejbólintással tisztelik meg. A nyomában lovagoló zöld ruhás huszárokat elismerő pillantásaikkal kísérik, s a hermelinnel prémezett, igazgyöngyökkel és aranysujtással ékített köntösű magyar főurak karéjában lovagló herceget térdhajtással köszöntik. Majd az üdvözlő beszédek után maguk is lóra kapva kísérik vendégüket a doge-palotához. Útközben avatott szemmel mérik fel a főurak kincset fitogtató öltözékét és lovaik aranynyal, drágakövekkel hivalgó szerszámzatát s a huszárok öltönyét, melyen annyi az ezüstsujtás, hogy mellükön a posztó színe nem is látható.

A dogé lakomáján mindazt feltálalják, amit Itália kék ege alatt teremhet a föld, s amit Velence gályái a messzi tengereken túli országokból a dogé asztalára szállíthatnak.

György az ebédlőterem előcsarnokában várja gazdáját. A táruló ajtón keresztül az egész lakomát végignézheti; mellette viszik be azokat a csodatálakat, amelyek illatos terhéről fogalma sincs, hogy miféle étek lehet, mert efféléket a lepoglavai hercegi udvarban sem látott.
Nem állja tovább. Kérdi az egyik ajtónállót, anyanyelvén szólítva.

– Várj türelmesen, pajtás, ha vége a lakomának, mindent megízlelhetsz! Abban a teremben – mutat egy másik ajtóra. – A Serenissima parancsa, hogy a herceg úr őkegyelmessége tisztjeit is vendégül lássuk.

– Serenissima? Az ki? – kérdi bizonytalanul a mosolygó taljánt, mert rémlik neki, hogy ezzel a jelzővel Velencét tisztelik.

– Morosini szenátor úr. Nézd csak! Ott ül a gazdád balján...

– Az a Matuzsálem?

– Mikor a szolgálatába léptem, húsz éve, ugyanilyen volt.. . – És itt ő parancsol, nem Venetia hercege, a dogé?

– Az nem tartozik rád, hogy Velencében ki parancsol. Ránk is csak az engedelmesség tartozik. De annyit elárulhatok, pajtás, hogy ha Morosini szenátor urunknak úgy tetszene, a gazdádat Magyarországon hamarosan királlyá koronáznák. György ezt az információt is elraktározta a fejében, de nem sok ideje volt gondolkodni felőle. Már terelték be az udvarokon ődöngő tiszttársait abba a másik terembe, ahol ugyanannyi arany volt a menynyezeten és a mestergerendákon, mint a nagy lakomateremben, s olyan gyönyörűséges piktúra ékítette a falakat, hogy a bámulásukról csak a feltálalt pecsenyék kedvéért mondott le.

Életében nem lakott még így jól. S a mézzel édesített borok végén az a Ciprus szigetéről való vörösbor majdhogynem nótára fakasztotta. Szerencsére a dogé lakomája is véget ért. Díszes csónakokon szállították őket éjszakai nyugovóhelyükre.

Most aludt először baldachinos ágyban. Persze csak olyan nyúl-alvással, melyre Hunyad várában szokott. Szobája ablaka tárva. Orrlyukaiban a Canal Grandé sós páráját érzi. A hajnal már a loggián találja. Meseváros születik előtte, bíborban.

– mint csipkeverő asszonyok a fonalat – mormogja –, igen, úgy formálják itt a márványt. – Sorra tündökölnek fel előtte a paloták. Rózsaszínben, majd hóból faragottan. így is csillognak.

Káprázó szemeit a vízen pihenteti. Alant karcsú testű hajócskák úsznak. Gyümölccsel, zöldséggel, áruval rakottan. Az evezőlapátot szálegyenes legények forgatják. Vidáman kiáltoznak át egymásnak. Gondoláikat a széles csatorna felett ívelő távoli híd felé hajtják – mert így nevezik ezeket a míves faragásokkal ékített csónakokat. Ezt már megtanulta. Annak a fedett

hídnak a nevét is hallotta: Ponté di Rialto. Itt minden ház a vízből nőtt ki. S micsoda házak! Fényes Buda várában Mátyás király palotáján kívül egy-kettő alig van, ami ezekhez lenne fogható. Pedig azok sziklára épültek, s nem a tengerre, homokzátonyokra.
Még nem érti, de kezdi érezni Szent Márk városának mérhetetlen gazdagságát. Ahol az urak ilyen palotákban laknak, ott talán nem is olyan elképesztően nagy summa pénz az a százezer arany, melyet II. Ulászlónak küldenek a török elleni védelemre...

Jó lenne megismerni ezt a várost! – gondolja, miközben ismét végigjártatja tekintetét a Canal Grandén. – Belülről is látni kéne ezeket a palotákat! Ha csak néhányat is közülük. Szót váltani a lakóikkal. Legalább a cselédséggel. Azok nyilván itt is közlékenyebbek, mint gőgös uraik, cicomás asszonyaik...

Azt az óriás templomot is meg kellene nézni, belülről is. Jó tíz esztendeje, tán több, hogy templomban volt. Mátyás király templomában, Budán. Azóta csak afféle tornácos miséket hallgatott, ha őrség vagy portya ürügyén se tudta elkerülni. A tömjénszag, a papi kántálás, a templom még mindig Scardo-nát, Jakab bácsit, az inkvizíciós pincét, a korbácsolást s annak a lánynak az égett húsát idézi. Rögtön émelyegni kezd a gyomra.

Mátyás templomából is egykettőre kitakarodott, nehogy rókabőrt terítsen a mozaik-pádimentumra. Pedig annál szebb építményben még nem fordult meg. De éppen szórták a tömjénfüstöt. . .San Marco templomát mégiscsak meg kell látogatnia. Hogy elmondhassa az anyjának, járt benne. Mert most már illő lenne ellátogatnia Kamicsác várába is...

Amúgy sem örömest időzik Lepoglaván, ahol az a német: Emerich Hening úr dirigál. Most sem szívelik egymást. Az első találkozásukat egyikük se feledte. Tovább hízik köztük a viszolygás. Nagy szerencse, hogy János úr elhozta magával talján földre. Annak a vörhenyes képű németnek a parancsolgatását nemigen állta volna. Pedig a gazdája csak Emerich Hening úrban bízik, az édesanyja kuzinjában.. .

Még csaponganának a gondolatai, de éled a palota, nyitódnakcsukódnak a szomszédos ajtók. A folyosóról konyhalányok dévaj kacarászása, lakájok pusmogása hallik. Lesiet a csigalépcsőn, gazdája lakosztályába, hogy a herceg úr ébredésekor kéznél legyen.

János herceg még alszik. György ámulva ődöng a palota termeiben. Pompás berendezéssel ékeskedik ez a ház. Még Frangepán Bernardin gróf úr öregapja építtette. Ott is virít a hatágú csillagot magába záró Frangepán-címer mindenütt, ahol illik: a kapu fölött vörös márványba örökítve, az ajtószárnyakon míves faragással, s remekbe szőve a szőnyegeken.

Fürge szájú cselédek sürgölődnek körülötte. Tisztogatnak, rakosgatnak. Egyikkel-másikkal szóba elegyedik. Megmutatják Bernardin gróf úr lakosztályát, s a lányáét, Beatrixet, aki itt nevelkedett. Ekkor jutott eszébe a lepoglavai perpatvar, melynek fültanúja volt.

– Minden Frangepán lány Velencében nevelkedett! – dörögte magából kikelve Bernardin gróf úr a minap, amikor vejével és lányával az unokái neveltetéséről vitázott.

– De az én kislányom Hunyadi Erzsébet – válaszolta Beatrix hercegné.

– Az én vérem, Frangepán-ivadék! – kiáltott közbe Bernardin gróf.

– És Mátyás király unokája – zárta le a vitát Beatrix asszony, szerelmes mosollyal cirógatva hallgatag férje arcát. Arra nem emlékezett György, hogy Corvin János belekapcsolódott volna a vitába. Mondják, hogy se apja, se nagyapja nem kedvelte a disputákat. A Hunyadiak parancsolásra születtek.

Ma kéréssel szándékozott köszönteni Corvin Jánost: ne vigye Lorettóba, hadd maradjon a herceg úr visszatértéig Velencében! Felkeresné anyja rokonságát. Még Bácson hívást kapott unokabátyjától, aki famulus vagy titkárféle a Signoria szolgálatában. Nem kenyere a kérés, nem is nevelődött instanciázásra, de amit Lorettóról hallott az imént, a palota öreg kapusától, az sehogysem volt az ínyére. Ott annyi tömjénfüstöt kellene szagolnia, hogy bizonyosan betege lenne.

– Csodatévő hely az, fiam – mondta az öregember, s mélységes áhítat ömlött el az arcán. – Közel háromszáz esztendeje özönlenek a zarándokok Szűz Mária házához.. .

– Hogyan került az a Szentföldről Itáliába? – csodálkozott a vénemberre.

– A levegőégen át repítették ide az angyalok. Egyenesen Názáretből. Mert tudhatod, hogy ott élt a Szűz, és abban a házban érte a szeplőtelen fogantatás. S a ház megmaradt, ezer-kétszázegynehány esztendeig. Akkor le akarták rontani a pogányok. De az angyalok ide hozták. S a Szüzet tisztelő nép ékes templomot épített köré.

– Miséket is mondanak abban a templomban?

– Hát mire való a templom, fiam, ha nem miséznek benne? De a lorettóiban több misét mondatnak, mint a világ bármely templomában. Pedig ára van, nagy. A papok felmérik, kitől mennyit kérhetnek. A te gazdád, János herceg úr őkegyelmessége alighanem fizet vagy ezer aranyat a fogadalmi miséjéért. Persze abban Loretto minden papja segédkezik majd, és annyi tömjént dobnak a parázsra, hogy a pokol valamennyi ördöge megful-

ladhat tőle – tette hozzá fogatlan ínyét mutatva, mit György az öreg szürcsögésbe fúló hangja miatt nevetésnek vélt.

Nem hitt a csodákban, a babonákban. Holott egyébről se hallott a Hunyad vára körüli román falvak lányaitól, asszonyaitól. Azok hittek a pópáiknak, javasasszonyaiknak, s György jól tudta, hogy nem egy közülük bűbájos főzetekkel akarta a szerelmét örökre magához kötni. A másik vagy harmadik asszony mindig elárulta, miféle boszorkányos praktikák áldozata lenne, ha nem inná meg – az ő, bűvös kötést oldó ellenfőzetét. jóízűt nevetett, s még jobb ízűt ivott a fenyőpálinkából, mely minden fehérnépet csakugyan kívánatosabbá varázsolt előtte.

Most mégis úgy érezte: csoda történt vele. Corvin János kérés nélkül is teljesítette óhaját.

– György fiam! Lorettóba egyszerű zarándokként utazom tovább – mondta a reggeli köszöntéskor –, csupán a titkárom s néhány szolgám kísérhet. Te a huszáraiddal itt maradsz Velencében, s visszavártok engem! Már intézkedtem, hogy velencei ruhát szabjanak rátok. Nem akarom, hogy egyenruhában, fegyveresen elegyedjetek a polgárok közé. Miksa császár ügynökei belétek köthetnek, s a Signoria nem kedveli a rendbontókat. Hát ehhez tartsátok magatokat, György fiam!

A herceg még aznap tovább utazott. Egyszerű kereskedőnek öltözve. Példáját a kíséretében levő főurak is követték.

– Egy kalmártól, vékonypénzűnek mutatkozótól mégsem kérhetnek ezer aranyat azért a miséért – mondta gazdája távozása után György a kapusnak.

Az öregember ínyét tárva szörcsögött, harákolt egy ideig, egész fonynyadt teste rázkódott bele. Aztán göcsörtös öklével kitörölte szeméből a könnyeket, s belekarolt az ifjúba.

– Talán az angyalok se repítették olyan gyorsan Lorettóba a Szűz szent házát, mint ahogy híre érkezett annak, hogy Corvin János herceg elindult Horvátországból a zarándokútjára... He-he, fiacskám, he, he, he – kuncogott tovább.

S György igyekezett vele összebarátkozni, mert a vénember Szent Márk köztársaságában mindent és mindenkit ismert. A Martinuzzi-házat is. Elmagyarázta a palota fiatal gondolásá-nak, hová, merre evezzen a horvát tiszt úrral. Keskeny lagúnára nyílt a házacska kapuja, mely fölött címer sem díszlett. Parányi telken három emelet és egy manzárd nyújtózott az égnek. A lagúna fölött minden ablakból kötelek feszültek a szemközti házig, s ezeken száradó fehérneműk lógtak. A tavaszi égből csak egy-egy arasznyi volt látható.

A Martinusevichek Horvátországban már elszegényedtek, s Velencében még nem tudtak a patríciusok sorába emelkedni – gondolta György.

Csupán a kanális szaga fojtogatta, de az nagyon. Alig várta, hogy kaput nyissanak. Már kétszer is megverte a bronzból faragott kapuzörgetot. Lompos öregasszony dugta ki a fejét a kapu fölötti ablakon.

– Kit keresel? – kiáltott le fisztulás hangon.

– A Martinuzzi-családot – felelte György, kissé türelmetlenül emelve meg a hangját.

– Akkor várj sorodra! Messer Martinuzzi még a Signorián van, s mi idegent nem engedünk be.

– De én nem vagyok idegen, nénémasszony! – kiáltott fel György.

– Nem ismerlek...

– Utissenovich György vagyok, Martinuzzi Anna fia. Kamicsác várából, Horvátországból.. .

Mint egy megelevenedett szőlőfürt, öt gyermekfej bukkant ki az öregasszony helyén, aki eltűnt. Úgy hasonlítottak egymásra is, meg az apjukra is, hogy György önkéntelenül felkiáltott:

– Ennyi Martinuzzi-gyerek van?

– Van még kettő odabent is, fiam – szólalt meg az öregasszony a feltárult kapuban. Aztán két csókot cuppantott a lépcső alján álló György arcára. így pöttömségében is egy szinten volt a fejük. – Én vagyok az unokabátyád anyja. De te sem tagadhatod, hogy Martinuzzi-vér folyik az ereidben. Szakasztott mása vagy az én boldogult uramnak; az alakod, az arcod vonásai.. . negyven év előtt ugyanilyen dalia volt az én drága jó uram. Mikor jegyben jártunk. De te sem lehetsz sokkal idősebb húsz esztendősnél.

– Annyi vagyok, néném, eltalálta.

Az öregasszony gondosan bereteszelte az ajtót, s aztán pergő nyelvvel tuszkolta Györgyöt maga előtt a csigalépcső félhomályában. Olyan gyorsan beszélt, hogy a felét sem lehetett érteni. A vendéglátó szobában gyönyörű lány jött elébe. Barna hajú, olajos szemű, tejfehér bőrű, sudár teremtés. Dús keblei kibuggyantak a csipkés, zsinóros pruszlikből, mint kandi gerlicék. Oly szép volt, hogy Györgynek máris fájdalmat okozott: édesanyja vonásait hordozta ez a lány. Ügy, ahogy szíve mélyén őrizte anyja tizenkét év előtti képét.

– Ez Fiametta, a legidősebb unokám – motyogta az öregasszony, aztán látva György illetődött, zavart mosolyát, rákiáltott: – Csókold meg, hiszen rokonok vagytok! György nem kérette magát. Adott is, kapott is csókot, nem is egyet.

– Kár, hogy rokonok vagyunk – mondta végül is nevetve.

– Hamar kezded az udvarlást, te kópé – verte hátba a nyanya, aztán kinyitott egy ajtót, melyen beözönlöttek Fiametta testvérei. Fiú, mind az öt.

– S hol van a hetedik? – kérdezte György, miután végigcsókolta a lurkókat.

– A bölcsőben – válaszolta Fiametta. – Gyere, őt is megmutatjuk!

A másik szobában – láthatóan ez volt a család nappalija – egy gyermek aludt. Fiametta megigazította a takaróját.

– Édesanyánk az életét adta érte – suttogta György felé.

– Apád? Hogy bírta elviselni az apád? – tudakolta az ifjú kiszáradt torokkal.

– Nehezen, nagyon nehezen. Egészen beleöregedett... Ezt György is megállapította, amikor az otthonába megtért messer Martinuzzit köszöntötte. Csak az árnyéka volt annak a büszke tekintetű velencei diplomatának, akivel másfél esztendeje Bácson, a király táborában találkozott.

Látogatása igaz örömet szerzett a Martinuzzi-családnak. Ami jót találtak a házban, eléje hordták. György pompásan érezte magát, amíg Fiametta mellett ülhetett, de a lány naplementekor aludni vitte kistestvéreit, s már nem tért vissza. Messer Martinuzzi és édesanyja azonban nem fogytak ki a szóból. Ha kérdezték is időnként, a feleletet maguk adták. Fő témájuk a Signoria szűkkeblűsége és a piac drágasága volt.

Messer Martinuzzi fizetése kilenced magára csakugyan nehezen volt beosztható. Ezt György is belátta, s elhatározta, hogy megtakarított zsoldját a búcsúlátogatáskor odaadja az öregasszonynak. Bár szívesebben adta volna Fiamettának... Minthogy éjszakára nem maradhatott, mert János herceg Velencében hagyott huszárait György gondjára bízta, öreg este nagy nehezen elengedték.

A Frangepán-palota gondolása sem maradt éhen, jól tartották a konyhán. Szélesen lendült markában az evezőslapát. A keskeny lagúnában már vaksötét volt. A fodrozó víz tükre csak egy-egy virrasztó ablak fényét verte vissza. Édes-bús melódiát dúdolt a gondolás. György borgőzös fejében Fiametta szépsége már egybefolyt azzal a legszentebb képpel, melyet a szívébe zárva őrzött a mai délutánig.

Gondolájuk most abban a lagúnában úszott, mely a Canal Grandéba torkollik. Itt a házak kapujában pisla mécsek is fénylettek, mint nyáresti erdőben a szentjánosbogarak. Éppen megkerültek egy hosszú testű fekete gondolát, mely a fal mellett ringott, amikor éles sikoly hasított a csendbe. A következő is a fekete gondolából röppent feléjük.

– Segítség! Rablók, gyilkosok. . . – haltak el a bugyborékoló asszonyszavak.

Fiametta Martinuzzi

György fölugrott ültéből, s vasmarokkal fogta le a továbbevező gondolás karját.

– Evezz mellé – sziszegte –, vagy kidoblak innen!

A fekete csónakhoz siklottak. Még nem koccant össze a két hajótest, amikor György már a másik gondolában volt. Testek körvonalait látta. Az egyik feléje lendült, s valami elsurrant a füle alatt; a nyaka közelében a szelét is érezte.

Kés! – villant át rajta, de a lendülő test már ráfonódott. Együtt zuhantak volna a gondola aljára, ha György Vajda-Hunyadon nem tanulja évekig a gyalogvívást és a kézitusát. De tanulta, s János napján minden bajtársát földre teremtette, harcképtelenné tette. Így ez az ismeretlen ellenfele is részesülhetett a hírhedett Utissenovich-cselfogásban, melynek lényege azon alapult, hogy a lendülő, mozgásban levő testnek nem szabad útját vágni. Inkább segíteni kell a repülésében. A segítés ez esetben iszonyatos ökölcsapás volt, melynek erejét egész félreugró teste s vele ránduló válla sokszorozta. Támadója felgyorsulva repült tovább a falnak, amelyhez a gondolát kötötték. Csontja roppanását a víz csobbanása visszhangzotta.

Ekkor csapódott feléje az evezőlapát. Bármilyen gyorsan ugrott is, guggolt is egyazon pillanatban, a lapát még elérte a bal karja felső részét. Izmai nem engedték, hogy csontot törjön, de a szörnyű ütéstől vad sajgással rándultak össze.

Most már bánta, hogy hallgatott János hercegre, s teljesen fegyvertelenül hagyta el a Frangepán-palotát. Legalább az a damaszkuszi tőr lenne az ujjasában, amit az idei télután csavart ki a török rabló kezéből!

Nem tudhatta, ki és mi ellen kell védekeznie. Hunyadon azt tanítják, hogy ilyenkor legjobb a támadás... Egyetlen ugrással a gondola túlsó végén termett. Most a lefüggönyözött heverő mögé került. Ismét kés surrant feléje. Ujjasa kelméjét döfte át, mintha meg is karcolta volna a jobb karját. De hiszen ezt kívánta az imént! Hogy tőr legyen az ujjasában... Már a nyelén volt a marka. De annyi verekedésben cizellált ösztöne most megálljt parancsolt. Leguggolt a csónak orrában, hogy kevesebb felületet nyújtson a támadónak, s aztán kúszni kezdett a függöny felé. Nyöszörgést hallott, lányszájról fakadót.A Frangepán-gondola néhány ölre himbálózott mellette. – Gyáva kis lurkó ez a talján – szitkozódott magában, amikor fellobbant a szurokfáklya fénye. Az ő gondolása gyújtotta. Ügy állt a csónakja végén azzal a lobogó fáklyával, mint János hercegnek az a görög földről hozott márványszobra, mely a lepoglavai vár előcsarnokában tartja esténként a fáklyát. Azt Prométheusznak hívja a herceg úr, s egyszer említette, hogy valamikor az lopta el a tüzet az égből az emberek számára. Hát nagy jót tett

az a Prométheusz, de ez a talján gyerek is.Mire a fáklya fellángolt, már sikerült a függönyig kúsznia. Sajgott ugyan a bal karja, de a jobbjában a kést markolta. Így bal kézzel tépte le a függönyt.

Egy női test fehérlik fel előtte. Deréktól lemeztelenítve. Arcán fekete álarc. A nő mellett egy fiatal férfi hever, aléltan. Kezelába hajókötéllel béklyózva, szájába kendő tömve. Valaki a heverő végénél kuporog, de a kárpit még nem enged arcára fáklyafényt.

Egyetlen rántással tépi hát le a heverő fekete posztó baldachin-ját. Az a kuporgó szívesen ugrana át a fáklyás gondolába, de a távolság csak ahhoz elegendő, hogy a vízbe essen. Ezt György is felmérte már, s azt is, hogy ellenfele valószínűleg nem tud úszni...

– Oldozd el ennek az embernek a kötelékeit! – sziszegi feléje.

Az a másik láthatóan liheg a felindulástól, de nem mozdul.

– Oldozd, mert a saját késed döföm a torkodba! – mondja most már hangosan György, és felegyenesedve megindul.

– Van még egy késem, csak gyere, ha ma éjjel még a Sztüx vizében akarsz fürdeni!.. . – szólal meg a behemót termetű szakállas olasz.

Györgynek fogalma sincs, hol folyik az a Sztüx, ámbár lehet, hogy nem is folyó, hanem tó, vagy az itteni tenger valamelyik részét hívják így. Fürdeni sincs most kedve, bár odahaza, a sebes Karka folyóban úgy megtanult úszni, hogy Erdélyország minden folyójában otthonos lett, s amikor onnan Horvátországba lovagoltak, egy kocsmai fogadásból Bajánál a Dunát is átúszta. Nem kedvelvén a fölösleges disputát, csupán ennyit felel:

– Én mindenesetre megfürdetlek ebben a kanálisban. Ez már tőled sem lehet piszkosabb, bármilyen mocskos fajzat vagy.

Bal kezébe kapja a kést, s már ugrik is. Nem akkorát, mint a vágtató paripája hátáról vagy vissza a nyeregbe szokott, csak olyan kiszámított lendülettel, hogy jobbjával elkaphassa az olasz szúrásra emelt késének nyelét. Nagyot reccsen a talján karja, fel is ordít tőle. György sohse kedvelte az éjszakai hangoskodást. Kénytelen az olasz állát egy horgos ütéssel a felső ajkához ragasztani. Aztán óvatosan, nehogy a nagy test loccsanása zavarja az éj csendjét, lassan süllyeszti a lagúnába. Int a gondolásának, evezzen közelebb.

– Tartsd tovább a fáklyát – suttogja –, hogy elvághassam ennek a szerencsétlennek a kötelékeit!

Próbálja az ájult férfit élesztgetni, felültetni, mindhiába.

– Hej, ha velem volna a fenyővizes kulacsom! – sóhajtja. – Egykettőre magához téríteném. Hiszen csak leütötték.

– Én is úgy látom – mormogja a gondolás fiú, s közben alaposan körülvilágítja, de sérülést, sebet, vért nem látnak rajta.

György visszahúzza a nő szoknyáját is, s ekkor veszi észre, hogy a karja a derekához van kötve. A beretvaéles kés ezt a köteléket is elmetszi. A nő az álarcáról függő csipke alá nyúl, s egy kendőt tépdes a szájából. György segíteni akar, de bal keze az ütéstől elügyetlenedett: a kendővel együtt az álarc is a kezében marad.

– Fiametta! – kiáltja fojtott hangon. – Hogy kerültél ide?

– Hát a tiszt úr ismeri ezt a lányt? – csodálkozik rá a gondolás, és a fáklya rőt fényével belevilágít a lány arcába.

– Ismerem, de ez most nem fontos. Nem is tartozik rád! – torkolja le a kíváncsiskodót. – Inkább segíts átemelni ezt az ájult embert a gondoládba! Meg a kisasszonyt is! Így ni.

– Ó, micsoda véletlen! – suttogja Fiametta csodára tágult szemmel. – Deo gratias, hogy te mentetted meg az életünket! Ó, György! Micsoda remek férfi vagy te. Így elbánni ezzel a két haramiával.. . Nagyszerű ember vagy, bátyám!. .. Nincs hozzád hasonlítható az egész köztársaságunkban...

– Jó, jó, kicsi Fiametta. Most azt mondd meg, hová vigyünk! És aztán mit csináljunk ezzel a fickóval? Ezt alaposan helyben hagyták.

– Csak leütötték ezek a rablók, az evezővel. Hátulról.

– Éppen elég volt az neki, úgy látom...

– Vigyetek haza, György! Most borzasztó fáradt vagyok. Tudod, a rémület, hogy megölnek. . . Majd az eszemet vette. .. Holnap, igen, holnap délután találkozzunk a Ponté Rialtónál! Mindent elmondok majd neked. De most már beszélni sem tudok... – suttogja a lány hüppögve.

– Azt mondd még meg, hánykor leszel a hídnál, s hogy mitévők legyünk ezzel az emberrel?

Már a Martinuzzi-házhoz értek, amikor Fiametta ismét megszólal :

– Délután három órakor légy a hídnál! – suttogja.

– Ott leszek – feleli György, s ismét a csónakban heverő testre mutat. – Mit csináljak vele? Nem tudod, hol lakik?

– Tudom, hogyne tudnám. De így, eszméletlenül nem vihetitek haza. Előbb térítsétek magához!

– S ha nem sikerül?

– Vidd magaddal a Frangepán-palotába! Hálás lesz neked. Egyszer még nagyon hálás lesz, mert gavallér ember, s van is neki miből... Tehát holnap, háromkor a Ponté Rialtónál! Jó?

Kulcsa volt a kapuhoz? Vagy be sem volt reteszelve? Györgynek úgy rémlett a homályban, mintha Fiametta hozzá sem nyúlt volna ahhoz a kapuhoz. Mintha valaki belülről nyitotta volna előtte...

– Luigi Gritti! – kiáltja az öreg kapus, amikor a fényesen világított előcsarnokban György és gondolása alélt terhét egy pamlagra fekteti. – Meghalt? – tudakolja, de választ sem várva szorítja fülét a fiatalember szívére. – Hiszen él! A szíve még dobog, ha lassan is.. . Nyissuk ki a ruháját! Csak gyorsan, gyorsan!

Visszarohan a kapufülkébe, s már jön is. Kezeiben egy-egy majolikakulacs. Az egyiket kinyitja: maróan éles szagú folyadék ömlik belőle a fiatalember lecsupaszított mellére.

– Dörzsöljétek a bőrébe! – kiáltja az öreg, s a kulacs száját a beteg orra alá tartja. Néhány cseppet locsol a bajuszára is.

A maró illattól mindnyájan könnyeznek, de Luigi Gritti nem éled tőle. Az öregember megragadja az ernyedten csüngő karokat, s a test vonalában a fej fölé nyújtja, majd visszahajtja, s a mellre nyomja, mintha a levegőt akarná kipréselni a tüdejéből.

– Csináljátok ezt tovább ugyanígy a karjaival! György hozzálát. Ez olyasféle, mintha mesterségesen lélegeztetnénk... -jegyzi meg.

– Eltaláltad, tiszt uram, azért cseréljük a levegőt a tüdejében, hogy meg ne fulladjon – feleli az öregember, s gyors mozdulatokkal a beteg saruit fejti le. Aztán a szájtató gondolásra ripakodik: – Önts a tenyeredbe a kulacsból, és dörzsöld a lábfejét, a bokáját! Ahol az erek vonulatát látod, ott jobban!

Maguk sem tudják, mióta szorgoskodnak az alélt test körül, amikor végre halvány pírt láthatnak az arcán. Az ifjú szemhéja is megrebben, s nyílik is.

– Csak folytassátok! – motyogja az öregember. – Magához kell térítenünk. Messer Gritti hálás lesz érte...

– Ki ez a fiatalember? – fordul feléje György. – Ezek szerint te ismered, öreg?

– Luigi Gritti, Andreas Gritti tanácsos úr fia. Itt van a palotájuk a Canal Grandén, nem messze tőlünk. Andreas Gritti úr a köztársaság nagy reménysége. Kiváló diplomata és hadvezér. Sikeres kereskedő; hajói a világ tengereit járják. Dúsgazdag. Mondom, Velence nagy reménysége...

– Ne papolj, öreg! Inkább inni adj valamit! S ezt a tortúrát is abbahagyhatnátok – mormogja betegük.

A kapus a másik kulacsot kapja elő, s Gritti szájához tartja. Közben olyan diadalmas vigyorra húzódik a képe, hogy csapzott bajusza alól fogatlan ínye is előbújik.

– Ez szerémségi bor, Luigi úr, ettől a holtak is föltámadnak. György széles tenyerével tart párnát az ivó tarkója alá. Gritti mohó kortyokban nyeli a bort.

– Köszönöm, most elég. Legalábbis egyelőre – teszi hozzá mosolyra húzódó szájjal. Aztán álmosan hunyja le hosszú pillájú szemhéját. – Mondjátok el, kik vagytok, jó emberek, és azt is, mi történt velem, s hol vagyok! – suttogja álmosodó ajakkal.

– Előbb felviszünk a szobámba, majd ott elmondok mindent – szólal meg György. – Hozzatok egy vasalódeszkát! Azt Gritti úr alá csúsztatjuk, s azon visszük majd, hogy ne rázkódjék! – parancsolja a gondolásnak. – El fogom mondani Gritti úrnak, hogy mit köszönhet neked – fordul a kapus felé, aki újabb kulaccsal csoszog utánuk.

Luigi Gritti csak addig figyelt György szavára, amíg az elmondta, hol fekszik most, s ki hozta a Frangepán-házba. A rablók s a lány sorsa már nem érdekelte. – Majd reggel elmondod a többit is, pajtás – mormolta, aztán egészséges álomba süppedt. Hortyogása többször is felriasztotta Györgyöt. Végre elunta a nyúl-alvást, s lement a kapushoz. Tudta, hogy a hajnal az öreget is ébren találja.

Fenyővízzel kínálta. Az meg a maradék szerémségi bort ajánlotta.

– Elébb a pálinkát, aztán bort rá, öreg! Nem vesznek össze a hasunkban. Rokonok ezek, egyazon országban érlelődtek...

Szalonna, kolbász is került a reggelihez. Mikor végeztek az evéssel, György utánanézett a huszárainak. Hajnalra, reggelre valamennyi visszatért. Bőzsoldú fickók lévén, jutott éjszakára bor is, lány is. Velence szívesen látja jól fizető vendégeit. Most a kalandjaikon hahotáztak, s címeke t cseréltek, estére. Ismét megígérték Györgynek ünnepélyesen, hogy a városba fegyvert egyikük sem visz magával, s bármilyen gyengén értik a talján szót, magyarul, horvátul meg sem mukkannak.

György tudta, hogy szótattó emberekkel van dolga. Valamennyit aludni küldte. – Nem templomot nézni jöttek ezek Szent Márk köztársaságába, hanem bort és lányt ízlelni. Horvátországban vagy Bosnyák-földön végvári huszárnak az effféléből ritkán jut – gondolta, s ment vissza a kapufülkéhez, mert többet akart tudni erről a Luigi Grittiről, akit egy szerelmeskedésre faragott gondolában talált Fiamettával.

A borovicskában most sem csalódott.

– Azt kérded, hogy miféle ember ez a Luigi Gritti? Honnan tudjam én azt? – csodálkozott rá a vénember.

– Az este már beszéltél az apjáról...

– Beszéltem, mert azt csecsemőkora óta ismerem. A családját is.

Hosszú magyarázatba fogott. Györgynek nagy fáradságába került, hogy legalább a magvát értse, mert az öreg talján foghíjas ínye között egymásba olvadtak a szavak. A nyálban fröcsögő szóáradatból csupán ennyit jegyzett meg:

– A velencei Grittiek nemzetsége nem tartozik Szent Márk köztársaságának ősrégi famíliái közé. Nemességük nem versenyezhet a régi fényes nemzetségekkel: a Morosiniakkal, Badoerókkal, Sanudókkal és Falierekkel, akik Nagy Károly korában az egykori doge-székhelyről, Eracleából és a gazdag Jesoló-ból, e régi és a földről már eltűnt városokból vándoroltak be a Rialto melletti új székvárosba. Jóval később történt, hogy a Grittiek, akik előbb a Gratolani nevet viselték, nevüket – mint sok más patrícius család – megváltoztatták, és Sorióból, az utóbb Velence birtokába jutott Vicenza tartományának egy kis városából Velencébe költöztek, hogy itt kis rangú tisztviselőként állami szolgálatot vállaljanak. Címerük kékkel és ezüsttel osztott pajzs lett, melynek felső mezején ezüst kereszt van. Mindenkivel jó viszonyban élnek, jó katolikusok, és az alamizsnát is bőven osztogatják. Fő foglalkozásuk már régen nem a hivataloskodás, inkább a kereskedés, mely egyre gazdagabbá és befolyásosabbá tette a családot. Fokonként ugyan, de mindig magasabb tisztségekbe jutottak. Andreas Gritti jó ideig a köztársaság követe volt a magas portánál, s kényes munkáját a Signoria megelégedésére végezte. Öt évvel ezelőtt feleségül vette a dúsgazdag Benedetta Luca-Vendraminót...

– Öt éve nősült? Hát Luigi Grittinek ki az anyja? – szólt közbe György.

– Egy görög vagy török nő, aki Konstantinápolyban messer Gritti ágyasa volt, s négy fiút szült Velence követének. Pietro, Gregorio, Lorenzo és Luigi – éppen hat esztendeje – messer Gritti vei jött haza.

– Az apjuk törvényesítette őket?

– Ez ideig nem.

– Tehát Luigi Gritti csak amolyan fíglio naturale?*

– Igen. De éppen őt, a legfiatalabbat Páduába küldte, az univerzitásra. Luigi úr öt évig tanult ott, míg a másik három fiát kalmárkodásra fogta messer Gritti.

– S most mivel foglalatoskodik Luigi úr?

– Úgy tudom, az apja famulusa, íródeákja. De meg kellene nézni, hátha fölébredt már!

– Jó reggelt! – köszöntötte őket Luigi Gritti vidám tekintettel. – Azok a gazfickók alaposan helyben hagytak. Az ütésüktől még most is kába vagyok. .. Hm. Hogy is hívnak, barátom? Esti szavaidból csupán arra emlékszem, hogy a Frangepán-palotába hoztatok... – tette hozzá zavartan.

– Utissenovich György vagyok, Corvin János herceg úr őkegyelmessége testőrtisztje.

– Most már tudom, kire hasonlítasz, miért voltál oly ismerős. Sok bölcsességet merítettem Páduában Utissenovich Máté előadásaiból. Bizonyára rokonod a tudós professzor, nemde?

– Testvérbátyám.

Gritti latinra váltotta a szót, de György szomorú mosollyal intett nemet.

– Nem értek én deákul egy szót sem...

– Hát milyen nyelven írsz?

– Nem tudok én se írni, se olvasni.

– Miért nem tanultál, mint Máté bátyád?

– Mert én gyermekkoromtól fogva csak az emberölést tanultam, s most is azt gyakorlom, hiszen huszártiszt vagyok. ..

– Az én merénylőimet is megölted?

– Azt nem tudhatom. Lehet, hogy a lagúna hidegétől életre ocsúdtak... ámbár az egyik bizonyosan nem tudott úszni. De jobb lesz, ha elmondom sorjában.

El is mondta, azonban Fiamettáról nem tett említést, s a Martinuzziakról sem.

* Figlio naturale: természetes fia.

Gritti jó étvággyal megreggelizett, aztán felöltözött, s lementek az előcsarnokba.

– Megtisztelnél, ha a mai estebéden vendégül láthatnálak apám asztalánál – mondta jobbját nyújtva Györgynek.

– Köszönöm a hívást, engem tisztelsz meg – válaszolta György.

– Ejnye, most jut az eszembe, György barátom; nem hevert mellettem abban a fekete gondolában egy nő is?

– De igen, egy álarcos nő. A rablók azt is megkötözték, s az alsótestét lemeztelenítették... Hazavitette magát. Egy keskeny lagúnában álltunk meg vele, és megvártuk, míg becsukódik mögötte a kapu. Cinkosa lenne a rablóknak? Akkor nem sikoltott volna segélyért.. .

Gritti nevetve vágott a szavába:

– A rablók cinkosa? Szó sincs erről! Az a nő a Signoria kurtizánja. Az egész merénylet miatta volt. Valaki, akinek nem feküdt le, így akart erőszakot venni rajta. Az már az én balsorsom, hogy éppen a társaságában találtak... Tehát az estebédnél találkozunk. Salve!

György ismét visszament a kapushoz. – Ha Frangepán Bernardin gróf úr rábízta erre a vénemberre ezt a remekbe épült palotáját, úgy Utissenovich hadnagy is megbízhat benne – gondolta, s elővonta iszákjából a kulacsát.

– Maradt még egy-két korty fenyővizem. Jólesik ilyenkor, ha a víz is ázik – mutatott a Canal Grandét paskoló esőre. Az öreg Cerberus hamiskás mosolyából látta, hogy Gritti máris lerótta háláját, vagy legalábbis jelentős előleget folyósított rá.

– Te még megérheted, tiszt úr, hogy akinek az asztalánál ma ebédelsz, az Velence hercege lesz. Úgy bizony! Andreas Gritti az egyetlen possibilis, azaz hogy számba jöhető doge-jelölt Antonio Grimani után... a Hatszázak közül...

– Te ismered Velence titkait, öreg, s nyilván nem alap nélkül lettél a Frangepán-család vagyonának, bizalmának itteni őrzője. . .

– Engem az apjától örökölt az excellenza, mert. ..

– Na, igyunk még egy hörpintést! – vágott a kezdődő szóáradatba György.

Ez a kulacs is kiürült, de Györgyék ekhós szekerén volt még egy akós hordóra való.

– Mit jelent az Szent Márk köztársaságában, ha egy lány a Signoria kurtizánja? – tette fel gyorsan a kérdést a csillogó szemű vénembernek.

– Sok pénzt, ékszert, esetleg komoly vagyont, hatalmat; máskor ólomkamrát és halált... a lány eszétől, szerencséjétől függően...

– Rejtélyes vagy, öreg. Én Erdélyből, illetve Horvátországból jöttem. Nem ismerhetem a velencei módit.. .

– Azt én jól tudom, tiszt uram, de minek is tanulnád ki? Hazamész a gazdáddal, s talán sohanapján jöttök csak vissza. De ha érdekel a kurtizánmesterség, szívesen elmondom, amit tudok.

– Csak a Signoria kurtizánja érdekel.. .

– Mind az itt, tiszt uram; minden kurtizán a Signoriát szolgálja, másként nem űzhetné a mesterségét.. . Velencében mindenki azt a mesterséget folytatja, amit kijelöltek neki a Tízek. A férfiak legtöbbször az apjukét. A nők is az anyjukét: vagy tisztességes családanyák, vagy vendégmarasztaló csapszéki condrák. De ha az Isten kivételes szépséggel és okossággal ver meg egy lányt, annak a neveltetésébe beleszól Morosini úr, mert a maga-

sabb diplomácia az ő irányításában virágzik országunkban, Európában, az egész világon...

– És az ilyen lányokat a Signoria fizeti?

– Signoria, tiszt úr, sohasem fizet, legfeljebb veszteget, s aztán ezerszeresen inkasszál. Neked elárulhatom a titkunkat, mert nem fogsz vele visszaélni. Az effajta túl szép, túl okos lányok világszerte megélnek a szépségükből, okosságukból. Ezt te is tudhatod.

– Magyarországon nincsenek kurtizánok. Legfeljebb csaposnők, markotányoslányok. S Budán, a Gellérthegy tövében, a Duna-soron a rosszlányok, a kalyibáikban. De mindezekkel nemes ember nem közösködik. Van arra jobbágylány, jobbágyasszony elég...

– Egyszer majd elunják a férfiak, s akkor kamatostól fizetnek: kapával, kaszával. Mert hidd el, tiszt uram, a jobbágynak s éppen olyan szent a felesége, lánya vagy nővére, mint a főuraitoknak. Talán még szentebb, mert egyéb értéke, vagyona a szerettein kívül nemigen akad. Nemde?

– Igazat szólsz, öreg. Ezen már én is sokat gondolkoztam. S ha közöm volt fehérszemélyhez, vágyaimat csupán a széptevés vitte sikerre. Erről biztosíthatlak – tette hozzá mosolyogva.

– De térjünk vissza a Signoria kegyeltjeire! – mondta az öreg két ásítás között. – Aztán, ha kielégítettem az érdeklődésed, ledőlök egy kicsit. Nos, a patríciuslányok között is akad kurtizán. Hószín combjaik közt a leghallgatagabb zsoldoskapitány, a legzárkózottabb hajóstiszt, az idegen hatalmak némaságot fogadott követei és ügynökei is dicsekvő, locsogó kamaszokká válnak. ersze a férfiak közt is akad, aki a kurtizántól szeretné kifürkészni Velence titkait. Ezért mondtam elébb, hogy ólomkamra s a falába rögzített kampóba fullasztás is sorsa lehet az efféle lánynak... De ez ritka eset. Gyakoribb, hogy férjhez mennek. Nemcsak a királyok szövetségeit, hanem az apróbb-cseprőbb államérdekű üzleteket is a házasság pecsételi meg a legmaradandóbban...

György már eleget tudott ahhoz, hogy ne menjen el a Fiamettának ígért találkára. Délután három órakor éppen az igazak álmát aludta a szobájában. Ez egyszer nem is nyúlalvással.

Az estebéden új barátja megkérte, hogy nevezze őt Lodovicó-nak.

Az idős Andreas Gritti már tájékozódott az éjszakai merénylet történetéről, és Györgynek úgy tűnt, a hátteréről is, talán jobban, mint az abban szereplők.

– A merénylet szervezője kiúszott és elmenekült – mondta, s aztán fáradt mosollyal hozzátette még: – A Signorián mindent bevallott, s elnyerte méltó büntetését.

– És a társa? Az nem került elő, apám? – tudakolta Lodovico.

– Bizonyára nem tudott úszni, afféle alkalmi csónakos volt, a piacról. Testét a lagúnák áramlata elvitte a tengerbe. A halak sem éhezhetnek. György azon tűnődött, ki tájékoztathatta Gritti urat? A Frangepán-palota ifjú gondolása? – ötlött az eszébe. – Egész nap nem láttam a fiút. Bizonyára ő volt a koronatanú.

– Utissenovich úrnak hálásak vagyunk – folytatta a házigazda –, megakadályozott egy förtelmes bűncselekményt, mely a Signoria egyik tisztviselőjének a lányát sújtotta volna, talán helyrehozhatatlanul. Pax Veneterum* – ez mindennél fontosabb... Szent Márk köztársasága tehát lekötelezettje Utissenovich úrnak. Örülnénk, ha erről hazánkból való távozása után sem feledkezne meg!

Lodovico Gritti társaságában röpültek a napok. György előzékenyebb, tájékozottabb idegenvezetőről nem is álmodhatott volna. A Gritti név előtt minden ajtó feltárult. A magánpalotáké, melyek szalonjaiban imádni való szüzek várták kérőiket, s a titkos mulatóhelyeké, ahol nemcsak a „Tengerek királynője" – ahogy akkoriban Velencét kezdték emlegetni –, hanem messze országok tündérszép lányai is kínálták szerelmüket a fűszeres borok mellé.

Szent Márk köztársaságában György csaknem mindent megízlelt, csaknem mindent látott, ami húszéves korában érdekelhette. Lodovico mindössze két esztendővel volt idősebb nála: tudta, kit s mit mutasson meg horvát barátjának, hogy feledhetetlenné tegye velencei napjait. Templomokra már nem jutott idő. Szent Márkéra sem. Lodovico nem javasolta, s Györgynek sem jutott eszébe.

* Pax Veneterum: Velence békéje.

De a Martinuzzi-házba még egyszer elvitte az illendőség. Naplemente után kopogtatott, hogy ne találkozzék Fiamettával. Most gazdag ajándékkal érkezett. A család minden tagjának jutott valami. Mindezt tulajdonképpen nem nekik vásárolta össze, hanem az anyjának, de már tudta, hogy sok időbe telik, míg Kamicsác várába látogat.

Hírnök jelezte Corvin János érkezését. Azt is, hogy nem időzhet Velencében, azonnal indulnak tovább Horvátország felé. Tisztán érezte: Velencéből már nem az az Utissenovich György tér vissza Horvátországba, aki Corvin János zászlótartójaként érkezett Szent Márk köztársaságába. Határtalan önbecsülése, mely gyermekkora óta hű társként kísérte, kereket oldott mellőle. Az a mérhetetlen gazdagság, amit az első napokban csak sejtett,

Lodovico Gritti oldalán kézzelfogható valóságként tárult elé. S bőséges alkalma volt összehasonlítást tenni a végvári katonák és a velencei aranyifjak élete közt. Az utóbbiak sem henyéltek, de munkájuk, kalmárkodásuk egy hét alatt több aranyat fiadzott, mint a végvári huszár évi zsoldja. Lodovico Gritti az utóbbi napokban elmondta, miként csinálnak Velencében aranyat – a Bölcsek köve nélkül. Megmutatta apja hajóit, raktárait, az árut, mely ezekben halmozódik, s megmutatta volna a számadásokat is, ha György érti a számok nyelvét vagy a betűvetést. így csupán azt tárta elé, amit vásárolni lehet az aranyért: a hatalmat tárgyak és emberek felett.
Lodovicótól még délután búcsút vett. Hosszan beszélgettek.

– Ne hidd, hogy az arany a legfőbb hatalom! – okította az utolsó együttlétükkor is. – A tudás a hatalom... mellyel megszerzed az aranyat, s amelylyel felhasználod. .. Tanulj! Ahogy gyarapszol ismeretekben, iszákod is úgy telik arannyal.

– De a végeken csak az emberölést gyakorolhatom – vetette ellene György.

– Abban te már alapos jártasságra tettél szert, barátom. Hagyd ott a gazdádat, akit Magyarország urai arra kárhoztattak, hogy vagyonát, életét a török elleni harcban tékozolja el!

– Még király is lehet belőle – mormogta György –, a trón egyetlen esélyes várományosa, apja után örököse...

– Olyan fattyú, mint én – torkolta le Gritti. – Hamarébb lesz király nálatok a Szapolyai-gyerekből, mint a gazdádból. A helyedben őket szolgálnám! A Szapolyai-családot. A Hunyadiak csillaga Mátyással kilobbant. Ezt még Isztambulban hallottam. De mindig lesznek üstökösök. Velencében ez az apám. Nálatok Bakócz bíboros, aki még pápa is lehet, és az ellenlábasa, Szapolyai János, akiből az anyja akar királyt csinálni...

– Mint Szilágyi Erzsébet Mátyásból?

– Akár úgy, akár másként. Mindegy. Neked vagy Bakócz Tamáshoz kell szegődnöd, vagy Szapolyai István özvegyének az udvarába: élni, tanulni az emberek közt. Ölni már tudsz. Most meg kell tanulnod élni, és másokat is élni hagyni! Ez lesz a nehezebb – tette hozzá Lodovico nevetve.

– Édesanyám óhaja is az volt, hogy ezt tanuljam ki: papnak szánt...

– Igaza volt – vágott közbe Gritti –, te főnemesi ivadék vagy. Az egyház tárt kapukkal vár benneteket, de csak pórok tolonganak a reverendáért, akiknek egyéb tisztességük nincs, mint az a jobbágyivadék Bakócz bíborosotok.. .

– Nem akarok vizet prédikálni és bort inni; meg a tömjénfüstöt se állja a gyomrom...

– Magadnak kell eldöntened, melyik utat választod a tanuláshoz, barátom. Csak határozz mihamarabb! S ne feledd apám szavait! Velencét lekötelezted. Ha bármire szükséged lenne, jelentkezz a Signoriánál vagy apámnál! Én meg barátommá fogadtalak, tőlem nem kell kérned, velem rendelkezz!

– Köszönöm nemes vendéglátástok – felelte György meghatódva. – Ami a tanácsaidat illeti, könnyű nekem dönteni, de miként vigyem sikerre.. .

Gritti ránevetett:

– Magyarországon a Signoria zsoldját húzó Bakócz Tamás uralkodik a Jagelló helyett, aki maga is a Tízek személyes lekötelezettje. Két éve a Signoria bankja utalta át Rómába a Szentlélek bankárjának, Agostino Chigi úrnak a kezeihez azt a huszonötezer aranyat, melyért Sándor pápa hajlandó volt érvényteleníteni Ulászlónak Mátyás király özvegyével kötött házasságát...

– Én csak egy végvári huszár vagyok. Hamarébb megtalálnám a tanuláshoz illő békességet Szapolyai nádor özvegyénél, Trencsénben, mint a prímásnál Esztergomban vagy Budán, a király udvarában. De hogyan juthatok Szapolyai István kegyeibe? Miként szabadulhatok János herceg szolgálatából, aki annyira becsül, hogy zászlótartójává tett?

– Ennél mi sem könnyebb, barátom – felelte Gritti továbbra is mosolyogva –, Szapolyainé fog meghívni a szolgálatába. Például vívómesternek a fia mellé... s a meghívást a gazdád, Corvin János tudatja majd veled...

– Ez lehetséges volna? – csodálkozott rá György hitetlenkedő hangon.

– Szomorú sors várna Velencére, kedves barátom, ha efféle csekélységben sem teljesülne az óhaja, a tanácsa. Még ma beszélek apámmal. Egyébként a véletlen is a kezedre játszik: a tescheni herceg régi üzletfele apámnak. Kelméket, fűszerszámokat, olykor ékszereket szállítunk neki, s a pénzét is nálunk fiaztatja, nem a Fuggeroknál.

– Így már értem – villant fel György tekintete –, hiszen István nádor özvegye tescheni hercegnő. ..

György az utolsó estére már nem adott kimenőt a huszároknak. Maga is korán akart nyugovóra térni. Vacsoráját a szobájába rendelte. Utána a loggiáról még hosszan gyönyörködött a város igéző szépségében. Szobájában már csak az éjjeli mécses pislákolt. Lerúgta csizmáját, s ruháit egy székre téve a baldachinos ágyhoz lépett. Sokszor megcsodálta az ágy míves faragását, gyöngyházberakásait, brokátfüggönyeit. Szerette, ha pihenése közben is szellő simogatja a homlokát. Télen is nyitott ablaknál aludt. Ezért

mindkét oldalon elhúzta az ágy függönyét. A mécs pisla fénye az ágyon egy test körvonalait mutatta.
Mielőtt szólhatott volna, őszibarack ízű ajkak tapadtak a szájára, s puha lány karok húzták az elmondhatatlan boldogság örvényébe. Nem látta az arcot, csupán az ölelő leánytest illatából ismerte fel Fiamettát, aki olyan éjszakával ajándékozta meg, amilyen a férfiéletben legfeljebb egy adódik.

GRITTIÉK ÓHAJA

Mire hazaértek Horvátországba, Szentgyörgyi Péter gróf, az erdélyi vajda már visszatért seregével Bolgárországból, ahol elfoglalta Viddint, és Nikápoly külvárosait is fölégette. Most Somi Józsa seregéhez csatlakozva jöttek Corvin Jánoshoz. A három sereg, több mint hatvanezer – végvári harcokban edzett – katona, Boszniába nyomult. Iszkander pasa Vrboszna várába menekült előlük. Jajca védői végre föllélegzettek. A vár környékén írmagja sem maradt a töröknek. Utissenovich Miklós boldogan ölelte át öccsét.

– A legjobbkor érkeztetek, testvér! Nélkületek ezen a tavaszon aligha maradt volna Jajca horvát kézen. Úgy nyüzsgött már körülöttünk a beste pogány férge, mint boly körül a hangyák...

– Mit tudsz Jakab testvérünkről? – tudakolta György.

– Nándorfehérvár nyugalmát vigyázza, s ha ideje engedi, törököt fogdos, hogy legyen mit aprítani a tejbe. Mert váltságdíjak nélkül felkopna az álluk; olyan ritkán csurran-csöppen a király zsoldja...

– Még mindig jobb élet, mint Lepoglaván Emerich Hening úr rókaképét nézni – sóhajtott fel György.

– Nem tudtok megbékélni?

– Én tudnék, de Hening úr nem felejti a sértést, még ha gyerekszájból is kapta...

– Akkor jobb lesz, öcskös, ha mielőbb elhagyod Lepoglavátl Mert Hening úr módját találja, hogy elveszejtsen.

– Alighanem érzi ezt a gazdám is. Azért visz mindenhová magával.. .
György a következő estéken beszámolt a végvári katonáknak velencei útjukról, a dogé lakomájáról, a fényes Frangepán-palotáról, a fűszeres ételek ízéről, a borok és a lányok zamatáról. Fiamettát és a Martinuzziakat azonban nem említette.

Hamar elfogytak a nyár eleji esték. János hercegnek az ország főuraival volt találkozója. Menyasszonyfogadásra indultak. Az a hét-nyolcezer főnyi

katona, akit a kíséretükbe választottak, a magyar, székely, horvát, szlovén és cseh nép dísze-virága volt. A legjava Corvin-huszár.

Zenggben várakoztak a Velencei Köztársaság gályájára, mely XII. Lajos francia király feleségének rokonát, Candaléi Annát hozza magyar-cseh-horvát-szlavón királyasszonynak.

Anna hercegnő 150Z. július 31-én érkezett Velencébe; a hírek szerint itt kiegészítették a kelengyéjét – egész hajórakományra valót –, s István király napján folytatta útját a gályán, melyet egész hajóraj kísért. Augusztus 23-án érkezett Zenggbe.

– Ilyen pompával csak a nápolyi hercegnőt, Beatrixet fogadták – jegyezte meg Frangepán Bernardin gróf.

– Nem is volt még olyan asszony nálunk, aki két királyunknak is felesége lett... – felelte Zrínyi gróf nagyot köpve.

György lova Corvin János paripája mellett toporzékolt. A herceg a gályából kiszállókat figyelte. A tűző nap ellenében szeme fölé tartotta kezét. Látszott, hogy nem akar a mostohaanyjáról nyilatkozni. György mégsem állhatta meg:

– A pápa huszonötezer arany forintért szabadította meg Ulászló őfelségét a nápolyi asszonytól – susogta a gazdájának félhalkan.

Corvin János szomorú arccal bólintott igent, de nem válaszolt.

– Vékonyka kislány ez – szólt valaki az urak közül.

– Pedig Budán is, Prágában is tőle várják a trónörököst – mormogta Zrínyi gróf.

– Horvátországban ugyan nem.. . – felelte Frangepán Bernardin mogorván.

– Erdélyországban sem – szólt közbe Erdély vajdája, Szentgyörgyi Péter.

– Hedvig hercegnő, azazhogy Szapolyai István Özvegye már bizonyosan mondatja a misét az új királyasszony magtalanságáért – fordult az urak felé Corvin János elmosolyodva, majd leugrott a lováról, s megindult gyalogszerrel a királyi menyasszony felé.

A főurak sora követte példáját. Lovagok módján hódoltak az ifjú Anna hercegnő előtt.

A lovas sereg acélgyűrűként fogta körül Candalei Anna hintóját. Portyázó törökök népesítették ezt a vidéket.

György reménykedett, hogy Székesfehérváron végignézheti a királynői koronázást, de János herceg nem volt kíváncsi az ünnepségekre. Egy készülődő török támadásra hivatkozva aznap indult is volna vissza Horvátországba.

Egy éjszakára mégis maradni kényszerült. A koronázásra érkezett Szapolyai Istvánná invitálta estebédre. György a Szapo-lyai-palota előcsarnokáig kísérte urát.Ezen a vacsorán a birodalom két leghatalmasabb földesura találkozott: Corvin János és Szapolyai János. Hedvig hercegnő csupán háziasszonyi tisztét látta el: ő fogadta János herceget, akivel régi ismerősök voltak; tucat esztendeje, hogy Mátyás király bécsi udvarában együtt táncoltak. Egy rókavadászat alkalmával csókolózni is látták őket a bécsi erdőkben. Szapolyai István féltékenységéből annak idején országos pletyka kerekedett. – Még Vajda-Hunyadon is jót mulattak rajta.

Szapolyainé tekintete már az üdvözlések során Györgyre tapadt.

– Ez a huszár a zászlótartód? – kérdezte vendégét.

– Igen. Megtisztelő engedelmeddel, Utissenovich György, egykori hű familiárisom, a horvátországi Mogorovich-Utissenich gróf fia.

György érezte, hogy pirul a hercegnő ragyogó szemeinek tüzétől. – Mint két karbunkulus, úgy szikráznak, villódznak ebben a vakító fáklyafényben – gondolta, de állta azt az égető tekintetet. Beléje mélyedt, s látta, hogy a szemek csillogása mélyén magányos asszonylélek rejtőzik.

Hogy mit tárgyalt, mit végzett az a pelyhedző állú Szapolyai-fiú a gazdájával, nem tudhatta. De azt igen, hogy a királyi trón két áhítozója Ulászló házassága alkalmából fegyverszünetet köt, melyet a karbunkulus szemű asszony közvetít. S még gyanított valamit: az Utissenovich névről és Grittiék óhajáról Hedvig hercegnőnek már tudomása van.

Lepoglavára érkezésük másodnapján reggel Corvin János magához rendelte. Abban a helyiségben fogadta, ahol tizenkét évvel azelőtt. Felesége és Emerich Hening úr társaságában reggelizett. György tisztelgett a két ajtónálló huszár közt.

– Kimehettek, senki se zavarjon, amíg reggelizünk! – mondta János herceg a huszároknak, majd szíves mosolyával Györgyre nézett. – Jer közelebb, fiam! Ülj le, s tarts velünk! Az a teríték a tiéd.

Hüledezve közeledett feléjük. A hercegné előtt igyekezett ugyanúgy bókolni, ahogy a hölgyeket üdvözlő velencei uracsok teszik.

Hedvig hercegnő

Beatrix asszony melegbarna olajos szemei végigcirógatták szálas alakját. A Frangepán-lány finom metszésű ajkai szögletén az a mosoly bujkált, amit velencei képírók álmodtak a Doge-palota falain hancúrozó angyalarcokra. Gyönyörű testén úgy feszült a magas nyakú aranybrokát csipkeruha, hogy kívánatos idomai minden férfiszemet rabul ejthettek. Viselt ugyan keble halmai közt egy szemverést hárító gyémántboglárt, de azt csak az asszonyszemek irigyelték tőle.

Asszonyban ennél szebbet aligha teremhet a horvát föld – gondolta György, aki ily közel még sohse férkőzhetett úrnőjéhez, hogy szinte összeérjen a térdük.

János herceg fenyővízzel kínálta. Felesége hideg szárnyassal, füstölt kolbásszal, karmonádlival, vékonyra szelt sonkával, keményre főtt tojással. Mindenből evett egy keveset. Sokszor annyit bírt volna. Nagy zavarában sem feledkezett az étkezés velencei divatjáról, melyet Lodovico Gritti társaságában lesett el.

Hening úr rókavörös képe most se ígért sok jót a számára. Étvágytalanul nyámmogott egy szelet sonkát, melyhez friss cipó helyett vajjal kent pirított kalácsot ropogtatott, s hozzá valami illatos fűnek a főzetét itta. Gyomorbaja már köztudott volt, nem is kínálta Beatrix asszony semmivel.

– Ez a fiú egyformán jól beszél magyarul, horvátul, olaszul, lengyelül, törökül, s a havasalföldiek nyelvén is ért... – mondta János herceg a feleségének.

– Azért nem volt ideje latint tanulni – vetette közbe Hening úr, sárga agyarait mutatva.

– A német szóra sem fanyalodtam még, instálom – felelte György, s a rőtképű német savószemébe nézett.

Visszaemlékezett volna Corvin János a tizenkét év előtti szóváltásukra? Györgynek úgy tűnt, mert a herceg nem hagyta válaszolni bizalmasát.

– Szavunk van hozzád, György fiam – kezdte komolyra vált arccal. – Iránt unk való hűségednek, halált fitymáló bátorságodnak számtalan bizonyítékát adtad. Legutóbb az a páros viadalod, melyben fejét vetted a török szarácsiak vezérének, híred vitte Trencsénbe is. A Szapolyai-udvarba. – A pohara után nyúlt. – Egészségedre, György fiam!

– Isten tartsa kegyelmességteket! – dadogta György meghatottan.

A hercegné is velük ivott. Csak Hening úr hörpölte a főzetét.

– Mondom, híred kelt a Felvidéken is, hová annyi derék család menekült az apám halála óta. Nos, István nádor özvegye, Hedvig hercegnő arra kért a minap Székesfehérváron, engedjelek el a szolgálatomból, s küldjelek

hozzá. Nemes apródjai közé sorolna ő is. Aztán gyakoroltatnád a szepesi grófot, János úrfit, meg az öccsét, Györgyöt is a bajvívás művészetében.

– A hercegnőnek Trencsénben fényes udvartartása van. Beleszoknál az udvari életbe – mosolygott rá Beatrix asszony.

– Ami azt illeti, rád férne egy adag a jó modorból. . . – dörmögte Hening úr.

– Ha nincs kedvedre a hercegnő ajánlata, édes fiam, családunknál maradhatsz élted fogytáig. Becsülni és szeretni fogunk a feleségemmel, s a gyermekeink is ezt teszik majd.

György nagyot nyelt. Ezek a szavak már a szívét simogatták, a torkát szorongatták, annyira meghatódott tőlük. Önkéntelenül is a pohara után nyúlt, s nagyot kortyolt a borókaléből.

– Ha kegyelmességed rám bízza a döntést, úgy én a Hunyadiakat mindhalálig szolgálom. Hunyad várában erre esküdtem...

– Úgy hiszem, Erzsébet és Kristóf érdekeit a közeli években eredményesebben szolgálhatnád a Szapolyaiaknál – szólt közbe halkan Beatrix asszony. Igéző tekintetétől György szeme megfátyolosodott.

– Valóban! – kiáltotta János herceg. – Gyermekeink számára nem közömbös, hogy milyen sorsot szánnak nekik a Szapolyai-udvarban – tette hozzá sokatmondó tekintettel.

– Azt hallom, Utissenovich, hogy te mindenütt barátokat szerzel – folytatta a hercegné –, velencei házunk gondviselője is erről tudósított... Bizonyára sikered lesz a trencséni udvarban is. Mialatt itt folyvást háborúskodunk, s az életünkért harcolunk, ott fél Európát vendégül látják...

– Én csak egy tudatlan, műveletlen fajankó vagyok, kegyelmes asszonyom – makogta György fokozódó zavarában.

– Vitézi híred van, fiam, s ehhez illő megjelenésed – torkolta le Corvin János. – Minden nyelvet beszélsz, ami a trencséni udvarban dívik. Mert latinul ott csak misézni meg gyóntatni szoktak... így mindenről tudomást szerzesz, ami a Hunyadiakat illeti...

– Nem tudnám megírni – vetette közbe György.

– Ez csak előnyös ebben a helyzetben. Az írástudatlan előtt kevésbé fognak titkolózni – válaszolta a hercegné nevetve.

– A magyarországi pálos remetéknek Horvátországban a lepoglavain kívül öt kolostora van; Szlavóniában tizennégy. S a rend szerzetesei jó kétszáz esztendeje havonként cserélik híreiket: Isztriától Jeruzsálemig, Dalmáciától Portugáliáig, Németalföldtől Rómáig, Ausztriáig vagy Magyarországtól Lengyelországig ... Mert ezekben az országokban is vannak klastro-maik, szép számmal. Ez az egyetlen magyar szerzetesrend, s engem

apám után a legnagyobb pártfogójuknak ismernek. Nos, a lepoglavai kolostor perjelje eddig is menesztett havonként egy kolduló barátot a Nyitra vármegyei Elefántra, mert ott is van egy rendházuk, s oda érkeznek Czestochowából a lengyelországi hírek. Ez a barát felkeres majd téged is Trencsén-ben vagy Szepesváralján – ahol éppen leszesz –, s neki bízvást elmondhatod, ami rám tartozik. Levelet még akkor se küldj, ha időközben betűvetésre adnád magad!

– Így csakugyan nem szegem a Hunyadiakra tett eskümet – vigyorodott el György.

– így tartod meg igazán, édes fiam – mondta Corvin János, és szavai hangsúlyából igaz hála sugárzott.

– Mikor induljak Trencsénbe?

– Ha ma indulsz, s nem hajtod a lovaidat, mert válassz az istállómból egy vezetékparipát is magadnak, úgy éppen akkorra érkezel Szapolyainé ökegyelmességéhez, mikoron az is hazaér a koronázásról.

Egy bőrzacskót vont elő a köpenyéből.

– Ezt a száz aranyat vidd magaddal! Ne takarékoskodj! Ára van az értékes hírnek, s csak annak a fülébe jut, aki nem sajnálja érte a pénzt...

Búcsúra nyújtotta kezét. György lehajolt rá, hogy megcsókolja, hiszen apja helyett apja. .. De János herceg vasmarokkal fogva az övét, félrehúzta jobbjukat.

– Nemes ember még a pápának is csak a gyűrűjét csókolja meg. Most eredj, György fiam, Isten hírével, s ne feledkezz meg a Hunyadiakról!

MINDIG LESZNEK ÜSTÖKÖSÖK

A KARBUNKULUS SZEMŰ ASSZONY

A vénasszonyok felhőtlen nyara kísérte. Útlevele, melyen Corvin János hollós pecsétje díszlett, a Hunyadi-birtokokon kényelmes szállást biztosított, s szabad áthaladást az utakon és a réveken. A Dunától a Vág mentén lovagolt északnak. Ez a vidék Erdélyországra emlékeztette; még a csapszékekben mért fenyővíz íze is. Csak itt borovicskának hívják, s erősebbre főzik.

Trencsén vára egy égbe nyúló szirten oly büszkén terpeszkedik, mintha még ma is a királlyal dacoló Csák Máté birodalmát vigyázná. – Igaz, a Szapolyai-családnak is van akkora hatalma, mint Csák Máténak a maga idején – gondolta György, s megállította lovát a várba vezető szerpentin út alján.

A vár ormán lobogó zászló láttán maga is tudta, hogy úrnője itthon van, de az is érdekelte: mióta? A fogadóban értesült, hogy a hercegnő két napja érkezett Székesfehérvárról.

Alaposan lecsutakolta a lovait, majd szőrüket is fényesre kefélte. Mialatt abrakoltak, lemosdott a kútnál, s a vezetéklóra szíjazott poggyászából elővette a díszegyenruháját. Jóízűt falatozott. Csak a déli harangszóra akart a várkapuhoz érni.

A bőbeszédű fogadósnétól megtudta, hogy a hercegnő gyermekei közül csupán György úrfi van a várban. János gróf idáig kísérte az anyját, de másnap tovább utazott Szepes várába, s húguk, a szépséges Borbála grófnő már hónapok óta Teschen-ben, az anyja rokonainál vendégeskedik.

Csodálatosan szép volt ez a délelőtt. A Vág sebesen örvénylő habjain napsugarak évődtek egymással, s a rigók úgy fütyültek, mintha tavaszi dínomdánomra készülődnének. Pedig itt, a hegyek tövén már ősz volt. Az út mentén fekete kökény, pirosló csipkebogyó kínálta magát, s a galagonyabokrok levelei sárgulva zörögtek. Csak a nap sütött nyáriasan, hála a vénasszonyoknak.

Az úton ezerféle mondókát tervelt. Feleleteket a várható kérdésekre. Magyarul is, olaszul is, lengyelül is. Mert hír szerint Szapolyainé ezeket a nyelveket kedvelte, ha nem beszélhetett latinul vagy németül.

Tegnap még számtalan mondat ötlött az eszébe, kerekdeden. Ma egy sem. Mert ma döbbent rá, hogy asszonyt fog szolgálni. Hercegnőt. Akinek a fiából – úgy hírlik – király is lehet, ha Ulászló ifjú hitvese meddő marad. – Milyen ványadt kis teremtés az a Candalei Anna Szapolyainéhoz hasonlítva. . . Hedvig hercegnő dús keblei, karcsú dereka, kívánatosan ringó csí-

pője megannyi szüretelésre érett gyümölcs. . . – gondolta. – Vajon ki lehet a kertésze?
Behunyt szemmel most is látta tejfehér bőrét, arca rózsáit, finom metszésű orrát s félig nyílt cseresznyepiros ajkát, melynek mosolyában csillanó gyöngyfogak hivalkodtak. – Lehet, hogy megigézett a bűbájos szemeivel? Azzal a két ragyogó karbunkulussal?
A déli napfényben félig hunyt szemmel tűnődött. Élete java részét nyeregben töltötte. Teste annyira a lovához nőtt, hogy a sziklába vájt szerpentinen mindkettőjük biztonságát csak az állat ösztöne vigyázta. Lépésben vagy poroszkálva haladtak, ahogy a meredély engedte. Csak György gondolatai szárnyaltak. Ezeknek még nem tudott megálljt parancsolni.
Magában beszélt, hangosan ejtve a szavait, mint mindig, ha nagyon mélyen süppedt a gondolataiba:

– Szemmel vert, hogy nem tudok szabadulni a képétől? Pedig nem is havasalföldi. . . Vagy más népek asszonyai is értenek a bűbájossághoz?

– Minden nő, aki bűbájosságra született. . . – hangzott a váratlan válasz közvetlenül a feje fölött, asszonyszájról, ismerős hangon; s utána gyöngyöző kacagás permetezett rá.
Akkorát rántott a zabián, hogy lova két lábra ágaskodott, s a vezetékló a farába ütődött. A hegyoldalból kiszökellő sziklapárkányon Hedvig hercegnő állt.

– Isten hozott, Utissenovich György! – köszöntötte a szótlanul álmélkodó fiatalembert, még mindig nevetve. – Ha továbbügetsz, a következő kanyar után te is ide érsz – tette hozzá olyan pillantással, amitől György szíve úgy a torkába ugrott, hogy mukkanni sem tudott tőle.

Így a sarkantyúit vágta paripája vékonyába. Még Vajda-Hunyadon a János-napi lóversenyekre eszelte ki és tanította be lovának ezt az ugorva indulást, mely azonnali vágtában folytatódik. A forduló ívébe annyira bedőlt, hogy csákója a sziklafalat súrolta.
Sasszemeivel figyelte a terepet. Talán sikerül, ha nem, úgy zúzott teste ötven láb mélységben terít vérrózsákat a hercegnő lába elé... Felállt a nyeregből. A kengyelen csizmája orrával pipiskedett. Izmait a végsőkig feszítette, s néhány lépéssel a hercegnő előtt akkorát rántott a vágtató ló kantárán, hogy az egy pillanatra ismét két lábra hőkölt. Ebben a pillanatban rugaszkodott el a kengyeltől. A megtorpant száguldás és az ugrás egyesült lendülete olyan magasra röpítette, hogy testhosszában kétszer fordulva, éppen talpra szökkent a halálra vált asszony előtt.

– Szolgálatodra jöttem, kegyelmes hercegnő – mondta bronzcsengésű hangján. A hegy tövéről már jött is a visszhang: a városban delet harangoztak.

– Ördög vagy te, Utissenovich? – nyújtotta feléje napköves gyűrűvel ékített hófehér kezét Hedvig. Miközben György ildomos csókot lehelt rá, tovább kérdezett: – Vagy csak tetszeni vágyó huszártiszt?

– Már egyik sem, kegyelmes hercegnő; csupán a szolgád vagyok, ha neked ebben kedved telik. . .

– Tehát voltál ördög is? – villantak Györgyre az évődő asszonyszemek.

– A törökök annak tartanak...

– Amióta fejét vetted a török szarácsiak vezérének?

– A török porontyokat már annak előtte is az én nevemmel ijesztgették.

– Hát ezért hívott ki a szarácsiak vezére páros viadalra?

– Ezért is, meg volt rá más oka is. Elrabolta egy huszárom, kedves barátom menyasszonyát, Truppay György mátkáját. Én meg kiszabadítottam, s ez jó néhány török életébe került. A török nem is a katonáit, hanem a lányt sajnálta igen nagyon, mert az csakugyan szemrevaló teremtés. Én voltam aztán Truppayék násznagya is. Hát – gondolom – inkább ezért jött a kihívás.

– És hogy tudtad legyőzni? Hiszen ő volt a törökök leghírhedettebb bajvívója.

– Ahogy ide érkeztem, kegyelmességedhez.

– Nem értelek...

– A páros viadalban már kétszer egymásnak rúgtattunk. Kaptam is a pogánytól két lapos vágást; mert nálam is jobban forgatta a kardját. Harmadszorra nagyobb távolságról vágtattam feléje. Aztán ezzel a kettős szaltóval ugrottam rá. Együtt zuhantunk le a lováról, de mire földet értünk, már a bal kezemben volt a feje. Még akkor is ámuldozott az ábrázata, amikor a kardom hegyére tűztem.

– Most már értem. És hol voltál tetszeni vágyó huszártiszt?

– Mindenütt, ahol szép lányokra vagy asszonyokra leltem... .

– Velencében is?

– Legutóbb ott. Mert hogy azóta nemigen volt érkezésem fehérszemélyekkel cserélgetni a szót...

– Ne füllents, Utissenovich, ez nem méltó egy horvát főnemeshez – nézett rá Szapolyainé évődő tekintettel –, hiszen Velencében a télutón voltatok Corvin Jánossal. Tavasszal már Iszkander béget kergettétek Jajca alól, s most szeptember végéhez közelgünk.

– Én még sohasem hazudtam, kegyelmes hercegnő.

– Akkor éppen ideje, hogy elkezdjed – válaszolta Szapolyainé, s olyan üde kacagásba fogott, hogy György körül tavaszba borult a világ. A hercegnő lova egy útszéli fához volt pányvázva. Lóháton kaptattak a vár felé.

– Amióta átjöttél a Dunán, a birtokaimon lovagolsz. Még én is úton voltam, amikor jelentették, hogy Corvin János útlevelével Trencsénbe igyekszel.

– Minden idegenről kapsz jelentést, aki a birtokodra lép, kegyelmes hercegnő?

– Igen. Ezt még Szapolyai István szervezte meg. Tudod, Mátyás királytól a legbizalmasabb hívei is rettegtek. Férjemnek talán oka is volt rá. Bizonyára hallottad, hogy Corvin Jánost nem szívelte. Féltékenykedett rá. Persze alaptalanul, ok nélkül. Buta cselédpletykák miatt. De erről az őrületéről a király is hallhatott, hiszen Mátyásnak mindenről tudomása volt. Talán ezért halmozta el kegyeivel az uramat éppen az uralkodása végén: Sziléziában és Bécsben Mátyás helytartója lett. De az uram továbbra is annyira rettegett tőle, mint amennyire gyűlölte a királyfit, János herceget. .. miattam.

– János herceg igaz barátod, kegyelmes hercegnő...

– Hamarosan megtanulsz hazudni, Utissenovich – vágott közbe Szapolyainé –, de ilyen otromba hazugsággal azért mégse kezdd a gyakorlást! Corvin Jánost az apósa irányítja. A Frangepánok pedig elvakult gőgjükben legfeljebb engem vesznek emberszámba. A Szapolyaiakat majd fél évezred múlva, talán...

– Horvátország népe a török elől folyvást menekül.

– Ez töri majd meg a déli főnemesség gőgjét. Az úr paraszt nélkül olyan, mint a huszár ló nélkül – kacagott fel újra Szapolyainé. Aztán ismét Györgyre nézett. – Kinek az igézetéről beszéltél te a lovadnak? Ki vert meg a szemével, hogy nem tudsz szabadulni az emlékétől? György lángvörös arccal meredt a lova nyakára.

– Ó, semmiség! Csupán egy olaszul hallott verset akartam magyarba ültetni...

– Belejössz a füllentésbe, Utissenovich. Látod, ez már nem is volt olyan ordenáré hazugság – mondotta Szapolyainé, és átvágtatott a felvonóhídon.

György csak most döbbent rá, hogy tekintetre se méltatta jövendő otthonát, Trencsén várát. Szapolyainé oly kecsesen szökkent le a nyeregből, mint egy süldőlány. A kantárszárat apródjainak dobta, s intett Györgynek, hogy kövesse.

Már a várkastély lépcsőit rótták, amikor megszólalt:

– Ha nincsenek vendégeim, delente egyedül szoktam kilovagolni. Holnaptól kísérhetsz a sétalovaglásaimon. A szállásodat már kijelöltem. Az ügyeletes apród majd megmutatja. Az apródokkal fogsz étkezni.

– Az apródjaid okításán kívül van valami teendőm? – tudakolta György.

– A kisebbik fiamat tanítsd meg lovagolni és vívni! De nem ám az ördögök módján.Elég, hogyha helyén lesz a szíve és az esze, ha a bandériuma élén csatát kell állnia. Tehát semmi virtus! Hadvezért szeretnék belőle nevelni, s nem bajvívó hőst! Ezt a dicsőséget a fiaim nevében szívesen átengedem a déli főnemeseknek.

Aki tehette, az apródok gyakorlótere körül ólálkodott. Minden reggelen látványosság az, amit ez a horvát tiszt visz végbe a hercegnő apródjaival. Ha elmagyaráz valamit, be is mutatja. – így lovagolni, fegyvert forgatni csak az ördögök tudnak – suttogták a parasztok, s egy véleményen volt velük a várőrség valamennyi katonája. Pedig György még csak az alapismereteket tanítgatta.

A hercegnővel déli harangszóra mindössze kétszer lovagolhatott ki. Olyan vendégjárás kerekedett, hogy Szapolyainénak percnyi ideje sem maradt a saját kedvteléseire. Német hercegek, szentbirodalmi választófejedelmek, lengyel, cseh és magyar főurak adták egymásnak a kilincset. Volt, aki csak átutazóban kukkantott be, s aztán máris lovagolt tovább délnek vagy északnak. Trencsén vára a Vág völgye fölé magasodva a népek országútját őrizte. Csehországba, Lengyelföldre vagy Litvániába éppúgy ebben a völgyben utazott úr és kereskedő, mint a német fejedelemségekbe. S onnan Magyarország felé egészen Szent Márk köztársaságáig is ez a legrövidebb út. A hercegnő postagalambjai minden átutazó nevét, vallott szándékát idejében hírül hozták. Időbe telt, amíg György a hírközlésnek ezt a bonyolultnak látszó, s mégis oly egyszerű szervezetét kiismerte, de mire a végire járt, azt is felmérhette: mennyire rettegte Mátyás haragját Szapolyai István...

Pedig Mátyás király elsősorban belé helyezte minden bizodalmát, meg Bakócz Tamásba és Kinizsi Pálba – hogy halála után Corvin Jánost koronázzák királlyá. – S ha nincs az az országosan terjedő pletyka a bécsi erdőben váltott csókokról, alighanem János herceg ül Dobzse László trónján... – állapította meg György.

Az apródokkal étkezett, de a hercegnő kívánságára az ünnepi estebédek után meg kellett jelennie a fogadótermekben.

– Utissenovich gróf – mutatta be Szapolyainé a vendégeinek, s látszott az arcán, mennyire élvezi az úri dámák ámuló pillantásait, amint végigmérik a szép arcú daliás huszártisztet.

György közölte úrnőjével, hogy három bátyja is van:

– Jelenleg Miklós bátyám a comes. Ha meghalna, Máté, majd Jakab követné a grófságban, s így a grófi cím engem nem illeti

– Különös törvényeitek vannak. Apád gróf volt, nemde? Tehát a fiai grófok, a lányai meg grófkisasszonyok.

– De nálunk a grófság nem cím, hanem foglalatosság, hivatal... A királyi vármegye első embere a főispán, ezt hívják grófnak. Mint ahogy kegyelmességed fiát szepesi grófnak tisztelik.

– Ne vitázz velem, Utissenovich, mind a három gyermekem grófi ivadék, s te is az vagy! Nálam ez a törvény. Punktum.

György tudomásul vette, de jó maga sohse használt grófi címet. Ö még Anna nővérétől tanulta, hogy a Mogorovich-, Utissenich- és Martinusevich-családok Európa legrégibb nemes famíliái közé tartoznak, s már akkor is a horvát nép vezetői voltak, amikor a magyarokat Árpád fejedelem ide vezette. .. El is határozta, hogy egyszer mindezt elmondja majd ennek a gőgös asszonynak, ha sorját kerítheti. Addig is tette a szépet asszonynak, lánynak, nemegyszer hajnalig táncoltatva a hercegnő vendégeit. Az urak idősebbjei ilyenkor is a lovagteremben hányták-vetették az ország sorsát, vagy csak a kockát, melyen fél vármegyék cseréltek gazdát, s örömüket, bánatukat egyaránt Tokajhegyalja boraival öntözték, minthogy a Szerémség hordóit mindinkább a török csapolta. Futotta a Szapolyai-vagy ónból erre a dínomdánomra.

Györgyöt a főurak kutyába sem vették. Effajta familiárisuk nekik is volt bőven. Vagyonukat, váraikat vesztett főúri csemeték, csupa hozományvadász mindnyája: pártában maradt lányok pénzén szeretnék újra aranyozni a címerüket...

Csatáról, háborúról nem beszélt itt senki. Amióta híre jött, hogy a velencei köztársaság békét köt a szultánnal, s a Signoria a Dobzse Lászlónak ígért segélypénzek küldését is végleg beszüntette, valamennyi főúri vendég egyetértett Hedvig asz-szonnyal és fiával, János gróffal, hogy a királyt is rá kell bírni a békekötésre.

György minden vendég nevét és véleményét az emlékezetébe véste, s tovább táncoltatta a puccos úri dámákat, akik közül már nem is egy hívta meg a szobájába. De bármilyen terebélyesen nagy volt ez a várkastély, György tudta, hogy a komornak, inasok füle Trencsénben is hosszú, s a szájuk itt is lepcses.

Erre néhány gróf s két német herceg hitvese a vágyakozástól oly szemérmetlenné vált, hogy a férjeikkel invitáltatták Györgyöt a váraikba. Magas fizetésű udvarmesternek vagy várkapitánynak.

Talán el is fogadta volna valamelyik nagyon kecsegtető ajánlatot, ha nem döbben rá, hogy olthatatlan szerelem gyötri az úrnője iránt. De nyugalomra csak akkor lelt, ha láthatta, ha közelébe férkőzhetett, s legalább teste fölséges illatát magába szívhatta. Fáradhatatlan volt abban is, hogy mindenkit jó szóval illessen, így csakhamar szívébe zárta a hercegnő egész környezete. Egyre többet tudott meg a Szapolyaiakról. A legfontosabb értesülését mélyen a szívébe zárta. Az istállómester szólta el egyszer magát:

– A hercegnő kora reggel végzi a sétalovaglásait, és sohase lovagol ki egyedül. Néhány vendég úr s a várőrség pár tisztje bizonyosan vele tart, hiszen asszonyt mindig érhet baleset.

– Amikor én érkeztem, egyedül állt azon a szirten – mutatott le György az alattuk kígyózó szerpentinre.

– Akkor távozott a várból egyedül első ízben... Emlékszem, dél felé járt az idő. Mindenki az igazak álmát hortyogta, még az istállófiúk is. Magam nyergeltem a lovát, amikor ide szaladt, hogy ki akar lovagolni. Egy papírszeletke volt az ujjai közt, mit elejtett a nyeregbe szállásakor. Odaadtam a titkárának. – Alighanem galambposta – mondtam –, lehet, hogy fontos. A páter széthajtotta tenyerén az apró göngyöleget, s félhangosan betűzte: „Utissenovich György Corvin János útlevelével a várba indult."

Györgynek ismét a torkába ugrott a szíve. Hívhatta volna most már légyottra maga a szerelem istenasszonya, Venus, annak is fittyet hány.. .

Szapolyai János ezen az őszön másodszor jött Trencsénbe. Főurak tucatja s csatlósok tömege kísérte. A szepesi gróf udvartartása úgy megtöltötte a várkastélyt, hogy az átfutó vendégeknek alig tudtak helyet szorítani.

György ilyenkor sem változtatta napirendjét. Reggeli oktatásait János gróf is kedvvel szemlélte. Fölöttébb örült Szapolyai György sikeres haladásának a bajvívás tudományában, hiszen az öccse még gyermek volt, s az Utissenovich-mesterfogásokból néhány leckét maga is vett.

– Ha nem az anyámat szolgálnád, elcsábítanálak Szepes várába – mondta, s aztán tűnődve hozzátette: – Hiába igyekszünk mi, Európában sincs a Vajda-Hunyadon létező bajvívóképzéshez fogható...

– Van, instálom, sajna... Sztambulban. . . a janicsár iskola meg a szpáhi laktanya. Mert hogy a török császár is Európában lakik – felelte György.

– Elég baj az nekünk, Utissenovich gróf- válaszolta Szapolyai János gondterhelten, s koravén arcához ez a komolyság jobban is illett. . .

– Azt csak én tudnám elmondani nagyságodnak, hogy mekkora baj. Azt mi tudjuk, akik a végeken verekedtünk, hogy élhessünk...

– Hát mondd el, Utissenovich gróf! Ennél jobban semmi se érdekel. Gyere a szobámba!

Csak azt mondta el Szapolyai Jánosnak, amit maga élt át. Semmit a más szájából. De mindent, amiben része volt. Kezdve attól, hogy Kamicsác várában az a csuromfekete török erőszakot vett az anyján. S aztán sorjában mindent, a Trencsénbe érkeztéig. A szepesi gróf egyszer sem szólt közbe, csupán fenyővízzel kínálgatta. Mire György a végére ért, mindkettőjüknek fejébe szállt a borovicska, amit éhomra ittak.

– Ebédelj velem! – mondta Szapolyai nagy szeretettel mosolyogva rá. – Igazán örülök, hogy megismerhettelek. Mert most már csakugyan ismerlek. Tízezer ilyen katona kellene, mint te! Akkor a Szentföldet is visszafoglalhatnánk a pogánytól.

Ettől kezdve a szepesi gróf – ha Trencsénbe látogatott – mindig ragaszkodott a társaságához, bármennyi vendég ült is a lakomaasztalnál. A főurak igyekeztek megtanulni a fiatal huszártiszt nevét.

Néhány hónap után jött rá György, hogy Frangepán Beatrix mit értett udvari élet alatt. Kezdett beleszokni a főúri társaságba. Már a tömjénszag sem okozott hányingert neki a vasárnapi misén, amelyről a hercegnő udvarában senki sem hiányozhatott. Szapolyainé minden ünnepet, minden böjtöt betartott. – Talán az utóbbinak köszönheti csodálatos karcsúságát? – tűnődött György, ha úrnőjét éppen koplaláson érte.

Szapolyai Istvánné vallásosságának híre túlszárnyalt az ország határain. Erről a kápsáló barátok gondoskodtak. Sokféle szerzet fráterei lebzseltek a konyhák tájékán. A hercegnő külön fészert építtetett nekik, s a szamaraik is külön istállót kaptak. Kétkerekű leptikáik naponta nyikorogták végig a várudvart, különösen ünnep közeledtén. Üresen érkeztek ezek a taligák, de valamennyi elemózsiával rakottan távozott. Hedvig asszony maga vigyázta a várnépét: miként vendégelik a kolduló szerzeteseket.

György szívesen elegyedett közéjük. Különösen a délről jöttékkel cserélte a szót örömest. Így senkinek sem tűnhetett fel, hogy a Lepoglaváról érkezett Fráter Antoniusszal a bástyák tövén sétálgatva hosszabban is elbeszélget.

– Nem felejted, atyám, amit eléd sorjáztam? Mondjam el holnap ismét? – tudakolta Fráter Antoniustól aggódva.

– Mi a memóriánkból élünk, György fiam. Hosszú vándorlásaink minden élményét emlékezetünkben tartjuk. Hol, miként fogadtak, miféle alamizsnára számíthatunk – ezek olyan titkok, miket rendtársainkkal is megosztunk. Ha azt óhajtjuk, hogy rendünk virágozzék, s mi se nyeljük folyvást az éhkoppot, emlékeznünk kell. Nyugodt lehetsz, fiam, az üzeneted szó szerint adom át Corvin János hercegnek.

A kápsáló barátok nagyobb része fehér csuhát viselt. Pálos rendiek voltak, s útjuk Lengyelországba a Vág völgyén át volt a legrövidebb. Györgygyel mindegyik szót értett, akár lengyel, akár magyar, vagy éppen horvát kolostorból is érkezett. Nem sok időbe telt, hogy felmérhette: mekkora hatalom van ennek a szerzetesrendnek a kezében. A magyar királyság területén túl a legnagyobb Lengyelországban, ahol örökjogon vagy zálogként a földbirtokok jelentős részét birtokolják. Fráter Antoniustól azt is megtudta, hogy Európában már kétszázhét kolostoruk van, s ebből százhuszonhét Magyarországon működik.

Hedvig asszonynak különös öröme telt György vallásosságában, mert hiszen mi másnak vélhette a koldus szerzetesek iránti kedvességét, jóindulatát. Hiszen egy huszártiszt mégsem térdepelhet naphosszat a szent oltár előtt...

Ezt még ő sem tette. Lovagolt, vadászott, mulatott, míg végképp el nem romlott az idő. Akkor minden vendége hazatakarodott, a saját várába.

– Kiéhezett farkasfalkáktól űzve senki se szeret utazgatni – mondta nevetve Györgynek, amikor az utolsó vendég kocsija is kigördült. – Szerencsénkre csak az év utolsó hónapjával köszöntött ránk ez a cudar tél.

– Vadászni télen is lehet – replikázott György –, meg szánkázni, ha kedve tartja fenségednek.

– Fázom, Utissenovich – húzta össze dideregve Hedvig asszony a hermelinköpenyét. – Rosszul fűtik a kandallóimat...

– Miért nem ügyel jobban a fűtők munkájára Bogumil gróf? Egész évben húzza a nagy fizetést, pedig alig szolgál érte fél esztendőt a magister caminarius úr.György felháborodott arcát Szapolyainé csillogó szemmel nézte.

– Köszvényes már az öreg morva. Örül, ha behúzódhat a dunnája alá, s pálinkával kenegetheti zsibbadó, nyilalló tagjait – mondta engesztelően.

– Küldd haza, kegyelmes hercegnő!

– Rossz néven vennék a rokonaink. Hiszen tudod, hogy anyám unokatestvére.

– Adj neki végkielégítést, ami élte fogytáig kitart, vagy évjáradékot, s küldd le Teplitzbe! Ott még a köszvényéből is kigyógyulhat. Csodahíre van a teplitzi víznek. Hedvig asszony szomorú arcot öltött:

– Ez lehetséges lenne, ha utódját találhatnék. De ki az a férfi, aki rangban egyenlő Bogumil bácsival, s éjjel-nappal bejáratos lehet a szobámba, a lányom termeibe? Mert jövőre Borbála is hazajön...

Györgynek nagy hirtelen kiszáradt a torka, de azért kinyögte:

– Például én...

Hedvig asszony ámuló arccal meredt rá:

– Vállalnád? Te, a végek hőse?

– Kegyelmességed kedvéért a pokolban is tüzelnék, nemhogy a mennyországban – felelte György olyan tekintettel, hogy Szapolyainénak a testén elömlő forróság miatt szét kellett nyitnia hermelinköpenyét.

Cudarul hideg tél szakadt Magyarországra. A sziklaoromra épült Trencsén vára kéményei naphosszat füstöltek. Hedvig asszony lakosztályából éjszaka is tüzes szikrák szálltak a hó-fellegektől ólmos ég felé. – Az új magister caminarius nem hagyja fázni úrnőnket – súgott össze a vár népe, s odalent, a városban is örömmel szemlélték a várhegy ormáról égbe törő rőt fényeket: – Az apródok parancsnoka, az a szíves szavú végvári huszártiszt vigyázza most a kastély kandallótüzeit.

Bele is izzadtak a janitorok a sok fahordásba. Mert az emeletekre még csak fölcipelték azokat az irdatlan fahasábokat a jobbágyfiúk, de a tűzrakás a kandallóba már az ajtónálló inasok feladata volt. György a janitorok felét visszaküldte a falvakba, parasztnak. így már az állásukban maradt ajtónállók is elegendőnek bizonyultak. A hercegnő termében maga rakott tüzet, s maga is táplálta. Ettől a munkájától még az apródiskolát is továbbvezethette, csupán a zsoldja kétszereződött meg.

Alig költött valamit. Még Corvin János száz aranya is vaspántos ládája mélyén lapult. Hedvig asszony]violaszín bársonyból szabatott rá új ruhát. (Ez a Szapolyaiak színe.) Hozzá sárga szattyáncsizma s a tiszteknek kócsagforgóval ékített föveg dukált.

György a János hercegtől kapott zöld díszegyenruháját, melyet a velencei út alkalmával szabtak rá, bezárta a ládájába, az aranyak mellé.

A hercegnő hálótermében – a bejárattól egészen a vörösmárványból épült kandallóig – ezüst – és aranyhímes kelméjű spanyolfalból képeztek folyosót. Ezen járt be Bogumil gróf, ha ellenőrizte a frajlák és komornak munkáját, mert férfi inas nem léphetett túl a küszöbön még akkor sem, ha az úrnő más helyiségben tartózkodott.

Ez a spanyolfal György hivatalba lépése után harmadnapra eltűnt, s a magister caminarius olyan pompával berendezett szobában találta magát, melyhez foghatót csak a velencei Frangepán-palotában látott: csodálatos faragványú almáriumok, gyöngyház és elefántcsont ornamentikával ékítve; damaszku-szozott acélszekrények aranyszobrocskákkal; intarziás asztalkák, keleti szőnyegek tömege; s óriási velencei tükrök, melyek minden oldalról sokszorozhatják a baldachinos ágyban heverő alakját. A nyoszolya mennyezete is egyetlen tükör, velencei, Murano remeke. Ha lakója szemére nem jön álom, ebben a mennyezeti tükörben reggelig gyönyörködhet

teste szépségében. Az ágy két oldalán rézállványos kandeláberek permetezik fényüket a csipkébe burkolt párnákra. Ilyen ágyat György Velencében sem látott. De volt ott bársonnyal kárpitozott imazsámoly is, ha Hedvig asszony netán vezeklésre vágyott...

– Éppen három esztendeje, hogy István nádor elhunyt – tűnődött György félhangosan –, vajon azóta Hedvig asszony egyedül alszik ebben az ágyban?

– Egyedül, Utissenovich gróf, ha nem a lángoktól, hanem tőlem kérded. A lángok, a tűz a tanúm, hogy egyedül. Nem a kandallóban lobogó, a hasábokat égető, hanem a lelkemben izzó, a testemet emésztő...

Szapolyainé hálóköntösben állt előtte. De ez a köntös szétnyílt rajta. Csaknem végig. Pompás keblei teljesen fedetlenül maradtak, s karcsú dereka táján a köldökét is láthatta. A kandalló tüze piros lángrózsákat hintett hószín combjaira, kalács térdeire, formás lábára. S frissen fürdetett testéről olyan buján áradt az illat, hogy György szédülni kezdett tőle.

Minden idegszála remegett. A kandallóból incselkedő lángnyelvecskék csapkodtak. Oly közel állt hozzájuk, hogy egyikmásik a kezefejét pörkölte. Mégis vacogott. – Ez a szerelem hagymáza? Szapolyainét pallosjog védi... -villant át rajta, amikor a hercegnő ringó léptekkel közeledett feléje. Hosszú ujjaival gombolni kezdte György sujtásos zubbonyát, s közben nézte az arcát, remegő ajkát.

– Te magadban Hedvignek szólítasz. Én is Györgynek nevezlek. Azt a tüzet, amit te lobbantottál fel bennem, csak a szerelmeddel olthatod el. – suttogta lágyan.

Gömbölyű karjai György nyakára fonódtak. Teste illatát ilyen közelről ép ésszel nem lehetett elviselni. György szemében a téboly szikrái villóztak. De Hedvig asszony ezt már nem láthatta. A megváltó csókzáport hunyt pillákkal várta, s a magányos asszonyok alázatosságával fogadta. Aztán úgy viszonozta, ahogy csak negyvenéves asszonyok képesek szeretni a férfit, akiről már tudják, hogy az utolsó szeretőjük.

Ezen a télen többet ismert meg György a világ dolgaiból, mint Kamicsáctól Trencsénig. Pedig néhány vadászatot és szánkázást leszámítva ki sem mozdult a várkastélyból. A Kárpátok minden jeges fergetege s valamennyi kiéhezett farkasa körülöttük kószált. Napszálltakor igyekezett mindenki az odújába, kuckójába. A vár népe is. A hercegnő udvarhölgyei nappal a hímzéseikbe görnyedtek – Borbála Hedvig grófnő kelengyéjét varrogatva, s a maradék kedvükből alig jutott az apródokkal való incselkedésre, versfaragásra, hárfa vagy lantpengetésre. Fáztak is. Az új magister caminarius sem ügyel jobban a kandallófűtők munkájára, mint a jó öreg

Bogumil bácsi. A nagy szála, ahol esténként tereferélni szoktak, hűvösebb, mint tavaly télen. Igaz, hogy az idei tél cudarabb.De a hálószobáikban mégis sokkal kellemesebb, ott egy szál ingben sem fáznak.. .

– Nem Utissenovich gróf munkája a hibás, hanem a szála kandallója – felelte a hercegnő zsémbelő, didergő hölgyeinek. – Tavasszal újjáépíttetem, s jövőre majd itt is táncolhattok hálóingben, ha úgy tetszik – tette hozzá nevetve.

Az esti összejövetelek mindjobban rövidültek, s néhány hölgy náthája miatt csakhamar végleg elmaradtak. Az estebéd után mindenki a szobájába húzódhatott. A hercegnő is.

– Nagy kópé vagy te, György. Hát csakugyan ennyire vágyod a velem létet?

A válasz egyértelmű volt. De az éjszaka hosszú. S a tél is továbbnyújtózkodott a szokottnál. Volt idejük egymást szeretni. György úgy ölelte, mint az első éjszakán, Hedvig asszony szerelmeskedésében pedig a búcsú zsarátnoka izzott.

György egyaránt mohó volt evésben, ivásban, szerelemben. Leginkább kíváncsiságban.

Bármiről beszélt Hedvig asszony, hallgatta, mint próféták a kinyilatkoztatást. Ha úrnője nem volt beszélő kedvében, akkor is faggatta; s ha nem kapott kielégítő választ, kicsókolta ölelésben. Szapolyainé Mátyás király udvarában bontott szárnyat. A tescheni hercegségből egy birodalom közepébe csöppent, s a politikai tudományokból első leckéit Mátyás hitvesétől, Aragóniái Beatrixtól kapta. Barátsága a nápolyi asszonnyal annak II. Ulászlóval kötött házasságáig, illetve az ezt követő válóperig felhőtlen volt. Hedvig az északi fejedelmi udvarok intrikáiért a dél fejedelmeinek intrikáit ismerhette meg Beatrix királyné jóvoltából, akinek a rokonsága Spanyolországban is trónon ült.

György úrnője szemével nézhette az európai boszorkánykonyha nyüzsgését, ahol minden koronás és koronára vágyó fő a saját pecsenyéjét akarta megsütni. Néha gyilok vagy méreg szegte a terveiket; Itáliában gyakorta.

– A török császárral egyik se számol? – hördült fel, amikor torkig telt a szennyel.

– Szent Márk köztársasága régen áhítozta a szultán barátságát, s a franciák királya, Európa legkeresztényibb fejedelme is állandó követséget tart a portán. Mégis, ahogy én látom, György, két birodalom közt fog őrlődni Magyarország, s vele a te hazád, Horvátország is.

– A török az egyik. Azt én jobban ismerem. Ha érdekel, elmondom, kifélék. Én a foglyaimtól tudom, sok világlátott, értelmes ember akadt köz-

tük. Engem a másik malomkő érdekel ... A franciákra gondolsz, akikkel szövetségünk van? Mert a pápa hatalma alighanem végleg elenyészett.

– A Habsburgok birodalmára gondoltam. Az lesz a másik malomkő. De igyunk valamit, ha neked is ízlik ez a bor! A hazádban termett. Corvin János küldte nekem, ősz végén. Lehet, hogy neked szánta?

Hedvig asszony szerette a jó borokat. Még a férje szoktatta erre a kedvtelésre. Pincéjükbe Európa minden borvidéke elküldte a maga követét néhány hordó vagy kőkorsó erejéig.

Györgyre is serkentőleg hatottak „Dalmácia vörös könny-cseppjei" – ahogy ezt a fajtát nevezték. Így a Habsburgokra aznap este már nem került sor.Mert György egyaránt mohó evésben, ivásban, de ha Hedvig asszonynak is úgy tetszik, leginkább a szerelmeskedésben.

Szilveszter napján futár érkezett Budáról. Nem egyedül. Egy fiatal pesti polgár is volt a kíséretében: Szallvesi Ambrus. Szapolyainé a lovagteremben fogadta őket. Előbb a futárt. György karba tett kézzel állt a hercegnő trónusnak is beillő karszéke mellett. A futár Ulászló király újévi szerencsekívánatait hozta a Szapolyai-családnak, s az örömhírt: a királyné áldott állapotban van. Közölte még, hogy őfelsége hajlamosnak mutatkozik a török császár iránti megbocsátásra s a békekötésre; és ezen örömhírnek jegyében az 1503 év tavaszára országgyűlést hirdetett.

Szapolyainénak a hallottakra arcizma sem rándult.

– Jelentsd őfelségéiknek köszönetünket, a mi jókívánatainkkal együtt! Most pedig vágtass Szepes várába, a fiamhoz, s neki is add át a király üzenetét!

– A szepesi gróf őexcellenciájához őfelsége külön futárt küldött...

– Akkor légy a vendégem, míg kedved tartja! – mosolyodott el Szapolyainé. – Isten csodája, hogy nem téptek szét a farkasok már ide jövet. Pihend ki a fáradalmaid! A janitor elvezet a szállásodra. Embereidről a várkapitány gondoskodik.

Szallvesi Ambrus nem először járt Trencsénben. A hercegnő régi ismerősként üdvözölte, s hellyel meg forralt borral kínálta.

– Jelentheted a Signoriának, hogy Utissenovich grófot udvari főemberemmé tettem – mondta Györgyre mutatva. – Andreas Gritti úr hálára kötelezett, amiért ilyen kitűnő embert ajánlott a figyelmembe. Egyébként mi újság Velencében?

– Békét kötöttünk a török császárral.

– S a Tízek akarata még mindig egyezik Morosini úréval?

– Ha szabad így mondanom: Morosini úr a Serenissima... – felelte Szallvesi, miközben zavartan pillantott Györgyre.

– A gróf úr előtt nyugodtan beszélhetsz – nevette el magát a hercegnő –, még ha akarná, se árulhatna el; ugyanis nem tud írni...

György bizonyosra vehette, hogy Hedvig asszony nem gúnyolódik, csupán nyugtat; mégis szíven ütötték ezek a szavak. Hirtelenjében kiszáradt torkát egy egész kupa borral hűtötte le.

– És Gritti úr mit küldött nekem? Mert aligha kedvtelésből csatlakoztál ilyen hidegben a királyi futárhoz...

Szallvesi egy bőrtokot húzott elő a dolmánya alól.

– Ezt, excellenza.

A tokban rejlő bársonypárnácskán csodálatos fényű gyémántköves gyűrű villódzott. Hedvig asszony az ujjára húzta, így gyönyörködött benne, sokáig. György nem akart hinni a szemének. Ezt a gyűrűt ő már látta. Vagy csak a hasonmását? Corvin János viselte, amikor először találkozott vele, a reggelizőasztalnál meg a hálószobájában, Lepoglaván. S azon a bölényvadászaton, amikor mellette lovagolhatott, akkor is ez volt az ujján. .. Azóta sem látott ekkora darab gyémántot.

– Mi az ára? – szólalt meg nagy sokára Szapolyainé.

– Mindössze ötvenezer márka, excellenza.

– Hm. Sok pénz, de adjátok talán olcsóbban is...

– Ezt a gyűrűt Hunyadi Mátyás viselte... – szólt közbe Szallvesi Ambrus.

– S miként jutott Velencébe? – kérdezte a hercegnő, miközben felkelt a helyéről, hogy az ablakhoz lépve jobb világításban gyönyörködhessen a szikrázó kőben.

– Messer Gritti vásárolta Corvin János úrtól. Ez év tavaszán, amikor a herceg őkegyelmessége Utissenovich gróf úr kíséretében Velencében járt. Az árából egy fogadalmát rótta le... Lorettóban.

– Én ismerem ezt a gyűrűt, kegyelmes hercegnő – szólalt meg György. – Még gyermekkoromban láttam János herceg ujján.

– Bizonyos vagy benne? – fordult feléje Hedvig asszony, s a gyűrűt György szeme elé tartotta.

– Úgy hiszem. Efféle gyémánttal ritkán találkozik az emberfia. . .

– Nos, mi az utolsó ára, Szallvesi?

– Mindössze ötvenezer márka, excellenza – vigyorodott el Ambrus mester a győztes fölényével.

– Hm. Valóban királyi ékszer. . . Megveszem a szepesi grófnak. De Velencében nincs ennyi pénzem. Az utalványt a Szentlélek bankárjának címzem, Rómába.

– Messer Agostino Chigi lényegesen nagyobb összegre is szolvens* – felelte Szallvesi tovább vigyorogva.

– S milyen újságot tudsz még?

– Signorina Fiametta Martinuzzi a Serenissima kegyence. ..

– Vagyis Morosini úr szeretője?

– Signorina Martinuzzi ellen még a kora tavasszal valami merényletet követtek el. A tettest elfogták, s ügyében messer Morosini ítélkezett. Akkor ismerte meg a hölgyet. Azóta palotát vett neki. György ismét egy kupa hideg borral locsolta a torkában támadt tüzet.

– És a kisasszony eddigi pártfogója mit szólt ehhez? – tudakolta Szapolyainé nevetve.

– A Signoria messer Andreas Grittit a köztársaság hadvezérévé nevezte ki. . .

– S mi újság van Budán?

– Velence beszüntette a segélypénzek küldését. A királyi udvarban egyre nő az ínség. Már a cselédek bérével is adósak. Hírlik, hogy őfelsége visszaköltözik Csehországba.

– Hát az adók? Abból nem jut a királynak?

– A parasztoktól keményen behajtják. Jóval többet, mint a törvények rendelése. De a pénz kézen-közön, kincstartón keresztül mindenhová gurul, csak a királyi palotát kerüli el.

– Úgy kell Dobzse Lászlónak. Maradt volna meg cseh királynak – mormogta Szapolyainé továbbra is a gyűrűt nézegetve.

– Emlékezetem szerint Jagelló Ulászlót a kegyelmes hercegnő istenben boldogult férje invitálta Mátyás király trónjára – válaszolta Szallvesi Ambrus alázatos mosollyal.

– Mert félig már amúgy is rajta ült. Ő lett a cseh király, s Sziléziát és Morvaországot is csak így tarthattuk meg. ..

– Mindebből a nép számára nem sok jó született, excellenza. Ők még a királyuknál is szegényebbek lettek...

– És elkeseredettebbek. Ugye ezt akarod mondani, Szallvesi? De már a múltkori ittléted alkalmával figyelmeztettelek, hogy az üzleteiddel törődj, s hagyd a népet a maga dolgára! Te Pest város polgára vagy. Úgy tudom, nem élsz szűkösen. Mondd, mit akarsz még?

– Excellenza, mi nem a főurakból élünk. Ilyen üzlet, mint a mai, szökőévben, ha egy akad. A kalmárok a népből élnek. S ha a nép ínséges, a kalmárok is éhkoppot nyelnek.

– Ezt mondd el Bakócz Tamásnak! – nevetett Szallvesira a hercegnő. – Te éppúgy tudod, mint én, hogy az országot Bakócz kardinál kormányozza.

A jobbágyivadék. A nép számára ne az uraktól, a nemesektől várjatok segedelmet, hanem a közületek valótól, a jobbágyivadéktól!
* Szolvens: Fizetőképes.

György a párnára könyökölve hallgatta Hedvig asszony elbeszélését Szent Márk köztársaságáról. A hercegnőt egy előkelő velencei apácakolostorban nevelték. – ízlését, pompaszeretetét a lagúnák palotáiból hozta magával, s a Szapolyai-vagyon lehetővé tette számára, hogy trencséni kastélyát legalább belülről ezekhez a palotákhoz hasonlatosan rendezze be – állapította meg magában.

– Amikor a Serenissima felhívta rád a figyelmem, levelében a családodra vonatkozó ismereteit is közölte. Velencében tájékozottabbak a horvát családok felől, mint Budán.

– Megvan még az a rólam szóló levél? – kérdezte György tűnődve.

– Minden levelet elteszek, ami lényeges.

– Szeretném hallani, mit tud a Signoria a családunkról!

– Ahhoz ki kell bújnom a paplan alól, pedig ing sincs rajtam... – zsörtölődött Hedvig asszony, de mielőtt György visszatarthatta volna, kiugrott az ágyból, s a hálóterem túlsó végében álló szekreterhez szaladt.

– Olyan gyönyörű, mint a görög istennők a Frangepán-palota átriumában. Még a bőre is olyan vakítóan fehér, akárcsak azok a márványszobrok – mormogta György csendesen, s már nem túlzottan érdekelte a Signoria levele.

Később azért erre is sor került. Szapolyainé hibátlan kiejtéssel olvasta, mintha anyanyelve lenne az olasz:

„Az Utissen-család a korbáviai Lapac-nemzetség elágazása, mely István horvát bán 1252 évi és IV. Béla magyar király 1257 évi oklevelével sok érdeméért kapta Buzsán (Buzim) megyében, a Velekit lábánál Gomiljanit. Zsigmond császár 1412 évi oklevelében megerősíti Utissen Máté fiát és unokáit a Gomolján birtokban. Utissenich Pál gróf, a Knin melletti Kamicsác vár ura, 1464-től Tinin vármegye főispánja. Felesége Mogorovich grófnő; annak a Mogorich-családnak az utolsó egyenesági leszármazottja, melynek tagjai már a horvát királyok idején a legfőbb tisztségeket töltötték be hazájukban. Fiuk, Utissenich-Mogorovich Gergely gróf Kamicsácon kívül a likai Mogorich várnak, Bartokgradnak és Rachának is ura volt. Corvin János testőrtisztje, Utissenovich-Mogorovich György a délszlávoknál szokásos derivációval: Utissen, illetve Utissenich-Mogorovich Gergely gróf negyedik fia..." *

– Alaposan utánanéztek az őseimnek – jegyezte meg György nevetve. – Csupán annyiban tévednek, hogy az Utissen név nem patronimikus, hanem

ragadványnév, amolyan mellékmegjelölés, s jelentése: engesztelő, vigasztaló, kibékítő. Az ősi törzsnevünk a Lapac és a Mogorich.

– A Lapacokról és a Mogorich grófokról – mint hallottad – Velencében is tudnak, de a Signoria rólad küldött információt, s te az Utissen-ivadék nevet használod. A Vigasztalóét. Én szerelmetes Vigasztalóm!

– Érdekes, hogy a nagybátyáimat nem említik. Bartók, a likai nagybirtokos Korbáviában török fogságba esett, s bár a család nagy váltságdíjat ajánlott fel érte, a törökök kivégezték ...

– Gondolod, hogy a törökök Miklós és Jakab bátyádat vagy téged szabadon engednének? – csókolta össze a hercegnő hízelegve.

– Alig hiszem. . . De mondd, ebben a levélben az anyámról nem tesznek említést?

– Dehogy nem. „Anyja, a scardonai püspök testvérhúga, a Martinusevichek régi nemes családjának sarja..." Még a nővéredet is említik: „Anna nővére Draskovich Bertalan grófnak, a dalmáciai Bilin vár urának a felesége." **

– Mindezt én is tudtam, de hogy a Signoria is számon tartja, ezt csakugyan nem gondoltam. Most már értem, miért fogadott olyan reverenciával messer Andreas Gritti, aki Velencében csak afféle felkapaszkodottnak számít a Morosinik, Badoerók, Sanudók és

* Margalits Ede: Horvát történelmi repertórium, I. köt. (Budapest, 1900.) 555- 543- old. – Horváth Emil: Fráter György leszármazása. Magfar Családtörténeti Szemle, VII. évfolyam. 1941. ** L. uo.

Falierik közt.

– Ezek a családok kalmárkodással és intrikával kaparintották meg a hatalmat – vetette közbe Györgyöt cirógatva Szapolyainé –, a Mogorich-Utissenek véres küzdelem árán.. . s így is veszítették el. Muranói kristályserleget vett a kezébe.

– Ez a bor a tokaji pincémből való. Mint a folyékony arany, olyan a színe. Méltán vetekedik a török rabolta szerémségi pincéim kincseivel.

Néhány kortyot hörpintett belőle, aztán piros nyelvével csettintve Györgynek nyújtotta az italt.

– Ha sokat iszunk, megint elfeledkezel a Habsburgokról.

– Pedig lehetne tanulni tőlük – kacagott fel Hedvig asszony, s belemarkolt az ágy mellé állított ezüstkosárba, melyet a komorna a napsugaras dél gyümölcseivel, Szallvesi Ambrus ajándékával töltött meg. Mézédes datolya, füge, illatos narancs és sóban szárított olajbogyó, Capri szigetének zamatos borsócskái, óriás mandulaszemek s aszalt szőlőfürtök közül válogattak. György inkább a sós ízűeket. Csak Hedvig asszony szájából volt

hajlandó néhány gerezd narancsot is felezni. De az asszonyszáj jobban ízlett neki.

– Nos – kezdte Hedvig asszony csillogó szemmel –, a Habsburgok se tudják messzebb vezetni a családfájukat, mint te. De ők kerülték a véres küzdelmeket. A Habsburgok házasodnak, s nem kedvelik a parasztokat. És ne felejtsd: azokat sem szívelik, akik a jobbágyot pártfogolják!

– Bakócz érsek úr ezért tagadja meg az atyjafiait? – döbbent rá György.

– Bakócz bíboros a pápai trónra pályázik, s azt Miksa császár jóindulata nélkül aligha kaparintja meg.

– S miért gyűlölik a parasztokat? Hiszen a Habsburgok is a parasztok munkájából élnek.

– Régi história – nevetett rá Szapolyainé. – Még apám mesélte, hogy a Habsburgok egykor az Aar völgyében laktak. Az egyszerű nemesi család néhány házassággal és a parasztnyúzással annyira megszedte magát, hogy Luzern közelében fényes várkastélyt építtetett. Ezt Schwyz elkeseredett parasztjai felgyújtották és porig égették. A romjait még ma is látni. Hát ezért nem kedvelik a föld egyszerű népét.

– S hogyan lettek császárok?

– A Hohenstaufen-ház kihalása után nem tudtak megegyezni a választófejedelmek. Mindegyik a másik hatalmától tartott. Választottak egy bábot, Habsburg Rudolfot, akitől senki se félt; még a parasztjai sem.

– Persze a Habsburgok tovább házasodtak. ..

– Ez lett a jelmondatuk: „Bella gerant alii, tu felix Austria nube!"

– Nem értem.

– Mindig elfelejtem, hogy nem tudsz latinul. Mások hadakoznak, te csak házasodj, boldog Ausztria! – Maximilián császár Habsburg-örökségként már Ausztriát, Stájerországot és Elzász egy részét kapta. Aztán feleségül vette – a nő neve valóban nem lényeges – Németalföldet és Burgundiát. De felesége halála után Burgundia egy részét nem tudta az uralma alatt tartani. Ekkor – jobb híján – feleségül akarta venni Angolországot. Ez ugyan nem sikerült neki, de megörökölve apja császári trónját, feleségül vette a milánói hercegséget.

– Ez volt Corvin János egykori menyasszonyának, Sforza Bianca Mariának a hozománya? – vetette közbe György.

– Igen. S most már Miksa császár fián volt a sor.. . Élt egy kissé hibbant elméjű infánsnő az Ibériai-félszigeten. Apja, Ferdinánd király s anyja, Izabella királynő, Spanyolország, Szardínia s mindkét Szicília fölött uralkodnak. Úgy hallom, valami génuai tengerész nyugat felé hajózva tíz évvel ezelőtt óriási birodalmat fedezett fel nekik.

– Colon admirális. Velencében Columbusnak nevezik azt a hajóst – szólt közbe György.

– Nos, Miksa császár fia feleségül vette a gyengeelméjű lányt, s ez két éve szült neki egy fiút Gentben. Károlynak keresztelték. Jó lesz, ha megjegyzed a hercegecske nevét! Akkora birodalmat fog örökölni, amekkorát ember még nem uralt a földön...

– De a parasztokat ő is gyűlöli majd – mondta György szomorú mosollyal.

1503 február 22-én II. Ulászló a törökök császárával hét évre szóló békét kötött.

Szapolyainé tudta, hogy a béke évei a háborúskodásnál is veszedelmesebbek: a hadak útja kis hozzáértéssel felmérhető, de a diplomácia intrikái kiszámíthatatlanok... Hatalomvágyát, mely éveivel együtt gyarapodott, csak a gyermekeiben élhette ki. Mindenekelőtt János fiában, akit az ország kormányzójává akart választatni. A várandós királyné zavarta ugyan eddigi terveiben, de az lányt is szülhet, s akkor csak a szepesi gróf útját egyengeti a kormányzói székhez.

Amint eltakarodott a hólé, a trencséni udvartartás is vándorútra kelt. Előbb Szepesváraljára látogattak.

Szepes vára magas, csúszós gránitszikla tetejére épült. György katonaszeme felmérte az erősséget. A tervező jó helyet választott, s bevehetetlen várat is emelhetett volna ide, de az építtető csupán biztonságos lakóhelyet óhajtott.

– Inkább várkastély, mint erődítmény – mondta fitymáló mosollyal Hedvig asszonynak.

– Az ég szerelmére! Csak nem gondolod, hogy valaha is ostrom alá veszik? – csodálkozott rá a hercegnő, akit a kora tavaszi napsugár kicsalt az utazóbatárból, s most György mellett lovagolt.

– Ha sor kerülne rá, legfeljebb két hétig volna védhető, ezért nem is gondolhattam – nevetett rá György.

– Hogy mondhatsz ilyet, amikor nem is láttad még a vár belsejét?

– Bizonyára még a trencséni kastélyodnál is pompázatosabb...

– Az, de ez magától értetődő. Hiszen ez a vár a Szapolyai-család ősi fészke...

– Ősi? Mióta bírják? Szapolyainé fehér arca bíborvörös lett:

– Hm. Várj csak! Már negyven.. . illetve éppen harmincnyolc éve.

György elég faragatlan volt még ahhoz, hogy felkacagjon.

– Azt hittem, legalább háromszáz esztendeje -- magyarázta, amikor kinevette magát.

Szapolyainé sokáig hallgatott. Az arca lassanként visszafehéredett. György rádöbbent, hogy előbb járt a szája, mint az esze. Bánta már, de jobbnak vélte, ha ő is hallgat. A közéjük szakadt csendet végül az asszony törte meg:

– A Szapolyaiak nem oligarchák. Országos méltóságokba csak a Hunyadiak alatt emelkedtek. Köznemesi sorból. Ez a népszerűségük titka. A szepesi gróf még gyermek, úgyszólván, s láthattad, mekkora udvartartás kíséri. A magyar és lengyel főurak java folyvást körülötte van. ők nevelik, maguknak, az országnak...

– Az ország egytizede máris a gróf úr tulajdonában van, ha jól tudom – szólalt meg György csendesen.

– Igen. Az övé. S majd láthatod, miként fogadnak bennünket a városainkban. Mert végiglátogatjuk Tokajt, Debrecent, Lippát, Szegedet, Pápát, s valamennyi birtokunkat. Mindenütt ott találod majd a környék nemeseit, akik vezérüket köszöntik a fiamban, akit még gyermekszámba kellene venni, hiszen azt a gyűrűt, a Hunyadiak gyűrűjét a tizenhatodik születésnapjára vettem.

– Én két okból szolgálom majd mindhalálig – pergette szavait György halkan, lassan, miközben lovát egészen a hercegnőé mellé rúgtatta –, az egyik, amiért hűséges leszek hozzá, hogy te hoztad a világra... – most úgy ragyogott tekintete az asszony szemébe, s Hedvigé az övébe, mintha a lelkük ölelkezne. – A másik ok személyes természetű – gyónta még vontatottabban –, a szepesi gróf is horvát földben termett família sarja, odahaza a családja nevét horvátul Slavichich, illetve Gospodichich Zapoljának ejtik, a Pozsega vármegyei Zapolja község után, s a horvát vér nem válik vízzé... Amikor a végekről esett szó köztünk, az állandósult törökdúlásról, János gróf úgy hallgatta szavaimat, mint a végek hősei... mint a testvéreim: Miklós és Jakab.

Szapolyainé zavartan törölte le kendőcskéjével azt a két árulkodó könnycseppet, mely végigszántotta rizsporos arcát.

– Elárulhatom neked, hogy hetvenkét várunkban nagyobb részt horvát őrséget tartunk, a magyar nemesség közül csupán a kapitányokat válogatjuk.

Frater Antonius

A szepesvári udvartartással kiegészülve Szapolyainé kísérete egész seregre gyarapodott. A hercegnő minden pártában leledző udvarhölgyének reménye lehetett a férjhezmenetelre. Daliás huszártisztek, kopaszodó hozományvadászok lestek Hedvig asz-szony szeme rebbenését: kinek milyen frigyet szán? Uradalmak és várkastélyok sorsa dőlt itt el...Ezer szálú fonadéka volt már annak a hálónak, amelynek szálait az érdekházasságok és rokonságok végtelen sorával Szapolyainé fonta, kötötte egybe. S bár ez a háló Magyarország körül szövődött, olyan hatalmas tartókötelei is voltak, mint északon a lengyelek királya, délen a velencei Aranykígyó békés álmát vigyázó Morosini szenátor s az egész nyugatot zsebében tartó Agostino Chigi úr, a Szentlélek bankárja. Ezzel a hárommal Szapolyainé még Bécsben kötött életre szóló szövetséget, amikor a férje Ausztria kormányzója volt. Barátságuk tartósnak bizonyult, mint az arany, melyet alázatos hódolattal szolgáltak.

Addig időzött Szapolyainé egy-egy városban, várkastélyban, míg a köréje gyűlt siserahad föl nem habzsolt mindent. Amikor kiürültek a hombárok, magtárak, karámok és ólak, amikor az utolsó hordó bort is csapra verték, tovább vonultak. Közben a sorra kerülő vármegye nemesei a szepesi gróf elé járultak. Valamennyi jó étvágyú, szomjas torkú embernek bizonyult. Meghányták-vetették az ország sorsát, a béke örömét, a királyné terhességét, Geréb nádor halálát. Aztán Szapolyainé sugallatára elhatározták, hogy az idén nem választanak új nádort.

Összeült az országgyűlés is; Bakócz érsek és Corvin János pártja megint hajba kapott, de egyezségre semmiben sem jutottak. A megjelent köznemesek hallani sem akartak a király szegénységéről, nemhogy pénzt szavaztak volna meg Dobzse Lászlónak.

A hercegnő udvarában – bárhol is tartózkodott – futárok jöttek-mentek, naponta. György nem győzte őket eligazítani.

Amióta úton voltak, szállásmesterré lépett elő. Ö tárgyalt a bonorum directorokkal, a várkapitányokkal. S ő ellenőrizte, csakugyan felhabzsoltak-e már mindent a vendégek. Mert akadt olyan tiszttartó is, aki rossz termésre számítva tartalékolni szeretett volna a javakból. György nem bántotta őket, jelentést sem tett úrnőjének, de az uradalom népét számba vette, s vezetőik gondoskodását illő mértékre csökkentette.

Mire a fél országot bejárva a Szapolyai-birtokok végére értek, több barátot, hívet szerzett, mint az ifjú szepesi gróf. Utissenovich lovasjátékai, lovagi tornái felbolydították az ifjúságot. – A béke éveiben kell felkészülni a háborúra! – mondogatta a várkapitányoknak, s betanított apródjai közül mindenhol hagyott egyet vívó és lovaglómesternek.

Szapolyai Jánost és Györgyöt naponta edzette, mint toledói kardkovácsok a pengét. Fáradozását a hercegnő boldog mosollyal nyugtázta, s éjszaka édes csókokkal jutalmazta.

– Kinizsi Pál se csinálta jobban – mondta Györgynek repeső örömmel –, sokszor gyönyörködtem az okításában, amikor Corvin Jánost tanítgatta a bajvívásra.

– Egy különbség azért csak van közöttünk – felelte György magasra húzva gúnyos szemöldökét –, én bizonyosan nem támadok fegyverrel a te János fiadra, mint az az áruló molnárlegény tette az én szomorú sorsú gazdámmal a Sárvíznél...

– János herceg nem született vezérnek. Majd Krakkóban megmutatom a csillagrajzát. Ott őrzik a Wawelban, a Jagellók könyvtárában. Kinizsi Pál csupán a csillagok parancsát követte...

– De azok a csillagok, kegyelmes hercegnő, a Mátyás király kezébe tett esküjét árulták el – válaszolta György fanyar mosollyal.

– Járatlan vagy az asztrológia tudományában, azért beszélsz így. Majd a télen, ha időnk lesz rá, megismertetem veled ezt az ősi bölcsességet.

– Bár Trencsénben lehetnénk már! – sóhajtotta György, Hedvig asszony tündöklő szemébe feledkezve.

Késő őszre járt, mire visszatértek a Vág völgyébe. Magyarország akkor már Szapolyai János nevétől visszhangzott. Előbb még újra Szepes várában időztek, majd az udvartartást
otthagyva, Teschenbe utaztak. A hercegnő kíséretére György horvát fiúkból huszárszázadot válogatott össze. Ezekkel őrizte úrnőjét, s a hintókat és szekereket, melyek az udvarhölgyeket, komornákat, fullajtárokat és a poggyászt szállították utánuk.

A tescheni udvar jól példázta Györgynek azt az életformát, amiben az északi fejedelmecskék, a városaik és azok polgárai élnek. Békés, nyugalmas élet, szerény örömökkel. A világ zajgása alig hallatszott ide. Ha a templomok tornyában nem volna óra, az idő is állna. De a nép itt is nyomorban tengődött, mert a tescheni herceg igényei is nagyobbak az alattvalói teherbírásánál. S a papok itt is pénzért árultak bűnbocsánatot. És erre hamarább került pénz, mint kenyérre, ruházatra. Hiszen a földi siralomvölgy nyomorúságából úgy sem lehet másként kikászálódni, csupán a halál válthat meg tőle... – Legalább a másvilágra vásároljunk boldogságot, teljes bűnbocsánatot... – mondták Györgynek a lengyelül értő parasztok.

Teschenben érte utol ismét Fráter Antonius, akivel Debrecenben és Szegeden is találkozott. Miután tájékoztatta a szerzetest a Szapolyaiak dolgairól, felpanaszolta neki a bűnbocsánatnak ezt a különös formáját.

– Akivel el tudjuk hitetni, György fiam, hogy ártatlanul hal meg, az csakugyan gyermekként hunyja le szemét az örök nyugalomra. Vajh, a nyugalmas halál órája nem ér meg néhány garast vagy ezüstpénzt?

– Erre csupán a haldoklók válaszolhatnának – vetette közbe György gúnyosan mosolyogva.

– És a gyóntatok, fiam, akik az utolsó kenetet adják rájuk. ..

– Ezekkel a búcsúcédulákkal a pálos rendi atyák is sáfárkodnak?

– Sohasem tették, s nem is fognak ilyet cselekedni. Mi nem vagyunk a Szent Officium kalmárai. Mi a Szeretet szolgálatára tettünk fogadalmat, s arra, ki ezt az embereknek először hirdette.

Szapolyainé lányát György nem ismerhette meg. Borbála Hedvig grófnőt valami gyermekbetegség gyötörte, ami tudvalevőén jobban megviseli a süldőlányokat, mint a pendelyeseket. Gyógyultáig el sem engedte anyját az ágya mellől. A hercegnő meg oly hűségesen ápolta a lányát, hogy György csak a Lengyelország felé vezető úton válthatott szót hosszabban is az úrnőjével.

– Gyönyörű lány lesz – dicsekedett csillanó szemmel a hercegnő Györgynek. – Már most is szebb, mint én.

– Alig hiszem – vetette közbe György.

– Ő más, mint én. Sötét bőrű. Több van belőle az apjából. Borbála Hedvig horvát... csaknem egészen horvát. Már most is csupa tűz. Hogy is érzékeltessem veled? Borbála Hedvig olyan lesz, mint a horvát borok... mint te...

Hószín arca fülig pirult, s zavart mosoly ült ki nedves ajka szögletére. György örömest csókolta volna le ezt a mosolyt, de egy huszárszázad szeme láttára mégsem tehette. Így csak a lovát rúgtatta közelebb.

– S az olyan nagy baj lesz? – tudakolta lágyan.

– Félek, hogy igen... – suttogta maga elé Hedvig aszszony –, mert a lányomat Ulászló király legifjabb öccsének szántam hitvesül, s amilyen beteges Sándor király, Borbála még Lengyelország királynéja is lehet... – tette hozzá nagyot sóhajtva.

– Találkozott már Zsigmond herceggel?

Hedvig asszony nemet intett. Szótlanul lovagoltak tovább. Györgynek pedig volt ideje tűnődni a papok szólásmondásán, hogy „A házasságok az égben köttetnek..."

Elég ideig tartózkodtak Krakkóban ahhoz, hogy keresztülkasul bejárhassa a várost és környékét. Huszáraival a városban kaptak kvártélyt. A hercegnő és udvarhölgyei a Wawelban.

Egyik délelőtt írást küldtek Györgynek a Wawelből. A király pecsétje fityegett rajta. Huszárai nem tudták elolvasni, ő sem. Hóna alá vágta, s átment abba a terebélyes épületbe, melyről úgy hallotta, hogy a tudományok háza, a Jagelló Universitas.

A pedellus egy tudós képű ember elé vezette. György elmondta, mi járatban van, s átadta az írást. A tudós képű a pecsét láttán azonnal felállt a székéből, s így is maradt, míg az írás szövegét fel nem olvasta. Elég sokáig tartott. György egy szót sem értett belőle, csupán annyit, hogy alighanem deákul írták. Előkotort a zsebéből egy aranyat; szerény mosollyal az asztalra tette.

– Kérem, uram, nagy jót tenne velem, ha lengyelül is elmondaná, amit deákul olvasott!

A tudós képű talárjába süllyesztette az aranyat, s aztán ismét felállt.

– Szó szerint óhajtod, vagy elég lesz a lényeg is?

– Kérem, uram, csak a lényeget!

– Nos, halljad! A király őfelsége Utissenovich György grófot, Kamicsác vár urát ma délután hat órára vendégül hívja arra az ünnepségre, melyet Jadwiga, tescheni hercegnő, férjezett Szapolyai Istvánné őkegyelmessége fogadása alkalmából tart.

Visszaadta az írást, és leült.

– Ma délután hat órára?

– Jól hallottad, amice. Igyekezz a gazdádat felkelteni és felöltöztetni, mert régen elmúlt már dél!

Györgyöt elöntötte a pulykaméreg.

– Kérem, uram, Utissenovich György én vagyok – húzta ki magát villámló szemekkel, miközben a kardját markolászta.

A tudós képű fitymáló mosollyal nézett fel rá:

– Horvátországban még a grófok sem értenek latinul? Ha tudtam volna, hogy nem szolga vagy, aligha úszód meg ilyen olcsón ezt a fordítást...

Szívesen hajított volna egy marék aranyat abba a fitymáló képébe, de nem maradt a zsebében, csak kettő. Ezeket vágta hozzá. Aztán szó nélkül sarkon fordult.

– Mondd csak, ki volt ez a tudós képű, akihez vezettél? – tudakolta a pedellustól nagyot fújva.

– A Rector Magnificus.

Még aznap újra láthatta. Fekete talárban, ujjnyi vastag fonatú aranylánccal a nyakában ott ácsorgott a király trónszéke mellett, amikor az ünnepi fényben úszó terembe lépett.

A herold torkaszakadtából üvöltötte:

– Gróf Utissenovich György, a horvátországi Kamicsác vár ura! György pontosan érkezett, még mikor kevesen voltak a teremben, így jól láthatta, hogy érkeztekor a tudós képű a trónon ülő királyhoz hajol, s valamit mond. Mire befejezte, György is a trón elé ért.

Sándor király az apja negyedik fia volt. Két esztendeje bátyja, János Albert halála után választották királlyá. IV. Kázmér legidősebb fiát, II. Ulászlót jól ismerte György; három éve Bácson sokszor látta. – Ez a lengyel király úgy hasonlít a magyarok királyára, mint egyik tojás a másikra – gondolta, s meghajolt előtte, ahogy azt Velencében tanulta. Sándor, ez a fáradt tekintetű ember, kegyesen bólintott feléje:

– Szeretettel fogadjuk a törökverő horvát hőst. Híred már megelőzött udvarunkban – szólította lengyelül.

György ismét meghajolt.

– Felséged boldoggá tett kitüntető meghívásával...

– Zsigmond, jer közelebb! – szólított az uralkodó egy távolabb álló, mosolygó képű daliát. Ez a harmadik tojás – gondolta György –, de ez még nem zápult meg.. . Fiatal, erős, egészséges. Ilyen lehetett az a másik Jagelló királyunk, I. Ulászló, aki Várnánál hagyta a fogát – mormolta a közeledő herceget figyelve.

Sándor rámutatott:

– Ez a fiatalember Utissenovich gróf. Ő vágta le páros viadalban a török szarácsi vezér fejét. S még jó néhány pogányt szabadított meg tar koponyájától...

Zsigmond herceg felcsillanó szemmel nyújtotta jobbját György felé:

– Szapolyai gróf – amikor nála jártam a múlt télen – sokat beszélt rólad, Utissenovich gróf. Remélhetem, hogy engem is beavatsz a mesterfogásaid titkaiba?

– Nagy kitüntetés lenne ez számomra, kegyelmes herceg – felelte György, szinte lányosan elpirulva.

A herold a tescheni hercegnő nevét kiáltotta, s felsorolta összes címeit. Minden fej az ajtó felé fordult. A király Zsigmond hercegre támaszkodva Szapolyainé elé ment, s a szertartásos üdvözlések és rokoni csókok után öccsével együtt karonfogva vezették a hercegnőt a trón jobbján álló karosszékhez. György káprázó szemekkel nézte asszonyát. Soha ilyen szépnek, ilyen kívánatosnak nem látta eddig. Hosszú uszályú lila bársonyruháját velencei aranyhímzés borította. Karcsú derekán gyémántokkal kivert aranyöv, felsőtestén a bársonnyal egyező színű, nyakig érő toledói csipke feszült, mely láttatni engedte fehér bőrét, feszülő keble halmait, ívelt hátát. Simára fésült haján gyémántkorona, s a fülében is mogyorónyi gyémántok

csillogtak. Bal kezét is napköves gyűrű ékítette. Jobbján remekbe csiszolt ametisztgyűrű volt. De a megszámlálhatatlan ékköve ragyogását is elhomályosította az a karbunkulusként csillogó szempár, mellyel az irigyeiben és hódolóiban gyönyörködött.

Györgynek is jutott egy hosszú pillantás:

– Most láthatod, Utissenovich gróf, hogy kit bálványozol! Ugye, nem vagyok érdemtelen a szerelmedre? Nézz csak körül! Lengyelország legszebb asszonyai sárgulnak az irigységtől. Nézd csak ezeket a mohó szemű polyákokat! Majd felfalnak a tekintetükkel... – ezt olvasta ki azokból a hozzá beszélő szemekből.

– A lánya is ilyen csodálatosan szép? Borbála Jadwiga grófnő? – suttogta egy ismerős hang.

Zsigmond herceg repeső arca meredt rá.

– Én még nem találkoztam a grófkisasszonnyal. A hercegi udvar apácái nevelik Teschenben, de az édesanyja szerint nála is szebb – válaszolta György ugyanolyan halkan.

– Ezt neked mondta Szapolyainé, vagy csak hallomásból tudod?

„Kényes kérdés" – villant György eszébe.

– Előttem mondta a kegyelmes hercegnő – vágta aztán rá gyorsan.

– Mikor, Utissenovich gróf, mikor?

– Éppen egy hete mondta, excellenciás uram -- felelte György derűs mosollyal, s ezután már beszéd nélkül gyönyörködtek Szapolyainé tündöklésében.

Másnap Czestochowába utaztak. Mialatt Hedvig asszony a Fény hegyén, a Jasna Gorán emelkedő pálos kolostor templomában imádkozott a csodatévő Mária-képnél, György az ötszögletes csillag alakú várerősség környékén ődöngött, s itt botlott bele Fráter Antonius taligájába. Megismerte a békésen legelésző szamarat; nemsokára jött a szerzetes is, és nagy örömmel köszöntötte Györgyöt.

– Gyere velem, fiam! Megmutatom a monostorunkat. A pálos rend büszkeségét, ha szabad ezt a hívságos szót használnom.

– Szólok a huszáraimnak, hogy tudják, merre találhatnak. Sokáig bolyongtak a labirintszerű zárdában, melyet még Nagy Lajos király nádora, Ulászló opoliai herceg építtetett a Mária-fosztráról ide telepített magyar pálos barátoknak. Fráter Antonius azt is elmondta, hogy Lengyelország nemesi birtokainak jelentős része örökjogon vagy zálogként a rend birtokában van.

– Ekkora vagyona a Szapolyai-családnak sincs – szólt közbe György.

– Ha hozzá számíthatnád a templomi perselyek jövedelmét s a nép ajándékait, valójában akkor tudhatnád, hogy mekkora jövedelme van lengyel testvéreimnek – válaszolta gúnyos mosollyal Fráter Antonius.

– S ugyanakkor az otthoni szerzetes társaid kéregetni kényszerülnek ...

– Ezt csak akkor érthetnéd meg, György fiam, ha közénk tartoznál... Egyébként a rend minden kolostora önállóan gazdálkodik, sáfárkodik azzal, amit az Isten kegyelme juttat.

– Hm. Hogy is mondtad? Ha közétek tartoznék? – csodálkozott rá, miközben a barát durva szövésű kámzsáját, mezítlábra húzott ormótlan fasaruit mustrálta.

– Nem te lennél az Úr első katonája, aki fényes egyenruháját a szerzetesek egyszerű öltözékére cseréli, aki kard helyett a szó fegyverével folytatja harcát a nép üdvéért...

– Nemes célért jól harcolni, úgy vélem, ez az igaz út, Fráter Antonius – felelte György a barát szeme közé nézve –, mindenki olyan fegyverrel, amilyet a sorsa adott – tette hozzá kardjára téve a kezét.

Ismét a kolostor átriumában voltak.

– Ehhez a hatalmas épülethez tágasabb előcsarnok illene – mondta a szerzetesnek –, én szép levegős pitvart építtetnék ide, a falait a barátok életéből vett freskókkal díszíttetném, ahogy Velencében láttam.. .

– Lehetséges, hogy Remete Szent Pál éppen téged választ ki erre a feladatra? – mormolta a szerzetes, előtte járva.

De György éles füle felfogta szavait, s nyomukban jeges lúd-bőr lepte el a testét. Sietős léptekkel iramodott a macskaköveken csattogó fasaruk után. Ezen a második telükön még jobban szerették egymást. Talán mert ez a tél a tavalyinál is hidegebb volt? Talán...

Sokat tanult a hercegnőtől. Nemcsak a világ, az egyház s a vallás dolgairól is. Mert Hedvig asszony rádöbbent: György ezekben a dolgokban is teljesen járatlan. Az egyházi tanokból egy pór fiú is többet ismert nála. György úgy vélte eddig, hogy Martinusevich Jakab püspök úr őeminenciája scardonai palotájában éppen eleget tanult az anyaszentegyház tanaiból. De a szerelmeskedések közti időt is el kellett valamivel tölteni. S a hercegnőt apácák nevelték Velencében. Jámbornak, mélységesen vallásosnak... Egy hittérítő fanatizmusával igyekezett György lelkét megnyerni az egyház számára. Bizonyos volt a sikerben: hiszen György teste is az övé...

Udvari papja most csupán titkári teendőkben élvezte bizalmát. A gyónás szentségében már csak az egymás helyébe jövő szerzeteseknél részesült. Minden alkalommal más barátra rakta lelke terheit, hogy a szent ünnepeken a test balgaságaitól tisztulva áldozhasson.

A szentségek felvételére azonban nem tudta Györgyöt rávenni. Minden kérésnek, könyörgésnek, fenyegetőzésnek makacsul ellenállt. Végül is az asszonyi vágyakozás győzött, s Hedvig asszony zokogva borult az izmos férfikarokba. Aztán megint próbálkozott. György egyetlen bizalmasát, Fráter Antoniust is segítségül hívta. De a fehér kámzsás remete mosolyogva hárította el kérését:

– Isten malmai lassan őrölnek, leányom. Bízzuk Utissenovich gróf sorsát a szent malomkövekre!

Fráter Antonius ezt Györgynek is megvallotta, s a hercegnő jámborságát együtt mosolyogták, de a barát szavaira György hátát ismét lúdbőr lepte meg. Most rövidebb volt a tél, korán útra kelhettek. A tavaszi országgyűlésen az udvari párt nádorrá választotta ugyan Perényi Imrét, de a köznemesség szónokai oly hevesen támadták a királyt és a főpapokat, különösen az adószedés visszásságát, hogy végül is kimondatott: adót csakis az országgyűlés szavazhat meg! De erre már nem futotta a nemesek idejéből, így II. Ulászló hoppon maradt...

Szapolyainé elégedetten hallgatta a hazatérő nemesek beszámolóját.

– Most Bakócz bíboros úr és harácsoló főpapjai is láthatják, hogy ezt a zabolátlan népnyúzást az ország nem tűrheti tovább – mondogatta a fia köré gyűlt nemeseknek.

Országjárásaik alatt György már sok-sok panaszt hallott a papi tizedek behajtásával kapcsolatos anomáliákról, visszásságokról. A jobbágyok fokozódó elkeseredéséről.

– Aki nem fizeti meg a tized többszörösét, azt Bakócz érsek úr ezután is kiközösíti az anyaszentegyházból, s fittyet hány a királyi rosszallásra vagy bírságra – mondta gúnyos mosollyal Hedvig asszonynak, s még hozzátette: – Mátyás király halála óta Magyarországon Bakócz Tamás a király és a pápa.

Mire a hetvenkét várat végiglátogatták, ismét ősz lett.

FÖLESKÜDVE A SZAPOLYAIAKNAK...

Szerzetes nem vihetett magával pénzt, de a taligája igen. Corvin Jánosnak az a bizonyos bőrerszénye az 1504 esztendő kisasszony havában már ötödször érkezett vissza Trencsén várába, György vagyonát mindannyiszor száz aranytallérral hizlalva.

De ez volt János herceg utolsó küldeménye. Novemberben Fráter Antonius már csak a halálhírét hozhatta. György keservesen elsiratta volt gazdáját, aztán tovább szomorkodott a Corvinárvák sorsán. Hunyadi Kristóf és Erzsébet nevelője Emerich Hening úr lett, aki a krapinai vár kapitányaként a megözvegyült Beatrix hercegné szolgálatában maradt, s Tewrewk, majd nem sokkal később már Török Imre néven tituláltatta magát azzal a vörös rókaképével, kese hajával, bajszával – német létére – magyar urat figurázva.*

Naphosszat törte a fejét György, miként menthetné ki a Hunyadi-árvákat a ravasz német karmaiból. Minthogy egyedül semmire se mehetett, Szapolyainét is a gondjaiba avatta.

* Az Enyingi Török-család eredetéről, Török Imréről és fiáról, Török Bálintról részletesen 1. Margalits Ede: Horvát történelmi repertórium, I. köt. Bp. 1900. 656- 659. old.

Hedvig asszony gondolkodási időt kért, és Budára üzent, Szallvesi Ambrusért. Leveleket küldött vele messer Morosini és messer Chigi címére.György pedig a megtakarított zsoldjából kikerekítette Corvin János aranyait ezerre, s megkérte a derék pesti polgárt, juttatná el ezt a summa pénzt messer Andreas Gritti kezeihez, hadd kamatozzék Velencében, míg személyesen érte nem mehet.

Ambrus mester jól tudta, hogy a hercegnő trencséni udvarában Utissenovich György magister caminariusi címe mögött miféle jelentőségre emelkedett, s így tudta a Signoria is. Ezért magas kamat fiadzását helyezhette kilátásba, amit György cseppet sem vett zokon, csupán csak azt, hogy a várható nyereség összegéről nem kapott kielégítő tájékoztatást.

– Legalább olyan jó kalmár lehetne kegyelmedből, mint amilyen kiváló huszártiszt – jegyezte meg Szallvesi Ambrus végül is, s ezen mindketten igen jót mulattak.

Egy franciskánus szerzetes hozta a hírt Budáról: Ulászló királyt szélhűdés érte, Fráter Antonius pedig Hunyadi Kristóf herceg súlyos betegségéről számolt be. Nemsokára Szallvesi Ambrus is megérkezett. Szapolyainé felolvasta Györgynek az itáliai válaszokat. Velence ura és a Szentlélek bankára többé-kevésbé ugyanazt tanácsolták: nyerje meg a köznemesség vezéreinek bizalmát, a szepesi gróf kérje feleségül a király lányát, s Szapolyai György jegyezze el Hunyadi Erzsébetet! Ulászló betegeskedéséről már Rómában is, Velencében is tudtak, s a szepesi gróf trónigényét megvalósíthatónak vélték.

– Elutazol Corvin János özvegyéhez György fiam érdekében – mondta Hedvig asszony izgatottan. – Amit nem írhatok le a levelemben, te mondod el a hercegnének. Neked hinni fog Beatrix, s az egész Frangepán-család. Te a horvátok nemzeti hőse vagy, s ha elmondod nekik, hogy János fiam beszél horvátul, s hogy Szapolyai Györgyöt is horvátbarátnak neveled, hogy mind a hetvenkét várunkban horvát helyőrséget tartunk...

– Nekem el fogják hinni – szólt közbe György mosolyogva –, bár Horvátországban mindenki számon tartja a Pozsega vármegyei Zapolja községből származó Slavichich-, illetve Gospodichich-családot... De a szepesi gróf és Anna hercegnő tervezett frigyéről talán most még ne tegyünk említést!

– Bölcsen szólsz; várjuk meg a király válaszát! Te Hunyadi Erzsébet kezét kéred György fiam számára, s viszel egy szerződéstervezetet, melynek értelmében Kristóf herceg halála esetén a Hunyadi-ház összes birtokai Erzsébetre és férjére szállnak.

– Ha szegény Kristóf herceg meghal, a Hunyadi- és Szapolyai-vagyonnal Horvátország, Erdélyország és Magyarország fele a tulajdonotokba kerül – mondta György gúnyos mosollyal.

– A másik fele is, hiszen Ulászló király halála után a lánya férje örökli a trónt. – válaszolta Szapolyainé olyan biztonsággal, amit György csodált ugyan, de korántsem helyeselt.

– Mindig közbejöhet valami – mondta csendes kétkedéssel tárva szét tenyereit.

– Anyai vágyaim egybeesnek Velence és Róma akaratával – felelte gőgösen Hedvig asszony.

Frangepán Beatrix mindent elhitt Györgynek, „férje leghűségesebb tisztjének" – ahogy mondogatta, s a Hunyadiárvák gyámja, Török Imre sem emelt kifogást a tervezett házasság ellen. Csupán azt ellenezte, hogy György magával vigye Erzsébetet Trencsénbe. Érezte György, hogy a hirtelenjében magyar főúrrá vedlett Emerich Hening úr nagy szívélyessége mögött megbúvik valami álnokság, mert enyingi Török Imre úr is vagy a saját érdekét, vagy más valamiféle német ügyet szolgál. – Annyi bizonyos, hogy álnok szívén nem a Corvin-árvák sorsát viseli – gondolta, amikor az aláírt s pecsétekkel szentesített szerződéseket tarsolyába süllyesztette, és visszaindult a Szapolyaiakhoz.

Huszáraival a februári jeges utakon poroszkált észak felé. Útközben értesült a köznemesség országgyűléséről, melyen felháborodva tárgyalták, hogy a királyi pár kosarat adott a lányuk kezét kérő szepesi grófnak.

– Mindig közbejöhet valami – ismételte magában György szomorú elégtétellel, s tovább hallgatta a vendégfogadók híreit:

– A szónokok – úgymond – erőteljesen hangoztatták, hogy Ulászló halála után az országgyűlés a tagjai sorából választ királyt. Olyan is akadt köztük, nem egy, aki Ulászló elűzését, és Szapolyai János kormányzóvá vagy királlyá választását javasolta, és július 25-re fegyveres országgyűlést indítványozott.

Trencsénben aztán megtudta György: Ulászló mégsem egészen ütődött. Főpapjait és a főúri pártot már június 24-re fegyverbe szólította a Budára hívott országgyűlésre. Szapolyainé szerint Miksa császártól és a velenceiektől is segítséget kért a magyar köznemesség ellen, mire Hedvig asszony a lengyel királyhoz fordult.

A súlyosan beteg Sándor legifjabb öccsüket repítette Budára, lóhalálában. Zsigmond herceg bűvös mosolyával előbb Ulászlót és rettegő udvarát nyugtatta meg; ez jó hat hetébe telt. Azután felvágtatott Trencsénbe. Augusztus 10-én érkezett a várba, ahol Szapolyai János fogadta. György egy csitri lány kedvéért éppen lovasjátékokat rendezett, melynek legfőbb szereplője, élvezője ez a csillagszemű lányka volt: Szapolyai Borbála.

Tavasz óta, mióta hazajött Teschenből, a hercegnő egész udvartartása körülötte ugrált. Főként Utissenovich gróf, aki utolérhetetlen mestere, művésze a szórakoztatásnak. Vad lovaglások, kocsiversenyek, vadászatok, csónakkirándulások az örvénylő Vagon, táncestélyek, egyszóval minden, ami ennek a párductestű, göndörhajú, csillagszemű lánynak a temperamentumát csitíthatja, ami angyali mosolyát kacagásra csobbanthatja, s folyvást cikázó képzelőerejét, boszorkányos életigenlését nyugtathatja.Bimbózó keblével, harmatosán csillogó ajkával, csábos kecsességével, ringó csípőjével minden férfiszemet igézett. S az anyjához való hasonlatossága Györgyöt is zavarba hozta. Különösen, ha nyeregből segítette, s Borbála hozzátapadt; ha csónakáztak, s a lány félelmet színlelve karjait György izmos nyakára fonta; ha táncoltak, s a kis grófnő kócos haját – melyből Hedvig asszony illatszere áradt – a táncosa arcához lebbentette.

Borbála szépsége, kacérsága, harsogó fiatalsága György és Hedvig asszony szerelme közé lopózott. A közösen használt illatszerük tette, mely a hercegnőről áradva a nyárutó zamatát, s a lányáról lebbenve a tavaszi virágok mézterhes édességét idézte? György maga se tudta. De tisztán-érezte, hogy ez a balzsamos tavaszi illat, Borbála illata az eszét rabolhatja. Hunyt szemmel már a hercegnő karjaiban is Borbálát szerette.

Zsigmond herceget a hátsó várudvarra a szepesi gróf vezette le. – Végre bemutathatlak a húgomnak – mondta lányosan vékony hangján.

György szívébe soha nem érzett, különös sajgás jajdult: elviszik Borbálát! A fájdalomtól majdnem fölkiáltott. Nézte a királyfi felragyogó szemét, s látta, hogy Borbála úgy mustrálja jövendőbelijét, mint kupecek a vásárlandó lovat. Azt is látta, hogy Borbála angyali mosolya elégedettséget tükröz. – Zsigmond herceg dalia a javából. Miért ne tetszene ennek a csitrinek? – gondolta keseredett szívvel.

De Borbála feléje szaladt. Kézen fogta, s úgy vezette a királyfihoz:

– Ez Utissenovich gróf, udvarunk büszkesége, a híres törökverő horvát hős! – kiáltotta aranycsengettyű hangján.

– A bajvívás művészetére a gróf úr tanított – válaszolta Zsigmond nevetve, s két kezébe fogta György jobbját.

– Engem is – szólt közbe Szapolyai János.

– Hát ilyen régi barátok vagytok? – lelkendezett Borbála. – Utissenovich gróf nem említette...

– A gróf úrnak nem kenyere a dicsekvés – szólt közbe bátyja, s az ifjú párt magára hagyva, Györgybe karolt.

Amikor távolabb kerültek, halkra fogott szóval mondta:

– Zsigmond kérésére megbékülök Ulászlóval. Nem lesz testvérháború. A magam dolgát pedig Istenre bízom.

– A horoszkópod szerint előbb-utóbb király leszel, excellenza – felelte György a szepesi gróf szeme közé nézve.

– Anyám megmutatta a csillagrajzomat? – csodálkozott rá János gróf.

– El is magyarázta a kegyelmes hercegnő – válaszolta György, s még hozzátette: – végre is hűséget fogadtam kegyel-mességteknek.

– Ezért hívtalak félre, Utissenovich. Ismét Horvátországba kell utaznod. Hunyadi Kristóf halála miatt. Az öcsém házasságával kapcsolatosan bizonyos körülmények tisztázandók. Szükség van egy második egyezségre, anyámmal már megfogalmaztuk. S még ebben a hónapban perfektuálni kell. Szeptemberre a király újabb országgyűlést hívott egybe. Addigra ország-világnak tudomására hozzuk, hogy öcsém fog rendelkezni a Hunyadiak vagyonával... Anyám majd elmondja neked a részleteket.

– Reggel útra kelek, excellenza.

– Te vagy családunk leghűségesebb embere – nyújtotta kezét a szepesi gróf.

– A királyfi magával viszi Borbála grófnőt? – szaladt ki György száján a kérdés.

– Ha a lengyelek királya lesz, minden bizonnyal – felelte Szapolyai János derűs, elégedett tekintettel, s visszasietett vendégéhez.

György a kíséretét horvát familiárisok közül válogatta össze. A magyarokat Szapolyai János mellett hagyta. Minél kevesebb horvát lesz körülötte Rákoson, az odasereglett magyarok annál hamarább felejtik, hogy a szepesi gróf nagyapját Horvátországban Slavichich, illetve Gospodichich de Zapolja néven tisztelték...

A várkapitánytól a trencséni ménes legjobb lovait kérte, még a fegyverhordozók számára is. És díszruhát a csapat minden tagjának.

– Hadd lássák odahaza – mondta –, hogy az idegenbe szakadt horvát nemeseket miféle becsben tartja a szepesi gróf! Majd sereglik utánuk a többi is...

A várkapitány most is egyetértett vele. Tudta, hogy Utissenovich gróf szava a hercegnő szava... Leszalajtott a városbeli szabókért is. Aztán elő a raktárakból a sok szép holmit! Menték, nadrágok, fövegek ezreit tárolják ott. Csak a díszre szabottakból kell válogatni a fiúkra. Aztán rájuk igazítani, hogy feszüljön rajtuk, mint deresen a paraszt!

– Reggel indulunk – mondta György az ellentmondást nem tűrő parancs hangján.

– A gróf úr elégedett lesz – felelte a kapitány, s György kézfogását kemény szorítással viszonozta.

Még javában állt a bál, melyet Szapolyainé Zsigmond herceg tiszteletére adott. Györgynek semmi kedve sem volt a táncolók közé elegyedni. Borbála Zsigmonddal táncolt, a hercegnőt pedig lengyel és magyar főurak vették körül. Tomiczky gróf, a krakkói főesperes beszélt hozzá, Homonnai Drugeth Ferenc, az Ártándy testvérek, Athinay Deák Simon, Somlyai Báthory István, Czibak Imre, Kun Gotthárd és Homonnay Jakab pedig áhítattal hallgatták.

– Ezek akarják királlyá nevelni a fiát – gondolta György, amikor tekintete Hedvig asszonyával találkozott. Az a két karbunkulus mások számára észrevétlenül a várúrnő hálóterme felé intett.

Borbála és a királyfi krakoviákot táncolt. Úgy illettek egymáshoz, olyan szépen lejtették ezt a nehéz táncot, hogy a párok megálltak, s mindenki őket nézte.

György sajduló szívvel fordult ki a folyosóra, onnan az erkélyre. Mélyet szippantott a fűszeres illatú levegőből, aztán hanyatt dobta magát egy párnákkal telehintett heverőn, s a csillag-hímes égboltra bámult. – Augusztus derekán az égi búzamezőkön is beérik a termés : hullik az a sok fényes mag a kalászokból. Úgy pásztázzák a firmamentumot, mint az aranyeső – tűnődött bámultukon, s a mennybolt fényeskedő lakóiról eszébe jutott egy régen hallott mondás: „Mindig lesznek üstökösök." Hunyadon látott egy-

szer üstököst. Csak pár napig pompázott az égen, de oly fényesen, hogy az irigységtől az égboltozat minden lakója sápadt lett. Néha az emberek közül is kiválik egy ilyen üstökös, s akkor a földi halandók sápadnak bele.. .

Ilyen volt a magyar firmamentumon a Törökverő. Igen, Erdélyországban Hunyadi János kormányzóról mondják, hogy ő volt a legcsodálatosabb üstökös. A török félhold is belesápadt ... De miért ne lehetne egy Mogorovich-Utissenovichból is efféle üstökös? Hiszen Velencében azt tanulta, hogy mindig lesznek üstökösök.

Addig hevert az erkélyen, míglen teljes csend borult a kastélyra. Már a szövétneket oltogató janitorok is nyugovóra tértek. Macskalépteivel a hercegnő hálóterméhez indult. A cselédfo
lyosón, ahol János gróffal sem találkozhat. Mert az is ilyenkor jnegy az anyjához, ha négyszemközt óhajt vele beszélni.

Kinyitotta a keskeny ajtót, melyet a szoba felől brokátfüggöny takar. Beszélgetést, fojtott hangú vitát hallott. Nem a szepesi gróf kamaszosan csendülő vékony hangja szólt az anyjához, hanem Borbáláé. Az aranycsengettyű. Most vadul kalimpált a torkából:

– Nem leszek a Jagelló felesége! Nem és nem... – csuklott el az a csengettyű a sírásra.

– Lengyelország és Litvánia királynéja leszel. Tudod, mit jelent ez neked és a testvéreidnek? A családodnak? – szólt közbe Szapolyainé túlfűtött hangon, s ebből György már tudta, hogy vitájuk nem most kezdődött.

– Nem szeretem Zsigmondot, és sohasem is fogom szeretni. ..

– Azt én mondom meg, hogy kit kell szeretned – sziszegte Hedvig asszony.

– Különben is, a király még él. Sándor meg is gyógyulhat, s akkor hoppon maradtok a terveitekkel – motyogta Borbála hüppögve.

– Sándor gyógyíthatatlan beteg. Egy éve sincs hátra. A krakkói univerzitás tudós doktorai informáltak...

– S ha meghal, ki biztosítja anyámat, hogy a lengyelek II. Ulászló helyett az öccsét, Zsigmondot választják királyukká?

– Én vagyok a biztosíték, és a vagyonunk, a kincseink – felelte Szapolyainé. – Egyébként sem kockáztatunk. Zsigmond csak akkor vehet feleségül, ha már királlyá koronázták. Ezt ma félreérthetetlenül a tudomására adtam.

– Szóval te akarsz belőle királyt csinálni! A mi pénzünkön... – kiáltotta Borbála. – Akkor Útissenovich grófból is fejedelmet csinálhatsz. Horvát királyt vagy sziléziai herceget, ha úgy tetszik... Te mondtad, hogy a családja nemessége a Habsburgokéval egyidős. Nemde?

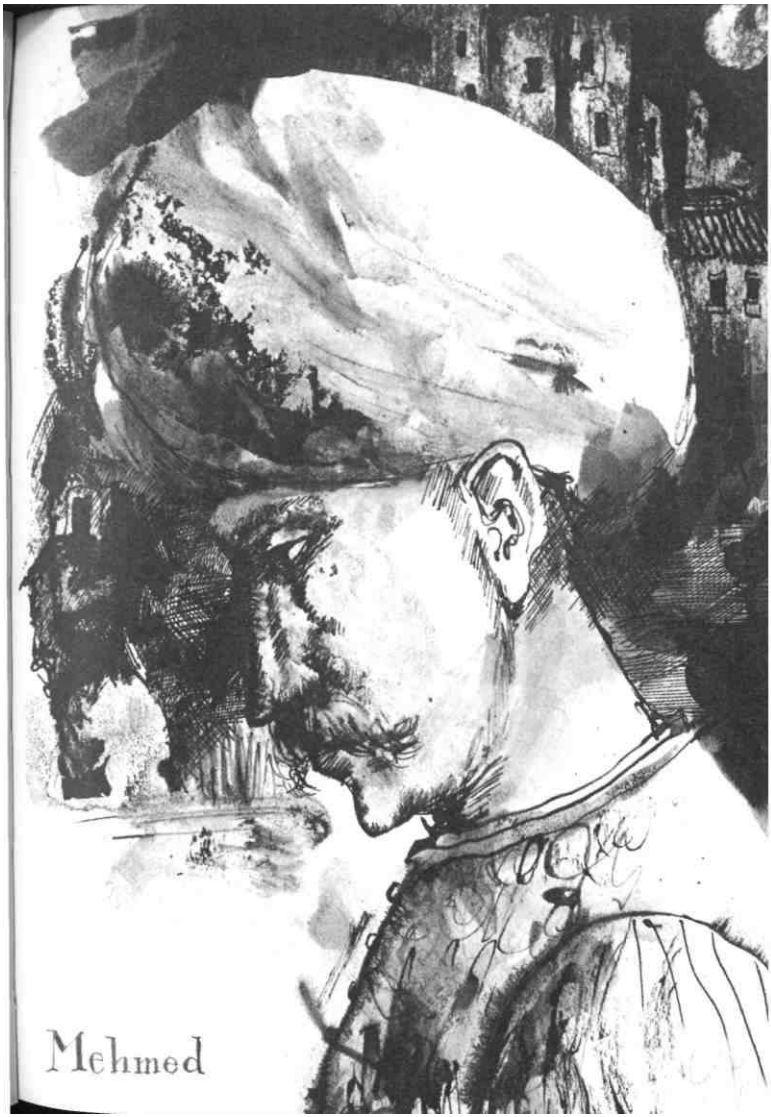
Mehmed

– Őrültségeket beszélsz, leányom. Jobb, ha aludni mégy!

– Lehet, hogy ez neked őrültség. Talán igazad van, hiszen én csakugyan őrülten szeretem Útissenovich Györgyöt. S nem is leszek más felesége, ha nem lehetek az övé. Másnak sohase szülök gyereket. Csak neki. Egyes-egyedül neki... Vad zokogásba fulladt a hangja.

– Gyere, visszakísérlek a szobádba! – mondta Hedvig aszszony fáradt hangon. – Majd holnapra kigondolok valamit. Lehet, hogy visszaküldelek Teschenbe, az apácákhoz. Még rád fér a nevelésük. Ok majd észre térítenek.

– Azért kergetsz vissza, hogy a gróftól örökre elszakíts! – kiáltott fel Borbála olyan fájdalmasan, hogy György repeső szíve csaknem megállt.

– Azért – hangzott Hedvig asszony jéggé dermedt hangja.

– Hogy tovább szerelmeskedhess vele! – sivította Borbála. – Azt hiszed, nem tudom, hogy minden éjszakára ide parancsolod, az ágyadba? Hogy a muranói tükrök fényében bujálkodj vele.- Szíj korbácsként csattogtak szavai: – Hát tudd meg! Azon az ajtón keresztül nézlek benneteket.. . Azon, amelyik a cselédfolyosóra nyílik, ott, a függöny mögött. Hetek óta. Minden éjszaka... A tükreid még azt is mutatják, amit a telhetetlenségedtől te sem láthatsz: szegény György fáradt arcát, unott tekintetét vagy hunyt szemeit. Mert szegénykém akkor is rám gondol, amikor téged ölel, amikor te csókolod.

Két csattanás hallatszott. A hangjukból ítélve pofonok voltak.

– Ez a válaszom – hörögte Szapolyainé elfúló hangon –, most pedig takarodj! Azonnal takarodj innen!

György is elpattant az ajtótól. A lakosztályáig meg sem állt.

Reggel a komornával jelentette be magát Szapolyainénál. Fonnyadt arcú matróna fogadta. Ólomszínű karikákba süppedt tört fényű szemei kerülték György egyenes tekintetét.

– Húsz évet öregedett az éjszaka – állapította meg György, miközben elhadarta, mi járatban zavarja ilyen korán.

A várkertből a nyitott ablakon keresztül fülemülék éneke és rigófütty hangzott.

Mélységes szánalmat érzett. Nem a nyári reggel fényében hirtelen szinte vénasszonnyá töppedt hercegnő, s nem is a légyottjaikat kileső Borbála iránt. György önmagát sajnálta, önmagát szánta. Mint a temetéseken szoktuk, ahol nem távozó szerettünket, hanem itt maradt magunkat siratjuk...

A terem sarkában egy mosolygó Faun márványszobra állt. A hercegnő azt nézte, ahhoz beszélt:

– Tudom, hogy végighallgattad a lányommal folytatott perpatvart. Rám csapódott a huzat, mikor az ajtót nyitottad... Nem, ne szólj közbe, kérlek! – emelte fel karját, de álmatlanságban, sírásban veresedett szemét továbbra is a Faunon nyugtatta. – A királyfi ma elutazik – folytatta fakó hangon –, s holnap Borbála is visszamegy az apácákhoz Teschenbe. Onnan csak a férje hozhatja el, s az nem te leszel.

– De...

– Ne szólj közbe! Már elébb is kértelek. Lehet, hogy beleszerettél a lányomba, de melyik korodbeli férfi maradna iránta közömbös? Nem te vagy a hibás. Borbála sem. Ő ilyennek született: szépnek, kacérnak, kívánatosnak, túlfűtöttnek. Majd a kolostorban lehűtik. Erről gondoskodom...

Mélyet lélegzett, s kétszer is végigjárta a fogadótermet. Aztán ismét a Faunnal nézett farkasszemet, s így folytatta:

– Te hűséget fogadtál a Hunyadiaknak, s aztán a Szapolyai-családnak. A fogadalmaidat teljesíted, ha Corvin Jánosnéval elfogadtatod ezt a szerződést.

Egy pergamentekercset vett fel az asztalról.

– Felolvasom, mit írtam benne.

– Visszamondjam? – kérdezte György kiszáradt torokkal, amikor Szapolyainé összehajtotta a tekercset, és átnyújtotta.

– Felesleges az időt pocsékolni. Tudom, hogy első hallásra ennél hosszabb szöveget is szó szerint jegyzel meg. Neked sietős az utad. Ha engedik, hozd magaddal Hunyadi Erzsébet hercegnőt, s vidd Szepes várába! Ha most még nem adják, akkor csatlakozz Rákoson a fiamhoz! Az aláírt szerződést pedig küldd el hozzám, megerősített futárral! A futár mellé legalább húsz katonát adj!

Remegő ajkáról látta, hogy Szapolyainé az ereje végéhez ért.

– Más parancsa nincs számomra kegyelmességednek?

– Csupán kérésem van hozzád, Utissenovich gróf.

Most nézett rá először. Tört fényű szeme újra csillogni kezdett. A könnyektől.

– Szolgáld, segítsd a fiamat horvát becsülettel! Ö úgy bízik benned, mint énbennem. Fájdalom, egyetlen igaz ember sincs a környezetében...

– A horvát és székely huszárai mind azok...

– Én a körülötte lebzselő főurakra gondolok. Az mind a maga pecsenyéjét akarja megsütni I Szapolyai János kormányzói széke vagy királyi trónja közelében.

Rizsporos arcán mély barázdát szántott két óriás könnycsepp. Karját esdeklően emelte György felé:

– A szívemért, mit neked adtam, a szerelmemért, amiben melengettelek, cserébe most a hűségedet kérem! A fiamhoz... a halálodig... a haláláig...

György térdre ereszkedett, s jobbja két ujját esküre emelte. Összekapcsolódó tekintetük most egymás lelkét ölelte.

– Esküszöm, hogy János fiadat, s az ő kívánsága szerint családotokat halálomig, halálukig minden erőmmel s legjobb tudásommal szolgálni fogom!

Erős férfikar nyúlt a hóna alá, s az segítette talpra. A szepesi gróf állt mellette. Lépteit felfogta a vastag szőnyeg. Most két kezével György jobbját szorította.

– Köszönöm, és házunk nevében elfogadom az esküdet, Utissenovich barátom. Mi sem leszünk hálátlanok irányodban... Ezt én fogadom!

– Ménesemből a legszebb négy paripát és két kancát válasz tatok ki, s elküldetem Szepes várába. Ez a búcsúajándékom – szólalt meg a hercegnő könnyeit nyeldesve –, s ez az elismervény – nyújtott egy kis pergamendarabot Györgynek. – Andreas Gritti úr nyugtatja rajta az ezer aranyat, melyet letétettem nála a nevedre. A másik ezer mellé, amit te küldtél hozzá Szallvesi Ambrussal... Gondoljuk, Páduában óhajtasz tanulni, az univerzitáson, Máté bátyád mellett. Ez a pénz elegendő arra az időre, míg megszerzed a doktorkalapot... De fogytával kérj a barátodtól, a fiamtól, bármennyire is lesz szükséged!

Amikor György szédülő fejjel, könnybe lábadt szemmel Hedvig asszonyhoz támolygott a búcsúkézcsókra, úrnője arca már a világgal való megbékélés égi derűjében ragyogott. Ezt a belülről sugárzó fényt eleddig csak olasz festők álmodta szentek képein s a boldog halál szekerén távozók arcán láthatta.

György ékesszólása Frangepán Beatrix asszonyt olyan kecsegtető jövővel kápráztatta, hogy lánya kíséretében maga is hajlandónak mutatkozott a szepesvári útra. De Erzsébet hercegnő gyámja, Török Imre úr az új szerződésre is csupán áldását adta.

– Eredj Isten hírével, Utissenovich, s mondd meg a Szapolyaiaknak: Hunyadi Erzsébetet én vigyázom, a vagyonával én sáfárkodom, mert Corvin János testamentuma ezt így rendeli! A hercegnőt majd Szapolyai György viszi, ha megemberesedett, s bánni tud asszonnyal, vagyonnal.

Nem volt apelláta. A krapinai várkapitány szavára Horvátország és Szlavónia rándult fegyverbe... s Györgyöt csak száz huszár kísérte. Indult is vissza. Nem az Isten, hanem enyingi Török Imre úr hírével, mert hogy a név még senkit sem tesz magyarrá, ha a szívében Emerich Hening maradt...

Rákoson ezenközben már javában ágált a köznemesség prókátora : Werbőczi István, királyi ítélőmester, aki ebbéli hivatalánál fogva az országgyűlés jegyzője volt.
Ennyi fegyverest egy csomóban utoljára öt esztendeje látott György Bácson, amikor Ulászló a török ellen mozgósított.

Szapolyai János kétezer fegyveressel érkezett Rákosra, s a vármegyék nemesei már az országgyűlés megnyitása előtt hadakat fogadtak, hogy ezeket is a szepesi gróf rendelkezésére bocsássák. Így olyan félelmes hatalommal jelenhetett meg a rendek körében, hogy pártjával szemben minden ellenszegülés vagy ellentmondás lehetetlenné vált.

Ékesszólása mellett ezt használta ki a köznemesség prókátora :

„... a rendek ezen országgyűlésen egyértelműen kinyilvánították, hogy hazájuk rémséges szétrongyolásának és csúfságos pusztulásának, a melléktartományok és végvárak elvesztésének legfőbb okait az idegen származású királyokban látják, kik a szittya nép erkölcseit és szokásait meg nem tanulták. Örömestebb adták magukat a dologtalan nyugalomra, mint fegyverforgatásra, sőt, olykor kegyetlen ellenség módjára irgalmatlanul dúltak a hazafiak ellen, a népet tenger gyalázatba süllyesztették. Ellenben azok, kik a magyar nemzet törzsökéből emelkedtek királyi polcra, az ország hasznát és gyarapodását eszközölték.

Nehogy tehát, ha mostani kegyelmes urunk a világból fiörökös nélkül talál kimúlni, az országot idegen fejedelem bitorolja, és minket örök szolgaságra juttasson, .. .mostantól fogva örök időkre rendeljük, hogy valahányszor a király meghal anélkül, hogy fiörököst hagyna maga után, kire törvény és szokás értelmében az ország szállhatna, királyunkká külföldit egyszer sem választunk, hanem csakis magyart, aki ilyen hivatalra képes és alkalmas, fogadunk. Ha pedig idegen fejedelem kísérletet tenne, hogy a trón birtokába fegyver hatalmával helyezkedjék be, ellene az egész ország köteles fegyvert fogni, s akik ezen végzések ellen cselekednének, mint hűtelenek és az ország ellenségei örök szolgasággal lakolnak."*

* L. Fraknói Vilmos: A Hunyadiak és a Jagellók kora. Bp. 1896.

Werbőczi szavait fergeteges üdvrivalgás fogadta. – Vivát, crescat, floreat Hungária magna integra! – ordították a nemesek. De Györgynek feltűnt, hogy a szepesi gróf környezetéhez tartozó horvátok földre szegezett fejjel hallgatnak. Az őt kísérő száz huszár se vivátozott... csupa ősnemes horvát família leszármazottai, akik nem Szapolyai Istvánt és fiát, Jánost jöttek szolgálni egy szál kardjukkal, életükkel, hanem Slavichich, il-

letve Gospodichich de Zapolját... minden horvát reménységét ... aki mérhetetlen vagyonával, hatalmával, vitézségével kiűzi hazájukból a törököt, aki megbosszulja apjukat, anyjukat; aki visszaadja az ottohonukat...

A Werbőczi István fogalmazta közóhaj az összes rendek nevében formulázott okiratba foglaltatott, melynek élén Bakócz Tamás után a kalocsai érsek, az erdélyi, váradi, győri, csanádi, váci, szerémi püspökök s a vránai perjelt követően a nádor és az országbíró után Szapolyai János következett – a világi főurak sorában – tizennyolc évesen, harmadikként, ámbár közhivatalt nem viselt. Csak utána következett a többi zászlósúr neve, az országnagyok, a főispánok, a királyi törvényszék tagjai; a névsort ötvenegy vármegye képviselői zárták be. Az egyházi és világi országnagyok – szám szerint hatvanegyen – az okirat alá pecsétjüket függesztették.

A nemzeti király választásáról szóló végzés fogalmazásáért és egyhangú elfogadtatásáért a prókátor úr is megkapta fizetségét: az országgyűlés minden jobbágytelekre ötvenkét dénár adót vetett ki; ötvenet „az ország közszükségeinek fedezésére" – és kettőt nemzeti ajándékul Werbőczi Istvánnak...

Valaki nem állhatta szó nélkül. György nem ismerte, de a szavait emlékezetébe véste:

– Szapolyai János az első adókivetését már meg is szavaztatta: az országgyűlés magánszemélyt ötszáz esztendeig nem jutalmazott külön adóval, de a szepesi gróf még a prókátorát is az országgal fizetteti.. .

Fráter Antonius Szepes várában is felkereste Györgyöt. Czostochowából jött, s elmondta, hogy az ottani pálos kolostor szerzetesei királytemetésre készülnek. Apát uruk már feladta Sándor királynak az utolsó kenetet.

– Ki fog a trónjára ülni? – tudakolta György mohón.

– A megboldogult Kázmér király hatodik fia, Zsigmond herceg – válaszolta a remete, s aztán még tűnődve hozzátette: – Ha Szapolyai István özvegyének is úgy tetszik. Amire Hedvig asszony semmilyen áron nem tudta rávenni Györgyöt, azt most Fráter Antonius egy hosszabb beszélgetéssel, mely gyóntatás és gyónás is lehetett, elérte. György Szepesváralján vasárnaponként a gazdája után elsőnek vette magához az oltári szentséget. És bár az egyház tanításait alig ismerte, elég bölcs volt már ahhoz, hogy bigott környezetét ne botránkoztassa meg tartózkodásával.

Mióta Szepes várában éltek, János grófot minden vasárnap le kellett kísérnie a váraljai nagytemplomba. A fiú még az anyjánál is vallásosabbnak bizonyult. Hétköznapok hajnalain a várkápolnában imádkozott, de az ünnepeken egész udvartartásának s valamennyi várjobbágyának vele kellett misét hallgatni.

György ilyenkor gazdája mellett lovagolt le a váraljára. Az udvartartás a szerpentinen kígyózott mögöttük. Ki lóháton, ki meg gyalog – rangja szerint.

János gróf ma különösen rosszkedvű volt.

– Fráter Antonius szerint a kegyelmes hercegnő csak szeptemberre tér vissza Trencsénbe – jegyezte meg György.

– Anyám olasz építőmesterei eddig az ormótlan trencséni várkastélyt csinosították.- kezdte János gróf, de aztán csak a lova fülét nézte tovább.

– Most valamennyit Lőcsére költöztette a hercegnő. A város közelében, Csütörtökhelyen Boldogasszony-kápolnát építtet velük, és személyesen ellenőrzi a munkálatokat – vette át a szót György.

Mély sóhaj volt az első válasz.

– Ismered anyám végletes természetét: ameddig ezt a fogadalmát valóra nem váltja, teljesen magamra hagy – panaszolta a szepesi gróf.

– Kegyelmed apja, a boldogult István gróf őfőméltósága is felépíttette a maga kápolnáját, mely szintúgy remekmű a javából – felelte György a székesegyház déli oldalához támaszkodó csúcsíves templomocskára mutatva, s eszébe jutott az elhunyt nádor vörösmárvány sírlapja, mely a kápolna egyik oldalfalán van. A féldomborművön Szapolyai István zömök és széles vállú alakja egy oroszlánon áll. Fején nyílt sisakot, testén szépen díszített páncélt visel. Jobb kezében zászló rúdját tartja, bal keze a derekához szíjjal csatolt egyenes pallos markolatán nyugszik, lábán szíjjal felerősített hosszú csillag-sarkantyút visel.

Lehetséges, hogy az alkotóművész idealizálta a nádort, de ha ezt is számításba vesszük, az elhunyt fiai: János és György csak arcban hasonlítanak rá, alakban, megjelenésben nem is közelítik apjukat... István gróf bizonyosan nem panaszolta, ha az édesanyja magára hagyta. Szerzett is az élete folyamán akkora vagyont, amihez csak Hunyadi Jánosé volt fogható.

György Gyulafehérvárott jártában a Törökverő síremlékét is látta: magas szarkofágon nyugszik a kormányzó szoboralakja; fejedelmi palástban, kócsagos kalpaggal, egyszerűen átövezett sűrűgombos hosszú dolmányban. Bajuszos arcát dús szakáll keretezi. Bal keze a mellette fekvő kardon nyugszik. S az ő lábai alatt is a hősi bátorság jelképe, oroszlán hever. A Törökverő életét a szarkofág két oldalán domborművek idézik: az egyiken egymásra rohanó magyar s török lovascsapatok ütközete látható; a másikon az ütközetből győzedelmesen hazatérők menete, az élükön lovagló Hunyadi Jánossal, s utánuk a magyar lovasok török foglyokat kísérnek.

– Igen, mindig lesznek üstökösök – mormolta.

– Igazad van, Utissenovich, az apám csakugyan üstökös volt a magyar firma-mentumon. Vajon én mi leszek? Hullócsillag? – nézett György szemei közé.

– Király lesz kegyelmed, ezt parancsolják az ég csillagai...

Egy futár száguldott feléjük, lóhalálában. Kezében a király zászlóját lobogtatta. A székesegyház kapujában érte be őket.

– Miféle hírt hoztál? – szólította János gróf a lováról szédült huszárt.

– A királyné július 2-án trónörököst szült... – hörögte a lábuk elé rogyva –, őfelsége a kegyelmes hercegnőhöz küldött, s Lőcséről az ő parancsára száguldottam ide...

Szapolyai Jánosnak az arcizma se rebbent.

– Gyere velem! – dobta a szót a lováról ugró Györgynek, mialatt a fegyverhordozónak ő is kantárszárat vetett.

A Szapolyai-kápolnába ment, hová a jelenlétében senki sem léphetett. György volt az első kivétel, most. János gróf térdre rogyott a vörösmárvány domormű előtt, s fejét a hűvös kőhöz szorította. így zokogott hangtalanul. Hosszan, nagyon hosszan. Omló könnyeitől felragyogott a mozaik-pádimentum, melyre éppen rátűzött a négy csúcsíves ablak ólomüvegein belopakodó nyári napsugár.

A sírlap alsórészén levő két angyal, mely egyébként a föliratos címerpajzsot tartja, ebben a fényzuhatagban úgy tűnt Györgynek, mintha koronázni készülne az eléjük borulót.

– Itt lenne az ideje, Utissenovich, hogy elmenj Páduába azért a doktorkalapért – mondta a szepesi gróf a mise után, amikor a vár felé ügettek –, persze, ha még telik a kedvedből. . . – tette hozzá fanyar mosollyal.

– Ha nincs most szüksége nagyságodnak a szolgálatomra – felelte György meglepődve.

– Magam is inkább csak könyvekkel társalkodom ezután, s nappal a vadat hajtatom – válaszolta a gróf elborult arccal.

– Akkor a lovaimat itt hagynám nagyságodnál, nekem ez az egy is elegendő – csapott György a paripa lapockájára.

– Gondjukat viseljük, s a szaporulatuk is a tiéd lesz – mondta a szepesi gróf.

Tovább ügettek. Végre a felvonóhíd előtt Szapolyai ismét György felé fordult:

– Aztán adjál hírt magadról! Hallod-e? Látom, sok barátod van a pálos remeték közt. Azokkal bízvást üzenhetsz. S ha megtanulod a betűvetést, a leveled is elhozzák majd nekünk. A lovagteremig kísérte Györgyöt. Ott még vetett rá egy mosolyt – s egy istenhozzádot:

– Útlevelet a várkapitánytól kapsz.

Többet nem is szólt. Eddig is fukar beszedőnek ismerte, de most tudta György, hogy jó hosszú időbe telik, míg Szapolyai János ráfelejtkezik a mai gyengeségére, mit a családi sírboltjukban vele osztott meg. Azalatt három doktorkalapot is szerezhet, nem egyet. Másnap lóra kapott, s a kantárszárat előbb Horvátország felé irányította.

AZ ILLÚZIÓK IS HALANDÓK

Huszonnégy éves – ha nyolcesztendős volt, amikor elhagyta Kamicsác várát, mert így emlékszik. Egy óriásoknak épített várat őrzött az emlékezetében: hatalmas bástyák, égbe nyúló tornyok, s a kastélyban hodály termek, melyek egyik végétől a másikig messze sétának számít.

S most egy közepesnél is kisebb erődítmény magasodik előtte: íme Kamicsác vára. A faluban már kitudakolta: a vár özvegyült úrnője püspök bátyjánál vendégeskedik, Scardonában. Az ormon azért leng a zászló, mert Miklós gróf időzik itthon.

Ennél jobb hírt nem is hallhatott. Miklós, ez a drága jó testvér, az oroszlánszívű fegyvertárs! Lova vékonyába vágja a sarkantyúit, s vágtat a vár felé.

A kanyargós úton egy ringó csípőjű fehérnép bukkan eléje. Garaboly van a karján. Nem akar köréje port verni. A vágtát ügetésre, majd lépésre lassítja.

– Mi van a kosaradban? – kiált rá horvátul.

A lány már az út szélére húzódott. Ijedtre tágult szemmel rebegi:

– Erdei gomba.. .

György úgy bámul rá, mint aki fényes nappal lát kísértetet.

– Borbála grófnő – dadogja, s a szeméhez kap öklével, azzal dörzsöli káprázó szemgolyóit.

– Így hívnak, uram, de nem vagyok grófnő...Úgy rémlik, hogy Szapolyai Borbála áll előtte, ősi horvát népviseletben... vagy legalábbis a hasonmása, tökéletes alteregója. .. A nyeregből egyetlen lendülettel ugrik le, s ettől úgy megrémül a lány, hogy csak a földbe gyökerezett lába nem engedi elszaladni.

– Ne bántson! Én az özvegy várúrnő lánya vagyok: Borbála Martinusevich...

– Talán Utissenovich – javítja György kacagva, s hogy ne rebbenhessen, két tenyerével a lány vállát fogja.

– Az anyám férjét hívták így, s a fiainak is ez a neve, de az enyém Martinusevich – hüppögi a lányka könnyes hangon, s aztán esdekelni kezd: – Nagyon kérem, engedjen utamra!

– Merre visz az utad?

– Ide, a várba – mutat Borbála a felettük sötétlő sziklaépületre.

– Én is oda igyekszem, Borbála Martinusevich – feleli György elkomorult' arccal. – Gyere, felülsz elém a nyeregbe! Hamarabb érsz fel velem. . .

– Én csak gyalog megyek. („Az a ló vissza is fordulhat, elrabolhat az erdő sűrűjébe.") -Ezt ugyan nem mondja, de György a rémült tekintetéből olvassa.

– Akkor együtt sétálunk, húgom – feleli csendesen, s indul a lány mellett. A lova eleresztett kantárszárral is követi. – Mert a húgom vagy, Borbála – folytatja –, én Mogorovich-Utissenovich György vagyok, a szepesi gróf familiárisa, a lovasbandériuma parancsnoka.

Most Borbála áll meg, s nézi döbbenten.

– Hát azért ilyen ismerős az arca kegyelmednek. . . mert hogy nagyon egyezik a Miklós gróféval, csak az öregebb meg bajuszos.

Piros szája mosolyra húzódik, angyalira; s előbb a szeme, aztán a hangja is nevetni kezd. Hosszan, üdén. Mint a tavasz felé repülő madaraké.

Györgynek meg ez a kacagás, ez az aranycsengettyűs hang veszi el az eszét. Fölkapja karjába a lányt, és úgy csókolja, becézi, babusgatja, mint ahogy azt a másik Borbálát szerette volna nemegyszer. Trencsénben. S ez a Borbála itt úgy viszonozza a mézes csókjaival, mint az a másik tette volna.. . bizonyosan, ha sort keríthet rá...

Aztán észbe kapnak, s zavart mosollyal, bíborvörös arccal bontakoznak ki egymás karjaiból.

Előbb a lány talál hangjára:

– Hiszen mi testvérek vagyunk – mondja pihegve, miközben olajbarna kezecskéit pruszlikjából buggyanó mellére szorítja. – Illetve csak féltestvérek.. . – teszi hozzá szégyellős mosollyal.György boltozatos mellkasa mint kovács fújtatója kapkodja a levegőt. Torka száraz, s az agyában úgy összekuszálódtak a gondolatok, hogy akkor se tudna beszélni, ha szikkadt nyelvére szó jönne.

Egy csuromfekete embert lát a szőlőlugas homályában. Csak a szeme fehére és a fogsora világít. Meg előtte egy asszony lemeztelenített vonagló teste. Aztán a kamicsáci várudvar közepén kupacba rakott török fejeket látja. A gúla tetejéről a csuromfekete emberé vigyorog rá. Annak csak a

nyitott szeme meg a tátott szájából virító foga fehér. Alatta a szarácsi fejek holtsápadtak.

Végre hördül a torka:

– Igen, Borbála, jól mondod, mi alighanem féltestvérek vagyunk.

Borbála barna arcocskáján megint az az angyali mosoly révedezik.

– Akkor neked nem is kell már elmondanom, hogy miért neveznek engem Martinusevichnek, az anyám után.. .

– Nem, édes húgocskám. Erről csakugyan felesleges lenne beszélnünk. Inkább jöjj ide, a lovam mellé! Gyorsabban érünk, ha lóháton ügetünk föl.
Most már nem ellenkezik Borbála. Úgy simul György öléhez, s úgy szorítja a karját, mint tavaly az a másik Borbála, Trencsénben, amikor csónakázni vagy lóval ugratni tanította. Még a hajuk és a testük illata is hasonlatos...

Utissenovich Miklós grófot a sebesülés kényszeritette ősei várába. Gondos ápolásra, türelmes asszonykézre szorult. Találkozása Györggyel néhány napra visszavarázsolta régi kedélyét, de az egészségét már a csoda sem hozhatta vissza; így a körülötte nyüzsgő javasasszonyok sem. S ezt nemcsak György tudta – aki Hunyadon elsajátította a végvári kirurgusságot –, hanem Miklós bátyja is. Mégis hazudtak: maguknak is, a környezetüknek is. A hátralevő néhány nap kedvéért.

Négy esztendő kalandjairól kellett beszámolniuk. Amikor Miklós elszenderedett, György a várban és a környéken barangolt. Az ódon várnak már minden zugát felkereste. Még az egykori rejtekhelyét is. Ott, a kaputorony tetején azt a parányi kamrát, ahol először találkozott a halállal. Meglelte a csonka kést is, illetve a nyelét, mert a pengét – mellyel egykor az ajtóreteszt nyitotta – a rozsda tizenhat év alatt elemésztette. A késnyelet zsebre vágta, s később új pengét kovácsoltatott bele.
Csak a méhesbe nem ment be. Pedig Borbála többször is hívta. Neki gyermekkorában ez volt a „rejtekhelye". Oda senki sem ment, ott senki se kereste. ..

Pedig hej, de sokat keresték! Mindenki, aki valami munkát talált a számára. Mert Boriska úgy nőtt fel, mint a vár kiscselédje. Az öreg várúr tudni sem akart róla. S az érkezését, a létezését Boriska anyja is feleslegesnek tartotta. .. Egyedül Anna, Draskovichné, a nővére fogta pártját. Az tanította meg írni, olvasni is, amikor magával vitte Dalmáciába. Ott, az Obrovac és Kistanje közt épült Bilin várában, a Krka és Zrmanja folyók környékén Borbálát is grófkisasszonynak tisztelték. Mert a Martinusevich-családnak arrafelé még nagy becsülete van.

– Ó, gyönyörű évek voltak azok a drága jó Annácskával! Anyám helyett volt az anyám – mesélte Györgynek, mikor a folyó partján járták a csalitot.

György itt is keveset beszélt. Bár kézenfogva csatangolt Boriskával, a lány csivitelése inkább csak a gondolatainak volt kísérőzenéje.

– Igen, a drága jó Annácska. Mondd csak! Boldog ő Bartók Draskovich mellett?

– Azt hiszem, bár erről sohasem beszéltünk. . . az elsőszülött fiát Györgynek kereszteli, az bizonyos.

– Mondta?

– Üzente. Mert akkor éppen áldott állapotban volt.. . amikor anyám hívására haza kellett jönnöm. S Anna úgy gondolta, hogy én még találkozhatom veled. Ö akkoriban nagyon beteg volt; halva is született az a gyereke. Hát ezért gondolom.

– S anyánk miért rendelt haza?

– Apácának szánt – mert hogy bűnben fogantam, mint mondogatja, s te, az elsőszülött fia nem teljesítetted a fogadalmát.

György keze akkorát rándult, hogy elengedte Boriska apró tenyerét.

– Csakugyan; engem is papnak szánt – felelte kényszeredetten felnevetve. Aztán újra az elárvult lánykéz után nyúlt.

– S te a horvátok nemzeti büszkesége lettél. Páros viadalban győzted le a népünket nyomorgató szarácsi vezért... Miklós gróf minden győzelmeteket elmondta. . . Meg azt is, hogy most te vagy a horvátok nagy reménységének, Gospodichich de Zapoljának a bizalmasa, s te sugallód a nagyúrnak, hogy mielőbb jöjjön a horvát nép szabadítására. Azért gyűjti már a béke évei alatt azt a töméntelen sok horvát katonát a váraiba. . .

– Hm. S te miért nem lettél még apáca? – nézett hirtelen György Boriska szemei közé.

– Mert én – amióta megtudtam, hogy a féltestvérem milyen tisztességnek örvend – mindig arról álmodom, álmodozom, hogy egyszer értem jön, s kiemelve a cselédsorból, magával visz. Hiszen az Istent nemcsak apácaköntösben lehet szolgálni . ..

Úgy nézett fel Györgyre az angyalarcával, a repeső tekintetével, hogy minderre csak öleléssel, csókkal lehetett válaszolni. A legtisztább vonzalom nyelvén mondta el a szívük, amit szavakkal nem fogalmazhattak meg.

– Angeluskor minden jótét lélek az Urat dicséri. . . – mormolta a közelükben egy ismerős hang.

Ijedten rebbentek szét. A fűlepte országúton, hol rajtuk kívül inkább csak a kecskék és a csalit vadjai járnak nagynéha, egy fehér kámzsás szerzetes állt. Kezében a szamara kötőfékje, s a csacsi mögött az ismerős taliga.

– Ámen, Fráter Antonius – dadogta György rákvörösen. Aztán a lányra mutatott: – A húgom, illetve féltestvérem, Borbála Martinusevich.

– Ismerem anyád lányát, György fiam. Kamicsácon is, Bilin várában is találkoztunk. Nemde, leányom?

Borbála lángoló arcát legjobban úgy rejthette, hogy térdet hajtott, s kezet csókolt az ősz papnak. Aztán aranycsengettyű hangján belekezdett az Angelusba. György és Fráter Antonius a lány mellé térdelt, s együtt mondták tovább.

Utissenovich Miklósnak is hű embere volt a lepoglavai pálos remete. Valami fájdalmat enyhítő gyógyírt hozott neki, meg a betegek szentségét. Hogy melyik használt, nem tudhatni, de Miklós gróf állapota néhány napra feljavult. Ismét volt ereje a beszédhez. De csak a hazája sorsa érdekelte. A magáét már letudta, a családjáét az Istenre bízta. György és Fráter Antonius naphosszat társalogtak vele, s felváltva vigyázták lázas álmait. Mert ébren a törökről beszélt, s álmában ellenük harcolt.

György Török Imre felől érdeklődött.

– Hagyd el, öcskös! Ne fecséreljük rá a szót! – mondta a bátyja, s haragjában láztól piros arcát vérhullám tetézte. – Hening urat – mert a végeken továbbra is a régi nevén említik, ha ugyan beszélnek róla – vagy Török Imrét csakis a saját gazdagodása érdekli... hogyan tud a máséból, az ősi horvát birtokokból elorozni még valamit... A Hunyadi-vagyonnal sem tesz kivételt – tette hozzá nagyot köpve. Aztán lázas szemét a Györgyébe mélyesztette. Most lassan, tagoltan suttogta szavait: – Kristóf herceg már meghalt... mint hallom, Erzsébet hercegnőt sem engedte el veled a Szepességbe. Nos, nem tudom, kinek szánta a Hunyadiak vagyonát, de nem Szapolyai Györgynek, az bizonyos...

– A legnagyobb baj az, hogy Corvin Jánosnak nincs utóda a török ellenében – szólalt meg Fráter Antonius –, pedig a pogányok hatalma már Konstantinápoly elfoglalása óta egyre nagyobb arányokat ölt. Török hadak szálltak partra a görög félszigeten, s Velence is csak a diplomatáinak köszönheti, hogy nem rabszolgája, csupán adófizetője a császárok császárának. Mert ugyan meddig állhatna ellent a török hajóhadnak Szent Márk köztársasága? – kérdezte fanyar mosollyal.

– Semeddig, ahogy én Velencét megismertem – felelte György.

– És mi lesz Horvátországgal, ha lejár a béke ideje? – kérdezte Miklós. – A szultán kezének egy intésére a beglerbég, a főkormányzó, több katonát állít a csatasíkra, mint az európai császárok és királyok hetekig, hónapokig tartó alkudozásai az országgyűlésekkel és rendi gyűlésekkel. És milyen katonát? A török minden meghódított területet szétoszt, de mindig csak a

harcosok között; s a hűbéresek kötelesek egy vagy több szpáhit, lovas katonát kiképezni, felfegyverezni. Európában nyolcvanezer, Ázsiában hetvenezer szpáhi gyakorolja a lovas harcot, jól. Mi tudjuk az öcsémmel, hogy mennyire jól. S azok az istenverte janicsárok... vagy tizenötezer éjjel-nappal fegyverben van, s mind a hetedik paradicsomba akar jutni...

– Mert a hitük szerint oda jutnak, ha a prófétájuk tanaiért harcolva esnek el – magyarázta Fráter Antonius a küszöb hűvösén kuporgó Boriskának, aki – ha alkalom volt rá – György közelében tett-vett.

Most éppen az ő hangját hallhatta:

– Bakócz bíboros úr is, a szepesi gróf is máson járatja az eszét, nem a törökön. A király őfelsége pedig...

– Július 26-án meghalt a hitvese, Candalei Anna – szólt közbe Fráter Antonius csendesen –, életét a fiáért áldozta...

– A trónörökösért? – kérdezte Miklós meghatódva.

– Hogy Lajos királyfi örökli-e az apja trónját, vagy a tavalyi országgyűlés határozmánya szerint mást választanak a rendek, azt most még nem tudhatjuk – mondta György tűnődve.

– A pártoskodásnak csak a török látja hasznát – felelte Miklós szomorodott hangon.

– Ennél is nagyobb baj a nép elkeseredése. A jobbágyok panasza már az eget ostromolja -mormogta Fráter Antonius inkább csak magának.

– Az égben talán hallják is a sirámaikat, de az esztergomi érsek úr őeminenciája palotájában aligha – mondta György, s keserűen felnevetett.

Fráter Antonius a horáit végezte. Ezen az éjszakán György sem aludt. Kamicsác vár grófja éjfél óta vívta utolsó párviadalát. Soványodott karjával vadul csapkodott. Torkából szörnyű káromkodások hördültek. Ütötte, vágta, harapta, marcangolta az ellenfelét, miközben szemei oly vad dühvel forogtak, hogy aki csak látta, holttá rémülhetett tőle.

György jó néhányszor tanúja volt a bátyja páros viadalainak. Nemegyszer biztatta is: – Üsd, vágd a beste pogány férgét! – Most is ezt tette. Csupán arra ügyelt, hogy Miklós ne zuhanjon le az ágyról. Már harmadik órája vigyázta ezt a szörnyű párviadalt. Valami büszkeséggel vegyes szánalommal: Miklóst még a halál se győzi le egykönnyen...

Ez volt a jajcai hős leghosszabb párbaja. Négy óra hosszat tartott, a homokóra szerint; Fráter Antonius szerint az örökkévalóságig tart még, mert Miklós gróf a másvilágra is harcolva ment. S ki hogyan érkezik oda, azt folytatja az idők végezetéig...

– Végvári hősnek ennél szebbet nem ígérhetsz, atyám – mondta György elgondolkozva, miközben a várkertben sétáltak.

Miklós testével már a várnép asszonyai foglalatoskodtak. Szorgos kezek tüntették el róla a végtusa izzadságát, feltépett sebe utolsó vérnyomait. Távoli zokogásuk, jajongásuk a kert fáin csivitelő madarak roráíéjába vegyült.

– Minden vallás a kielégítetlen vágyaink teljesedését ígéri, György fiam, ha a földi életre vonatkozó parancsait teljesítjük. ..

– Mohamed bőkezűbb az ígéretekben, mint Jézus...

– Ezt azért mondod, fiam, mert a pogányok hitét jobban ismered a keresztény tanításnál.

– Hát, szó, ami szó, a török foglyok megtanítottak rá. Legszívesebben a prófétájukról, meg a szent könyvükről beszeltek, a Koránról, s az abban leírt hetedik paradicsomról, ahová jutni szeretnének...

– A keresztény hitelvekre meg senki se tanított. Csak a rítusokat ismered, a jelentőségükről alig van fogalmad. Valljuk be: Trencsénben is, Szepesváralján is csupán a gazdáid kedvére vetted ki részed a szertartásokból 1

– És a te óhajodra, atyám – tette hozzá György.

– Jöjjenek reggelizni! – csilingelt fölöttük Boriska hangja a konyhaajtóból.

– Megyünk, lányom – felelte Fráter Antonius, s aztán György vállára téve a jobbját, visszafordultak a macskaköves lépcsőkhöz.

– Mert a keresztény tanításból csakugyan keveset ismerek – folytatta György, miközben vigyázott, hogy az öreg pap meg ne csússzon a harmattól síkos mohlepte köveken –, ahhoz olvasni kéne tudnom, meg érteni a latint...

– Egy rendtársam, Báthori László már lefordította az egész Szentírást magyar nyelvre; ha megismerted a betűket, a szentlőrinci vagy a sajóládi kolostorunkban elolvashatod.

– Majd elolvasom én azt latinul, amikor Máté bátyám kiműveli a fejem Páduában...

A lépcsőt őszibarackfák szegélyezték. Leveleik mögül az érett gyümölcsök mint kandi lánymellek kínálkoztak. György végigsimogatta bársonyos bőrüket, majd kettőt leszakított, s az egyiket a remetének nyújtotta.

– Éhomra orvosság. Segíti az emésztést – mondta, s beleharapott a magáéba.

Fráter Antonius megállt. A barackot a kámzsályába süllyesztette, s nézte a habzsoló Györgyöt.

– Azzal a másik gyümölccsel is ezt tetted volna a minap? – kérdezte zsolozsmákba szürkült hangján.

György arcizma úgy rándult össze, hogy a barack dús leve a szája szögletén fröccsent ki.

– Amikor az Angelus idején közétek botlottam – tette hozzá magyarázólag az öreg pap jóságos mosollyal.

György most már ki tudta köpni a magot. Nagyot nyelt, kettőt is, míg szó jött a nyelvére.

– Nem tudom... lehet... – dadogta fülig vörösödve. – Ez gyóntatás, atyám?

– Csak baráti kérdés, mellyel inkább a családodnak tartozom, hiszen a püspök úr talán még diszpenzációt, engedélyt is adhatna frigyetekre – mormolta a fráter maga elé a szavakat.

– Mi köze a mi szerelmünkhöz a Martinusevichéknak, akik Boriskámat cselédsorban tartják?

– Az anyátoknak lehet, és lesz is szava...

– Mert gyűlöli ezt a szerencsétlen kis teremtést, s mert engem papnak szánt...

– Ne ítélj, hogy ne ítéltessél, fiam! Inkább szállj magadba I Te nem ezt a Borbálát szereted, hanem a testi mását, azt a trencsénit... Ez az ördög incselkedése, hogy éppen most, a te nagy egyedüllétedben hozott össze a húgoddal, aki a természet játéka folytán alteregója annak, akit sose tudsz kitörölni a szívedből. Ha száz hasonmására lelsz is. Ha valamennyit a szeretőddé teszed is...

– Honnan tudod ezt ilyen bizonyossággal, atyám?

– Én sem viseltem mindig ezt a szőrkámzsát, György fiam – felelte a remete, s György olyasféle fájdalmat érzett a hangjában, amilyen az ő szívét szorongatta, amióta búcsút mondott Trencsénnek.

– Anyám apácának szánta Boriskát...

– Nem arra született, György fiam, s nem is lesz az a húgod. Majd Anna nővéred eligazítja a sorsát, meg te. Mert úgy emlékszem, ti ketten vagytok felelősek a világra jöttéért... Nemde?

György nem válaszolt, ha csak az a mély sóhaj nem volt felelet, ami felszakadt belőle.

– Kihűl a leves! – kiáltotta Boriska.

– Magas a lépcső, leányom. S öregember a mennyországba is lassabban érkezik – mentegetőzött Fráter Antonius lihegve.

A temetésre Utissenovich Gergelyné is megérkezett. Nem gyászolni jött, csak a jussát vette vissza. Györgyöt hidegen köszöntötte. Tizenhat év után se talált jó szót a fiának, aki karjába akarta zárni, hogy fiúi csókkal becézhesse. De segítő kezét az öregasszony már az öszvér hátáról elutasí-

totta, s a kantárszárat tartó várjobbágyra támaszkodva szállt le a nyeregből. György szívébe jégcsap fúródott. Idegen lett körülötte minden: az emberek, a vár, az egész világ. Már-már beleszédült ebbe a nagy idegenségbe, amikor réveteg tekintete Fráter Antonius szeretettől sugárzó arcára tévedt. Az ősz remete türelemre intő atyai pillantása mintha olvasztani kezdte volna azt a szívét hasogató jégcsapot.

– Jó, hogy lejöttél intézkedni – kezdte az anyja, ahogy lekászálódott az öszvérről -■, ez a temetés az Utissenovichok dolga. Máténak és Jakabnak üzentem is, amikor megtudtam, hogy Miklós bátyád menthetetlen. De Mátét még Miklós előtt vitte el a mirigyhalál, Páduában, s Jakab visszaüzent, hogy az őrhelye Nándorfehérvárhoz köti.

– Én nem kaptam üzenetet, anyám – mondta György nagyon halkan.

– Mert Máté következett volna a grófságban, s most Jakab családfő. . .

Engesztelhetetlen harag lövellt a szeméből. Szavai úgy suhogtak Györgyre, mint a szíj korbács verése:

– Téged különben is egyházi szolgálatra kötelez Márton ősapánk esküje. A Martinusevichok fogadalma. . . – Hogy enyhítsem az átkot, melyet az akaratosságod hívott ránk, Scardonában Borbála húgodat ajánlottam fel apácának...

Ez az asszony nem is hasonlított arra a féltett szentképre, kit mostanáig a szívében őrzött, kit Velencében vélt újra látni, Fiamettában. Ez egy idegen öregasszony volt. Annyira idegen, hogy még szánalmat sem kelthetett benne.

A temetés utáni hajnalon kiszökött a várból. Boriska a nyeregben ült előtte, s Fráter Antonius fasarui mögötte kopogtak. A Draskovich várig csak pihenni álltak meg, néhányszor.

Anna mély gyászára az érkezésük gyógyír volt.

– Osztott bánat fele bánat – mondogatta férje, Bartók gróf. Fráter Antonius utalványt körmölt Adreas Gritti úr címére:Utissenovich György kétezer aranya testvérhúga, a dalmáciai Bilin várában lakos Borbála Martinusevich kezéhez fizetendő!

– Ezt a kelengyédre adom, a hozományodat akkor küldöm, amikor férjhez mentél – búcsúzott György a kislánytól, akit a Draskovich házaspárra bízott.

Boriska lekísérte őket a vár aljáig.

– Én visszavárlak – suttogta a búcsúcsókok közben –, csak téged várlak vissza.

A MARTINUSEVICH-ÁTOK

Állataikat kantárszáron fogva sétáltak észak felé. Szótlanul. Györgyből időnként nagy sóhajtások szakadtak fel. Az öreg pap szája folyvást mozgott: a Breviárium szövegére, melynek textusait – annyi év után – könyv nélkül is maga előtt látta. Időnként a jobbját is felemelte, s középső ujját megnyálazva lapozott a levegőben. . . a képzeletében valósággá vált könyvben, mely a csuhája alatt a gakrie-nak nevezett, derekát övező tüszőben lapult.

Fráter Antonius elvégezte a délutáni horáit.

– Megpihenhetnénk, fiam – mondta egy elhagyott csőszkunyhóra mutatva.

A nyeregről előkerült az elemózsiás zsák, melyet Draskovichné tömött meg az éléskamrája legjavával; s a falatozást az ősi Mogorovich-fűszerezéssel nemesített dalmát borral öblögették, mely viszont Bilin vár grófjának a büszkesége.

Csillaghímes augusztusi éjszaka borult rájuk. A kunyhót ugyan kitakarította György, s kardjával friss szénát is kaszált az éjszakai nyugodalmuk alá, de a gyönyörű estétől egyikük sem akart még búcsúzni.

Néha a hallgatás bőbeszédűbb, mint a pelyva szavak. Jól tudta ezt Fráter Antonius, s hagyta, hogy ifjú barátjának a fejében a gondolatok felelgessenek egymásnak. Majd szólítja a fiú, ha a lelkét mardosó kérdéseknek önmagában nem találja válaszát.

Jókorát fordult már fölöttük az égi baldachin; a Nagymedve meg a Fiastyúk nagy porciót fogyasztott az útjából, mire György ajkáról a sóhajtások helyett szó jött.

– Mi az átok? – csörrent a hangja egy felettük kuvikoló bagolyra.

– Az áldás ellentéte, György fiam – felelte a remete a bagoly helyett, mely tovaröppent.

– Olyasfajta sorsszerűség, amit a csillagok parancsolnak?

– Ha hiszed, igen.

– S ha nem hiszek ezekben a babonákban?

– Sidera inclinant, nec necessitant... – mondták a régi bölcsek. – A csillagok hajlamot adnak, de nem kényszerítenek ... szükségszerűen...

– Akkor miért hiszik a kiművelt emberek is ezeket a badarságokat?

– Mert nem elég erősek a valóság megismeréséhez és elfogadásához, édes fiam. így talán boldogabbak az áldás utáni epekedésben, s jobbak az átoktól való rettegésükben.

– A Martinusevich-átok a tatárdúláskor keletkezett: anyám akkor élt őse, Márton tette a fogadalmat. Nagy szorongattatásában minden elsőszülött ivadékát az egyház szolgálatára ajánlotta; s a fogadalmát szegő utódai fejére szörnyű átkot szórt. Mártont a tatárok életben hagyták. Gyermekkorom esténként visszatérő meséi azoknak a Martinusevichoknak a szörnyű sorsáról szóltak, akik nem teljesítették ősünk szent fogadalmát. Altatódal helyett anyám ezek bűnhődését ismételgette. Én meg továbbálmodtam elborzasztó történeteit; de már én voltam az elátkozott, engem feszítettek kínpadra, engem húztak karóba, engem négyeltek fel, engem törtek kerékbe, engem szúrtak, döftek, aprítottak, míglen annyira fölcseperedtem, hogy elmenekülhettem az üldözőim, a kínzóim, a gyilkosaim elől: a várbástyák legmagasabb fokára, a tornyok ormára, télvíz idején is egy szál pendelyben.. . – így lettem holdkóros...

Fráter Antonius nem szólt közbe. Végighallgatta a Vajda-Hányadon történteket is, György hajmeresztő reggeli sétáját a vár fokán, s a nyúl-alvás eredetét, melyet maga is csodált az egészséges fiatalembernél, hiszen így csak a vének pihennek.

– Higgyek az átokban? – kérdezte végül is György.

– Nehéz lesz nem hinned benne, fiam. Anyád szavai az átok mérgét zsenge lelkedbe oltották, s erre nem ismerek ellenmérget.

Fráter Antonius behúzódott a kunyhóba. Kisvártatva egyenletes hortyogás hozta hírül, hogy az igazak álmát alussza. György a csillagokra meredt. – Sidera inclinant, nec necessitant... – mormolta. – Ez volt az első latin mondat, mely agyába vésődött.

Még egyszer számot vetett élete eddigi folyásával. A hajnallal együtt már meg is született benne az elhatározás.

– Atyám, a te utadat akarom járni! – köszöntötte a fehér ruhás remetét. – A tudás útját...

– Elegendő erőt érzesz magadban a valóság megismeréséhez, György fiam?

– Eleget ahhoz, hogy ne epekedjem az áldás kegyelméért, de kevesebbet, semhogy Márton ősöm átkát el tudnám viselni...

– Ezzel is megszerezheted a bölcsesség adta nyugodalmat.

A pálos atyák budai kolostorában, mely az avatatlanok elől az erdőrengeteg közepébe, a Szent Lőrincről elnevezett völgybe búvik, a neofita fehér kámzsát kapott, s némi áldást fényesen szerszámozott lováért, díszes gúnyájáért, ékes fegyverzetéért. Aztán indultak is tovább Fráter Antoniusszal Borsod vármegyébe, Sajóládra. Facipősen, gyalogosan, mögöttük a szamár vontatta kordéllyal.

A szerzetesi kámzsa bő redői elfedték György széles alakját. A kívül zsákzserű, egy darabból álló ruhában számos rejtekhely van, s neve is mindegyiknek: abime – a hónalatti zseb, húsnemű adományok számára; armenienm a pogácsák; precieme az olló és borotva; necessaire a gyógyszerek; proprette a zsebkendő s a discrete nevű zseb a csodatévő szentképek részére. A könyöktájon van a devote, melyben a kegyszerek tartandók.

Fráter Antonius hüledezett, amikor György egyszeri hallásra hibátlanul ismételte a rejtett zsebek francia nevét.

– Ennél hosszabb szövegeket is visszamondok én – dicsekedett nevetve az öreg remetének –, csak árulja már el, a pénzadományt melyik zsebbe tegyem?

– Isten mentsen, fiam, hogy a ruhádba rejtsd! Azt tiltja a fogadalmunk. Az ördög találmányát magunkon nem viselhetjük el. A hitvány pénzen legfeljebb taposhatunk...

Megállt, s tanítványa vállába kapaszkodva fölemelte facipős lábát. György a kopott saru talpára meredt. Ide mutatott Fráter Antonius reszketeg bütykös ujja.

– Látod ezt a kis reteszt? Ha kinyitod – így ni –, a sarok és talp üregébe rejtheted a pénzt. Ez a libertine. Vagyis szabados hely; mert így nem magadon hordod, csupán taposod az ördögi aranykígyó bűnre csábító tojásait.

György már a saját facipőit szemlélte. Azok sarkában is felfedezte a bőrrel fedett üreget.

– Fogjunk a tanuláshoz, fiam! Mondd utánam! Páter noster. ..
. Tanítványa rögvest vissza is mondta az egész imádságot.

– Ez csoda! – kiáltotta az öreg pap lelkendezve. – Ilyen felfogóképességgel még nem találkoztam. Mondd el, édes fiam, még egyszer!

György újra ismételte a Miatyánkot, hibátlan latinsággal.

– Édes fiam, ne kísértsük az égieket! De még egy imára szeretnélek megtanítani, ha nem terhellek: az Ave Maria kezdetűre!
György ezt is visszamondta, s Fráter Antonius csak másnap merte újabb imák tanításával fárasztani.

A szentlőrinci kolostorból üres kordéllyal s üres zsebbel indultak. Voltak falvak, ahol kövekkel hajigálták, s uszított kutyákkal zavarták őket tovább; s volt, ahol családi asztalhoz kapták a hívást. Gyűlt az elemózsia, s Fráter Antonius saruiban már a pénz is. Szentképért, gyógyírért, vagy csak szerény adományként. De György jobbadán az éhkoppot nyelte. Tanítómestere a vendéglátó házaknál folyvást mérsékletre intette, s a gyülemlő eleségből útközben is csak gyereknek való darabkákat engedett faldosni.

– Egyik fő erényünk, György fiam, a mértékletesség – intette –, s üres zsebbel és taligával nem érkezhetünk Sajóladra. Uralkodnod kell követelőző testeden!

Hallgatta az intéseket, a feddéseket. Éjszakánként szörnyű kísértések gyötörték a taligáról illatozó füstölt húsok garmada mellett, de a hiúsága az éhségénél is erősebb volt. Éhezett és gyengült. Jól táplált szervezettel kellemes séta lett volna ez az út, azonban koplalva, borra, fenyő vízre, sligovicára szomjazva kínkeservvé vált.

A Credót és Angelust még hibátlanul megtanulta, de a ministrálás szövegénél már cserbenhagyta a memóriája; a Misereaturt és a Confiteort folyvást összezavarta.

Fráter Antonius boldogan ismételgette tovább a szent szövegeket, cseppet sem neheztelt. íme, új tanítványán keresztül nem az ördög incselkedett vele. György jó képességű fiatalember, de az ő feje sem káptalan. Esendő, fáradó ember ő is. . .

György szattyáncsizmához szokott lába már tele volt sebekkel. A facipő kegyetlenül törte, s a felfakadt vízhólyagok genynyedni kezdtek. Minden lépése nyilalló fájdalommal kínozta. A fürgén lépkedő remetét deres reggeleken is inkább mezítláb követte. Így az út mentén, a hűvös gyepen poroszkálva fájós talpával is lépést tudott tartani. Persze alaposan felfázott: esténként a hideg lelte, s még a nyúl-alvásban is lázfestette rémképek környékezték.

Még Vajda-Hunyadon megtanították: „Panaszkodni csak a fehérnép szokott." Vacogó fogait összeszorította, s a szamár kötőfékjét csuklójára hurkolva követte mesterét. Az öreg pap ezüsthajjal keretezett tonzúráján megmegcsillant a fáradt őszi napsugár. Ha rászállt erre a barnára égett fénylő bőrre egy-egy nászrepülésben megfáradt bogár, a remete nem hajtotta el. Még a dongókat sem. Csak ment, ment, mormolva a napi textust – időnként a levegőben lapozva.

Györgynek ismeretlen volt ez a vidék. Azt tudta, hogy már Borsodban járnak, de Fráter Antonius vargaöltésekkel igyekezett a céljuk felé. Minden falut, majorságot, tanyát felkerestek, ahol a remetének ismeretsége volt. Közben Györgyöt a hideglelés meg a nátha is elhagyta. De a gyengesége vele maradt. Az elkísérte Sajóládig. Jártányi ereje is alig volt, mire a kolostorba értek.

Útközben oly sokat beszélt Fráter Antonius a pálosok rendjéről, hogy György lázgyötörte fejében csupán ennyi ülepedett le: Sajóládon van a novíciusképző, az öreg remete ezért vezette ide.

A kolostor a templom északi falának támaszkodott. Négyszög alakban építették, s egy udvart zárt körül, melyet kilenc láb széles keresztfolyosó szegélyezett. A csapóhídon és a jól vasalt tölgyfakapun áthaladva ezen a folyosón kellett bevárnia Fráter Antoniust, aki Nicolaus vikáriushoz indult. Közben egy szerzetes – a gvárdián – átvette tőlük az úton gyűjtögetett elemózsiát, s ezt mormogta:

– Deo gratias!

– Mikor vacsorázunk, testvér? – kérdezte tőle György.

– Holnap, ha Isten is úgy akarja. Ma péntek van. Nem tudtad?

Györgynek nagyot kordult a gyomra, de ezt már a vecsernyére konduló harang miatt a gvárdián nem hallhatta. Az újabb kérdést sem, mert tovasietett. Pedig György így méltatlankodott :

– Hát miféle vendéglátás honos nálatok? A péntek is nap, enni akkor is kell, embernek is, jószágnak is.

Fráter Antonius igyekezett feléje:

– Siessünk a templombal Te az ajtóban letérdelsz – ahogy oktattalak –, s minden rendtársunknak kezet csókolsz!

Harminc kézcsókot számolt. A szerzetesek énekeltek, imádkoztak, s megint énekeltek. Igen szépen, mélabúsan.

– Kár, hogy az ének szövege latin, semmit sem értek belőle – súgta Fráter Antoniusnak.

– Esztendő múlva te is fogod érteni – súgta vissza az öreg pap, aki a szertartást mellette térdelte végig.

A remeték földre szegzett tekintettel, imára kulcsolt kézzel lépdeltek ki a templomból. Fráter Antonius és György hozzájuk szegődtek. Egy boltíves teremben a legöregebbnek látszó remete falócára ült.

– Ez Fráter Nicolaus, a monostor vikáriusa – súgta Fráter Antonius, miközben a rend többi tagja félkörben a lóca mögé állt.

– Ecce homo novus!* – kiáltotta Fráter Antonius, s gyengéd mozdulattal érintette György vállát.

– Jer közelebb! – szólította a vikárius. György a jóságos arcú öregember elé térdelt.

– Ki vagy? – nézett az a szeme közé.

– Megfáradt ember – szaladt ki György száján, s csak utána mondta a Fráter Antoniustól tanultat: – Bűnös ember.

– Mindnyájan bűnösök vagyunk – felelte a vikárius. Majd tovább kérdezett: – Miben fáradtál el ily fiatalon?

– Az ide vezető út keresésében, atyám.

Ez megfelelt a valóságnak, bár az ősz pap korántsem György sebzett lábakkal átkoplalt hónapos gyaloglására gondolt, hiszen Budára még az ő köszvényes végtagjaival is legfeljebb egy hétbe telt az út.

– A Gondviselés elvezetett közénk – válaszolta. – Most arra felelj, mit óhajtasz tőlünk?

– Tudást, atyám – rebegte György. Az előbbi és a mostani térdelés már annyira kimerítette, hogy szédülő teste imbolyogni kezdett.

– Ha minden embertársunkat egyforma alázattal, egyazon szeretettel szolgálod, a téged illető tudást rendünkben elnyerheted.

– Ki szabja meg az engem illető tudás mértékét?

– A Gondviselés vezette enmagad. Mi, valamennyien, csupán a Gondviselés alázatos szívű szolgái vagyunk – felelte a vikárius, majd lassan körbefordulva kérdő tekintetével minden rendtársát végigpásztázta.

A tonzúrás fejek sorra beleegyezést bólintottak. Ekkor a vikárius felemelte bűnbocsánatosztó fekete pálcáját, s György fejére sújtott.

– Eris servus servorum!**

Felkelt a lócáról, s az avatott novíciushoz lépett.

– Kelj fel, Fráter Georgius, és kövesd az Urat! – kiáltotta, majd csókkal illette György két orcáját. A rendtársai is ugyanezt cselekedték. Cellájában gyalulatlan lóca és asztal a berendezés. Este étlen-szomjan úgy roskadt a padra, mint egy ledobott zsák. Csengettyűszóra és kopogásra ébredt. Egy mécses világít az arcába, melyet Fráter Antonius tart fölé.

– Kelj fel, fiam! – mondja, és mécse lángjával meggyújtja az asztalon levő mécsest, melyet Györgynek nyújt. – Fogd s kövess!

A boltíves folyosón sorra nyílnak a cellaajtók. Az imbolygó fények rőt világában a fehér kámzsás remeték árnyképe valószínűtlenül hosszúra nyúlik. Csatlakoznak a menethez, mely a kápolna bejáratánál torpan. A g vár dián kinyitja az ajtót.

– Ez a Szentlélek kápolnája – suttogja Fráter Antonius –, három oltár van benne. A középső a Szentléleké, a jobb oldali Szent Kataliné s a bal felőli Szent Györgyé. Ma ez előtt lesz az éjféli Vigília. György a te védőszented.

A szerzetesek ájtatos zsolozsmába kezdenek: . . .miserere mei Domine! Ez még mélabúsabb, mint a délutáni. De szép. Nagyon szépen hangzó. Benne zeng a férfifájdalom minden panasza. Szövegét nem érti, de a dallama az ő lelkét is vigasztalja, annak a sajgására is gyógyír... Önkéntelenül is velük énekel: – miserere mei Domine...

* íme az új ember!

** Szolgák szolgája leszel!

Az ének végeztével Fráter Antonius lép mellé.

– Meztelenítsd le magad derékig, a cordáig! – mondja vibráló izgalommal a hangjában.

Engedelmeskedik.

– Térdelj a védszented oltárlépcsőjére, fejed hajtsd a márványra, s erősítsd a lelked!

Egy ollót húz ki a csuhájából, s valami latin szöveget mormolva, körülnyírja tanítványa fejebúbját. Jólesik így pihenni, a hűs lépcsőkre borulva. Hallja, hogy a kőpadmalyon fasaruk csoszogása közeledik feléje. – Megint harminc kézcsókot kell adnom? – gondolja, s fektéből éppen emelkedni akar, amikor érces hangú kiáltás hangzik:

– Feri!*

Alighanem a vikárius úr, Fráter Nicolaus szólott – gondolja, s marad a lépcsőre borulva.

Meztelen vállát így éri az első korbácsütés, melytől felszisszen, és a háta is megvonaglik.

– Erősítsd a lelked! – hallja Fráter Antonius suttogását, de a melléje lépő újabb facipő koppanását is.

Az ötödik ütésnél már érzi, hogy vállán is, hátán is serken a vér. Fogát összeszorítva igyekszik tűrni a testét hasogató fájdalmat, mely tűrhetetlenné fokozódott. S már a füle mellett koppan a következő saru. – Hat, hét, nyolc, kilenc, tíz... – számolja ujjain a csapásokat.

Felugrana, ha volna még erő a tagjaiban, de a következő csapás után már csak kiáltani tud:

– Mi rosszat tettem?

Az oltár márványán vörös karikák gyűrűznek. Folyvást gyorsulva. Majd lassulnak s örvénylenek. Fekete mélységbe húzza ez az örvény. Szédülve hunyja be szemét.

Szakállas katonák rohannak felé. Kehükben kivont kard. hatja dühtől habzó szájukat, feneketlen gyűlöletben villogó szemüket. Hallja a vérittas rivalgást is. Egyre erősebben, tombolóbban, mintha az egész világ felbolydulna ellene. ..

– Mi rosszat tettem? – kiáltja újból, s válaszként felrémlenek benne anyja utolsó szavai: „Téged egyházi szolgálatra kötelez, Márton ősapánk esküje... Hogy enyhítsem az átkot, melyet az akaratosságod hívott ránk..."

Tántorogva hátrál. – Utolért Márton ősöm átka – villan át benne, amikor Monino két pisztollyal a kezében mögéje ugrik, s rásüti. Érzi hátában a páncélingén átütő golyókat, hatja Sforza Pallavicini őrgrófot; látja

Campeggio, Scaramuza, Mercada és Avila dühtől torzult arcát, a kehükben villogó tőröket, s újra jelkiált:

– Mi rosszat tettem? Hiszen az egyházat szolgálom... – hörgi még utána, mert kiáltásra sincs már ereje.

Ismét vörös karikák kezdenek gyűrűzni, örvényleni körülötte, folyvást gyorsulva és homályosodva a vaksötétségig.

A FÉNYHORDOZÓ

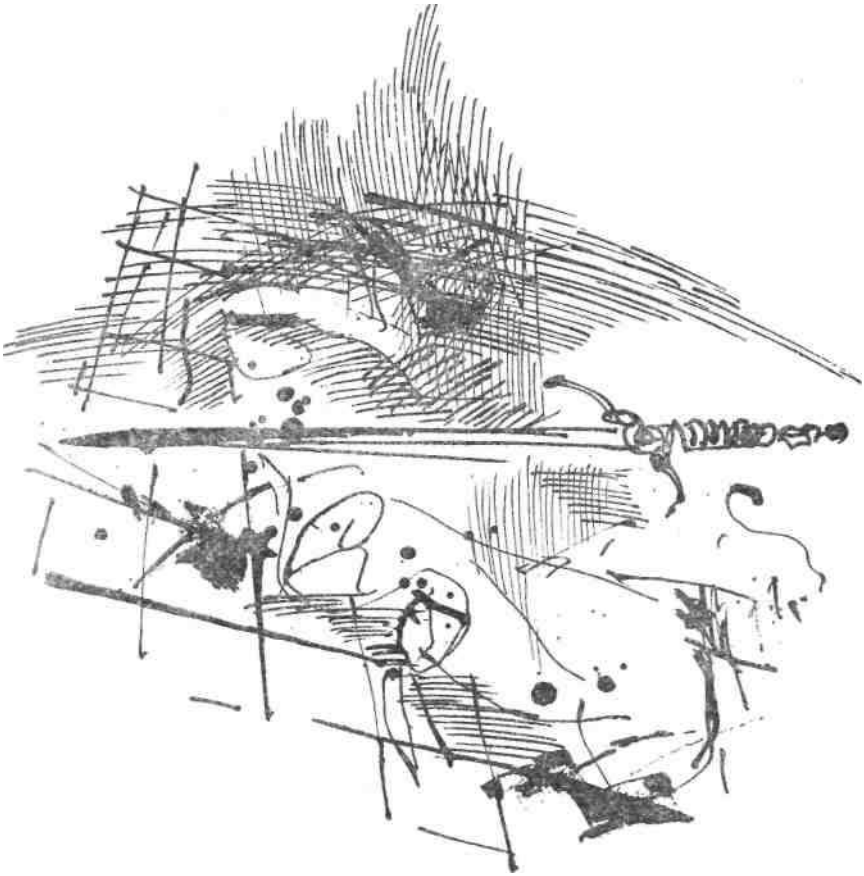

A SAJŐLÁDI REMETE

Csak a déli harangszóra ébredt. Nyilalló tagokkal. Időbe telt, míg az álomképek foszlányait kifésülhette a gondolataiból. A parányi csúcsíves ablakon beáradó világosságban Fráter Antonius tonzúrája fénylett. Két légy igyekezett egymás felé az öreg pap fejebúbján, mely feltehetően az egyetlen alkalmas hely volt itt a találkájukra. Ildomtalan viselkedésüket György hatalmas tüsszentése zavarta meg.

– Jó reggelt, atyám! – köszöntötte a lócán felkönyökölve. Minthogy mestere is a fekhelyén ült, kelni nem tudott tőle. – Rorátéra harangoznak?

– Nándorfehérvár emlékére, fiam.

– S atyám étlen-szomjan mostanáig vigyázta az álmom?

– Az éjféli flagellációnál önkívületbe estél. Csak a testedet hozhattuk ide. A lelked a múltadban vagy a jövődben kódorgott, ahogy a szavaidból kivehettem.

– Úgy rémlik, mintha korbáccsal vertek volna a templomban... Aztán meg alighanem a Márton-átkok teljesedésének egyikébe álmodtam magam, mint gyermekkoromban. Megint gyilkoltak, pisztollyal, tőrrel. De hiszen ezekről, atyám, már beszéltem Dalmáciában, együttes vándorlásaink során, barakkor még úgy hittem, ezeknek az álmoknak Vajda-Hunyadon végleg búcsút mondtam...

– A kápolnában csakugyan részesültél néhány korbácsütésben. A pénteki flagelláció rítusa szerint – mint avatott novícius, elsőként. Utánad valamennyien ugyanúgy megkaptuk az emlékeztetőt arra a péntekre, melyen Poncius Pilátus megkorbácsoltatta az igazságról bizonyságot tévőt.

– Valamennyien? Fráter Nicolaus, a vikárius úr is?

– Mint kétszázötvenhatodik esztendeje minden rendtársunk a pénteki napon – bólintott igent az ősz remete. – Mert éppen ennyi ideje, hogy Özséb esztergomi kanonok a Pilis hegyén lakó remetéket és a Mecsek vidéki Szent Jakab-kolostor szerzeteseit új rendbe gyűjtötte össze, magyar szerzetbe, mely Remete Szent Pálról nevezte el magát. Aztán XXII. János pápa Szent Ágoston szabályrendével s IX. Bonifác pápa a karthauziak szabályaival fokozta rendünk szigorúságát...

– Tehát minden pénteken Pilátus korbácsát emeljük rendtestvéreinkre?

– Erős lélekkel és még erősebb szeretettel, György fiam.

– És mikor ragadjuk meg Krisztus korbácsát, mellyel a kufárokat verte? Hiszen valamennyi főpapunk a szentségek kufárja. A pápa a legnagyobb kalmár közöttük.

Fráter Antonius nagy hirtelen György szájára tapasztotta tenyerét:

– Ez nem a mi dolgunk, édes fiam; elég baj, hogy mindezt jogosan mondhattad, de ezekről a bajainkról soha többé ne tégy említést! Még a testvéreink közt sem... Mert füle van a falnak, szeme az ablaknak... S ahogy az egyházunk kufáraira lesújt az Isten haragja, ugyanúgy a kufároké is elérhet téged...

– Mint ahogy Jézust is elérte Pilátus törvényházában. A legionáriusok kezéből ott kapta vissza kamatostól a templomudvarban kiosztott korbácsütéseit. „Szemet szemért, fogat fogért... s aki kardot fog, kard által vész el..." – így tanultam tőled, atyám, nemde?

– Így, így, György fiam; azaz mégsem egészen így... Hm. Különös meglátásaid vannak... az összefüggéseket illetően. Hm. Talán jobb lesz, ha egyelőre magadnak tartod meg az okfejtéseidet! Sokat, nagyon sokat kell még tanulnod, hogy a bölcsességet szavaid mögé tudd rejteni, hogy csak az hallhassa, akinek a füle beérett az igazságra.György önkéntelenül is a füléhez nyúlt. Enyhén szőrösek voltak a fülcimpái. Ezeket a szőröket simogatta.

– Az én fülem beért már az igazságra?

– A füled igen, de a szád még nem, György fiam – válaszolta Fráter Antonius, és nagyot sóhajtott. Kámzsájába rejtette a breviáriumát, s felállt. – Enned kell valamit, fiam, módjával, de tartalmasán! Nagyon lesoványított, legyengített az a lázas náthád...

Ezt György is érezte. Minden tagjában, különösen a lábaiban, ahogy talpra akart szökkenni. Szánalmas támolygás lett az igyekezetéből. Szédült. Az asztalba kellett kapaszkodnia.

– Remélem, jövő péntekig felerősödöm annyira, hogy a flagellációnál ne viselkedjem lány módján, ha Jézus korbácsütéseit érzem a hátamon!

– Pilátus katonáinak a korbácsát, édes fiam, hiszen te remete lettél, és nem kalmár – válaszolta Fráter Antonius feddő tekintettel, és kilépett a cella ajtaján.

Korbács, korbács... mindegy – gondolta György. – Vagy mégsem? Azok a római legionáriusok bizonyára éppoly jól forgatták a magukét, mint a végvári huszárok a karikás ostoraikat... Talán mégis jobb kufárkodásért kapni az ütéseket, mint a kalmárok fizetségéül... – mormolta magában. De mormogását a facipők kopogása elnyelte.

Fráter Antoniust a Nyitra vármegyei Felsőelefánt pálos kolostorába szólította a kötelessége. György pártfogó nélkül maradt. Igyekezett megszerettetni magát. Rendtársai kímélték a nehezebb munkától. – Meg kell erősödnöd, fráterkám – mondogatták, s az étkezéseknél – péntek kivételével –

kétszeres adagot mértek szilkéjébe, tányérjába. A péntek éjféli flagelíációkon pedig csupán jelképes suhintásokban részesült. Inkább csak a levegőt csapkodták körülötte; holott a vikáriust sem kivéve egymás hátára alapos ütésekkel sújtottak.
Valamennyi sajóládi rendtársa parasztivadék volt. Szűkös jobbágyporták neveltje, akit a sokgyerekes családból ide vezetett a vándorbotja vagy a szívét nyomó bánat. Mert mi választása lehetett, ha a szűkös kenyéren felcseperedve azt látta, hogy a munkát apja, anyja, testvérei is elvégzik, s ő csak élősködhet otthon? Az urasági hajdúk, cselédek a maguk gyerekét ajánlották, ha kiöregedtek, s gyermekben ők is bőviben voltak. A városi céhek és a falusi iparosmesterek még zártabb rendet alkottak, mint a nemesség. Maradt volna a végekre indulni: életet kockáztatni vagy adni a mindennapiért, esetleg a nemesi kutyabőrért, mert a király fizette várőrségekben valamely csudálatosan kirívó vitézi tettért néha – ezer közül ha egyet – nemessé tett a király. De ilyen kitüntetést a végvári hősök között Mátyás király halála óta nem sokan szereztek, minthogy a nemesi levélhez nemesi birtok is jár; Dobzse Lászlónak meg osztogatni való földje alig akad. A szerzetesrendek monostoraiban nyitott kapu várta a jobbágyfiúkat. Különösen a franciskánusok, kapucinusok és a pálos atyák fogadták őket szívesen. A kolostort övező földeken a novícius idő alatt mindenkinek akadt munka, s aztán – ha vérükké vált a rend regulája – mehettek a nagyvilágba, hol még egyetlen barát sem halt éhen. Gyógyítóra, vigasztalóra, tanácsadóra mindig szüksége lesz a népnek, s olyik nemesi udvarház is szívesen látja a kápsáló, kolduló barátokat, akik üres zsebbel-taligával sose térnek haza a kolostorukba.

A pálos atyák nagyobb része földműveléssel foglalkozott. György nem győzte csodálni veteményeskertjeiket, melegágyaikat, virágültetvényeiket s csakúgy a faiskoláikat, gondozott gyümölcsöseiket. De gabonaföldjeiket, kaszálóikat is értően művelték, s méneseik, gulyáik, nyájaik, kondáik, baromfitenyészetük az egész megyét ellátta tenyészállattal.

A sajóládi kolostor birtokain élő jobbágyok együtt szántottak, vetettek, arattak, csépeltek a „földesuraikkal", a szőrcsuhás, mezítlábas serény barátokkal; mert Magyarországon először a pálos remetéket kezdték a latin „fráter" helyett „barát"-ként titulálni.

György szívesen vállalta a paraszti munkát – közben eltanulta rendtársaitól annak minden csínját-bínját. Legszívesebben a lovakkal bajlódott. Fráter Nicolaus hamar rájött, hogy noví-ciusa a méneshez jobban ért, mint a remetéi. Hagyta, csinálja e körüli dolgát Fráter Georgius, ahogy jobbnak látja. Nem sok időbe telt, hogy a kupecek s kisvártatva a környék földes-

urai is – egymással versengve – az eddigi áraik sokszorosát fizették a barátok lovaiért. Hálából a vikárius úr Fráter Georgiusnak minden este leckéket adott. Előbb csak a betűvetésből s annak olvasásából, majd a latin nyelv grammatikájából is. Közben György memoriterként megtanulta a misekönyvet s a többi szertartás latin szövegét. Tavaszra már értette is.

A vikárius úr, a gvárdián, a könyvmásoló barátok – mert csak ezek beszéltek deákul – kezdték bevonni a társalgásaikba. György pedig buzgón olvasgatta a Vulgatát s a szentek történeteit. Rendszerint hajnalig. Amit nem értett, szót vagy mondatot, kijegyezte, s másnap, a roráté után megnézte a jelentésüket Báthory László magyar nyelvű Biblia-fordításában. Ezt a nagybecsű kéziratot már a múlt század közepe óta a kolostor könyvesszobájában őrizték egy vasládikóban. Az ismeretlen szöveget magyar megfelelőjével együtt aztán estig megtanulhatta a majorban.

Fráter Antoniust nyár eleji látogatásakor már latinul köszöntötte, s így is társalgott vele. Az öreg pap hüledezett, s örömmel javítgatta György mondatszerkesztési hibáit, melyek inkább az olasz nyelvben való jártasságát tükrözték.

– Nem ördöngösség, csupán szorgalom eredménye a tudásod, édes fiam. Lám, akad még hiba a latinságodban bőven – mondta vidáman nevetgélve.

Fráter Antonius elmesélte, hogy Dobzse László még a múlt esztendőben titkos szerződést kötött Miksa császárral, melynek értelmében a magyar trónt – Jagelló-örökös hiányában – a Habsburgok öröklik, viszont a Habsburg-család kihalásával birtokaikat a Jagellók öröklik. De a Signoria előtt nincs titok. Így Velence bizalmából Szapolyainé is csakhamar tudomást szerzett a Habsburg-Jagelló-egyezségről, s felbujtására a köznemesség olyan háborgásba kezdett, hogy a király ijedtében Szapolyai János grófot nevezte ki az ország főkapitányává. Azt is elmondta, hogy a hét hónapra született Lajos királyfit már nem kell frissen hasított félsertések langyos húsa közt melengetni. Ügy hírlik, élve marad. A prágai országgyűlés februárban már a cseh korona örökösévé nyilvánította, s a király szeretné a fiát mihamarabb magyar királlyá is megkoronáztatni.

György csupán azért figyelte ősz mestere szavait, mert latinul beszélt hozzá. Örvendezett, hogy érti, amit mond, de a világ eseményei iránt minden érdeklődését elvesztette. Nem is kérdezett az öreg paptól semmit. Annál többet kérdezősködött Fráter Antonius:

– Megszoktad már a reguláinkat?

– Könnyebb, mint annak idején Vajda-Hunyadon...

– Hát a böjtöt meg a koplalást?

– Igaz, hogy Mindenszentektől karácsonyig napjában csak egyszer lakhatunk jól tejes étellel, de azt nem tiltja a regula se, hogy napjában többször, sokszor ne ehessünk tejfelt, túrót, vajat, sajtot, ha éppenséggel nem lakunk jól – felelte György mosolyogva.

– S a hús nem hiányzik?

– Azt nem állíthatom, hiszen hetvened vasárnaptól húsvétig egyáltalában nem ehetünk, s aztán húsvéttól adventig is csak hetenként háromszor fogyaszthatunk húst; de a Sajóban sok hal úszik, és a halastavunkban is szépen gyarapodik a számuk, s a hal – bármilyen ízletesen készítjük is asztalunkra – a reguláink szerint sem számít húsételnek. A békacomb sem, a rák sem. Holott a Sajó kiöntéseiben csak úgy nyüzsögnek. . . Aztán igen szépen gyarapodik a baromfiállományunk. Nincs értelme túlszaporítani, így inkább megesszük a tojásaikat. Libáét, kacsáét, tyúkét. .. No, persze, csak nappal. Mert este a vacsora helyett csupán az ételt pótló ital vételére gyűlünk össze. . . – fejezte be nevetve.

– Bene, bene – helyeselt az öreg pap is vidám arccal. Aztán György szeme közé nézett: – Mondd csak, a másik nembeliek az álmaidat sem háborgatják?

– Ismét nyúl-alvással alszom, atyám. Nincsenek álmaim.

– De a nappalaid hosszúak...

– Sajna, azok is rövidebbek, mint szeretném. A könyvek rövidítik. A munkából meg én is kiveszem a részem. Ha a ménesnél vagyok, a könyvekről is elfeledkezem. Aztán meg el szeretném lesni ezt a sokféle mesterséget, amit a fráterek művelnek: a könyvmásolástól, az iniciálé rajzolástól-festéstől a szőrkámzsa és facipő készítésig; a lenszövéstől a malomkezelésig mindent, mindent. Pedig mennyiféle van még itt. Az olajütők, a borospincék kezelése. S még nem beszéltem a kertészkedésről, a földeken folyó munkákról s az állattenyésztésről. Hiszen a són kívül minden szükségletünket magunk állítjuk elő. Még a hetedhét országban csodált orvosságainkat is...

– Bene, bene... Van mit tanulnod, György fiam. Ha mindenben olyan szép előrehaladást mutatsz, mint az egyházi stúdiumokban és a latin nyelv elsajátításában, úgy a mi rendünkben sokkal fényesebb jövő áll előtted, mint amit a világi pályafutásod adhatott volna...

– Nem a jövőm végett vagyok én itt, hanem a jelen miatt, amivel sehogy se tudtam mit kezdeni. Most itt, a jobbágyi vadékok közt, kik testvéreim a rendben, s a földet túró parasztok között, kik társaim a munkában, sokkal otthonosabban érzem magam, mint a nagyurak társaságában.

– Éppen ezek a lelkedből fakadó szavaid mutatnak a fényes jövödbe, György fiam. Mert, ahogy a kardod csupán eszköz volt a haza védelmében, a tudásod sem lehet öncélú, ez lesz győzhetetlen fegyvered a nép védelmében.

György messzenéző tekintettel hallgatta ezeket a szavakat. Sokáig válasz nélkül is hagyta. Végre úgy érezte, helyre rakta a gondolatait.

– Egyszer Czestochowában már beszélgettünk arról, hogy ki mivel és miért harcol. Nekem Horvátország a szülőföldem, de hazámnak érzem Erdélyországot is, a Felvidéket is, ahol igen boldog napjaim voltak... Megkedveltem a Duna és a Tisza vidékét is, hiszen a Szapolyaiakkal arrafelé is gyakran időztem. A nép nyelvét mindenhol értettem. De arra nem tudnék válaszolni, hogy melyik az én hazám.. . Mert a főrangú családok véleményét – hogy csak az a hazájuk, ami a saját tulajdonukban van – már nem tudom magamévá tenni, bár az én őseim rangban valamennyivel vetekszenek...

– Nem is teheted, fiam. Hiszen szólásmondás a főúri udvartartásokban: Ubi bene, ibi patria... – Ahol jó dolgunk van, ott a hazánk...

– A nép is oda vándorol, ahol jobb a sorsa...

– Az állat is, György fiam. Ez a természet rendje. De a nép megdolgozik a jobb életért, s nem henyél here módján. A nép védi a jussát, s nem orozza el a másét. Ha ilyen akad közte, kiveti magából. ..

– A főuraink pedig úgy élnek, mint a dúvadak.

– Ezért gyűjtötte egybe rendünk alapítója, Özséb, a világ hívságaitól és az emberi gonoszságtól megcsömörlött remetéket, akik a hegyek barlangjaiba húzódva igyekeztek távol maradni a szennytől, mely szent egyházunkat sem kerülve már-már elönti a világot, mondván: – Ne egyedül keressétek a megigazulás útját, hanem a szeretetben, az igazságban egyesülve, a nép üdvére, kikből mindnyájan származunk. Mint egykor a Holt-tenger vidékén élt esszeusok tették: adjátok át eszméiteket a nép fiainak, hogy szellemi gyermekeitek továbbtaníthassák, irányíthassák, s ha kell, vezessék népünket az emberhez méltó életre!

– Tehát Özséb kanonok a szent életű remetéket a főurak és főpapok ellen mozgósította?

– Ez a kérdésed, György fiam, még a katonai nevelésed szemléletéből fakad. Rendünk alapítója nem harcra,hanem példamutató közösségi életre hívta az ismeretlenségben élő igazakat. A főrangúak: egyháziak és világiak a szeretet és igazság jegyében is vezethetik a népet, ha sugalljuk nekik, és példát is mutatunk. Hiszen Özséb kanonoki méltóságot viselt Esztergom-

ban, s Hunyadi János a magyar birodalom leggazdagabb földesura volt, és mindkettő – a maga módján – teljes életében népe üdvét szolgálta...

– A pálos remeték birtokain csakugyan minden az itt élő nép üdvéért van – jegyezte meg György.

– A birtokon élő nép üdvéért, fiam, vagyis az itt dolgozók a saját munkájuk gyümölcsét élvezik, teljes egészében. S ezzel válaszoltam is egy régi kérdésedre.. .

– Emlékszem, atyám! – kiáltott fel György. – Lengyelországban voltunk akkor, s én azt tudakoltam, miért nem juttatnak dús javaikból az ottani pálos atyák a koldulni kényszerülő horvátországi és dalmáciai testvéreiknek..,

– Most már tudod, hogy miért nem.

– Igen. Mert lengyel rendtársaink a birtokaikon dolgozó jobbágyok munkájának gyümölcsét nem ajándékozhatják el.

– Ha így cselekednének, az már politika lenne – s ez ellentétben állna rendünk célkitűzéseivel. Hitem szerint előbb-utóbb rendünk pusztulását eredményezné...Fráter Antonius szavai sokáig visszhangzottak Györgyben. Valami megvilágosodott benne a dolgok lényegéből; de érezte, hogy a teljes igazság megismeréséig még nagyon sokat kell tanulnia.

A pálosok nagy többsége csupán szerzetes volt. Lelkipásztorkodással nem foglalkoztak (kivéve a kunok térítését és magyarítását, melyre annak idején külön engedélyt kaptak). 1417-ben a pápa megengedte, hogy a pálosok a híveknek szentbeszédeket tarthassanak és meggyóntathassák őket. A novícius év elteltével, fogadalomtétele és felavatása után ezeket a jogokat György is elnyerte.

Fráter Antonius több ízben javasolta sok nyelvet beszélő fiatal rendtársának, hogy nézzen körül a nagyvilágban. Az öregebb remeték is invitálták, ha kiküldetésre távoli kolostorokba indultak. De György úgy érezte, többet tud ő a világ dolgairól, mint ezek a szent életű emberek, s mégsem eleget ahhoz, hogy embertársait tanítani, vigasztalni, testileg-lelkileg gyógyítani tudja. Egyszer aztán, amikor nem volt más módja az otthonmaradásra, őszintén megvallotta ezt a vikárius úrnak. S azt is, hogy félti a ménest, mely idegen kézben könnyen szétzüllik.

Fráter Nicolaus csak ennyit válaszolt:

– Te ismered a lelked, Fráter Georgius. Ha majd elég erősnek érzed, bizonyosan megnyitod a nép előtt. Addig végezd azt a munkát, amihez erőt érzesz! Végezte. A parasztokkal együtt. S este Szent Ágoston Vallomásait olvasta. A Sarlós Boldogasszony tiszteletére épült templomukban egyszer prédikált is, lengyel zarándokoknak, mert szerzetestársai közül senki sem tudott lengyelül. A lengyelek hírét vitték Krakkótól Czostochowán keresz-

tül Gdaáskig: – Bűvös erejű csodálatos lengyel hitszónok remetéskedik a Sajó parti pálos kolostorban. .. S ettől kezdve a lengyel pálos rendházakban Fráter Georgiust számon tartották. Üzentek, írtak is: tegyen náluk látogatást.

De a bölcs Fráter Nicolaus ezt nem szorgalmazta. Amit az egyházi s a világi tudományokból ismert, átplántálta kedves tanítványába. Most már csak szeretetet adhatott neki, s ezt záporozta is rá. Megnyitotta előtte az apátság titkos könyvtárát, melyben az apokrif és profán manuscriptumokat, kéziratokat, kódexeket őrizte: a korai egyházatyák és remeték feljegyzéseinek másolatait, a zsinatok jegyzőkönyveit; alexandriai Philo közléseit. De az avatatlan szemek elől rejtve itt találta György a görög filozófusok bölcselmeit is... S mindazt, amit a történetírók Hérodotosztól Josephus Flaviuson keresztül Tacitusig és Suetoniusig feljegyeztek. Elolvashatta Július Caesar öndicsérő sorait, melyek alvó katonalelkét ébresztgették; s beszélni tanulhatott Cicerótól, a szónoki beszéd csodálatos mesterétől. Fráter Nicolaus még csak fogadalmát se kérte, hogy az itt olvasottakkal ne zavarja a remeték lelki nyugalmát, hiszen Fráter Georgius amúgy is többet hallgatott a kelleténél. És dolgozott. Jóval többet a kelleténél. Csakúgy a könyvmásoló cellában, mint a műhelyekben vagy a földeken. Legtöbbet a lovak körül, a ménesben.Minden munka egyformán érdekelte. Egyedül a méhészetet hanyagolta. Annak feléje se nézett. Igaz, senki sem látta mézet enni. Pedig ez a barátok legkedvesebb csemegéje. Különösen nagyböjtben.

Egyszer váratlanul kirajzott egy méhcsalád, s csaknem halálra csípett egy ügyetlen jobbágyfiút, aki éppen befogni igyekezett. Fráter Georgius künn volt a ménesnél, ott hallott a szomorú eseményről. Fölugrott a mellette legelésző töretlen csikóra, s az ágaskodó vádló hátán mezítlábas saruban, csuhásan vágtatott a jobbágyportára. A fiú ágyánál három napot és éjt virrasztott. Maga főzte, párolta neki az orvosságokat s a borogató vizet; maga is cserélte rajta a borogatásokat, melyekkel visszaparancsolta a szerencsétlent az életnek.

– Milyen medicinákkal érted el ezt a csoda-gyógyítást? – tudakolta a vikárius úr, aki avatott ismerője volt a füvek erejének.

– Gyermekkori emlékek, atyám, Horvátországból -- tért ki György a válasz elől. Arcára a virrasztás annyira rávéződött, hogy Fráter Nicolaus tudásvágya kielégítésének szorgalmazását nem tartotta ildomosnak. De Sajólád népe az eddig is olyannyira kedvelt György barátot mostantól babonás tisztelettel köszöntötte. Fráter Antonius levelet küldött maga helyett. György szomorú szívvel olvasta a reszketeg kézzel rótt sorokat:

„...köszvény láncol lepoglavai cellám lócájára. A pálosok betegsége annyi év után engem is kikezdett. Holott én vajmi keveset aludtam bazaltkövekből épült kolostoraink celláiban; ha tehettem, inkább csak a szabad ég alatt pihentem a fáradalmaimat. .. Június 4-én még ott voltam Székesfejérvár ott a kétéves Lajos királyfi koronázásán: Bakócz Tamás érsek a koronázási mise közben olajjal felkente; azután a zászlósurak egymás után eléje járultak, hogy a kardot, a jogart és az ország-almát néki átnyújtsák. Evangélium után a nádor háromszor kérdezte: »Akarjátok-é, hogy Lajos herceg királlyá koronáztassák?« A jelenlevők lelkesen kiáltották: »Akarjukl« A gyermeket ekkor a trónra ültették, s a prímás és a nádor a koronát a fejére tette, majd aranyos kocsin a város falain kívül Szent Miklós egyháza elé vitték, és lóra ültették. A kardcsapásokat nevében a nádor végezte. A szertartás alatt az apja örömkönnyekre fakadt, de a megrémült fia többször is baljóslatú jajgatásba tört ki... Erről jut eszembe, hogy királyunk a német császárral még a múlt év novemberében újabb szerződést kötött, melyben részletesen szabályozták az előző évi megállapodásukat, hogy Anna hercegnő Habsburg férjet kap, s Lajos királyfi Habsburg feleséget. Ezt repeső örömmel Hening úr újságolta, aki nagy becsben áll a királynál, s most Török Imrének hívatja magát. Az ő tanácsára bontotta föl – bizonyára az udvar kedvéért – Corvin János özvegye a leánya és Szapolyai György között létesült eljegyzést, s Hunyadi Erzsébet hercegnőt még a múlt év végén Palóczi Mihállyal jegyezték el. De a gyermek menyasszony néhány hét múlva meghalt..."

György előtt összefutottak a betűk. Eddig a cellája ablaka alatt állva böngészte a levelet,' mely kihullott elernyedt ujjai közül. Keserves zokogással borult az asztalára. Éppen az ebédhez csengettek, de Fráter Georgius a refektóriumban még a vacsorát pótló ital vételére se jelent meg.

Múltak az évek. A homokóra és a kolostor napórája csak a munka rendjére figyelmeztetett, s Fráter Georgius csupán az ünnepeket tartotta számon. Meglepődött, amikor a vikárius egy hétköznap reggelén a cellájába lépve ünnepi misére invitálta.

– Te Deumra gyűltünk egybe, testvérem, jöjj a kápolnába!

Fráter Nicolaus görnyedő alakját szokása szerint kérdezés nélkül követte. Valamennyi szerzetestársa ott volt már. Felcsendült az ének:

Te Deum laudamus...

A sekrestye ajtaján Fráter Antonius lépett ki. Miseruhában. A Szentlélek oltára előtt térdet hajtott, majd továbbindult a kápolna bal oldalán levő Szent György-oltárhoz. Itt celebrálta az ünnepi misét, melyben Fráter Nicolaus és a könyvmásoló remeték is segédkeztek. Aztán elkövetkezett a

szentbeszéd ideje, s Fráter Antonius elmondta, miért jött ma ide, miért tartanak Te Deumot:

– ...Szent György lovag legyőzte a bűn sárkány kígyóját, majd Kis-Ázsiában a pogányok ellen viaskodva hitéért az életét áldozta. Azóta, immár ezerkétszáz esztendeje, a hitünkért harcoló lovas katonák védszentje. A mi György testvérünket is a szent lovag vezette a pogányok ellen, s ő vigyázta életét a szörnyű viadalok gyilkolásai közepette. Lépteit is ő irányította a magyarok szerzetesrendjébe, hiszen a pogányok már István koronájának az országát tépázzák...

György érezte, hogy minden szerzetestársa feléje fordult, valamennyinek a szeme rászegeződött. Egyedül ő nézte a prédikátort. Az aggastyán kipirult arccal, bronzkolompra emlékeztető hangján folytatta:

– György testvérünk katonaként méltónak bizonyult védőszentje nevére; reméljük, hogy szerzetünkben is méltó marad hozzál Népünk és rendünk a szeretet és az igazság bajnokát várja, aki diadalmaskodik a bűnön, és honfitársai életét – bármilyen nyelven dicsérjék is az Istent – embersorsra emeli.

Fráter Antonius most előrelendítette a karját, s köszvény-bütykös ujjával rámutatott:

– Fráter Georgius! Ma van négy esztendeje, hogy ebben a kápolnában a szeretet, az igazság szolgájává fogadtunk. Az elmúlt négy évben kimutattad zárkózott lényed értékeit; s a Buda-Szentlőrinc-i atyák – kik vitézi kardodat őrzik – méltónak tartanak az egyházi és világi tudományok továbbtanulására, s majdan pappá szentelésedre. Engem bíztak meg, hogy döntésüket közöljem itteni elöljáróiddal és veled. A szentlőrinci atyák óhajára az egész rendünk minden vagyona, pártfogása téged fog segíteni, a te utadat egyengeti, mert remetetársaink benned a szeretet és az igazság bajnokát remélik elkövetkezőnek.

Fráter Antonius visszafordult Szent György oltárához, és folytatta a misét. A kápolna ólomba keretezett üvegablakai beleremegtek a barátok ujjongó énekébe:

Te Deum laudamus...

Fráter Antoniusnak a szamara is megvénült. György hiába kérte ősz mesterét: üljön fel a taligára, kímélje köszvényes tagjait – az aggastyán inkább hűséges társát, a kókadt fülű csacsit kímélte. Többet pihentek, mint mendegéltek.

Az 1510 esztendőben szokatlanul hosszúra nyúlt az ősz. Langyos nappalait derűs fény aranyozta. Az öreg és a fiatal remete egyaránt a természet szerelmese volt. Értő csodálója a borsodi ősz fanyar pompájának. Útjuk egy-egy különösen megkapó szakaszán órákra nyúlt a pihenésük. Fráter

Antonius már örökre búcsúzott a tájtól – hol egykor novicius idejét töltötte -- György pedig úgy érezte magát, mint aki először hagyja el a szülőhelyét.

Ahogy elhagyták a sajóládi apátság birtokait, jólétben viruló falvait, útjukat mindenütt ugyanaz a sivár táj szegélyezte: töretlen földek, melyeken néhány tehén erőlködött faekével barázdát szántani a vetés alá, s az ekék szarvánál rongyos gúnyájú parasztok. A falvakban rozzant viskók, ínséges tekintetű asszonyok, mezítlábas, folt hátán foltos ruhájú gyerekek, koravén arcúak.

– Négy év alatt ilyen nagy nyomorúságba süllyedt ez a nép? – tűnődött György hangosan. – Hiszen az elmúlt három esztendőben igen kedvezett az időjárás a paraszti munkára. Akkora termések voltak, hogy nem győztünk hozzá csűrt, magtárt építeni. Itt meg minden gyerek arcáról az éhkopp rí le. ..

– Annak előtte sem voltak jobb sorban, csakhogy akkor még te is lóhátról nézted őket, s a lovad ritkán járt lépésben – felelte Fráter Antonius.

– Bizonyosan így kell lennie, atyám. Mert négy esztendő alatt ennyire nem romolhat le a nép állapota, hacsak ellenség nem pusztítja.

– Pusztítja, fiam; folyvást, amióta én élek... A nemesek, a főurak, s a főpapságunkat sem mondhatom kivételnek. A pálosok birtokain minden pórcsalád élvezheti a munkája gyümölcsét. Ha ínséges esztendők következnek, a közösből segítünk. Te jobban tudod, miként sáfárkodunk, mint én, aki csak pihenni járok a kolostoromba. Most négy esztendeig jólétben élő emberek között éltél. Virágzó falvakban jártál. Gondosan művelt földeken tapodtál, s eszedbe sem jutott, hogy másfajta földesurak is léteznek, mint a pálos atyák.

– Tehát az egész ország ilyen nyomorult állapotban van? – kiáltott fel György.

– Én most jöttem rajta keresztül, fiam. Vannak vármegyék, hol a pórok állapota ennél is siralmasabb, s akad olyan is, ahol a nép sora emberséges, ha földesura is az...

– A Hunyadi-birtokokon milyen az élet?

– Ilyen néven a vármegyék már nem tartanak nyilván földeket..

– Nem értelek, atyám. Csak nem vált meg a nevétől Corvin János özvegye?

– Frangepán Beatrix mindenétől megvált, fiam – felelte az ősz pap, s nagyot sóhajtott.

Frater Georgius

György megrántotta a szamár kötőfékjét, s az állat nyakára dobta. Az öreg csacsi azonnal legelészni kezdett. György pedig két kezével a taliga oldalába kapaszkodva meredt Fráter Antoniusra, aki lehorgasztott fejjel szintén a leptikának dőlve ácsorgott.

– Azt hittem, testvéreink tájékoztattak a világ dolgairól – mondta Fráter Antonius, zavarában köszvénycsomós ujjait simogatva. – Nos, Corvin János özvegyé még a múlt év elején férjhez ment Ulászló királyunk nővérének a fiához, Georg von Hohenzollern brandenburgi őrgrófhoz...

– Ezt a házasságot Emerich Hening úr hozta össze! – sziszegte György felindultan.

– Lehetséges, hogy Török Imre úr sugallta, de az ötletében királyunknak bizonyosan kedve telt, mert őfelsége telepítette le udvarában az unokaöcscsét, és az özvegyült hercegnét is őfelsége invitálta Budára. ..

– S most hol van Beatrix asszony?

– Higgyük, fiam, hogy a mennyeknek országában, hiszen jótét lélek volt...

– Ő is meghalt? – hördült György elcsukló hangja. – Hat esztendő alatt az egész Hunyadi-család kipusztult?

– A Mindenható akaratában meg kell nyugodnunk, fiam!

– Meg kell nyugodnunk? – kiáltotta György az ősi lázadás hangján, mely az emberi lélek legmélyéről fakad, s arcát az ég felé fordítva csak befelé omló könnyeit tudta nyelni.

A magasban vadludak csapatai húztak dél felé, V betűs alakban. Feleletként csupán biztató gágogásuk hallatszott. Miután György a taligára borulva elmormolta Frangepán Beatrix lelkiüdvéért az imádságait, Fráter Antonius a válláta tette reszkető kezét:

– Induljunk, fiam! – szólalt meg halkan.

– A megnyugvás maga a halál, az ország halála... – mondta György, mialatt a térdeplésből felcihelődött.

– Ezt a gondolatodat már a kegyelem sugallta, édes fiam. A népért, az országért fáradhatatlanul tevékenykednünk rendeltetett, mindhalálig.

– A Hunyadi-vagyonnal országunk egyharmada került német tulajdonba... – folytatta György panaszosan, ahogy elindultak.

– Ulászló őfelsége bizonyára szentesíti. Hiszen ezzel a brandenburgi őrgróf személyében a maga és Lajos királyfi számára is hatalmas támaszt biztosít.

– A Szapolyaiak ellen?

– Mindenki ellen, aki fia királlyá koronázásának a jogosságát kétségbe vonná – válaszolta az öreg remete egykedvű mosollyal.

– Vajon mit szól ehhez a szepesi gróf? – kérdezte György még mindig izgatott hangon.

– Az ország főkapitánya? Megköszönte a magas méltóságot, melyet huszonhárom éves fővel még senki sem ért el. ..

– Nádorrá választották?

– Erdélyország vajdája lett.

– A Szapolyai-vagyonnal együtt ez is fölér egy királysággal – válaszolta György elgondolkozva –, s ha János gróf megnyeri a székelyek bizalmát, még István koronáját is a fejére teheti – tette hozzá némi hallgatás után.

– A köznemesség most is Szapolyai János pártján van; hiszen az erdélyi vajdának is Werbőczi István a Cicerója.

– Az a beregi prókátor valóban kiváló szónok. Amikor Fráter Nicolaustól megkaptam Cicero beszédeit, nekem is eszembe jutott az öt év előtti országgyűlésen hallott szónoklata, melyben a szabad királyválasztást követelte...

– Azóta sok olyas beszéddel tüzelte a magyarokat.

– Szapolyai Istvánná sohasem fukarkodik az aranyaival, ha a fiáról van szó – szólt közbe György.

– Werbőczi olyasfajta ember, mint a borotva... a fölösleges szőrzetét mindenki eltávolíthatja vele, de használat után gondosan vissza kell zárni a tokjába...

– Mert a gazdáját is megsebezheti – egészítette ki György az öreg pap gondolatát.

– Erről te se feledkezzél meg, fiam, ha a közeledbe kerül! S arról sem, hogy aki a nagyurakhoz dörzsölőzik, hogy hozzájuk férkőzhessen, elébb a pórok nyakára kell hágnia...

Sajóladtól Budáig nem nagy a távolság a magyar király birodalmában. Györgynek mégis elegendő volt ez a séta, hogy felmérhesse, milyen állapotban van az ország. Jobbágyok, vásárra igyekvő kalmárok és kézművesek panaszától visszhangzott. ..

– Csakugyan siralom völgye – sóhajtott az útjuk végén –, ínség, nyomorúság, betegség, tudatlanság...

– És feneketlen gyűlölet – tette hozzá Fráter Antonius.

– Igen, atyám. Ha az emberek így mernek beszélni az egyház szolgái előtt, akkor az úrgyűlöletük már fehérizzásig hevült.

– A nápolyi asszonynak köszönhetjük, György fiam, meg a nyomában járó velencei kalmároknak.

– Nem értelek, atyám – csodálkozott rá György.

– Jer, üljünk le ezen a tisztáson, s gyönyörködjünk szentlőrinci testvéreink klastromában! – mutatott Fráter Antonius az eléjük táruló völgy kopaszodó fái közül kibukkanó ódon épülethalmazra.

– Elég, ha az Angelus idejére érünk le – felelte György a napra pillantva, és leültek egy villámsújtotta fatörzsre.

– Nos, fiam, a nápolyi asszony kedvéért építtette Hunyadi Mátyás, amit Budán és Visegrádon láthatsz. Mert amilyen nagy királyunk volt, olyan hiú is volt. Egyébként úgy vélem, az uralkodói nagyságnak egyik alapja éppen a hiúság bocsánatos bűne. Lesz most rá idődd, hogy olvasott fejjel vedd számba Mátyás budai és visegrádi építkezéseit s azok berendezéseit. Aztán gondolj utána, mennyibe kerülhetett, s kik izzadták ki az árát! De ne állj meg a gondolkodásban, hanem emlékezz vissza Trencsénre s a Szepes várában látottakra!

– Emlékszem, atyám, bár nem szívesen...

– Valamennyi újgazdag főúr, akivel Mátyás körülvette magát, mert ezek voltak többségben – az egy-két, Frangepán Bernardinhoz hasonlót kivéve –, igen, mindnyája az új módit majmolta: a firenzeit, a velenceit, az olaszt – folytatta Fráter Antonius hevülten, s köszvénybütykös reszketeg ujjaival az említett divatok stíluselemeit igyekezett a levegőbe rajzolni. – Váraikban, palotáikban a pogány Hellász és Róma kincseit halmozták fel. Láthattad Corvin János lepoglavai várkastélyában. Tudod, hány aranyat fizetett János herceg azért a Prométheusz-szoborért, melynek kezébe az esti fáklyát szokták tenni? Az árából egész Borsod vármegyében eltüntethetnéd az ínséget. S a velencei kalmárok folyvást hordták ide Itália kincseit, s még ma is hordják. Hogy mi mindent, azt Hedvig hercegnő udvarában láthattad, és láthatnád a többi főúri udvarban is, elsősorban Esztergomban, Bakócz bíboros úr őeminenciájánál, akinek a legtöbbet kell mutatnia, hiszen ő jobbágy-ivadék...

– S aki a nagyurakhoz dörzsölődik, hogy hozzájuk férkőzhessen, elébb a pórok nyakára kell hágnia – idézte György mosolyogva Fráter Antonius szavait. Keseredett volt ez a mosoly. Majdhogynem sírva fakasztotta mindkettejüket.

– Igen. Mindnyájan a jobbágyaikat tapodták; előbb a királyi udvart majmoló főméltóságok s a cicomát áhító asszonyaik. Aztán továbbterjengett az epidémia... Ellepte a nemesi udvarházakat, a városok gazdagult polgárházait is. Miért kivételezett volna a főpapjaink rezidenciáival? Hiszen azokat is emberek lakják; nagyon is gyarló emberek... Mindnyája Velence féktelen aranyéhségét elégíti. Szent Márk kalmárai újabb és újabb ínycsiklandó fűszerszámokkal, testet-lelket kápráztató és kábító cicomás

ruhaneműkkel, képekkel, bútorokkal s fejedelmekhez illő ékszerekkel csábítják urainkat a földön zabolátlan pazarlásra s a túlvilágon az örök kárhozatra. Mert végül is népünk szörnyű nyomor kásáért ez a fizetség. így zabálja fel a velencei arany kígyó elébb testünket, lelkünket, majd az országunkat is.

A kimerültségtől lihegve hallgatott el. Nem a gondolata, a lélegzete fogyott ki.

György a szunnyadó aranykígyóra gondolt, melyről nem most hallott először.

– Mehetnénk, atyám! A szentlőrincieket így még napvilágnál köszönthetjük...Az ősz pap ráemelte tört fényű szemét.

– Ora et labora,* György fiam, országunkért s nyomorodott népünkért! – suttogta alig hallhatóan.

– Nem jól érzi magát, atyám? – hajolt hozzá közelebb György.

– Én már nagyon jól vagyok, édes fiam – válaszolta Fráter Antonius még halkabban, s kékeres kezét a szívére szorította.

György a másik csuklóján az érverést tapintotta, de ujjai már nem érezték a megfáradt szív dobbanását.

– Cave!** – suttogták a lilaszínű ajkak.

– Mitől, atyám? – meredt rá György, s fülét Fráter Antonius szája elé tartotta.

– Az aranykígyótól... Cave... cave... ora et labora!...

Fráter György az aggastyán hűlő testét úgy tartotta a karjában, mintha az élete legkedvesebb emlékét vigyázná. így is fektette le a lombhullató tölgyerdő puha avarjára. Szemét lefogta, állát felkötötte. Amikor kihűlt a test, gondosan összehajtotta a kendőt, s vadul zakatoló szíve fölé a csuhájába rejtette. Aztán két gyertyát vett elő a taligáról, és a zsebéből kovakövet meg taplót. Tüzet csiholt. Száraz mohával lobbantotta lángra a halott feje mellé tűzött gyertyákat, s letérdelt.

Imádkozni kezdett, de imáiba a hulló falevelek suhogása hajnalig belesuttogta: „Cave... cave! – Ora et labora!" Benső hallásában meg folyvást a halott remete intette: „Óvakodj az aranykígyótól!"

A gyertyák már csonkig égtek. Pirkadatkor a szamár után nézett, hogy a taliga elé fogja. Szelíden szólongatta. Mire rátalált, a derék állat kihűlt tetemét már csaknem befedték az őszi szél kergette falevelek.

Visszament a taligához. Nem volt azon őrizni való érték. Karjába vette Fráter Antonius porhüvelyét, s megindult vele a szentlőrinci völgyben búvó kolostor felé.

Terhe a lejtőn gyorsította lépteit. A kelő nap bíbora felé haladva mégis úgy érezte, hogy a mindjobban fénylő, izzó koronggal együtt emelkedik a végtelen magasságba.

A Szent Lőrincről elnevezett budai völgyet a nép Zugligetnek hívja. A százados tölgyrengeteg közepette valóban csendes zugoly ez a völgy. Földjét a pálos remeték szorgos munkája földi paradicsommá varázsolta. A féltő gonddal óvott gyümölcsösök, s azokon belül a kolostorépület körüli veteményes- és virágoskertek érdemelték ki a liget nevet.

Fráter Georgius a főapáttól két megbízást kapott: látogassa a budai felsőbb iskolát, s igyekezzék a hittudományok examenjeit, vizsgáit mihamarabb letenni, közben tanulmányozza a görög grammatikát, s ha ideje engedi, filozófiát, matematikát, asztronómiát is hallgathat; a kolostorban pedig segédkezzen a könyvmásoló remetéknek.

A budai iskola királyi pártfogással működött. Hunyadi Mátyás idején ez még a tudós professzorok kincstári javadalmazását jelentette, de Dobzse László uralkodása idején ettől már felkophatott volna az álluk. Most Buda városa fizeti a tudósokat. Köztük a tudományoknak oly jeles művelőit, mint Tobriacher Ulrik és a freisingeni Grynaeus Simon.

György szorgalmasan hallgatta az előadásaikat. Retorikát és poétikát is tanult, bár ezeket a tárgyakat a főapát nem ajánlotta figyelmébe. Reggeltől délutánig az iskolában időzött, akkor hazasietett a klastromba, s néhány órán át manuscriptumokat készített, vagy iniciálékat festett.

* Imádkozzál és dolgozzál! ** Óvakodj!

Utóbbiakban különösen öröme telt, neki is, az apát úrnak is, aki Fráter Georgius rajzait és ecsetvonásait gyönyörködve szemlélte. Cellája mécsesét éjszakába nyúlóan égette. Jegyzetei alapján ilyenkor emésztette meg a skólában felhabzsolt ismereteket, melyek segítségével – Tobriacher Ulrik professzor útmutatása alapján – a sajóládi könyvtárban olvasottakat is egyfajta rendbe szedhette.

Elméje pallérozódásával nőtt a tudásvágya. Esztendő múltán a teológiai tárgyakból dicséretes eredménnyel vizsgázott, s áldozó pappá szentelték. A szertartás után magához rendelte a főapát :

– Itt az ideje, Fráter Georgius, hogy tudásodat a hívek s a világ négy táján munkálkodó rendtársaink javára kamatoztasd!

– Engedtessék meg, atyám, hogy a tanulmányaimat valamely univerzitáson folytathassam, s hiányos tudásomat kiegészíthessem!

– Kérésedben egyedül nem dönthetek. Ehhez szerzetestársaink, illetve a konvent beleegyezését is kérnünk kell – válaszolta a főapát –, hiszen továbbtanulásod költsége a közösségünket terheli – tette hozzá magyarázóan.
A zugligeti kolostor legnagyobb helyisége a refektórium. Itt gyűltek össze a remeték.

– Fráter Georgius szól hozzátok, testvéreim. Ügyében legjobb belátástok szerint döntsetek! Így rendünk érdekei szerint cselekedtek – mondta a főapát, s átadta a szót Györgynek, akit a főapát szavai teljesen váratlanul értek, hiszen a sajóládi rendházban a konventhez intézett kéréseket mindig a vikárius ismertette.

A szerzetesek zöme tanulatlan jobbágyfiú, a többi viszont nagy műveltségű, nem egy közülük valamely tudományágnak tudós doktora. S a konventen titkos szavazással nyilvánított véleményük fellebbezhetetlen – villant át Györgyben, amikor szólásra emelkedett.

Ez volt az első magyar nyelvű szónoklata. Felhasználta mindazt, amit a retorikából tanult, hogy ezt a heterogén gyülekezetet az igazáról meggyőzhesse: neki még tanulnia kell – a hallgatói verejtékes munkájának a gyümölcse árán is... Páduában, Bécsben vagy Krakkóban. .. még legalább két esztendeig. S addig fizetni kell érte a magas tandíjat, szerény ellátási költségeit. Holott máris a munka dandárjában lenne a helye. Fiatalon, ereje teljében... De a Legnagyobb Tanító az életével példázta követőinek, hogy az emberi elme mely korban érik tanításra, ő mintegy harmincesztendős volt – Szent Lukács evangélista szerint –, amikor tanítani kezdett... Vajh gyarló magunknak szabad-e hamarább?
Beszéde közben előbb a főapát szemei közé nézett, majd tekintete valamennyi szerzetestársát felkereste. Egy órába telt, mire úgy érezte: minden remete egyetértését megszerezte.

A titkos szavazás bizonyította, hogy nem tévedett: egyetemi tanulmányait engedélyezik, s a költségeket rendháza vállalja.

– Bármely univerzitáson, Fráter Georgius – tette hozzá a főapát.

– A Jagelló egyetemen szeretnék tanulni, Krakkóban! – szaladt ki György száján; s bár később is gyakran jutott eszébe a kérdés: miért éppen Krakkóban?. De magának sem válaszolt rá soha.

A KRAKKÓI JAGELLÓ UNIVERZITÁSON

Északnak fordulva a tokaji szőlősgazdák borral telt hordókat szállító szekerei nyomába szegődött. Ezek a járművek századok óta gördülnek a lengyel királyok udvara felé, ezen az úton, melyet a Magas-Tátra, lejtőin egy ősi nép vigyáz, a székelyekre olyannyira emlékeztető gorálok. Aki magát és áruját épségben akarja átjuttatni Lengyelhonba, az égnek ajánlott imádságán kívül ezeknek a bocskoros, fehér halinanadrágos, zekés, nyáron pörge kalapos, télen bundás-kucsmás, hat láb magas lenszőke gorál legényeknek is illő ajándékokkal kedveskedik. . . így aztán nem hullanak a kocsikra százados fenyőtörzsek – melyekből a gorálok azokat a barátságos szállást kínáló takaros házaikat építik; a lovaikat sem tépik szét csapdával fogott s hetekig ólakban éheztetett farkasok... A gorálok pártfogását megvásárló utast még az irdatlan magas Kasprovy Wierch oldaláról lezúduló hógörgetegek sem nyelik el.

Parányi falucskában szállt meg – a tokaji szőlősgazdák példáját követve. Zakopane minden házában kényelmes fekhely várja az utast, ősidők óta. A kalmár többet – hegyeket szelő egész útja biztonságának árát fizeti ezért a fekhelyért; az egyszerű vándor kulacs borral vagy némi pénzmaggal is megválthatja éjszakai nyugodalmát.

A fehér kámzsás pálos remetétől semmit se fogadott el a gorál néne. Hogyisne! Mit szólna a czestochowai Fekete Mária, ha a szolgája vendégül látásáért fizetséget kérne? Megetette ostyepkával, rozscipóval, megitatta borovicskával, mézsörrel, s bárhogy tiltakozott is György, az öregasszony kis unokája a lábait is ápolásra fogta.

A tyúkokkal feküdtek, azokkal is keltek. így a szekeres gazdák szerszámolása közben a falucska kies fekvésében is gyönyörködhetett: Zakopane déli oldaláról emelkednek a Sziklás-Tátra hegyei, keleti szélén az Antalowka-hegy áll, s északnyugati oldalról a Gubalówka-hegy magasodik.

– Az a hófödte hegycsúcs a Reglek felől a Giewont, szentatyám – magyarázta a gorál kislány, aki este a hosszú gyaloglásban fáradt lábait mosta, s utána faggyúval bedörzsölte.

– Értem a szódat, gyermekem, csaknem mindent, hiszen lengyelül beszélsz, de más fordulatokkal, más kiejtéssel, mint a krakkóiak.

– Én gorálul beszélek – pentyegte a lányka –, a lengyelek még a világon sem voltak, amikor itt már gorálok éltek – tette hozzá olyan méltósággal, olyan gőggel a hangjában, mintha a velencei Ötszázak egyikének a lánya beszélne az őseiről.

– Bizonyosan így van, kislányom, nyilván az öreganyádtól hallottad, s az is az övétől... – válaszolta György kacagva, s közben székely szavak,

nyelvfordulatok ötlöttek eszébe, melyeknek a magyar nyelvben nyomát sem lelte. – A székelyek is ilyesfélét mondtak magukról – gondolta –, őseiket Csaba királyfi vezette Erdélybe, mikor még a magyarok, ha éltek már, valahol az ázsiai pusztákon száguldoztak. ..

Útközben többször is eszébe jutott Fráter Antonius figyelmeztetése: „Te lóhátról láttad a nép életét, s a lovad ritkán járt lépésben..." – Gyalogszerrel, facipőben járva-kelve csakugyan más képét látjuk a bennünket környező világnak. Őszintébben mutatkozik az arculata embernek, állatnak, természetnek – állapította meg, s igyekezett még jobban rácsodálkozni erre az őszinte világra.

Krakkóban a Jagelló Univerzitásra sereglő nemes ifjak s a jómódú városi polgárok fiai a Bursa Hungarorum nevű társasházban laktak. A Bánfiak, Csákiak, Újlakiak s a Fuggerek szálláshelyére György nem is gondolhatott. Még ha facipője talpaiban a libertine aranyakkal lenne tömve, akkor se. S korántsem a Bursa Hungarorum borsos szállásdíja miatt. Hiszen szerzetestől Európa-szerte nem illik fizetséget elfogadni a vackáért. De ezek az ifjoncok percig sem tűrnének maguk közt egy csuhást. . .

Úgy-ahogy ismerte a várost. Tudta, hogy Krakkóban a czgstochowai pálos atyák a Wawelban szoktak vendégeskedni. így van ez már Nagy Kázmér király uralkodása óta. Miért lenne másként Zsigmond király udvarában? A Wawel tornyán vidáman lengett a Jagelló címerrel ékített lobogó. A király itthon van...

Egy vendégfogadó ivójában előkotorta a derekát övező tüsző, a galerié rejtekéből írószerszámát, mázas cserépkalamárisát s egy pergamenlapot, aztán forralt borát hörpölgetve a gyalult asztalnak dőlt, és szép fraktúr betűkkel levelet fabrikált a lengyelek királyához, Zsigmondhoz.

Kezdte az uralkodó összes címeivel, s folytatta a maga élete nagy változásának közlésével, majd kérelmével, ékes latin nyelven : szállást, ellátást esedezett két esztendőre, míg az univerzitás tudós professzorait hallgatja, s hogy ezt tehesse, királyi stipendiumot a tandíj költségeire. Aztán a kellő tiszteletet megadva, alábiggyesztette: Fráter Georgius.

– Ez az első levelem, s már ezt is uralkodóhoz intézem... – mormolta. – Vajon az utolsót kinek írom majd? Abban is esedezni fogok?

Elsétált a Wawel kapujához. Kihívatta az őrparancsnokot.

– Ezt a levelet a horvátországi Jerzy Mogorovich-Utissenovich küldi őfelségének – nyújtotta át a pergamentekercset. – A választ a Fehér Sashoz címzett fogadóban várjuk – tette hozzá maga is elmosolyodva a plurális majestatis* használatán.

Rövidesen két litván huszár – Zsigmond testőrségének csillogó egyenruhájában – rontott a fogadóba.

– Fráter Georgiust keressük! – kiáltották. György szívélyesen köszöntötte őket.

– Őfelsége látni óhajt, azonnal – hadarták, s kétoldalt belé karolva, szinte futva lépdeltek vele a királyi rezidencia felé.

– Ekkora meglepetés már régen ért! – kiáltotta Zsigmond széles mosolylyal, s domború keblére ölelte a hajbókoló remetét. – Tegyük félre a formaságokat, barátom! Vár az ebéd, remélem, ma nincs szigorú böjtöd, s együtt fogyaszthatjuk el! A horvátok nemzeti hőse remete kámzsában. .. Európa legügyesebb kardforgatója, a török fejek levagdalója Remete Szent Pál jámbor követője lett... – mondogatta még a céklalevesnél is, pedig az tudvalevően még a lengyel király asztalánál is az utolsó fogás. Közben azért másról is szó esett.

– Kinek a kalamusa rajzolta azt a levelet, amit küldtél? – tudakolta Zsigmond.

– Az enyém, felséges úr.

– Egy kódexmásoló fráternek is becsületére válna... S ki fogalmazta a levél mondatait?

– Én voltam oly bátor... – felelte György zavart mosollyal, miközben csaknem torkán akadt a ropogósra sült jókora kappan-falat.

– Ennél szebben Publius Ovidius Naso sem rakta füzérbe a latin szavakat – mondta Zsigmond elismerő tekintettel. – Tulajdonképpen mikor léptél a pálos rendbe?

– Amikor felségedet királlyá választották...

– Tehát öt esztendeje foglalkozol a tudományokkal, mert eladdig inkább csak kardot forgattál, pennát ritkábban, nemde?

– A rendünkben sajátítottam el a betűvetést s a latinok nyelvét...

– Legalább olyan jól forgatod a pennádat is, mint annak előtte a kardodat. . .

A harmadik serleg ürítése után Zsigmond nyelve még jobban megoldódott:

– Erre a borra a szepesi gróf szoktatott; ez is az ő pincészetéből származó ajándék. Mit tudsz a vajdáról?

– Vadászik. Bölényre, disznóra, lúdra, kócsagra, néha törökre is; ki sem mozdul Erdélyből, s ezt jól teszi, mert csak arrafelé nem járt a fekete halál... Talán felséged is hallotta, hogy a pestis országunk lakosságának majdnem felét elragadta. ..

– Én a Kárpátokban vesztegzárat rendeltem el; de a gorálok a lengyel király szavára is fittyet hánynak: aki fizet nekik, azt átengedik, s aki taka-

rékoskodik, az Chysnénél, de legkésőbb Zakopane környékén pestis nélkül is a fűbe harap.

– Felséged is megkapta már a török császár oklevelét, melyben a békét öt esztendővel meghosszabbítja? Mert Ulászló őfelségéhez megérkeztek a csauszok.

– A bátyámmal egyidejűleg, szeptember végén ért ez az öröm.

Nagyot kortyolt a serlegéből, aztán úgy meredt a vendégére, mint egy inkvizítor.

– Mit tudsz a szepesi gróf húgáról?

* Fejedelmi többes; amikor valaki önmagáról többes számban beszél.

– Teschenben időzik, az apácáknál...

– Csak nem lett maga is apáca?

– Ilyet Jadwiga Borbála grófnőről nem hallottam, s ha mondanák se hinném, míg apáca ruhában nem látom magam is. . .

– Hát mit hallottál róla?

– Valamin összekülönbözött az anyjával, a hercegnő őkegyelmességével.. . Ezért nem tér vissza Trencsénbe.

– Ezt én is hallottam, de többet se. Igen komoly lehet az a harag anya és lánya közt, ha ennyire időtálló...

– Teschen nincs messze. Felséged miért nem látogat el oda? Jadwiga Borbála grófnőt kellene megkérdeznie, mi okból rostokol abban az apácazárdában. .. Hiszen asszonynak való hajadonná érett már...

– Voltam Cieszynben, kétszer is. Utóbb csaknem egy hónapig. De Jadwiga nem fogadott. A rendfőnöknő a grófkisasszony betegségére hivatkozott, holott az udvari orvos szerint a Szapolyai-lány makkegészséges.

– Egy időben híre járt, hogy felséged jegyese lesz – kockáztatta meg György.

– Neked a gyónási titok pecsétjével elmondhatom, Utissenovich gróf...

– Fráter Georgius, felséges uram – igazította György a királyt.

– Nehezen szokom az új nevedet, amice – mosolyodott el Zsigmond. – Tehát ismétlem, a gyónás titoktartása alatt elmondhatom, hogy királlyá választásom költségeit a Fuggerek lőlegezték. Bankházuknál Szapolyainé vállalt értem kezességet – a lánya, Jadwiga Borbála hozományával.. . S a Fuggerek már öt éve várnak a pénzükre. Engem meg a kamatok esznek...

– És Szapolyainé? – vetette közbe György.

– A hercegnő fölött összecsaptak az események hullámai. A füstbe ment házassági tervei: a szepesi gróf budai kikosarazása, az eljegyzés felbontása Hunyadi Erzsébet és György fia közt... s Jadwiga grófnő makrancossága. Aztán unokaöcsém születése és magyar királlyá koronázása, meg a Hunya-

di-vagyon német kézre jutása végképp halomra döntötte délibábos álmait. Azóta vallási téboly kerülgeti: Lőcse mellett fogadalmi kápolnát építtetett, tavasztól őszig búcsújáró helyeken időzik, s ha otthon van, naphosszat a templomban térdepel. És engem megesznek a kamatok...- Egészen suttogóra fogta a szavát: – Közben attól rettegek, hogy Jadwigát a cieszyni apácák végképp a bűvkörükbe édesgetik. A hozománya, a vagyona végett.. .

– Az csinos summa; ismerem Szapolyai István végrendeletét – jegyezte meg György elgondolkozva.

– Te a Szapolyaiak bizalmasa vagy, meghitt barátja a szepesi grófnak, magad is horvát gróf.

– Fráter Georgius, csupán – ha szabad figyelmeztetnem felségedet.

– Jó, jó, csak emlékeztess, míg megtanulom! Szóval téged, Fráter Georgius, az Isten küldött hozzám. Te fogsz kiszabadítani a nagy szorultságomból.

A lengyelek királya úgy nézett rá, mint fuldokló az életmentőjére, miközben a barát asztalon heverő keze után nyúlt. Megfogta s szorította.

– Nem tudom, mit tehetnék én felséged szolgálatára, én, aki már nem a hercegek és főurak, hanem csupán a szolgák szolgája vagyok.. . – szabódott György.

– Mindent, Fráter Georgius, mindent – lihegte Zsigmond csillogó szemmel. – Elutazol Trencsénbe, s kigyógyítod Szapolyainét a vallási tébolyából; aztán kezébe adod a gyermekei sorsát: mindenekelőtt Jadwigáét, ki a cieszyni hollók karmai közt vergődik. Mert olyanok azok az apácák, mint egy kiéhezett hollócsapat... Te még kimentheted közülük.

– Felséges úr! Te mondtad, hogy a hercegnő a vallásban keresi vigaszát. Én fosszam meg ettől? Szent egyházunk szolgája? Te mondtad, hogy Jadwiga Borbála grófnő a jámbor életű tescheni nővéreknél lelt menedékre, s olyannyira elzárkózik a világ hívságaitól, hogy a lengyelek királyát sem fogadta. Téged. Pedig hat év előtt magam láttam azt a kecses táncot, melyet a trencséni várkastélyban lejtettetek. Most én emlékeztessem a grófnőt erre a forró augusztusi estére, a krakoviákra s a tánc utáni sétátokra, amikor bimbózó érzelmeiteket a csillaghímes égbolt vigyázta csupán?

Zsigmond még hevesebben szorította a kezét.

– Igen, te! – kiáltotta fojtott hangon, s így is folytatta: – Ne utazz Trencsénbe! Ha Szapolyainé tehetne valamit az érdekemben, megtette volna. Úgy látszik, őt sem fogadja a lánya. De téged, Fráter Georgius, beengednek a kolostorba, s Jadwiga – kíváncsiságból is – szóba áll veled: a remetévé lett végvári hőssel, a pogány fejek aprítójával, a trencséni udvar-

tartás legdélcegebb huszártisztjével, a fivére barátjával, a pálos szerzetessel. . .

– Ebben nem kételkedem, felség...

– A többi már rajtad múlik, amice, az ékesszólásodon. El kell mondanod, hogy öt éve várom a trónomra, élettársnak, uralkodótársnak. Meg kell csillogtatnod előtte udvarom pompáját, vidám életét, s néhány szót rólam, a személyemről is ejthetnél – tette hozzá zavartan köszörülve a torkát.

Újabb billikom tartalmát ürítették. Zsigmond mohón hörpölte ki a serlegét; Fráter Georgius a koccintás után csupán a szájához emelte a magáét.

– Remélem, a hálámban nem kételkedsz! – mondta Zsigmond, miközben serlegét az asztalra dobta. – Az én országomban minden lehetsz: főapát, püspök, érsek, idővel még bíboros is, ha megüresedik a helye.

– Én tanulni jöttem az országodba, felséges uram. Továbbra is csupán ehhez kérem a pártfogásod! Az óhajodat pedig teljesítem. ..

– Mikor? – hörrent rá Zsigmond mohó tekintettel.

– Holnap reggel indulok.

– A legjobb lovaimat, a legszebb hintómat adom, hogy a madarak gyorsaságával versenyezhess.

– Én gyalogosan utazom, felség...

– Ez lehetetlen! Az én képviseletemben?

– Nem, felség. Most, utoljára, Mogorovich-Utissenovich György követeként...

A zárdafőnöknő hosszasan tanulmányozta György útlevelét, miközben a pergamentekercsről föl-föltekintett, s vizsla pillantásokkal méregette a szép arcú remetét.

– Jadwiga grófnő senkit sem fogad, atyám – mondta összegöngyölve s visszanyújtva a szentlőrinci atyák pecsétes írását.

– A grófnőt én a gyónás szentségében részesítem – felelte György egyfajta méltósággal a hangjában, mely a pálos szerzetesek sajátja.

– Rendházunkban a lelkipásztorkodást- Assisi Szent Ferenc követői látják el... Jadwiga lelki atyja a trencséni franciskánus kolostor egykori vikáriusa; a grófnőt már az első szent áldozására is ő készítette elő... – válaszolta a zárdafőnöknő, s György máris igazat adott Zsigmond királynak: – Csakugyan olyan vagy – gondolta –, mint a zsákmányát féltő vén holló, de Jadwiga Borbála hozománya mégsem fog a telhetetlen bendőtökbe kerülni...

– Talán nem hallotta jól a szavaimat, Mater Benigna, tehát megismétlem: Szapolyai Jadwiga Borbálát ma én részesítem a gyónás szentségében. Ma délután, az Angelus előtt. Most kérem, vezessen hozzá!

– Úgy vélem, Fráter Georgius nem hallotta a közléseimet, s én vagyok kénytelen ismétlésbe bocsátkozni: Jadwiga grófnő senkit sem fogad – sziszegte a főnöknő pulykavörösre vált arccal.

– Fékezze magát, Mater Benigna! Hevülete nem illő az Úr szolgálólányához... Egyébként a grófnő hívására jöttem. íme a levele! Talán felismeri a Szapolyaiak pecsétjét s benne az unicornist?

A főnöknő azt az egyszarvúval díszített pecsétet már száznál többször is látta. . .

– Ez lehetetlen! – kiáltotta, s a levél után kapott, de az addigra már eltűnt a remetekámzsában.

– A levél hozzám íródott – jegyezte meg György karba tett kézzel.

– Megfoghatatlan, miként levelezett a tudtomon kívül... – makogta a főnöknő.

– Ez nem lehet titok ön előtt, Mater Benigna – vigasztalta György kenetteljes mosollyal. – Most mindenképpen vezessen hozzá, mert fogytán az időm!

– Menjünk a társalgóba, ilyenkor ott vannak! -hangzott a jeges válasz.

A tescheni apácazárda leánynevelő traktusa a zárdaépület emeleti szárnyán van. Valamennyi ablaka a magas kőfallal kerített parkra nyílik. Ez a csúcsíves ablaksor az épület egyetlen dísze. A lovagteremnek beillő társalgónak is. Az ólomkeretes üvegablakok nagy része tárva, s a nyárutó derűje napfényben fürészti az ódon festésű falakat és az ormótlan bútorokat.

– Fráter Georgius Magyarországról! – kiáltja a főnöknő. Jadwiga Borbála grófnőt szebbnél-szebb nemes kisasszonyok veszik körül. Az udvarhölgyei.

György kiszáradt torokkal bámul rájuk. Borbála szebb, mint amilyennek valaha is álmodta. Kívánatosabb. Hamvas bőrű piruló barack, melyet minden férfi üdveként habzsolna, még az élete árán is. . .

– Laudetur. .. – hallja a lányok köszöntését. A szája még a választ is mormolja rá, de már csak Borbálát nézi, annak a holtra sápadó arcát látja. Inkább érzi, miért sápad az a lányarc. Tudni már nem szabad róla. .. így csak a szíve sajdul, iszonyatosat.

Amikor feléje indul, a lányok két oldalra húzódnak. Borbála egy kerevetre roskadva, üveges tekintettel mered rá, mintha kísértetet látna.

– Utissenovich György, te lennél? Csakugyan te vagy? Ó! – motyogja magyarul, hiszen mindig ezen a nyelven beszéltek, évődtek, dévajkodtak.

– Az Úr és a te szolgálatodban György barát – válaszolja mosolyogva az éledő lánynak.

orbála Jadwiga

– Hát ezt tetted... miattam?

– Érted, s magamért is – hallatszik a válasz alig hallhatóan. A zárdafőnöknő tisztes távolból figyeli szavukat. György emelt hangon, latinul folytatja:

– Azért hívtál, hogy a gyónás szentségében részesítselek, nemde?

– Igen – feleli Borbála csillanó szemekkel.

– Ma, az Angelus előtt egy órával a plébániatemplomban gyóntatok. Tarts lelkiismeretvizsgálatot, s jöjj oda!

Áldásra emeli karját, aztán sarkon fordul. Még hallja a lányok hangját:

– Laudetur. . .

Oly száraz a nyelve, hogy alig tudja kimondani:

– In aeternum, ámen!

Vizescsuprot lát a folyosón. Nagyot húz belőle. Utána mélyet lélegzik. Beillene sóhajtásnak is. Érzi, hogy fejéből kezd visszahúzódni a vér. Sietősen indul a kapuhoz vezető lépcsőn.

A főnöknő szalad utána.

– Atyám, én nem kérdezhetem, nem faggathatom a grófnőt, de tudnom kell, ki viszi-hozza a leveleit! – lihegi a fülébe.

– A kíváncsiság bocsánatos bűn, Mater Benigna, de bűn. . . – válaszolja Fráter Georgius enyhült mosollyal.

Gyónás volt, vagy inkább vallomás? S befejeztével ki kapott feloldozást: a gyónó vagy a gyóntató? Talán mindketten? Vagy egyikük sem? Borbála abban a tescheni gyóntatószékben György barátnak mindent elmondott: az anyjával folytatott trencséni szóváltását is, szó szerint; s az elkövetkezett évek sivár napjait, szenvedéseit, mialatt folyvást Györgyre s a szerelme beteljesedésére várt. Az Isten házában György barát sem hazudhatott. Ő is elmondott mindent, ami trencséni távozása után történt vele. Kamicsáci élményeit: Jadwiga Borbála alteregóját, Boriskát sem hallgathatta el. Még a neki adott kelengyepénzt is megemlítette és Fráter Antoniust, aki élete példájával szavak nélkül is sugallta, hogy miként lelhet már itt, a földön megbékélésre, nyugalomra. Ebben a gyónásban a penitenciát nem pap mérte. Önmaguk szabták ki: a gyónás alatt szívet cseréltek; s az elcserélt szívüket soha többé nem kérhették egymástól vissza. Fráter Georgius keblében Jadwiga grófnő uralkodásra született büszke szíve dobogott tovább, és György barát alázatos szívét Szapolyai Borbála a lengyel trónra is magával vitte.. .

Zsigmond mindenáron jutalmazni akarta. Túláradó szívvel, hiszen volt miből: Szapolyai István gondoskodott a gyermekeiről ... De Fráter Georgius a király minden ajánlatát elutasította. Címeket, méltóságokat nem

vállalt, birtokadományt nem fogadhatott el. Végül is Jadwiga királyné ötlete könnyített a férje lelkiismeretén:

– Fráter Georgiusnak van egy húga, még pártában; azt is Borbálának hívják. A kelengyéje már megvan, György bátyjától kapta, de hozománya nincs. A törökdúlásban ezek a horvát főúri családok teljesen elszegényedtek – mondta töprengő urának.

– Mennyit küldjek? – tudakolta mohón Zsigmond király.

– Utissenovich György a húga kelengyéjére kétezer aranyat adott. Gondolom, a hozománya sem lehet kevesebb. ..

– Ötezer arany elég lesz a kis grófnőnek?

– Mindenképpen elég arra, hogy Fráter Georgiust egy életre lekötelezd – válaszolta Jadwiga forró csókot nyomva a mindjobban szerelmesedő ura szájára.

Az öreg franciskánus szerzetes, aki Jadwigának gyermekkora óta lelkipásztora volt, a királyné kelengyéjével érkezett Krakkóba, s tisztében maradhatott. De Jadwiga időnként a fehér kámzsás remeténél is gyónt. Ez a magyarországi pálos szerzetes is misézhetett a Wawel kápolnájában, királyi engedélye lévén rá, s ha tehette, Jadwiga ezt hallgatta.

A franciskánus féltette kenyerét. Buzgó imái és az assisi szent közbenjárása eredményének vélte, hogy a pálos remete messze kerüli az udvari életet: délelőtt az univerzitáson tanul, délután a Wawel könyvtárában folytatja stúdiumait, majd a hóna alatt egy-egy fóliánssal vagy egyéb manuscriptummal a papok várbeli szállására siet, hol a cellájában még hajnalig mécsest éget, illetve nagy lángú gyertyákat – amióta a királyné kosárszámra küldi neki ezt a drága fényforrást.

Lengyelországban ez idő tájt a pálos rend hatalomban a király után következett. Fráter Georgius fehér kámzsája nemcsak a király udvarában állt becsben, hanem az ország valamennyi templomában -így a tudomány templomában, az univerzitáson is. – Zsigmond király őfelsége stipendiumával tanul – súgtak össze diákok és professzorok –, de ez a szerzetes meg is érdemli a nagy kegyet: hiszen a nyelvekben való jártassága csodálatos, tudományos műveltsége alapozott s meggyőző ereje a disputákban lenyűgöző. . .

Fráter Georgius az univerzitás professzorait a tudományok eddig tanult valamennyi ágában hallgatta, s felvételre jelentkezett a jogtudományok, az asztrológia és a mágia szemináriumaiba, mert a budai felsőfokú skólában ezeknek a tudományoknak nem volt külön tanszéke.

Terra incognita* volt számára a mágia, melyet képzeletében eleddig a tudomány talárjába öltöztetett babonaként tartott számon. Most fokozódó

érdeklődéssel hallgatta az emberiség ősi, talán legősibb empirikus** ismereteinek taglalását. A professzor szerint a mágia minden ma ismert és művelt tudománynak szülőanyja. Tételét négy szemeszteren keresztül szándékozott bizonygatni a világ négy tájáról hozzá sereglett hallgatóinak.

* Ismeretlen terület. ** Tapasztalatokon alapuló.

Még az első szemeszter kezdetén történt egy alkalommal, amikor a professzor befejezte az előadását, és méltóságteljes léptekkel elhagyta a termet. A diákok jegyzeteiket göngyölték, írószerszámaikat csomagolták. Fráter Georgius is. Két németül beszélő diák között ült, akik már a helyfoglaláskor szertartásosan bemutatkoztak, s folyvást heccelődtek egymással. Ezek a vidám fickók is cihelődtek.

– A magiszter előadása alatt úgy éreztem magam, mint a vakon született, aki hirtelen látni kezd – mondta nekik latinul, amikor felkelt a helyéről –, szinte fájdítja az agyam ez a fehér fény, amivel a professzor úr a benső látásomat világosítja... – tette hozzá szemét és halántékát dörzsölve.

– Európában a krakkói univerzitás az egyetlen, ahol mágiát tanítanak – szólalt meg jobb oldali padszomszédja, a vékony dongájú nyurga svájci, Theophrastus Bombastus von Hohenheim.

– Úgy is fogalmazhatjuk svájci kollégánk közlését, hogy Európában napjainkban a Jagelló Egyetem az egyetlen, ahol mágiát taníthatnak... – szólt közbe bal oldali szomszédja, a robusztus termetű württembergi Johannes Georgius Faustus.*

– Mert a Jagellók hisznek az emberi szellem szabadságában, s fittyet hánynak a Szent Officiumra, minden haladás kerékkötőjére – felelte Fráter Georgius mosolyogva.

– Ilyet az én szülőföldemen, Knittlingenben még Lucifer is csak négyszemközt merne szóvá tenni – jegyezte meg Faustus, s von Hohenheimmel együtt hangosan kacagva karoltak a fehér kámzsás szerzetesbe.

– Lucifert az emberi értelem szülte, Antikrisztusként – mondta Fráter Georgius a hirtelen ily barátságossá vált fickóknak.

– Ezt kényelmesebben vitathatjuk a csapszékben! – kiáltotta a württembergi, s máris tessékelte őket az univerzitás szomszédságában levő ódon pincekocsma felé.

A vidám diákokkal zsúfolt helyiségben nem akadt üres asztal, de Faustus intésére az asztalok közt sürgölődő szolgálólány hozzájuk sietett.

– Gyertek a szobámba! – súgta. – Milyen bort isztok?

– Rajnait, kicsikém – felelte Faustus, miközben belecsípett a kis polka pirospozsgás arcába.

A szobácska barátságos volt, de a nyoszolyán látszott, hogy inkább szerelmeskedésre, mint pihenésre szolgál. Faustus teletöltötte a három kupát.

– Vivát Academia! – kiáltotta.

– Vivát professores! – felelte Fráter Georgius és von Ho-henheim, s ők is fenékig ürítették a kupáikat.

– Tehát Lucifer csupán az emberi elme szüleménye? – dobta fel kétkedő mosollyal a kérdést Faustus.

– János evangélista szerint: „az élet volt az emberek világossága; és a világosság a sötétségben fénylik, de a sötétség nem fogadta be azt" – kezdte Fráter Georgius megfontolt hangon –, vagyis csupán hordozója a fénynek, az élet ragyogásának. Nélküle hiába volna a világosság, nem tudna fényleni. Tudjuk, hogy mindez mélységes titkokat rejtő parabola.

– Ezt tudjuk, bár a titkokat még nem ismerjük teljességükben – jegyezte meg von Hohenheim.

– De azok a jámbor egyházatyák, akik kieszelték Lucifert, tehát megszemélyesítették az antitézist, a fényhordót – gondolom, német nyelvre is így kell fordítani –, azok mit sem hallottak, tudtak az ősi misztériumokról, a sziderikus fényről, csupán a tanaikat igyekeztek beilleszteni az ókori dualisztikus világképbe.

* Faust – latinosított nevén Doctor Johannes Georgius Faustus – személye és élete történeti valóság. Részletes bibliográfiát ad H. G. Haik: The History of Doctor Johannes Faustus (University of Illinois Press, 1965.) című értekezése.

– Ezért a Szent Inkvizíció máglyára ültetne... – mondta von Hohenheim komolyra vált arccal.

– Az antitézis tagadása a tézis valóságát is kétségessé teszi – szólt közbe Faustus.

– A kétkedők s a hitetlenek előtt.. .

– De ha Lucifer csupán egy fogalom megszemélyesítése, akkor az Isten...

– Ne folytasd, amice! – kiáltotta von Hohenheim, s tenyerét a fülére tapasztotta, hogy ne hallhassa, ha Faustus netalán befejezné a gondolatát.

– Miért ragaszkodsz úgy az ördög létezéséhez? – nézett Fráter Georgius a württembergi diák szemébe.

– Mert nélküle egy fabatkát sem ér az egész teológia. Hiába leszek a magisztere, doktora, ha Knittlingenben a Sátán nélkül kezdek lelkipásztor-

kodni, kiseprűznek a parasztok, elsőnek a nagybátyám, aki felnevelt és örökösévé tett... Mivel, kivel ijesztgetem őket, talán az Istennel, akinek a nevében minden gazságukat megbocsátom, s a búcsúcédulák árusításával még a tisztítótűztől való szabadulásukat is lehetővé teszem? Hidd el, Fráter Georgius, az ördög nélkül mindnyájunk álla felkopna!

– Legyen a hitetek, illetve az érdeketek szerint! Én majd csak megleszek valahogy az ördög nélkül is – tette hozzá Fráter Georgius nevetve.

Faustus új ratöltötte a kupákat.

– Fogadjunk örök barátságot! – kiáltotta. – Hiszen a csillagok is egyformára szabtak bennünket – tette hozzá bortól csillogó szemmel.

– Vivát! – kiáltották, s mindhárman felálltak.

Faustus tőre eret nyitott a karjukon. Mindegyikük a társa kupájába csöppentette vérét.

– Testvéremmé fogadlak! – mondták a koccintáskor, s a kupa fenékig ürítése után homlokon csókolták egymást.

A szolgálólány két csinos arcú társnőjével tért vissza. Fráter Georgius sietve búcsúzott:

– Salve, testvéreim, salve!

Sietett a Wawelba, mert a delet már a gyomrában is régen elharangozták.

Faustus és von Hohenheim együtt lakott. Az univerzitás épülete mögött, egy félig már földbe süppedt ház emeletén bérelték azt a tágas helyiséget, mely egyetemi éveik alatt Fráter Georgiusnak is második otthona lett. Ide hozta a Jagellók könyvtárában lelt raritásokat, ritkaságokat: a katalán ferencrendi szerzetes, Raymondus Lullus műveit, melyek feltárták előttük az arab és muzulmán világ tudományát; Hermes Trismegistos Smaragdtábláinak manuscriptum-másolatát; az Erdélyből Lengyelországba menekült templárius lovagok szertartáskönyveit, melyek rendjük feloszlásakor a lengyel király birtokába jutottak; s mindazokat a feljegyzéseket – bárkitől is származtak –, amelyek a Rőt Oroszlán, az Aurum Potabile, a Nagy Arcanum mibenlétéről, elkészítéséről tartalmaztak valamiféle adalékot.

A Bölcsek kövének* kutatását még a Szent Offlcium sem ellenzi. .. Pápák, kardinálok, főinkvizítorok éppúgy fecserélték rá az idejüket, híveik aranyainak a tízezreit, százezreit, mint a királyok és főurak a jobbágyaik fizette adómilliókat.

Azon a szegényes krakkói diáktanyán a három teológus is tudott volna mit kezdeni a kinccsel, ha rájön az aranykészítés módjára. Talán nem is az örökélet-elixír varázsa ejtette meg őket, csupán az életé, melyet az aranycsinálás hatalma képzeletükben a világ uralmával azonosított. A könyvhalmazok tanulmányozása közben mindenesetre olyan ismeretekkel gazda-

godtak, melyeket sosem nyerhetnek el, ha a Nagy Titok megfejtését nem kutatják.

* Az alkimisták képzelt titkos csodaszere, mely a nem nemesfémeket nemesfémekké (arannyá, ezüstté) varázsolja, az emberi életet tetszés szerint meghosszabbítja, a betegséget meggyógyítja.

Amikor Fráter Georgius nem talált már a Jagelló könyvtárban újabb forrásmunkát, s a folyvást hátráló Rőt Oroszlán ködképét messzebbnek vélték, mint szenvedélyük elhatalmasodásának a kezdetén, hozzáfogtak a tanuláshoz. Az examenekre. Újabb ismeretekre alig volt szükségük: a Rőt Oroszlán titka helyett valamennyi felvett tudományágból csaknem az egész tananyagot elsajátították...

– Azt hiszem, ez a Bölcsek köve: a tudás – mondta Fráter Georgius a sikeres vizsgák után. – Annak az agyrémnek a keresésével én örökre felhagyok.

– Nem lehet csupán agyrém, amit nálunknál ezerszer bölcsebbek kerestek – válaszolta von Hohenheim elgondolkozva.

– Előbb el kell mélyednünk az orvostudományban – szólalt meg Faustus doktor –, ha uraljuk a testet, a szellem felett is hatalmat nyerünk, így tanítja a mágia.

– Ez fordítva is érvényes, amice – mondta Fráter Georgius –, mi, Paulus rendiek, testünk vágyait a szellem akaratával alázzuk meg.

– Én ebben a testemben élve valamennyi szellem fölött uralkodni akarok! S korántsem azért, hogy a vágyaimat kössem gúzsba. .. – replikázott Faustus doktor, s tele szájjal nevetett.

– Könnyen a fekete mágia útjára tévedhetsz, amice – felelte komor tekintettel Fráter Georgius.

– Nincs fehér és fekete mágia, testvéreim, csupán mágia van – szólalt meg von Hohenheim, hosszú ujjú keskeny kezét tiltóan emelve fel. – Rajtunk áll, hogy tudásunkat milyen célra kamatoztatjuk. Én a mágiát az orvostudomány szolgálatába állítom, s ősnemes családom megvetése ellenére embertársaim gyógyítására használom majd fel.

– A von Hohenheimek bizonyosan kitagadnak – szólt közbe Faustus doktor –, bezzeg, ha aranyat csinálnál nekik... – tette hozzá még mindig nevetve.

A svájci fiatalember homlokát ráncolva nézett rá.

– Nem tartom kizártnak, hogy a Tabula Smaragdina alapján megfejthetem az aranycsinálás titkát... De az így nyert gazdagságomat is a nyomorúság enyhítésére fordítom majd. Elsősorban a szegények gyógyítására.

– Georgius testvérünk sem használja családi nevét, holott hazája egyik legelőkelőbb famíliájának a sarja, vegyél fel hát új nevet, ha csak nem akarsz valamelyik szerzetesrendbe lépni! – tanácsolta Faustus doktor.

– Mi, pálosok, minden embertársunkat testvérünknek érezzük. Az egész emberiséget egyetlen családnak, s így nincs is szükségünk külön praenomenre és cognomenre*, elég a személyünket megkülönböztető védőszent neve. Mint ahogy a családon belül szokás. .. – mondta Fráter Georgius rájuk mosolyogva.

A búcsúestjükre készültek. Faustus doktor a csapszéki pincérlányok szobája mellett kardoskodott, de von Hohenheim kitartóan opponált:

– Nincs kifogásom a lánykák ellen, te is, ők is a természet útját járjátok, s György testvérünk is feloldozna, ha meggyónnád neki a pajzánságaidat. Nemde, Fráter Georgius? De az utolsó együtt töltendő esténken maradjunk itthon, magunk közt!

– Meggyőztél, amice – hagyta rá württembergi társa széles mosollyal –, ételt, italt ide is hozathatunk. . . Az összeváloga-tásuknál majd segédkezem. . .

– Szíves engedelmetekkel én is – szólt közbe Fráter Georgius, s néhány aranyat varázsolt elő. Lehet, hogy a facipőjéből? A barátainak úgy tűnt.

Faustus doktor és von Hohenheim is az asztalra sorakoztatta az aranyait.

– Fejedelmi lakomát csaphatunk, testvérek! – kiáltotta Faustus doktor lelkendezve.

Lementek a csapszékbe, s a fogadósnénak egymással versengve diktálták kedvenc ételeiket, italaikat.

* Elő- és utónévre.

– Kérem, uraim, naplementére mindent elkészítek. Úgy látom, mindent megrendeltek, mi diákszem s száj ingere, csak a lányokról feledkeztek el. Melyikkel küldj em ezeket a finomságokat? A szőke Jadwiga, a vörös Marina, és az a hollófekete, aki ott, a harmadik asztalnál szolgál fel, Judith – mutatott egy tüneményesen szép spanyol lányra. – Megfelelnek? Judith gyönyörűen énekel és táncol. . . Granadában született. Izabella királynő pátense miatt menekültek ide családostul, a Kazimierzbe.. .

Faustus doktor zavartan hümmögött, de von Hohenheim – mielőtt a barátja szólhatott volna – közölte, hogy az elemózsiát kosarakba kérik, s a

tokajit hordócskába, mert maguk szándékoznak hazavinni. Közben jelentőségteljesen intett a látszólag oda sem figyelő Fráter Georgius felé.

– Judithra még Torquemada foga is megfájdulna. Különben is, a szerzetesek a legjobb vendégeink – mentegetőzött a fogadósné –, persze inkább csak a barna csuhások: a német földről meg az Itáliából ide kódorgók...

Fráter Georgius gyertyákat is hozott. Körülrakta a dúsan halmozott tálakat, majd a pisla mécses lángjával valamennyit meggyújtotta.

– Ecce Lucifer! – kiáltotta von Hohenheim.

– Ilyen értelemben szívesen vállalom a fényhordozó elnevezést – válaszolta Fráter Georgius. – Vegyél egy olcsó mécsest, mint ez; csupán olajjal tápláld, és lángján meggyújthatod az egész földkerekség lámpáit, gyertyáit, mécseit anélkül, hogy mécsed lángja fogyna! – tette hozzá mosolyogva.

– Ilyen lakomát még sohasem ettem végig! – lelkendezett Faustus doktor a fényárban még kívánatosabbnak mutatkozó ételek láttán, s ezt a vacsora folyamán többször is elismételte. – Nem az én paraszt bendőmnek főzték, sütötték ezeket a falatokat, hanem nektek, grófoknak.. . Egy okkal több, hogy felkutassam a Bölcsek kövét, akkor majd időtlen időkig ilyen lakomákkal delektálhatom magam.

Ismét hahotázott, mint mindig, ha boldognak érezte magát, s ez nem volt nála ritka jelenség. Maga volt a megtestesült vidámság. Ameddig egyetlen mosolytalan arc akadt a közelében, nem nyugodott: nevettetett, hogy nevethessen; etetett, hogy ehessen; s itatott, hogy ihasson. Maga volt az élet. Az életet habzsoló élet.

Sorra felelevenítették valamennyi vidám élményüket, melyet az elmúlt két esztendőtől kaptak ajándékba; s most még jobban mulattak rajtuk.

Aztán erősen fogadkoztak, hogy barátságukat a sírig tartják, jóban, rosszban; s ha másként nem, hát leveleikkel látogatják egymást.

– Hiszen testvérek vagyunk és maradunk is! – kiáltotta Faustus, kinek a fején doktorkalap díszlett, s ettől még a lakoma alatt sem vált meg.

A csapra vert hordócskát nemsokára meg kellett dönteni, hogy kiadja a Sancti Johannis haustust, a szentjánosáldást. Fráter Georgiusnak nem árthatott a hazája bora: megszokta, s mértékkel fogyasztotta. A két németen annál inkább mutatkozott a hatása. Sziporkázó jókedvükben a házat is majd szétrúgták. Georgius testvérük derűs mosollyal biztatta őket. A szívéhez nőtt ez a két ember, mind a svájci, arisztokratikus mértéktartásával, mind a württembergi, parasztos zabolátlanságával. – Ellentétek, akik remekül kiegészítik egymást, s olyan okosak, hogy hozzájuk hasonló elme Európában sem akadhat sok – állapította meg magában ismételten.

Már kezükben tartották a szentjánosáldást.

– Most pedig ezzel a királyi nedűvel újrakereszteljük Theophrastus Bombastus von Hohenheim testvérünket! – kiáltotta.

Faustus doktor felugorva a székre, amelyen ült. – Hogy Svájc eljövendő tudós orvosaként ne botránkoztassa ősnemesi címerükre büszke családtagjait, vállalom a kereszt-, illetve tudományapaságát! Állj elém, testvérünk a tudományban!

A nyurga von Hohenheimnak máris láthatóan fejébe-lábába húzódott a bor. Nehezen támolygott a széken ágáló barátja elé, s örült, hogy az baljával megragadta a vállát. Faustus doktor hatalmas mancsa biztos támaszául szolgált.

– A nevet válaszd te! – hangzott a székről.

– Paracelsus... – dadogta von Hohenheim –, már régen ezt választottam – tette hozzá kissé bambán nevetve.

– Ez kevés – vigyorgott le rá Faustus doktor –, a tudománytól, illetve a tudomány számára teljesen új nevet kell kapnod, testvérem.

– Philippus Aureolus Paracelsus – motyogta von Hohenheim akadozó nyelvvel.

Faustus doktor barátja feje fölé tartotta kupáját, s lassan csorgatni kezdte belőle a bort. Von Hohenheim az első fejére hullott cseppek után száját tartotta a kupa alá, s mohón kortyolta a nedűt.

– Amint ez a bor az italok legnemesebbje, úgy légy te, Philippus Aureolus Paracelsus testvérünk minden idők orvosainak legkülönbjei – mondta Faustus doktor kenetteljesen tagolva a szavait.

– Ámen! – tette hozzá Fráter Georgius.

Végre útban van Czestochowa felé. Nem halogathatja tovább ezt a látogatást. A főapát – valahányszor a Wawelban volt – mindig invitálta: legalább az egyetemi előadások szünetelése idején keresse fel a kolostorukat. De a Jagelló könyvtár a szünidőkben is nyitott ajtóval várta; s a magiszterek listája az elolvasandó, áttanulmányozandó művekről folyvást bővült. Ha nincsenek vakációk, még egy esztendőt rostokolhatna Krakkóban, amíg a felsorolt manuscriptumokkal és kódexekkel végez.

Pedig új embert nem is az univerzitáson hallottak, hanem a szemináriumvezetők útmutatásával olvasott művek formáltak belőle. Az univerzum jelenségeiről ősidők óta alkotott elméletek sokaságának egybevetésével világosodott meg benne, hogy csupán azt az elméletet fogadhatja el, amelyre hitelt érdemlő bizonyítékai vannak. Magiszter Kopernikusz is ezt cselekszi: amit a csillagok világáról állít, azt a Commentariolusában bizonyítja is. A csillagász kanonok ezt a művét az univerzitás asztronómia pro-

fesszorának is elküldte. A professzor meg vitára bocsátotta Kopernikusz tanait, s ettől a vitától olyan lett az egyetem, mint a felborított méhkas...

De az univerzitás professzorai semmit sem okultak. Megdöntött elméleteket ismertetnek, és megdöntésre váró tanokat hirdetnek anélkül, hogy vélt igazságaik bizonyításával törődnének.

Pedig Kopernikusz csodálatos hordozója a fénynek: embertársai előtt évszázadok távlatára világítja az utat, felfelé – Sic itur ad astra... – így haladunk a csillagokig... S a lengyelek Fényhordozóját a Commentariolusa óta az emberek mégis Lucifernek vélik, nemcsak a papok, a tudósok is, többségében. Mit mond az az őrült kanonok? A Föld kering a Nap körül? Hogyisne! Téved a Biblia? Jósue nem állíthatta meg a Napot? Mert a Föld kering a Nap körül... „A Firmamentum Kolumbusza" – ahogy Magiszter Kopernikuszt az egyetem diákjai nevezik – valóban fényhordó. De példáján mindenki megtanulhatja, hogy az emberekhez olyan szinten kell közelíteni, amilyen szellemi fejlődési fokon éppen vannak, s Jákob lajtorjáján csak fokonként lehet feljebb vonni őket, mert több fokon áthágva velük együtt könnyen a mélységbe, a teljes sötétségbe zuhanhatunk vissza.

Végre útban Czestochowa felé!

A király jókedvvel fogadta búcsúlátogatását.

– Visszavárunk, Fráter Georgius, minél hamarébb láthatunk, annál jobb...

– Visszajövök, felség, ha szükség lesz rám. De most a néphez hívnak.

– Az én birodalmamban a nemesség figyel a pálos atyák szavára, s a nép még inkább. Ezt ne felejtsd! – búcsúztatta Zsigmond király, és zacskó aranyat nyomott a markába.

György ezt is elküldte Kamicsác várába, az anyjának, mint két éven át a stipendiumát, melyet a szentlőrinci pálos atyáktól kapott.

Fráter Georgius hírét már hallották Czestochowában a Sajóládon járt zarándokoktól. Néhányan ismerték is, akikkel Krakkóban találkozott. De azok közül, akik Trencsénben váltottak vele szót, egy sem ismerte fel. – Ennyire megváltoztam volna? – tűnődött. – Vagy csak az egyenruhám felcserélése az oka?

Régen látta magát tükörben. Éppen hét esztendeje. . . De azt a Szapolyainé hálótermében nézett tükörképét olyan mélyre ásta az emlékezetében, hogyha akarná, se tudná felidézni.

Néhány hétig Czestochowában időzött. Beszélt a refektórium-ban, a remeték kápolnájában s a nagytemplomban. Itt kapott szárnyakat a hírneve, s repült előtte, bárhová is lépett a lengyelek földjén. A nép processzióval

várta, s minthogy szekérre nem ült, hordszéken vitték a következő kolostorig.

Már sereglettek eléje, a végtelen rónákról s az erdőrengetegekből. Mert hallani akarták a magyarországi remetét, az „aranyszájút".
Mágikus hatásán maga is csodálkozott. Hiszen nem tett mást, nem mondott mást, mint az egyház többi szolgája. Vagy mégis? Mindig olyan szinten igyekezett a lengyelek lelkéhez közelíteni, amilyen fejlődési fokon a hallgatói éppen voltak. Hogy ez Jákob lajtorjájának melyik foka, azt a szószékére meredő, arcára szegeződő tekintetekből olvasta ki.

EGYETLEN MÉCSES LÁNGJÁVAL...

Beszámolóját a szentlőrinci atyák türelmesen végighallgatták. Diplomáját az archívumba helyezték; efféle világi hívságra remetének nincs szüksége, de hadd lássák az elkövetkező korok testvérei, hogy elődeik az egyház szolgálatára miféle tudományos képzettséget szereztek. Van már ebben az archívumban Európa valamennyi univerzitásáról diploma, több példányban is. Akik kiérdemelték, s ide hozták, javarészt a templom alatti kriptában nyugosznak, de az élők között is szép számban vannak a magiszterek és doktorok.

Fráter Georgius csak most döbbent rá, hogy a szentlőrinci atyák közt hány doktora van a teológiának s a többi tudományoknak. Most, amikor a levéltáros remete az élők diplomáit is sorra mutogatta neki.

– Mindig oly szerényen viselkednek, mint a sajóládi állatgondozó remeték, s ugyanolyan szorgalommal munkálkodnak is a kertben, a földeken és az istállókban – gondolta.
Nem hagyta nyugton a felfedezése: ennyi tudós magiszter egy főiskola vagy univerzitás tanári karára is elegendő. .. Uram Isten! Hány népiskolát, felsőbb iskolát vezethetnének? És hány tanító szerzetest képezhetnének, akik a tudás világosságát a nép gyermekeinek adnák tovább. Hiszen egyetlen olcsó mécses lángjával meggyújthatjuk az egész földkerekség lámpáit, gyertyáit, mécseseit és tüzeit anélkül, hogy a saját mécsesünk lángja fogyna. Ha csak minden pálos rendi kolostor mellett egyetlen népi iskola működne, s a gazdagabbak mellett talán felsőbb iskola is.

Nem bírta magába zárni a gondolatait. Éjnek idején zörgetett be a főapáthoz.

– Atyám! Cellád éjszakába szűrődő világa mutatja, hogy virrasztasz. A gondolataim engem sem hagynak nyugton. Kérlek, hallgass meg!

Az ősz remete atyai szeretettel mosolygott rá, s a lócára mutatva hellyel kínálta.

– Beszélj, fiam!

Mindent elmondott, ami az utóbbi napokban az agyára ülepedett, de a szívét nyomta.

– Ha valamennyi kolostorunk mellett egy-egy népi skóla működhetne... ha csak betűvetésre, olvasásra s a számok használatára, a mennyiségtan alapelemeire taníthatnánk a nép apraját-nagyját.. . és továbbadhatnánk a tudás világosságát a nép gyermekeinek! Hiszen egyetlen olcsó mécses lángján meggyújthatjuk az ország, a földkerekség valamennyi lámpáját, mécsesét anélkül, hogy a csekélyke olajjal táplált saját mécsünk lángja fogyna. . . De fényhordozók kellenének.

– Te vagy ez a fényhordozó, fiam, az imént elmondott szavaidat a Gondviselés sugallta. S ő fog erőt adni a megvalósításukhoz. Neked megadatott, hogy egyazon szóval szívhez és lélekhez beszélhess, műveletlen és pallérozott észhez szólhass csaknem minden divatos nyelven. Eredj, s hajtsd végre a terved! Utad a pálos remeték útja, kik eddig is fényt hordoztak: a szeretet fényét.

– Köszönöm, atyám – dadogta Fráter Georgius meghatottan.

– Csupán annyit még, fiam: ne rögtön indulj! Pihenj kissé! Járj fel a várba! A Bibliotheca Corviniana a mi gondunkra bízatott. Mátyás könyvtárában sok olyas művet találsz, amiről a Jagellók Egyetemén nem is hallhattál. A tudomány magyar kincsesházát gondozó testvéreink majd útbaigazítanak, hogy még több fényt gyűjthess magadba.. .

– Köszönöm, atyám!

– S még valamit, fiam. Meg kell tervezned a körutaidatl Szívesen segítek. Mert úgy vélem, ha elindulsz a fényhordozó utadra, valamennyi pálos rendházba ellátogatsz, s meg is gyújtod bennük a tudás fáklyáját... A nyomtatott könyvek már nálunk is gyülekeznek, Németalföldről, Itáliából. Te majd gondoskodsz róla, hogy a nép gyermekei is olvashassák. S ha megtanulják a betűvetést, írni fognak, az anyanyelvükön is. . .

A Hunyadiak tiszteletére, szeretetére nevelték. Abban a szellemben, mit a Törökverő hagyott családjára s Magyarországra. Igazán otthonának érezte Vajda-Hunyadot s Lepoglavát. Ezeknek csupán homályos tükörképe volt, amit a Szapolyai várakban látott.

A Bibliotheca Corviniana oszlopcsarnokaiban értette meg, hogy ki volt Mátyás király. Sokat hallott róla Corvin János udvarában, Lepoglaván,

hová az a néhány ember gyülekezett, aki hű maradt Mátyáshoz a halála után is, s ezt a fiához való ragaszkodásával bizonygatta. Talán ennél is többet tudott meg János herceg apjáról a trencséni várban, ahol a Hunyadiakat cserben hagyok adták egymásnak a kilincset. Ezek Mathias rexet még haló porában is rettegték, s mindnyájan a nyomdokaiba igyekeztek jutni. Tovább majmolták szokásait, öltözködését, gesztusait, egész életformáját. Leginkább a Szapolyaiak. S ugyanezt tapasztalta a Jagellók krakkói udvarában Sándor, de még inkább Zsigmond király idején.

Egyedül Ulászló nem utánozta az elődjét. Inkább szabadulni igyekezett mindentől, ami Mátyásra emlékeztetett. Kezdte elődje özvegyén, akinek a magyar trónt köszönhette. Szép summába került a Beatrixtől való elválása. VI. Sándor pápa nem tartozott az olcsó emberek közé. . . Aztán sorra elzálogosította a királyi birtokokat. Maradt még a Bibliotheca Corviniana, melyet Mátyás király kortársai Bibliotheca Europeanának neveztek, minthogy hozzá fogható kincstára a tudományoknak nem akadt a kontinensen; az alexandriai könyvtár pusztulása óta másutt sem.

Ulászló – egyebe már nem lévén – a Bibliotheca legszebb, legértékesebb kódexeit kezdte osztogatni hívei, barátai s méginkább az ellenségei közt, kiket ezekkel a fejedelmi ajándékokkal igyekezett megnyerni.

Mire Fráter Georgius az oszlopcsarnokokba jutott, már csak foghíjas kódexsorokban gyönyörködhetett.

– Ulászló őfelsége huszonhárom éves uralkodásának eredménye – mutatott ősz rendtársa az üresen tátongó szekrényekre –, én ifjan még láttam a teljes Bibliothecát.. . át is tanulmányoztam csaknem minden darabját.

– Felmérhetetlen kincs ez a maradéka is – ámuldozott Fráter Georgius.

– Arra még elegendő, hogy fogalmat alkothass a teljesről, s arra is, hogy felmérhesd: kije volt Hunyadi Mátyás hazánknak, és mekkora tudást halmozott fel domború homloka mögött. Mert tudni való: könyvtára valamennyi művét áttanulmányozta. Már 1462-ben könyvmásolatokat rendelt Itáliában, s ettől kezdve évente érkeztek az egyházi és világi literatúra remekművei. 1475-ben Bolognában egy egész bibliothecát vásárolt. Közben itt, ezekben a tágas ablakfülkékben dolgoztak a legkitűnőbb könyvmásolók – alkalmad lesz értékelni a munkájukat. Az idegenből érkezett művek a csarnokon túli könyvkötészetben kaptak új köntöst, rangjukhoz méltót: szattyánból, színaranyból.

Pár nap múltán Fráter Georgius megállapította, hogy a Bibliothecában mindazon művek megtalálhatók, melyekről eddig csak hallott vagy olvasott, de hozzájuk nem juthatott; s még jó néhány olyan manuscriptum, melyeknek hírét sem hallotta. Hála a pálos atyák gondozásának, a regiszterek

hűen, áttekinthetően tárták elé a könyvtár állagát. Ezekből látta, hogy Dobzse László a remekbe másolt és kötött kódexeket kótyavetyéli, de az ősi pergamenek, kutyabőrök, melyek szövegeit a Corvinákba írták át, itt porosodnak a szekrények mélyén.

Olyan mohón esett az olvasásnak, hogy egy esztendő alatt mindössze Sajóládon, Felsőelefánton és Nagyvázsonyban szervezett népiskolákat. De ezeknek a kísérleteknek a sikere a főapátot is fellelkesítette, s Fráter Georgius számára a tél folyamán valamennyi pálos rendház meglátogatásának a tervét összeállította. Térképvázlatot is rajzolt hozzá.

Aztán egy este ő kopogtatott Fráter Georgius cellaajtaján. Jegyzetei fölé hajolva találta.

– Amit a könyvtárban nappal magamba habzsolok, azt a jegyzeteim alapján ilyenkor emésztem meg – mentegetőzött a rendfőnök előtt, miközben virrasztásban vörösödött szemét dörzsölte.

– Pihentetni, kímélni akartunk, fiam, s te egy év alatt olvastad el, amit Hunyadi Mátyás egész élete alatt gyűjtött – válaszolta a főapát feddő hangon, miközben szétgöngyölte és a gyertyák alá helyezte a tervrajzot. – A három iskoládról érkező hírek valamennyi testvérünkben helyeslést váltottak ki. Az ő nevükben jöttem hozzád, s így rendünk óhaját tolmácsolom.

– Hallgatlak, atyám – felelte Fráter Georgius kíváncsian nézegetve az eléje terített térképet.

A főapát mutatóujját a térkép közepére tette.

– Itt van a mi rendházunk, fiam. Innen indul a reménységünk zöld vonala; ezen kellene haladnod a magyarországi kolostorainkhoz. Úgy rajzoltam,hogy ne kelljen felesleges vargabetűket tenned. Azokat a kolostorokat, melyek emberlakta helyektől távoli hegyeken, erdőkben épültek – remetei magányban –, fel sem tüntettem. Ezek mellett amúgy sem alapíthatsz népiskolát. így is kilencvenhárom rendházat keresel fel Magyarországon. Utad végére hagytam a délen élő testvéreinket. Onnan átmehetnél Horvátországba, ahol hat rendházunk működik, s aztán Szlavóniába, ahol tizennégy kolostorunk van.

– Dalmáciában is van pálos monostor, atyám.

– Kettő, fiam. A többit fölperzselte a pogány. De abban a kettőben is kevés testvérünk él már.

– A közelükben, Bilin várában él két testvérem...

– Anna nővéred, Bartók Draskovich felesége, s a kishúgod, Barbara Martinusevich – szólt közbe halkan a főapát.

Fráter Georgius arcát vérhullám lepte el. ő a rokonairól sohase beszélt.

– Ideje lenne meglátogatnod őket – folytatta a főapát –, s anyádat is, mert a köszvénytől sokat szenved.

– Köszönöm az engedelmet, atyám, élni fogok vele.

– Erről, jut eszembe, fiam, hogy anyádnak rendszeresen küldjük és küldeni is fogjuk azt az anyagi támogatást, melyet Zsigmond király jóvoltából a lengyelországi tartózkodásod idején juttattál neki.

Fráter Georgius arca most már lángolt.

– Ez fiúi kötelességünk – folytatta a főapát – az édesanyák iránt, kik gyermeküket az egyház szolgálatára adták. Akinek az igéit hirdetjük, nehezebb körülmények között bízta édesanyját Jánosra...

– A többi kolostorunkat ne keressem fel? – dadogta Fráter Georgius nagy zavarában.

– Mi, pálos remeték úgy érezzük, hogy te vagy elhivatva valamennyi rendházunk összefogására. Erődön, kitartásodon múlik, hogy mennyit valósítasz meg ebből a munkából: Isztriában kilenc, Ausztriában két, Szilériában egy, Németalföldön tizenhat, Portugáliában tizenöt s Rómában két rendházunk is működik. A jeruzsálemiről nincs hírem.

– Nem csalódhattok bennem, atyám. Ami képességeimből telik, megteszem a rendért, valamennyi rendházunk együttműködéséért. Boldogult Fráter Antonius ugyan óvott tőle, politizálást látott benne, mely rendünk pusztulását eredményezheti. A tisztelet, mellyel tanítómesterem iránt viseltettem, visszatartott a vitától; de meggyőződésem, hogy korunkban a remeteélet már nem lehet életcél. A maguk idejében az esszeusok is visszavonultak a Holt-tenger kietlen, lakatlan vidékeire, de tanítókként bocsátkoztak le a világ forgatagába, amikor úgy vélték, hogy az állati nyomorúságba, rabszolgaságba süllyedt népet csupán a szereteten alapuló közösségi életformával emelhetik vissza az emberhez méltó sorsra.

– A birtokainkon lakó jobbágyokkal együtt mi is ezt az életformát éljük – válaszolta a főapát –, valamennyi rendházunkban ezt fogod tapasztalni.

– De anyagi javakkal egyik rendház sem támogatja a többit. ..

– Ezt ne is kérd tőlük, fiaml Hiszen a jobbágyaik munkájának gyümölcseit nem osztogathatják el. Csak a tudásukat kérd! A nép számára. Hogy tanító remetéket neveljenek, kik majd iskolákat vezetnek, s addig is hagyják abba a passzionátus* otthoni munkájukat, melyet a jobbágyaik is elláthatnak, s menjenek azokba a kolostorainkba, ahol nincs vagy kevés a tudományosan képzett testvér!

– Értelek, atyám. De ez esetben sikeresebb lenne a vállakózásom, ha Lengyelországban kezdeném, ahol már minden kolostorban ismernek. S a lengyel pálosok régóta elég tehetősek ahhoz, hogy ifjabb testvéreiket főis-

kolákon és egyetemeken taníttassák. A lengyel rendházainkban legalább annyi vagy több is a magiszter, a doktor, mint itt, Buda-Széntlőrincen. Ha ezeket a testvéreinket megnyerhetem, akkor Magyarországon a tanítást minden felállítandó népi skólánkban magiszter kezdi.

– Nem bánom, fiam, cselekedj belátásod szerint! Csak aztán ott ne tartsanak a lengyel testvéreink... vagy a királyuk, Zsigmond, aki – úgy tudom – tett is neked ilyesfajta ajánlatot. ..

Fráter Georgius arca ismét lángvörössé vált.

– Buda-Szentlőrincen azt is halljátok, atyám, amit a lengyel király a Wawelban suttog? – kérdezte a főapátra csodálkozva.

– Néha azt is, Fráter Georgius, amit a pápa őszentsége suttog.. .

– Igaz, hogy őszentségét az esztergomi érsek keresztes hadjárat meghirdetésére biztatja? – kérdezte Fráter Georgius, hogy beszélgetésüket más témára terelje. – Tudni véli egy pesti kalmár, Szallvesi Ambrus, ki a velencei kereskedők üzleteit egyengeti – tette hozzá magyarázóan.

– Bakócz érsek úr X. Leó őszentsége teljhatalmú követeként fog visszaérkezni Rómából, és magával hozza a keresztes hadjáratot meghirdető pápai bullát, melyet vigasztalásul a tiara helyett kapott...

– S őszentsége bullája miként rendelkezik?

– Általános keresztes hadjáratot hirdet: a pogány török ellen.

– Egy Medici nem tűrheti, hogy Platón,Pheidiász és Apuleius hazája oszmán rabságban sínylődjön... – válaszolta Fráter Georgius gúnyosan vonva föl szemöldökét –, mert a Szentföld felszabadítására aligha gondol őszentsége.

– Szavaid éle méltatlanul támadja a szentatyát, aki csupán egyik utóda VI. Sándornak, de korántsem lesz a követője.

* Szenvedélyes, lelkes.

Ezt bízvást hiszem. Azonban a keresztes hadjárat sikerében magam sem bízom. Még Hellász visszafoglalásában sem... Nemcsak a megfelelő hadvezérek hiánya miatt – hiszen azok a csatatéren válnak vezérré –, hanem sokkal inkább a katonai erőnk elmaradottsága s népünk iszonyatos nyomorúsága miatt. A török császár jószerivel akkor és ott állítja meg a mi felállítandó keresztes hadainkat, amikor és ahol neki tetszik.

– Hogyan? Mi akarnánk a törökre rontani, egyedül? Hát a német császár, a francia, spanyol meg az angol király hadai nem? Velence és az itáliai fejedelmek se küldenek seregeket?

– Bakócz érsek úr legátusi megbízatása Lengyelországra és az északi államokra is kiterjed, s X. Leó őszentsége az egyház kegyelmeinek kincstárát

is megnyitotta: bőkezű búcsúengedélyekben részesíti mindazokat, akik akár személyesen ragadnak fegyvert, akár a hadjárat költségeihez pénzadománnyal járulnak hozzá.

– Akkor ez csak beugratás a török ingerlésére, az öngyilkolásunkra! – kiáltotta Fráter Georgius. – Hiszen ezekről a területekről se katonára, se pénzre nem számíthatunk. Legfeljebb a lengyelektől jöhet néhány ezred. A pestis nemcsak nálunk pusztította ki a nép felét, hanem tőlünk északra is.

– Most a holtak helyén is az életben maradottak húzzák az igát. Nyomorúsága elől a jobbágy szívesen menekül a keresztes hadakba, ha cserébe örök üdvösséget is ígérünk.

– Bakócz érsek úr sohase harcolt a török ellen, a pápa őszentsége meg janicsárt, szpáhit csak festményen láthatott.

– De Szent Márk köztársaságában jól ismerik a török császár hatalmát, fiam, s a pápai bullát Bakócz érsek úr kapta...

– Most már értem, honnan tudja Szallvesi Ambrus, hogy az új pápától a magyar bíboros mit kért: amit a Signoria sugallt neki – szólt közbe Fráter Georgius.

– Így, így, fiam. Éhes az aranykígyó. Korgó bendőjét a Signoria ismét háborún szerzett arannyal tömi majd. Hiszen a háború is, a pusztulás utáni restauráció is a Signoriát gazdagítja.

– És mindenképpen gyengül tőle a magyar. Velence sohase bocsátja meg az elpusztítására alakult cambrayi ligához való csatlakozásunkat, s azt se, hogy Dalmáciáért háborúval fenyegettük.

Fráter Georgius beszámolt terveiről Zsigmond királynak és Jadwiga királynőnek, s pártfogásukat kérte. Zsigmond ismét magas udvari stallumot kínált neki.

Jadwiga királyné a Wawel kápolnájának gyóntatószékében esdve kérte maradásra:

– A magyar komornáimon kívül senkiben sem bízhatom. Valamennyi asszony elveszejtene, ha tudna. Minden lengyel főúr nekem teszi a szépet, vagy csaknem nyíltan vallja szerelmét, s a feleségeik tekintetéből halálos féltékenység, forró gyűlölet süt rám. Érzem, hogy előbb-utóbb bajba sodornak... Te, éleslátásoddal, minden veszélytől megóvhatnál. Az Isten szerelmére, maradj velem!

– Nekem az egész nyájat kell vigyáznom, nemcsak kallódó bárányait. A király pillantásából látom, hogy mennyire szeret téged. Az ő szerelme minden intrikánál erősebb.

– De én nem szeretem Zsigmondot: amikor ölel, még mindig másra gondolok; arra, akit még Trencsénben zártam a szívembe...

– Ne nos inducat intentationem! – Ne vígy minket a kísértésbe!. .. – mormolta magában a gyóntató, de hangosan ezt válaszolta: – Ez házasságtörés. Ha teljes szívedből nem bánod meg, üdvös elégtételt s feloldozást sem adhatok.

Még aznap elmenekült Krakkóból. Zsigmond útlevelével, melyben a király országa valamennyi papját, nemesét és polgárát Fráter Georgius, a magyar paulinus áldásos munkájának támogatására utasítja.
Fáradhatatlanul járta az országot.

Népiskolák és felsőbb iskolák összefüggő és egymást segítő hálózatát hozta létre. A lengyel pálos remeték orákulumként hallgatták, s a magyarországi iskolákban való munkálkodást is fölös számban vállalták. Hazulról szörnyű hírek szállingóztak utána: rémséges belháborúról, melyben a parasztság, a szegény sorsú nemesek, kézművesek színe-java fogott fegyvert, hogy emberibb sorsot vívjon ki magának. Zavarosak voltak ezek a kósza hírek, de egyértelműek: a nép saját kezébe vette a sorsa intézését.

A király ajánlólevelére most már a nemesi udvarházakban sem volt szüksége.

– Csakugyan! A népet tanítani kell és nevelni, Isten és az ember tiszteletére, katolikus szellemben...- mondogatták a lengyel pánok megértő bólogatással. – Segítünk mi a derék pálos remeteknek a király szava nélkül is, Fráter Georgius. Épület kell az iskoláknak? Berendezés? Tüzelő? Szívesörömest! Csak tanuljon a nép! Olvassa a Szentírást! Hogy megadja az Istennek, a király őfelségének meg nekünk is, ami illet! Mi úgysem tudunk olvasni. . . De minek is? Ti a templomban felolvassátok a textust. . .

A pálos kolostorok az emberlakta helyektől távol épültek, de az iskolák, melyekben a remeték tanítani kezdtek, a falvakban s a városokban. A pánok adományaiból.

Közben Magyarországon hetvenezer ember elpusztult. A népfelkelést végül is Jadwiga királyné bátyja, az erdélyi vajda, Szapolyai János fojtotta vérbe.

A királyné hirtelenjében oly kedveltté vált, hogy bubáját, szépségét még a lengyel kastélyok úrnői is megbocsátották.

A magyar paulinus lengyelországi iskolaszervező körútja egész esztendőbe telt. Mire hazaindulhatott, Magyarország már a „Siralom völgyévé" vált. Így nevezte rendtársainak az ország állapotát, mert útja közben nem akadt falura, jobbágyportára, ahol ne sirattak volna valakit, ahol ne átkozták volna Szapoiyai Jánost.

A telet a szentlőrinci kolostor majorságainak átszervezésével töltötte. Korszerűsítette a pincészetet – ahogy a Fuggerek telepein látta –, s minthogy a Szerémségből bor helyett jobbadán törökdúiásról érkeztek hírek, az új hordókat Tokajhegyaljáról vásárolt borokkal töltette meg. A lengyel és magyar pálos kolostorok templomaiban ezentúl magyar miseborral áldoztak. A kápsáló remeték koldus-taligáit megrakatta kehely alakúra préselt s szent emblémákkal ékített, színesre festett füstölt sajtokkal – az ostyepkakészítést még a Tátrában, a gorálok-nál leste el. A szentlőrinci pálos barátok szentelt sajtja s bora mind a lengyeleknél, mind a magyaroknál keresett árucikké vált. A barátok taligái cserébe fűszerszámokat, lenvásznat, hordós szekereik jerzavinkát, kontuszovskát, zsubrovkát és mézsört hoztak. Budán, a főúri palotákban meg a püspöki székhelyeken viszont ezeknek az áruknak volt nagy a keletje. A kegyes kalmárkodás sikere hamarosan megmutatkozott. A jámbor remeték nem győzték üríteni facipőiket a szentlőrinci kolostor kincstárában, ahol halomra gyűlt az arany- és ezüstpénz.

Fráter Georgius maradék idejét ismét a Bibliotheca Corvinianában töltötte. Itt olvasgatta az 1514 évi népfelkelés leverése után tartott országgyűlés törvénycikkelyeit. Legjobban a XIV. cikkely ütötte szíven: „Hogy mindazonáltal árulásuk emlékezete és büntetése az utódokra átszálljon, és a jövendő századok is fölismerjék, hogy az urak elleni lázadás milyen súlyos merényletet képez, a hűtlenség bűne miatt az összes parasztok megfosztatnak a szabad költözködés jogától, és örök időkre alávettetnek földesuraiknak úgy, hogy a földesúr engedélye nélkül más tartózkodási helyre nem költözhetnek."*

Este a refektóriumban a vacsora helyetti ital fogyasztása közben szóvá tette az országgyűlés határozmányait.

– Csak az a törvény örök, mit a nép hoz – jegyezte meg egy matuzsálem korú szerzetes.

– Az 1514 évi XLVIII. törvénycikkely, mely a népfelkelésben részt vett egyházi férfiakat élethossziglan tartó fogságra kárhoztatja, hány remetetársunkat érinti? – tudakolta a vén remetétől, kiről tudta, hogy egykor a bolognai egyetemen jogi doktorátust szerzett.

* L, Fraknói Vilmos: A Hunyadiak és a Jagellók kora. Bp. 1896.

– A magyarországi rendházainkban szorgoskodottaknak csaknem egyharmadát hurcolták el gályarabnak, fiam – válaszolta az ősz pap megtört hangon. – Ha két-három évtizeddel fiatalabb vagyok, most én is közöttük lennék – tette hozzá könnyes tekintettel.

– A néppel, a népért élünk, s vele halunk – így rendelte elődünk, alapítónk, Özséb, a boldog, s a rendjébe való felvételünk alkalmával ezt fogadtuk – mondta Fráter Georgius inkább csak magának. Hiszen a körülötte ülők is így tudják, szívükben így érzik, és így is cselekednek.

ÍGY JUTOTT NÉMET KÉZRE A HUNYADIAK VAGYONA

A Hunyadiak birtokait a pálos rend második otthonának tekinthette, de Corvin János halála után a fehér kámzsás barátok nem szívesen látott vendégekké váltak még a lepoglavai várkastélyban is. Pedig ennek a tőszomszédságában áll az a pálos kolostor, melynek templomában János herceg örök nyugalomra lelt. A lepoglavai rendháznak nincsenek birtokai, kertecskéi se nagyon; eddig szüksége sem volt rá. Hiszen a Hunyadi uradalom mindennel ellátta. Bőségesen, mert a jobbágyok földművelését a pálos remeték okították, irányították. Velük is dolgoztak látástól vakulásig, míg Hening úr meg nem tiltotta.

– A paraszt dolgozzon, a pap meg papoljon! – parancsolta magyarul is, horvátul is; csak német anyanyelvén nem szólalt meg, mióta Török Imrének neveztette magát.

Végleg kimutatta a pálos atyák iránti ellenszenvét, ahogy úrnője, Frangepán Beatrix a brandenburgi őrgróf felesége lett, s Budára költözött. A pálos rendházak ezután semmiféle támogatást sem kaphattak. Beatrix asszony halála után Ulászló király a Hunyadi-ház összes várait és uradalmait özvegyült unokaöccsének adományozta. Georg von Hohenzollern brandenburgi őrgróf meghagyta tisztében elhalt felesége bonorum directorát, a krapinai várkapitányt, akiben jó oka volt megbízni. Nemcsak azért, mert ezen az irdatlan nagy birtokon egyedül ez a németalföldi származású Emerich Hening, illetve Török Imre beszélt németül, hiszen neki is ez volt az anyanyelve, hanem feltehetően alaposabb ok miatt is.

Fráter Georgius a Bibliotheca Corvinianában sűrűn találkozott egy fiatal pappal, Szerémi Györggyel, ki udvari káplán, s az ifjabb király, II. Lajos lelki istápolója volt. A papocska nagy reverenciával viseltetett a krakkói univerzitást végzett tudós paulinus iránt, s bölcs tanácsait, a könyvrengetegben eligazító útmutatásait udvari hírekkel, pletykákkal igyekezett honorálni. Több volt ezek közt a pelyva, mint a hasznos mag, de a szavak rostálására Fráter Georgiust az élet már régen megtanította.

Szerémi György valamit minden udvari emberről tudott, s jót, rosszat válogatás nélkül mondott el. Legtöbbször csak azért, hogy beszélhessen. Tőle hallotta Fráter Georgius, hogy a Corvin-árvákat: Kristóf herceget, majd Erzsébet hercegnőt is Török Imre mérgezte meg. Lassan, de biztosan ölő olasz méreggel. – Megbízásból tette.. . – suttogta a kis káplán –, s így jutott a Hunyadi-vagyon Hohenzollern, vagyis brandenburgi kézre – tette hozzá szemeit a mennyezet angyalos freskóira meresztve.

Fráter Georgius ebből a rémtörténetből első hallásra egy szót sem hitt, mégis megborzadt tőle. Jó ideig csak hüledezett. Aztán eszébe jutottak trencséni töprengései a Corvin-árvák sorsán; leánykérő útjai, melyekről két ízben is menyasszony nélkül jött vissza, s mindaz, amit később Fráter Antonius mondott el a Corvin-árvákról, anyjuk második házasságáról s alig esztendőre annak haláláról. – Pokoli történet – tűnődött rajta hetekig –, a kiagyalói is, elkövetői is pokolfaj zatok... – aztán eszébe villant, mint élete folyamán annyiszor: a poklot minden lakójával és ördögével s azok minden gazságával együtt az emberek agyalták ki... Mózes még nem tudott a létezéséről...

A pálos atyák csakugyan kellemetlenül éleslátásúak; javarészt kiváló orvosok is, s a Hunyadiakat legfőbb pártfogójuknak tudhatták. Jelenlétük a Corvin-árvák s édesanyjuk közelében Török Imre úr állítólagos praktikáit lehetetlenné tette volna? S ha csakugyan gyilkosság történt... ki és miként bizonyíthatná ezeket? Hiszen az áldozatok teteme régen elporladt... „Páter noster, qui es in coelis..."

Fráter Georgiusnak most mégis az egykori Hunyadi-birtokokra kell mennie. A legtöbb pálos klastrom ott van, s a főapát térképén az a zöld vonal először azokhoz vezet. . . Illetve Török Imre úrhoz, a kegyúr Georg von Hohenzollern bonorum directorához... Hiszen az iskolák itteni felállítása nagyrészt tőle függ. De az is tény, hogy a brandenburgi őrgróf nemcsak a magyar, hanem a lengyel királynak is unokaöccse.

Második levelét csaknem öt évvel az első után, 1515 januáriusában fogalmazta Zsigmondhoz. A királyi választ lovas futár hozta. Zsigmond Pozsonyba invitálta: március második felére.

Fráter Georgius tudta, hogy Ulászlóval együtt oda várják Miksa császárt is. Csatlakozott Zsigmond meghívójával a királyi menethez, melyben Ulászló két királyi gyermeke, Anna hercegnő és Lajos ifjabb király is velük utazott.

Miksa császár Láng Máté gurki bíbornok-püspököt küldte maga helyett Pozsonyba.

Zsigmond mint a magyar pálos rend „fejedelmét" mutatta be a püspöknek, aki – titkára, Maximilianus Transsylvanus tanácsára – felkérte Fráter Georgiust a tárgyalásokról vezetendő jegyzőkönyvek készítésében való segédkezésre. A püspök titkára székely fiú volt. Fráter Georgius életre szóló barátságot kötött vele.

Szóba került Pozsonyban minden, ami a három birodalmat érdekli. Zsigmond a moszkvai fejedelemmel és a német lovagrenddel fennálló viszályait akarta rendeztetni. Ulászló a török ellen kért segítséget. Láng püspök pedig a királyi gyermekek házassága ügyében sürgetett döntést. A brandenburgi őrgróf is a Habsburg-sógorság mielőbbi létrejöttét szorgalmazta király-nagy bátyjainak

Georg von Hohenzollern vidám fickó lévén, hamar barátságába fogadta a lengyel király környezetét mindig szellemes tréfáival szórakoztató fehér kámzsás remetét, a pálos rend „fejedelmét", aki az unalmas pozsonyi estéken is kifogyhatatlannak bizonyult az adomázásban, s szakértelme a borok és pálinkák viszonylataiban csakugyan bámulatos volt...Végül is mindnyájan Bécsbe utaztak. Miksa fényes fogadtatást rendezett a Jagellófivéreknek. Július 22-én a Szent Istvándómban, Bakócz bíboros-érsek előtt két házasságot kötöttek: II. Lajos, a kilencéves ifjabb magyar király Miksa császár fiának, Fülöpnek a lányával, Máriával váltott gyűrűt, s II. Lajos nővérét, a tizenkét éves Annát az agg császár vette feleségül azzal a kikötéssel, hogy csak az esetben érvényesíti házasságát, ha egy éven belül az unokái, Károly és Ferdinánd közül Annával egyik sem lépne házasságra. . .

Fráter Georgius Maximilianus Transsylvanuson keresztül a gurki bíboros-püspökkel is összebarátkozott, s így abban a megtiszteltetésben részesült, hogy az egyháztörténetben egyedülálló ceremóniát a főpapok oldalán végigministrálhatta. Mindvégig ugyanaz a hányinger környékezte, gyötörte, ami valamikor kisgyerekkorában a budavári Mátyás-templomból kergette ki. De ezt az émelygést nem a tömjénfüst, hanem a szégyene okozta. Tanulságnak ez is megérte – gondolta, amikor iszákjában Georg von Hohenzollern brandenburgi őrgróf úr levelével visszaindult Bécsből az egykori Hunyadi-birtokokra, hogy a parasztgyerekek számára pálosok vezette iskolákat szervezzen.

– Te nemcsak barát, hanem Zsigmond király és a gazdám, az őrgróf úr barátja is lettél, Utissenovich? – csodálkozott rá Török Imre úr a krapinai vár lovagtermében.

– Én minden igaz embert barátomnak vallok, várkapitány uram.

– Helyes, fráterkám. Akkor tartsunk össze! – nyújtotta Török Imre szeplős jobbját.

Iszonyat markolta Fráter Georgius szívét: hátha egy orgyilkos kezét fogadja el... De ez az ember a magyar iskolák ügyét még most is elgáncsolhatja. Keményen megszorította a rőt szőrzettel borított kezet, de aztán gyorsan el is engedte. Oly hideg és nyirkos volt az a tenyér, mint egy földből kiásott hulláé.

– Bálint! – kiáltotta Imre úr. – Gyere csak be, fiacskám 1 A terasz felől tizenkét év körüli, pattanásos arcú, vörösesszőke kamasz rontott a terembe. A kezében karikásostort lóbált, s nyomában két agár lihegett. – Mutatkozz be, fiacskám! Ez a szerzetes bácsi a lengyel király és György őrgróf úr barátja.

– Enyingi Török Bálint a nevem – mondta a fiú, s keményen Fráter Georgius szeme közé nézett.

– Én György barát vagyok – nyújtotta kezét a vendég. Bálint katonás mozdulattal rázta meg. Forró volt ez a gyermektenyér. Csak a sokvérű emberek keze ilyen meleg. Fráter Georgius kiromantiát* is hallgatott a krakkói univerzitáson. Szívesen belenézett volna ennek a kemény tekintetű fiúnak a tenyerébe, de erre most nem nyílt alkalom. Pedig tisztán érezte, hogy köze van, köze lesz ehhez a forró kezű, ragyogó szemű kamaszhoz.

– Nem szeretem a papokat – mondta a fiú –, de ha barátnak mondod magad, az én barátom is lehetsz, nemcsak a lengyel királyé meg az őrgrófé.

– Bálint! Már megint hamarébb jár a szád, mint az eszed – korholta az apja.

– Az ő korában én is így tettem – szólt közbe Fráter Georgius nevetve –, talán emlékszik még rá, Török uram. . .

– Hogyne emlékeznék. Azt hittem, vagy a koponyádat hasítom szét, vagy én pukkadok meg a pentyegésedtől. Hej, de régen volt!

– Az események jelen időben maradnak meg bennünk, Török uram, hacsak ki nem vetjük magunkból, s nem dobjuk el, mint a feleslegessé vált holmit.

A PÁLOSOK FEJEDELME

Hiába nevezik hét országban a pálosok fejedelmének – sokszor a jelenlétében is így titulálják –, ilyes elöljárói címet a Remete Szent Pál nevét viselő szerzetesrend regulái nem tartalmaznak. Ezzel a titulussal csupán Zsigmond király ruházta fel, széles jókedvében.

Igaz, szorgos munkálkodása a rend új céljai érdekében s nyomában a tudás fényét permetező iskolák százai egyfajta nemes-veretű megbecsülést szereztek neki mind az országok népei, mind a legmagasabb egyházi és világi méltóságok körében: Lengyelországtól Portugáliáig s Németalföldtől Erdélyországig. Mert az egy jeruzsálemi kivételével a földkerekség valamennyi pálos kolostorát meglátogatta már.

Ahol mód nyílt rá, iskolákat szervezett a nép számára, s a továbbtanulni óhajtóknak közép- és felsőfokú tanintézményeket is a városokban. Minthogy beszélte az urak nyelvét, s ismerte szívük kapzsiságát, okító létesítményei számára mindenhol elegendő anyagi támogatást biztosíthatott; még Rómában is, a földkerekség legkapzsíbb városában.. . ahol a pálos remeték népiskolája a Szentlélek bankárja, Agostino Chigi úr adományaiból virágzott.

Ezt Fiametta Martinuzzinak köszönhette, aki egy közép-itáliai öregedő marchese hitveseként a szent város legünnepeltebb asszonya lett. Valójában azonban – a megvénült velencei Morosini szenátor úr kegyes „ajándékaként" – Agostino Chigi úr szeretője. Fiametta Martinuzzi állítólag elévülhetetlen érdemeket szerzett az 1513 évi konkláve előzményeiben.

* Kiromantia: tenyérjóslás, kézjóslás.

Az ő intrikáinak köszönhette ugyanis Bakócz Tamás, hogy az első szavazásnál huszonötből mindössze nyolc bíboros szavazott rá, s a második szavazásnál egyhangúlag a Medici-bíbornokot választották pápává...

Fiametta káprázatos gazdagsággal berendezett római villájában az európai körútjáról visszatérőben levő Fráter Georgius néhány estélyen részt vett. A ház úrnője dicsekedve mutatta be vendégeinek az éppen Portugáliából érkezett unokabátyját, aki a tudományokban és művészetekben mutatott csodálatra méltó jártasságával, világpolitikai tájékozottságával és lenyűgöző modorával a hellenisztikus műveltség bűvöletében élő vendégeket mindannyiszor bámulatba ejtette, valahányszor átvette a társalgás fonalát. így a fehér kámzsás szerzetes római tartózkodása alatt egyházfejedelmek szimpátiáját, és többnek a barátságát is megnyerte; s látva Agostino Chigi úrnak a remete iránt tanúsított megkülönböztetett kedvességét, több főpap is fényes egyházi stallumot kínált „az isteni Fiametta asszony" kuzinjának, és arra akarták rávenni, hogy maradjon Rómában.

Fráter Georgius élt a gyanúperrel, hogy a Szentlélek bankárja úgy véli, a jámbor barátcsuha állandó jelenléte végleg elhallgattatná a marchese hitve-

se körül terjengő pletykákat. Egyik este, amikor Fiamettát vendég nélkül találta, elmesélte neki a lengyel királyhoz fűződő barátságát, mely szoros kötelékként kapcsolja Lengyelországhoz, s beszámolt alig felmérhető irányító hatalmáról is a pálos rendben. Mindez tehát lehetetlenné teszi maradását.

Frascati bort ittak, elég sokat. A marchese már békésen hortyogott egy kereveten. Fiametta parányi ezüstcsengőt rázott meg. Két hatalmas termetű janitor lépett be a terembe.

– Az őrgróf úr a lakosztályában óhajt pihenni – mutatott Fiametta részeg férjére.

A lakájok pehely ként kapták fel gazdájukat, s nesztelenül eltűntek vele.

– Rómából könnyebben tudnád kormányozni a remetéidet – fordult most vissza Fiametta. – Ne felejtsd – tette hozzá mosolyogva –, minden út Rómába vezet!

– Én a rendtársaimat csupán irányítani óhajtom, s üzeneteim, leveleim – bárhonnan küldöm is – mindenhol elérik őket.

– Bármi legyen is a célod, koldulással nem valósíthatod meg. Ezt én, a velencei mondom neked. Ha Rómában maradsz, a világ bankárainál Chigi úr lesz a jótállód, a világ leggazdagabb embere. Tudod, mit jelent ez?

– Van róla fogalmam. Az első leckéket a kalmárkodásból messer Lodovico Grittitől kaptam.

– Ó, a kis Gritti-fiú! Azóta dúsgazdag ember lett, Konstantinápolyban.

– Isztambulba költözött?

– Tíz esztendővel ezelőtt. A Signoria afféle félhivatalos követeként ékszerüzletet nyitott, aztán drágakövekre specializálta magát. Tudod, mit jelent ez a törököknél?

– Én ne tudnám, Fiametta? Haj aj, de mennyire tudom! Elég sok török fejet kaszaboltam le. A fülükben aranykarika csüngött, a turbánjuk drágaköves tűvel volt ékítve. . . De tíz év miként volt elegendő Lodovicónak, hogy Isztambulban ekkora becsbe kerüljön?

– Mint igazi velencei kalmár, a város keleti kereskedői között hamarosan tiszteletet vívott ki magának. Te ismered Lodovicót. Tud beszélni és rábeszélni: olaszul, görögül és elsősorban törökül, hiszen a török fővárosban nevelkedett. Most is minden lehető ügybe beleártja magát. Az ötletei szerencsések, nemkevésbé a vállalkozásai is. Támogatja a tönkre jutott kereskedőket, pőréikben védőügyvédjük.

– A páduai univerzitáson tanult jogot.. .

– Meg is nyeri a pereket. A legbölcsebb kádit is az orránál fogva vezeti.

– Az apjánál, Velencében, a kereskedelem minden ágát alaposan kitanulta.

– Képzeld, a borai olyan jó hírűek, hogy a pasák – fittyet hányva Mohamed próféta tilalmára – Lodovico Gritti muskotályborát isszák – folytatta Fiametta nevetve. – Ezt még odahaza mesélte, mert Velencében gyakran megfordul. Tény, hogy görög anyja miatt a kereszténeknél, s jeles szakértelme következtében a törököknél is jelentős befolyásra tett szert. De önts egy kis bort! Erre a sósmandulára folyvást szomjazom.

Fráter Georgius magának is öntött, de a tokaji borokhoz szokott ínyét csupán hűsítette ez a frascati bor; semmi gyönyörűsége sem telt benne.

– Nem óhajtasz levelet írni Lodovicónak? – kérdezte Fiametta. – Már csak a régi barátságtok kedvéért is. Hiszen Lodovico annak idején téged nagyon a szívébe zárt. . . Chigi úr konstantinápolyi futára éppen holnap indul. Nyugodtan rábízhatod a leveled.

– Szíves-örömest! Lodovicóval csakugyan életre szóló barátságot kötöttünk. De ha levelezni kezdünk, ezt csak a segítségeddel tehetjük. A magyar-török határon béke idején is háborúskodás folyik.

– Tehát mindenképpen hazamész? – csodálkozott rá Fiametta hirtelen könnybe lábadt szemmel.

– Rómában legfeljebb pápaként maradnék – nevetett a szerzetes a pityergő asszonyra –, de ahogy én a Szent Város életét megfigyeltem, azt se szívesen vállalnám. A velejéig romlott itt minden...

– Az Isten szerelmére, ne mondj ilyeneket! Reggel az Angyalvárban ébredhetsz – suttogta Fiametta rémülten.

György megértően bólintott, és közelebb ült az ijedt aszszonyhoz.

– Pogányabb ez a város, mint a török szultán fővárosa – folytatta maga is egészen lefojtva a hangját. – Ott Allah az Isten, de itt Mammon mellett Zeusz, illetve Jupiter minden pereputtyát istenként tisztelik, s közben a szentatya nevében az örök üdvösséggel is nyúlbőrként kalmárkodtatnak Európa-szerte ...

– Hiszen a búcsúcédulák árából akarjuk befejezni Szent Péter sírján a nagy bazilika építését – mondta Fiametta kissé sértődötten –, ha ezt pap létedre nem helyesled, akkor csakugyan jobb innen mielőbb távoznod. A Szent Officium nyugalmát amúgy is eléggé felkavarta az a német szerzetes. . . a templomajtóra kiszögezett pontjaival. Hogy is hívják?

– Luther. S a védszentje Szent Márton. Ha ugyan védi még...

– A Szent Officiummal szemben már bizonyosan nem.

Lodovico Gritti örömtől áradozó sorait Buda-Szentlőrincen kapta kézhez. A derék kalmár biztosította barátságáról, s újból felajánlotta apja és a maga szolgálatait. Ráadásul a legszívélyesebben Isztambulba invitálta.

Ha nagy európai körútja idején kapja ezt a levelet, bizonyosan elhajózik a török fővárosba, honnan a Grittiek pártfogásával Jeruzsálembe utazhatott volna. Ott van ugyanis az egyetlen pálos kolostor, melyet nem látogatott meg. Ha ugyan megvan még... Sok év óta nem érkezett onnan semmi hír. Válaszában kérte Lodovicót, tudakolja meg a szentföldi pálosok sorsát.

Ettől kezdve félévenként hírt adtak s kaptak egymásról. Közben kitudódott, hogy a jeruzsálemi kolostort a fanatikus arabok már elpusztították; de a baráti levélváltások nem szűntek meg.

Fráter Georgiusszal ez idő tájt már fél Európa pálos remetéi leveleztek. Rendre beszámoltak neki az általa létrehívott iskolák életéről, a gyarapodásról s a hiányokról – tanácsot, segítséget kérve és kapva.

Időnként a sokat utazó Faustus és Paracelsus doktortól is érkezik egy-egy levél, s ezekből felmérheti a régi pajtások komolyodását, tudományokban való elmélyülését. Paracelsus doktor – mert von Hohenheim véglegesen ezt a nevet választotta – az orvoslás és az alkímia, Faustus doktor inkább a mágia terén halad előre a kutatásaiban, bár orvosként keresi a kenyerét.

A szerzetestársaitól kapott leveleket a kolostor archívumába rakatja, de a magánleveleit olvasás után mindig elégeti.

– Tartalmukat abban az archívumban őrzöm, melyet a ton-zúrám alatt hordok – mondogatja, ha a remeték a drága papirusz- vagy pergamentekercsek pusztulásán sopánkodnak; különösen amikor zsinóron himbálózó elő-kelő pecsétek is a tűz martalékául esnek. – A betű a legveszélyesebb fegyver, de Habent sua fata libelli... – idézi nekik az örökifjú közmondást. – A betűknek is van saját sorsuk...

S a remeték bólogatnak, jóváhagyóan, mint mindig, ha Fráter Georgius szól hozzájuk.

A Bibliotheca Corvinianában gyakori vendég a hírneves költő, Hieronimo Balbo. Nyugtalan olasz szelleme sehol sem találja helyét. így került sokféle hányattatás után – melyről lebilincselően tud mesélni – Budára, ahol Ulászló a fia nevelését bízta rá. Messer Balbo a kis királyt egyszerre öt nyelven kezdte tanítani. Nem sok eredménnyel. De a király fia nevelőjét a diplomáciai alkudozások terén is igénybe vette, s az olasz tudós ebbeli szorgoskodását gyümölcsözőnek találta. Ezért hálából pozsonyi prépostnak nevezte ki.

Balbo csak addig időzött az új székvárosban, míg azt két királlyal osszthatta meg. Aztán Fráter Georgiusszal együtt Bécsbe utazott, s Miksa császár udvarában vendégeskedett II. Ulászló király 1516. március 13-án bekövetkezett haláláig.

Közben a gyermek Lajos király nevelését egy másik koszorús költő, az erdélyi Piso Jakab vette át; s ő a Hieronimo mester által megkezdett öt nyelv mellé legfőbb tantárgynak egy hatodik nyelv tanítását sorolta: a magyart. Becsületére váljék a derék székelynek, hogy II. Lajos király – bár udvari környezetében a papok latinul s a többi udvaronc németül szólt hozzá – oly ízesen beszélte a székelyek nyelvét, hogy Fráter Georgiusnak is könnybe lábadt a szeme, amikor őfelsége magyarul szólította.

Ez is a Bibliotheca Corvinianában történt. Hieronimo Balbo eszelte ki, hogy őfelségét – hiszen gyermek létére valóságos királya Magyarországnak és Csehországnak – humanista szellemben kell nevelni, s erre a legalkalmatosabb helyiség Mathias rex egykori kedvenc tartózkodási helye: a vár délkeleti részén épült Bibliotheca.

II. Lajos olajbarna szemei vidáman csillogtak, mialatt Balbo, Piso és Fráter Georgius körülvezették a tágas csarnokban, melynek falai mentén gyönyörűen faragott tárlók sorakoznak, s ezekben pompázatos köntösű, csupa színarany kapcsos, cirádás kódexek. Fráter Georgius egyiket-másikat fel is nyitotta, s mutogatta a szebbnél-szebb képeket, iniciálékat.

A sok álldogálás, nézelődés elfárasztotta a királyt. Valami alkalmatosságon heverészve szívesen maradt volna még a könyvtárban. – Hiszen oly csodálatosan szép és érdekes itt minden – mondta finom mosolyával.

Az oszlopos terem közepén állt Hunyadi Mátyás hajdani nyugágya. Negyedszázaddal ezelőtt Európa minden számottevő tudósa e kerevet körül topogott, s leste a nagy király kérdéseit. Most nappal is egerek hancúroztak körülötte. A párnáit, huzatát úgy szétrágták, hogy az aranybrokátból csak az aranyszálak pókhálója maradt.

A három tudós férfiú szégyenkezve meredt a heverőre. A király pedig kacagott. Nem a szégyenükön. A futkározó egerek játékán.

– Csináltassátok meg, akkor mindennap ide jövök tanulni! – mondta, s otthagyta őket.

Fráter Georgius az aranypókhálót nézte. – Ennek az árából is kitelne egy bársonyhuzat – gondolta, s ment a budai várparancsnokhoz, Bornemisza János uramhoz, aki mostanság az országos ügyek legfőbb intézője, s mellesleg felügyelője a királyi uradalmaknak is.

A várparancsnok hadnagya, Tomori Pál, azonnal ura elé bocsátotta.

– A pálosok Mátyás király halála óta gondozzák a királyi könyvtárat – mondta a derék főúrnak –, teszik ezt a saját erejükből, s eztán is magyar becsülettel. De most olyas ügyben kell határozni, mely a király vagyonát illeti.

– Pénzt ne kérj, pálosok fejedelme, mert ez nektek bővebben van, mint a király őfelségének – szólt közbe a várparancsnok fancsali képpel, minthogy az ország kormányzásának valamennyi gondja az ő vállát nyomta.

– Dehogyis kérek. A pálos remeték a koldulással már régen felhagytak. Csupán engedélyt, mert hogy a Bibliothecában a király nyugágyának párnáit az egerek meg a pockok felfalták.

– No, ennél nagyobb baja ne legyen a király vagyonának, Magyarországnak se!

– Ezt én nem kívánnám – replikázott Fráter Georgius szomorú mosolylyal –, hiszen az ország húsát is rágják: a kis egerek meg a böhöm nagy patkányok. . . a végeken a török, idebenn a folyvást szaporodó német, hogy a velencei kalmárokról ne is beszéljek. . . mind a magyart szegényíti, szipolyozza, s hordják a kincseinket az országhatárokon túlra, a világ négy tája felé.

– Jó, hogy neveket nem említesz, Fráter Georgius, mert akkor pörbe kéne fogassalak.

– Pedig tudnék – húzta fel az installáló bozontos szemöldökét.

– Én is tudnék, fráterkám, azonban ne szólj szám, nem fáj fejem. De hát nem azért jöttél te hozzám, hogy az ország sorsán keseregj. Van neked egyéb dolgod is szerte Európában.

– Van, mert ha nincs, keresek magamhoz illő munkát. Az én tanácsomat különben sem kéritek.

– S ha én most kérem, mint a király őfelsége megboldogult apjától rendelt gondviselője, mint igaz magyar az egyetlen magyar szerzetesrend fejedelmétől?

– Akkor ennek az egyetlen magyar rendnek a legszerényebb szolgája, a szolgák szolgája magyar szívvel és szóval válaszol neked, igaz magyarnak, Bornemisza János.

– Halljam, Fráter Georgius!

– Hunyadi Mátyás hagyatéka ügyében jöttem hozzád. A szellemi hagyatékát én, illetve rendem ápolja. Nemrégiben nyílott iskoláink százai gondoskodnak arról, hogy a tudományok kincses tárháza – melynek csupán jelképes temploma a Bibliotheca – majdan közkinccsé váljék, ha a krakkóihoz hasonló univerzitásunk is lesz. De a nagy király egyebet is hagyott ránk örökül: a birodalmát, mely most olyas állapotban van, mint könyvtá-

rában a nyugágya. Még ágy, de nyugodalmat már nem ád. A váza azonban megvan, s az hatalmas érték. A veretek rajta színaranyból valók, s a párnázat arany szövete is jó néhány fontot nyomhat. Ennek az árából vadonat új nyugágyat lehet csinálni.

– Hm. Értelek, pálosok fejedelme. Te meg tudnád csinálni azt az új birodalmat, azaz nyugodalmat, akarom mondani ágyat?

– A Német Kresztes Lovagrend nagymestere, Brandenburgi Albrecht éppen most fáradozik egy önálló porosz állam létrehozatalán. .. s ez nagyon sok pénzünkbe kerül...

– Hm. Gondolod, hogy a testvérének, György őrgrófnak ezért nincs sohase pénze?

– Georg von Hohenzollern őrgróf úr az egész Hunyadi-vágyon tulajdonosa. Hunyadi János törökverő seregeit vagyona jövedelméből tartotta fönn. S vagyonát a halála után Szilágyi Mihály, Podjebrád Katalin és Mátyás királyi vagyona is növelte. Ez mind Corvin János öröksége lett, s most Georg von Hohenzollern, illetve testvére, Albrecht nagymester és a Német Keresztes Lovagrend prédája. . . német erősítője, magyar gyengítője. ..

– Annak örülünk, Fráter Georgius, hogy az erdélyi vajdával nem pendülsz egy húron. Bakócz érsek úr különösen, mert ő jobban ismeri a hatalmadat. De – az igazat vallva – egyikünknek sem tetszik, hogy semmiféle stallumot se vállalsz. Ez a te nagy szerénységed – s vele járó szegénységed –, úgy véljük, csaknem Lucifer gőgje. Bakócz érsek úr szerint Krakkótól Velencén keresztül Rómáig téged tartanak a Hunyadiak hazajáró lelkének, élve maradt lelkiismeretének. Mintha valamennyien a te fehér kámzsádban kísértetének.. . Most, amikor hozzám jöttél, amikor Tomori Pali bejelentett, magam is ilyesfélét éreztem.

Fráter Georgius hallgatott, és mindegyre mosolygott. A várparancsnok fényevesztett, gondterhelt szeme kérőén csüngött rajta. De a remete mosoly Fráter Georgius szájára fagyott.

– A birodalom egyik legrégibb főnemesi sarja vagy, s köztudott, hogy nem Zsigmond király tett a pálosok fejedelmévé, hanem a remeték ezrei. Önként vállalt engedelmességükkel. A remetéid ezrei emeltek ebbe az eszményi pozíciódba, méltóságodba, mely minden világi fejedelemségnél nagyobb hatalmat ád neked. Ha úgy tetszik, nagyobb birtokkal rendelkezel, mint Szapolyai János és Brandenburgi György együttesen. Katonáid, a pálos remeték pusztán a szavukkal országokat tudnak felbolydítani, ha neked úgy tetszik. Nem én mondom, Bakócz érsek úr állítja. S azt is, hogy a Szentszéknél és a Signoriában a saját sorsunkban nem a mi szavunk a döntő, hanem a te leveleid.

– Mindez csupa misztifikáció. Az érsek úr őeminenciája természetes józan parasztesze az aggság határára érkezett. Jó, hogy Miksa császárt nem említetted. Pedig Németalföldön és Bécsben is vannak pálos kolostorok, s azokkal is levelezek.

– De hát kik ellen harcolsz? Mert hiszen látástól vakulásig dolgozol. Nem ellenünk. Hűséges vagy a Jagellókhoz, hiszen Zsigmond a barátod, ez köztudott.

– Az idegenek ellen küzdök, mint Werbőczi, csak más eszközökkel, azért nem lehetünk sohase fegyvertársak.

– Kiket tekintesz idegennek, azokat, akik nem beszélnek magyarul, vagy akik nem magyar család sarjai?

– Ezen az alapon a fél ország talpára útilaput köthetnénk, az enyémre is – nevette el magát Fráter Georgius.

– Akkor hát kikre gondolsz?

– Akik a szívükben maradtak idegenek. Akiknek István király országa csupán vadászterületük. Akik csak nyúzni tudják a népet, de cserébe semmit sem adnak, még az ellenségtől való védelmet sem. Ahogy az Istennek mindegy, hogy milyen nyelven dicsérik, ha szívből teszik, így hazánk lakosainál is csupán egyetlen értékmérő lehetséges: a hűség. Akiben ez nincs meg, az vendég, ha mi hívtuk, s ellenség, ha hívás nélkül jött és a kenyerünket pusztítja.

– Elég szigorú meghatározás, ha a szövetségeseinkre gondolok.

– Akik nincsenek.

– De szereznünk kell, mindenáron...

– Csak olyan áron, melyet megfizethetünk. A szabadságunkat, önálló államunkat nem adhatjuk érte cserébe. Aranyat, árut igen. De ezért magunk is tudunk zsoldosokat fogadni, ahogy Mátyás tette...

– Legalább a királyi tanácsba gyere el!

– Az országgyűlésen senki sem javasolt tagnak. . .

– De a tanács tanácsadójaként így is jelen lehetsz. A következő országgyűlésen pedig tagnak választunk.

– Nem vagyok köznemes, országnagy sem, főpap sem. ..

– Ez csak rajtad múlik, fráterkám. Az érsek úr éppen Budán tartózkodik, még ma beszélek vele. Az övét kivéve minden stallumot megkaphatsz. . .

– Köszönöm a bizalmatokat. Az én időm még nem érkezett el. Addig nem vállalhatok kötöttséget, míg a rendem megújhodásának nagy munkáját be nem fejeztem. De őfelsége nyugágyát, ha engedélyezed, megcsináltatom, s a maradék aranyat a királyi uradalmak kincstára számára kezedbe szolgáltatom. . . – válaszolta mosolyogva, s búcsúáldásra emelte kezét.

– Bölcsességednél, Utissenovich György, csupán a gőgöd nagyobb – mondta Bornemisza János, és nagyot sóhajtott.

M

Mátyás kerevete II. Lajos királynak kedvelt tartózkodási helyévé vált. Hieronimo Balbo, Piso Jakab s Fráter Georgius néhány szentlőrinci tudós rendtársával gondoskodott arról, hogy a gyermek király európai szintű tudományos okításban részesüljön. Őfelsége lelkének további pallérozását meghagyták udvari káplánjának, Szerémi Györgynek.

Fráter Georgius közbenjárására Vajda-Hunyadról a brandenburgi őrgróf néhány székely huszára fellovagolt Budára. Az őrgróf azt sem tudja, hol van Hunyad vára, nemhogy a katonáit ismerné, de az „ármányos barát" – ahogy őrgrófsága nevezi – mindenkit ismer ebben a különös barbár országban.

II. Lajos nemsokára a fegyverek kezelésében és a lovagi gyakorlatokban is ügyesnek mutatkozott. Jól lovagolt, biztosan használta az íjat, s a muskéták kezelését is megtanulta. Ereje, ügyessége, bátorsága nőttön-nőtt. Furcsállotta ugyan, hogy napi gyakorlatait az okítói, unokabátyja székely huszárai minden reggel a fehér kámzsás remetével beszélik meg, s a torna végeztével is először Fráter Georgius véleményére kíváncsiak, holott ezeket az edzéseket Georg őrgróf is végignézi. De megvolt már benne a tökéletes lovag minden kelléke: eszébe sem jutott, hogy kíváncsiskodjon, kérdezősködjön. A zenében gyönyörködött, játszott lanton, és domborművek faragásával is szívesen foglalkozott. Derűs kedélyű, mindig nyájas és jókedvű emberke volt.

Fráter Georgius maga is úgy látta: a gyermek király minden tulajdonsággal rendelkezik, amivel birodalmának jeles és népszerű uralkodója lehet.

Ekkor kapta kézhez a két levelet. Az egyiket a czestochowai pálos rendház küldöttsége, a másikat Zsigmond király lovas futára hozta. Az elsőben az állt, hogy a czestochowai konvent elhalt perjele helyébe egyhangúlag Fráter Georgiust választotta apátjává; Zsigmond király pedig arra kérte barátját: vállalja el ezt a megtisztelő hívást, melynek elfogadása külsőségekben, a világ felé is demonstrálja a „pálosok fejedelme" címet. Levelében elpanaszolta a lengyelek királya, hogy a Német Keresztes Lovagrend elleni küzdelmében mily nagy szüksége lenne Fráter Georgiusra, s azt is, hogy Jadwiga királyné betegségét a krakkói univerzitás orvosprofesszorai nem tudják gyógyítani. Jadwiga egy Paracelsus nevű, állítólag világhírű svájci orvost emleget, aki bizonyosan enyhítené a szenvedéseit, és akivel a pálosok fejedelme tudomása szerint barátságot tart.

Fráter Georgius tudta, hogy az elaggott Bakócz Tamás életereje a holdnál is gyorsabban fogy, s Bornemisza János, az igaz magyar, országos ügyekkel tölti az idejét, így II. Lajos további nevelését Ulászló végakarata szerint Brandenburgi György őrgróf fogja irányítani. Azt is tudta, hogy ez a könnyelmű, gyönyörvadászó fejedelem a jövedelme nagyobb részét Albrecht bátyjának küldi, s ezért a király nyakán fog élősködni. Lovagi játékok, vadászatok, lakomák és táncvigalmak követik majd egymást, szünet nélkül, ahol a király bizalmába léha ifjak férkőznek, s Mátyás király udvarát illetlen kicsapongások színhelyévé alacsonyítják. Mert ugyan mi más várható a sűrűvérű Brandenburgi őrgróftól? Mindennek pedig a király káplánja, Szerémi György aligha vethet gátat. Az oligarcháknak pedig nem érdeke, hogy a királyukat komoly munkára, uralkodásra neveljék – gondolta –, de mindez akkor is bekövetkezhet, ha Budán marad. S be is következik, hiszen Szapolyai János inkább holtan szeretné látni II. Lajost, semmint fényben uralkodni. 1517 óta be sem teszi a lábát Budára. A többi országnagy már Ulászló alatt hozzászokott az uralkodáshoz, Miksa császár pedig István koronáját az unokái valamelyikének szánta. . . Egyedül a magyarok körében is kedvelt Zsigmond király, az Ulászló végrendeletben megjelölt másik gyám avatkozhat sikerrel unokaöccse további nevelésébe. S Lengyelországban talán a Hunyadi-vágyon további prédálását is megakadályozhatja, ha Brandenburgi Albrecht nagymester és Zsigmond között valamiféle egyezség jön létre. Az már bizonyos, hogy György őrgróf birtokairól a pénz és áru a Fugger-bankház közvetítésével áramlik Albrecht nagymesterhez.

Mindenre gondolt Fráter Georgius, csupán Jadwigára nem.

Csak este, mikor a leveleket hozó lengyel testvéreket már a celláikba kísérte, akkor ült le az asztalához, s írt Paracelsusnak:

„Testvérem! Azonnal jöjj Krakkóba! Jadwiga királyné betegágyánál várlak." Aláírása után odajegyezte testvériségük titkos jegyét, s a pergamentekercset egy fémtokba zárta, amit a pálosok címerével pecsételt le. Aztán fölkeltette a gyorsfutárt. Mialatt a fiatal szerzetes cihelődött, a facipőibe aranypénzeket tömött.

– Minden járművet igénybe vehetsz, bármennyibe kerül is, testvérem. Gyalog egy lépést se tégy, de ha tudnál, a szelek szárnyán is utazhatnál!

Ez az utolsó délelőttje a Bibliotheca Corvinianában? Megmagyarázhatatlan, különös érzés zaklatja fel: a mulandóság érzete. Nem halálfélelem. Ez kisgyermekkora óta sohase környékezte, hiszen magát a félelmet sem ismeri. Az emberek és tárgyak múlandóságát érzékeli. S ezért búcsúzik, akaratától függetlenül. Elébb kedvenc kódexeit veszi sorra. Köntösüket simo-

gatja, majd beléjük lapoz, a jól ismert oldalakra, ezeket szemével cirógatja. Aztán megy tovább a tárlók mentén. Meg-megáll, s tovább búcsúzik.

A király Mátyás heverőjén fekszik. Kedvelt, puha fészke lett ez. Mint éhes madárfióka, úgy csipegeti a körülötte ácsorgó szentlőrinci atyák szájáról a tudás magvait. A bolognai, páduaí, krakkói univerzitáson gyűjtögetett táplálék ez: szurrogátum, II. Lajos számára sűrítve. Az atyák néha hetekig készülnek az őfelségének szánt leckéikre...

Tovább ődöng a hűs oszlopcsarnokban. Csak arra ügyel, hogy a márványpadmalyon facipője koppanása ne hallatsszon. Mikor a lecke befejeződik, a királyhoz lép. – Ismét ez a különös érzés! Most még erősebben uralkodik el rajtam, mint a tárlók előtt... gondolja, s Lajos angyali mosolygású arcát is legszívesebben végigcirógatná, búcsúzóul, mint reggel, mise után az oltárképpel tette.

Úgy szólal meg, mintha örökre búcsúzna.

Szavait II. Lajos elboruló arccal hallgatja.

– Zsigmond nagybátyám leveléből már értesültem, Fráter Georgius, hogy a czestochowai pálosok apátjukká választottak. Remélem, a lengyel pálosok főapátjaként is szívedben magyar maradsz.

– Mindhalálig, felség – válaszolja, s térdet hajt az ifjú király előtt, hogy az arcán végigcsorduló könnyeit elrejthesse.

Útja Trencsén vára felé vezet.

A trencséni várormon fekete zászló leng! Meggyorsítja lépteit. Abban a városszéli fogadóban – ahol valamikor lóhátról szállt, hogy díszes egyenruhát öltve, fényesre kefélt lovon érkezhessen a várba – bizonyára megmondják: kit gyászolnak...

– A várúrnőt?

– Második napja imádkoznak ravatalánál a franciskánusok – folytatja az öreg csapláros.

– Lehozták a Szent Ferenc-rendiek kolostorába? – csodálkozik a vénemberre.

– Dehogyis hozták, atyám. A franciskánusok járnak fel hozzá a várkápolnába. Mi pedig várjuk az erdélyi vajdát meg György úrfit s a lengyel királynét. A hercegnő halálhírét postagalambok vitték szerte...

Fráter Georgius a kíséretében levő czestochowai pálos atyák deputációját Zakopanéba küldte, s aztán elment a trencséni Ferenc-rendiek zárdájába. Krakkóból jól ismerte az apátot, ki gyakori vendége Jadwiga királyné gyóntatójának.

– Búcsúzni akarok Szapolyai Istvánnétól! De a várban engem mindenki felismer, s ezt nem óhajtanám – mondta az apátnak.

– A kápolnába még akkor sem engednek be, Fráter Georgius, ha felfeded a kiléted, mert a megboldogult végakarata szerint a porhüvelyét gyermekei érkeztéig, végső nyugovóra tértéig a mi rendünk őrzi.
Jól ismerte ezt a végakaratot. A hercegnő annak idején neki is fölolvasta. Többször is, a javítások után.

– Engedelmeddel a ti kámzsátokat öltöm magamra, s a váltáskor rendtársaiddal együtt megyek föl a kápolnába.

– Egyforma szolgái vagyunk az Úrnak, Fráter Georgius, csupán a ruhánk színe különbözik.

Az az éjszaka, melyet a ravatal lábánál térdelt végig, penitencia volt a trencséni várban eltöltött valamennyi éjszakájáért. Egyfajta számadás volt ez: a megholttal, ki viaszarccal feküdt előtte, és saját magával, ki adósaként mindhiába mormolja imáit, köti az esküje, most már a fiához, a népgyilkos erdélyi vajdához, Szapolyai Jánoshoz, s annak minden ivadékához...

Tovább imádkozott. Csaknem eszelősen hadarta a latin szavakat, de benső hallásában ugyanekkor Szapolyainé hangja csendült fel: „A szívemért, mit neked adtam, a szerelmemért, amiben melengettelek, cserébe kérem most a hűségedet! A fiamhoz ... a halálodig... a haláláig..."

S aztán a saját szavait hallotta: „Esküszöm, hogy János fiadat, s az ő kívánsága szerint családotokat halálomig, halálukig minden erőmmel s legjobb tudásommal szolgálni fogom!"

Maga se tudta már, hányadik Miatyánkot szajkózza. A rőtsugarú hajnal ébresztette öntudatára, s a váltás, melyet a városból küldtek fel értük.

A számadás véget ért. A halott asszony márványarca, örökkévalóságba merevedett szája már nem adhatott fölmentést az eskü alól. Ennek terhét élte fogytáig viselheti.

– Várjatok még egy pillanatig! – mondta a ferenceseknek, akik barna kámzsáját nézve Pest-Budáról érkezett testvért láttak benne.
Ezt az egyetlen, utolsó imáját most a halottért küldte: „Páter noster, qui es in coelis..."A három franciskánus testvérrel éppen ahhoz a sziklapárkányhoz ért, melyen egykor a hercegnő várta. A táj csendjét vad lódobogás verte fel alattuk. Szapolyai János és kísérete érkezett lóhalálában.

Alig ismerte meg a szepesi grófot, Erdély vajdáját. Marcona férfivá öregedett. S arca két oldalán az a két lefelé futó mély árok a trónra való reménytelen várakozásáról árulkodott, de a népgyilkos szomorú arca, gondterhelt tekintete semmi részvétet sem szólaltatott meg benne.

– Álljunk ide, testvérek, a kökénybokrok árnyékába! – suttogta a ferenceseknek. – Ezek a vágtató lovagok könnyen belénk taposnak.

Barna kámzsájuk a hegyoldalt borító avar színébe olvadt. A lovak patái már előttük dübörögtek. Az egyetlen tiszteletadás egy mély sóhaj volt, melyet Fráter Georgius Szapolyai János és kócsagtollas legényei után küldött.

A czestochowai pálos kolostor apátját rangban közvetlenül a király után sorolják. Afféle consuetudo ez: jogszokás, mely minden írott törvénynél erősebb. De az apát hatalma nagyobb a királyénál is. Ö választás utján jut méltóságába, és a pálos atyák sohse tudakolják meg a királytól, hogy kit válasszanak főapátjuknak; ehhez még a római pápának sincs köze.
Ha a derék pánok nem akarnak koldusbotra jutni, kénytelenek a királynak is azt tanácsolni, amit Czestochowából sugallnak, minthogy a pálos remeték kezén jó néhány nemesi birtok van zálogban. A magyar pálosok még Anjou Lajos király idején települtek a magyarországi Mária-Nosztráról Czestochowába, s azóta oly szorgosan munkálkodnak, hogy tulajdonul vagy zálogként jócskán a birtokukba került a lengyel föld elég jelentős része. A közvéleményt pedig falun-városon teljességgel a fehér kámzsás remeték alakítják és irányítják.

Fráter Georgius mindezt jól tudta, s azt is, hogy távolléte alatt az általa létrehívott népiskolák a pálos rend tekintélyét mennyire emelték. A czestochowai atyák konventjének bizalma egy hatalmas ország sorsát adta kezére, s ennek legjobban az ország királya, Zsigmond örül: hiszen mostantól a lengyel pálosoknak olyan főapátja van, aki nemcsak a király barátja, személyes lekötelezettje, hanem a földkerekség összes pálos remetéinek is legfőbb szellemi irányítója. Messzeérő kezéről az ország címerét ékítő fehér sas tekintélye oly magasra szárnyalhat, mint Anjou Lajos uralkodása idején...

S ennek mielőbbi megvalósulása most Zsigmond leghőbb vágya. Mert új, az előzőnél sokkal fényesebb házasságot szeretne kötni. Jadwiga királyné ugyan még él, de a tudós Paracelsus doktor szerint nem sokáig. Életét a leghatásosabb medicinák sem hosszabbíthatják, ha nem akar életben maradni. És Fráter Geor-gius tudja, hogy a barátja diagnózisa helyes. Jadwiga Borbála csakugyan elemészti magát. Méreg nélkül. Aki orvosolhatná, akinek a kedvéért hajlandó lenne tovább élni, az csupán gyóntathatja. .. Ezt még Paracelsus doktor sem gyanítja. Ezért hümmög, ha a királyné állapotát tudakolja nála.

– Az immagináció tulajdonképpen a gondolat teljhatalma – magyarázza Fráter Georgiusnak.

– A gondolat már magában is mágikus eszköz. Így tanultuk az univerzitáson a mágia professzorától. Nemde, testvérem? – szól közbe Fráter Georgius mosolyogva.

– Igen, de megfigyeléseim sora bizonyítja, hogy a gondolatban rejlő hatalmat a fejlett képzelőerő katalizálja. Ilyen módon anyagiasul, materiális valósággá válik. Az asszonyok immaginációja erősebb, mint a férfiaké. A terhes asszonyok gondolatai, képzelgései például kihatnak a szívük alatt hordott magzatra. Az asszonyok immaginációja néha olyan erős, hogy álmukban egyik helyről a másikra viszi őket, szállnak, s itt mások, kik hasonló állapotban vannak, láthatják, érzékelhetik őket.

– Jadwiga Borbála királyné képzelőereje is ennyire fejlett? Ő is megjelenhet mások álmaiban, ha akarja, ha elképzeli?

– Tartok tőle, hogy igen. Ha a nép egyszerű lányaként születik, az inkvizítorok talán boszorkányként égették volna meg... De addig legalább célja lett volna az életének. Minthogy királynéként a továbbélésnek már semmi értelmét sem látja, inkább a halált választotta. S mint elébb mondottam: az immaginációja materiális valósággá, jelen esetben a halál valóságává válik.

– Mikor, testvérem, mikor?

Paracelsus széttárta karjait, s szomorú mosollyal válaszolta:

– Sidera inclinant, sed non necessitant. .. A csillagok hajlamot adnak, de nem kényszerítenek. De egy lelki beteg agyának a szellemét éppúgy vonzzák a csillagok és a hold, mint az iránytűt a pólus.

A haldokló királyné nyugalmát mindvégig Fráter Georgius vigyázta. Maga szolgáltatta neki az egyház szentségeit, s halálra csodálkozó szemét is ő zárta le. A pompás temetési szertartást a bíborosra és a papok seregére hagyta, de a tetemet és a sírhelyet maga szentelte be. Ő tudja, miért cselekedte, hiszen felszentelt papja az egyháznak, s tudós doktora a teológiának és a mágiának.

Mióta Szapolyai Borbála a krakkói Jagelló kriptában örök nyugalomra lelt, csábos mosolya, szerelmes suttogása, buja ölelésre kínálkozó tündérteste sem kísérti többé a czestochowai remete éjszakai nyugodalmát.

Zsigmond király a harmincadik éve felé közeledő Bona Sforza milánói hercegnő hozományát vette feleségül. A hercegnő a Wawelba jelentős készpénzt és még jelentősebb rokoni összeköttetéseket hozott, melyeket félelmes hírű condottieri* ősei harácsoltak és házasodtak össze. De a leányág sem volt rest. Egyik nagynénje, Bianca Maria Sforza kosarazta ki Corvin Jánost, hogy fiút szülhessen Miksa császárnak...

Bona Sforza hosszúra nyúlt lánysága idején végiglátogatta a rokon fejedelmek udvarait. Közben barátokat és tapasztalatokat szerzett: az uralkodáshoz, melyre nevelték, s cizellált ravaszságot az intrikához, melyre hajlamát kapzsi őseitől örökölte.

Házasságukat Fráter Georgius részesítette egyházi áldásban. Jó oka volt rá. A menyasszonyt is ő, illetve egy Rómában élő rokona kommendálta Zsigmondnak. Ugyanis Fiametta Marti-nuzzi asszony az egyetlen, aki messer Agostino Chigi titkos könyvelését ismeri, s tudja, hogy a Szentlélek bankára mekkora
vagyonokat őriz az itáliai örökösnők hozományaként. Ez idő szerint Bona Sforzáé volt a legcsábítóbb.

* Középkori zsoldos csapat kapitánya.

Zsigmond mint fiatalember bátyja budai udvaráb an két évet töltött. A tudományt és a művészetet Hunyadi Mátyás fényes palotájában szerette meg. Ulászló szegényedése idején innen csábította Krakkóba azokat az olasz és magyar mestereket, akik belekezdtek a királyi palota átépítésébe. Terveik Hunyadi Mátyás budai és visegrádi építkezéseit utánozták. Azonban Szapolyai Borbála hozományának nagyobb részét a trónszerzés költségei fejében a Fuggerek zsebelték be. Az újjáépítés lassult, majd félbemaradt.

Bona királyné hívó szavára Itália jeles építőmesterei, képírói, szobrászai és ötvösei sereglettek ismét Krakkóba. Gazdagságából a Wawel újjáépítésének méltó befejezésére is jutott, bőven.

Most, hogy egész Európa a lengyel király rezidenciáját csodálja, Fráter Georgius elérkezettnek vélte az időt, hogy előhozakodjon kérésével. A királynéval anyanyelvén beszélt:

– Apátságomnak a Jasna Gorán a pálos rendhez méltó otthonra van szüksége – kezdte hódoló.mosolyával. – De a pánok és a parasztok kifogásolhatnák, hogy a kolostorunkat nem a lengyel céhekkel építtetem újjá. Ha a királynénak is úgy tetszik, a Wawel olasz építőmestereivel, kőműveseivel építtesse át czestochowai apátságomat! A lengyelek az építkezés láttán új királynéjukat bizonyosan imájukba foglalják. Erről szerte lengyel földön gondoskodnak majd szerzetestársaim, s arról is, hogy a királyné nagylelkűsége valamennyi európai udvarban beszéd tárgya legyen.

Bona Sforza érett szépségénél csupán hiúsága és előrelátó ravaszsága volt nagyobb. Olykor hálát is érzett azok iránt, akiktől még várhatott valamit. A maga módján, ahogy az a Sforzákhoz illik...

– Mi jól értjük egymás nyelvét, Fráter Georgius – válaszolta felcsillanó szemmel, majd a főapát szeme közé nézve folytatta: – Mestereink hatalmas rendedhez méltó otthont varázsolnak a Jasna Gorára, s benne olyan átriumot építenek, melyet késő századok gyermekei is csodálni fognak; de en-

nek árát, főapát uram, Rómába, Agostino Chigi úr bankjához utaltasd át, a nevemre! – fejezte be bűvölő mosolyával, melynek egyetlen férfi sem állhatott ellent. Fráter Georgius sem. Inkább maradt remetéivel a Fény hegyén, a fából épült ódon kolostor falai közt, s misézett az egyszerű templomban vagy a csodatévő Mária-kép parányi kápolnájában.

Bona királyné elkergette Jadwiga Borbála lelkipásztorát, s helyébe gyóntatójának Fráter Georgiust invitálta.

– Óhajod nagy megtisztelése rendemnek és személyemnek, azonban apátságom Krakkótól még négylovas hintómon is napi járóföldre van, ha váltott lovakkal is jönnék – szabadkozott.

De olyan Sforza még nem született, aki ellentmondást tűrt volna.

– Én az anyanyelvemen akarok gyónni! – toppantott apró cipellőjével. – Különben sincs sok alkalmam, hogy halálos bűnbe eshessek, ahogy itt körülnéztem – tette hozzá rezignáltán. – Te, főapát uram, a nagyobb ünnepeket amúgy is a krakkói pálos kolostorban töltöd. A Kazimierz nincs messze a Waweltól, ráérek én akkor is feloldozást kérni a bocsánatos bűneimre a vértanú Szaniszló püspök templomában. Közben majd Zsigmonddal arról is gondoskodunk, hogy a Jagelló-család ki ne haljon. Úgy tapasztaltam, erre fölöttébb alkalmas a király... A nagy politikát meg ezután is te irányítod, helyette. Remélem, az én tanácsaimat is kikéred! – tette hozzá cinkos mosollyal.

– Ez egyikünknek sem lesz a kárára, még a népünknek sem – válaszolta Fráter Georgius, miközben gúnyosan magasra húzta szemöldökét.

– Ugyan! Kit érdekel a nép? – csörrent rá Bona királyné.

– Mindnyájunkat, felséges asszony. Ők fizetik az adót, ők tartanak el mindnyájunkat, s nem utolsósorban: ők is az anyaszentegyház tagjai...

– Ha veled az anyanyelvemen társalgók, egy kicsit mindig Itáliában érzem magam, ahol a papoknak csupán a reverendája tartozik az egyházhoz; de – úgy látszik – ezen a barbár vidéken meg kell szoknom, hogy a kámzsák és reverendák viselői lélekben is az egyházat szolgálják – mondta a királyné jóízűt kacagva.

– Mi, pálos remeték, az Istent és a népet szolgáljuk, felséges királyné. Az egyház vehetőivel magunk se értünk mindig egyet.. . S engedtessék meg nekem, hogy a világi papságról, különösképpen a főpapjainkról ne kelljen nyilatkoznom! – tette hozzá, miközben szája szögletén megjelent az a keserű mosoly, mely a világ dolgaiban tapasztalt visszásságok láttán mind mélyebbre vájta arcába a nemtetszés barázdáit.

– Pénzsóvár szoknyavadászok itt is. Nemde? – jegyezte meg a királynő, aki elég sokáig élt Rómában ahhoz, hogy minden lila cingulustól vagy lila reverendától viszolyogjon.

– Kevés kivételtől eltekintve úgy élnek, mint a nemeseink és főuraink. . . Az Isten bocsássa meg nekik!

Bona királyné alábecsülte férje műveltségét. Abból a két esztendőből, melyet a lengyel király ifjú korában Budán töltött, a Bibliotheca Corviniana tanulmányozására is jó néhány hónap jutott. És Zsigmond azóta is folyvást művelődik. Az univerzitás professzorai legkedvesebb társaságához tartoznak; s a Jagelló könyvtár – ha pompázatosságában nem is vetekedhetik Corvin Mátyásával – kéziratállományában jóval több mű található; hiszen Ulászló a könyvtárát egyetlen művel sem gazdagította, viszont testvérei: János Albert és Sándor minden érdemes, rangos művet legalább egy másolatban beszereztek. Zsigmond a bátyjain is túltesz: állandó megbízottakat tart Itáliában, Franciaországban, Angliában és Németalföldön, s ezek garmadával küldik a raritásokat és az újabb kiadványokat.

Terhessége idején a királyné is rádöbbent, hogy Európa egyik legműveltebb uralkodójának a hitvese. A sok cicoma és az udvari mulatozások szünetelése idején gyakran kísérte el férjét a könyvtárba, s repeső szívvel hallgatta a nagy hírű tudósokkal folytatott vitáit.

Nem a hitvesi nyoszolyán, hanem a díszes könyvtárlók közt szeretett igazán a férjébe.

– Egy Sforza-lánynak csupán a hatalom és a tudás imponál – mondta Fráter Georgius, amikor az Itáliába menesztendő lánykérő főurak küldöttségének a pompáját szorgalmazta, és ragaszkodott az univerzitás rektorának s két másik világhírű tudós professzornak a küldöttségbe sorolásához. A czestochowai főapát akkori megjegyzését Zsigmond jószerivel emlékezetében tartotta, s a családi boldogságát is erre alapozta.

Kétszeres ünnep, ha ezekben a könyvtári disputákban a czestochowai főapát is részt vesz. Fráter Georgius döbbenetes tájékozottságával, sziporkázó szellemével valamennyiüket lenyűgözi. Az ismert fogalmak újszerű csoportosításával a tudomány minden ágában szédítő távlatokat nyit előttük anélkül, hogy az Európa-szerte dívó eretnekség ingoványos talajára tévedne. S mondanivalójában mindig mosolyt ébresztő humor rejlik, mely a derű csillogó aranyporával teszi vonzóvá a legelvontabb tézisek megismerését. A végső igazság megfogalmazását a királyra hagyja, a végső szó Zsigmondé. Ennélfogva minden tudományos vagy művészeti disputa győztese a király, s Bona királyné büszke mosollyal, szerelmesen felragyogó tekintettel bámulja férjét.

A boldog frigy elsőszülöttje lány. Fráter Georgiustól az Izabella nevet kapja. A főapát valami soha nem érzett, különös szeretetfélét érez ez iránt a csupacsipke pólyába bugyolált apróság iránt, aki a keresztelés hosszadalmas ceremóniáját végigmosolyogja.

– Ezt a mosolyát hálálandólag életem végéig vigyázója, s ha kell gyámolítója, gondviselője leszek a lányotoknak – mondja a szertartás után az örömszülőknek, s a pálos rend ajándékaként remekmívű arany étkészletet nyújt át. A súlyából ítélve szerényebb fejedelmi udvarban hozománynak is beillene...

Miként Róma az egyház központja, Czestochowa a pálos rend legfőbb irányítója. Naponta érkeznek s távoznak a fehér kámzsás remeték. Mindenik a főapátnak tesz jelentést, s az ő tanácsát, utasítását viszi sürgősen a világ valamely tájára. Fráter Georgius minden eseményről tud, ami a rendje számára jelentős vagy jelentőssé válhat: így I. Miksa császár haláláról és a tülekedésről, mely a Német-Római Szent Birodalom választófejedelmeinek a voksaiért indult.

Követek százai kelnek útra, s tapogatóznak, környékeznek, rábeszélnek és vesztegetnek is, ha van miből. Fráter Georgius hüledezve hallgatja a Budáról érkező híreket: a tizenhárom éves II. Lajos király tanácsosai Miksa császár trónját uruk számára vindikálják, s annyira meggárgyultak, hogy az elhunyt császár négy év előtti úgynevezett biztosító oklevelére hivatkozva Werbőczi István főpecsétőrt menesztik itáliai korteskörútra, üres zsebbel.

S jönnek a pálos remeték Velencéből, majd Rómából, és jelentik, hogy Werbőczi magyarul szónokolt a dogé előtt, aki válaszában ékes latin nyelven sok sikert kívánt a magyarok királyának a császárválasztásnál. X. Leó pápa már tudja, hogy a magyarok három évre fegyverszünetet kötöttek a török császár Budán időző követeivel, így csupán udvarias mosollyal hallgatja Werbőczi panaszát a török veszedelemről, mely miatt a pápának a magyar király császárrá választását kellene szorgalmazni a választóknál, hogy ilyetén a gyermek király egész Európát vezethesse a pogányok ellen. . .

A pápa a gáláns kalandjairól hírhedt huszonhat esztendős francia királyt, I. Ferencet szeretné a császári trónon látni. A Habsburg-családtól a Szent Officium már régen viszolyog. A szentatya álmát svájci parasztokból toborzott testőrség vigyázza: Schwyz parasztjai kétszázötven éve gyűlölik a Habsburgokat...

De a német bankároknak nem kell francia császár... A spanyol király útját a császári trónig a Fugger-család kövezi arannyal – jelentik a németalföldi és bécsi pálosok.

Fráter Georgiusnak egy régi trencséni beszélgetés jár az eszében. Hedvig tescheni hercegnőtől hallotta először Károly infáns nevét, aki azóta megörökölte apjától Németalföldet, majd anyai nagyapja három év előtti halála óta Spanyolország királya és Szardínia, mindkét Szicília és – a pápa ajándékaként – egész Nyugat-India uralkodója lett. Most a Fugger-család pénzével alighanem apai nagyapja császári koronáját is megvásárolhatja...

A Fugger bankároknak csaknem valamennyi választófejedelem adósa; s aki még nem, az is szívesen tartozna nekik, ha a kezességet a spanyol király vállalja értük.

Zsigmond ezekben a hónapokban sokat vendégeskedik Cz?stochowában. Hajnalban a környék rengetegeit hajtja, de a vadászzsákmányból a remetékkel főzeti az ebédjét. Szerencséjükre, túl vannak már a húsvéton, s így részüket a finom pecsenyékből bőven kivehetik. Ezeken az ebédeken a világ eseményeit is feltálalják, s az étkeket és híreket nemes magyar borokkal öblítik le.

A magyar király a csehek királyaként választófejedelem is. Bakócz érsek a budai Fuggerek sugallatának engedve György brandenburgi őrgrófot küldi a császárválasztásra, hogy ott a választók között II. Lajos érdekében korteskedjék. Georg von Hohenzollern ezzel szemben olyan lelkesen támogatja a spanyol király trónigényét, hogy „jó szolgálatait" az egyhangúlag megválasztott V. Károly császár háromezer forint évdíj utalványozásával jutalmazza.

Fráter Georgius a hírt hozó remete távozása után csupán ennyit mond Zsigmondnak:

– Most már láthatja, felséged, hogy a nővére fiaival hányadán áll. György őrgróf, a Hunyadi-vágyon birtokosa, a magyar király állítólagos gyámolója egy húron pendül a testvérével, Albrecht von Hohenzollern-Ansbach nagymesterrel.

– A német keresztes lovagokat rád bíztam – feleli Zsigmond dühtől pirosodó orcával.

– Megígérem, hogy a nagymesterük térden állva tesz előtted hűségesküt Krakkó piacán.

– És én most azt válaszolom, hogyha ezt az esküt kikénysze-ríted a nagymesterből, úgy bármit kérhetsz tőlem, teljesíteni fogom.

– Nem a jutalmad sarkall, felséges pártfogónk, hanem a népeink iránti szeretet s a jövőjük iránti aggodalom: a féltés. A német telepesektől, kiket György őrgróf a magyar birtokaira, Albrecht nagymester pedig a lengyelek ősi földjeire folyvást növekvő számban telepít. A Fuggerek révén az egy-

kori Hunyadi-birtokoknak csaknem minden jövedelme ezt a telepítést, ezt az alattomban folyó országfoglalást segíti.

– S miként akarsz gátat vetni a terjeszkedésüknek? Karddal? – csodálkozik rá Zsigmond király.

– Ulrik Jungingen nagymester száztíz éve esett el a Grünwald melletti csatában, de országodban a német lovagok azóta is gyarapodnak számban, vagyonban és német földről hozott telepesekben. Tehát a kard nem alkalmas fegyver ellenük. Egy levágott német sárkányfej helyett ezer új nő ki. S én különben is letettem a kardot. Én pedagógiával küzdök ellenük. Iskoláinkban, s úton-útfélen, mindenhol a népet neveljük, ellenük.

– Félek, hogy ez nagyon lassan ható orvosság.. .

– Ha az új császárt a brandenburgiak ellen tudnánk hangolni, akkor Albrecht és György kezesbárányokká válnak.

– Ez nem politika, ez csoda lenne! – kiáltotta Zsigmond hitetlenkedő hangon, s gúnyos mosollyal meredt a főapátra.

Fráter Georgius bozontos szemöldöke a homloka közepéig húzódott, mint mindig, ha sikerült bábjátékaival dicsekedhet. Mert az embereket – akár parasztok, akár nemes urak vagy fejedelmek, csupán zsinóron rángatható marionett-figuráknak tekinti. – Homo ludens* vagyok magam is – gondolja időnként, s aztán tovább játszik, csupán a játék izgalma kedvéért.

– Felséged boldogult Kázmér bátyjának szentté avatási pere megindult. A befejezést római barátaink is sürgetik, s reményt keltő üzeneteik szerint a bíborosok kollégiuma egy-két éven belül döntést hoz. Ha pedig felséged testvérét a szentek sorába iktatják, a spanyol katolicizmusban nevelkedett V. Károly császár is baráti jobbot nyújt felénk.

Zsigmond úgy mered rá, mintha máris orákulumot látna.

– Kinek az ötlete volt, hogy szegény jó Kázmérból szentet csináljatok? – kérdi döbbenten.

– A lengyel népé, felség. Ök jelentették a személyével kapcsolatos csodákat. A pálos remeték csupán a nép ajkáról hallottakat jegyzőkönyvezték, s én az iratokat – apáti kötelességemet teljesítve – Rómába küldtem.

– Szegény jó Kázmér! – sóhajt fel Zsigmond meghatottan. – Majdnem király lett Magyarországon...

– Be is jött az országba tizenkétezer fegyveressel – Hunyadi Mátyás uralkodása kezdetén, de a király nem állt vele csatát. Kázmér herceg tanácsadói meg elhallgatták, hogy a magyar sohasem emel fegyvert lengyel testvéreire, s Hunyadi János fiat még a hívatlanul érkezett Jagelló herceget is csupán vendégnek tekintheti. . . Hiszen a várnai csatában III. Ulászló lengyel király a magyar szabadságért halt meg... így Kázmér herceg, elun-

va a csatára vagy hódolatra várakozást Nyitra várában, visszasomfordált Lengyelországba.

– Állítólag ez a sikertelensége búsította el annyira, hogy felcsapott remetének.

– Én úgy hallottam, felség, hogy egy jobbágylány iránti tragikus végű szerelme kergette a magányba, ahová magával vitte öngyilkos menyasszonya koponyáját, s azzal társalgott, ha nem voltak nála angyalok.

– Kázmér bátyám? Lehetetlen. .. De tudod mit, főapát uram, illetve pálosok fejedelme: ha szentté avattatod a bátyámat, még ezt a szerelmi históriát is elhiszem róla, a koponyával folytatott társalgásait is, de az angyalokkal való fraternizálását akkor is túlzottnak tartanám.. .

– Számos tanú vallotta, felség, a Szentszéktől küldött vizsgálóbiztosok előtt is. . .

* Játékos ember.

Lodovico Gritti György barátnak írott leveleiben elbeszélte, mit tapasztalt Szíriában és Egyiptomban. A nemrég behódolt területeken utazgatva jelentős üzleteket kötött. Különösen Egyiptomban, ahol az arab sírrablóktól csodálatos ékköveket vásárolt. „Évezredekkel ezelőtt jobban értettek a drágakövek csiszolásához, mint manapság. Ó, ha látnád a ragyogásukat! – írta lelkendezve. – Szelim császár valóban nagy hódító volt. Bizonyára hallottad már: múlt év szeptemberében megtért Allahhoz."

Pár nap múlva Fiametta asszony közvetítésével újabb levelet kapott Grittitől.

„. .. nem tudom, mennyire érdekelnek a magyarországi ügyek – hiszen te horvát vagy, s lengyel főapátként Zsigmond király bizalmasa. Csupán azért írom meg a történteket, hogy tájékoztathasd őfelségét, miféle badarságokat művel az unokaöccse Budán. Az a kölyök király meg a tanácsosai (hat főpap, hat főúr és tizenhat köznemes).

Öfényessége, II. Szulimán császár – ki Allah kegyelméből a hatalmas Szelim fiaként uralkodik – legkegyelmesebb elhatározásával követeket küldött Budára, hogy meghosszabbítsák az 1519 év tavaszán kötött fegyverszünetet. A császár követei örökös békét is ajánlottak a magyar királynak, ha országa déli tartományain keresztül szabad átvonulást biztosít Őfényességének a nyugati pogányok ellen hadra kelő seregei számára.

Az a kölyök király meg a tanácsosai a császárunk követeit azóta is fogva tartják, s valami országgyűlésre hivatkoznak, hol a magyarok majd eldöntik: a fegyverszünetet, a békét vagy éppen a háborút választják-e. Őfényessége követei tehát foglyok. Ugyanakkor a Budán lakó »fülei és szemei« jelentései szerint a magyarok a Szelim császár halálával hatályát vesztett fegyverszüneti szerződés után elérkezettnek vélik az időt a török uralom alá került tartományok visszaszerzésére, s most a nyugati pogány fejedelmektől is segítséget kérnek az igazhitűek ellen..."

Gritti levelével éppen Zsigmondhoz akart utazni, amikor kézhez kapta Pozsonyból Hieronimo Balbo prépost levelét.

„Reverendissime Fráter Georgius!

A magyar király követeként Werbőczi királyi személynök úrral a birodalmi gyűlésre, Wormsba utazunk. Tarts velünk! Megismerheted az ifjú császárt, V. Károlyt, s talán Martin Luthert is, akit a német fejedelmek oda akarnak idéztetni a császárral. Március 1-re Bécsben leszünk, virágvasárnapja körül pedig már Wormsban..."

Fráter Georgiusnak esze ágában sincs a magyar ügyekbe ártani magát. De azzal a Lutherral szívesen megismerkedne. Néhány művét olvasta már, s ezekből korántsem derül ki, hogy mi a célja ennek a német szerzetesnek, aki a cellája magányát választófejedelmek és grófok társaságával és barátságával cserélte fel... Beszélgetni kellene vele, mint szerzetes a szerzetessel! A kimondott szó őszintébb a leírtnál. Vajon miért barátkozik a nép elnyomóival, holott vigaszát az elnyomottaknak ígéri? Vagy a német fejedelmek éppen ezért dédelgetik Luthert? Beszélni kell ezzel az emberrel, s kitudni tőle: mi a célja a néppel?

V. Károlyt is jó lenne megismerni! Egy őrült nő szülte a nyugati világ császárát, aki a Fuggerek pénzén mindenkit megvásárol. Hírlik, hogy mindenről tájékozott, mindenkit figyelemmel kísér, aki alattvalóira befolyást gyakorolhat. Amikor Spanyolországból Németalföldre utazott, meglátogatta az angol királyt, VIII. Henriket, s annak mindenható miniszterét, Wolsey bíborost is megvesztegette. Amilyen bőkezű V. Károly a híveivel, olyan szigorú saját magával szemben. Minden pénteken a többi szerzetessel együtt vesszőzted magát úgy, hogy sápadt bőrén a vér is kiserked. Hibbant agyú nő szülte, két évtizeddel ezelőtt. A spanyoloknak? Most a birodalmában sohase megy le a nap. . . Talán Wormsban megtanulhatná: mi a célja V. Károlynak? Mert Lodovico Gritti leveléből azt már tudja, hogy II. Szulimán császár szívét milyen cél hevíti. . .

Elfogadta Hieronimo Balbo hívását: „Virágvasárnapján Wormsban leszek, rendem képviseletében" – válaszolta a prépostnak. Aztán sietett Krakkóba, Zsigmond királyhoz.

Ott kapta kézhez bátyja, Utissenovich Jakab levelét. Egy lepoglavai pálos remete hozta egyenesen Nándorfehérvárból.

„. . .Lajos király még a múlt esztendőben Hening Imrét meg Hédervári Ferencet nevezte ki Nándorfehérvár kapitányaivá. Ámbár végvári harcokban eleddig nem hallottuk jeleskedésüket,. mégis örültünk a jövetelüknek; de a reménykedésünk hiábavalónak bizonyult: elmaradt fizetségeinket a budai kincstártól ők sem hozták el. . . Hening Imre úr – akit Turek, Türk, illetve Török Imrének is neveznek aszerint, hogy horvát, német vagy magyar földön sanyargatja a brandenburgi őrgróf jobbágyait – most alig felserdült Bálint fiára bízta a vár védelmét. Ez a gyerkőc meg folyvást a szabácsi bánokkal, Sulyok István és Balázs uramékkal suskutol, mert hogy ezek a gyámjai. . . Én maradtam, mint eddig, a király hadnagyának s a Ne bojse-torony* védőjének. A Ne bojse! nevet még Hunyadi János adta ennek a bazaltkövekből épített leshelynek, melyet mi, a védői, inkább csak Kölesnek nevezünk. Hiszen ha félnénk, éppúgy elhagytuk volna a várat, mint Török Imre és Hédervári Ferenc uramék, a kapitányaink.

De nem szószátyárkodom tovább, hanem leírom, amiért pennát fogtam. Még az ősszel rabul ejtettünk néhány török tisztet, s vártuk értük a váltságdíjat – valamiből nekünk is élni kell. Tegnap meghozta Isztambulból egy Mehmed nevű török szerzetes. A mohamedánoknál pap nincs, de annál több az efféle jámbor remete. Ez a Mehmed engem keresett, név szerint, így More Mihály uram, a parancsnokhelyettes hozzám küldte, a Kölesbe. Mikor egyedül maradtunk, a török fülemhez hajolva ezt súgta: »II. Szulimán császár őfényessége a tavasz végén, a vizek eltakarodtával két hadosztályt küld Szabács és a ti váratok bevételére. Menekülj innen, Utissenovich gróf! Van neked saját várad Kamicsácon. Vagy eredj a dalmáciai Bilin várába, Anna húgodhoz, Draskovichnéhoz! Ha itt maradsz, a janicsárok bizonyosan felkoncolnak« – sziszegte, miközben hiányzó szemfoga helyéről rám fröccsent a nyála. »Honnan ismered, te szerzetes, a váramat rneg a húgomat?« – tudakoltam tőle, de válasz helyett csak vigyorgott azzal a csorba fogsorával.

Mindezt megírtam Annának is, búcsúzóul. Mert én már csak bevárom a Mehmed ígérte török hadosztályokat itt, a Ne bojse-toronyban. Ha visszaérkezik Szabács várából az a gyerkőc enyingi Török Bálint, neki is jelenteni fogom. Hátha szerez valami segedelmet a brandenburgi őrgróftól. Hiszen az neveztette ki az apját a várunk kapitányának. . ."

György válaszolt Jakabnak. „Az a Mehmed nevű török nem jámbor szerzetese a mohamedánoknak, hanem a szultán magas rangú tisztje, aki a váratok erődítéseit kémlelte ki. Már harminc évvel ezelőtt is bég volt" – írta szomorodott szívvel a bátyjának, de azt nem említette, honnan ismeri a foghíjas török Kamicsác várát és Utissenovich Annát.
Zsigmond király aggódó tekintettel hallgatta a magyar és török eseményekről szóló beszámolóját.

– Mi a törökkel továbbra is békében fogunk élni, s Lajosnak is ezt tanácsolom; még ma írok neki.

– Lajos király tanácsosainak fogalma sincs a török haderőről, de a szultánt a magyarok viszálykodásairól a velenceiek pontosan tájékoztatják. Ezért ajánlotta a békét, melyet csak nagyon erős vagy nagyon gyenge ellenfélnek kínálnak.

A wormsi utazását helyeselte Zsigmond. Útravalóul egy könyvet adott neki, mely 1520 december 20-án jelent meg Firenzében, s a Jagelló könyvtár – Bona királyné itáliai kapcsolatai révén – már januárban két példányban megkapta: Lanzelatto Politi, szerzetesi nevén Ambrosius Catharinus thomista dominikánusnak Luther ellen írt Apológiáját.

– Ebből a nyomtatott könyvből megtudhatod, Fráter Georgius, hogy miféle badarságokat hirdet az a német szerzetes, s mik az egyházunk ellenérvei.

– Hm. Százkilencvenegy folio oldal? – lapozott bele a főapát a könyvbe. – Szép munka, ami a nyomtatást illeti, de tartok tőle, hogy a németek Luther könyveit szívesebben vásárolják, mint Fráter Ambrosiusét.

* Ne félj!

– Úgy hallom, a Német Keresztes Lovagrend nagymestere is Wormsba készül.

– Albrecht nagymester bizalmasa a szász választófejedelemnek, aki Luther pártfogója és védelmezője. Hírlik, hogy híve is. . .

Zsigmondnak felcsillant a szeme.

– Most már értem, miért utazol te Wormsba, Fráter Georgius! – kiáltotta. – Nem Luther érdekel téged.

– Az is, felség. Nem a tanai – azokat ismerem –, hanem a tanainak a célja. De ezt csak akkor fejthetem meg, ha megismertem Luthert, az embert.

Zsigmond nevetve állt fel, s a barát felé indult. Kedvtelve méregette a hatalmas termetű, nyílt tekintetű embert. Hozzálépett, s karon ragadta:

– Téged az érdekel, amice, hogy Albrecht nagymester a Luther körüli vitában kit fog pártolni: Károly császárt vagy a szász választófejedelmet.
Elengedte Fráter Georgius karját, és sétálni kezdett a teremben.

– Emiatt nem törném magam a birodalmi gyűlésre, felség. Hiszen mind a szász választó, mind Albrecht nagymester az egyház vagyonát akarja megkaparintani. Luther csupán eszköz a kezükben. Céljuk a harácsolás. S ez a cél szentesíti az eszközüket. Zsigmond döbbenten meredt rá. Aztán elkomorodott arccal felelte:

– Lehetséges, hogy most is igazad van, igazad lesz, amice... S ez esetben Károly császár hamarosan a pártfogómmá válik.

– Nemigen tehet mást, felség – tárta szét a tenyerét Fráter Georgius. – Ezért akarom én látni ezt a Burgundiában nevelkedett ifjút, V. Károlyt. Nem a császárt, az embert.

– Igazad van, pálosok fejedelme. Jó dolog az, ha a népek irányítói személyesen is megismerik egymást. Bár tartok tőle, hogy téged sem Károly császár, sem Luther nem fog kiismerni.

– Felség! Önmagunkat sem vagyunk képesek megismerni, legfeljebb a halálunk utolsó perceiben, amikor újraéljük az egész életünket... Miként láthatnánk felebarátaink lelkébe?

– Azért Albrecht nagymestert tartsd szemmel Wormsban is!

– Ameddig a hűségeskü̈t le nem teszi felségednek, ráfigyelek én a pálosaimmal Albrecht őrgróf minden órájára.

– Itt, Krakkóban kell esküdnie, Fráter Georgius, így ígérted. Nemde? – nevetett rá Zsigmond.

– Valóban így is lesz, felség. De a lengyel király haderejének ahhoz még tovább kell erősödnie. Mert a poroszok csak az erősebb előtt hajolnak meg. A gyengéket eltiporják.

– Ezért hosszabbítom én a békét a törökkel, s fogom is mindig, nehogy nekem kelljen a porosz lovagok előtt hódolnom.

A WORMSI BIRODALMI GYŰLÉS

Fráter Georgius nem akart feltűnést kelteni. Egyszerű, bőrhuzatos batárban tette meg az utat. Csupán két szépírású szerzetest vitt magával titkárként. A németalföldi pálosokat pedig utasította, hogy a német főkancellárnál jelentsék be érkezését, s gondoskodjanak szállásukról.

1521 március 20-án érkezett Wormsba. A birodalmi gyűlés már közel két hónapja tartott, de lényeges határozat még a tárgysorozat egyetlen pontjában sem született. – Mindenki Luthert várja – tájékoztatták a németalföl-

di és a bécsi pálosok. Aztán eldicsekedtek virágzásnak indult iskoláik sikereivel. A főapát mosolyogva hallgatta őket.

– Ügy látom, ti itt Luther tanai számára művelitek a német parasztokat. Olvasni tanulnak tőletek, s lázadni Luther könyveiből, melyeket sohse olvashattak volna, ha nem járnak az iskoláinkba. ..

– Ez így igaz, főapát testvér – válaszolták a derék német szerzetesek lehorgasztott fejjel –, de te hoztad a lobogó fáklyát, te gyújtottad fel a lelkünket, mi csupán továbbadjuk a benned égő, tőled kapott lángot, mely iskoláinkban az ismeretek világosságával ajándékozza meg parasztjainkat. Luther különben sem felforgató, hiszen a választófejedelmek barátja...

– A fejedelmeknek nincs is félnivalójuk, ők megmaradnak a váraikban, csak titeket seprűznek majd ki a kolostoraitokból, a mezítlábas tanítókat, mert életetek a szegénységet példázza de az új világ életigenlése a javak bőségére vágyik.

– Bőség a parasztok számára? – csodálkoztak rá a jámborok.

– Vágy a bőség után. Megfogalmazott, leírt, kinyomtatott és olvasható vágy a bőség után, melyet ki lehet mondani... kiáltani; s üvölteni fogják százezrek, egyszerre.

– S akkor mitévők legyünk, Fráter Georgius?

– Vagy együtt üvöltőtök a tömeggel, míg a fejedelmek azokkal együtt le nem kaszabolnak, vagy elmenekültök Magyarországra. A mi kolostorainkban tovább taníthattok.

– Hogy a te hazádban is a paraszttháború talaját készítsük elő?

– Az én hazámban már közel hét éve befejeződött, ami német földön csak most következik el. Az én hazámban csupán vigasztalhattok, ha a népet tanítjátok.

– Ti ott, keleten, mindig előttünk jártok, Fráter Georgius? Mindenben?

– Csupán a szenvedésben, de abban mindig, testvéreim. S ezt szeretném Lutherral megértetni!

Hieronimo Balbo és Werbőczi István mintegy hetven nemes úr és számos szolga kíséretében érkezett. Fogadásuk jóval pompásabb volt, mint a küldöttségük. A főmarsall, Frigyes szász választófejedelem a cseh és magyar király követeit Worms határában előkelő személyiségekkel fogadtatta, hiszen II. Lajos mint Csehország királya, egyúttal választófejedelem is. Leendő sógora a császárnak, meg Ferdinánd főhercegnek... A magyarokat von Pappenheim marsall és Lajos bajor herceg üdvözölte, s kísérte a virágvasárnapot ünneplő tömeg sorfala közt a szálláshelyükre.

A fogadási parádé után Fráter Georgius az egyik pálossal magához kérette Hieronimo Balbót, s nagyböjthöz illő étellel, itallal kínálta.

– A bevonulás alkalmával nem sok gazdagsággal kérkedtetek. .. – jegyezte meg fanyar mosollyal. – Innen, a szobám ablakából néztelek benneteket. Hámra vénült girhes lovak hátáról nehéz vivátot aratni...

– Nem is éljeneztek bennünket, csak az utcagyerekek, meg a szájtáti vásárosok; figyeltem én is a nyeregből – mondta a prépost rezignáltán, s nagyot húzott a fenyővizes kulacsból. – Bár Werbőczi súlyt helyezett a megjelenésünk fényére – folytatta –, a magyar kincstárból csupán a tetemes útiköltséget vételezhette fel. Paripákról, pompás lószerszámokról, ékköves ruhákról mind a maga, mind köznemesekből verbuválódott kísérete számára magának kellett volna gondoskodnia. Kölcsönként szerezte meg ezeket a cifraságokat. Láthattad, mennyire sikerült az igyekezete. . . Bakócz Tamás bíbornok-érsek úr is adott egy nyakbavetőnek nevezett ezüstözött lószerszámot s egy kardkötőt – ez díszeleg most Werbőczi uramnak a lován s az oldalán –, de a királyi személynök és főpecsétőr úr még néhány ezüsttálat is elkunyerált, mire az agg prímás az egész kölcsönügyletet írásba foglaltatta, s ebben kötelezte a magisztert, hogy a követségből visszatérve az értékeket visszaszolgáltatja.

Fráter Georgius úgy nevetett, hogy a könnyei is kicsordultak.

– Ó, a vén zsugori! Hiszen a fél lába már a sírban van. . .

– De a bíboros még hagyján – mesélte tovább a pozsonyi prépost –, a többi főúr a használati díjat is írásban kötötte ki. .. csak győzzük kikoplalni az útiköltségünkből.

– Ne aggódj, amice! – nyugtatta meg a főapát Hieronimo Balbót. – Nem kell a cingulusodat szűkebbre vonni a pocakodon. A vendégfogadótok számláját majd a császár fizeti. . . erről én gondoskodom.

A prépost úgy meredt rá, mint az orákulumra.

– A császár? Te már bemutatkoztál őfelségének?

– Erre még nem került sor. De már találkoztam a bizalmasával, Maximilianus Transsylvanusszal. Ez a derék székely fiú most titkár a császár tanácsában. Majd ő gondoskodik, hogy mihamarabb a császár elé kerüljek. . .

– Látom, számba vetted már az egész birodalmi gyűlést – kacagott rá Balbo, hogy csak úgy rengett a pocakja, s újabb darabot tört magának a mazsolás kalácsból, melyre vajat kent, vastagon.

– Én szerdán érkeztem, amice, s ma vasárnap van. . .

– Tehát ehetem, ihatom, amennyi belém fér?

– A császár kivételével ezt teszi itt mindenki: nyolcvan fejedelem, százharminc gróf, tizenöt követség; nem beszélve a megszámlálhatatlan lovagról, nemesről, kalmárról, aki itt lebzsel. Már a negyedik napja nem alszom

egy-két óránál többet, akkora zsivajt csapnak a mulatozásaikkal, meg a mértéktelen kicsapongásaikkal.

– Most, nagyböjt idején?

– Nincs itt böjtölés, amice. Olyan itt az élet, mint Venus asszony hegyén. Egyik lakoma a másikat éri. A fogadómban az éjszaka hetvenkét nemes több mint 1220 frank-mérőnyi bort ivott meg; s ezen a héten egy magas rangú egyházi férfiú a játékban 3400 aranyforintot vesztett. . .

Hieronimo Balbo de Azelinis Velencében született. Tanulmányai közben sok egyetemet látogatott, aztán Párizsban, Bécsben és Prágában tanárkodott, mielőtt II. Lajos és nővére, Anna hercegnő nevelője lett. Mulatozás terén sok mindent tapasztalt már, s II. Lajos követeként múlt év októberében ott volt V. Károly császárrá koronázásán is, Aachenben. Fráter Georgius beszédét a jámbor remete botránkozásának s ebből fakadó túlzásának vélte. Jól látta ezt a prépost hitetlenkedő arcáról Fráter Georgius, s ezért még hozzátette:

– Közöld a királyi személynök úrral és küldöttségetek tagjaival, hogy nem jó itt, Wormsban éjszaka kijárni! Alig van éj, melyen három-négy embert meg ne gyilkolnának. Sok úr és idegen pusztul el azért is, mert halálra isszák magukat az erős borokkal. . .

– Én frascati boron nevelődtem, s a miseboromat a pálosok szállítják, Tokajból – válaszolta a prépost derűsen.

– Nem is rád értettem a mondanivalómat, hanem a magyarokra, akiket itt, német földön, alig kedvelnek. Egyébként bármi kell neked vagy a magyaroknak, itt, a Kaufhausban megtalálhattok. Sajna, németalföldi szerzeteseim éppen ebben a fényes fogadóban szállásoltak el, mely a Hattyú nevezetűvel együtt a fejedelmek szálláshelye – tette hozzá csendesen.

– Ugyan hová is szállhatott volna meg a pálosok fejedelme? – vigyorodott el Balbo zsírpárnás arca. A czestochowai főapátról a császár fő miniszterei már csaknem mindent tudnak. Egymással versengve sorolják a császárnak a Bischofshofban :* Fráter Georgius horvát főnemes, a legelőkelőbbek közül; huszártiszt volt, s rengeteg törököt kaszabolt le; a teológia doktora; messer Andreas Gritti, Agostino Chigi úr és a lengyel király barátja; a földkerekség valamennyi pálos remetéje az ő szavát lesi, és vakon teljesíti is; s talán nem utolsósorban : a gombamódra szaporodó pálos iskolákban Fráter Georgius irányításával nevelik Európa népének fiatalságat.

V. Károly hosszúkás arcú, kissé korlátolt ábrázatú szőke ifjú, mogorván záródó vastag ajkakkal – tanulmányozza Fráter Georgius –, a bőre sápadt... minden pénteken vér serken a hátán, s a korbácsolás nemcsak lelki, hanem testi kielégülése is... A kezei. .. hm. Portugáliában látott egy festményt a

császár nagyanyjáról, Izabelláról... a királynőnek szakasztott ilyen kezet festett a képíró. .. ilyen férfias női vagy nőies férfi kezet, mely 1492-ben a granadai pátenst írta alá.

V. Károly türelmesen hallgatja a minisztereit. A szemei – kékesszürke fénytelen látóeszközök – halmerevséggel állják a szerzetes csillogó tekintetét.

– Örülök, hogy megismerhettelek, Utissenovich gróf.. .

– Fráter Georgius – hajlik előtte oly mélyen a főapát szálas alakja, hogy csak napsütötte tonzúráját látja.

– Te az én emberem is lehetnél – folytatja őfelsége szenvtelen hangon –, szükségem is lenne rád: Németalföldön, Portugáliában, esetleg Rómában is.. . rád és a szerzeteseidre.. .

– Felséged a Respublica Christiana világi ura. A paulinusok ennek a köztársaságnak a szolgái.

– Eredményesebb lenne a szolgálatuk, ha az irányítójuk az én tanácsosom. .. illő javadalmazással.

„Már veszteget! Mindenkit megvásárol, ha módjában van" – villan át Fráter Georgiuson a császár Czestochowáig jutott híre.

– Köszönöm felséged bizalmát. Ha csakugyan szüksége lesz rám, tiszteljen meg a soraival! Most a népem még nehezen tudna nélkülözni.

– Miért jöttél Wormsba? Az eretnek miatt?

– Jöttem elsősorban felséged előtt hódolni, s felségedet tájékoztatni a keleti veszedelemről. . . Az eretnek még megtért bárányunkká válhat. ..

– Ő talán igen, de akik mögötte sorakoznak, akik pártfogolják, azok csaholó farkasok maradnak.

„Csakugyan ennyire bölcs, vagy csupán két főminiszterének a véleményét szajkózza?" – tűnődik György barát. De nem Lutherről akar ő társalogni.

– Királyom, Zsigmond, és rendem kemény harcban áll a Német Keresztes Lovagrenddel.

Az összezárt széles ajkak enyhe mosolyra nyílnak:

– Nem újkeletfiek azok a harcok, Fráter Georgius. A poroszokkal csakis az erő helyzetéből tárgyalhattok, mint egykor a Grünwald melletti csata után. . .

– Most nem onthatunk keresztény vért, felség. Szulimán császár iszonyatos erőket von össze ellenünk... az egész keresztény világ ellen...

– Tudok róla, Fráter Georgius.

– De felséges úr, az én kicsiny hazám, a magyarok népének vezetői már arról disputálnak, hogy Horvátország hódoljon meg önként a török szul-

tánnak, s legyen békében élő adófizetője, mert a királyunk – aki egyben a csehek és a magyarok királya – ezt az országát már most sem tudja védeni. ..

– Tudok róla, Fráter Georgius, február elején itt volt Cristoforo Frangepani. Ferdinánd öcsémet már utasítottam is, hogy beszéljen a horvát grófokkal; hű fiai azok egyházunknak. Ami a keresztes lovagjaitokat illeti, nagy szolgálatot tennél Zsigmond királyodnak, ha az eretneket észre térítenéd: ha rábírnád, hogy tanait vonja vissza a birodalmi gyűlés előtt. Ma itt jártak nálam II. Lajos követei. Ök is Szulimánról beszéltek. . . Hm.

– Megengedi felséges uram, hogy szólhassak? – lépett elő a háttérből Mercurio de Gattinara.

– Tessék, főkancellár úr! Hallgatjuk.

– Ha a szent birodalomban a hit és vallás kérdésében megszűnne az egyenetlenség, melyet a wittenbergi szerzetes keltett, akkora haderővel segíthetnénk a cseh, illetve magyar-horvátszlavón királyt, mely elegendő a török hatalom szétzúzására. Erre a császári kincstár is megfelelő anyagi bázist biztosíthat. Nemde, főkamarás úr?

– Minden bizonnyal, felség – válaszolta Chiévres de Croy, kecskeszakáiiát simogatva.

– Tehát Fráter Georgiusnak – ki maga is szerzetesként szolgálja egyházunkat, s így jobban szót érthet egy másik szerzetessel – a magyar követek társaságában kellene az eretneket jobb belátásra bírnia. Veszélyeztetett hazájuk érdekében...

– A kereszténység érdekében, főkancellár úr – szólt közbe a császár szemrehányó hangon.

– Természetesen, felség, magam is az egyházra gondoltam, mikor ezekről a végveszélybe került keresztény országokról szóltam.

– Az eretnek tanok hirdetőjét meghívjuk estebédre, felség. Hieronimo Balbo prépost, Werbőczi királyi személynök és szerénységem...

– Mielőtt a birodalmi gyűlésen a végső válaszát kimondhatná – szól közbe mohón Mercurio de Gattinara.

– Ami tőlem s Lajos király őfelsége követeitől telik, időben megtesszük – felelte Fráter Georgius mélyen meghajolva a császár előtt.

– Nekem meg gondom lesz Albrecht von Hohenzollern-Ansbach nagymesterre és a lovagjaira. Már holnap illő mérsékletre intem őket – válaszolta a császár. – Jelentheted az üdvözletemmel együtt királyodnak, Zsigmondnak – tette hozzá olyan szívélyes mosollyal, mit erről a lárvaarcról senki sem tételezhetett fel. Legkevésbé Fráter Georgius.

Reménye vesztetten ballagott haza a fogadójába, melynek ivójában Hieronimo Balbo várta. A vidám zsivajgásban német, spanyol, francia, olasz szavak röpködtek körülöttük.

– Gyere a szobámba, amice! Beszélnem kell veled, bizalmasan, s itt mások is értik az olasz szót. Balbo súlyos léptei alatt nagyokat reccsent az ódon tölgyfalépcső. Fráter Georgius betolta az ajtóreteszt, s barátját fenyővízzel kínálta. Nagyokat kortyoltak a kulacsból mindketten.

– Mi történt a kihallgatáson?

– Ezt magam is kérdezhetném tőled, amice – válaszolta Fráter Georgius.

– Bene, tartsuk be a kronológiát! – mondta a prépost zsíros mosollyal. – Akkor hát én számolok be elsőként. Nos, kifejeztük hódolatunkat, s átadtuk Lajos király szívélyes köszöntését. Mire a császár a kettős házasság iránt érdeklődött. Majdnem kiszaladt a számon, hogy azt a nagyapjával már hat év előtt megkötöttük Bécsben. . . De Werbőczi megelőzött, s a budai utasításhoz híven nem a pártában levő hercegnőkről, hanem rögtön a török elleni segedelemről kezdett beszélni. Sereget kért, hogy valamennyi török szolgaságban senyvedő keresztény nép felszabadulhasson. A visszafoglalandó területekből csupán Magyarország elszakított tartományait igényelte, minden egyéb hódítást – Konstantinápolyt is – a császár hatalmának és a birodalma gyarapodásának szolgálatára ajánlott fel...

– Öblítsd a torkod, amice, s csak azután mondd el, hogy miféle választ kaptatok! – nyújtotta Fráter Georgius mosolyogva Balbónak a zöldmázas cserépkulacsot.

– Étvágygerjesztő ital ez – köszörülte torkát a prépost –, csak győzze fizettetni az ebédszámláinkat priorságod azzal a székely fiatalemberrel, Maximilianus Transsylvanusszal – tette hozzá nevetve.

– Egyetek, amennyi belétek fér, s igyatok, amennyitől nem túlzottan részegedtek le! Maximilianus barátom már intézkedett a császári tanács nevében.

– így sokkal nyugodtabban telnek majd a napjaink, s vidámabban is. De folytatom. Werbőczi István uram beszéde alatt a császárnak egyetlen arcizma sem rándult; csak nézett bennünket a halszemével, de éreztem, hogy átlát rajtunk, mint vízen a sügér. „Hány lovast és gyalogkatonát ad a királyod ehhez a hadjárathoz?" – kérdezte végül is. – „Huszonhatezer lovast és néhány ezer gyalogost, felséges urunk" – felelte Werbőczi, kit a császár kérdése láthatóan meglepett. Most a főkancellár, az a karvalyképű Mercurio de Gattinara kért engedelmet a szólásra, s a császár intett, hogy beszéljen. „Felséges urunk, a török birodalom két beglerbégje szultánjuk egyetlen hívó szavára háromszázezer embert állít fegyverbe" – kezdte na-

gyon megfontoltan ejtve szavait, de Werbőczi udvariatlanul közbevágott: „A török nem jó katona, a szultán seregében csupán a keresztények harcolnak jól, s azok majd átallnak hozzánk. .. " Mercurio de Gattinara csodálkozva nézett rá. „Nagyságod harcolt a török ellen? – s választ sem várva folytatta: – Wormsban időzik a pálos rend czestochowai főapátja. Horvát főnemes. Ajánlanám nagyságodnak, hogy tudakolja meg tőle, miként harcolnak a török szultán seregei!" Ekkor a császár türelmetlenül leintette a főkancellárját: „Ne tartóztassuk feleslegesen a követ urakat! Húgom, Mária főhercegnő, Lajos király mátkája, s Ferdinánd öcsém Lajos nővérét, Annát veszi feleségül. Ez elegendő biztosíték az önök országai számára, hogy teljesítem keresztényi kötelességemet. De utasítom a főmarsallt, hívja egybe a német rendeket, és a cseh király őfelségének a birodalmi gyűléshez intézendő kérelmét mondják el önök, a követei! Ehhez joga van minden választófejedelemnek."

A prépost nagyot sóhajtott, s nyúlt a kulacs után, kínálás nélkül is.

Válaszul Fráter Georgius elmondta a saját kihallgatását. Közben Balbo homlokáról kövér izzadságcseppek gördültek le bíborszínű tokájára.

– Tehát üljünk le egy asztalhoz azzal az eretnekkel? – hördült fel végül is, s az égre meresztette dülledt szemeit, de csak a mennyezet mívesen faragott gerendáit láthatta.

Fráter Georgius arcára gúnyos mosoly telepedett:

– Nyugalom, amice! Ezt a lakomát is a császár fizeti majd, tehát mindnyájan az ő vendégei leszünk – intette le a dühtől ziháló prépostot –, egyébként lakmároztál te már nagyobb himpellérekkel is. Lutherről egyelőre se jót, sem rosszat nem mondhatunk. Az utóbbit nem is ajánlanám itt, Wormsban, ahol úgy tapasztaltam, több a híve, mint X. Leó őszentségének.Húsvét keddjén, április 2-án akkora tisztesség érte Lajos király követeit, hogy a diplomaták nem győzték körmölni a jelentéseiket. Fráter Georgius titkára a sérült kezű mantuai követ jelentését másolta le.

„Ferdinánd infáns nagy ünnepélyességgel vonult a városba. Elébe ment a császár őfelsége, az összes választófejedelmek, a másik két bíboros: Schiner Máté sitteni püspök és Láng Máté salzburgi érsek, azután az összes többi fejedelmek és egyház-nagyok. A bevonulási menetben a császár jobbján a főherceget vezette; a császár balján a magyar követek egyike ment, míg a másik magyar követ nyomban utána következett a sitteni és gurki püspök között."*

Fráter Georgius az ablakából ezt a menetet is végignézte. Elöl haladt Werbőczi István a Német-Római Szent Birodalom császárának balján. Werbőczi uram oldalán a Bakócz prímástól kölcsönbe kunyerált díszes

kardkötő fityegett. Kétszer is majd fölbukott miatta, mert azt a kardkötőt a hat láb magas érsekre méretezték, aki gyalog csak az oltár előtt járkál, s misézés közben nem visel kardot. Egyébként a bíbornok úr lovon vagy hintón közlekedik.

Másnap, április 3-án, a birodalmi gyűlés Ferdinánd jelenlétében fogadta a magyar követeket.

Szónokként Balbo prépost áll elő. Fráter Georgius is hallgatja a karzaton, melyet sűrű farács zár el a teremtől. Alant páratlanul fényes gyülekezet ül: a szónoki emelvény körül karosszékek sorakoznak két félkörben. Szemben a szónoki emelvénnyel ül a császár. Jobbján a pápai nuncius, a mainzi érsek, mint birodalmi főkancellár, s aztán az egyházfejedelmek fényes sora. A császár balján a jelenlegi főmarsall, Frigyes szász választófejedelem, s utána és mögöttük rangsort tartva a többiek: hercegek, választófejedelmek, nagykövetek, grófok, bárók, lovagok. A nagykövetek közül Werbőczi István ül az első helyen. Illeti ez, hiszen a magyar király és cseh választófejedelem nevében két házasságot képvisel: Ferdinánd főhercegét Lajos király nővérével, s II. Lajosét V. Károly császár és Ferdinánd főherceg húgával. Ezek a közeli házasságkötések a jelenlévőket fokozott figyelemre kényszerítik.

Balbo remekbe cizellált klasszikus latin mondatok füzéreit pergeti eléjük, kissé olaszosan lágyító kiejtéssel. Aki járatos a retorikában, talán unja is a kövér prépost szónoki fordulatait, s aki kevésbé pallérozott műveltségű, az cikornyák nélkül köny-nyebben döbbenne rá, hogy keleten akkora veszedelem támadt, amivel Laj os király már egymaga nem birkózhat meg.

* L. Martin Aurél: II. Lajos magyar követsége a wormsi birodalmi gyűlésen. Bp., é. 11.

Olasz pap beszél, talján cikornyákkal, német fülek számára idegenül. Ebben a teremben az egyenes beszéd hatásosabb lenne ... Kemény, rideg szavak kellenének! így vivátok helyett a magyarokat képviselő talján szónok csupán ásításokat arat, s mondja tovább az előre megírt és betanult beszédét.

Azért akad a hallgatóságban, aki figyelemmel csüng szaván; a strassburgi püspöki kancellár és Lajos bajor herceg sűrű bólintásokkal helyesel. Augsburg követe is egyetértően bólogat, s a derék Maximilianus Transsylvanus is elragadtatottan figyel.

Balbo prépost csaknem egy órája beszél már a törökök folytonos terjeszkedéséről.

– Ha Németország hamarosan nem veti magát közbe – mondja –, akkor nemcsak Konstantinápoly visszaszerzését nem lehet remélni, hanem Róma elvesztésétől is tartani kell. A keresztény fejedelmek egyenetlenségei miatt hatalmasodtak el a törökök, és kegyetlenkednek a keresztényeken. Magyarország immár másfél század óta áll velük harcban, eddig távol tartotta őket a keresztény népektől, de magára hagyatva nem lesz képes őket tovább feltartóztatni. A németek segítsék meg őket, mert különben saját országukban kell majd a harcot megvívniuk. Erre ösztönözze őket a gondolat, hogy a császári méltóság éppen a kereszténység védelmére adatott nekik.

Néhány pillanatig tartó szónoki szünetet tart. Az ülésteremben mocorgás, suttogás. A főkancellár ismét hátra fordulva nevén szólítja a császári tanács titkárát, s Maximilianus Transsylvanus végre átveszi a feléje nyújtott pergament. Amint belepillant, rögtön fel is pattan a helyéről, és sietős léptekkel távozik. Hieronimo Balbo közben már folytatja a szónoklatát:

– Hogyan is engedhetnék át a németek a világ fölötti uralmat ilyen elvetemedett és harciatlan népségnek, mert akik a török seregben valamit számítanak, azok keresztények. Róluk pedig feltehető, hogy döntő harcban keresztény hivőtársaikhoz pártolnak vissza. A németek hatalma ehhez a háborúhoz teljesen elegendő, annál is inkább, mert a többi ország követni fogja példájukat, amit már most Magyarország részéről megígér.. .

Amikor Balbo befejezte szónoklatát, és lejött a szónoki emelvényről, a székely Maximilianus áradozni kezdett:

– Balbónak a hangja, tüze, művészi készsége és rendkívüli ügyessége olyan, hogy csak az aggastyán tráciaihoz hasonlítható, ki a szavával a fákat és sziklákat is megindította. .. Kinyomatom ezt a beszédet. A hegyi patakhoz hasonlóan folyó nyelvezetének választékosságát és kellemességét olvasás közben is könnyen lehet élvezni. De Hieronimót inkább látni, hallani kellett volna. . .

Fráter Georgius nagyot sóhajt. Aztán csak ennyit mond erdélyi barátjának:

– Ha ez a gyülekezet itt elhiszi a prépost szavait a török veszedelemről, s Balbo légből kapott naiv magyarázata alapján a valamirevaló török harcosokat keresztényeknek véli, úgy azok ellen – keresztények ellen! – a császár II. Lajosnak egyetlen katonát sem küld.

– S ha nem hiszi?

– Akkor minek küldjön? Hiszen egymás ellen fenik a kardjukat. ..

Fráter Georgius a Wormsban történtekről részletes beszámolókat küldött futáraival Zsigmond királynak:

„A Szent Birodalom fejedelmeinek gyűlésén – írta – Felséged unokaöccsét egykori nevelője, egy olasz költő képviselte. Szónoklatában segítséget kért a török ellen. Alighanem eredménytelenül. Ennek oka az, hogy a császárt és a rendeket a birodalmi gyűlésen egészen más ügyek foglalkoztatják."

„Ma, április 15-én Lajos király követei megjelentek a városházán, a rendek nagybizottsága előtt, hogy sürgessék a birodalmi gyűlés válaszát. Egy Werbőczi nevű magyar köznemes beszélt latinul a német fejedelmekhez, akik egy mondatot sem értettek a szónoklatból, melyet a követek távozása után a mainzi érsek felkérésére Augsburg város követe emlékezetből, kivonatosan tolmácsolt németül. Ilyenformán: »A török szultán fegyverszünetet vagy békét ajánló követét öt hónapja fogva tartják Budán. II. Lajos Szent György-napjára összehívta az országgyűlést, mely választ ad Szulimánnak; ennélfogva a német fejedelmek mondják meg: miként segítik választófej edelem-társukat a török ellen!«"

Másnap ismét levelet menesztett Zsigmondhoz:

„Ma, április 16-án, kedden a rendek nagybizottsága a császár jelenlétében tartott ülést, s erre Felséged unokaöccsének a követeit is meghívták. A mainzi érsek – mint birodalmi főkancellár – kihirdette előttük V. Károly császár és a Német-Római Szent Birodalom gyűlésének határozatát, melyet az alábbiakban szó szerint közlök Felségeddel:

»V. Károly császár csak nemrégiben vette át a birodalom kormányzatát. Első feladata, hogy a birodalom ügyeit jól elrendezze, amivel nemcsak a német nemzetnek, hanem a keresztény hitnek is javát és hasznát szolgálja. Amikor majd őfelsége ezt a szándékát megvalósította, akkor a pápával és más keresztény hatalmakkal egyetemben keresni fogja az utat és a módot, hogy a törökökkel és a hitnek más ellenségeivel eredményesen szembeszállhasson, s akkor majd minden igyekezettel rajta lesz, hogy Magyarországon is segíttessék.«

Lajos király követeit ez a kitérő és halogató válasz nem nyugtatta meg.

Egyébként ma délelőtt tíz óra tájban megérkezett Luther Márton. Bevonulása a városba diadalmenethez hasonlított. Sokan elébe lovagoltak, s mintegy kétezer ember kísérte a szállására, a johannita rend tartományi házába, mely a Bischofshof közelében van. Mint írtam Felségednek, Luther oltalomlevelet kapott a császártól, így a barátaival, tisztelőivel szabadon érintkezhet. Igen sokan keresik fel a szállásán : előkelőek és polgárok; fejedelmek, grófok és lovagok – egyháziak és világiak –, köztük nem egy olyan, aki sok mérföldnyi távolságból zarándokolt hozzá. Már éjfélre jár, s

remetetársaim szerint a zarándokok még mindig sort állnak a johannita rendház előtt. . ."

Április 17-én délelőtt Hieronimo Balbo és Werbőczi együtt kopogtatott Fráter Georgius ajtaján. Tíz óra tájban, itteni szokás szerint az ebéd idején. A prépost a nagy sietségtől s a lépcsőktől elfáradva alig tudott szóhoz jutni. Jó ideig csak a levegőt kapkodta. Werbőczi szikár egyénisége nem ismert fáradságot.

– Jártunk az eretneknél – kezdte mélységes undorát kifejező grimasszal kísérve Balbo. – Megfogadtuk a tanácsod, apát uram, elkerültük a kapu előtt ácsorgó tömeget, s a konyha felől léptünk a rendházba. Két aranyért maga a johanniták főszakácsa vezetett Lutherhez.

– Az arany előtt minden ajtó feltárul – jegyezte meg nevetve a házigazda, de nem folytathatta, mert Balbo már kiszuszogta magát, s közbevágott:

– Luthernek tudatos érzéke van a hírverés iránt – hadarta,

– Felcsillanó szemmel hallgatott bennünket, majd ezt mondta: „A cseh, magyar, horvát, szlavón király követeinek invitálása nagy megtiszteltetés a számomra." Aztán úgy társalgott velünk

– Kitűnő latinsággal –, mintha régi barátai lennénk. Csupán percre beosztott idejére hivatkozott. Werbőczi uram viszont arra kérte a tudós magisztert, hogy meghívásunknak akkor tegyen eleget, amikor még nem adott végső választ a császárnak és a birodalmi gyűlésnek. „Ez egyezik a tervemmel – felelte Martin Luther nyílt mosolyával –, ma csak meghallgatom őket, s a válaszom előtt alszunk egyet; én is, ők is – ha ugyan tudnak majd aludni" – tette hozzá jóízűt nevetve.

– Mi csak hüledeztünk ekkora indolenciára – szólt közbe Werbőczi az emlékezés mérgétől pulykavörösen –, de a famulusa fejedelmi látogatót jelentett, s nekünk búcsúznunk kellett.

Ismét Balbo vette át a szót:

– Engem megölelt, a főpecsétőr úrral szívélyesen kezet fogott, s búcsúzóul így szólt: „Tehát ma estebéden nálatok leszek. A Pfalzból egyenesen hozzátok megyek. Pax vobiscum!" Szó szerint ennyit mondott, s már jöhettünk is.

– A fejedelmeknek és a prófétáknak az ideje kiszámított – felelte Fráter Georgius gúnyosan mosolyogva a felháborodott követekre.

Werbőczi is, Balbo is tovább hüledezett: – „.. . meghallgatom őket" és „. . .ha ugyan tudnak aludni" – idézték Luther szavait újra, panaszosan. – Egyenrangúnak érzi magát a császárral és a birodalom fejedelmeivel? Vagy éppen fölöttük valónak? – sisteregtek tovább.

A czestochowai apát szánakozva nézett rájuk. Különösen Werbőczire. Aztán hirtelen eszébe jutott valami:

„Una eademque nobilitas..." * – idézte a főpecsétőr hírhedett törvényjavaslatát –, ezt nemzetességed fogalmazta,nemde?

– Vallom ma is – felelte Werbőczi értetlenül bámulva a paulinusra.

– Nos, ha minden nemes egyforma jogokkal bír, akkor Luther álláspontja már csak egy lépéssel megy tovább, amikor minden embernek egyazon jogokat és kötelességeket szánja a hit dolgaiban, mint ahogy egykoron az ács nevelt fia hirdette Júdeában...

Werbőczi döbbenten meredt rá. Zavarodott arcán látszott, hogy a szavakat keresi.

– Hm. Apát uram! Ha nem a pálosok fejedelme lennél, most azt mondtam volna: Apage Satanas!** A mi Urunkat ezzel az eretnekkel egy mondatba foglalni. De közben rájöttem, hogy nem a pap, hanem a filozófus szólt hozzám. Egyébként az emberi egyenlőségről nem olvastam Fráter Ambrosius apologetikai művében, de ha csakugyan ezt akarja a wittenbergi magiszter, az világfelfordulást hoz ránk – tette hozzá megrökönyödve.

– Hallottam, hogy nemzetességed újból kinyomattatjaAmbrosiusnak az Apológia pro veritate catholicae et apostolicae fidei ac doctrinae adversus impia, ac valde pestifera Martini Lutheri dogmata*** című művét, nyilván egyetértve a tomista dominikánus szerzővel, ki a wittenbergi tanítást pestisnek nevezi.

– Fráter Ambrosiusszal együtt vallom, hogy lelket-testet gyilkoló pestis az.

– Vigyázzunk ezzel a megjelöléssel! A pestis az embernél erősebb valami: még nem tudunk védekezni ellene. Császár és rabszolga egyaránt rettegi. Ne valljuk be Martin Luthernek, hogy félünk tőle és a tanításaitól! – Fráter Georgius vendégeire mosolygott, hogy feloldja a feszültséget. – Örülnék, ha az urakat vendégül láthatnám! Ebéd közben megbeszélhet-jük a lakoma részleteit. Jó falatok még jobbakat juttatnak az eszünkbe – tette hozzá, miközben fenyővizes kulacsát kínálta vendégeinek.

Balbo és Werbőczi hatalmas étvággyal láttak az ízes falatokhoz. – A Kaufhaus konyhája csakugyan fejedelmi – állapították meg.

– Fájlalom, uraim, de a lakomát mégis II. Lajos őfelsége követeinek a szállásán kell rendeznünk, a különteremben. ..

– Mert ott a számlát a császár fizeti – felelte Balbo nevetve.

– És Luthert a szállásunkra hívtuk; onnan nem vihetjük más fogadóba – mondta Werbőczi pecsenyezsíros ujjait szopogatva.

Az étrend összeállítását Hieronimo Balbo vállalta. Úgy válogatta össze az ételeket, hogy mindenki kedvére delektálhassa magát, s jóllakhasson. Még Werbőczi uram is, kinek ínye magyar konyhán nevelkedett. Étvágygerjesztőnek Fráter Georgius ígért zsubrovkát, jerzavinkát és mézsört; az erdélyi Maximilianus számára egy kulacs erdélyi fenyővizet is.

A borokról hosszan vitáztak: hiszen egy lakoma sikere – a feltálalt s elfogyasztott étkek és gondolatok megemésztése – a boroktól is függ... A magyar követség ekhós szekerein Werbőczi uram vinkói pimpósodnak. Mióta híre járt a követség tagjai közt, hogy a fogadóbeli számlájukat a császári tanács titkára fizeti, még a kocsisok se fanyalodtak a királyi személynök „máslására" – mert bornak aligha volt az nevezhető.

* Minden nemes egyenlő. ** Távozz tőlünk, Sátán!

* A katolikus és apostoli hit és tanítás igazságának védelmezése Luthet Márton istentelen és nagyon ártalmas tanításaival szemben. (Vida Tamás fordítása.)

A pozsonyi prépost a zsíros pecsenyék leöblítésére frascati bort s a gondolat-virágok jótékony permetezésére Champagne-vidéki és Rajna-menti rizlinget javasolt.

Fráter Georgius helyeselte is, kevesellte is Balbo javaslatát. A hízott pulyka és kappan mellé fanyar egri vörösbort s a sajtok ízleléséhez Szerémség nedűit ajánlotta. – A birodalmak és népeik sorsáról tanácskozó fejedelmek is Szerémség vesszeiről csepegő nektár mellett hozzák a döntéseiket, ősidők óta – jegyezte meg jól ismert ajkbiggyesztésével –, nos, uraim, ezen a lakomán Martin Lutherrel mi alighanem az egész keresztény világ sorsát döntjük el, évszázadokra.. .

– Illetve dönti el maga Luther, egyes-egyedül – szólt közbe a prépost, és nagyot sóhajtott.

– Van a málhás szekeremen egy hordó szamorodnim – folytatta Fráter Georgius –, 1517-es évjáratú, így éppen egyidős Luther wittenbergi tanításával. .. Ha a tanait ebben a borban fürösztenénk, talán Luther is hajlandó lenne megfeledkezni róluk. S ez a császár megnyugtatására már elegendő lenne. . .

Lengyelül szólt oda az asztaluk végén ülő pálos remetének. Az elsietett, s kisvártatva jókora cserép kulaccsal tért vissza.

– Ez a szamorodni, uraim. ízleljétek meg! – mondta Fráter Georgius, s büszke mosollyal öntötte kupáikba az aranyszínű bort.

Áhítattal emelték az ajkukhoz.

Sebtében vetette pergamenre Zsigmond királynak írt jelentését. A futár szerzetes már útra készen várakozik az asztala előtt. Mielőtt útnak indítja, szokása szerint újra elolvassa, amit írt, s csak aztán látja el kézjegyével.

„Legkegyelmesebb királyi Felség stb.

Martin Luther, a megérkezését követő napon, vagyis ma, április 17-én délután négy óra után a császár és a birodalmi rendek elé vezettetett a püspökházba. Bekövetkezett számára a döntő pillanat. Vagy kitart merész tanításai és újításai mellett, s akkor az egyházi exkommunikáció után a világi hatalom ítélete is sújtani fogja, vagy meghajol a pápa és a császár tekintélye előtt, és visszavonja tanításait, melyekkel a pápai és püspöki tekintély, valamint a hagyományos egyházi tanok ellen vétett. Ez esetben viszont kihívja maga ellen azoknak a bosszúját, akik benne egy új vallási és politikai irányzatnak a zászlóvivőjét remélik megtalálni. A birodalmi rendek gyülekezete előtt a császár jelenlétében Johannes von Eck két kérdést intézett Lutherhez: először, hogy magáénak ismeri-e el azokat a könyveket és iratokat, melyek az ő neve alatt ismeretesek; másodszor, hogy továbbra is ragaszkodik-e azok mindegyikéhez, avagy hajlandó azokból egyet-mást visszavonni. Luther német és latin nyelven válaszolt. A felsorolt iratok mindegyikének szerzőségét vállalta. Ami a másik kérdést illeti, a császár őfelségétől haladékot kért a válaszadásra. A császár kegyességéből és a fejedelmek határozatából Martin Luther egynapi meggondolási időt kapott.

Most sietek Felséged unokaöccse követeinek a szállására, hová Maximilianus Transsylvanusszal és Martin Lutherrel együtt estebédre vagyok hivatalos.

Ugyanazon Felségednek

híve

Fráter Georgius"

Már a Pfalzban, a wormsi püspök palotájában, az ülésterem karzatán állva felismerte, hogy Lutherrel nem szállhat vitába. Csupán azon csodálkozott, hogy ezt a császár és a főminiszterei nem tudják. – Vagy most már ők is tudják? – gondolta, ahogy végignézett a német választófejedelmek, grófok és lovagok sorain, akik úgy néztek Lutherre, mint az üdvösségüket hozó orákulumra; s amikor németül szólt, úgy hallgatták, mint a Walhalla lakói Wotant. . . mintha a nevükben, helyettük beszélne. . . A minden áldozatra kész csodálatuknál csak az egyházfejedelmek fenekedő gyűlölettől sugárzó tekintete volt vissza-taszítóbb.. .

Fráter Georgius nem hagyhatta cserben II. Lajos követeit, s különben is érdekelte Luther, az ember. Ezért jött el az estebédre.

A bolthajtásos ódon berendezésű különtermet falra akasztott lobogó szövétnekek világítják be. A tölgyfából ácsolt asztalra állított gyertyák fényében villódzik a Bakócz Tamástól kölcsönkért négy remekmívű óriás ezüsttál. Telve szem-száj ingerét felcsigázó pecsenyékkel.

Fráter Georgius étvágygerjesztő italai valamennyiükben farkaséhséget ébresztettek, s most a felszeletelt húsdarabokat tíz körömmel marcangolva falják.

Az életigenlő Martin Luther ennyi szívélyesség láttán sugárzó arccal ül II. Lajos király követei közt. Jobbján a pozsonyi prépost, balján a magyar királyi személynök. Velük szemben foglalt helyet Maximilianus Transsylvanus és a czestochowai apát. Utóbbi a társalgásban még nem vesz részt, de a vele szemközt ülő barna kámzsás fráter szeme gyakran időzik magas alakján.

Mert Luther tudja, hogy a társas estebéd kettejük találkozása végett jött létre. Pártfogója, s talán barátja, Frigyes, a szász választófejedelem tájékoztatta erről, jó előre – még tegnap délben, amikor a johannita rendház refektóriumában a tizenkét főúrral ebédeltek. II. Lajos követei a császár óhajára s a pálosok fejedelme kérésére hívták meg ide. . . Csupán azt nem tudja, hogy informálásáról Maximilianus Transsylvanus útján éppen a czestochowai apát gondoskodott.

Egyelőre Luther beszél. A vendég jogán. Senki sem szól közbe. Beszél apjáról, az egyszerű bányászról, s a családjáról. Beszél az 1506 esztendőről, amikor a Szent Ágoston-rendi kolostorban szerzetesi fogadalmát tette. Elmondja önsanyargató vallási buzgóságait, vég nélküli koplalásait, melyekkel szerzetestársait is meghökkentette, s gyomor- és bélbántalmait, melyek csak akkor hagyták el, amikor sanyarú életmódjával felhagyott.

Most úgy habzsolja az ételeket, úgy hörpöli a kitűnő borokat, mintha tizenegy évi önmegtartóztatását ma este akarná pótolni. Olyan jó ízű örömmel nyel minden falatot, minden korty bort, hogy Fráter Georgius is étvágyra gerjed, ami ritka esemény az apát úrnál, aki régen elszokott az esti étkezésektől. Még sajóládi novícius korában.

Luther tovább beszél. Tele szájjal is. Közben saját személye már összeolvad a német néppel. Már többesszámban: „Mi, németek" – közli a gondolatait, melyek indítéka és lényege is: „Mi németek." S mellesleg a világ, mely ellenséges a német néppel szemben. . .

Fokozatosan éli bele magát a mondanivalójába, hangja egyre érdesebb:

– A rómaiak óta. Holott a hatalmát Róma már akkor is a germánoknak köszönhette, azok vigyázták álmát, gazdagságát a keleti hordák ellen. Nagy Károly birodalmát is a germánok védték. S az egész Német-Római Szent

Birodalmat azért hozták létre, hogy a német föld gazdagságán a pápák Rómája békében tovább hízhasson. A német nép verejtékes munkájából hízik ma is. De ebből elég volt! – kiáltja, s már a megszállottak fanatikus lázában égve folytatja: – Örökre elég volt! – rikoltja torzult arccal, majd hirtelen cinkos suttogásra halkítja szavait: – Krisztus azt mondta: „Nem azért jöttem, hogy békességet bocsássak, hanem hogy fegyvert." A kufárokat is ő korbácsolta ki a Templomból. Mi, németek is ezt fogjuk cselekedni: a lelkek kufáraival, a bűnbocsátó cédulák és kegyszerek árusítóival, az isten házát faragott képekkel zsúfoló reverendás mecénásokkal. ..

Arca most a diadalmas néptribunok méltóságát tükrözi:

– A németeket már öntudatra ébresztettem! – kiáltja. – Hitünk ellenségei Róma védelmezői. Egytől-egyig mind megérett a Gyehenna tüzére. ..

Werbőczi nem bírja tovább. Nagyot húz a kupájából, s felemeli a jobbját:

– Már megbocsáss, tudós magiszter uram! A hittételeinket az egyház szent zsinatai alkották. Szent életű, tudós egyházatyák gyülekezetei. Mit az egyház egyeteme vall, nincs jogunk vitatni egyénileg. Erre csupán az egyházi törvényeket hozó szerv, egy újabb zsinat lehet jogosult: „Lex posterior derogat priori"*- mondja a jogtudomány.

* A későbbi törvény lerontja a korábbit.

Ha mindenki firtathatná, vitathatná dogmáinkat, egyházunk megszámlálhatatlan felekezetre szakadna szét, s a társadalmunkban eluralkodnék előbb a káosz, azután a Sátán.

– Vagy Szulimán császár – szól közbe gúnyosan mosolyogva Fráter Georgius. – Bár tanításaid közt sok olyas akad, mi nem árt senkinek, testvérem az Úrban. Ezt az ellened kibocsátott igen éles hangú pápai bulla is akceptálja. De a Respublica Christiana megreformálására egyedül sem te, sem pedig a néped nem lehet jogosult. Erre csakis egy vagy több szent zsinat hivatott.

Int a felszolgálóknak.

– Verjétek csapra, fiaim, azt a magyar hordót! – mutat a terem sarkába, aztán a társasághoz fordul: – Fürösszük meg a gondolatainkat Szerémség levében!

– Vivát! – kiáltják az asztaltársak.

Luther kedveli a jó italt, módjával. A magyar bortól szétfoszlott a hozzá intézett szavak nyomán támadt ellenérzése; vitázó készsége is elcsitult. Élvezi a pompás nedűt, melyről eleddig csupán hallott, része még nem volt benne. Az aranyszínű borból nyugalom és soha nem érzett erő költözik az izmaiba. Jóllakottan hallgatja Hieronimo Balbót, ki hosszan fejtegeti ked-

velt misebora tulajdonságait, de a prépost ékes szavainál is meggyőzőbb az újratöltött kupa zamatos tartalma.

Utána illőnek véli köszönetet mondani a borért a lengyel főapátnak, s válaszol az iménti szavaira:

– Köszönöm neked, főapát uram, ezt a csodálatos italt, mely a tisztánlátás mámorával ajándékoz. Veled nem disputálok, Fráter Georgius, hiszen te egyazon mezítlábas facipőben jársz velem. Tudom, hogy egész Európát bebarangoltad, s ismered a népek életét. Te iskolákat szerveztél a nép gyermekeinek, miből én azt következtetem, hogy te, főapát uram, a tudás világosságával egész Európát akarod öntudatra ébreszteni. Sugallataim természetesen nincsenek, de bízom értékítéletemben: bár útjaink különböznek, a célunk azonos.

– Legyen ez a te hited és az én céljaim szerint, testvérem! – felelte Fráter Georgius derűt aratva. Kupáját köszöntésre emelte, majd ivás után így folytatta: – Josephus Flavius, Alexandriai Philo és Plinius tájékoztatása szerint a júdeai lelkeken három szekta – ha úgy tetszik – három filozófiai irányzat uralkodott. Te gyakorta hivatkozol az írás szavaira, Márton testvérem. De az írás, különösképpen a négy evangélista írása, csupán a szadduceusokat és a farizeusokat emlegeti – rendszerint elítélően. Az esszénusokról sehol sincs említés téve, holott a tanítványok s az őskeresztények – Krisztus tanítását követendő – az esszeusi életformában, esszeusi filozófiával, egyenlőségben, testvériségben és szabadságban éltek. Ananiás és Szafira példája az Apostolok cselekedetei című ránk maradt irományban az esszénusok tulajdonközösségét tárja elénk. Mi, szerzetesek, ma is szegénységi fogadalmat teszünk. Öröklött vagy szerzett javaink rendünk közösségét szolgálják. . . Ha változtatásra gondolunk – mert ugyan melyikünknek nem jutott még ez az eszébe –, akkor nem a hitünk, hanem az életmódunk, az egész emberiség életmódjának reformálására gondolunk. Mi, pálos remeték, ezt valósítottuk meg, ott, ahol módunk nyílt rá. . . Jöjj el hozzám, Lengyelországba, vagy jer velem, járjuk végig a nagyvilágban működő rendházainkat! Láthatod majd, hogy irányító rendtársaim milyen életformával mutatnak példát, s az irányítottak, a birtokainkon élő munkások, jobbágyok mennyire valósították meg az életükben az esszénusok egymást segítő közösségi létét. Ti, Szent Ágoston gyermekei is követhetitek a pálos remeték példáját, s az egyház valamennyi szerzetesrendje. Ez evolúció lesz az egyház életében. De amit te kezdeményeztél, Márton testvérem, az olyan revolúció, mely a nép számára nagy megrázkódtatások árán csöbörből-vödörbe zuhanást eredményezhet, de a javaik gyarapodását nem.

Az apát szavai után rájuk ülepedett csendet Werbőczi törte meg:

– Ez szerzetes beszéde volt a szerzeteshez.

Maximilianus Transsylvanus egész este csak Fráter Georgius fülébe pusmogott. A többiekkel való társalgást lehetőleg kerülte. Most csendesen hortyogott. Bár lehet, hogy az alvást is csak színlelte.. . Balbo viszont folyvást evett és ivott, s úgy bólogatott, mintha figyelne.

Luther is ásítást elfojtva bólintott Werbőczi felé, fáradtan. Bár a nap izgalmai, a dús lakoma és a sok beszéd végképp kimerítette, erőt vett magán:

– Kár, hogy nem a mi földünkön születtél, Fráter Georgius; vagy legalább Lengyelország helyett Németalföldön telepedtél volna le. Ott is van jó néhány rendházatok. Ha németül tudnál gondolkozni és érezni, akkor mi ketten a világot forgathatnánk ki a sarkaiból... Én a tanaimmal csupán a római hierarchia béklyójából szabadíthatom ki népemet. Az életformáját majd berendezi kedve, illetve lehetőségei szerint. Alig hiszem, hogy az esszénusokét választaná. – Most kissé fölerősítette a hangját, ismét szónoki hévvel folytatta: – A németek életigenlők; csak parancsolni és engedelmeskedni szeretnek; meg dolgozni. Az utóbbit a legjobban. Itt az ideje, elkövetkezett, hogy ezt ne Rómáért, hanem saját javunkra tegyük! Harcom megindítottam, s be is végzem. . .

– De Magyarország végveszedelembe került! – kiáltott közbe Werbőczi kétségbeesett hangon. – Ha a Nyugat nem küld elegendő segedelmet, a pogány martalékává válunk. Egyezz most ki a pápával és a császár őfelségével, reverendissime! Tegyétek félre a vallási meghasonlást és az ebből fakadó viszálykodást addig, amíg a treuga Dei alatt kiverjük Konstantinápolyból a pogányt! Viribus unitis... * Aztán, ha már Szulimán Ázsiában kuksol, vagy esetleg selyemzsinórt hurkoltak a nyakára, V. Károly őfelsége és a többi uralkodó közbenjárására a pápa őszentsége is bizonyosan meghirdeti azt a szent zsinatot, amelyen mind a németek, mind a többi nació óhaja, reformkérése megtárgyalható leend. Erre igyunk, felebarátaim! – tette hozzá kedélyeskedve.

– Ez már a Sancti Johannis haustus volt – mondta Luther, miután fenékig ürítette a poharát és felállt. – Testvéreim! – nézett a lengyelek főapátjára. – S ti, szeretve tisztelt, jó szándékú vendéglátóim – járatta végig a szemét a másik három asztaltársán –, jól emlékszem a dátumra, más okból is.. . 1518 december 21-én Spalatinhoz intézett levelemben már véglegesen állást foglaltam a törökök hódításával kapcsolatban: nos, hitem szerint a török Isten büntetése rajtunk gonoszságainkért. Forduljunk Istenhez, s akkor ő majd leveszi a török ostorát rólunk. A pápákban és zsinatokban pedig nem hiszek! Ha csak az írás bizonyságtétele ellenem nem szegül, semmit

sem akarok, semmit sem bírok visszavonni, mert a lelkiismeretem ellen cselekedni nehéz, kárhozatos és veszedelmes. Segítségemre az Isten legyen, ámen!

– Vitában nem lehet meggyőzni vagy legyőzni egy nép vágyainak az inkarnációját*. Az elégetése is fölöttébb ostoba dolog és veszélyes lenne. A máglyán elégetett vértanú hamvait széthordja a szél, s valamennyi porszeme a gyűlölködés virágait termékenyíti, miként Húsz János követőinél is bekövetkezett – mondta Fráter Georgius vigasztalóan a magyarországi követeknek és a császári tanács titkárának, amikor búcsút vett tőlük.

Nem volt maradása Wormsban, ahol élete első fiaskója érte, hiszen Luthert nem tudta rávenni tanainak visszavonására. Hiába tartóztatta Maximilianus Transsylvanus székely vendégszeretettel, s hiába készített már elő számára egy találkozást a császár öccsével, Ferdinánd főherceggel – ki Lajos király követeivel a házassága ügyében fog még tárgyalni –, a Lutherrel elköltött vacsorát követő reggelen elhagyta Wormsot. A várost, ahol alul maradt egy rábízott vitában, melyet eleve értelmetlennek tartott, s melybe talán jobb lett volna, ha bele sem ártja magát.

* Egyesült erővel.

* Inkarnáció: megtestesülés.

MINDEN ELLENSÉG TÉRDRE KÉNYSZERÍTHETŐ

A czestochowai apátság kincstárában elegendő arany gyűlt össze az építkezés költségeire. A főapát a tervrajzokat is felvázolta. Nem akarja megváltoztatni a Jasna Gora képét, a kolostor épületeinek arányait se nagyon. Csupán a fából épült falakat cserélné gránitra, s a szűk templomot építtetné nagyobbra; esetleg a kápolnát is. De a Wawelt újjáépítő olasz mesterek hazamentek, mielőtt az építés költségeire előteremthette volna a pénzt. Bona királyné pedig jobban szereti, ha az aranyai Agostino Chigi úr bankjában fiadzanak, s nem tart igényt a pálosok imáira.

Német építész lengyel földön is akad, bőven. A keresztes lovagok várait, kastélyait építik. Egyik erősséget a másik után. De a német mesterek mindnyája Luther követője. Velük építtessen pálos kolostort? Gránit erősséget, melynek tervrajzokba örökített titkaiért a keresztes lovagok is aranynyal fizetnének? Akkor inkább az ősi falak között maradnak, melyek fából épültek ugyan, de az alattuk búvó alagutak és a föld biztonságos mélyében

rejtőző kazamaták a kincseiknek s az életüknek titoktartó védelmet nyújthatnak.

Egyszer még hatalmas kőfallá válik az aranyhalom, s gyönyörű kápolnát, elmélyült munkálkodásra alkalmas kolostorépületeket véd majd az eretnekek támadásai ellen.. . Mert az eretnekek száma folyvást gyarapodik. Nemcsak a szászok és poroszok közt, nemcsak német földön. . . ez az epidémia már Svédországra is átterjedt.

A pálosok mindenről hírt hoznak, ami a nagyvilágban történik.

Ferdinánd főherceg május 26-án Linzben házasságot kötött II. Lajos király nővérével, Anna hercegnővel, s ezzel megvalósult a „magyar-német sógorság", melyre Miksa császár áhítozott. Egyelőre ugyan nem sok hasznot hozott Magyarországnak, ahol a májusi országgyűlés szétoszlott anélkül, hogy döntött volna a török szultán békeajánlatáról.

„Szulimán császár türelme elfogyott – írta Lodovico Gritti Czestochowába –, három földrészre terjedő birodalmában efféle packázást – mit a magyarok királya folytat vele – a krónikások még nem jegyeztek fel. Ófényessége olyan válaszban részesíti Jagelló Lajost, amilyet az udvariatlansága érdemel. .."

A válasz annak a két hadosztálynak a támadása volt, mely a szultán parancsát már hónapok óta ugrásra készen várta.

Fráter Georgius könnyezve hallgatta a lepoglavai szerzetesek jelentését.

– A szabácsi bánok, Sulyok István és Balázs elszöktek a várból. A helyetteseik, Logodi Simon és Torma Endre az őrséggel együtt megesküdtek, hogy a várat mindhalálig védelmezik. Ahmed pasa június 20-án vette őket ostrom alá. Közben megérkezett Szulimán császár is, de még az ő jelenléte sem tudta a törököket győzelemre serkenteni. Csak július 7-én, mikor a védők száma már hatvanra olvadt, s minden lőszerük kifogyott, és a rommá lőtt vár piacán egy szál karddal, buzogánnyal várták az ellenséget, csak annak a napnak a lementekor foglalhatták el a törökök Szabács várát – de addigra a várőrség az utolsó szálig elesett.

– Honnan tudjátok, hogy így történt? Hiszen magyar hírvivő nem maradt életben. . :

– Egy Mehmed nevű jámbor mohamedán szerzetes mondta el, aki a kolostorunkban egy éjszakára szállást kért.

– Ugye hiányzik az egyik szemfoga annak a jámbor töröknek?

– Te is találkoztál már vele, Fráter Georgius? – csodálkoztak rá a lepoglavai szerzetesek.

– Köszönöm a jelentéseteket, menjetek pihenni!

A derék horvát szerzetesek még nem tudták, hogy Czestochowában csak a főapát kérdezhet.

A lengyel pálosok tudták. Nem is kérdeztek a főapátjuktól semmit. A refektóriumban – ahol nemrég vidám cseveteléssel közepette fogyaszthatták ebédjüket, esti italukat – most a főapát jelenlétében a siralomház csendje honolt. Csak akkor sustorogtak, ha Fráter Georgius a cellájában böjtölt, s ez mind gyakrabban ismétlődött. Ilyenkor cserélték értesüléseiket Nándorfehérvár ostromáról, mely már a második hónapja tartott. Tudták, nagyon jól tudták, hogy a „pálosok fejedelme" lélekben ott állja a harcot a nándorfehérvári Ne bojse-toronyban, a bátyja, Utissenovich Jakab gróf mellett.

– Mikoriban híre érkezett az ostrom kezdetének, az apát úr mondta itt, a refektóriumban, hogy bátyja, a magyar király hadnagya védi a várnak ezt az erősségét: „Ne bojse: turris quam Kewles lingua nostra vocant"* – jegyzi meg az egyik szerzetes.

S a lengyel remeték mosolyogva állapították meg, hogy Fráter Georgius – aki köztudottan horvát származású – a magyar Köles szót „lingua nostrá"-nak nevezi, tehát a magyar nyelvet a magáénak vallja. Hiszen nem várták el tőle, hogy a lengyelt érezze „lingua nostrá"-nak, bár apátjuk tökéletesen beszélte nyelvüket. Hogy horvát létére, a lengyel pálosok főapátjaként magyarnak érzi magát? Ezen csupán mosolyoghattak, jámboran, nobilis lengyel elnézéssel, megértéssel. Hiszen az élethalálharcát vívó testvére a magyar Jagelló király hadnagya...

Fráter Georgius tudta, hogy a gyáva szabácsi bánok példáját követve enyingi Török Bálint is kereket oldott Nándorfehérvárról, s a parancsnokságot More Mihályra hagyta. Nem is várt mást Hening úr fiától. S abban is bizonyos volt, hogy Nándorfehérvár őrsége sem ellentámadásának sikerére, sem felmentő sereg érkezésére nem számíthat.. .

Közben a szabácsi vár hős védőinek dicsőségében osztozott augusztus derekán az a negyedfélszáz horvát, kik Zimony várát – ahol egykor éppen augusztus 11-én Hunyadi János lehelte ki hős lelkét – Marko Szkublich parancsnoksága alatt a szultán egész hadserege ellen az utolsó csepp vérükig védelmezték.

Aztán elkövetkezett augusztus 29-e. A harangok délben a világ összes katolikus templomában ugyanúgy kondultak Nándorfehérvár pogány szorongattatásból való szabadulásának emlékére, mint hetedfél évtizede minden nap. De Belgrád romjain már félholdas lófarkat lengetett a déli szél, melynek szárnyán váltott galambposta hozta a hírt klastromtól klastromig a messze északra, Czestochowáig: Belgrád elesett.

Fráter Georgius a gyászmise után nagy sokára tollat fogott a kezébe: „... .2 testvérbátyám, Utissenovich Jakab gróf, Felséged unokaöccsének a hadnagya a végvári huszárok halálával múlt ki Belgrádban, a Ne bojsetoronynál."

S aztán hetekig senki sem hallotta a főapát úr szavát.

Az első Zsigmond volt. Részvétlátogatásra utazott Fráter Georgiushoz, s hírekért. Azokban nem is volt hiány: vagy a fehér kámzsás barátok hozták, vagy a fehér tollú galambjaikkal küldték.

– Mária infánsnő, V. Károly császár és Ferdinánd főherceg húga Budára érkezett. György, brandenburgi őrgróf és bátyja, Albrecht nagymester titkon felkereste a Wartburg várában időző Luthert, s a szász választófejedelemmel együtt tárgyaltak az eretnekkel. Szulimán, a nyáron elfoglalt várakban húszezer embert hagyva hátra, visszatért Bulgáriába. II. Lajos néhány ezer cseh és német zsoldossal várja Báthory nádor és Szapolyai vajda seregeinek a csatlakozását, hogy a török ellen indulhasson.

Most már Zsigmondot is érdekelni kezdte unokaöccse, a magyar király felbuzdulása. De azért tovább vadászott a Fény hegye körüli rengetegekben. Pedig az újabb hírek nem adtak derűlátásra okot.

– II. Lajos Mohácson van. Szapolyai János levitte ugyan a táborát Újlakig, de ott a franciskánusok kolostorában szállt meg, s az újlaki templomban naphosszat Kapisztrán János csodatévő sírjánál imádkozik; esze ágában sincs a törökre rontani... Lajos király táborában lázak dúlnak, maga a király is megbetegedett, s ezért hadai nagyobb részét elbocsátotta.

– Belgrádot egy esztendő alatt a török úgy megerősíti, hogy azt a keresztények igen sokáig nem foglalják vissza – mondta Zsigmond borús tekintettel.

– A keresztények? – csodálkozott rá Fráter Georgius. – Felséged nem tudja, hogy Szulimán haderejének a zöme keresztény? Hiszen seregeiben az örmény, görög, dalmát, szlavón, bosnyák, macedón, olasz, rác és havasalföldi csapatok túlsúlyban vannak... A szultán csupán a főbb tisztektől kívánja meg, hogy mohamedán hitre térjenek. Görögországi helytartója, Ibrahim pasa is keresztény volt. Csak nemrég tért meg az igazhitűek közé, így feleségül veheti a szultán lányát. . . Szulimánnál nincs született nemesség, nincsenek karok és rendek, papok sincsenek. Óriási birodalmában bárki, ha kardjával és eszével bizonyítja a rátermettségét, a legmagasabb tisztségeket is betöltheti. Szulimán minden alattvalója nagyvezérnek születik. Rajtuk múlik, hogy erre való képességüket a császár hadmeneteiben tanúsítsák. Elképzelheti felséged, hogy az a sok millió ember – ha a hadmenetbe kerülhet – ezt mennyire igyekszik bizonygatni. ..

– Ebben rejlik a hatalmuk – szólt közbe Zsigmond.

– Ebben, felség, és lenyűgöző szervező erejükben, meg a könyörtelenségükben. A sikertelenséget csaknem olyan szigorúan büntetik, mint a hűtlenséget. S mégis, vagy talán éppen ezért – a Földközi-tenger vállalkozó szellemű népeinek java már a török császárt szolgálja. Hadvezérek, tudósok, gazdagult kalmárok végeláthatatlan sora szegődött a szolgálatába. Haditudományuk, pénzügyi szervezetük, közintézményeik hatékonyságban és eredményességben messze felülmúlják a bomlásnak indult Respublica Christiana országait, melyek csak nemrég fedezték fel Hellász és az antik Róma műveltségét, bölcsességét és művészetét. Mindezt a törökök is jól ismerik, de ők a ma emberei, s a mának is élnek... különösen ifjú császáruk, Szulimán.

– Ha téged hallgatlak, pálosok fejedelme, mindinkább meggyőzöl eddigi politikám helyességéről: a törökkel csak békében szabad és lehet élni, még ha ez számunkra komoly anyagi áldozatokat is jelent.

– Ezt tenném én a magyar király és a nemet császár helyében – válaszolta Fráter Georgius mély meggyőződéssel, s aztán széttárt karokkal hozzátette: – Akkor is, ha Martin Luther nem született volna meg. . .

De Budáról más hírek érkeznek. Ábrándozásokról. . . hogy a magyarok a Respublica Christiana fejedelmei segítségével visszafoglalják Konstantinápolyt. Ezért Werbőczi István újabb követségbe készül a császárhoz. . . Ugyanakkor a portugál pálosok jelentései arról tanúskodnak, hogy a franciák Habsburggyűlölő királya, I. Ferenc, „a legkeresztényibb király" Szulimán szultánnal véd – és dacszövetséget köt V. Károly császár ellen.

Fráter Georgius nem ad hitelt a portugál barátok információinak. A való igazság felől Fiametta asszony közvetítésével Lodovico Grittitől tudakozódik.

A Nándorfehérvár eleste óta sajgó nemzeti önérzetére vigaszcsepp a katonáikat gyáván cserben hagyó hazaáruló bánok perében hozott ítélet: Hédervárit, a két Sulyokot és enyingi Török Bálintot hazaárulónak bélyegezve fő – és jószágvesztésre ítélték. Viszont mélységesen felháborodik, amikor híre jön, hogy Török Bálint az erdélyi vajdához menekült, s a hazaárulónak Szapolyai menedéket adott.

Az 1521 esztendőben a Magyarországról érkezett utolsó hír: Habsburg Mária főhercegnőt decemberben Székesfehérvárott királynévá koronázták.. .

A múlt esztendőben befejeződött a szentté avatási per. X. Leó pápa Kázmér herceget, Zsigmond király testvérbátyját a szentek sorába iktatta. Lengyelországban az 1522 esztendő az ünnepségek sorozata lesz. A pálo-

sok világszerte gondoskodnak az esemény méltó megünnepléséről, de a legfényesebb ünnepségek Lengyelországban folynak. Mialatt százezrek zarándokolnak a szent sírjához, Zsigmond király folyvást sóhajtozik:

– Hm. Szegény jó Kázmér! Ki hitte volna róla? – mondogatja kényelmetlenül feszengve a glorifikálás fényözönében.

A nép ujjong Lengyelországban, Litvániában, Ruténiában, de a keresztes lovagok birtokain csend honol. Kelet-Poroszországban nem ünnepelnek.

– Lázadás? Zsigmond király ellen, aki pedig Poroszország nagyhercege? – tűnődnek a czestochowai kolostorban.

Az aggódó, háborgó szerzeteseket az apát úr szelíd mosollyal, csendes szóval nyugtatja:

– Ugyan melyik fejedelem merné támogatni a Szent Kázmér öccse ellen lázadó hűbérest, Albrecht von Hohenzollern-Ansbach nagymestert? Hiszen a szentatya után V. Károly császár volt az első, aki szíves szavakkal köszöntötte Zsigmond királyt. . .

A jámbor remeték megnyugodva bólogatnak, de az apát úr tovább vigasztalja őket:

– Hiszen a Jagelló-család a magyar király révén kétszeres sógorságba került a Habsburgokkal.. .

Elhallgatja előttük a porosz földről érkező híreket, melyek Luther tanainak a terjedéséről szólnak. Mint pap, fájlalja a hitehagyott keresztes lovagok szaporodását, de mint Zsigmond király legfőbb tanácsadója csak örvendezhet: lovagok nélkül lovagrend sincs, s a nagymesterük is más foglalkozás vagy méltóság után nézhet. . .

– Legyen akkor a nagymester a porosz lovagok fejedelme! – kiáltja Zsigmond, amikor Fráter Georgius tájékoztatja az északon lejátszódó eseményekről. – Elvégre Albrecht von Hohenzollern az unokatestvérem, a nővérem fia.

– Tartok tőle, felség, hogy ez már a szász választófejedelemnek is eszébe jutott – feleli Fráter Georgius mélységes aggodalommal a hangjában. – Amikor Wartburg várában az elégedetlenkedő német parasztok mozgolódásairól Albrecht és Georg von Hohenzollern őrgróf Lutherrel tanácskozott. . .

– Csak nem fenyegeti őket valami parasztfelkelés? – döbben rá Zsigmond ijedt szemekkel.

– Sok minden történhet, felséges uram, míglen Krakkó piacán Albrecht nagymester térdre kényszerül felséged előtt – feleli Fráter Georgius, s szokása szerint széttárja nyitott tenyereit. – Martin Luther a wittenbergi egye-

temen már újból elfoglalta a tanszékét – teszi hozzá gúnyos mosollyal, s már búcsúzik is.

Négylovas hintaján vágtat vissza Czestochowába, ahol a hírek és a szavára éhes hívek várják. Fiametta hosszú levélben tájékoztatja: „. .. a törökök Dalmáciát dúlják. Scardona kaput nyitott előttük, mert a magyar király egyetlen katonát sem küldött a sziklavárukba. Szegény öreg Martinusevich Jakab bácsi ott pusztult a püspöki palotájában. A törökök pedig fogadkoztak, hogy a kapituláló Scardona egyetlen lakóját sem ölik meg. Jakab bácsit sem bántalmazták, csupán az ebédlőbe zárták, s italának, ételének mindössze egy csirke »püspökfalatját« nyújtották be, mondván, hogy a magyar király is ilyenformán vendégelte öt hónapnál hosszabb ideig Szulimán őfényessége követét Budán. Szegény Jakab bácsi öt napig sem bírta.. . Egyébként kérdésedre csupán annyit válaszolhatok, hogy VI. Adorján pápa, aki utrechti bíbornok érsek és Károly császár nevelője, majd minisztere volt, augusztus 9-én fényes ünnepségek közepette foglalta el trónját. Alkalmam volt beszélni a szentatyával, s megemlítettem I. Ferenccel kapcsolatban írt kérdésed. A szentatya szó szerint ezt válaszolta: »A franciák királyának mindenki szövetségese, aki V. Károly ellensége.« Ügy hallottam, a magyar király a császár sógora lett, s így sok jót nem várhat Szulimántól, akiről bővebben Lodovico Gritti ír neked a mellékelt levelében. Konstantinápolyi futárunk szerint Lodovico európai szemnek alig hihető fényűzésben él. Olasz modorban pompás palotát építtetett magának Galatá-ban. Ablakaiból egész Konstantinápoly látható. Kertjeiben nyílnak a legszebb rózsák. Lodovico szerájt tart: háremhölgyeit, herélt ifjait a pasák is irigylik. Istállóiban hatszáz ló, százötven teve és hatvan öszvér abrakol. Házát testőrei sorfala közt hagyja el, s a gyalogos szolgák hosszú sora kíséri. A nyilvánosság előtt talpig selyembe és aranyba öltözve, szikrázó drágakövek tömegével ékítve jelenik meg. Ruháit csak hét-nyolcszor ölti magára, aztán a szolgáinak ajándékozza. Mindezt a gazdagságát éleselméjűségének és Görögország helytartójának, Ibrahim pasának köszönheti, aki egész Hellászt Lodovico ügynökeinek szolgáltatta ki... illő részesedés ellenében..."

Gritti a levelében ismét üzleteket ajánlott: drágaköveket küldet, és magyar borokat kér fizetségül. Dunai hajósok jelentkeznek majd a borért Buda-Szentlőrincen. – Gritti kövei valóban gyönyörűek – gondolja a főapát, s a levélolvasást abbahagyva, a bor ügyében külön futárt meneszt Buda-Szentlőrincre. – Első az üzlet! – dörzsöli a kezét elégedetten, aztán tovább olvassa Gritti sorait: „...a császár őfényessége Rhodosz szigetének meghódítására vezette hadait. Buda elfoglalására csak az elkövetkező években kerülhet sor. Mi nem sürgetjük őfényességét. Szíria népei, Egyiptom ma-

melukjai már meghódoltak. Harminc királyság fölött uralkodik a dicső Szulimán, a császárok császára, a fejedelmek fejedelme, a világ koronáinak osztogatója, három világrészben Isten árnyéka, a szárazföldek és tengerek parancsolója..."
Szulimán birodalma csakugyan korlátlan lehetőségekkel rendelkezik ... csupán tudni kell benne élni.. . s úgy látszik, Lodovico Gritti ért ehhez... A hagyományok és konvenciók mocsarába süppedt Respublica Christianában megvetett figlio naturale maradt volna élte fogytáig... A Názáreti tanítása 1522 év alatt sem tudta megváltoztatni a törvénytelen gyermekek jogállását, s úgy tűnik, ezzel az eredendő igazságtalansággal Martin Luther sem foglalkozik, mint ahogy a jobbágyok sorsa sem érdekli.. . De Szulimán birodalmában nincsenek előítéletek; ott tettekkel mindenki valakivé válhat. .. Hiszen Ibrahim pasa görög rabszolga gyermeke. . .

A Szent Kázmér-ünnepségek nem sok időt hagynak a tűnődésre. Járja az országot, templomról templomra; mondja a beszédeit a nyomában áramló hívek ezrei előtt. A nép képzeletvilágában Jagelló Kázmér csak a czestochowai apát szavai alapján válik szentté. Közben majdhogynem szentté vált maga is. A vénasszonyok majd összetapossák egymást, hogy a csuháját érinthessék, s távozása után a plébánosok sekrestyései csodatévő kegytárgyként teszik pénzzé még az ágyneműjét is. Jó, hogy végéhez ért az esztendő, s ezzel a lengyelek szent éve is. Csak vissza, vissza mielőbb Czestochowába!
Itt várnak rá a lepoglavai szerzetesek, Anna levelével.

– A nénéd, Bartók Draskovich gróf hitvese küldi Horvátországból . . .

Mohón nyúl a levél után, s a cellájába siet.

„Drága jó Testvérünk, minden pálosok fejedelmei

Rendtársaidnak köszönhetjük, hogy a dalmáciai szörnyű dúlásból elmenekülhettünk. Illetve nem is nekik, hiszen ők csak közvetítették a hatalmas Mehmed bég üzenetét, aki mohamedán zarándok képében szállt meg a kolostorukban. Az üzenet szerint azonnal el kellett hagynunk Bilin várát és Dalmáciát, melynek dúlására maga a nagy Ahmed pasa jön, s nyomában nemhogy vár, de kő sem marad kövön.. . Először nem hittem a rendtársaidnak, bár maga a perjelük látogatott el hozzánk. Mikor véletlenül megemlítette, hogy az öreg Mehmednek (mert az álruhás bég náluk e néven mutatkozott be) az egyik szemfoga hiányzik, s ha beszél is, a foghíján tartja a nyelvét, hogy a nyála ne fröccsenjen, akkor már tudtam, kitől jön az üzenet. Bartók éppen a horvátországi rokonainál volt, Svarcsa várában. Lovasfutárt menesztettem hozzá, hogy induljon elénk. Ami mozgatható értékünk van, mindent a szekerekre rakattam, s az összes marhát, jószágot

magunk előtt terelve, az egész várőrséggel, cselédséggel elindultunk. A lepoglavai perjel és szerzetestársai engedelmem kérték, hogy kísérőmül szegődhessenek, míg az urammal találkozunk. »A pálosok fejedelmének a családját nem hagyhatjuk egyedül kóborolni« – magyarázták útközben, s nem is tágítottak mellőlünk, csak amikor összetalálkoztunk a felénk vágtató Bartókommal és lovasaival. Zokogva adtam át férjemnek üresen hagyott várunk kulcsait, és elmondtam, mi okból menekülök, de közben a szeme elé tartottam hős bátyánk búcsúlevelét, melyből újra elolvashatta, hogy annak idején ugyanez a mohamedán szerzetes Jakab életét is menteni akarva, Nándorfehérvár elhagyására biztatta, s ezzel hadititkot árult el a magyaroknak. Bartók csak ennyit válaszolt: »Ez a Mehmed a családotoknak súlyosan adósa lehet...« Bizonyosan hallottad, miként dúlta fel Ahmed pasa egész Dalmáciát. Mi ide menekültünk Svarcsa várába, ahol a Draskovichok jó szívvel látnak. Boriska húgod a férjével Kamicsácon él, anyádnál. Remélem, időnként ő is tájékoztat a sorukról! Úgy hírlik, Habsburg Ferdinánd úr veszi pártfogásába a mi szerencsétlen országunkat. Most bizakodva várjuk a főherceg katonáit, mert a magyar király – bármennyit könyörögtünk is – egy fia huszárt se küldött. Még egyszer köszönjük, hogy vállaltad elsőszülött fiam keresztapaságát. Nagy szorultságomból szabadulva Györgyöt az egyház szolgálatára s a te kegyelmes pártfogásodba ajánlom. Talán megbocsátod nekem a merészségem, hogy emlékeztettelek a foghíjas Mehmed bégre! Hűséges testvéred, Anna."

A náthalázban szenvedő Zsigmond királynak Fráter Georgius a szentlőrinci apát beszámolóját referálta:

– Felséged unokaöccse, a magyarok királya Prágából visszatérve május 4-én nyitotta meg a budai országgyűlést.

– Előtte való nap írt levelet nekem, s ebben országa rendéinek csekély számú megjelenéséről panaszkodott...

– Pedig élet-halál kérdése volt ott terítéken. II. Lajos ismertette felséged végtelenül bölcs tanácsát: Magyarország kössön békét a törökkel!

– S mi volt a rendek válasza?

– Megvádolták Báthory nádort, hogy elsikkasztja az ország pénzét, hétszázezer forintból mindössze ötszáz lovast szerelt föl, a szultánnal titkos kapcsolatot tart, s tudtával András nevű főispán testvére hamis pénzt veret. Mire Lajos őfelsége Báthoryt megfosztotta a nádori méltóságtól.

– S a békekötésre? Arra mit válaszoltak a magyarok?

– Még a gondolatát is elutasították. Állítólag Adorján pápa őeminenciája a török ellen indítandó hadak fogadására százezer aranyat ajánl fel. ..

– Károly császár egykori nevelője tevékeny embernek mutatkozik – válaszolta Zsigmond gúnyos mosollyal, melynek csak pisze orrát facsaró náthája vetett véget. Mielőtt az orrfújás szertartásához kezdett, egy levelet nyújtott Fráter Georgius felé. – Albrecht pimaszkodó keresztes lovagjaival kapcsolatos panaszomra őeminenciája ezt válaszolta nekem – mondta két tüsszentés között.

Fráter Georgius szétnyitotta a pergament, melyen a pápa viaszpecsétje virított.

„...Elegendő rokon vért ontottatok immár; igyekezzetek ezentúl magatokat a koronára érdemesekké tenni!" – olvasta félhangosan. Aztán nevetve hozzátette: – Hiszen felségednek esze ágában sincs a poroszokra támadni...

– A törökökre se, amice. Én békében akarok élni, s a népem is azért imádkozik.

– Szerencsénkre ezt őeminenciája nem tudja – folytatta kezeit dörzsölve Fráter Georgius –, de betegségében kegyelmes türelmét kérem még felségednek! Volna más j elenteni valóm is...

– Halljuk, amice! De te is igyál ebből a forralt borból! Már közelgünk a nyárhoz, hiszen június derekán vagyunk, s olyan zimankós az idő, mintha csak a tél közepén lennénk. Nem tudom, mit aratunk az idén, ha nem érik be a gabona. ..

– Ne aggódjon, felséged! – szólt közbe mindenre felkészült tanácsadója. – A nép és a hadsereg számára a pálos birtokok magtáraiban két esztendőre elegendő élelmet tárolunk. Ha jó termés lesz, a felesleget eladjuk a svédeknek meg a németeknek, s ha nem aratunk, legfeljebb ők nyelik az éhkoppot.

A jól fűszerezett bor mindkettőjüket felfrissítette.

– Nos? Mi újság van még a nagyvilágban?

– Az ősz Antonius Grimani utódjául Andreas Grittit választották Velence hercegévé...

– A barátod apja lett a velencei dogé? – kiáltotta Zsigmond. – Na, erre iszunk! – tette hozzá lelkesülten, s teletöltötte a serlegeiket.

– És a dogé Sztambulban élő fiának, Lodovico Grittinek a barátját, Ibrahim pasát nevezte ki Szulimán császár birodalma nagyvezérévé. Ibrahim pasa eddig a szultán görögországi helytartója volt.

– Ez a Lodovico Gritti nevű barátod küldözgeti a drágaköveket, amelyekkel a feleségemet örvendezteted. Nemde? Miféle ember ez az Isztambulban élő Gritti?

– Lodovico Gritti olyasfajta szerepet tölt be Isztambulban, mint nemrégiben a Szentlélek bankárja, Agostino Chigi úr Rómában.

– Szóval a török császár pasái a barátod zsebében vannak. ..

– Emelte rá a serlegét Zsigmond. Amikor kiitta a gőzölgő italt, még hozzátette: – A barátaid révén bizonyára olcsóbban vásárolsz nekem békét Szulimántól, mint ahogy remélni mertem.

– Bizonyára, felség. Még ma írok Lodovicónak, s elsősorban a békénk ügyét ajánlom a figyelmébe. De van még nálam egy levél, melyet az egyik szerzetestársam talált egy útszéli fogadó padmalyán – György brandenburgi őrgróf úr részegen hortyogó futára mellett. Ebben a cudar járványban alighanem náthás volt a német is, s a zsebkendőjével rántotta ki ezt a levelet, melyet Habsburg Mária, Magyarország koronás királynéja írt Albrecht nagymesternek.

– Olvasd fel, amice! Gyertyafény mellett összefolynak szemeim előtt a betűk.

„Édes gonosz bátyám! Űgy látszik, hogy ti ájtatos húgotokról egészen megfeledkeztek, mert régóta nem írtatok nekem. Én azonban ájtatos imádságomban nem feledkeztem meg rólatok; mindennap imádkoztam értetek, hogy Isten olyan ájtatossá tegyen titeket, amilyen én vagyok. Kérlek, írjátok meg nekem, vajon imádságomnak volt-e foganatja, vagy sem? Ha az nem segített volna rajtatok, egy-két fillérért szívesen áruba bocsátok néktek ájtatosságot, mert én ezzel túlon-túl bővelkedem. Szívesen írnék többet, de testvéretek, Brandenburgi György őrgróf kertjébe kell sietnem ebédre, a levélvivő hírnök pedig tovább nem várakozhatik... Maradok ájtatos húgotok, Mária. 1523. június havának 7. napján."*

– Hm. Frivol tréfa a vallásos áhítattal – jegyezte meg Zsigmond. – Bár György őrgrófnak Lutherhez intézett levele után, melyet a bécsi szerzetestársaid találtak meg...

– Véletlenül, felség...

– Tudom én, amice, de azt is, hogy a szerzeteseid nem fukarkodnak az aranyaiddal, ha leitatni és találni akarnak – nevetett rá Zsigmond. – De mondd csak, ezt a levelet is'elküldöd Károly császárnak, mint Brandenburgi György január 6-i levelét?

– Ezt, az eredetit igen. De a szakasztott mása ennek is a címzett kezében van... A legügyesebb iniciálé-rajzolóim készítették el, s mire a részeg futár fölébredt, már a hű másolat volt a zsebében. . .

Zsigmond úgy kacagott, hogy a könnyei is kicsordultak. Aztán újra töltött.

– Igyunk, amice! – Kezefejével törölte lázverte ajkát. – Csak ebből az átkozott náthából kászálódjam ki!

– Ha Felséged kegyeskedik rám hallgatni, velem jön. Paracelsus doktor szerint náthaláz ellen legjobb a levegőváltozás és a citrom leve. A czestochowai erdőkben felséged egyetlen nap alatt kigyógyul. Addig pedig igya ezeknek a citromoknak a levét! – mutatott az aranytálra, melyet ajándékba hozott. – Még a megválasztása előtt küldte Velence mostani hercege a tokaji pálos kolostorból küldött borokért, amelyekkel az egyhangú választásához vezető utat locsoltatta.

– A tálcát is? Gyönyörű példánya a velencei ötvösművészetnek.

– Ez csak a jól sikerült másolata, felség, színaranyból. Az eredeti ezüst után a czestochowai rendtársaim készítették felséged leánya, Izabella hercegnő kelengyéje számára.

* Idézi Fraknói Vilmos: A Hunyadiak és a Jagellók kora. Bp. 1896.

– Köszönöm a lányom nevében. Nos, veled utazom, amice. Legalább segítesz megfogalmazni a szerződés és a hűségeskü szövegét, amit Albrechttől követelek. Ismeretes, hogy Károly császár az őrgróf uraknak egyértelmű véleményt nyilvánított: minden pártfogását megvonta tőlük... Hehehe – hörpölte vidáman a forralt bort. – Ha elolvassa a hitbuzgó spanyol apácáknál nevelkedett Mária húga levelét, s rádöbben, hogy a Lutherrel cimboráló brandenburgi őrgrófok milyen mértékben rendítették meg a katolikus hitet a magyar királyné lelkében.

– A poroszok aligha számíthatnak a császár segedelmére, felség, és Szent Kázmér öccsére egyetlen katolikus fejedelem sem emel fegyvert – fejezte be a tüsszögni kezdő király gondolatát Fráter Georgius, s most ő emelte serlegét Zsigmondra. – Albrecht nagymester hűségnyilatkozatát ennek tudatában fogalmazzuk meg.

Hetek óta a sajóládi vikárius betegágya mellett időzik. Fráter Nicolaust szörnyűséges fájdalmak környékezik; ezektől igyekszik szabadítani. Paracelsustól tanulta, hogy a rákbetegség akár a gyomorban, akár más belső szervben keletkezik, mindig továbbterjed a megtámadott testben, míglen eléri a tüdőt vagy a gerincet. Ha tüdőt ér előbb, hamar végez az áldozatával. De ha a gerincet kezdi ki, akkor iszonyatos fájdalmak árán hozza el a halált. Fráter Nicolaus tüdeje ép, s a szíve hajlott kora ellenére is igen jó. Paracelsus doktor medicináival Morpheusz karjaiban időzteti a szenvedőt. Amikor eteti, akkor is félig álomban tartja.

Nehéz napok, hetek ezek. Amilyen kegyelmes halállal ajándékozta meg a sors másik jótevőjét, Fráter Antoniust, olyan kegyetlenül bánik Fráter Nicolausszal. Ennek a két embernek köszönheti, amit elért az életében: a tudást s a vele járó hatalmat. Hűséges ápolással törleszt. A beteg álmában is a kezét szorongatja, folyvást. S időnként beszél: álmában is imádkozik

Özsébhez, a pálos rend alapítójához. Annak közbenjárását kéri az égi hatalmaknál, hogy vezessék vissza Fráter Georgiust véglegesen Magyarországra, ahol a szenvedés gyötörte népnek oly nagy szüksége van rá; s irányítsák Sajóladra, hogy átadhassa neki a kolostor vezetését.

Egyfajta zsolozsma ez, mely folyvást bugyborékol a haldokló szájáról, mint sziklából a forrás vize. A vikárius ágya körül szolgáló remeték szomjas füllel isszák, s közben esdő szemekkel merednek a czestochowai főapátra, minden pálosok fejedelmére. Tudják, hogy Fráter Nicolaus lázas ajka badarságokat mormol: ekkora csodát józan ésszel az égiektől sem szabad kérni. De a haldoklónak már mindent szabad. S a vikárius úr mindnyájuk nevében könyörög. Ö már teheti. ..

Zsigmond király már a harmadik futárát küldte érte. A sürgetésekre kegyes hazugsággal válaszol: betegségére hivatkozik. Mi mással indokolhatná távollétét? Amikor Krakkóban eddigi élete legnagyobb diadalát arathatná.

Vizsgálja Fráter Nicolaus szaggatott érverését, mely folyvást gyengül; hallgatja ziháló légzését, a kékre sötétült ajakról szakadozó imafoszlányokat. És haladékot kér Zsigmondtól: „Három hét múlva bizonyosan Krakkóban leszek – írja a királynak –, de ismételten kérem, ne felejtse Felséged, hogy a német lovagok fogadására a teljes hadinépét kell mozgósítania! A poroszok csak az erő helyzetéből érkező szót értik... A német földön dúló paraszttháború szörnyűségei elől ide menekült rendtársaim a parasztfelkelés elharapózásáról beszélnek. Nyilván emiatt olyan sürgős a béke a poroszországi lovagoknak..."

Fráter Nicolaus fekhelye mellett ülve írja vagy diktálja utasításait a világ négy tája felé: „Európa baljós csillagállásba került – számítgatják a krakkói univerzitás tudós asztrológusai –, az Apokalipszis négy lovasa már útra kelt, s útjukat a pusztulás rőt fénye világítja. Ki idézte fel őket? Szulimán? V. Károly? Vagy Luther? Mindegyik a maga istenére hivatkozik..." Szeretné a vérzivatartól megóvni a pálosok nemzetek fölötti közösségét. Ezért küldi intő, óvó figyelmeztetéseit, tanácsait a távoli monostorokba.

S közben várja Fráter Nicolaus lucidum intervallumát,* melyben jótevőjét a boldog halál szekerére ültetheti.

Már csak egy hete van a Zsigmondnak ígért dátumig. Számolgatja: mennyi időbe telik, hogy lóhalálában Krakkóba érhessen.

– Talán megadja az Ég, hogy ott legyek a végső diadal ünnepén! – fohászkodik időnként.

A vikárius már két napja csuklik, megállás nélkül. Ez a végső szívgyengeség jele. Éjszaka van. Egyedül virraszt. Bóbiskolásából Fráter Nicolaus csengő hangja ébreszti:

– György testvérem! Még mindig mellettem vagy? – nyújtja feléje csontkezét.

– Itt is maradok, atyám – nyugtatja csendes szóval.

A vikárius hirtelen felül, s tört fényű szemeiből a csodát látó örömsugara villan. Két keze görcsösen fonódik Fráter Georgius csuklójára.

– A halálom után is, György testvérem? – kérdi oly hangosan kiáltva, hogy a folyosón silbakoló szerzetesek benyitnak. Hárman is állnak a feltáruló cellaajtó küszöbén.

– A halálod után is, atyám – feleli Fráter Georgius az eufóriában csillogó szemek közé nézve.

– Sajóladról is vigyázhatod a nagyvilág pálosait. ..

– Vigyázhatom. ..

– A Mons Clarus már így is a nevedtől fog fényleni, az idők végezetéig.

– Jasna Gora a születésem előtt száz esztendővel kezdett fényleni, atyám, amikor pálos monostor épült rá; s magam is hiszem, hogy fényleni fog az idők végezetéig. Nélkülem is...

Fráter Nicolaus lassan elengedi a csuklóját, s áldásra tárja kezét.

– Konventünk egyhangú óhajától feljogosítva áldásommal együtt átadom, György testvérem, sajóládi monostorunk vezetését!

– Átveszem, atyám, de provizórikusan, legfeljebb egy esztendeig engedelmetekkel Antal testvérünkre ruházom a vikáriusságot, mert vállalt kötelezettségeimet lengyel testvéreinknél is teljesítenem kell. . .

– Bene, Fráter Georgius! A vállalt kötelezettségeinket valóban teljesítenünk kell... consummatum est** – mormolja a vikárius, s visszahanyatlik a párnájára. Már a boldog halál szekerén leheli: – Pax tecum, Fráter Georgius, pax vobiscum!***

A végtisztességet még a lengyel főapát adja. A gyászmisét is ő celebrálja, de aztán négyesfogatú hintaján váltott lovakkal vágtat a Kárpátok felé.

Egyedül utazik, gondolatai társaságában. Egy országból, melynek városaiban már csak német szót lehet hallani – még Pest-Budán is, a magyar király székhelyén. Egy testvérország felé, ahol a német szó fiadzásának sikerült megálljt parancsolni.

Csak a gorálok földjén, Zakopanéban pihen egy éjszakát, mert a gorálok úgy fogadják, mintha választott fejedelmük lenne. Utána Krakkóig meg sem áll, csupán lóváltás végett. A királyi székhelyet övező vajdaságokban rengeteg a katona. Úgy tűnik, az egész lengyel nemesség fegyverben van.

Ünnepi öltözékben, de állig fegyverben... Szulimán császárt nem számítva, Európában ma a legszervezettebb, legfelszereltebb hadereje Zsigmond királynak van – állapítja meg elégedetten, ahogy hintájából a krakkói országúton száguldó huszárezredekben és a római légiók fegyelmére emlékeztető muskétás alakulatokban gyönyörködik. Most már bizonyos: a német lovagok fogadtatása mind pompában és fényben, mindfélelmetességben térdre kényszeríti Zsigmond király előtt a poroszok fejedelmét.

* Luciáim intervallum: halálos betegek időnkénti, többnyire csak pillanatokig tartó öntudatra ébredése.
** Elvégeztetett. *** Béke veled, György testvét, béke veletek!

Utissenovich György, a hunyadi huszártiszt tovább gyönyörködik a délceg lengyel katonákban, de Kelet-Európa egyetlen diplomatája, Fráter Georgius számadást csinál magában. A lengyelek helyett is. Teheti, mert a Jagelló könyvtárban minden feljegyzést, okmányt és titkos iromány elolvasott, ami a német keresztes lovagokra vonatkozik. Ezek a dokumentumok a lengyel királyok irattárában egy év híján éppen háromszáz esztendeje gyűlnek.

III. Boleszláv öt fia apró fejedelemségekre szaggatta Lengyelországot. Ez idő tájt hívta a német keresztes lovagrendet Magyarországra II. Endre király. Erdélybe telepítette őket, de a cselszövényeik miatt hamarosan kikergette valamennyit. A hontalan rendet 1226-ban Konrád, Mazóvia fejedelme hívta meg, hogy a szomszédos pogány törzseket, így a poroszokat – akik betöréseikkel állandóan zaklatták a lengyeleket – térítse meg.

A keresztes lovagok Németországból hozott telepesek segítségével rövidesen germanizálták a poroszokat. Aki ellenállt, kiirtották. így alakult meg Kelet-Poroszország mint lengyel hűbéres terület. Nemsokára úgy berendezkedtek, hogy nemcsak az akkor még pogány litvánokat, hanem a keresztény lengyeleket is gyilkolni kezdték.

Kihívó magatartásuk miatt a lengyel királyok kénytelenek voltak ellenük mind gyakrabban hadba szállni. A Grünwald melletti lengyel diadal után a lovagrendnek ki kellett volnulnia Balti-tenger melléki birtokairól. Egyedül Kelet-Poroszországot tarthatta meg. A keresztes lovagok kivonultak, de német telepeseik maradtak, s a rokonaik is utánuk jöttek; egyre nagyobb számban települtek át a zsíros lengyel földekre. Földéhségüknél csupán az erőszakoskodásuk volt pimaszabb. Sándor és. Zsigmond király idejében jó néhányszor csaknem kenyértörésre került a sor, de Miksa csá-

szár és a német választófejedelmek a poroszok mögött álltak. A Jagellók diplomáciai lépésekkel, házasságokkal igyekeztek barátságosabbá tenni maguk és országaik iránt a német fejedelmeket. Nem sok sikerrel.

Ulászló király idejében a pozsonyi és bécsi tárgyalásokon a gurki bíbornok-püspök utasítására Fráter Georgius és Maximi-lianus Transsylvanus vették jegyzőkönyvbe Zsigmond lengyel király panaszát a német lovagrenddel kapcsolatban, s Láng bíbornok, majd Miksa császár kitérő válaszait is. Ennek éppen tíz esztendeje már.

Az évszázadok óta húzódó lengyel-porosz viszáíykodásban Zsigmond király szövetsége a pálos remetékkel háború nélkül is olyan eredményre vezetett, amit eleddig egyetlen lengyel király sem remélhetett. A pápa és a császár a poroszoktól minden támogatását megtagadta.

Albrecht von Hohenzollern-Ansbach, a Német Keresztes Lovagrend nagymestere most már nem gátolta Luther tanainak Kelet-Poroszországban való elterjedését. A császár elhidegülése után inkább siettette. Miután szerződéssel biztosította Zsigmondot, hogy az ifjabb hohenzollerni ág kihalása után a poroszok földje újra visszaszáll a lengyel koronára, Zsigmond király el-világiasodott rendjének területein a poroszok fejedelmévé tette.

Fráter Georgius most a fegyveres lengyel nemességgel együtt igyekezett a záróaktusra: Albrecht eskütételére. Nem szabhatták meg Albrecht fejedelemnek: a krakkói hűségnyilatkozat tételére hányad magával jöjjön. Talán valamennyi talpig vasba öltözött lovagja elkíséri. Mind a húszezer? Ha hinni lehet az északról érkező mendemondáknak. S akkor Zsigmond király esküdhetne hűséget a poroszok fejedelmének... A czestochowai főapát erre az eshetőségre is jó előre figyelmeztette a lengyelek királyát, s az Krakkóba hívta minden fegyveres népét: hadd vigyék haza a porosz megalázkodás híréti

A Krakkó piacán felállított díszemelvényen a királyi trónus jobbján jelölték ki a főapát helyét. Megszámlálhatatlan tömegű ember lepte el a teret, melynek közepét a litván testőrezred zárta el. A környező paloták és házak tetején is emberek szorongtak. A lengyel nemesség a tér négy oldalán sorakozott fel, lóháton; a város falait muskétás és pattantyús ezredek szállták meg. Négy huszárezred Albrecht elé lovagolt a porosz határra – díszkíséretnek...

Megszólaltak a fanfarok, s a tornyokban elhelyezett harsonások is hangszerükbe fújtak. Albrecht érkezett páncélos lovagjai kíséretében. Vértjeikről már eltűnt a kereszt jele. A díszemelvény elé érve Albrecht leszállt a lováról, s a trón elé járult. Mély hajlással bókolt az uralkodó pár felé.

Ekkor a lengyel bíboros-érsek lépett hozzá:

– Brandenburg őrgróf ja, poroszok fejedelme! Királyom és nemzetem a felajánlott hűségesküdet elfogadja. Készülj hozzá!

Albrecht térdre ereszkedett, jobbját esküre emelte, s aztán fölcsendült érces hangja, mely az egész zsúfolt teret betöltötte:

„Én, Albrecht von Hohenzollern-Ansbach, Brandenburg őrgrófja és a poroszok fejedelme esküszöm és ígérem, hogy hűséges és engedelmes leszek Zsigmond őfelségének, Lengyelország királyának, Litvánia, Ruténia és Poroszország nagyhercegének és összes örököseinek, Lengyelország királyainak!"

– Ámen! – felelte a bíboros-érsek.

Zsigmond fölkelt a trónról, s kardjával a térdeplő fejedelmet lovaggá ütötte. Ezután díszes aranylánccal ékítette, majd átadta Albrechtnek Kelet-Poroszország új zászlaját, mely egy fekete sast ábrázol, mellén a lengyel király nevének kezdőbetűjével.

Ekkor egetverő vivát harsant fel:

– Éljen Zsigmond király! Éljen Lengyelország! – harsogta százezernyi torok az örömittasság önkívületében.

Zsigmond karját nyújtotta a térdeplő fejedelemnek, s a bíboros-érsekkel együtt fölvezette a királynéhoz. Bona királynét Albrecht kézcsókkal köszöntötte.

Most az üdvözlendők sorában Fráter Georgius következett.

Néhány pillanatig szemrebbenés nélkül állták egymás pengeélű tekintetét. Aztán a poroszok fejedelme pilláit hunyva félrenézett, s főhajtása közben nagyon halkan, hogy csak az uralkodó pár és a bíboros-érsek hallhatta, gúnyos mosollyal így szólt:

– A porosz nép és családom, a Hohenzollernek nevében köszönöm, főapát uram, a fáradozásod. Nevükben ígérem, pálosok fejedelme, hogy visszafizetjük a pálos rendnek is, amit a mai nap érdekében cselekedett.

GYÖRGY BARÁT

A NÉP KEZÉBE MÉG A TÖRÖK ELLEN SEM ADTAK FEGYVERT

Amióta Fráter Georgius a sajóládi rendházban él, a pálosok számára ez a szerény monostor a világ közepe. A hírhozók ide igyekeznek, s György barát innen kormányozza a paulinusokat.

A sajóládiak nem győzik bámulni a falujukon keresztül loholó idegen szerzeteseket, a szamár-, öszvér- vagy lóháton érkezőket, s a fényes hintókat, melyekből a kolostor csapóhídja előtt díszes ruházatú vendégek szállnak ki. Állítólag a lengyelek királya, Zsigmond is járt már itt, álruhában, kereskedőnek öltözve, hogy senki se gyaníthassa a kilétét.

Mert György barátot kupecok és kalmárok is gyakorta látogatják. Hiszen Európa-szerte köztudott, hogy a Szerémség, a Hegyalja és a Balaton vidéke borai, Erdélyország és a Felvidék pálinkái hamisítatlanul csakis a paulinusok kezéből vásárolhatók. Az ő szőlőskertjeikben hozzáértő kezek munkálkodnak. Pincészeteikben a musthoz csupán bölcsességet elegyítenek, melyet a szájában kenyeret tartó paulinusi hollóval ékített pecsétjük hitelesít.

A tisztes kereskedői haszonból gyülemlő aranyakat György barát Velencébe küldi, ahol Andreas Gritti bankháza a paulinusok javára fiaztatja. A többi ország pálos kolostoraiból is oda küldik a kalmárkodásból eredő jövedelmeket. Mert a világ pálosai közösen kereskednek, tehát ebbéli munkájuk gyümölcséből minden segélyre szoruló kolostor szükséglete szerint részesedhet.

Jelentős summát tesznek ki ezek a Velencébe áramló pénzküldemények, mióta György barát eltiltotta rendtársait a csodaszerekkel folytatott üzérkedéstől, s helyette megtanította őket a fűszer számokból készült medicinák használatára és á velük való kereskedésre.

A medicinák magiszter Paracelsus receptgyűjteménye szerint készülnek. A tudós svájci doktor világjáró útjain jó néhány pálos kostorban vendégeskedett, s mindegyikben vegykonyhákat rendezett be. Most ezekben készülnek a paulinusok gyógyszerei, és a fiatal remeték is itt nyernek beavatást az orvoslás titkaiba. A gyógyító növények java részét az áldott magyar, székely és horvát földön gyűjtik, mert Paracelsus doktor szerint ezek az istenáldotta talajok csaknem minden nyavalyára teremnek gyógyírt.

György barát tudja, hogy az emberek a gyógyulásukért és az egészségükért szívesebben és többet fizetnek, mint a vétkeik bocsánatáért és az örök

üdvösségükért, mely papok beszélte dolgok manapság mind kevesebb fiatalt érdekelnek...

Igen. György barát csaknem mindenről tud, ami a nagyvilágban tapasztalható és emberi ésszel felfogható. Ismeri mind a test és a lélek titkait, mind a világegyetem berendezkedését. Együttérez a néppel, s a nép javán munkálkodik. Minthogy különös tehetsége van a szellemi karakterek megkülönböztetésére, a hivatalos teendőket mindenkinek a rátermettségéhez méri és a hivatásához alkalmazva osztja ki. Sohasem követeli olyan kötelességek végrehajtását, amikre maga ne adott volna példát.

A nagy sürgés-forgás közepette is mindenre jut ideje. Maga irányítja a gazdálkodást a sajóládi rendház valamennyi birtokán. Rákosbaja, Bács, Köröm, Sajópetri, Vata, Alsó- és Felső-Kóród, Szalaipátertelek-puszta, Déta-puszta, Korhi, Szalonta, Berente, Szepezd, Szent-Albert, Felső-Kaba és Eöis jobbágyai ámuldoznak, amikor a fehér kámzsás, mezítlábas, facipős apát úr aratáskor rendet vág velük, vagy megszentelt kezeivel nehezen ellő tehén borját segíti a világra; s hüledeznek, amikor György barát a ménes fékezhetetlen csikóit töri nyereg alá. Efféle példák után senki sem hivatkozik fáradtságra, öregségre, ha elérkezik a munka dandárja, hiszen az apát úr is megette már a kenyere javát: a negyvennegyedik tavaszát éli...

Mostanság leghosszabban a Bas nevű birtokon időzik, melyet lengyel földről visszatértekor teljesen lakatlanul talált. Az itt élt jobbágyokat még a nagy pestisjárvány pusztította ki. György barát Erdélyországból hívott székelyeket, azokat ugyanis nem köti röghöz a Werbőczi uram fogalmazta jobbágynyomorító törvény. Aztán a letelepedők számára ékes szavakkal írt kérelemben adómentességet esedezett Lajos királytól, amit őfelsége kegyelmes leirata a basi telepeseknek hat esztendőre meg is adott.

Mert György barát még a királlyal is csak írásban vált szót. Aki nem jön el hozzá, Sajóládra, azzal levelez – ha szükségét látja –, de maga a klastrom birtokairól ki nem mozdul.

Oka van erre, nem is egy. Budán olyasfajta élet folyik, mint egykor Bizáncban, a végnapok előtt. Mialatt Brandenburgi György jószágkormányzójának fia, a hazaárulásért fő- és jószágvesztésre ítélt Török Bálint az erdélyi vajdánál rejtőzött, az őrgróf úr megnyerte a hazaáruló számára Anna főhercegasszony pártfogását. Persze ennek a kegyelemteljes jóakaratnak is ára szabatott. Habsburg Ferdinánd hitvesének volt egy kedvelt udvarhölgye: a lutheránus Pempíliger Márk lánya, kinek az idő haladtával a férjhezmenetelre már nem sok reménye lehetett. Bálint úr a feje és jószágai biztosítása ellenében hajlandóságot mutatott a korosabb lutherána iránt, s a házassági szerződés megkötése után Anna főhercegasszony közbenjárására

II. Lajos király kegyelmet adott Török Bálintnak. Bálint úr a kegyet személyesen köszönte Budán, s ott is maradt, szaporítva a léha ifjak számát, kik mostanság a király társai és barátai, s kik az udvart nemegyszer illetlen kicsapongások színhelyévé alacsonyítják.

A király maga is elhanyagolja az ájtatossági gyakorlatokat, ünnepnapokon is zajos mulatságokban vesz részt; az udvari illemszabályok sérelmére társaival órákat tölt a fürdőben, s velük fürdés közben lakmározik.

Mária királyné a brandenburgi őrgróf bűvkörébe kerülve osztályosa lett ennek a könnyelmű, élvhajhászó életmódnak. A vadászatok, fegyverjátékok, táncvigalmak, kirándulások és lakomák szakadatlanul követik egymást, s mióta a császári követ és György őrgróf a köznemesi párt unszolására elhagyta az országot, az udvari vigalmak legfőbb szervezője Török Bálint úr, ki apja helyén most bonorum directora az őrgróf magyarországi birtokainak.

György barát leghívebb budai informátora Burgio, a pápai nuncius – kivel még Fiametta asszony római otthonában barátkozott össze. A pápa bizalmasa továbbra is tájékoztatja az országban, illetve a Budán történtekről; beszámolóit Sajóladra is hűségesen küldi, mint egykor Czestochowába. (Viszonzásul Hegyalja nedűit kapja.) Alaposak ezek a tájékoztatások: a kívülállók tárgyilagossága jellemzi őket. Minthogy a derék talján a magyar szót nem érti, a köznemesség egyik magyar tagjával az országgyűlésekről is naplót vezettet.

A múlt évi hatvani gyűlésről, mely Werbőczi Istvánt választotta nádorrá, Burgio ezt írta:

„Szapolyai János hatalma ezentúl nagyobb lesz, mint a királyé: a nádor az ő teremtménye, az esztergomi érsek egészen tőle függ, a kincstartó az lesz, kit ő akar, s a királyi tanács köznemes tagjai is a vajda hívei. A megválasztandó vármegyei kapitányok a nemességet a vajda pártján marasztalják. A végeredmény az lesz, hogy ezt a szegény országot ezentúl még jobban fogják nyúzni és kopasztani, mint eddig."

– Ezért menjek Budára? Ezt a végső rablást szemlélni? – sóhajtott fel György barát, s maradék idejében a jobbágyai közé elegyedve inkább paraszti munkát végzett.

Werbőczi nádorrá választása után fél esztendővel, amikor Tomori Pál országos főkapitány katonái a zsoldfizetés elmaradása következtében szétoszlottak, s a török fölgyújtotta Titelt,

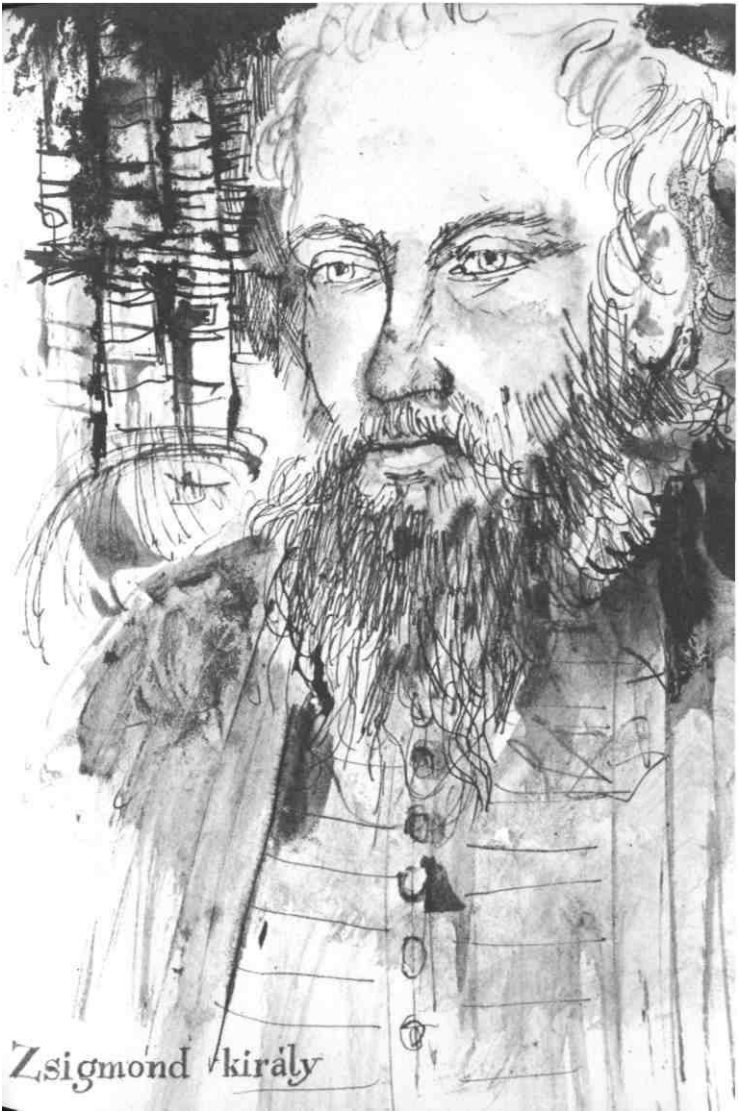
Zsigmond király

és Belgrád parancsnoka, Báli bég Pétervárad ostromára készülődött, a pápai követ így panaszkodott:

„Ha Magyarországot a veszélyek örvényéből három forint árán ki lehetne ragadni, azt hiszem, három ember sem találkoznék, aki elszánná magát erre az áldozatra..."

1526. január 18-i keltezéssel György barát újabb levelet kapott Burgiótól:

„.. .ma szó szerint ezt írtam VII. Kelemen pápa őeminenciájának: Ez az ország önmagát megvédeni nem képes, az ellenség kényétől függ. Mikor a végvárak őrségét nem bírják zsolddal ellátni, hogyan várhatnók, hogy a szultán egész hatalmával szembe fognak szállni! A király olyan szegény, hogy gyakran élelmiszerekben is hiányt szenved. Az urak egyenetlenségben élnek, a nemesség pártokra oszlott. De ha egyetértés uralkodnék is körükben, hadi készületek nélkül semmire sem mehetnek. Egy ütközetet vívhatnak, és ha elvesztik, nincs egyetlen erősségük, amelybe visszavonulhatnának, hogy a segítséget bevárják. És segítséget honnan várhatnának? Németország zavarok színhelye és a magyar nemzet természetes ellensége, Lengyelország pedig a törökkel békét kötött. Hadi dolgokban kevés tapasztalásom van, de az a kevés elegendő annak fölismerésére, hogyha a szultán erős hadsereggel jön, nincs remény az ország megmentésére!"*

Az Isztambulból hazatérő lengyel követnek is ez volt a véleménye. A követ a szultán pecsétjével szentesített békeszerződést hozta Zsigmond királynak – s Lodovico Gritti levelét a czgstochowai apát úrnak, aki bölcsebbnek vélte, ha sajóládi címét egyelőre nem közli konstantinápolyi barátjával.

– Menekítsd a rended Lengyelországba, Fráter Georgius! – kérlelte a lengyel diplomata régi barátságuk jogán. – A törökök császára Európában soha nem látott nagy számú sereggel jön a királyod ellen, kire a követe meggyalázása miatt még mindig módfelett haragszik.

– Haragja ébrentartásáról a Signoria meg a Habsburgokkal viaskodó francia király sztambuli követei gondoskodnak. Rengeteg aranyat tömnek Ibrahim nagyvezér feneketlen zsebébe...

– Erről én is hallottam – folytatta a lengyel követ –, szomorú, hogy a nyugati kereszténység ilyen mélyre süllyedt...

– Mi eddig ütköző állam voltunk a német és török császár birodalma között. A kétszeres Habsburg-házasság óta szerencsétlen hazánkra mind a német, mind a török igényt tart.

– A magyarok a packázásukért mindenképpen szörnyű árat fizetnek. Khoszrerp bosnyákokat, Ibrahim nagyvezír a többi európai török provincia haderejét, tehát egész Ruméliát, Behram pasa az anatóliai hadakat, vagyis Kis-Ázsiát, s maga a szultán a janicsárokat és a szpáhik legjavát

vezérli ellenetek. Báli bég ötezer lovasa már Nándorfehérvár alatt gyakorlatozik, mert a szultán előhada belőlük verbuválódik...

– Ezek szerint a szultán hadmenetének nagyobb része valóban keresztény harcosokból áll – vetette közbe György barát.

– Te húsz évvel ezelőtt magad is végvári harcos voltál, apát uram. Nyilván visszaemlékszel, miként harcoltak akkor Szelim császár lófarkas zászlói alatt a kereszténynek született törökök?

– Akkoriban nem egy közülük csupán kényszerből s a halálfélelme miatt harcolt. Szulimán seregébe viszont önkéntes jelentkezés alapján soroznak. Csak a harcra termetteket, s közülük is a legkiválóbbakat. A beglerbégek most már milliók közül válogathatnak. Hiszen egy olyan császár birodalmában, ahol a görög rabszolga fiából nagyvezír lehetett, mindenki szívesen vásárra viszi a bőrét.

– Nyár vége előtt nemigen kerül sor erre a budai vásárra. Addig valamennyi rendtársad Lengyelországba költözhet, minden irományotokkal, javatokkal egyetemben.

– Ifjú királyunk Jagelló, s királya a cseheknek is. Mégsem jut eszébe a menekülés sem Prága, sem Krakkó felé. Pedig neki is elmondtad, amit velem tudattál.

– Bocsáss meg, pálosok fejedelme! Megfeledkeztem arról, hogy a pálos rend minden nemzetek fölöttisége mellett is elsősorban a magyar népé.

– S mi jóban, rosszban népünkkel élünk és halunk, amice – válaszolta György barát messzenéző tekintettel.

Kikísérte a Krakkó felé továbbutazó követet, aztán a cellájába sietett. Lodovico Gritti levelét türelmetlenül bontogatta. Ilyenkor, egyedül, a négy fal között, levetette remete-mosolyba fagyott álarcát. Az olvasott levél tartalmát tükrözte minden arcvonása, szeme villanása: az új barázdákat szántó gondoktól a derű önfeledt hahotáig s az ezer ráncú aggodalomig.

„...A föld legbüszkébb uralkodója, ki Mohamed próféta liitének és magának joggal követeli az egész világ hódolatát, tegnap ismét felkeresett a kertjeimben. Felséges karját a karomba öltve sokáig sétálgattunk illatárban úszó rózsalugasaim közt, s hosszan elbeszélgettünk – Európa fejedelmeiről és népeiről, köztük a magyarokról is. Fejtegetéseimet őfényessége nagy figyelemmel hallgatta, és a tanácsaimat is szívesen fogadta. »Meggyőződésem – mondta a felséges császár –, hogy az Európáról szerzett információiban nem csalatkozhatom.« A szultán legbizalmasabb tanácsadója, a foghíjas Mehmed bég is hasonlóan nyilatkozott híreimről a napokban Ibrahim nagyvezír előtt..."

Hm. Fiametta is erről írt: „Szulimánt és Lodovicót karonfogva látták a bégogli kertjében sétálni. Mert amióta Andreas Grittit Velence hercegévé választották, Lodovico mindenkitől elvárja, hogy fejedelemfinek szólítsák." Tűnődött néhány pillanatig, aztán félhangosan mormolva tovább olvasta Gritti sorait.

„... Mint fentebb is említettem, Zsigmond király gazdag figyelmessége békejobb nyújtására ösztönzött bennünket. Barátom, Ibrahim nagyvezír is osztozott a nézetemben: a lovagias lengyel nép királyával az elkövetkezendő években is érdemesnek látszik fenntartani a békét... Örülnénk, ha véleményünket közölnéd a lengyel uralkodóval és kincstartójával!

Ha a magyarok királyának is te lennél, bölcs apát uram, a tanácsadója, most minden bizonnyal nem készülődnénk fölös számban Budára látogatni... A hódoló ajándékok olcsóbbak lettek volna, mint amennyibe II. Szulimán császár őfényessége látogatása fog kerülni a magyaroknak..." A Horvátországból érkező hírek is fölöttébb aggasztóak. Korbaviai János és Zrínyi Miklós gróf, valamint Kobasich János már korábban szerződést kötött Ferdinánddal, s ennek alapján váraikat a Habsburg főhercegnek adták át. Ferdinándot egész Horvátország elfoglalásában csupán az akadályozta, hogy bátyja, V. Károly császár és a franciák királya között kitört a háború. A Habsburgok a Szent Birodalom minden katonáját I. Ferenc ellen vonultatták fel. A horvát rendek már hírt kaptak a beglerbégek hadikészületeiről. Rémületükben – a portánál vazallusnak ajánlkozva – országukon szabad átvonulást kínáltak Szulimánnak. De a török császár étvágyát ez már nem elégítette ki: a horvátok 1526 január 25. napjára hirdetett gyűlésére egyetlen csauszt sem küldött. II. Lajos király sem. Bánatukban, rettegésükben a horvát rendek ismét Ferdinánd főherceghez fordultak. Országukat pártfogásába ajánlották, s Burgio nuncius szerint Ausztria főhercege a pápának is bejelentette, hogy Horvátország megoltalmazását magára vállalja.

– A Habsburg sógor is csupán jelenteni tud, katonája neki sincs – fűzte Burgio leveléhez a gondolatát György barát, és ismét nagyot sóhajtott.

– Werbőczi István nádor az Apokalipszis hazája felé ügetc lovasairól mit sem akar tudni – jelentik a szentlőrinci pálosok. – A szultán beglerbégjei keresztény rabszolgákat hajtanak ellenünk – mondogatja a délről érkező rémhírekre –, ha ezek a szerencsétlen testvéreink megpillantják Lajos király Boldog-asszonyos lobogóját, valamennyien hozzánk pártolnak... – ezzel nyugtatja környezetét, aztán tovább turkál a paragrafusai közt.

Az ország zászlósurát más gondok környékezik.

Mióta a körmöci, selmeci, besztercei bányákat az augsburgi Fuggerek a század elején bérbe vették, Németországból számos bányatiszt és munkás

telepedett át, s munkájuk eredményeként a magyar bányaipar is felvirágzott. A Fuggerek elzavarása után a rossz ércpénzekkel fizetett bányászok – többségükben Luther hívei –, mintegy négyezren, a kamarai tisztviselőktől bérük emelését követelték.

Werbőczi nádor a bányászmegmozdulás elfojtására személyesen jelent meg Besztercebányán. A vizsgálat folyamán meggyőződött ugyan a bányászkövetelések jogosságáról, de a mozgalom vezéreit mégis halálra ítélte s kivégeztette, az elmenekülteknek pedig minden javát elkoboztatta. Ezután „a lutheránus eretnekség befogadása miatt a műveletlen tömegnek" bocsánatot helyezett kilátásba, ha „az ármányos rábeszéléssel" csábítottak hűségeskütt tesznek a világi és egyházi hatóságok előtt.

Mire végiggyönyörködte a kivégzéseket, végighallgatta a hűségesküket, s visszaérkezett Budára, itt már mindenki tudta, hogy Szulimán császár elhagyta Konstantinápolyt, s hadmenetével Magyarország meghódítására indult. A firenzei és velencei kereskedők javában szedték a sátorfájukat, hogy mielőbb menekülhessenek.

A királyi várban senki sem állt szóba Werbőczi urammal, a lutheránusokat gyilkoltató nádorral, aki a bányásztisztek személyében az ország legképzettebb tűzmestereit és pattantyúsait végeztette ki.

– A király még fogadta a nádorispánját, hogy meghallgassa a lemondását... – referálják tovább a szentlőrinci barátok.

– Mentette az irháját Werbőczi uram Budáról olyan gyorsan, ahogy az ipa, Zobi Mihály girhes lovai bírták. Meg sem álltak Zólyomig – jelentik György barátnak a felsőelefánti pálos remeték.

– Lajos király az elmenekült s a nádori méltóságtól megfosztott Werbőczi helyére Báthory Istvánt helyezte vissza. Az 15 26-i Szent György-napra egybehívott országgyűlés Werbőczi Istvánt és Zobi Mihályt „a király és a korona ellen támasztott lázadásuk, úgyszintén egyéb vétkes és tiltott, méltatlan és vakmerő cselekedeteik miatt békeháborítóknak és az ország ellenségeinek" nyilvánította, és mint hűteleneket, jószágvesztésre ítélte.

Az ítéletlevél – mely a rendek nevében számos példányban állíttatott ki, s a király, a nádor és az országbíró pecsétjével erősíttetett meg – egy példányban a pálos rendet képviselő György barátnak is megküldetett. Élete negyvenötödik évét tapossa. Mezítlábas facipőben. Legszívesebben a remetetársai és jobbágyai között tartózkodik. Eleget látott a világ dolgaiból, hogy teljes életcsömört kapjon. Ez elől a nihilbe hullató végső csömör elől menekült a nép közé. Ezért osztozik minden bajukban. S éjszakánként

ezért vívódik tudásával és életismeretével azon, hogy miként lehetne a pórnép életén javítani.

Negyvenötödik évében van, s a megfáradtak rezignációja gyakorta kísérti: vajon nem fecsérelt el túl sok időt a német lovagrend ellen viaskodva? Burgio azt írta a pápának Rómába, s neki ide, Sajóladra: „Németország – mely zavarok színhelye – a magyar nemzet természetes ellensége." Burgio pedig, ellentétben Werbőczi uram fogalmazásával, nem csupán a nemességet érti nemzet alatt, hanem az ország valamennyi lakosát. De vajon csakugyan a poroszok a legveszedelmesebbek minden németek közül? Csakugyan tőlük kell félteni lengyelt és csehet, magyart és horvátot egyaránt? Avagy ez az ellenérzése csupán a Hunyadi-örökséget elorzó Brandenburgi György őrgróf elleni viszolygásból hajtott ki és terebélyesedett el benne?

A kételytől marcangolt órákban Tacitus vigasztalja, aki a lenézett germánokról könyvet írt: a Germániát, melyet egykor Fráter Nicolaus ajánlott a figyelmébe, s minthogy szókincsét memoriterekkel* igyekezett gazdagítani, a Germániát is megtanulta. Azóta elmosódtak benne Tacitus sorai?

* Memoriter: szó szerinti emlékezetbe vésés, könyv nélküli tanulás.

Amikor újra végigolvassa a németek őstörténetét, rádöbben, hogy a németekről nem Hening úr vagy hazaáruló fia, Török Bálint, nem is Georg von Hohenzollern és bátyja, a porosz lovagok nagymestere formált benne véleményt, hanem Tacitus, a keserű tárgyilagosság hangvételével okító római historikus. Tacitus-nak köszönheti, hogy Martin Luther egyházi tanaiban nemcsak a vallási tartalmat vette észre, hanem azt a politikai lehetőséget is, amelyet a német fejedelmek majd megpróbálnak felhasználni az évszázadok óta visszaszorított teuton-aspirációk megvalósítására.

Czestochowából megálljt parancsolt a német lovagoknak, s a lengyel pánok is megértették a szavát, nem sanyargatják a népet. Erre az ottani pálos atyák továbbra is ügyelnek, bár a magyar és német parasztháborúk tanulsága a lengyel parasztok helyzetén amúgy is sokat javított. De Lajos király országaiban szörnyűséges a nép nyomora. A török ellen nem is mernek fegyvert adni a kezébe. A király zászlaja alá csak a nemesség vonul. De azok se nagyon igyekeznek: féltik asszonyaikat, majorságaikat – a saját parasztjaiktól. Pedig a török már Pétervárad falait töri.

Sohasem érezte, tudta magát a pálosok fejedelmének. Most először rendelkezik úgy, mintha csakugyan az lenne. Eddig csupán kért vagy tanácsolt, ha szükségét látta. Most parancsol. Valamennyi rendtársának Lajos király országaiban:

„Megparancsolom nektek, testvéreim, hogy rendházaitokban veszteg maradjatok! A hadba vonult nemes urak távollétében csitítsátok, nyugtassátok a népet! A török seregek elől csakis a néppel együtt menekedhettek erdőrengetegbe vagy a mocsarak és ingoványok védelmébe. S ott is ne a magatok, hanem a nép istápolói legyetek! Béke veletek! György barát."

Galambok és futárok viszik ezt a parancsot a szélrózsa minden irányába.

Amikor Tomori érsek kézhez kapja, így sóhajt:

– A pálosok fejedelme ezzel a parancsával több nemest hoz a király táborába, mint ahányat Lengyelországból küldetett a segítségünkre.

– Pedig a lengyelek is jöttek már vagy négyezren – válaszolja neki Szapolyai György, aki tudja, hogy a törökkel minapában békét kötött egykori sógora, Zsigmond király egyetlen katonát sem küldhet Szulimán ellen; szerződés kötelezi erre.

György barát szomorú mosollyal hallgatja a király táborából érkezett hírt, melyet más üzenettel együtt egy horvátországi remete hozott.

– Az a négyezer lengyel a pálos birtokokon tanult lovagolni, kardot, kelevézt, buzogányt forgatni, muskétával bánni. A fegyvereiket is a lengyel pálosok kovácsműhelyeiben edzették – magyarázza Fráter Georgius a rendtársának. Aztán még hozzáteszi: – Ezt mindenfelé mondjátok el, hogy mielőbb a törökfülébe jusson! A lengyelek ugyanis nem királyuk parancsára, hanem az én kérésemre, önként jöttek Szulimán ellen.

– Óhajod szerint cselekszünk, Fráter Georgius, de a török válaszul minden útjába kerülő kolostorunkat elpusztítja majd – kockáztatja meg az ellenvetést a lepoglavai barát, s még hozzáteszi : – A pálosok eleddig világi viszálykodásba nem avatkoztak, s a szultán seregében egyébként is sok keresztény testvérünk harcol...

– A magyar pálosok voltak Dózsa György népének leghívebb, leglelkesebb buzdítói – vág a szavába György barát indulattal.

– Ott voltam Zenggben, amikor gályarabnak adták el őket...

– Engem csak azért nem láthattál köztük, mert Dózsa háborúja idején éppen Lengyelországban időztem.

– Óhajod szerint cselekszünk, Fráter Georgius – hajol meg a remete további parancsot várva.

– Frangepán Kristóf grófnak üzenem, hogy a horvát rendekkel azonnal siessen Lajos király táborába.

– A horvát rendek nem óhajtanak most Szulimán császárral háborúba keveredni, hiszen tudod, hogy nemrég a portánál vazallusnak ajánlkoztak...

– Én is vagyok olyan jó horvát, mint az otthon élő honfitársaim. Veletek együtt én is tudom, hogy Szulimán vérfürdőjétől okosabb lenne távol maradni, de II. Lajos a horvátoknak is királya, s ha ő vásárra viszi a bőrét, ha ő hajlandó értetek is odaadni ifjú életét, akkor a horvát nép becsülete arra kötelez benneteket, hogy Lajos király a mennyországba ne csupán magyar és lengyel, hanem horvát rendek kíséretében érkezhessen. Ezt is mondd meg Frangepán Kristófnak s valamennyi rendtársunknak, hogy idején buzdítsák az ellenlábas uraikat!

– Óhajod szerint cselekszünk, Fráter Georgius.

Az utolsó hírt a királyi táborból galambszárnyak hozták: „Szapolyai János, az erdélyi vajda nem érkezett meg. A horvátok sem. A kalocsai érsek és a szepesi gróf a seregvezér.Tomori a király védelmét Török Bálintra és két társára bízta. Isten velünk van."

György barát könnyes szemmel morzsolta szét az apró pergamengöngyöleget :

– Csupán egy rongy hazaáruló védelmére érdemesítetted szegény jó Lajos királyunkat, Pál testvérem? – mormolta keserűen felnevetve. – Nem tudom, ki az a másik két védelmezője a királynak, de abban bizonyos vagyok, hogy Emerich Hening úr fia, azaz Mark Pemfliger úr veje bizonyosan eliszkol, s menti az irháját, ha csatára kerül a sor...

György barát, bár az anyaszentegyház embere volt, sohasem hitt a csodákban, ilyen megnyilatkozást nem is hallott tőle senki. Annak idején még a Szent Kázmért népszerűsítő beszédeiben is gondosan kerülte a csodák emlegetését. Jól ismerte az iszlám tanait, s arra is emlékezett, hogy apja és a saját török foglyai mennyivel odaadóbban tisztelték istenüket, mint Európában a keresztények a maguk istenét. Annyit mindenesetre megtanult a különféle históriákból, de a teológiából és a mágiából is, hogy az isten a gyilkolásba való beavatkozást hozzá illő pártatlansággal kerüli. Különösképp ilyesfajta háborúskodásnál, melyben az egymásra rontó táborok többé-kevésbé egy isten híveinek mondhatók.

György barát nemcsak a magyar, hanem a török sereg erejéről is elég pontos tájékoztatást kapott ahhoz, hogy felmérhesse a háború kimenetelének eshetőségeit. Ezért is kérte fel a Buda-Szentlőrinc-i kolostor apátját, hogy a rend magyarországi archívumát és kincseit rakassa szekerekre, s menekítse át Felsőelefántra, Nyitra vármegyébe. De Remete Szent Pál maradványairól nem rendelkezett. Pedig II. Lajos király jóvoltából a derék csehek Prágából a szent fejét is elküldték Magyarországra. Ha a

szentlőrinci apát helyesnek véli a gondjaikra bízott szent maradványainak utaztatását, ám tegye. De ez csak processzió keretében lehetséges, s György barát az effajta ceremóniát pillanatnyilag nem tartotta időszerűnek.

Részletesebb intézkedések kiadására különben is fáradtnak érezte magát. Mezítlábas facipőiben a negyvenötödik évét tapossa. . .

DOKTOR FAUSTUS

— Holnap augusztus 29-e lesz – mormolta.

Aludni vágyott. Hosszan, zavartalanul, hogy tagjaiból ez az ólmos fáradtság tovatűnjön. Egy ideig még Suetoniusszal, majd Plutarkhosszal társalgott. A kedvencek üzeneteit félhangosan olvasgatta, s a tűnt idők eseményeivel kapcsolatos gondolatait a gyertyák lángjára meredve hangosan közölte a cella csupasz falaival. Disputának is beillett ez az elmélkedés, mely folyvást erőtlenedéit, míglen a nyúl-alvás vigaszába süppedhetett. A kút-gémek láncain akkor már a hajnal csikordult.

Hunyt pillákkal feküdt a szúrágta tölgyfa lócán, melynek keménységét csupán egy kétrét hajtott cserge enyhíti, s feje alatt a lószőrrel tömött parányi szarvasbőr vánkos. Az avitt cserge és a párna még Hunyad-vári emlékek: a végvári huszár felszerelésének maradványai. Hűséges társak, de korántsem kényez-tetők. Egész Európán végigkísérték. Szerzetesi ruházatán kívül aztán egyéb vagyontárgya nincs is. Bár az aranyak százezrei fölött rendelkezhet, szerényebben él, mint bármelyik rendtársa. Álmok nélkül, vágyak nélkül.

Az augusztus végi pitymallat már az ablakán kukucskál, s a szorgoskodó ügyeletes remeték neszezése sem hagyja aludni, de az ólmos fáradtság még a lócához béklyózza.

Lódobogás hallatszik. – Két ló! – szűri füle az összeolvadó patazajt, majd a lovak torpanását a felvonóhíd előtt, melyre az ablakából letekinthetne.

Kiáltás hangzik. Nagyon ismerős ez a hang; a kapuőrtől a pálosok fejedelme után tudakozódik. Keresgél az emlékeiben, s úgy pattan föl a lócáról, mintha kígyó mart volna belé. Az ablakhoz ugrik. – Igen. Csakugyan ő az! – kiáltja. – Johannes Georgius Faustus doktor...

Felrántja a cellaajtó reteszét, s kiszól a szolgálattevőnek:

– Engedjétek le a hidat, és az illusztris vendéget vezessétek a refektóriumba! – Aztán még utánakiáltja az elrohanó remetének: – Olyan reggelit tálaljatok, mint legutóbb Zsigmond királynak!

Ledobja hálóköntösét, s beáll a kőtálba. Korsó vizet zúdít magára. Tisztálkodó mozdulatai a végvári katonáké. A gyorsasága is. Felkapja a friss alsóneműt, magára ölti a kámzsát, s mire vendégét a refektóriumba vezetik, ő már a terem közepén állva zárja a karjaiba.

– Salve, testvérem! – kiáltják egyszerre, és egymás orcáját testvéri csókkal illetik.

A lakomának is beillő reggeli eledelt a remeték társaságában költik el, s tokaji borral öblítik. Mindenki a tudós német doktor szavára figyel, ki sziporkázóan szellemes társalgást folytat asztaltársaival. Valamennyiükhöz van szava, külön-külön is. S csodálni való memóriájával nevükön szólítja mind a hatvanukat. De ennél is döbbenetesebb, hogy nem a szavaikra, inkább a mögöttük rejlő kimondatlan gondolataikra válaszol vagy kérdez. Faustus doktor előtt egyre pőrébbnek érzik magukat, de nincs mit szégyellniük előtte, se titkuk, se bűnük; legfeljebb bocsánatos: a kíváncsiság.

A vendég orvos, hit- és jogtudós a legjavából. Az elmésségein túlzottan nem is csodálkoznak, hiszen Faustus doktor a krakkói univerzitást György apát úrral együtt végezte.

A rendfőnök szeretettel pihenteti szemeit régen látott barátján. Jómaga sohasem néz tükörbe, de vizestálra, patak vagy forrás medrére néha ráhajol. Ismeri arcán az idő nyomait, s csodálja barátja ifjonti vonásait, a húszévesek csillogásával ragyogó szemét, ránc nélküli arcát, dús sörényét, melyben egyetlen ősz hajszál sincs, és lenyűgöző életigenlését. Ha hihet még agyonolvasott szemeinek, úgy Faustus doktor ma ugyanolyan küllemű, mint elválásuk idején. De szemvillanásai, mozdulatai még a tizenöt esztendővel ezelőttinél is fiatalabbnak mutatják. .. Vajon mivel állította meg testén-lelkén Kronosz érlelő kezének munkálkodását?

A gyönyörű reggelen hintó-kirándulást ajánl az apát úr. Deákul a kocsis nem ért, így nyugodtan beszélgethetnek, s közben György barát a birtokaikon folyó mintagazdálkodással is dicsekedhet. Kényelmesen elhelyezkednek a hintóban. A kocsis a négy ló közé csördít.

– Ilyen szép reggeleket csak Itáliában láttam – szól Faustus, tele szájjal habzsolva a mezők nyár végi fűszeres illatát. – Szicíliában ilyen kék az ég. De Velencében két hétig zuhogott az eső júliusban. Borzasztó volt.

– Mindig nagy örömet szerzel nekem az utazásaidról küldött beszámolóiddal. Legutóbb a törökországi élményeid, különösen a Szulimán császár palotájában eltöltött napjaid leírásán derültem sokáig. Ólmos gondjaimban,

fáradozásaim közepette a leveleid a legüdítőbb olvasmányok – mondja az apát úr, és vendége széles vállára teszi a karját.

– Szulimán nagyszerű ember, György testvérem. Látnod kellene vagy őt, vagy a birodalmát, hogy véleményt alkothass róla. S micsoda asszonyai vannak! Azoknál csak Lodovico Grittiéi szebbek. ..

– Gritti barátomról nem is írtál – veti közbe György barát.

– Mert a szultán háremében töltött napjaimról is említést tettem, s ha levelem Gritti bankár nevének az említésével őfényessége kezébe jut – ez a szultán kémei számát ismerve elképzelhető –, alighanem Lodovico barátunk életébe került volna, még mielőtt bebizonyítja a fényes portán, hogy nem ő segített a török császár rimáinak az ölére – válaszolja Faustus doktor régi öblös kacagásával zárva magyarázatát.

– A szemfényvesztésben is alapos jártasságra tettél szert, testvérem – mondja Görgy barát, s enyhe szemrehányás csendül ki a hangjából.

– Csupán az univerzitáson együtt tanultakat alkalmazom szerénykedik Faustus –, az imaginációval* összekapcsolt akaratátvitelt. Egyszerűbb keretek közt ezt minden vásári mutatványos naponta produkálja, pénzért. ..

– De nem ölelgeti végig a vendéglátója feleségeit...

– Nem dicsekszem, testvér, de a szultán ezer rimája közül azok, kiket szerelemmel vigasztaltam, a haláluk óráján rám fognak gondolni, és nem őfényességére, ki bármilyen talpig férfi, ezer asszonyt nem tud kielégíteni. S mit tehet róla, ha a világ legszebb asszonyaival és gyémántjaival együtt a földkerekség legszebb lányait is a lábai elé hordják?

– Nem kárpállak én, testvér, de tizenöt esztendő óta az elveim ezen a téren mit sem változtak. Ezt az alacsonyabb rendű mágiát te is meghagyhatnád a csepűrágóknak. Nekik ez a tanult mesterségük. Te orvos vagy. A beteg test és a beteg lélek tudós doktora.

Rámosolyog barátjára, s a hintó ülésének zsebéből virágos mintákkal ékített kulacsot emel ki. Kihúzza a fadugót, és a zöldmázas cserépedényt Faustusnak nyújtja.

– Ez a Kárpátokban termő fenyők leve, amice. Kortyolj belőle alaposan! Nem szeretnék az étvágyaddal szégyent vallani az erdélyi telepeseim ebédjén. Azok csak a farkaséhségű vendégeket kedvelik.

Miközben Faustus a fenyővizet ízlelgeti, cinkosán rákacsint.

– Ha másutt is akad a sztambulihoz hasonló kalandod, azért csak írd meg, amice! Minden eseményből meríthetek tanulságot. Különösen a tiéidből! – teszi hozzá nagyot nevetve. – Most pedig beszélj Grittiről, aki jelenleg a török hadak társaságában Magyarországon van ugyan, de remélem, nem tisztel meg a látogatásával!

– Százezer török katona kísérné, s ha a szultánnal jönne, még ennél is több – feleli Faustus. – Nos, Lodovicóhoz húgod, Fiametta asszony adott ajánló sorokat, melyben elmondta, hogy te a barátom vagy. Igaz, nem mentem hozzá üres kézzel, de látszott rajta, arcán is, s a homloka mögül rajzó gondolatai is azt tanúsították, hogy a barátodnak örül, és nem az ajándékoknak. Hiszen gazdagsága európai fogalmakkal alig mérhető. Lodovico keleti kényúr. Indiában élnek néhányan ekkora pompa közepette.

– S csakugyan barátja a török császárnak?

– Ezt nem merném állítani. Sem Lodovicóról, aki lélekben velencei kalmár maradt, sem Szulimánról, akinek lelkét az ázsiaiak kiismerhetetlen gőgje és megátalkodott bizalmatlansága nyomorítja. Szulimán valamennyi alattvalóját egyforma rabszolgának tekinti.

– Ezért nincs a birodalmában rendi kiváltság, nemesség. ..

– Őfényességén kívül csupán egyetlen hatalom van a török birodalomban: az arany, ami nála is maradandóbban fénylik. Lodovico ennek a sápadt fémnek bőviben van, s folyvást gyarapodik a vagyona, hiszen bankár és kereskedő a javából. Szulimán úrnak született, s nem ért a pénzcsináláshoz, de keleti ember, tehát feltétlen tisztelője a gazdagságnak.

– S csakugyan hallgat Lodovico tanácsaira?

* Imagináció: elképzelés, képzelőerő

– Tiszteli jártasságát a pénzügyekben és az ékszerek terén, de a birodalom sorsdöntő kérdéseiben Szulimán csakis a maga eszére hallgat. Minthogy Lodovico politizál is, és mellesleg a legnagyobb Földközi-tengeri hatalom hercegének fia, Mehmed bég éppúgy körülvette az ügynökeivel, mint a nagyvezírt vagy a kormányzókat és pasákat.

– Tehát a foghíjas Mehmed bég a szultán egyetlen bizalmasa?

– Mehmed bég segítette trónra Szulimánt, azonban a szultán meg is életheti bármelyik pillanatban, de ameddig a császár Mohamed hitét terjeszti, Mehmed bég hű marad hozzá.

– Ennyire fanatikus hivője a prófétának?

– Egykor keresztény volt. Valami horvát gróf lányát szerette. Álruhában el is fogatta magát a gróffal, s annak a várában raboskodott, hogy a lány közelében élhessen. De a gróf váltságdíj nélkül szabadon engedte. Ekkor legjobb harcosaival a gróf váráig merészkedett, s a várőrség kalandozásai idején valamiképp – ármánnyal, ajándékkal – be is jutott fegyvereseivel a várba, azonban emberei a nehéz horvát boroktól lerészegedtek, s erőszakot vettek a nőkön. Közben valamelyik asszony a vészharanggal fölriasztotta a környék parasztjait, s ezek a részegen fetrengő törököket halomra gyilkolták. Mehmedet a gróf lánya elrejtette, s éjszaka kiengedte a várból.

Mehmed bég kalandján egész Isztambul ámuldozott. Csak Szelim szultán nem. ő a felkoncolt tisztjeit sajnálta. Egy gyaur lányáért ekkora áldozatot hozni... s végül is a lány nélkül térni vissza a székvárosba, ezt meg kellett torolni. Mehmed bég jó néhány esztendőre a Yedikulába, a börtönbe került. Minthogy a keresztények istene nem nyitotta ki a börtöne ajtaját, Mohameddel próbálkozott; Mehmed áttért a mohamedán hitre, s Allah és az ő prófétája segítségével visszajutott az öreg Szelim, illetve fia, Szulimán kegyeibe, aki éleslátásával felmérte, hogy ez a szerelemben csalódott, sok nyelvet beszélő, életismerő főtiszt – aki Sztambulban a konvertiták vakbuzgóságával még a legvallásosabb törökök bizalmát is megnyerte – a palotaőrség és a testőrség tisztjeit könnyűszerrel meggyőzi, hogy Szelim császár trónjára ki a legérdemesebb.

György barát egy köhintéssel sem zavarta a mesélésbe feledkezett vendégét. Látszólag a tájban, a munkálkodó parasztjaiban gyönyörködött, miközben hintójuk egyik birtokukat a másik után hagyva el a székely telepesek földjei felé, Bas irányában haladt. De közben Faustus doktor minden kiejtett szavát a lelkébe véste.

– Mindezt ki mondta el neked, testvérem? – kérdezte szavafogyatkozott vendégét.

– Mehmed bég. Lodovico Grittinél találkoztunk, amikor bemutattam az akaratátvitel-tudományom. Persze mélyen aludt a derék ember, s mielőtt fölébresztettem, megparancsoltam neki, hogy az elaltatására sem emlékezhet vissza...

– S ki volt még jelen?

– Csupán hárman voltunk, György testvérem. Efféle mutatványoknál én sem kedvelem az egynél több tanút – felelte Faustus doktor nagyot nevetve, miközben leszálltak a hintóról.

– Jót tesz egy kis séta az ebéd előtt, amice. Ezen az árnyas erdőn keresztülsétálva a nap hevétől is szabadulunk.

– Csakugyan kutyameleg van – nevetett rá Faustus tagjait nyújtóztatva, s nyakravalóját gombolva.

– Hajts, fiam tovább, lépésben! Mire a majorságba kerülsz, mi is odaérünk – utasította György barát a kocsist, s a vendégébe karolt.

Őzek ugrottak, madarak rebbentek előttük.

– Úgy vélem, Mehmed bég huzamosabban tartósította befolyását Szulimánra – szólalt meg Faustus doktor.

– A padisah szemei és fülei az ő befolyásolása szerint látnak és hallanak. Csupán azt jelenti a szultánnak, amit a kémek jelentéseiből kiszűrt.

– Ez csakugyan így van, testvérem, de Mehmed bég jól tudta, hogy őfényessége a saját feje után megy, senkiben sem bízik; illetve így volt ez addig, míg Mehmed bég jóvoltából Roxelanét meg nem ismerte.

– Az ifjú szultánát?

– Igen. A churremet, ahogy a császári háremben nevezik.

– Churrem? Az jókedvűt, nevetőt jelent...

– Nos, ez a bájos, jókedvű, vígkedélyű asszony Szulimán legbizalmasabb tanácsadója. Őfényessége a birodalmán, s Roxelane a szultánon uralkodik. Nem a szépségével, hanem az éles-elméjűségével és a kedvességével.

– Hol szerezte Mehmed bég Roxelanét?

– A krími tatároktól vásárolta. Roxelane apja pópa Oroszországban. Mire összeimádkozta a váltságdíjat, kislányán a rabló tatárok már régen túladtak. Mehmed bég fölfedezte a gyermeklány szellemi értékeit s elbűvölő bájosságát. Görög, egyiptomi, olasz és francia rabnőkkel neveltette. Írni, olvasni s az embereken uralkodni maga tanította. Talán feleségül is veszi, ha nem őrzi annak a horvát grófkisasszonynak az emlékét a szívében. Egyszer Szulimán látogatást tett Mehmed bég rózsakertjében. A hajadonná serdült Roxelane édes mosolya, jókedve, tartalmas csacsogása a padisahot annyira megbűvölte, hogy olyat tett, amire még soha életében nem vetemedett: kért. Feleségül kérte Roxelanét.

– Most már értem, ki tartja féken a krími tatárokat, akik eddig szüntelenül háborgatták az oroszokat. Az idén Lengyelországba rontottak...- A szultána egyik kezét a tatár kán torkán tartja, a másikkal az isztambuli piacra hurcolt orosz rablányokat vásároltatja össze, így mondta nekem Lodovico Grkti – felelte doktor Faustus –, s azt is, hogy Mehmed béget Roxelane apja helyett apjaként tiszteli.

Az apát úr lovasfutára idejében érkezett, s a székelyek olyan lakomát rendeztek, hogy utána a német doktor is megnyalta a tíz ujját. Minthogy vendéglátóik csak székelyül meg románul értettek, az apát úr csupán vendége csodálatát és elégedettségét tolmácsolhatta, s az ízes falatok fogyasztása közben is egyedül társalogtak.

Faustus doktor a jelentősebb választófejedelmeket barátjának vallotta. Találó megjegyzéseit egyeztetve a Wormsban látottakkal, az apát úrnak is el kellett hinnie, hogy barátja jóformán az egész birodalmi gyűlést személyesen ismeri. Különben sem volt oka a kételkedésre: aki mágiát tanult, s „vérbarátságot" kötött, nem hazudik a testvéréül fogadottnak.

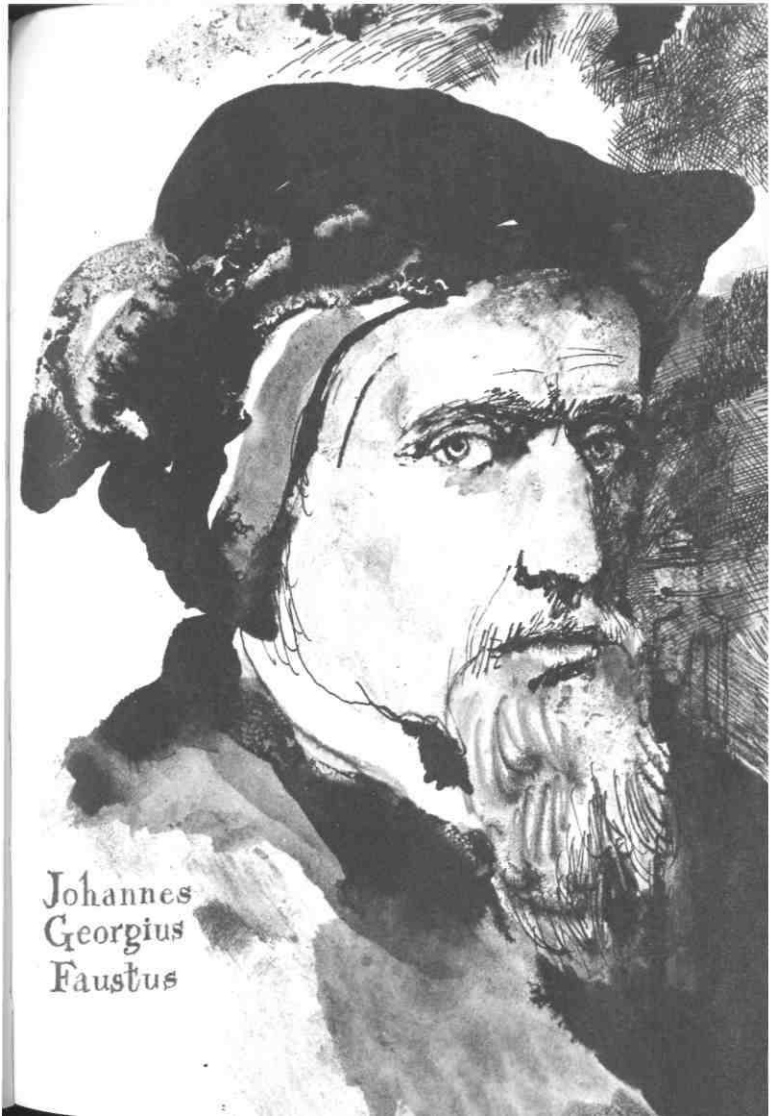
Johannes
Georgius
Faustus

– Károly császárról mi a véleményed, amice? – tudakolta a barát a boroldotta nyelven fecsegő doktortól.

– Én hal-embernek nevezem magamban. Olyan az ábrázata, a vérmérséklete, az életmódja, a viselkedése, mint a halaké; talán még a szerelme is azokéhoz hasonló... A barátságunkat is a halaknak köszönhetjük. Ugyanis egy udvari ebédjén barátkoztunk össze, hová azok a főemberei hívtak, akiket receptu-maimmal nehéz kórságokból és kínlódásokból szabadítottam meg. A miniszterei agyon dicsértek, s ez módfelett kíváncsivá tette. Kivételesen makkegészséges volt őfelsége, és éhes. A tányérjára rakott pisztrángok pedig kicsinyek. Pillanat alatt végzett velük, s éhesen meredt az étekfogóra. Az néhány tartósított ajókát tett eléje, mondván, hogy ezzel kifogyott a Németalföldről hozott készlet. „Angolnapástétom sincs már?" – tudakolta Károly császár reménykedő tekintettel. „Megettük, felség" – válaszolta az étekfogó, a plurális maiestatist nyilván a császárra vonatkoztatva. „Pedig olyan éhes vagyok még!" – sóhajtotta Károly, s merev halszemei könnygyanúsan kezdtek csillogni .

– Csakugyan halszemei vannak – jegyezte meg György barát nevetve. – De öblítsük ezt a zsíros kolozsvári káposztát meg a pecsenyét, testvér, mert amott hozzák a szárnyasokat!

Ízlett a fanyar vörösbor. Egymás után két kupát is kiürítettek. Aztán nekiláttak az ízes-zaftos madárhúsoknak. Jérce, kacsa, liba, gyöngytyúk mellét tépdesték, fácáncsirke ropogós combját szopogatták. Ehhez már a pálos barátok Badacsony-tövi szőlőskertjeinek a termése illett: a szürkebarát-bor.

– A rómaiak provinciája volt az a terület – magyarázta György barát. – Ök honosították meg ezt a szőlőfajtát, vagy Nagy Károly uralma idején a frankok. Mint látod s ízleled, nálunk tündöklőbb s jobb ízű a bora, mint az óhazájában, Franciaországban.

– Itáliából a szőlővessző kivitelét a római császárok jó ideig tiltották, így lehetséges, hogy már a latinok is Galliából hozták ide az oltványt. A bort egyébként I. Ferenc király udvarából ismerem, de ennek a zamata összehasonlíthatatlanul jobb.

– Persze idő kellett hozzá, s nem is kevés, hogy a frank eredetű szőlőtőkéről ilyen nektárt szüretelhessenek a népiesen szürke barátoknak nevezett rendtársaim – folytatta György barát. – Ugyanis 1268-ban alapítottak pálos kolostort a Badacsony-hegyen, tehát a szőlő- és bornemesítés dolgaiban immár kétszázötvennyolc esztendeje munkálkodnak ott. S mióta a szerémségi szőlőskertjeinket török dúlja, Európa szomjúságát a badacsonyi lankákon mind jobban terebélyesedő szőlőink nedűjével, a szürkebaráttal csillapítjuk, illetve fokozzuk. Mert a szőlővessző és fürt, no meg a körülöt-

tük szorgoskodók kámzsájának a színe miatt így hívják, kérik ezt az én kedvenc italomat, mely valamennyi borfajtánknál kelendőbbnek bizonyult ...

– Az a Badacsony hegy, működő vulkán? – tudakolta Faustus, s újabb korttyal hosszan öblögette a száját. Amikor lenyelte a bort, még hozzátette: – Ugyanolyan vulkanikus az íze, mint a Vezúv oldalán termett boroké... Ilyen zamatot csak a lávával kevert talaj ad.

– Badacsony, Szentgyörgyhegy, Tátika s még néhány hegy a Balaton tó északi partjainál kialudt vulkán. Úgy gondolom, nemcsak én jöttem rá erre ott jártamban, hanem már a római és frank szőlősgazdák is.

– Egy békésebb világban, amikor ára van a minőségnek, ezek a hegyek aranybányával egyenértékűek, miként az a hírhedett tokaji hegyetek.

– Helyesen mondtad, testvérem: egy békésebb világban; de hogyan ábrándozhatok én erről, amikor Szulimán császár serege éppen farkasszemet néz a magyar király csapataival? Talán már össze is ütköztek.

– Békésebb napok is jönnek még, testvér. Hosszú esztendők, amikor ebben az országban te fogsz parancsolni – válaszolta Faustus messzenéző tekintettel.

György barát nem tulajdonított ennek a megjegyzésnek nagyobb jelentőséget. Megszokta már, hogy a pálosok fejedelmének titulálják. Öntött a kupákba. Ittak. Mikor a túrós-mazsolás székelybélest kezdték jóllakottan csipegetni, megszólalt:

– Károly császárt éhesen hagytuk az elébb. Érdekelne, miként lakattad jól. Mert nyilván a gyomrán keresztül tetted barátoddá ...

– Meghatódtam, mint mindig, ha éhes embert látok. Egy császár, akinek a birodalmában sohase megy le a nap, éhen marad a saját asztalánál? Ráadásul fiatal és egészséges, s egész nap a népei boldogulásán munkálkodik. Hát ettől még az ördög is sírva fakadhat. Különösen, ha meggondolom, hogy őfelsége Németalföldön milyen derekasan viselkedik, ahol azokat, akik csökönyösen kitartanak hitbéli tévelygéseik mellett, elevenen megégetteti, azokat pedig, akiknek megengedi a bűnbánó vezeklést, lefejezteti...

– Ezt még a nagyanyja dominikánusaitól tanulta, akiknek a granadai pátens idejében Torquemada főinkvizítor volt a tanítómestere...

– Nagy becsben van az a hölgy a pokolban, hová az útlevele éppen a granadai pátens volt... Most Torquemada úr és a dominikánus atyák szolgáltatják Izabella királynő udvartartását! – kiáltotta doktor Faustus, s jóízűen felkacagott.

– A pokolbeli eseményekről csupán Alighieri Dante tudósításait ismerem. Fájdalom, a derék firenzei poéta a ravennai száműzetésében éppen kétszázöt esztendeje hunyt el. Azóta semmi hírem sincs a pokolból. Nos, meghatódtál a császár éhségén. S aztán?

– Kértem az étekfogótól egy jókora ezüsttálat. Kinyitottam az ólomkeretes üvegablakot, s a tálat a párkányra tettem úgy, hogy a császár és asztaltársaink is láthassák. Közben elmondtam, hogy Umbriában hosszan elmélkedtem assisi Szent Ferenc életén, s ő megvilágosította elmémet: miként gyűjtötte maga köré az ég madarait, melyek tudvalevően élte fogytáig szolgálták a szentet. Sugallata alapján magam is próbát tettem. Azóta eledelre nincs gondom. „íme, felséges császárom! Most a sirályok szolgálnak, és a hallal táplálkozó többi szárnyas." – Miközben ezeket a szavakat mondtam, sirályok repültek csapatostól az ablakhoz, s a csőrükben hozott ficánkoló halakat sorra a tálba ejtették: angolnát, márnát, sügért, bükiinget, kárászt, pórhalat, jókora pisztrángokat, csukát, pontyot, harcsát, orsóhalat, lepényhalat, lazacot, cigányhalat. A gólyák kecskebékákat hoztak oly tömegben, hogy a császár előtt levő tálat fölkapva azt is az ablakba tettem, mert addigra a halastál már olyannyira megtelt, hogy egy angolna le is pottyant az ablak alatt sétáló udvarhölgy nyakába; mire a dáma akkorát sikított, hogy a fél várkastély összeszaladt. A két tállal visszatértem őfelségéhez, s esedeztem, fogadja el szerény ajándékaimat, és maga válassza ki, melyiket süsse meg a szakácsa. „Valamennyit a maga módján!" – hangzott a parancs. Óriási lakomát csaptunk. Mindenki két pofára zabált. Legtöbbet a császár.

– S az asztaltól üres gyomorral keltetek fel – nevetett rá György barát. – Ezt a bűvészmutatványt már az egyiptomi fáraók varázslói is művelték... Egyszerű képzeletátvitel – tette hozzá gúnyosra húzva busa szemöldökét.

– Hát szó, ami szó. Sohse jártam Umbriában, még kevésbé Szent Ferenc városában. Mindazonáltal ezzel a szimpla mágustrükkel Toledóban persona grata, azaz kívánatos elem lettem, és Károly császár udvarában áhítattal hallgatott rám mindenki. A császárnak apróbb gépeket is szerkesztettem. Pihenő idején ezekkel játszik, s folyvást újabbakért üzen. Sokszor beszélgettünk a csillagok világáról; a firmamentum* jobban érdekli, mint a birodalma. A császár művelt ember, bár az olvasást nem kedveli. Felolvastat magának, még az étkezések alatt is. Ilyenkor „édes és mennyei magyarázatokat fűz" a hallottakhoz – ahogy az udvaroncai mondogatják.

– A francia királlyal miért nem békül ki?

– I. Ferencet irigyli. Lovagi külseje, élénk szelleme és nem utolsósorban a szépnemnél aratott sikerei miatt. Hiszen hallhattad, hogy Franciaország

minden asszonya és lánya a királyukba szerelmes. Aki még nem látta, az is, a híre miatt.

– Te milyen viszonyban vagy Ferenc királlyal? Erről nem írtál, pedig az országban nemrég Paracelsusszal együtt utazgattatok, tőle tudom.

– Paracelsus a Nagy Arcanum, a Bölcsek köve után kutatott Párizsban is. Ott él a legtöbb alkimista. Én untam a görebjeiket és vegykonyháikat, leginkább a fanatizmusukat, s meghívattam magam a király szeretőjéhez. Gyönyörű asszony. Hálából megtanítottam a végtelenségig nyújtható gyönyör titkára, amivel csélcsap szeretőjét magához láncolhatja. Viszonzásul a király kegyeibe ajánlott.

– S te rábeszélted Ferencet a Szulimánnal való szövetségre...

– Csupán megmagyaráztam neki, hogy Szulimán és ő, egymást segítve, az egész világot uralhatják.

– Elhitte?

– Egészen nem tudtam meggyőzni. VII. Kelemen pápát, Francesco Sforzát, Firenzét és Velencét hívta szövetségre, s a pápa állítólag viszolyog még a Szulimánnal való kapcsolattól. Ezért nem hívja a ligába Ferenc király a török császárt. A Habsburgok elleni küzdelméhez csupán Szulimán támogatását kérte.

– Lehetséges, hogy ez a támogatás ma szétzúzza II. Lajos király birodalmát. ..

– Lehetséges, testvérem, de ezen nincs mit háborognod, hiszen mióta a királyotok Károly császárral kétszeres sógorságba keveredett, országotokat az egész világ a Habsburg birodalom szerves részének tekinti. Bár ettől a szultáni pörölycsapástól te még birtokodba veheted ezt az országot, testvérem.

– Ha nem tudnám, hogy mennyire bírod a bort, azt gondolnám, hogy a Badacsony hegy leve megártott-felelte György barát enyhe rosszallással a hangjában.

– Tréfát mellőzve szóltam – válaszolta Faustus doktor a barátja szeme közé nézve. – Nem is az én ötletemet közöltem, hanem a barátodét, Andreas Grittiét...

– Mikor beszéltél a dogéval?

– Nemrég. Hiszen Velencéből egyenesen hozzád utaztunk – mert hiszen nem egymagamban jöttem.

– Egészen megfeledkeztem nagy, nagy örömömben a kísérődről. Pedig most már visszaemlékszem, hogy ő is ott állt melletted a felvonóhídnál. Még a messzeségből is érdekes arcú embernek látszott. Miért nem hoztad magaddal a refektórium-ba? Elszállásolták a fráterek?

– Nem illett volna közénk az én hűséges árnyékom, a lovászom. Meg aztán kerüli is a falakkal kerített kőépületeket. Szabadságkedvelő, s elég nagy lelemény van benne, hogy gondoskodjék magáról. Mit se törődj vele, amice!

Véget ért a lakoma. A székely fiatalok a vendéget lovasjátékokkal gyönyörködtették. György barát felragyogó szemmel nézte a mutatványokat, melyek végvári huszárok bravúrjaira emlékeztették.

– Ördöngös fickók! – kiáltotta Faustus doktor is lelkesülten. György barát elnevette magát.

– A környéken így is hívják őket: a zöld ördögök.

– Ez a testőrséged, apát uram? A fényes egyenruhájukból ítélve...

– A magja. Ők tanítják lovagolni, fegyvert forgatni a jobbágyaink fiait.. .

– Ezek szerint te akaratlanul is arra a szerepre készülsz, amit Velencében a Consiglio Maggiore, illetve a Tízek Tanácsa neked szánt...

– Az Ötszázak és a Tízek foglalkoztak velem? Az én személyemmel? - Andreas Gritti szerint igen. Bár ők csupán azzal foglalkoznak, amit Velence hercege is óhajt. Ha a lovasaidat látná, a Habsburgok ellen legalább húszezret óhajtana belőlük, mert Andreas Gritti dogé kitűnő hadvezér, de szerény ember...

– A pálos atyák pénzét nem költhetem hadseregre – szaladt ki György barát száján az általa sem várt gondolat.

– De a sajátodat igen, testvérem.

– Nekem, magamnak, egy rézgarasom sincs. ..

– Rajtad, illetve csaknem rajtad múlik, hogy az arany folyamként áramoljon hozzád.

– Én szegénységi fogadalmat tettem... A nép, a nyomorodott nép szolgálatára.

– Akkor jogod van gazdagságot halmozni a néped, országod javára.

– A pálosok útján eddig is ezt cselekedtem.

– Ezért választott a dogé téged, György testvérem. Ismeri munkálkodásod, s annak gyümölcseit – válaszolta doktor Faustus széles mosolylyal.

– A pálos rendnek már elegendő vagyona van. Ezt legjobban a dogé tudja, hiszen a vagyonunkat ő fiaztatja.

– Az a pálosoké is marad. Te a nagy célra: néped, országod védelmére sokkal nagyobb gazdagságot szerzesz. Hallgass meg türelemmel!

– Majd este, a kolostorban, testvérem. Délről nagy vihart ígér a hőség meg az a távoli felhő. Indulnunk kell, nyitott hintóval jöttünk!

A kolostor könyvtárában ülnek. György barát borzongva hallgatja egykori diáktársát, aki elválásuk óta az ifjonti álmodozását valósággá tette.

– Az örök élet italát én sem találtam meg – vallja doktor Faustus --, de az ifjúság s az egészség tartósításának titkát megleltem Indiában, hol az orvoslás tudománya egészen más irányba fejlődött: nem a test beteg szerveit gyógyítják, hanem az életerő halmozódást segítik és fokozzák a gyengült testben, mely egyes szerveit már nem tudja elegendően táplálni.

– Mint egykor Aszklepiosz epidauroszi és más szentélyeiben, hol a gyógyulást keresők egészségét az atomok egyensúlyának s összhangjának helyreállításával adták vissza...

– A görögök módszereiről a horoszkóp-diagnózis és prognózis, a mélyaltatás, valamint a zene alkalmazásán kívül alig tudunk valamit. Heléna is csak ezekre emlékszik.

– Az ki?

– Egy hölgyismerősöm. Híres szépasszony, okos is. Hellasz tudományaiban különös jártassága van. Lehet, hogy egyszer feleségül veszem...

– S a hindu kollégák miféle gyógyeszközöket vesznek igénybe?

– Az ajurvéda, vagyis a szanszkrit orvostudomány elixírje végszükségben a Makaradhvadzsa. – Úgy nyomta meg ezt a szót, mintha a legnagyobb titkot közölné. – Fő alkotó anyaga higany és arany – folytatta –, melyhez többféle növényi anyag járul. Agyagtégelyben, fatűzön tíz napon át azonos erejű hőben főzik. De mondom, ezt a medicinát csak végszükségben alkalmazzák. Ök a megelőzés hívei. „Uralom a légzés felett, uralom az izmok felett, uralom önmagunk felett." Ez a hármas szabályuk, s ezeket már a gyerekeikbe is belenevelik. Tűnt időkben élt ősük – valami istenféle – nyolcmillió-négyszázezer testhelyzetet próbált végig, s ezek közül nyolcvannégyet ajánlott fel az emberek számára. De ezeket csak akkor szabad utánozni, ha néhány hétig, hónapig már kitartó légzésgyakorlatok előzték meg. Bemutatok neked néhányat a légzésekből s a testhelyzetekből. Aztán famulusom, Wagner mester majd leírja, lerajzolja és elküldi neked a légzés- és testgyakorlatokat, melyekkel – ha a csillagok is engedélyezik – testerődet és egészségedet az emberi kor végső határáig tartósíthatod. Nos, íme néhány a gyakorlataim közül!

Doktor Faustus ledobálta felsőruháit, csizmáját. Teste fiatalsága, izomzata húszéves ifjakéval vetekedett, s rugalmassága és gyakorlatai egy végvári huszárnak is becsületére váltak volna.

– Tehát ennek köszönheted, hogy krakkói találkozásunk óta nemhogy öregebbnek, de fiatalabbnak látszol? – kérdezte György barát a ruháit magára öltő vendégét.

– Tükörben nem nézegetem magam, amice, azonban fáradtságot sohasem érzek, s a korlátlan életerő tudatával élem világom.

– Paracelsust is beavattad?

– A vérbarátság kötelezett rá, testvérem. Rajtatok múlik, hogy éltek-e a tanácsaimmal. Paracelsus a nyolcvannégy testhelyzetet nem, de az egy-négy-kettős ütemű légzést már ismerte, s naponta négyszer: napkeltekor, délben, naplementekor és éjfélen hússzor ismétli. Mint láttad, bal orrlyukon kezdjük a légzést, egy ütem nyolc szívverésnyi ideig tart; jobb orrlyukon engedjük ki a levegőt, s ugyanezen szívjuk be, majd a balon engedjük ki. A tüdőt sohasem szabad üresen hagyni, hanem a belégzést azonnal meg kell kezdeni. De addig ne fogj hozzá, míg Wagner az előgyakorlatok módját el nem küldi! Ha nem akarsz a téboly vagy a halál martalékává válni, az előgyakorlatokat pontosan el kell végezned, s csak aztán kezdhetsz az egy-négy-kettőbe, melyet Wagner nem ír le, minthogy ebbe a famulusomat nem avathattam bele.

– Rám férne valamiféle frissítés! – sóhajtott nagyot György barát. – A negyvenötödik nyaramat élem, s neked megvallom: mindinkább fáradékonnyá válok. Testileg-lelkileg egyaránt. – Fanyar mosoly kíséretében még hozzátette: – Mint egykor Krakkóban, kedvességed és szuggesztív egyéniséged most is a hatalmába kerített, s ezért a tanácsaid szerint cselekszem.

– Akkor térjünk látogatásom másik céljára: a dogé üzenetére!

– Hallgatlak, testvérem. Miként délután kérted, türelemmel. Egészen megköny-nyebbültem az előbbi zivatar után.

– Pompás ez az eső szagú levegő. Engem is fölfrissített – válaszolta doktor Faustus, s az ablakhoz lépve mélyet szívott a párolgó gyógyfüvek illatával fűszerezett levegőből, melyet egy lusta szellő a távoli rétekről hordozott az ablakukhoz.

– Délről jött ez a vihar. A dühét odalent tombolta ki. Nekünk már csak a morcossága és a prüszkölése jutott. Ez is elegendő a veteményeseinknek. Talán még egy kaszálásra való is futja a nedvéből. De mielőtt a mondókádba kezdesz, Johannes Georgius, ízleld meg ezt a szamorodni bort! Annak a hírhedett tokaji hegynek az oldalán szüretelték, melyről az ebédnél szóltál. Ezt az évjáratot a királyok sem ihatják, mert nekik nem adjuk el...

– Vetekszik az ajurvéda elixírjével! – kiáltotta Faustus doktor felcsillanó szemmel. – Pompás estével ajándékozol meg, György testvérem.

– Hallgatlak, amice, türelemmel – válaszolta a házigazda nagyon csendesen.

– A dogé arra kért, tudatosítsam benned az elhivatottság érzetét: új és jobb világot teremteni a káosz helyén, mely országodban eluralkodott. Ez nem csupán a néped érdeke, hanem Szent Márk köztársaságáé is. Ha nem fogtok össze, a Habsburg birodalom mindkettőtök országát elnyeli.

– S a török?

– Szulimánnak is ugyanaz a célja az országaitokkal.

– A dogé hatalma alig felmérhető. De mit tehet a főurai által szétmarcangolt Magyarország? S én, a szolgák szolgája?

– Mindenekelőtt engedd, hogy öntsek a borodból, és megihassam eljövendő egészségedre; aztán hallgasd a dogé üzenetét, s az én hozzáfűzött glosszáimat, türelemmel!

Doktor Faustus rávilágított a nagy gazdasági összefüggésekre. Kezdte az új hajóutakkal és az újonnan fölfedezett földrészekkel, melyeknek a világ kereskedelmi tevékenységébe való bekapcsolódása Velence hatalmát máris alapjaiban megingatta. S folytatta a világpolitika várható, nagyon is kiszámítható eseményeinek taglalásával.

Múltak az órák. Gyakorlati tanácsokat hallhatott György barát a pénz- és hatalomszerzéshez, mely lényegileg egyet jelent ugyan, de barátja olyan módozatokkal ismertette meg, amelyekre eleddig nem is gondolt. S mindezekhez a dogé, a Tízek és az egész Consiglio Maggiore hathatós támogatását helyezte kilátásba.

Szavaiból az arany mindenhatósága bontakozott ki. Kegyetlen félelmetesen, lenyűgözően. Tudományos alapossággal és pontossággal bizonyítva. György barát megígérte, hogy türelemmé} hallgat, de ha akart volna, sem tudott volna cáfoló ellenvéleményeket felsorakoztatni. Faustus doktor ragyogóan éles elméjén keresztül egy hasonló intelligencia, Andreas Gritti beszélt hozzá. Sikerrel.

Az elmésen szerkesztett mondatfüzérek végül is teljesen behálózták. Acélszálaik damaszkuszi láncinget szőttek eszére, lelkére, s már maga is úgy érezte: elegendően vértezett minden ellenséggel szemben, és csakugyan képes otszágában az új, a jobb világ megteremtésére.

Doktor Faustus a csonkig égett gyertyák fényében világosan olvasta a György barát ráncolódó homloka mögött rajzó, kavargó gondolatokat.

– Vállalod, testvérem, Georgius Utissenovich?

– Vállalom, testvérem, Johannes Georgius Faustus! De a cél érdekében felhasznált eszközöm nem a sápadt arany, hanem a szürkén fénylő vas lesz,

mert a vas erosebb az aranynál is, mi csupán holt kincs. A vas a munka eszköze, eleven élet. A nép aranya csakis a vas lehet.

– Ám legyen a te elképzelésed szerint, testvérem! A cél szentesíti eszközeinket. S a cél a hatalom, melyet az arany kígyó neked ajándékoz, miként én most ezt a kígyót neked adom.

György barát a hunyó gyertyák fényében nem látta, honnan vette elő vendége a kezében tündöklő ékszert. Feltehetően dúsan redőzött tógája rejtekéből. Bár most is átvillant benne, s később is el-eltűnődött felette, hogy hol is rejtőzött az arany kígyó, amikor a barátja kora este levetkőzött előtte, s ruháit a kandalló előtti medvebőrre hajigálta?

Doktor Faustus felállt. Két tenyerére helyezte az aranykígyót, így nyújtotta át. A velencei ötvösművészet csodálatos remeke villódzott előttük. A kígyó gyémántszemeiből eleven élet sugárzott.

– Az Anulusz Platónisz!* – hüledezett György barát. Érezte, hogy egész testét hideg verejték önti el.

– Igen, ő az, testvérem a vérszövetségben – válaszolta doktor Faustus utolsó két szavát különösen ünnepélyes hangsúllyal nyomva meg. – Mercurius** jött el hozzád, Georgius Utissenovich.

– A saját farkát harapó kétnemű Uroborosz-kígyó? – makogta a házigazda, s a feléje nyúló tenyerek elől önkéntelenül is hátrább lépett. – Hm. Valóban Mercurius. A Bölcsek kövét ősidők óta így ábrázolják...

– A hatalmat, testvérem, az arany mindenhatóságát is ő képviseli. De különös fektéből, ha úgy tetszik, fel is egyenesedik. Nézd!

Ujjai finom érintésétől a kígyó szája eleresztette a farkot, s Faustus doktor tenyerén a rugalmas aranytest kígyózva nyúlt végig, majd a farka végét karikába hajlítva fölegyenesedett. Gyémántszemei kihívóan meredtek György barátra.

– Így már el merem fogadni – mosolyodott el a házigazda. – Hm. Elmés szerkezetet rejt a teste – tette hozzá zavartan köhintve.

* Platón gyűrűje – ókori mágikus jelkép. ** Mercurius- a Bölcsek Köve; egyébként itt: a higany latin neve; tudvalevő, hogy az alkimisták higanyból akartak aranyat csinálni.

– Kezedbe adom tehát őt, és ő a hatalmát. Őrizd kígyótestének olyan helyzetében, amelyikben neked tetszik, hogy rám, a vérbarátságunkra és az arany mindenhatóságára emlékeztessen!

György barát kezébe vette az ötvösművészet remekét.

– Köszönöm a nagylelkűséged, testvérem!

Kedvtelve meredt a kör alakba visszacsukló aranykígyóra. -■ Nagy szegénységemben ez az első vagyontárgyam – jegyezte meg zavart mosollyal.

– Addig élsz, míg hű maradsz ehhez a kígyóhoz – válaszolta nevetve doktor Faustus.

Az ablakokban már a derengő hajnal kukucskált. György barát az aranykígyót munkaasztalára tette, zöldszattyán írómappája mellé. Borzongva nyúlt köntöse után.

– Ránk férne egy kis pihenés! – mondta ólmos tagjait nyújtóztatva. – Jer, elvezetlek a vendégszobába!

– Most nincs időm a pihenésre, amice. Majd tizenöt év múlva. Akkor már lesz időm pihenni. A lovászom fölnyergelt lovakkal vár a kapu előtt. Találkozót adtam Lodovico Gritti barátunknak Budán, valami Gellért püspökről elnevezett hegyen.

György barát hirtelen enyhe szédülést érzett, de megfeszített izmokkal tartotta magát. Szó nemigen jött a nyelvére.

– Hm. Sajnálom... nagyon sajnálom, testvérem...

– Köszönöm a pompás vendéglátásod, apát uram, nagyon kedvelt György testvérem. Salve!

A lecsapódó felvonóhíd előtt csakugyan ott táncolt a két fekete paripa.

„Táltosoknak is beillenének" – gondolta György barát, s a híd korlátjába kapaszkodott, hogy fokozódó szédülését elrejthesse.

Doktor Faustus a lovára pattant. A kísérője is. De ennek a paripája rögtön két lábra ágaskodott. A kelő nap bíbora most élesen megvilágította a lovász ábrázatát.

György barát döbbenten meredt rá addig a pillanatig, amíg láthatta. Rómában találkozott egy szakasztottan hasonló arccal – de azt nem a természet, hanem egy képíró alkotta... a Sátánt örökítve vásznára.

Faustus már útra fordította a lovát, de még visszakiáltott:

– Salve, testvérem, salve! Ne felejtsd: addig élsz, míg hű maradsz az aranykígyóhoz! Salve, Fráter Georgius, salve! – kiáltotta még egyszer, s gúnykacaját a hajnal csendje még sokáig visszhangzotta.

„El kell engednem a felvonóhíd korlátját. Nagyon szédülök, de talán tántorgás nélkül eljutok a cellámig. Még azt hihetné a kapuőr, hogy a vendégemmel lerészegedtem. Johannes Georgius amúgy is túl hangosan búcsúzott. Lehet, hogy a kolostorban más is ébren van. Vigyáznom kell! A hídpalló is nyirkos, csúszik rajta a facipő... Valami nyavalya környékez. Ilyen szédülést még nem éreztem...

Hol az a korlát? Miért is engedtem el? Nincs mibe kapaszkodnom . .. Jézus, Mária! A vizesárokba zuhanok. . . Halálra zúzódom a sziklákon... "

Szörnyű ütéseket érez a fején és a testén. Nyakából, hátából patakokban ömlik a vér. A haláltvárók tekintetével mered támadóira, a dühtói habzó szakállas katonákra, kik tőrrel szurkálják, karddal vagdalják, ahol érik.

– Mi rosszat tettem? – kiáltja feléjük, miközben egy asztalhoz tántorog, melyen aranyból ötvözött kígyó villódzik.

Fölkapja, s maradék erejét összeszedve a támadói közé vágja.

– Mi rosszat tettem? – hörgi ismét öntudata foszlányaiba kapaszkodva. De vörös karikák gyűrűznek, örvény lenek előtte, körülötte, folyvást gyorsulva és homályosodva a vaksötétségig.

Vad rivallgást hall. Kétségbeesett hangú kiáltásokat. S zuhan a mélység felé.

Az árokparti sziklákon zúzódott teste már élettelenül csapódik a záportól felduzzadt vízbe.

MIT AZ ISTENEK RÁADÁSUL JUTTATTAK...

Besötétített helyiségben fekszik. A tárgyak körvonalai is alig látszanak. Avatott kéz tapintja az érverését. Aztán széthúzzák ingét a mellén, s valaki a szíve tájára szorítja a fülét.

– Csonttörést nem szenvedett, de annál több zúzódás érte – hallja a vikárius hangját –, mint látta a doktor úr, felvonó-hídunk elég magasan íveli át a kolostort övező árkot, melynek oldalait a beomlás ellen sziklák erősítik. A hídról először ezekre zuhant. Éles széleiken görgött lefelé a teste, míg egy kijjebb álló szirtről a vízbe zuhant. Szerencsénkre előző este óriási zápor volt, s az árok vize felduzzadt. így nem ütődhetett az árok fenekéhez, mely ugyancsak szikladarabokkal van borítva. A kapuőr látta a zuhanását, s miközben föllármázta a rorátéra készülő testvéreinket, ledobta magáról a kámzsáját, utána ugrott, és a főapát úr teste alá úszott. Addigra már valamennyien ott voltunk, s mindkettejüket kimentettük.

– Mikor történt ez? – hangzik a kérdés nagyon ismerős hangon.

– Augusztus 30-án, hajnalban. Mint később megtudtuk, előző napon halt hősök halálával a mohácsi síkon Lajos királyunk és nemzetünk színevirága.

– Tehát éppen három hónapja beteg az apát uratok. Az eszméletét egyszer sem nyerte vissza?

– Nem ismer fel bennünket. Az első hónap volt a legszörnyűbb. Akkor sem enni, sem inni nem tudott. Éjjel-nappal dobálta magát, s artikulátlan hangon kiáltozott. Néha értettük a szavát, ha csendesedett: „Mi rosszat tettem?" – kiáltotta nagyon sokszor. Később pedig ezt ismételgette: „A vas erősebb, értékesebb az aranynál." Mondott, illetve kiabált még sok mindent, de azt nem értettük. Alulról tápláltuk, beöntésekkel.

– Úgy tűnik, minden szerve ép. A fejsérülése is szépen gyógyult. Nem lehetett túl mély...

– Meg tudod gyógyítani, magiszter uram?

– Megkísérlem, Antal fráter. Bízhatsz bennem: mindent megteszek, ami szerény képességeimből telik. Most menjünk a vegykonyhátokba! Aranyra, higanyra és sok tűzifára van szükségem! S hozasd oda a nyeregtáskámat! Abban vannak a gyógyfüveim.

„Paracelsus doktor!" – villan benne valahol a tudata legmélyén. Jó lenne utána szólni, de a nyelve már régen nem hajlik értelmes szóra; s a beszélgetésre való figyelés annyira kimerítette, hogy jobban esik visszasüppedni az álom nélküli alvásba.

Egy napfényes decemberi reggelen végre elhagyhatta a celláját. Helvéciái barátjával a könyvtárban ülnek.

– Fogadd hálás köszönetem, testvérem! Élőhalottból emberré gyógyítottál...

– Nem én gyógyítottalak meg, testvérem, hanem a hindu elixír, a makaradhvadzsa, melynek készítésére Johannes Georgius tanított – feleli Paracelsus doktor derűs ábrázattal.

– Ebben a helyiségben beszélt nekem róla. Az ajurvéda végszükségben alkalmazandó medicinájáról, meg a fiatalságot tartósító légzésgyakorlatokról. Famulusának a levele bizonyosan a postám közt van. Ígérte Faustus, hogy a bevezető gyakorlatokat és azt a bizonyos nyolcvannégy testhelyzetet Wagnerral leíratja s elküldeti.

– Egyelőre a felgyülemlett postád elintézésével még ne fáradozz! A lényegesnek látszó küldeményeket a vikáriusod amúgy is elintézi. Én is az ő hívására kerültem ide.

– Igazad van, amice. A halálból való feltámadás után már semmi sem sürgős... Ami ezután, a hátralevő napjaimban következik el, az már csak ráadás. Mióta áldásos közreműködésed eredményeként föleszméltem, más szemmel látom a világot. Mintha egy magas hegycsúcsról szemlélődnék. Ahonnan minden paránynak tűnik, és a végső összefüggések is tisztán megállapíthatók... Mindez újszerű, s kétségkívül lenyűgözően érdekes. De ebben az én feltámadt öntudatomban jeges magányosságot érzek. A min-

denen kívülállóság egyedüllétét. Mondd, testvérem, ezt az állapotot az elszenvedett fejsérülésem, vagy az elixíred hozta létre bennem?

– Megfigyelésem szerint ez a halálból visszatérők érzése, mely az idők múltával a mindennapi élethez illeszkedve elmúlik. Neked nincs családod, György testvérem, nem kell senkiről gondoskodnod, s remetetársaidnak századokra irányt mutattál. Itt az ideje, hogy magaddal törődj!

– Nekem az egész magyar nép a családom, amice. Nagy ínségében a segedelmet mindnyája tőlem várja.

– Mint hallhattad tegnap a vikáriusodtól, e hó 16-a óta a népednek két királya is van.* Erre a spártai királyok óta nemigen tudok példát... A két király közül az egyik országotok leggazdagabb földesura, a másik Európa leghatalmasabb családjának a sarja, V. Károly császár öccse. Tehát egyikük sem ágról szakadt szegény ember. Népedről busásan gondoskodhatnak. Te csak pihenj tovább, testvérem! Élvezd az elkövetkezendő napjaidat, mit az istenek ráadásul juttattak!

– Fiatalságot nem adtak hozzá. Negyvenöt éves vagyok, amice.

– Oda se neki! Néhány nap múlva, ha felerősödtél, elkezdjük a légzésgyakorlatokat, s később a nyolcvannégy testhelyzet gimnasztikáját is. Fiatalabb, erősebb, egészségesebb leszel tőlük, mint tíz év előtt... j

– Ennyi időt tudsz rám fecsérelni?

– Az időmet nem csupán veled töltöm. Jól fölszerelt vegykonyhátokban a helvéciai kísérleteimet, kutatásaimat is folytatom; s a környék betegeit is gyógyítgatom. A többinek a szenvedéseit enyhítem. Ne felejtsd, én elsősorban a szegények orvoslására esküdtem! Odahaza is ugyanezen munkálkodnék...

– A Nagy Arcanumot kutatod-e még?

– A magam módján, a magam boldogulására már megleltem, György testvérem – válaszolta jóságos mosolyával Paracelsus doktor.

Jókora láda telt meg Sajóládon a perjel betegsége idején érkezett jelentésekkel és levelekkel. A vikárius testvér valamennyit beiktatta a monostor naplójába.

Mire György barát végigolvasta a ládányi iratcsomót, az apró-cseprő hírekből egy iszonyatos eseménysort ábrázoló pannó bontakozott ki előtte. Olyasféle, mint a toszkánai képíró látomása az utolsó ítéletről, melynek vázlatait Fiametta Martinuzzi mutatta meg neki Rómában. Agostino Chigi úrral, a Szentlélek bankárjával abban reménykedtek, hogy a Firenzében munkálkodó művész ezt a rémlátomását majd a Sixtusi kápolna falára varázsolja.

De a György barát képzeletében felrémlő képsor messer Buo-narroti vázlatainál is borzalmasabbnak tűnt. Nem a vesztett mohácsi ütközet és Lajos király halála volt a legszörnyűbb; hiszen Várnánál is vesztett csatát a magyar, királyt is, I. Ulászlót, ki éppúgy halált megvető bátorsággal áldozta életét a népeiért.

Ami Mohács után következett, az volt az infernó: a török országpusztítása, amit senki sem akadályozott meg. Pedig a végveszélyben a nemesek és polgárok tízezreit s a jobbágyok százezreit lehetett volna fegyverbe hívni. Az ország nádora, a király helyettese életben maradt. Idejében elmenekült a vesztett csatából, tehát volt, aki az országnak parancsoljon.

* Szapolyai Jánost 1526-ban magyar királlyá koronázták, Habsburg Ferdinánd pedig ez időben a családi szerződések alapján tekintette magát királynak. Valójában csak 1527. november 3-án koronázták magyar királlyá. – Ferdinánd a nagyváradi békekötés (1538) előtt nem ismerte el Szapolyai királyságát.

De Báthory István nádor, akit nem alaptalanul vádoltak az ország pénzének elsikkasztásával és pénzhamisítással, ez az elcsapott, majd újra nádorispánná választott magyar főúr Babócsa vára felé menekülve elrabolta a pécsi káptalan, vészből menekített minden kincsét, s aztán huzamosabb ideig életjelt sem adott magáról. Holott Szapolyai János erdélyi vajda seregével még mindig Szeged körül, a Tisza partján várta, hogy az ország védelmére hívják.

Habsburg Mária, az özvegyült királyné nem tudott a magyarok nyelvén, de a haditudományokhoz értett annyit, hogy felmérje: a budai királyi várkastély csak jelentős katonai erővel védhető. Ilyes erő bőven akadt volna a közelben is. Hiszen nem sokkal később csak a szomszédos pilismaróti szekértáborban huszonötezer nemest, katonát, polgárt, jobbágyot és papot mészároltak le a törökök. De ős Buda vára védelmére senki se jött. V. Károly császár húga Szulimántól nem várhatott kegyelmes bánásmódot, ezért aztán Mária királyné Pozsonyba menekült.

Szeretni udvari káplán úr őszintén megírta: „Budán a szegények, sánták, vakok és hülyék maradtak."

A behemót török sereg a Dunánál jóval szélesebb folyamként indult a magyar királyok székvárosa felé. Székesfehérvár környékén érte utol a horvátjaival Frangepán Kristóf. Maroknyi seregével hátbatámadta Ibrahim nagyvezír fedezetlen utóvédjei, s egy hadosztálynyi török lekaszabolásával

adta tudtára Szulimánnak, hogy bölcsebb lett volna a felajánlkozott Horvátországot vazallusául fogadni.

Az irdatlan török folyam szeptember 11-én érte el Budát, de a Buda-Szentlőrinc környéki barlangokban rejtőző pálos hírmondó ezután is naponta röpítette hírvivő galambjait Sajóládra. Beszámolt György barátnak a várból kicsapó török szörnyű pusztításairól, s arról is, miként rakják török gályákra Hunyadi Mátyás mozdítható kincseit. A palotát épségben hagyták, de a várost felgyújtották, s Szeptember 26-án, amikor eltakarodtak, Pest városát is porig égették. Senki sem tudja, hány embert öldöstek le, hány nőt becstelenítettek meg... Még azt sem, hány foglyot hurcoltak el rabszolgának... Több ezret, vagy több tízezret? Hiszen az ország legsűrűbben lakott része esett áldozatul a török dúlásnak. A mocsarakból, ingoványokból, erdőrengetegekből visszamerészkedő pálosok jelentései egybehangzóan teljes pusztulásról tudósítanak. Sajóladra csak egyetlen vigasztaló hír érkezett. Október 9-én, a határszélről jelentették: „Ma az utolsó pogány török is elhagyta hazánkat."

– A seb szörnyű, de nem halálos – állapította meg György barát nagyot sóhajtva. – A tatárjárás nagyobb pusztulást hagyott maga után. S az ország kiheverte... A legutóbbi pestis-járvány jóval több embert ölt meg, mint a török, de utána a gyermekáldás fiúban, lányban megsokszorozódott... Ha a nép békességben élhet, s ha nem nyomorítják az urai se, néhány év alatt erősebb lesz Magyarország, mint valaha.

Szulimán megbosszulta a Budán sanyargatott követeit, s a Habsburgokkal barátkozó magyarok legyilkolásával eleget tett a francia király óhajának is. Szent Márk köztársasága sem bujtogatja tovább Ibrahim nagyvezírt a magyarok ellen, ha veszteg maradnak, s minden környező ország uralkodójával békességben élnek.

György barát tekintete az asztalán heverő aranykígyón pihent, s gondolataiban Faustus doktor okításai és tanácsai elevenedtek fel. Ezek mind az elkerülhetetlennek tartott vészkorszak utáni időkre vonatkoztak.

– De az én tanácsomra egyelőre nem sokan kíváncsiak – sóhajtott még egy nagyot György barát. – Legkevésbé Szapolyai János és Habsburg Ferdinánd. Pedig Faustus doktor szerint eljön az idő, amikor Európa valamennyi uralkodója számon tartja majd a véleményem... Akkor is mosolyogtam, amikor mondta. Mi mást tehetnék most is? Maradok Sajólad perjeleként a szolgák mosolygó szolgája, s Paracelsus barátom tanácsát követve élvezem az elkövetkezendő napjaim bukolikus örömeit, amit az istenek ráadásul juttattak.

A gorálokkal kezdődött. Chyzne, Zakopane s még néhány gorál község elöljárói keresték fel. Czestochowából valamennyit jól ismerte. A küldöttséget galambősz szép szál ember vezette, Chyzne bírája. Egy vaspántos ládát szorongatva a hóna alatt ő is szónokolt:

– Pálosok fejedelme! Nagy bajunkban, végső keseredésünkben fordulunk hozzád... – kezdte, de el is akadt a szava.

– Nocsak! Sorjázd el a panaszaitokat! Osztott bánat fele bánat – biztatta György barát a nyílt tekintetű hegyi embert.

– Hát ott kell kezdenem, hogy eddigelé egy királyunk sem volt, most meg három is támadt. Mert Zsigmond őfelsége nem sokat törődött velünk; legfeljebb a hágóinkra rendelt időnként vesztegzárat, de azzal meg mi nem sokat törődtünk. A feketehalál sem. De amióta a magyaroknak két királya is van: az a horvát Jankó Zapolja, kit Szlavónia is királyává választott,* meg a csehek királya, Ferdinánd, kit spanyol vagy német létére a horvátok választottak királyuknak,** szóval mióta a királyok meg az országok ennyire összegabalyodtak, mind a három király adót követel rajtunk. Azt pedig mi soha senkinek sem fizettünk.

– Akkor hát ezután is hasonlóan tesztek? – szólt közbe mosolyogva György barát.

– Hát ezt szeretnénk mi is! Zsigmond őfelsége adószedőit haza is küldtük békességgel, Krakkóba. De a Ferdinánd őfelsége németjei olyannyira gorombáskodni kezdtek velünk, mitől a farkasaink*** nagyon éhesek lettek...

– Hírmondót sem hagytak?

– Egyet igen, hogy az adószedéstől a többi németnek kedvét szegje. Így meglennénk valahogy. De a harmadik király emberei is adóért jöttek hozzánk. Jankó király horvátokat küldött. Mi megmondtuk nekik, hogy Horvátországnak Ferdinánd őfelsége a királya, s annak az adószedőivel már elrendeztük a dolgunkat. A magyar és a cseh királyéval is, . mert az is Ferdinánd őfelsége, minthogy a feleségével, Anna főherczegnővel hozományul kapta az istenben boldogult Lajos király cseh-magyar trónját is. Úgy gondoltuk, Jankó király inkább Szlavóniában szedesse az adót, ha már horvát létére a becses személye a horvátoknak sem kell. Erre aztán nagy zavarodottságukban a horvát adóhajcsárok is békességben eltávoztak.

– Miért van hát mégis okotok a végső elkeseredésre? – nevette el magát György barát.

– Mert nagy ijedelmünkben az adót azért begyűjtöttük. Itt van ebben a ládában az egész summa pénz, csak azt nem tudjuk, melyik királynak juttassuk. Úgy gondoltuk, főapát úr, hogy te, aki fejedelem létedre mezítlábas

facipőben jársz, megőrzöd a pénzünket addig, míglen eldől, hogy az adót melyik királynak fizessük.

– Ezt megtehetem, felebarátaim, de alig hiszem, hogy egyhamar véglegesen eldől, melyik király fogja uralni az Északi-Kárpátok és a Tátra bérceit.

– Annál jobb nekünk meg a vidékünkön átutazóknak, főapát úr! Így az úthasználat díját nem kell tovább emelnünk. Az adót ezután is csupán az eddig gyűjtött összeg arányában vetjük ki, s elhozzuk neked.

– Jobb lenne, ha visszaadnátok a pénzét mindenkinek...

– Te ismered a népünket, apát urunk. Módfelett kedveljük mi a szabadságot. A nagy ijedelemben most mindenki beszolgáltatta az adót. Ha visszaadjuk, még egyszer aligha tudnánk behajtani. Az még a bibliai háromkirályoknak se sikerülne. Így meg az évek során a mi népünk is megszokja, hogy a békességes életért fizetnünk kell.

Egy székelyföldi ifjú örmény kereskedő, bizonyos László nevű, kinek apja Fráter György végvári huszártársa volt, segítségét kérte: Ausztriába és Velencébe hízott szarvasmarhát akart szállítani. A jó szándékán kívül csupán hozzáértése volt, pénze alig.

György barát kölcsönözte neki a gorálok pénzét, s pártfogoltját a dogé figyelmébe ajánlotta. László kereskedő sikeres üzletein felbuzdulva Bécsbe is írt Jagelló Annának. A királyné holt öccse hű emberének, királyi nagybátyja, Zsigmond barátjának pártfogoltjai nemcsak a férje, hanem császári sógora minisztereinek is a figyelmébe ajánlotta.

* 1527. január 6-án. ** 1527. január i-én.

Ettől kezdve már Itáliától északra, német földön is a kiváltságlevelekkel védett László kereskedőtől vásárolták a hizlalt marhát. Örömmel, mert az áru jó minőségű. És soha nem álmodott mennyiségben, mert a franciákkal viaskodó Károly császár hadai rengeteg élelmet fogyasztottak. Gabonát is, amiből a németek földjén elegendő békeidőben sem terem. De a magyar és lengyel pálosok birtokain fölösen is.

Szapolyai János király március 17-re összehívott országgyűlése ugyan az élőállat, a bőr és a halfajták kivitelét legfelsőbb engedélyhez kötötte, de ennek híján a magyar rónákon nevelkedett gulyák még vígan poroszkálnak mind Bécs, Boroszló és Nürnberg, mind Itália vásárai felé.

László kereskedő hűen követve a főapát úr utasításait, üzletfelei minden igényét kielégíti. S ez háború idején nem kis dolog. György barátnak már hatvanezer aranyforintját forgalmazza, feles haszonra, ez évenként mindegyiküknek harminc-harmincötezer forintot fiadzik.

De az aranyfolyam máshonnan is duzzad. Lodovico Gritti a Dunán hajózó rác kereskedők útján tokaji és Balaton-vidéki borokat rendel. Sokat. „A pasák és a bégek a budai kirándulásunk alkalmával ezeket a pogány italokat Mohamed próféta szigorú tilalma ellenére is igen megkedvelték – magyarázza levelében egyre fokozódó igényeit –, számukra nem az ár, hanem a hamisítatlan minőség a lényeges. A paulinus pecséttel hitelesített hordókból minden mennyiséget átvesznek."

– Ez ismét olyasfajta üzlet, melynél a termelő, a közvetítő és a vevő egyaránt jól járjom vallja György barát.

A pálosok eddigelé inkább csak misebort szállítottak. A pogánnyal való kereskedés Mohács után nehezen volna összeegyeztethető szerzetük elveivel. De az a bizonyos László nevű kereskedő semmiféle szerzethez sem tartozik, és szomjas örmények Törökországban jóval nagyobb számban élnek, mint Erdélyben. László, atyafiságos indulatától serkentve, Lodovico Gritti valamennyi rendelését rendben leszállítja.

És a Sajóládra áramló aranyfolyam tovább duzzad. A török pusztítás elől menekült földesurak, özvegyült nemesasszonyok országszerte kisebb-nagyobb kölcsönökért esedeznek. Magyarországról a Fugger bankház már régen kivonult. Werbőczi uram nádorsága idején az olasz kereskedők is kitűnő szimattal menekültek el Budáról. János királynak pedig csupán kincsei vannak, a pénze neki is fogytán. Sokaknak jut eszébe a pálosok fejedelme, a sajóládi perjel, a dúsgazdag czestochowai pálos remeték hajdani főapát ura.

György barát üres kézzel senkit sem enged tovább, akár Lengyelország felé, akár Bécsbe vagy Prágába zavarja is vendégét a nyomor vagy a félelem. Még csak írást vagy zálogot sem kér a kölcsönökről. Hiszen nem bankár ő, csupán felebaráti segítő. Hogy az erőszakkal rátukmált zálogot mégis elfogadja? Ismeri az emberi hiúságot: a gőgös nemes nagyasszonyok vagy életben maradt férjeik nem akarják magukat koldusnak tekinteni. A zálogban hagyott drága kösöntyűk, násfák, diadémok, nyakravalók, boglárok, karkötők és gyűrűk ellenében kapott pénz kölcsön, és nem alamizsna. S György barát jól tudja: az utak zsiványokkal telítődtek. Hivatásos haramiák és vagyonukat vesztett úri betyárok egyaránt útonállókként élősködnek. Nem ijesztésképpen, csupán atyai figyelmeztetésként mesélnek erről a pálos remeték, mialatt a messzi földről érkezett vendég az apát úrra várakozik. Van köztük nem egy, ki családi kincseiért pénz helyett Krakkóba vagy Bécsbe szóló fizetési rendelvényt kér.

A sajóládi perjel tisztában van vele, hogy amit két ember tud, az már ritkán marad titok. Kincseit, aranyait a Fugger-család lengyelországi bank-

házába küldi. De számlát nyittat Andreas Gritti üzletházában is; a saját nevére. Mert nem jó mindent egy szögre akasztani...
Álmatlan éjszakáin döbbenten számolgatja a kezeibe zúduló vagyont, mely a kétnemű Uroborosz-kígyóként önmagát termékenyítve, mint Anulusz Platónisz – értéket fiadzó értékké vált.

„Az ügyes kalmár a politikus cipőjében jár, s a sikerre áhító, politikus is kénytelen néha kufárkodni" – tanította doktor Faustus.

Ez jutott az eszébe, amikor Zsigmond király levelét kézhez vette.

„.. . János sógor a Ferdinánddal való viszálykodásában a tanácsomat kéri. Én meg a tiédet, pálosok fejedelme" – írta a lengyelek királya.

Tudta, hogy Ferdinánd főkancellárja, Lenard Harrach, 1527 februárjában Trencsénbe érkezett, s a Szapolyai várban a két király kibékítése érdekében Werbőczi Istvánnal egyezkedett. Azt is tudta, hogy Harrach főkancellár Werbőczit az orránál fogva vezette, amikor Szapolyai Jánosnak az özvegy Mária királyné kezét s az ország békés birtoklását ajánlotta, csupán azt kérve: „Ha János király fiú örökös nélkül hal el, koronája Ferdinándra szálljon!" Azért sietett Fráter György Krakkóba, hogy ezt Zsigmond is megtudja.

– Ferdinánd időt akar nyerni, felség, amíg elegendő pénzhez és katonához nem jut.. . míg el nem dől, hogy Itáliában, illetve Európában ki fog parancsolni: V. Károly császár vagy I. Ferenc király?

– Te mit tanácsolsz, Fráter Georgius? Tudod, hogy mekkora fáradsággal nyertük meg Károly császár bizalmát.

– Én a hivatásomnál fogva a béke követe vagyok, felség. De én lemondtam a czestochowai apát tisztéről. Magyarországon élek, s így felséged képviseletében nem utazhatom Ferdinándhoz.

– Elküldöm Prágába a kancelláromat, Sziedloviczkit, csak oktasd ki, hogy miféle javaslatot tegyen ottl

– Inkább leírom az egyezség tervezetét, felség, s maradjon ez kettőnk titka! A pálos rend nem avatkozik királyok dolgába – teszi hozzá nevetve. \

– Különösen, ha magad sem tudod, ki fog győzni Itáliában – válaszolja Zsigmond, s karonfogva vezeti György barátot a királynéhoz.

Gyönyörű kislány szalad eléjük. A kényeztetett elsőszülöttek minden csintalanságával évődik, játszadozik a jóságos arcú fehér ruhás szerzetes bácsival, aki a kámzsája redőiből aranyos ruhájú gorál bábukat varázsol neki elő.

– Te a goráljaidat hozod el Izabellának, ahelyett, hogy az adójukat hoznád – szólal meg Zsigmond.

– Jártak nálam, s panaszolták, hogy egyszerre három király is követeli rajtuk az adót – feleli mosolyogva, könnyedén, de érzi, hogy a szívverése gyorsul.

– Erről nem tudtam! – kiáltja Zsigmond lángra gyúlt arccal.

– Ferdinánd is magáénak hiszi a gorálok földjét? – mered rá, miközben savószínű szemei szikrát hánynak. – János sógor is?

– Hadd higgyék! Ezen most kár lenne veszekedni, felség. A gorálok adóját kegyelmes engedélyeddel beszedhetem én is. Az én kezeimhez becsülettel fizetnek majd, bizonyosan – teszi hozzá nevetve.

– És elküldöd nekünk, úgyis híján vagyunk a tűpénznek... – szólal meg Bona királyné, félreérthetetlen szemrehányással a hangjában.

– Szíves-örömest, ha felséges urunknak is úgy tetszik, s ha Izabella hercegnőnek is jut belőle egy-két ruhácskára való.

György barát jobban örült a király beleegyezésének, mint Bona királyné. Tudta ő azt jól, hogy a gorálok adója csakis a lengyelek királyát illetheti. Küldte is rendben, míg nagy sokára a gorálok maguk is hajlandók lettek az adójukat Krakkóba vinni...

Sziedlovíczki kancellár március 26-án Prágában megegyezett Ferdinánddal: „Június első napjáig minden ellenségeskedés szünetel. Szapolyai János sem Mária királyné, sem összes híveinek jószágait bántani nem fogja. Június elsején pedig Olmützben a lengyel király őfelsége mint döntőbíró és »közvetítő« követeinek elnöklete alatt a két fél követei a végleges béke ügyében megkezdik a tanácskozásokat, melyek két hét alatt mindenesetre befej ezendők."

János király az egyezséget április 14-én írta alá. Ekkor már útban volt Róma felé az Apokalipszis legszörnyűbb lovasa: a háború. A német-spanyol császári hadsereg a pápa világi hatalmának szétzúzására indult, de a tét a Habsburg-család világhatalma volt.

Az Itáliából érkező zavaros hírek az egész keresztény világot izgalomban tartják. Az ellentmondó értesülések csupán egyetlen szörnyűségben egyeznek: május 6-a óta német csapatok ostromolják Rómát! A szent város védelmét VII. Kelemen pápa vezeti. Jeles tüzérei nagy pusztítást végeznek az ostromlók közt, akik már minden élelmet fölfaltak. A polgárság éhezik.

A pálos futárok a német katonák hátborzongató kegyetlenkedéseiről számolnak be. A sajóládi kolostor refektóriumában György barát naponta összegezi a beérkező jelentéseket. Valamennyien kimondatlan, kimondhatatlan kérdések polip-karjaiban vergődnek. Aggódó arcok, tanácstalan tekintetek merednek rá.

– Szembe kell néznünk az igazsággal, testvéreim – szólal meg egyik este, amikor Róma elestét s a pápa foglyul ejtését kell közölnie –, a Respublica Christiana nincs többé, s a szentszék világi hatalma mindörökre megszűnt. Rendünk védelméről mindezek után magunknak kell gondoskodni... A pálos rend magyar. Szerves része a magyar államnak, a magyar királyságnak. ..

– De melyik királyságnak, apát urunk? – szól közbe Antal vikárius mélységes aggodalommal a hangjában. – Szapolyai Jánosének vagy Habsburg Ferdinándénak? – teszi hozzá a remeték egyetértő bólogatása közepette.

György barátot nem éri váratlanul ez a kérdés. Maga is hónapok óta töpreng felette. De hangosan most mondja ki rá a választ:

– Amelyik a nép javát szolgálja, testvéreim. Kétértelmű válasz ez, de mást nem adhat. Látva a csalódott tekinteteket, még hozzáteszi:

– Ti most azt kérdeznétek: mit várhatunk a nép üdvére a magyar királyok egyikétől vagy másikától? Megvallom, sok jót egyiktől sem. De akit én fogok közülük támogatni az uralkodásban, azt ti is elismerhetitek királyotoknak.

– Így lesz helyénvaló, így lesz rendjén, Fráter György – mormolják helyeslően bólingatva a remeték.

Fiametta levelét a római pálos kolostor futára hozta. Bezárkózott a cellájába, s mint mindig, ha a szöveg nagyon érdekelte, nemsokára félhangosan olvasta:

„... mikor ezt a levelem kézhez kapod, én már nem leszek a nyomorított élők között. A seb, amelyet a Landsknecht-golyó ütött a vállamba, üszkösödik. Bűzös genny folyik belőle, hiába égették ki kétszer is. Úgy mondják, a németek mérgezett golyókkal lődöztek. Ezt bizonyossággal nem tudhatom. De amit tudok, azt tollba mondom a komornámnak, s majd a végén kézjegyemmel és pecsétemmel is hitelesítem, hogy hírül adassék neked, a pálosok fejedelmének, utolsó istenhozzádommal együtt.

Károly császár seregeinek a közeledtéről idejében értesültünk. De a szent városból senki sem menekült. Hiszen a császár katonái nem pogány vandálok, hanem istenfélő keresztények. A polgárokat a pápa őszentsége és a bíborosok is ezzel nyugtatták. Ők ugyan a várba jártak fel aludni, de ezen senki sem csodálkozott, mindenki tudott a sarcról, melyet a császár a pápától követel.

A halál karneválja május 6-án éjfélkor kezdődött. S a furor teutonicus saturnaliája* Róma utcáin és terein, templomaiban és kápolnáiban, palotái-

ban és viskóiban még most is tart. Immáron egy hónapja. Mintha a földkerekség valamennyi németje a városban rabolna, fosztogatna, tivornyázna.
* Furor teutonicus: teuton – vagyis német – gyűlölködés, harci düh, vérengzés; saturnalia: tobzódás, ünneplés.

A spanyolok először a borospincéinkre, majd lányainkra és asszonyainkra vetették magukat. Aki ellenkezett, kardélre hányták. A németek rablással és fosztogatással kezdték. Még a pápasírokat is fölnyitották, s a holtak ékszereit is kihordták. Aztán bíborosok, püspökök ruháiba öltözve fáklyafény mellett táncolták végig a várost. De a szerelemben kielégült spanyolok is zsákmányra éheztek, s nekiestek a németeknek. Jó ideig egymást irtották, végül is a vezéreik felosztották a várost egymás közt. Az én házam most német-szállta terület. A Landsknecht-golyót az osztozkodásuk után kaptam a vállamba, amikor a spanyolokat kergették ki tőlem. Egy franciabetegségtől rothadó spanyol grandot akart az ágyamból elzavarni a Landsknecht, de a célzást elvétette. így Isten kegyelméből hamarabb meghalhatok. Addig hallgatnom kell a gyermekek jajongását, mert most már ők vannak soron... a fiúk... német módra...

Az a Róma, melyet ismertél, nincs többé; s nekem sincs már erőm a beszédhez. Isten óvjon a németektől!"

Reszkető kézzel hajtotta össze a levelet. Nem égette el, mint a magánleveleit szokta, hanem előkereste Tacitus kötetét, s a könyv lapjai közé zárta. Az utókor részére bizonyságtételként Tacitus, a historikus mellé, aki baljós szóval elsőként figyelmeztette a rómaiakat Germániára.

Cseppet sem csodálkozott az olmützi tanácskozás eredménytelenségén, ahol Ferdinánd megbízottai nemcsak János király lemondását, hanem horribilis összegű kártérítést is követeltek. Többet, mint Károly császár a pápától, pedig az is kitesz vagy négyszázezer aranyat.

A pálos remeték jelentéseiből már azt is tudta, hogy a császár győzelmes itáliai hadjáratából nyolcezer Landsknechtet és háromezer lovaskatonát küldött Magyarország birtokba vételére. Ezért a pálos monostorok birtokain legelő gulyákat áthajtatta a Tiszántúlra, így az örmény László még eladhatja az éhesen érkező német sereg parancsnokának, Kasimir von Brandenburg őrgrófnak.

Csupán azon lepődött meg, hogy a másik brandenburgi őrgróf, György úr, aki az ország legnagyobb földbirtokosa, még az olmützi tárgyalások idején valamennyi vágómarháját eladta Lászlónak, aki az egykori Hunyadi-birtokok gulyáit részint Erdélyben, részint Horvátországban gyűjtötte össze.

Ferdinánd a bátyjától még márciusban ötvenezer aranyat kapott, s a nyár folyamán si- került még háromszázezer forintot szereznie. így György barátnak és László kereskedőnek minden reménye meglehetett, hogy a marhacsordáik arannyá válnak.

Nem is csalatkoztak: Ferdinánd gyors sikerre vágyott.

A pálos szerzetesek mindenről értesülnek, ami Európában történik. Miért is ne tudnák, mit suttog Ausztria főhercege, a csehek királya, Ferdinánd a hitvesének, aki fiút szült neki.

„A Rómát dúló seregeknek meg sem kottyanhat ez az ország, melynek haderejét a török szultán egy esztendeje tönkre verte. Georg von Brandenburg váraiban az őrség német. Perényi Péter, a koronaőr már hűségnyilatkozatot tett, s Anna királyné udvarhölgyének a férje, Török Bálint is.

Szapolyai vajda augusztus 12-én Pestre hajózott, s onnan esdekel segítséget a lengyel királytól, de Zsigmondot már kioktatta Ferdinánd: eszébe ne jusson volt sógorának segíteni. Zsigmond pedig Károly császár pártfogását élvezi. Óvatosságból már azt is eltiltotta az alattvalóinak, hogy a vajda zsoldjába szegődjenek...

Pompásan verekednek ezek az Itáliát járt német zsoldosok. Csak egyenek, amennyi beléjük féri Annál kevesebb marad a vajda szedett-vedett seregének. Hiszen ez a László nevű transsylvaniai marhakereskedő az egész ország gulyáit áthajtja a németeknek, ha jól megfizetik. Persze arannyal... mert a grófi cím, melyet Harrach főkancellárral ígértettek neki, érthetetlen módon nem lelkesítette. El sem jött érte Bécsbe. így a hadsereg élelmezését továbbra is fizetni kell ennek a Lászlónak. De majd csak kézre kerül az a trónbitorló Szapolyai vajda is."

JÁNOS KIRÁLY ÁRNYÉKA

1527 augusztus 20-án a Szent István király napján megszokott nyári verőfény ragyog Magyarország felett. A sajóládi kolostorba elsőnek jókor reggel az apát úr konstantinápolyi megbízottja érkezik: egy rác szerzetes, ki a pátriárkánál tett látogatást, és Lodovico Grittinél. Lemossa magáról az út porát, s felölti pálos csuháját. így jelentkezik György barátnál.

– Igyál és jelents, testvérem – fogadja az apát úr, fenyővizes kulacsát nyújtva az ifjú remetenek.

– A pátriárka köszöni a Yác hajósokkal küldött bort s az ezer aranyat, melyet a dogé bankháza már átutalt neki. Öeminenciája a tavaly rabszolgaságba hurcolt valamennyi rendtár-sunkat kiváltotta, s hajóval Zenggbe küldte.

– Tudok róla. Testvéreink már a horvát kolostorainkba érkeztek. Végkimerült beteg emberek. Nem valami sokat kellett fizetni értük. A pátriárkának legalább négyszáz aranya megmaradt.

– Reméljük, ezt nem a pálosok kiváltására kell elköltenie!

– Te ne reménykedj semmiben! Igyálj és beszélj! Mit üzent a bégogli?*

– Messer Gritti köszöni a boglárt, melyet a magyar ötvösművészet remekének nevezett, s a muskotálybort, melynél zamatosabbat – állítása szerint – ez ideig nem ivott. Közbenjárásodra apja levele időben érkezett a velencei követhez, s az messer Grittivel szorgosan együttműködve eltérítette azon szándékától a magas portát, hogy Magyarországot végleg elfoglalják. Ibrahim nagyvezír ezen a nyáron „meg akarta enni" Ferdinándot s hozzá János királyt is. Egyébként erre a pátriárka is célzott, bár óvatosan és homályosan... Ezért bátorkodtam az elébb a maradék aranyakra szót vesztegetni.

– Mást nem üzent a bégogli?

– De igen: a toll és kard korlátlan ura, Ibrahim nagyvezír elhatározta, hogy egy csauszt küld követségbe János királyhoz. Már útban is van ez a török. A neve Kászon; s azt a megbízást kapta, hogy vegye rá János királyt: forduljon támogatásért a magas portához. Ezt üzente még messer Gritti.

Másodiknak naplementekor egy postagalamb érkezett. A török dúlta Buda-Szentlőrinc-i kolostorba visszatért pálos atyák küldték.

„Szent István királyunk napján Habsburg Ferdinánd bevonult Buda várába" – olvasta György barát az apró tekercsről.

Az esti ital elfogyasztása után az őrökön kívül már csak az apát úr virrasztott. Az augusztusi csillaghímes égboltot vizsgálta. S közben pislogó mécsese világánál számadásokat végzett a görebjei körül, egy táblán.

Az éjszaka csendjét lódobogás, szekerek nyikorgása harapdálta, – Kisded lovascsapat s néhány társzekér – mormolta. A postagalamb érkezte óta balsejtelmek gyötörték. Tovább számította a horoszkópot. – Lehetséges, hogy ide menekül hozzám? – tűnődött, amikor a kürtszó felharsant. – Bebocsáttatást kérnek? – S maga ment a mellvérthez.

– Kik vagytok, s mi járatban?

– Magyarország királya, I. János őfelsége óhajt nyugovóra térni a klastromotokban – felelte a zászlótartó huszár.

Holdvilágtalan éjszaka volt. György barát intésére egyszerre három fáklya is fellobbant. Rőt fényük átnyalábolta a ciripelő sötétséget.

A zászlótartó lova mellett csakugyan Szapolyai Jánost látta, aki fehér paripáját szokása szerint most is a szőrén ülte.

– Engedjétek le a hidat! – parancsolta az őrségnek, s köny-nyed, gyors lépteivel már indult is a vendég fogadására.

A felvonóhídon csak a király vágtatott be.

Néma kézfogással köszöntötték egymást. Huszonegy esztendő után. Aztán a király leugrott a lováról, s izmos karjaival átölelte György barátot, majd a két orcáján csókkal illette.

György barát egész teste lúdbőrös lett: a nyakába boruló király szemeiből könny patakzott. Úgy sírt, mint huszonegy évvel ezelőtt. Szepesváralján, az apja kápolnájában.

Lassan, óvatosan kibontakozott a király öleléséből, s megindult vele az épület felé. A könyvtárba vezette. A mozgás és a fellobbanó gyertyák fénye I. Jánost is magához térítette.

– A társzekereimet is engedd be! – mormolta gyengeségén erőt véve. – A családi kincseim vannak rajtuk... minden vagyonom.

– Az embereidet, felséges uram, csupán a faluban szállásolhatom el. Sokan vannak?

– Talán százan. A sereg ezután érkezik, holnap. Holnapután? György barát az ügyeletesért csöngetett:

– A basi galambok közül az ötv? (huszár-hívót) ébreszd! Ha aztán megérkeznek a székelyek, az őrparancsnok fölerősíti velük az őrséget, de addig is állítson kettőzött őrszemeket! Aztán keltsd fel a titkáraimat és a szakácsot! Őfelsége kíséretét szállásoljátok be a faluba! A kapu előtt várakozó társzekereket engedjétek a belső udvarba, melynek kérem a kulcsát! De a kocsisok azonnal fogják ki a lovakat, s azokat is a faluban kell elhelyezni! Ha végeztetek, jelentsd, s a kulcsot ne felejtsd magaddal hozni!

A faliszekrényből muránói kristálypoharakat s palackot vett elő.

– Ezt a Hargitán szüretelték, felség. Fenyővíz a javából. János király mohó kortyokban ürítette poharát. Aztán jó ideig üres tekintettel meredt maga elé.

Sajólád perjelje karba tett kezekkel állt előtte. A gyertyák fényében Magyarország királyát öregembernek látja. Negyvenévesen. Megviselt arcának mély barázdái őszbe csavarodó szakállba vesznek. A másik király, Ferdinánd, huszonnégy esztendős, és Jagelló Anna már trónörököst is

ajándékozott neki. S Európa császára egy diadalittas hadsereget. Állig felfegyverzett nyolcezer gyalogost és háromezer lovast, akik már csatlakoztak Ferdinánd négyezer gyalogos és háromezer vértes-lovas katonából álló seregéhez. A Ferdinándhoz állt magyarokkal együtt ez húszezer főnyi sereg. .. János király száz lovassal érkezett, s a többit ide várja. . . Holnapra? Holnaputánra? Vajon a Sajóban hány embere itatja meg a lovát?

A kiürült poharakat teleönti. János király a kristálycsörre-nésre fölesz-mél:

– Ülj le, Utissenovich gróf, magunk közt mellőzzük a formaságokat!

– György barát, felség, a szolgák szolgája. ..

– Nevezhetlek én Fráter Györgynek is, ha neked ez jobban tetszik – mosolyodott el János király kényszeredetten. – Különben is a kedvedbe kell járnom, hiszen kérni jöttem – tette hozzá visszakomorodott arccal.

György barát a király melletti székre ül, szembe a munkaasztalával, hol gömbölyített farkán az aranykígyó ágaskodik. Gyémántszemei a gyertyák sárga fényében villódznak. Így, azonos szemmagasságban úgy tűnik, mintha a kígyó kettejüket mustrálná, mintha társalgásuk részvevője lenne. „Nyilván a takarító novícius babrálta s ugrasztotta föl" – gondolja György barát bosszúsan, mert szigorúan tiltja, hogy íróasztalán bárki is matasson. Szívesebben látná az aranykígyót a már megszokott, saját farkát harapó fektében, de most, amikor a király beszél hozzá, nem kelhet fel ültéből, hogy a vendége mögötti asztalon rakodjon.

– Igen, kérni – folytatta János király –, a tanácsodat, a segítségedet, a szolgálataidat.

Nagyot sóhajt, majd tiltóan emeli fel jobbját. Gyűrűs ujján az a csodafényű gyémántköves gyűrű ragyog, melyet a tizenhatodik születésnapjára az anyjától kapott.

– Nem, ne szólj, amíg végig nem hallgattál! Én Trencsénben elfogadtam az anyámnak, nekem és a családomnak tett esküdet. De a beváltását ez ideig nem igényeltem. Most már belátom, hogy ez a szerénység vagy gőg – mindegy, minek véled – botorság volt tőlem. A pálosok fejedelmével szövetkezve az én sorsom is másként alakult volna.. . mint Zsigmond sógoré, ki a székvárosában békességgel uralkodhat.

Ismét fenékig ürítette a poharát. György barát kénytelenkelletlen a király feje mögött ágaskodó kígyó szeme közé nézett.

– Most én, a nemzet választotta, törvényesen koronázott király sokszorosan elárulva futok a Habsburg bitorló elől, s nem tudhatom, hűnek mutatkozó embereim közül ma vagy holnap ki árul még el... Már egyetlen hívemben sem bízom. Csak benned, aki nem szegődtél hívemül, aki hu-

szonegy esztendeje kerülsz, s az esküdben, mit boldogult anyámnak tettél. Ezért jöttem hozzád, Fráter György. Sorsomat Isten után a te gondodba ajánlom, maradék kincseimet a te kezedbe teszem!

A tárt ablakon lágy szellő osont be. Imbolyogni kezdtek a gyertyalángok. Az aranykígyó rugalmas teste is. A feje cinkos egyetértéssel bólogatott a király mögött.

György barát felállt, s behajtotta az ablakszárnyakat. Vissza-jöttében gyors kézmozdulattal összekapcsolta a kígyót, és a szokott helyére tette. Aztán öntött a királynak is, magának is.

Poharát kezében tartva szólalt meg:

– Felséged bennem nem fog csalatkozni. Minden tudásommal, erőmmel esküm szerint szolgálom felségedet és eljövendő családját holtukig, holtom napjáig! Erre ürítem a poharam!

János király felragyogó arccal nézett föl rá.

– Ülj ide, mellém, Fráter György! Vessünk számot a helyzetünkkel! Beszéljük meg a teendőinket!

– Mielőtt hozzákezdenénk, felség, közölnöm kell feltételemet, melynek teljesítése nélkül is vállalom, amire esküt tettem, de szolgálataim eredményességében magam sem bízhatom.

– Halljam, Fráter György, bár alig hiszem, hogy olyat kérj, amit én neked szíves-örömest ne teljesítenék!

– Felséged uralkodjék! De a birodalom kormányzásával és felséged vagyonával mostantól én sáfárkodom!

– Kormányzó akarsz lenni? – döbbent rá János király zavarodott mosollyal, s alsó ajka lefittyedt az ámulattól.

– Semmi se óhajtok lenni, csupán felséged árnyéka! Nem reflektálok sem egyházi, sem világi méltóságokra, melyekből az életutamon már túl sokat kínáltak... A megboldogult hercegnőnek tett eskümet a királlyá választott és koronázott fia és utódai javára csakis úgy teljesíthetem, ha az uralkodás örömét felségedre hagyva, a kormányzás gondját a vállamra veszem. A kormányzói és egyéb méltóságokat osztogassa felséged annak, akit méltónak ítél rá, de a gondokat hagyja meg nekem! Ez minden, amit kérek, s tudom, ez nem kevés.

– Illik a pálosok fejedelméhez – válaszolta János király meghatódva, s gyűrűs kezét György barát széles vállára tette. – Nem leszek én hozzád se hálátlan, Fráter György – folytatta halkan –, bár tudom én, hogy amit most vállaltál, istenben boldogult anyám s Jadwiga Borbála húgom emlékéért teszed, és nem a lázadó Dózsa György elpusztítójáért, kit remetetársaid a tudtoddal s egyetértéseddel népirtónak neveznek.

Hármat kondult az ajtókoppantó. György barát félrehúzta a reteszt, s ajtót nyitott. Az ügyeletes lihegett előtte.

– A basi galamb ébren van már, de pirkadat előtt aligha repül – hadarta.

– Nem kuvik az, vagy denevér, hogy éjszaka repüljön – szólt rá György barát türelmetlenül. – Folytasd, testvérem!

– Az őrség kettőzött. A társzekerek a belső udvaron vannak, itt a vasajtó kulcsa. Sajóládon őfelsége valamennyi kísérőjének kényelmes szállást biztosítottunk. A lovaik abrakolnak. Titkáraid és a szakács óhajodat várják.

– Küldd be őket, és eredj vissza az ügyeletes cellába!

Két szikár s köztük egy pókhasú, testes remete lépett be.

– Magyarország királya, I. János őfelsége vacsorázni óhajt. A többit a leleményedre bízom – mondta a pókhasúnak, aki testét hazudtoló fürgeséggel osont ki az ajtón. – Te lemész a pincébe – fordult az első titkárhoz –, pincemester testvérünk még a boraink álmát vigyázza. Megmondod, ki a vendégem! A borok kiválasztását ráhagyhatod. Te pedig fölébreszted a kádárokat és a bognárokat! – fordult a másodtitkárhoz. – Gyülekezzenek a belső udvar előtt! Mehettek!

– Mi szükséged van éjnek idején kádárokra, bognárokra? – csodálkozott rá János király.

– A kincseidnek van rájuk szüksége, felség. A szekereidről ők fogják lehordani a borospincébe, s ők is csomagolják majd be.

– Ennél jobb helyen csakugyan nem őrizheted az arany-és ezüstmarháimat – mondta János király hálás tekintettel.

– Ma estétől nagyon bizonytalan kincsőrzővé lett az én kolostorom. Nemsokára a császár seregvezérét, Nikolaus von Salm grófot kell majd vendégül látnom, minthogy felséged a Sajó partján aligha vív csatát. Az országban ennél alkalmasabb tér is adódik.

– Hm. Akkor mitévők legyünk? Hová vigyem a kincseimet? Hiszen már attól tartok, hogy a saját tisztjeim fosztanak ki...

– A kincseidet – engedelmeddel, felség – Krakkóba és Czestochowába küldöm. Az ottani pálos kolostorainkba. Ott biztonságban lesznek, s ha kell, a barátoktól kölcsönt is kapsz rá. Vagy a krakkói Fuggerektől, ha még több pénzre lenne szükséged. Mert mostantól én vagyok a jótállód.

– De ennyi kincset miként juttatsz át a Kárpátokon?

– Boroshordókban, felség. Havonként küldjük innen Hegyalja és a Balaton vidéke borait a pálosok pecsétjével hitelesítve. Mióta a Buda-Szentlőrinc-i kolostorunkat a török elpusztította, csakis innen. A leszüretelt termést minden szőlőskertünkből ide küldik. Az épület alatt tágas pincéink vannak. S a pincemesterem szakértelméről majd mindjárt meggyőződhetsz.

– Tehát bor helyett a kincseimet rejtik majd a hordóid?

– Még ma éjjel, felség. Mert a leponyvázott kincsesszekereid veled utaznak tovább, hogy a hiteled Magyarországon csorbát ne szenvedjen... Van most üres hordó bőven. Augusztus 20-án melyik pincében nincs? Valamennyi ezüst- és aranymarhádat hordókba csomagoltatom. S egy-kettőt minden lengyelországi szállítmányba besorolok. Ezeket a legmegbízhatóbb remetéim fogják kísérni. Aggodalomra nincs okunk: a pálos barátok szekereit a gorálok földjéig parasztnak öltözött székely huszáraim kísérik, onnan pedig az őrzésről Krakkóig, Czestochowáig maguk a gorálok gondoskodnak.

– Zsigmondtól értesültem, hogy a gorálok téged vallanak a fejedelmüknek – jegyezte meg János király a pohara után nyúlva. – őfelsége folyvást újabb címeket eszel ki a számomra – felelte György barát szerényen mosolyogva. – De úgy hallom, tálalják a vacsorát. Amíg egyedül vagyunk, hadd mondjak még valamit a megnyugtatásodra! Ha lenyugodtál, kincseidet magam veszem számba, s a csomagolástis magam ellenőrzöm. A kádárok és bognárok testvéreim ugyan a rendben, de óvatosságból addig egyik sem hagyhatja el a kolostort, amíg az utolsó kinccsel telt hordó Lengyelországba nem érkezett.

A BÁBJÁTÉKOS

– Cibacco már megjött! – újságolja az apát úrnak Antal vikárius.

– Nevezd csak magyarul Czibak Imrének! E néven átkozza az ország népe – feleli György barát az ajkát biggyesztve. – Petrovich és Czibak fojtotta vérbe Dózsáék háborúját... Igaz, Petrovich horvát és Czibak olasz származású, de a magyar nép gyilkolásával váltak hírhedetté.

– Én úgy tudtam eddig, hogy Dózsa Györgyöt és népét Szapolyai János gyilkoltatta le – csodálkozik rá a vikárius.

– Hm. János király őfelsége az idő tájt Erdély vajdája volt. A seregvezérei, Petrovich és Czibak kegyetlenkedtek, őfelsége nyilván nem is tudott a gazságaikról.. .

– A nép másként emlékezik. Úgy mondják, a vajda, Szapolyai János parancsára sütötték, kínozták Dózsát, etették húsával a vezéreit.. .

– Ezt a Szapolyai-család ellenségei híresztelték. Ideje lenne felvilágosítani a népet János király őfelsége ártatlanságáról! – válaszolja türelmetlenül György barát villámló szemekkel.

– Még ma elkezdjük, apát úr, még ma – rebegi ijedten Antal testvér, s iszkol kifelé, amilyen gyorsan csak tud.

Ez a legocsmányabb hazugság, amit valaha is mondtam – gondolja György barát szégyenükén, miközben tekintete az aranykígyón pihen. – Csak a cél szentesíti az eszközöket -
ötlik fel benne doktor Faustus tanítása. – S a cél: a hatalom megtartása, mit ebben a szobában adott kezébe Magyarország királya, I. János. Akit gyűlöl a népe... Sebaj! Antal testvér majd intézkedik, hogy a pálos remeték mihamarabb felvilágosítsák a népet... Ez a Czibak meg Petrovich a pálosokat amúgy sem kedveli. .. A többi papot sem.

Ismét kopog valaki. Gondolataiba merülve lép az ajtóhoz. Újra Antal vikárius áll előtte. Magából kikelve, eszelős tekintettel kér bebocsátást.

– Beszélj! – csörren György barát a minden ízében reszkető helyettesére.

– Karóba húzták! És a kínjaiban gyönyörködnek. . .

– Kit húztak karóba?

– Báthory nádor káplánját. Iratokat leltek nála, leveleket. ..

– Melyekkel a környéken lázított. Őfelsége elleni fölkelésre bujtogatott...

– De János király is végignézte a káplán kivégzését.

– Tudok róla. Nem tehetett mást. Czibak Imre sugallatára ítélte halálra. Ha a bujtogató német ügynök kivégzésén nincs jelen, a többi németbérenc a nép közt azt híreszteli, hogy a nyúlszívű „Katalin király" az ellenségei halálát sem tudja végignézni. Háború van, Antal testvéri Háborúban élünk. . .

– Tehát ismét Czibak Imre eszelte ki, mint 1514-ben...

– Ideje lenne felismerned az okok és okozatok összefüggéseit, s királyunk, János őfelsége csodálatos nagylelkűségét! Hiszen ameddig nem volt a király mellett Czibak Imre, őfelsége minden hűtlenségen ért deákot és papot futni hagyott.

– Csakugyan. Őfelsége végtelenül nagylelkű – mormolja Antal vikárius magába roskadtan.

György barát szívesen hallgatja a táborból érkező híreket. Jobbágyok, szerzetesek, kereskedők hordják fel a kolostor magányába, honnan az apát úr most nem mozdul ki.

„Nehezen szaporodik János király hadi népe. Igaz, megjött Bakics Pál, Bodó Ferenc, Kismarjay Lukács és Erdődy Simon püspök is, de alig háromezer emberre tehető a seregük. Őfelsége most a csapataival lakik. Köztük veretett magának sátrat. A kolostorba csak látogatóba mennek. Lako-

mázni, iddogálni és várni... a többiekre, akik üzenetre, kérelemre, fenyegetésre sem jönnek. Pedig másféle népség gyűlik ide, bőven: árusok, markotányosok, csepűrágók és lantosok, akik szokványos kísérői a hadra kelt seregnek."

„Rác és török kereskedők társaságában érkezett Havasalföldről egy Kászon nevű török is. Azt suttogják a király környezetében, hogy ez a török egyenesen Isztambulból jött. Csausz, akit maga Ibrahim nagyvezír küldött János királyhoz. György barát embere, a lengyel Lasky Jeromos tárgyalgat ezzel a Kászon nevű törökkel, akinek hiányzik egy szemfoga, s beszéd közben a nyelvét folyvást a foghíján igyekszik tartani, hogy ne fröccsenjen ki a nyála. Lasky a lengyel király követeként már bejárta Európát, amikor Budára érkezett. Jó Zsigmond király a legügyesebb diplomatáját küldte el segédeimül a sógorának, János őfelségének."

A nagyvilág eseményeit a messzeségből érkező fehér galambok és a hasonlóan szelíd fehér kámzsás remeték hozta rejtjeles levelek mondják el.

Ezek tartalma nyomán szövődik az a terv, mely lassan ugyan, de mind világosabban alakul ki György barát képzeletében. Már elkapta a régi játékszenvedélye, s röpíti az új izgalmak felé. Mint egykor Czgstochowában, ahol a poroszok hatalmaskodását akarta megtörni. Akkor sikerült, mert minden bábfigura azt a szerepet játszotta – engedelmesen –, amit elképzelt a számára. S ő, a bábjátékos, csupán örült a játék sikerének, melyben teljesen érdektelen volt. Legfeljebb a szíve hiúsága fűtötte, s ezt a mutatványos-hiúságot a sikere legyezgette.

Most nagyobb a tét. Most saját személyében vállalt érdekeltséget a játékban, melynek színpada egész Európa. S a drótra fűzendő marionettfigurák: V. Károly német-római császár és II. Szulimán szultán; I. Ferenc, francia király és VII. Kelemen pápa; Velence hercege és az angolok királya, VIII. Henrik; s nem utolsósorban János és Ferdinánd király. A mellékszereplők: Martin Luther és Európa többi fejedelme. Lehet, hogy ez a Kászon, illetve Mehmed bég vagy Mehmed szerzetes a játék legfőbb szereplőjévé válik. Ö az egyetlen, akinek nem szabhatja meg előre a lépéseit. Lehet még egy lényeges szereplője a komédiának : ez a saját személye. De önmagát olyannyira nem ismeri, hogy előre csakugyan nem képzelheti el, mire alkalmas. Ezért vallotta János királynak, hogy csupán őfelsége árnyéka óhajt maradni. Statiszták is kellenek a jó komédiához: a nyugati uralkodók kancellárjai és Ibrahim nagyvezír.. . meg Lodovico Gritti. . . és néhány magyar rablólovag. Zsigmond királynak nem oszt ki szerepet. Túl veszélyes ez a játék. Görög sorstragédiává is válhat, s Zsigmond a barátja, egyet-

len élő jótevője. . . Jadwiga Borbála nemes lelkű egykori férje. Igen, Zsigmond a játékból mindenképpen kimarad. S a játék elkezdődhet!

Két hétre eltűnik Sajóladról. Úgy tudják a remetéi s lenn a királyi táborban, akit illet, hogy a Nyitra vármegyei Felsőelefántra utazott, ahová a török dúlta pálos kolostorok archívumait mentették. Valójában Chyznéig. Onnan faluról falura vágtat, s csak Zakopanéban időzik valamelyest, míg számba veszi a gyújtó szavaira összesereglő gorál legényeket. Zsoldjukat előre fizeti, aranyban. S a csapatot, mely sereggé dagad, Tokajba irányítja. Aztán lóhalálában vágtat vissza a Sajó parti perjelségbe.

Egy hét múlva már a gorálok is Tokajnál vannak.

– Felség! Salm gróf megszállta Egert, s csapataival útban van ide – jelenti szeptember 21-én a haditanácsnak is tekinthető vendégei előtt János királynak.

Hagyja a királyi seregvezéreket vitatkozni. Tomori Pál pusztulása óta barátra amúgy sem hallgat katona. Pedig Mohácsnál Tomori volt az egyetlen, aki hadvezérnek született, csupán alkalma nem adódott, hogy azzá is nevelődjék.

Végül a király dönt: kisebb utóvéd marad Sajóladon, hogy fogadja a még ide igyekvőket. Bodó és Kismarjay a sereg hátvédjei. Maga a zömmel Tokaj felé vonul, hol a lengyelországi zsoldosok gyülekeznek. Reggel táborbontás!

A kolostor mellvértjéről nézi a tovavonuló sereget. Szedett-vedett nemesi gyülekezet. Bodó Ferenc hajdúi érnek talán valamit, s a Tokaj körül várakozó jól fölfegyverezett zsoldosok: a gorálok. De nem az Itáliát járt, diadalittas császári sereggel szemben. ..

Vajon János király gondjait elbírják az én vállaim? – tűnődik hosszan, míg a por a nyomorúságos sereget végképp elfedi. Közben az utolsó kincseshordó is megérkezett Krakkóba. Ideje. Hiszen a falvakban töméntelen munka vár a kádárokra és bognárokra. Négy hét alatt a klastrom valamennyi hordóját, szekerét, hintaját felújították. . .

Az éjszaka holdvilágtalan lesz, de fekete csuklyát is küldött a vendégének, aki Laskyn keresztül kért engedélyt a látogatásra. Végre találkozik a foghíjas Mehmed béggel, Szulimán császár bizalmasával, akivel János király nem állt szóba, mert a magas portáról még csak hallani sem akar. De ha Salm gróf utoléri, és megismerteti vele a németek vérszomjasságát, akkor őfelsége majd bizonyára elküldi a követét Isztambulba, s erre a küldetésre Lasky Jeromosnál alkalmasabb személyt aligha találhatna.

György barát szeptember 22-ét a perjelségi birtok látogatására használta fel. A háromezer ember nem sok eleséget hagyott maga után. Szerencsére

székely huszárait idejében a magtárak és hombárok őrzésére rendelte, így a király hadserege csak utalvány ellenében vételezhetett elemózsiát és abrakot. S az utalványokra bőséges fedezetei őriznek a lengyel pálos testvérek. Persze néhány lány és menyecske jövő májusban gyarapítani fogja a falvak lélekszámát, azonban ez a természet rendje: háborúban pusztul a nép, de többet is szaporodik..

Salm gróf továbbsiet majd. Az ő serege nem is fogyaszt, nem is gyarapít. Úgy hírlik, kevesebbet is rabolnak. Csupán annyit, hogy a Rómában szerzett ez irányú hírhedettségük se csorbuljon. De erre most szükség is van. A nép szemében így válnak igazán ellenséggé...

Mehmed bég közelebb van a hatvanhoz, mint bárki is hinné róla. György barát az egyetlen, aki Magyarországon tisztában van a fiatalos mozgású, aszkéta arcú török korával.

Azonnal felismeri kamicsáci barátját. Nem a foghíjáról. Hiszen nyolcéves kora óta ennek az embernek az arca égeti a lelkét. Ez az arc nem öregedhet, nem változhat annyit, hogy fel ne ismerje.

Már régen nem haragszik rá. Jakab, s később Anna levele a harag utolsó szikráját is kioltotta benne. Ha jól meggondolja, inkább hálával tartozik neki. Nem is kevéssel. S volt már rá elég ideje, hogy mindezt csakugyan jól meggondolhassa...

Amikor kettesben maradnak, Mehmed bég nevetni kezd.

– Hagyjuk a ceremóniát, Utissenovich gróf, minden pálosok fejedelme! – váltja a szót latinról törökre. – Nekem az én kedves György fiam maradtál, ahogy az én bolondos-szerelmes ifjúságomban ismertelek.

György barátnak arcizma sem rándul. Pedig a vallomás csakugyan váratlanul érte. Esze ágában sem volt felfedni kilétét a török csausz előtt.

– Mióta tudod, hogy én élek, s mivel foglalatoskodom? – kérdi közömbös hangsúllyal, lassan, mert nyelve a török szavakat nehezen találja.

– Erre nem olyan egyszerű válaszolni – feleli Mehmed bég elgondolkozva. – Várj csak! Negyedszázaddal ezelőtt asszonyaink a gyerekeiket még a te neveddel ijesztgették. A hírhedett párviadalodról – melyben a szarácsi vezér fejét szegted – a rác meg a bosnyák szeráj okban guzlica kísérettel ma is énekelnek. De én nyomodat vesztettem, s csak Jakab bátyádtól tudtam meg, hogy élsz és szerzetes lettél. Nagyszerű hős volt a bátyád. Róla is énekelnek Szulimán császár birodalmában. Mert nálunk még az ellenség hőseit is példaként dicsőítik...

– Császárod hatalmának ez az egyik alapja, Mehmed bég. De mondd, mivel kínálhatlak? Étellel? Itallal? Nem ismerem az ízlésed... csak arra emlékszem, hogy a bort egykor kedvelted, mértékkel.

– Akkor még keresztény voltam. Azóta igazhivő lettem, s később az igazhivőknek egy olyan köréhez csatlakoztam, mely a ti legszigorúbb regulájú szerzetesrendetekhez hasonlítható.

– Értem. Ezek szerint mindenfajta evilági örömöktől megtartóztatod magad. Nos, magam sem hajszolom a világ hívságait. De a mások tiszta szívű öröme láttán boldogság tölt el.

– Akkor könnyen szót értünk mi, ketten, György testvérem.

– Hátsó gondolatok nélkül – mosolyodik Mehmed bégre a házigazda.

– Magam is így képzelem.

– Ki tud arról, hogy miféle szálak fonták össze barátsággá az életünket?

– Anna nővéreden kívül senki. Mostani találkozásunkról azonban ő sem tudhat.

– Akkor mi, ketten, békét teremthetünk Magyarországon.

– Szavaidból ítélve te is figyelemmel kísérted az én élet-utamat.

– dőnként a véletlen is segített. De a császárod őfényessége legbizalmasabb tanácsadóját nemcsak Isztambulban tartják számon – válaszolja György barát nevetve.

– Nos, máris kezdhetjük, György testvérem! Te bizonyosan értesültél Lodovico Grittitől, hogy mi járatban vagyok nálatok, így erre ne vesztegessünk szót! Halljam a terved, s megmondom: miként és mit valósíthatunk meg belőle!

Európa két legjobban értesült embere cseréli ki véleményét. Nem sok időbe telik, míg az elképzeléseiket közös tervben egyeztetik.

A hírközlésre titkos jelt választanak. S amikor elbúcsúznak, mindketten a lelkük mélyén érzik, hogy saját magukat könnyebb szívvel csapnák be, mint egyikük a másikat.

Salm gróf Sajólád alatt szétverte János király hátrahagyott embereit, s egy éjszakát György barátnál vendégeskedett. Köszönte hadserege kifogástalan élelmezését; biztosította a perjelt Károly császár és Ferdinánd király hálájáról, mely az erdélyi László kereskedővel szemben már a legmagasabb kitüntetés ígéretével meg is nyilvánult. – A pálos rend valóban hű a törvényes királyhoz – állapította meg a gróf úr a búcsúzásnál. Majd tovább vonult Tarcal felé. Ott tábort ütöttek, de szeptember 26-án Bodó Ferenc és Kismarjay Lukács rájuk rontott, s ha Kismarjay a csatában nem esik el, a hajdúk alighanem szétverik a meglepett német sereget. Salm grófnak azonban sikerült a vezért vesztett sereg zavarodottságát felhasználva ellentámadásba lendülni, mely elől aztán Bodó hátrált meg. Másnap Tokajnál folytatódott a németek támadása. Oly sikerrel, hogy János király egész tüzérsége és poggyásza a németek zsákmánya lett. A csatatéren háromezer halott

maradt. Java része lengyel zsoldos; György barát goráljai. János király nekik köszönhette az életét, a menekülését. Őfelsége Debrecenen át Kolozsvárig vágtatott, s onnan Gyulafehérvárra.

Itt érte utol György barát. Egyetlen ajándékot vitt magával: János király horoszkópját, melyből Szapolyai Istvánná csillagjósai már negyven éve kiolvasták, hogy a hercegnő elsőszülött fiából koronás király lesz, s ha nem is állandó békességben, de uralkodni fog, hosszan.

– Láthatod, felséges uram, hogy uralkodásodban hatalmas külső erő fog támogatni. Ezt a csillagrajzod félreérthetetlenül mutatja – magyarázta a búskomorságba esett János királynak, akit Werbőczin s néhány horvát barátján kívül már senki sem vigasztalt.

– Ez a hatalmas külső erő a jog! – kiáltotta Werbőczi. – Justitia csakis a törvényes királyt támogathatja. S van nagyobb erő a magyar jognál? – dobta a kérdést az urak közé.

– kad. .. több is – hangzottak az egykedvű válaszok. – Ahol a jog nem érvényesül, ott már állam sem létezhet – makacskodott Werbőczi.

– Ne vitatkozz velük, mert éppúgy leszavaznak, mint boldogult elődöm idejében! – szólt rá János király mosolyogva.

A horoszkóp jókor érkezett. Máris elkergette a búskomorságát – gondolta György barát. Hangosan ezt mondta:

– A leghatalmasabb politikai és katonai erő Szulimán császár kezében van. Jól tudja ezt Ferdinánd király is; nemhiába kért menlevelet a portához küldendő követei számára...

Szavai úgy robbantak az urak közt, mint egy petárda tűz-nyelvei és szikrái. Mindenki hátrahőkölt.

Elsőnek János király. Föl is kelt az asztaltól csakhamar, s a lovagtermet búcsú nélkül, lehorgasztott fővel hagyta el.

György barát elébb a király környezetét győzte meg. Mikor aztán a megfogyatkozott hívek sürgették őfelségét Szulimán császár szövetségbe hívására, neki már csupán a lelki vigaszt kellett megadnia. A Szentírásból vett idézetekkel igyekezett János király lelkifurdalásait, vallásos aggodalmait eloszlatni. Nem volt nehéz dolga: mind Szapolyai János lelkivilágát, mind a Bibliát egyformán jól ismerte.

Lasky Jeromost alaposan kioktatta, s ellátta ajánlólevelekkel. Mindenekelőtt a velencei dózséhoz irányította, ki majd gondoskodik, hogy mielőbb Isztambulba jusson, hol a dózse fia, Lodovico Gritti kegyeibe ajánlotta. Kapott Lasky még egy levelet. Ez egyszerre szólt valamennyi pálos szerzeteshez: mindenben segítsék György barát pártfogoltját! Hiszen

Laskynak Velencéig is el kell vergődnie valahogy – s az ország java része már német vagy legalábbis Ferdinánd-párti ellenőrzés alatt senyved.

A meghitelező iratokat Lasky, az igen művelt és gyakorlott diplomata is el tudta készíteni. Így György barát dolgavégezet-ten térhetett vissza Sajóladra: pénzt csinálni a tavaszi hadjárathoz.

Pénz már lett is volna, elegendő, de katona János király körül annál kevesebb mutatkozott. György barát pedig részt vállalt a király sorsában. Árnyék-részt. De az árnyék az árnyékadóval együtt pusztul...

Ismét lengyel földre sietett. Gyönyörű ősz volt Lengyelországban. Napfénydús és hosszan tartó. Érkezésének hírére óriási tömegek sereglettek össze. Tereken, utcákon beszélt az emberekhez – hiszen mondanivalója nem illett templomi szónoklatba. A lengyel-magyar barátságról, a közös múltról s az eljövendő közös sorsról beszélt. A fél évezredet meghaladó jó szomszédságról s a fenyegető közös ellenségről. Figyelmeztette, emlékeztette a lengyeleket, mennyi bajt okoztak nekik is a németek. Szavainak hatása óriási volt.

Zsigmond királynak így jelentették: „Fráter Georgius nemcsak a hallgatóságát, hanem a követ is meg tudja indítani... "

Ferdinánd királynak még ennél is riasztóbb tudósítást küldtek. A krakkói pálosok elhozták az apát úrnak Ferdinánd király lengyelországi követeinek december 27-én írt jelentését. (A futár csak a hű másolatát vihette magával Esztergomba, ahol Ferdinánd király telelt.)

– Ez a jelentés Ferdinánd király udvarában a halálos ítéletem indoklása is lehetne – jegyezte meg nevetve György barát, s elküldte János királynak, hadd lássa őfelsége a nagy magányosságában, miként buzgólkodik helyette az árnyéka.

A pálosok fejedelmét Zsigmond király ez egyszer nem segítette, de nem is gátolta. Magyarország felé mind nagyobb számban indultak a lengyelek – zsoldjukat előre s aranyban kapták.

János hű embere, Statileo püspök fogadta őket a magyar határon, s irányította tovább a király táborába.

Amikor vagy tizenháromezer emberre szaporodott János király serege, György barát visszatért Sajóladra. Tudta, hogy a felföldi német csapatok vezére, Katzianer örömest küldené vasra verve Ferdinándhoz, de azt is tudta, hogy nincs a világnak akkora ármádiája, amely Borsodban a sajóládi perjelt foglyul ejthetné.

A kolostorban várta be a dogé üzenetét, mely Velencéből a pálos monostorok galambpostájával érkezett:

„A szultán a magyar királyságban I. János uralmát mindenki ellen megvédi."

A magyar követjárásról nemsokára megérkezett Lodovico Gritti részletes beszámolója is. Ebből György barát csupán annyit jegyzett meg, hogy Szulimán Horvátország és Szlavónia törökszállta területeit már nem adja vissza, s hogy a bégogli óhajára, Lasky javaslatára I. János király állandó követe a portán 1528. február 3-tói Lodovico Gritti, aki „orator et rerum negotiorum procurator" – azaz:, szószólója és a királyság követe.

Ezalatt János király tizenötezer emberrel és hatvan ágyúval visszafoglalta Tokajt, Sárospatakot és Újhelyt, s a Hernádon átkelve éppen Kassa ellen nyomult, amikor Abaújban március 8-án Szinánál találkozott Johannes Katzianer felföldi seregével, melyben az alparancsnokok: Török Bálint, Pekry Lajos és Perényi Péter egymással versengve igyekeztek bizonygatni a Ferdinánd király iránti hűségüket.

Szapolyai János nem hadvezérnek született. A szinai csatatéren derült ki, hogy a vezérei sem. Maga a király is csaknem ott veszett. Harcolt, míg emberei sorra el nem hulltak mellőle. Akkor kezdett csak visszavonulni, amikor már hátvédre is alig maradt katonája, s a diadalában gárgyult ellenségen múlott, hogy nem ejtette foglyul. – A vajda másodízben nyert egérutat az istenektől – mondogatták Török Bálint és Pekry Lajos, kik az üldözésére indultak.

De a királynak nyoma veszett. Maradék erdélyi kincseivel Sajóíádon rejtőzött. Itt kapta a hírt, hogy serege utolsó maradványait március 25-én Pekry és Török Bálint szétverte. János király Trencsén várából akarta folytatni a harcot. Ott kétezer embere várta.

Szepes vára, Likava, Liptó-Üjvár is János királyé volt még, de a Hunyadiak hadiiskolájában nevelkedett sajóládi perjel közölte vele, hogy ezekben a várakban hosszabb-rövidebb ostrom után legfeljebb örök életet lehet nyerni, országot aligha.

Ezért György barát huszárai I. János királyt lengyel földre menekítették. Elébb Zamoszkba, honnan őfelsége április 13-án néhány levelet írt a német fejedelmeknek, majd Kamineczbe, s innen Tarnow városába, melynek úri kastélyát Jan Tarnowszki a királyi udvar fogadására alkalmas szállásul rendezte be.

A sajóládi talaj most már György barát facipői alatt is égett. De nem érkezett még el az ideje. „Tudni kell várni" – emlékezett vissza doktor Faustus szavaira.

A világ pálos atyáinak figyelmét Tarnowra irányítja. A futárokat és a galambpostát is.

János király sokat levelez. Tegye! Most uralkodásának ez az egyetlen lehető megnyilvánulása. V. Károly ellenségeitől pénzt és sereget kunyerál.

György barát csupán pénzt szerez. Ajándékba és kölcsönként. Sokat, de nem eleget. A saját pénzét is mobilizálja: Velencéből, Krakkóból. Majd a dogé bankházában kezelt pálos letéteket is. Egy birodalom visszafoglalására még ez is kevés. Elzálogosítja a Szapolyai-kincseket: Czestochowába is, Krakkóba is zálogleveleket küld.

János király hadd levelezzen tovább! Azzal is telik az idő. Ibrahim nehezen mozdul a keresztény Európa ellen. A nagyvezír görög, s lélekben keresztény maradt. Szerencsére a dózse nem olyan higgadt, mint ezek a görög-keleti katolikusok. Fráter György bírja Andreas Gritti dózse ígéretét, hogy legkésőbb jövőre Szulimán megindul a németek ellen. S addig?

Addig fel kell rázni Magyarországot! Az aprómunkát, a nép felvilágosítását a pálos testvérek már elvégezték. Következhet a főurak és nemesek megnyerése. Hiszen a nép a pálosok mögött, a nagyon várt János király mögött sorakozna már. Régen sikerült úgy megutáltatni magukat egy országban a németeknek, mint ahogy Katzianer seregének Magyarországon. Igaz, László kereskedő már nem szállít Ferdinánd hadainak egyetlen vágómarhát sem, egyetlen mérő búzát, rozsot, egyetlen bála szénát sem. A németek éheznek és rabolnak. A Ferdinánd-hű urak kastélyait, magtárait, gulyáit dézsmálják. Eleségre csakis ott lelhetnek. Mert a nép a pálos szerzetesek útmutatásával mindenét elássa. Már a hűtlen nemesek is János királyt várják vissza, s Werbőczit, aki szemükben a jogrenddel azonosult. A nép György barátot várja. Ideje érett a visszatérésének!
Először a Szapolyai-birtokokra ment. . . Azután tovább. . . körbe az egész országban.. . Szerzetestársai már valamennyi kolostorban a sajóládi perjel érkezését lesik.

A HATALOM MEGTARTÁSA

Mátyás király uralkodása alatt a szakáll viselése divatját múlta. Ulászló és öccse, Zsigmond sem növesztett szőrzetet az arcára. II. Lajos király viszont szakállal és bajusszal igyekezett az arcát férfiasabbá tenni. – A borotvált és szakállas arcú egyházi vagy világi férfi egyaránt megszokott jelenség napjainkban is – morfondírozik a perjel. – Hm. Én huszárkoromtól fogva borotválkozom. Mindenki ilyen arccal ismer. Ha szakállt és bajuszt ragasztok az arcomra, s fehér kámzsámat a ferencesek barna csuhájával

cserélem fel, sem a határt őrző német hadak, sem a résen álló Ferdinánd-párti ügynökök nem ismerhetnek fel. De Tarnowból még György barát ábrázatával és öltözékében kell indulnom, hogy az itt rejtőző kémek jelentései alapján odaát engem keressenek, s ne az oly kedves franciskánus testvéreket vegzálják...

Valahányszor elfogták, megvizsgálták, átkutatták s nemegyszer pőrére vetkőztették, mindig eszébe jutott a Sajóládon karóba húzott káplán, ki hasonló küldetésben szenvedte el a kínhalált. De a szíve sohasem vert hangosabban. Áruló jelet, levelet nem találhattak nála. S néhány hét alatt – mire végigjárta a János-párti urak portáit – a saját szakálla és bajusza is kinőtt.

Így jutott el Trencsénbe. Katzianer akkorramár árulással megvette Szepes várát; Pekry Lajos Likavát és Liptó-Újvárt, s most a martalóckodó Török Bálinttal egyesülve éppen a tren-cséni vár vívásához fogtak.

Ismerte az alagutat, mely a franciskánus kolostorból a várba vezet, de a kolostorban Bálint úr tanyázott az embereivel. A barátok egy része a várba ment sebkötözőnek, a nyúlszívűek meg a háború hírére Pestig szaladtak. Ezek egyike nevében jelentkezett Török Bálintnál, aki szívesen fogadta, és mindjárt a mulató cimborái közé vitte.

Már néhány napja vigadott velük, s hordta asztalukra a jól ismert pince borait; már az egész Ferdinánd-párti tisztikar hangulatát, terveit kitudta, amikor Szuiimán és János király szövetségének a híre Trencsénbe érkezett. Az arcok változásán, a rémült tekinteteken mérhette fel a hatást, johannes Katzianer, Pekry Lajos s főként a házigazdát játszó Bálint úr mészfehér arca, józanul is botladozó nyelve mutatta meg: milyen erős és mennyit ér a Ferdinándhoz való hűségük.

Aznap éjjel részeget mímelve a borospincében maradt, s az ajtót belülről elreteszelte. A legtávolabbi helyiségbe rohant, melynek hátsó sziklafala egy rejtett kőcsap megfordítása után könnyedén mozdíthatóvá vált. Fáklyákat szorítva a hóna alá, s egyet a kezében lobogtatva indult el a sziklafolyosón, melyben negyedszázada Hedvig asszonnyal sétált, karonfogva, csókolózva.

Most jóval hosszabbnak tűnt az útja. Mire a folyvást emelkedő alagút végére ért, hol a csigalépcső kezdődik, már légszomj gyötörte, pedig az alagút a rejtett nyílásokon át jól szellőzött.

Végre megnyomhatta a kőcsapot, mely ajtót tár a hercegnő régi hálószobájára. – Az ajtó a szoba felől óriási velencei tükörrel van fedve. .. szemben a baldachinos ággyal – emlékezett nehezedő szívvel. Werbőczi

Istvántól hallotta – aki tavaly télen Ferdinánd kancellárjával tárgyalt itt –, hogy a boldogult hercegnő lakosztályai a halála óta zárva vannak.
A szíve a végtelennek tűnő lépcsősortól kalimpál még mindig? Mindegy. Ez előtt a vasajtó előtt nem időzhet tovább, ha reggelre vissza akar térni.
Magasra tartotta a fáklyát, s kinyitotta a vasajtót.

Tudta, hogy az ablak fatáblái nem engednek ki fényt a teremből, de a fáklyával mégis a szemben levő kandallóhoz sietett, s abba állította, jó hátra, a tűztér mögé. így a rőt sugarak csupán a tárgyak körvonalait világították meg. De az emlékek mégis oly vakítóan lobbantak fel a lelkében, hogy lerogyott a kandalló melletti kerevetre. Ott, ahol először szerette a vár tejszínbőrű asszonyát.

Egy percet sem maradhat tovább! A tolakodó emlékek az időérzékétől fosztják meg... Összeszorított fogakkal ugrott fel. A cselédfolyosóra nyíló ajtó – ahol Borbála Jadwiga leste a szerelmüket – csak belülről reteszelhető. Azon kijuthat.

Beszélnie kell a várkapitánnyal! Hogy tartsák magukat a végsőkig. Ez a vár csakugyan bevehetetlen erőssége János királynak. Hombárjai, lőszerkészletei évekre elegendők, s a falakat a legerősebb ágyúzás sem rombolhatja le. És Lengyelországból jön a király, és jön szövetségese, Szulimán császár. A várat lehet, s érdemes védeni.

Kilépett a folyosóra. Sietős léptekkel ösztönösen egykori szobája felé indult. Már a kilincsen volt a keze, amikor szörnyű robbanássorozat reszkettette meg a levegőt. A kivágódott ablakból látta a levegőbe emelkedő lőportornyot s a szörnyű tűzesőt, mely az épületekre hullott. Pillanatok alatt lángba borult az összes épület. Pendelyben jajveszékelő asszonyok, sikoltozó gyerekek tódultak ki a várudvarra egymást taposva. Katonák kapkodták meztelen testükre a ruháikat, s rohantak a várkapitány tornya felé. A tetőről nyújtózó lángnyelvek már az ablak fáját nyaldosták.

Rohant a lejárat felé, s csak a vaspántos tölgyfaajtónál jutott eszébe Werbőczi közlése: „A hercegnő egész lakrészét lezárattak a fiai. Oda a temetés óta senki sem tette be a lábát." Már sistergett, ropogott, pattogott körülötte minden.
– Talán még elérem – suttogta –, talán még visszajutok Hedvig szobájába...
Rohant a lépcsőhöz. Hármasával ugrotta a fokokat. S közben a betóduló füsttől a mellét, torkát vad köhögés marcangolta.

Úgy tépte fel a parányi ajtót, mintha éhes farkasfalka elől keresne védelmet. A teremben nappali világosság fogadta. Az ablaktáblákat beszakította a robbanások légnyomása, s a lángoló vár egyetlen óriási fáklyaként a máglyák rőt fényével aranyozta újra Hedvig asszony kedves bútorait.

A tükörrel fedett ajtó nyitva volt. Küszöbén a fáklyák is ott hevertek. Megnyugodva szedte őket a karjaiba. S ekkor pillantása az ágyra tévedt. Az ágyra, mely fehércsipkésen, duzzadt párnákkal hívta, s kényelmét kínálta. Ahol megtanult szeretni. Ahol utoljára szerették.

– Ehhez csak nekem van jogom – mormolta többször is, miközben levegő után kapkodva a baldachin alá tántorgott, s lassan ráhanyatlott a testéhez simuló lágy párnákra. Hunyt szemekkel feküdt, féltudatban, s úgy vélte, puha asszonykarok fonódnak a derekára. Nászukat a boldogság határtalansága soha nem érzett forróságba röpítette. – Ébredj, szívem! – suttogták a föléje hajló illatos ajkak. – Ébredj! Hajnalodik, s neked már utaznod kell. A fiam érdekében...

Tüzes csóktól sajdult a szája. De odakapó keze egy zsarátnokot sepert a párnára, mely azonnal füstölögni kezdett.

Csaknem vizesre izzadtan ébredt. A forróság már kibírhatatlan volt körülötte, s az ablakdeszkákról a lángok ördögpofái vigyorogtak rá.

Az életösztön dobta ki az ágyból, s az is kergette a végigrepedt tükör elé, melyben alig ismert magára: a barna csuhás, szakállas-bajuszos franciskánus szerzetesre.

Az ablakfán meggyújtott egy fáklyát. Gondosan behúzta a vasajtót, s elfordította a kőcsapot. Mire visszatért a borospincébe, az ajtón javában dörömböltek.

– Nyisd ki, te részeg disznó! Mi is megszomjaztunk ám! – kiabálták Bálint úrék.

– Elaludtam, nagyságos uraim, engédelmükkel – mentegetőzött szerény mosollyal. – Valóban többet élveztem a világ örömeiből éjszaka, mint illett volna.

– Valóban, fráterkám – röhögött rá Bálint úr, miután fenékig itta a kupáját. – Most gyere velünk! Olyan tűzijátékban lesz részed, amilyet álmodni se tudnál.

– Álmodni? – csodálkozott Török Bálintra. – Azt nekünk, szerzeteseknek tilos.

– Hát ez nem álom, fráterkám, ez valóság – mutatott a fáklyaként lobogó várra Pekry Lajos.

– Mi történhetett odafent? – csodálkozott rájuk.

– Felrobbantottuk. Bombával, amit egy áruló útmutatásával juttattunk a vár védőinek ajándékba – kacagott rá Török Bálint.

– Áruló mindig akad Magyarországon – mormolta, majd hangosan hozzátette: – Az őrség a tűz elől a kazamatákba bújhat.

– De ott éhen döglik, fráterkám, ha csak ki nem piszkáljuk őket. Mert lőszerük sem maradt ám!

– Hagyd őket futni, nagyságos uram! Zsoldosok ezek. Nem a meggyőződésükért, a kenyerükért katonáskodnak.

– Jól van, fráterkám! De te írod meg a feltételeimet, s te is viszed nekik föl. Úgy bizony – he, he, he. ..

A védők június 24-én fogadták el a csakugyan kedvező feltételeket, s 30-án békében elvonulhattak. Tized-, huszadmagukkal széledtek szét Lengyelország felé. így kapott János király kétezer fegyverest a Magyarországon kódorgó „árnyékától", György baráttól, aki indulhatott tovább, Lippára, melynek horvát várőrsége még büszkén dacolt Ferdinánddal.

Amikor másodszor tért vissza Tarnowból, Magyarország java részét, parasztot és urat egyaránt sikerült János király oldalára szólítania. Közben a Tarnowba gyülekező fegyvereseket Vajda-Hunyadon nevelkedett öreg huszárok igyekeztek sereggé kovácsolni. Fölös számban voltak már a kis városkában, s szaporodtak folyvást, mint a csicsóka.

A szultán újabb üzenetében török segélyhadakat ígért, melyek csak arra várnak, hogy a Magyarországon dúló éhínség és drágaság szűnjön. „János király lengyel segedelemmel térjen haza az országába!" – zárta üzenetét Szulimán császár.

Harmadszor Athinai Deák Simonnal indult a Kárpátok szorosaiba. Most már pontosan ismerte az ellenség erejét és hadállásait. A kíséretükben levő néhány ezer fegyverest a gorálok titkos ösvényein úgy lopta be az országba, hogy egyetlen Ferdinánd párti járőrrel sem találkoztak. Nyár végén szerencsésen egyesültek a Jánoshű Kun Gotthárd seregével.

Ferdinánd naszádos hada vitéz főkapitányát, Révay Istvánt küldte ellenük az esztergomi érsek, a veszprémi püspök s más urak – így többek közt Thurzó Elek hirtelenjében összeszedett csapataival. Az ötezer főnyi seregből György barát haditudománya s a magyar-lengyel hősiesség Ferdinándnak csupán néhány hírmondót hagyott.

Czibak Imre négyezer emberével ez idő tájt szalasztotta meg Báthory Andrást, akinél gyorsabban csak Török Bálint és a koronaőr Perényi Péter futott a János-barát rácok elől.

György barátot már nem érdekelte a győzelem, mely egy óriási terv parányi részeredménye. Vágtatott vissza Tarnowba. A békét építeni, kereskedelmet éleszteni. Négy nappal a Tisza-ujlak mellett aratott győzelme után Tarnowban kiváltságlevelet fogalmaz, melyben I. János király hálája jeléül a tarnowi polgároknak évi ötszáz forint összegig vámmentességet adományoz a Magyarországgal folyó ki – és beviteli kereskedésükben.

László kereskedő még Szlavóniában van, mely 1527 január 6-a óta I. Jánost vallja királyának, s ezért biztonságos helye a Magyarországról kihajtott gulyáknak. Itt hizlaltatja s innen meneszti Velencébe László a pálos szerzetesekkel összevásároltatott szarvasmarhákat, miközben Ferdinánd hadai tovább nyelik az éhkoppot.

A sajóládi perjelnek László kereskedőn kívül is van jó néhány bizalmas ügynöke. Búzával, borral, gyapjúval és bőrrel azok is sikerrel kalmárkodnak. Lengyelország felé most már ismét szabad az út. Mind az V. Károllyal ellenségeskedő német fejedelmek, mind a dánok és svédek örömest vásárolják a magyar, székely és lengyel paraszt munkájának gyümölcsét. Annyi velük a dolga György barátnak, hogy nem is igen érkezik János király ügyeivel törődni.

– Hadd uralkodjék! Hiszen erre született!... – gondolja, mikor értesül a király újabb nagylelkűségéről, mellyel Lasky Jeromost a szolgálataiért Szepes grófjává teszi, s Szepes, Késmárk, Richnó és Gölnicz várait is neki adományozza. A szóban forgó birtokok azonban még Ferdinánd kezén vannak...

Az arany s a vele járó hatalom György baráté. János király nem bánja, de Ferdinánd annál inkább. Ő már tudja, hogy alig megszerzett országában a nép egy fehér csuhás barát parancsát lesi és követi. S azt is tudja, hogy egy török segélyhad Dél-Magyarországra érkezett.

János király egyre türelmetlenebb: Debrecenben a szép Kardosné várja. Akit még nem hívott asszony esdően, akit még nem öleltek asszonykarok istenigazában, az értelmetlenül mosolyoghat János királyon, de György barát mindent tud és mindent ért, s ezért azonnal csomagoltat, amikor Kardosné és szerelmese levélváltásába pillant. Gazdag birodalom királyához illő kísérettel és poggyásszal érkeznek Ungvárra, honnan János király egy kisded lovascsapattal Kisvárdán és Kallón át Debrecenbe vágtat.

György barát a királyi málhával egyenesen Lippára utazik, hol fejedelmi szállást rendeztet be. Egy udvartartásra valót a hírhedett Szapolyai-kincsekből is hoztak.

Pálos szerzetesek is érkeznek Lippára, a világ minden tájáról, fölös számban. A sajóládi perjel házat vásárol nekik, amit koíostorfélévé alakíttat. A ház padlását is megemelik, s telerakják galambkalittal. György barát ugyanis módfelett kedveli ezt a szárnyas istenteremtményt: röpüíésükben naphosszat elgyönyörködik.

Mialatt János király hadai elfoglalják Jenő és Pankota várát, György barát javaslatára őfelsége tovább lovagol Makó felé, ahol Lasky várja a török segély haddal. A barát bölcsebbnek véli, ha egyelőre nem

kerül a tőrökkel paktálok hírébe. Mehmed bég azonban, segélyhadával együtt, ország-világ előtt a török szövetség első bizonyítéka. Úgy hírlik, hogy az fogadja őket, aki országába hívta: maga a király, s kancellárja, Werbőczi István.

Hogy mi megy végbe a nagyúr és prókátora lelkében, amíg a találkozó helyére, Tápéra érkeznek, azt György barát jól tudja. Azt is, amiről a Tisza partján Mehmed bég János királlyal négy óra hosszat tárgyal. S ezért György barát figyelmét továbbra is a pénzcsinálás művészete foglalkoztatja: az egykori Fugger-bányák s a Ferdinánd-párti Thurzó Elek uram üzelmei; az arany-, ezüst- és rézkereskedelem, mely utóbbit az ágyúöntés a szünet nélkül háborúskodó Európában soha nem álmodott hasznú üzletté tett. Figyelme az erdélyi bércek felé fordul. Ott már huszár korában jelentős ércbányászat folyt.

Szétküldi az ércek rejtelmeit ismerő pálos tudósokat: térképezzék fel magyar- és székelyföld érclelőhelyeit!

Jó hír is érkezik Lippára: Giovanni Statileo erdélyi püspök Londonból ugyan dolgavégezetlen érkezett Párizsba, de ott I. Ferencnél annál szívélyesebb fogadtatásban részesült. János király tudós követe örök időkre barátsági és kölcsönös segélynyújtási szerződést kötött a franciákkal, s Ferenc király a magyar szövetségese számára harmincezer aranyat már útnak is indított.

– Ezt a pénzt nyárig még megforgatjuk – dörzsöli kezeit vidáman György barát, s ügynökeit újabb áruvásárlásokra utasítja.

Közben László kereskedőt is értesíti, hogy a jövő nyárra tartalékoljon annyi eleséget, amennyitől a szultán serege jóllakik, és nem kényszerül magát rablásból fenntartani. Minthogy a francia pénz már útban van, a felvásárlásra Lászlónak is jelentős előleget folyósít.

Mikor János király Lippára érkezik, György barát a nagy ráérésében már kedvenc könyveibe temetkezett.

– Tele a kincstár, a magtár, a hombár s a pince is. Álmunkat a pálos szerzetesek vigyázzák. Élvezzük hát ezt a békés nagy nyugodalmunkat, felség! Ki tudja, meddig tehetjük? – mondja, s tovább olvassa a tűnt idők hírmondóit.

György barát lépten-nyomon tapasztalja, hogy szónoki készsége, rábeszélő ereje jobbágyot s urat győz. Német ellen, török ellen egy Hunyadi János, egy Mátyás király vagy Corvin János oldalán az egész országot fegyverbe szólíthatná. De a népgyilkos Katalin vajda (ahogy Szapolyai Jánost Dózsa György nevezte) zászlaja alá jobbágyot, polgárt akkor sem

hívhatna, ha erre maga „Katalin király" kérné – mert mostanság így nevezik a cérna hangú I. Jánost. S a királynak különben sincs ilyes óhaja.
Egy hadvezér nem élhet hadsereg nélkül. Azonban Magyarországnak egyáltalában nincs hadvezére, s így a jól képzett hadseregnek senki sem érzi hiányát. György barát sem, amióta Sajóladon Mehmed béggel kötött szövetséget, mely szerint békén, a török felsőbbség minden elismerése nélkül bírhatja az országot...Gondoljon felőle Európa, amit akar, ezt az országot élte fogytáig uralni fogja, a népe javára! Így óhajtja Mehmed bég is, akit magyar anya szült.
Ferdinánd első követei négy hónapig vesztegeltek Konstantinápolyban. Végül is magukkal vihették Szulimán császár levelét, melyben bejelentette, hogy hadai élén megy Ferdinándhoz Bécsbe. Fogadja illendően! 1529 tavaszán végső kétségbeesésében Ferdinánd török szakértőjét, a dalmata Jurisic főkapitányt küldte Szulimánhoz.

Mikola Jurisic tízévi fegyverszünetért évi százezer aranyat ajánlott. Ibrahim nagyvezír a szemébe nevetett; pedig barátságot tartott a jó szándékú dalmáttal. – Az uradnak annyi pénze sincs, hogy azt. a néhány szál zsoldosát kifizesse, akikkel Budát akarja védeni ellenünk – mondta, s kegyelmesen hazaszalasztotta.

György barát jót nevetett ezeken a híreken, melyeket adomaként emlegettek János király udvarában, Pécsett, hol augusztus eleje óta a török császárra vártak.

Végre megérkeztek a csauszok, s megállapodhattak a találkozás helyében és idejében.
Szulimán augusztus 18-án a mohácsi réten díszbe öltözött serege közepette várta szövetségesét, a magyarok királyát, ki háromszáz főnyi kísérettel érkezett. György barát gondoskodott róla, hogy ez a kíséret Európa minden fényűzését magára öltse. Most Werbőczi uram sem botladozott a kardjában, mint egykor Wormsban, Károly császár oldalán. Egyedül a pálosok fejedelme jelent meg ékítmények híján, fehér csuhájában, mezítlábas facipőben.

A ceremóniák lezajlása után mégis ő volt a török kíváncsiság központja, s ezt Lodovico Grittinek köszönhette, aki – amint módja volt – György barát nyakába borult, s összevissza csókolgatta. Volt, aki nevette, volt, aki mosolyogta a bégogli olaszos köszöntését, de mindenki tudomásul vehette, hogy őfényessége európai szakértőjét, a nagyvezír barátját a sajóládi perjelhez testvéri viszony fűzi.

György barátot Szulimán, az ember érdekelte. Ez a harmincnégy éves, barna bőrű, egyenes testtartású szikár férfi, aki bornak és szerelemnek köz-

tudottan nagy barátja. Arca halvány, orra erősen hajlott, s vékony bajuszt visel alatta. Energikus állát gyér szakáll borítja. Azt már tudta, hogy a császárt komolyan érdeklik az államügyek, és kiváló katona, mondhatni hadvezér a javából. A János királlyal folytatott beszélgetés alatt állapította meg, hogy a szultán telve van önbizalommal és lángoló dicsvággyal.

Kissé dacosan tekintő szeme – mialatt a tolmácsolásra várt – többször is hosszan időzött János király fehér kámzsás kísérőjén. Ha beszélt, úgy tűnt, hogy nem a királyhoz, hanem a mögötte magasló szerzeteshez szól, annak a szeme közé néz.

György barát érezte ezt leginkább. Ő volt a kíséret egyetlen, törökül értő tagja. Azt tudta bizonyosan, hogy Mehmed bég szót sem ejtett róla, inkább azt gyanította, hogy őfényessége előtt Lodovico Gritti dicsekedett a barátságukkal. S ha Lodovico elmondta, amit a pálos rend vezetőjéről tud, éppen elegendő, hogy ennek a lángész uralkodónak a figyelmét mindörökre ráirányítsa, különösen, ha őfényessége Európa ügyes-bajos dolgaira gondol.

A magyar urak külön sátrakat kaptak. János király és György barát fejedelmekhez illő több helyiséges lakásokat. Szolgákkal, eunuchokkal és gyönyörű rabnőkkel.

György barát a neki juttatott háremhölgyeket már az első este a magyar küldöttség tagjai között szétosztotta. Werbőczi uramnak egy lobogó mellű, villogó szemű, hosszú combú szerecsenlányt küldött, s ráparancsolt, hogy ne hagyja a magyar urat lustálkodni. Aztán elvégezte az estéli légzésgyakorlatait, s a tábor neszezéseit figyelve a dús párnákkal bélelt szőnyegkerevetre dőlt, Mehmed bégtől még alkonyatkor üzenetet kapott: az éjszaka folyamán tiszteletét teszi nála. A felhajtott sátorajtón keresztül az augusztusi éjszaka csillaghímes baldachinját nézte. A Göncölszekér haladását figyelve éjfélre járhatott, amikor a bég megérkezett.

– Allah áldása kísérjen! – lépett be nesztelenül, s behúzta a sátorlapot. – Horvátul beszéljünk! Ezen a nyelven az őreid nem tudnak. A magyar szót bizonyára értik, ahogy én Ibrahimot ismerem – tette hozzá nevetve.

– Isten hozott, testvérem! – köszöntötte vendégét György barát a pisla törökmécs világánál. – Nos, a császár őfényességének milyen véleménye van rólunk?

– Lesújtó. Még most is permetezik utánatok a rózsaolajat. Szulimánnak rendkívül kifinomult szaglóérzéke van, s a látogatásotok alatt emberfeletti módon szenvedett. Téged kivéve valamennyiőtöket elviselhetetlenül büdösnek érzett; kiváltképpen a királyodat. Pedig szegény Ibrahim a fogadás előtt kétszer is cseréltette rajta a ruhákat... Egyszóval őfényességének egy-

szer s mindenkorra elege van a magyarokból. Végleg beigazolva látja, amit eddig is gondolt felőletek: mosdatlan, barbár nyugati horda vagytok, a saját prófétátok emlékét is megcsúfoljátok. Mostanáig panaszolta nekem: miért is engedtünk fürdés nélkül benneteket a sátrába?

– Én megfürödtem – szólt közbe György barát mentegetőzve.

– Ezt őfényessége legkegyelmesebb orra azonnal megállapította, de a királyod és az urai penetráns izzadtságszagát is. Különösen annak az öreg kancellárnak az átható lábszagát panaszolta ...

– Werbőczi uramét? – nevetett rá György barát. – Hát az csakugyan ritkán vált kapcát. János királyt meg alighanem izgalmában lepte el a verejték.

– Hivatkoztam én a nyári nap különös hevére is, de mit sem ért. Őfényessége három éve végigsétálta Mátyás királyotok egykori palotáját. Fürdőtermet lelt ott, nem is egyet. De vizet egyikben sem. Mérnökei aztán megállapították, hogy hiába is keresnének. Nemcsak az aranycsapokat, hanem az ólomcsöveket is régen ellophatták már. A helyük is betemetődött. Lajos király és a felesége, Habsburg Mária aligha feredőzött ezekben a márványtermekben ...

– Ott csakugyan nem fürdőzött Lajos király, mert azokat a termeket már az apja sem látogatta, de annál többet lubickolt léha barátaival a budai hévfürdőben. Az országát is onnan kormányozta, a világ rökönyödésére. A Habsburg főhercegnő meg ingben, spanyol módra mártogatta a testét egy ülőkádban.

– Sajnos ezt nem jelentették a követeink. Pedig talán a szultán haragja is enyhült volna Lajos király irányában. Hiszen őfényessége is a fürdőterméből kormányozza a világot, de nem a férfi barátai, hanem a világ legkívánatosabb asszonyai társaságában.

– A királyom izzadtságszagát remélhetőleg megbocsátja – vetette közbe György barát.

– Azt soha. De ebből a rablányok ma délután már alaposan kifürösztötték a királyodat – nevetett rá Mehmed bég. – Egyébként az a gyűrű, melyet a császárnak ajándékozott, csakugyan szép. A kövéről Gritti is elismerően nyilatkozott, s ennek őfényessége módfelett örült. Aztán megkérte a bégoglit, tudakolja meg tőled, a keresztény szerzetes-fejedelemtől, hogy miért éppen a keresztények viszolyognak a mosakodástól és fürdéstől, hiszen az írás tanúsága szerint a prófétájuk is kedvvel tisztálkodott. ..

– Nehéz lenne erre egyértelmű választ adni, testvér, de ha őfényességének egyéb kifogása nincs ellenünk, akkor könnyen megférünk majd Európában. Nemde?

György barátnak nem hiányzott a szultán társasága, s bizonyos volt benne, hogy János király is szívesen nélkülözi. Ami hiányzott György barátnak, az a szabadság, mely a szultán tábora közepette az aranykalitba zárt madáré. Ki is eszközli számára Lodovico Gritti, hogy János királlyal egyetemben átkelhessenek a Dunán, s a szultán seregével egy vonalban, de a folyammal elválasztva haladjanak Buda felé. Most egyszeriben megszaporodik a számuk. Aki törököt félve távol maradt eddig, mind János király zászlaja alá igyekszik. Most már híve is, barátja is fölös számban van.

A legfölöslegesebb Lodovico Gritti, akit János király második budai trónfoglalása napján, szeptember 14-én főkincstárnokává, kamarásává, helytartójává és egri püspökké kénytelen kinevezni. Három nappal később a bégogli már ezekkel a címekkel írja alá a Buda-Szentlőrincen foglalatoskodó György baráthoz intézett levelét.

De jönnek újabb hírek is. A legelkedvetlenítőbbet Lippáról menekülő pálos szerzetesek hozzák: „Török Bálint a martalócaival lemészárolta János király lengyel testőrségét, s a várkastélyban lelt nagy tömegű kinccsel továbbállt, majd Csanádon kirabolta Szent György vértanú templomát, s ami arany és ezüst edényt csak talált a sekrestyében, azt mind elvitte Szigetvárra."

„Meddig élsz még vissza a türelmünkkel, Bálint?" – üzeni Buda várából János király egykori kegyeltjének, aki Szulimán császár Bécset szorongató hadaiban igyekszik kárt tenni most, amikor az ősz jeges lehelete s a pusztító járvány: a mirigy-halál elől már visszatérőben vannak a törökök.

Kellemetlen a Rómából érkező hír is: V. Károly császár két lefizetett ügynöke, két püspök, VII. Kelemen pápa előtt eskü alatt vallotta, hogy a magyarok királya, I. János törökké lett, körülmetéltette magát, s török módra turbánt visel. A Habsburg császár ezért ragaszkodik az exkommunikációhoz; a pápával kötendő békéjének ez a feltétele.

A kiközösítő pápai bulla 1529 december 21-én lát napvilágot, s átokkal sújt mindenkit, ki a török hadjárat megindításában bármiképp részt vett. Senki sem csodálkozik, hogy ezt a bullát Velencében sohasem hirdették ki. Magyarországon sem. Az esztergomi és a kalocsai érsek sértődötten tiltakozik. György barát mosolyogja őket. Látszólag ő a legártatlanabb; hiszen a kalocsai érsek kezet csókolt a szultánnak, s az esztergomi érsek hatszáz fegyveressel segítette a Bécset vívó törököket. Ráadásul Várday Pál őeminenciája október 5-től n-ig a szultán társaságában várta az ostrom eredményét...

– Valóban, a pálosok fejedelmét a pápa csakugyan méltatlanul sújtotta – mondogatják híveiknek a pálos szerzetesek zavarodott mosollyal. De

György barát nem küld tiltakozást Rómába. A sajóládi perjelségről még az év elején lemondott, hogy ezzel is óvja rendházát a németek bosszújától. Ismét a szolgák szolgája. A legszerényebb, a legszegényebb; látszólag: avítt kámzsájában, kopott sarkú facipőiben. Valójában most lett a pálosok igazi fejedelme: rendje szinte külön egyház a meghasonlott anyaszentegyházban, s György barát egyeduralkodó I. János országaiban.

Doktor Faustus meleg hangú levélben gratulál, további sikereket jósol és kíván. Csupán arra figyelmezteti György testvérét: az aranykígyóhoz maradjon hű!

György barát mosolyog, derűsen, jóságosan. A kígyóra, mely budavári dolgozószobájában levő íróasztalának egyetlen dísze.

ROGGENDORF TÁBORNOK ELSŐ BUDAI OSTROMA

A budai várkastélyban, mialatt az 1530. évi Gyertyaszentelőre egybehívott országgyűlés zajlik, mindenki igyekszik előre süvegelni a mezítlábas barátot, a király tanácsosát, aki az ország tanácsában is János király jobbján ül, s a nagyságos cím illeti.

György barát egykedvűen hallgatja a rendek panaszait, melyek elsősorban az új főkincstárnok, Gritti ellen hangzanak, akit János király nemrég a szép zenggi és clissai váraival ajándékozott meg, s aki most Isztambulban van, tehát minden bajért őt lehet okolni. A kétéves polgárháború nyomán támadt országos szegénységért is... Török Bálint és a többi, Ferdinándhoz pártolt martalócvezér rablásai miatt is. „Mert ha már nyakunkon ül a török, védje is meg a javainkat!" – kiáltják többen is. „Miféle erő ez a háromezer török, kiket Szulimán az őrzésünkre hagyott? Kérjen a király akkora sereget a szultántól, mely mind a német, mind a magyar rablóktól megvéd bennünket!"

György barát legszívesebben kardélre hányatná ezt az országgyűlést, mely minden adót megajánl, minden közterhet megszavaz, de tagjai egyetlen forintot sem juttatnak János királynak, mert a segedelmet, védelmet maguk is a töröktől várják. György barát pedig gyermekkora óta ismeri a törököket. Ismeri a pasákat is, akik a saját szakállukra és zsebük javára hadakoznak még akkor is, ha a szultán parancsára indulnak harcba. Bármelyiket is

hívják segítségül, végül is legalább félszázezer magyart hurcol majd magával a konstantinápolyi rabszolgapiacra, s miután tisztes sápot fizetett Ibrahim nagyvezír pénztárába, a szultánnak azt jelenti majd, hogy a Ferdinánd-pártiakat gyengítette.

– Annyi katonát, zsoldost fogadhattok, amennyit akartok! – kiáltja György barát türelmét vesztve az egybegyűlt rendek felé. – Senki sem tiltja. A törökök császára örülne a legjobban, s én, ha a németeket önerőből vernétek ki. Végre is az ország a tiétek, s azt vallhatjátok magatokénak, mit önerőből védtek.. . Vagy adjatok pénzt, s megvédem én! – teszi hozzá villámló tekintettel.

Hiúságukban vérig sértett tekintetek merednek rá. Most már a János-hű magyar urak is legszívesebben ízekre tépnék.

Esztergomba utazik, Várady Pál érsekhez, a nép igaz barátjához, s onnan Zsigmond királyhoz. Közbenjárásukat kéri a két ellenlábas magyar király kibékítésére: hiszen úgy látszik, a legolcsóbb megoldás mégiscsak a béke volna...

Közben János király a magyar urak követelőzésére a szendrői béghez fordul védelemért, aki huszonötezer emberrel jelenik meg. De Ausztria és a morvák földje helyett a Ferdinánd-párti főurak eddig háborítatlan birtokait dúlj a föl, s hetednapra háromannyi fogollyal tér meg Budára, mint ahány törökkel érkezett.

– A foglyok között egyetlen német sem akad – jelentik György barátnak Feisőelefántról az életben maradt Nyitra vármegyei szerzetesek.

Pedig van ellenség Magyarországon is, bőven. György barát óvatosságból ismét gyalog jár. Mellékutakon, a kolduló barátok alig ismert ösvényein. Éppen Tokaj vidékén, hogy a miseborok szállítását irányítsa, amikor Ferdinánd szepesi kapitányai ezerhatszáz zsoldossal rárontanak a hegyaljai pálos birtokokra. Szerencsére igen szomjasak ezek a német kapitányok; s a zsoldosaik is. Nem is tér meg Szepesbe közülük csak hatszáz, kik azt az ocsmány rágalmat terjesztik, hogy a magyarok mérgezett borral itatták őket. Ezer német teste mindenesetre Tokaj vidékén maradt, trágyának. . .

Zsigmond király és György szász herceg javaslatára a két magyar király követei Poznanban ültek össze, de Ferdinánd megbízásából Mikola Jurisic ugyanakkor Konstantinápolyban immár másodízben alkudozott a békéért, s György barát azt is tudta, hogy Ferdinánd Augsburgból már augusztus 2-án parancsot adott a hadvezérének, Roggendorf tábornoknak Buda visszafoglalására. Mélységes aggodalommal üzente meg ezt a Lippán vadászgató János királynak, ki lóhalálában vágtatott vissza a székvárosába, s amikor

Gritti visszaérkezett Konstantinápolyból, elszalasztottá Poznanba, hátha a ravasz olasznak, a dózse fiának sikerül a békét kierőszakolnia.

– János király jobban szeret vadászni, mint háborúskodni – sóhajtotta György barát, s a király nevében valamennyi hívüket fegyverbe hívta, Budára. Még csak aláírást és pecsétet sem kért. Az iniciálé-festésben kifinomult barátkezek hűen utánozták a király írását: „Ha híveim vagytok, siessetek!" Egy levelet Poznanba is küldött, Werbőczinek és Grittinek. Mialatt a rongált falakat javíttatta, erősen fogadkozott: ha életben marad, olyan erősséget építtet Budából, amibe minden ostromlónak beletörik a foga.

Roggendorf bevette Esztergomot, Visegrádot, s már 1530. október 31-én Buda alatt táborozott. A várkastélyt Mátyás király pompára építtette, s nem védelemre. Négyezer védővel egy támadás visszaverése mindenesetre reménytelennek látszott. De György barát és Gritti a lehetetlent is megkísérelték.

Ferdinánd tízezer aranypénzt tűzött ki János király fejére, s ezért Roggendorf tábornok úr egy ideig arra várt, hogy a vérdíjat valamelyik várbeli magyar úrral megoszthassa. Jelentkező már akadt is...

A király álmát György barát Basra telepített székelyei vigyázták, s ezeknek Czibak Imre, az erdélyi vajda nem parancsolhatott. Bánta is már, hogy János király hívására nem a seregével, hanem csupán néhány hajdújával érkezett. Kielégületlen kapzsiságában az a tízezer arany keserítette, melytől így – segítőtársak hiányában – elesett. Tudta ezt György barát is, János király is – hiszen az ostromlók táborában sok titkos hívük volt. Csak éppen bizonyíték nem volt a kezükben az orgyilkosságra készülő Czibak Imre ellen.

János király nap mint nap kénytelen volt együtt lakomázni a vajdájával, de György barát és Gritti éjjel-nappal a falakon voltak. Ott is aludtak egy-egy sátorban, még a zimankós téli éjszakákon is. Mert akkor már Roggendorf is elunta a hideget, s szünet nélkül támadott. Gritti az aranyait, György barát a lelkesítő szavait dobálva az embereinek, mindvégig a védők első soraiban küzdött. János király is folytathatta a félben maradt vadászatát: nem pocsékolta a lőszert; minden golyója német vagy spanyol koponyát lyukasztott.

A Gritti unszolására behívott Méhemet bég lovasai december 23-án, az utolsó pillanatban tűntek föl Roggendorf sátort bontó tábora mögött. A várban akkor már valamennyi szamarat, lovat és öszvért megették, valamennyi golyót kilőtték.

A meghiúsult ostrom után János király egész nap aludt. György barát leült őfelsége ágya szélére, s maga is elbóbiskolt. De a királynál előbb ébredt.

– Annyira féltesz, hogy magad vigyázod az álmom? – nevetett rá a király.

– Amikor a falakon voltunk, egyikünket sem féltettem, de a béke a félelem ideje – válaszolta a barát mosolyogva. – Ilyenkor az ellenséged könynyen barátoddá, s a híved ellenségeddé válhat. Ezért vagyok itt, felség. No meg kaptam egy kevéske fenyővizet is a Hargita aljáról, s ezzel akarlak köszönteni – húzta elő bő kámzsája alól zöldmázas kulacsát.

Néhány alapos korty a hideg szobát egyszerre befűtötte körülöttük.

– Halljam a tanácsaidat, egyetlen igaz hívem! – szólalt meg jókedvűen János király.

– Elérkezett, felség, a nagylelkűség ideje. Néhány diplomát fogalmaztam a pecséted alá – vonta elő a fráter avítt csuhája redőiből az irományokat.

– Lássuk, Fráter György, mennyire vagyunk nagylelkűek 1 Az árnyékom és én – tette hozzá a király nevetve. – Hm. Buda valamennyi polgára megnemesíttetik. Minden katonai és egyéb szolgálat alól mentesül, csupán városát kell szolgálnia, s a város is megkapja ajándékba Török Bálint szőlőskertjeit. Ez helyes. Megérdemlik. De kit akarsz még jutalmazni?

– Laskyt Erdély címzetes vajdájává nevezed ki, és neki ajándékozod Debrecent. Jeromos szereti a címeket, s a kinevezése emlékezteti Czibak vajdát, hogy az utódjáról már gondoskodtunk.

– Ezt is aláírom. Mit tanácsolsz még?

– Nádasdy kapja meg Fogaras várát! Így talán a pártunkon marad még egy ideig. S a többieket erősítsd meg eddigi méltóságukban! Azt sem érdemlik ugyan, de nagyobb, dúsabb koncra Ferdinánd sem méltatná őket.

– És mi lesz Grittivel? Neki mit adunk? – nézett rá a király hirtelen elkomorodva.

– A bégogli maga fogalmazta, s Laskyval még tegnap átküldte az óhaját. Mindössze ezt kéri! – nyújtotta György barát a sűrűn teleírt pergament János király felé, miközben szemöldöke mélységes gúnyt mutatva a homloka közepéig húzódott.

– Országos kormányzó? – kiáltotta a király, s úgy ugrott föl ültéből, mint akit kígyó mart meg.

– Olvasd tovább, felséges uram! – biztatta György barát csendesen.

– Főkincstárnok, királyi tanácsos és Máramaros főispánja, a vármegye minden sóbányájának jövedelmével s minden várának birtoklásával. S az egri püspökséget is megtartja?

– Részben, mert tizenhat éves Antal fiát Eger választott püspökévé óhajtja kineveztetni...

– Hiszen az a gyerek mohamedán!

– Úgy látszik, ez nem zavarja a barátunkat – felelte György barát szomorú mosollyal.

– Úgy látom, van itt még valami – tartotta a szeme elé ismét a pergament János király. – Hm. Jogosítsam fel, hogy címerében oroszlánfőt viseljen... Ez az ember megőrült! Én, az ország leghatalmasabb földesura húsz esztendő alatt sem tudtam elérni, hogy Hunyadi János méltóságát rámruházzák. Pedig a főurak nagyobb része s az egész köznemesség követelte ...

– Lodovico Grittinek egy év is elegendő volt rá, felség. Mert ha Szulimán jóváhagyja, akkor felséged aligha ellenezheti.

– S a tanácsosaim? A népem? Mit szólnak majd? – hördült fel János király pipacsvörös arccal.

– A tanácsosaiddal a kormányzó úr fog bajlódni, s a népedet ez ideig sem kérdezted – felelte György barát olyan fakó hangon, melytől János királynak is hideg szaladt végig a hátán.

Nagyot sóhajtott. Aztán odalépett a lőporfüstös kámzsájú szerzeteshez, s mélyen a szeme közé nézett.

– Rövid idő alatt hosszú utat tettünk meg, Fráter György. Sajólád óta. .. Most már szeretnék hosszú idő alatt rövid utat tenni... mert elfáradtam! Nagyon, nagyon elfáradtam. Te már régen hozzászoktál az uralkodás gondjaihoz, pálosok fejedelme. Módosítsuk a sajóládi egyezséget! Hagyj engem kedvemre vadászni, s csak akkor hívj a trónomra, ha múlhatatlanul szükség van a királyodra!

– Már eddig is ezt cselekedtem, felség – válaszolta György barát, s János király először érezte, hogy valami szeretetféle villódzik a barát szemében, s valami melegség sugárzik a hangjából. De ez az érzése korántsem volt bizonyos. Így vallotta udvari káplánjának, Szerémi Györgynek, aki gyóntatás helyett csupán beszélgethetett az exkommunikált királlyal.

Nagy könnyebbségére szolgált a derék káplánnak, hogy nem kellett – hiszen nem is lehetett – feloldozást adni a pogányság fertőjében élő Gritti úr és fia, Antal püspöki kinevezésének korántsem bocsánatos bűne miatt. Viszont nem kötvén a gyónásra rendeltetett szigorú titoktartástól, a hallottakat frissiben elpletykálhatta boldognak, boldogtalannak. Fráter Györgyöt Szerémi káplán az utóbbiak közé sorolta.

LODOVICO GRITTI

György barátról senki sem tudja, merre jár. Ha keresik, nem találják, de aki kerüli, bizonyosan belé ütközik. S abban nem telik öröme úrnak, papnak vagy egyéb népnyúzónak.
Legszívesebben Erdélyországban időzik, boldog ifjúkora színterén. De ügynökei, kereskedői az egész országot járják, s megbízottai Európa-szerte a magyar föld temekéit kínálják.

A váltópénzre még mindig sok panaszt hall. Az aranyak is csonkítottak, s közülük nem egy a hamis. – Olyan ország ez, hol nemrégen a nádor testvére is hamis pénzt veretett.
György barát külön felhatalmazást kér János királytól pénzzel egyenértékű papiros-utalványok nyomtatására. Ezt aligha tudják hamisítani. Hiszen egyetlen könyvnyomtató műhely van az országban, Kolozsvárott, s ezt megvásárolta. Százhatvanezer aranyforint értékű utalványt nyomat.

Az olasz származású Czibak Imre „bankó"-nak titulálja György barát utalványait, s a váradi püspök után egész Székelyföldön, Tiszaháton, Temesközben e néven dicséri a nép, s szidja az adószedő. Mert az utalványok aranyakra és forintokra szólnak, s az is olvasható rajtuk, hogy minden vásárlásnál, adófizetésnél elfogadandók, s a harmincadoknál és sóhivatalokban kész arannyal és ezüsttel beváltandók.

György barát kereskedői, kupecei bankóval fizetnek, de a külországokban aranyat kapnak a vágómarháért, gabonáért, borért, pálinkáért, bőrért, fűszerszámokért, posztóért, kucsmáért, csizmáért, s csak a barát tudja, hogy a magyar földnek még milyen egyéb kincseiért.

Lodovico Gritti kormányzó úr és Athinai Deák Simon, az alkincstárnok most már nem panaszkodhat az adók elmaradása miatt. Buzgósággal fizeti azt a nép, s rögvest sóra váltja a maradék bankóját, nehogy a papirost a ládafiában az egerek megegyék.
A tudós pálos szerzetesek térképei nyomán György barát Verespatakon meglelte a rómaiak egykori aranybányáját, melyről Dácia pusztulása óta senki sem tudott. Gondoskodott róla, hogy a nagyvilág ezután se nyerjen róla tudomást. Még a királynak sem említette. Pedig már a munkálatok elején sem volt ritka a tizenkét fontos termésarany.

Vásárolt egy házat Nagyenyeden, a város szélén. Tágas borpincék voltak ebben a házban. Ide hordatta a Verespatakon kitermelt aranyat, hordókban. S a Krakkóban vásárolt pénzverőgépet is. Lengyel aranyakat veretett. A legjobb minőségűt.

Dolgozószobájában az aranykígyó már nincs egyedül. Gyűlik köréje az aranytallér, garmadával. A terméskőfalba vésett titkos rejtekekben körös-körül több már a kincs, mint Károly császár kincstárában.

A bánya léte csak akkor derül ki, amikor János királyt, vigasztalásul, mégis beavatja a titokba. A pénteki gyónáshoz szokott király eldicsekszik vele Szerémi káplán előtt, ki a titkot azonnal továbbpletykálja:

„Isten segítségével találtam nektek aranyhegyet Erdélyben. .. Most is terem az az aranybánya jó aranyat; azonban János király kezdte el ásni, és Isten megengedte neki, hogy magának megtalálja."

Magyarország kormányzója, Lodovico Gritti összehívta Vízaknára az erdélyi rendeket, de mire azok összegyűlnek, a Konstantinápolyból jövő kormányzó Kolozsváron, Nagyváradon és Debrecenen át díszes kíséretével már Budára tart.

A fővárosban nagyszerű pompával fogadják. János király kancellárjai és Dóczy kincstárnok számos nemes úr és óriási néptömeg kíséretében vonulnak a kormányzó kelenföldi táborához, hogy a várba kísérjék. A menetet Gritti titkárai állítják sorba, s így indulnak el: pompásan tarka öltözékű török katonaság megy elöl, mögöttük tevén ülő szerecsenek sokasága, utánuk János király lengyel testőrsége halad, majd Buda és Pest elöljárói, kik után Szerecsen pécsi püspök és Dóczy János között Antonio Gritti egri püspök következik. Végre egész sereg nemes ember után lóháton érkezik Lodovico Gritti kormányzó, szemkáprázató török öltözetben, vagyont érő ékkövekkel díszített aranyékszerekkel terhelten. Kísérete: egy század janicsár és két szakasz magyar lovas.

János király harangzúgás és ágyúdörej közepette lovagol eléje. Frangepán kalocsai érsek a kormányzó úr visszatérte alkalmából hálaadó nagymisét celebrál.

– Teheti, hiszen a pápa őt is kiátkozta – suttogják a megrökönyödött budaiak, akik már nem láthatják, hogy a vár tróntermében János király a szultán kegyencét Magyarország főkapitányává nevezi ki, és e méltóság jeléül a bégoglinak vezéri botot s zászlót nyújt át. Az éhező polgárok a lakomát sem látják, melyen arany – és ezüsttálakon királyi csemegéktől roskadoznak az asztalok.

Mert Lodovico Gritti bőkezűsége most határtalan. Híveinek fejedelmi ajándékokat osztogat: míves fegyvereket s az asszonyoknak ékköves fülönfüggőket, gyűrűket.

György barátnak az esztergomi érsekséget és a bíborosságot ajánlja föl.

– Elfoglalom Esztergomot, amice, s ha benn ülsz az érseki székben, az apám kineveztet Róma kardináljai közé. Ennyit igazán megérdemelsz tőlem is, Velencétől is – teszi hozzá fejedelmien nagylelkű mosolyával.

György barát nem válaszol. Ő is mosolyog: a szerzetes mosolyával.

Már Gritti érkezése előtt kézhez kapta Mehmed bég rejtjeles üzenetét: „Ibrahim – Gritti közvetítésével – Károly császárral tárgyal; a görög rabszolga Bizánc császára s az olasz zabigyerek Magyarország királya leend, ha nem leszünk résen..." György barát máris résen van. Ezért rendeztette Lodovicó-nak a káprázatos fényű bevonulást. Ezért aláztatta meg Magyarország királyát – valamennyi királyi tanácsos és épkézláb nemes legnagyobb megrökönyödésére. Hogy Gritti továbbra is megbízzon benne, s hogy a bégoglit a magyar urak még jobban gyűlöljék, hogy ezt a fehérizzásig hevült gyűlöletüket a kormányzójukkal is éreztessék.. . A többit már rábízhatja a Furiák-ra, a bosszú istennőire. Mert György barát a hatalmát a barátság kedvéért sem áldozza fel.

Azért néhány zacskó aranytallérral még pontosabb tájékoztatásra ösztökéli a toledói, római, bécsi és prágai ügynökeit is... Elvégre a császári, királyi és fejedelmi tanácsokban nem pálos szerzetesek ülnek, akik jutalom nélkül is lelkiismeretesen tájékoztatják, ha van miről.

Most már cseppet sem csodálkozik, hogy Ibrahim nagyvezír a mohácsi és a bécsi hadjáratok után Szulimán seregeit ez évben is dolgavégezetlen vezeti haza. A bécsi hadjárat idején még ámuldozott mind a török sereg iszonyatos harci erején, amikor végigjárta a táboraikat, mind a fiaskóval végződött bécsi ostromon. Most az sem lepi meg, hogy Károly császár Európa legnagyobb hadseregével nem mozdul a török üldözésére, nem vonul be öccse királyságába, hogy itt végleg rendet teremtsen. Ha ez Gritti királysága leend, s Szulimán birodalma egy megújhodott bizánci császárság, úgy ezt a tervet érdemes lenne támogatni. De mit csináljon ebben az új Respublica Christianá-ban egy kiátkozott exkirály és egy kiközösített szerzetes? Térjen át a lutheránus hitre?

Életében először vált tanácstalanná. Az aranykígyóról, melyen tűnődő tekintetét nyugtatta, doktor Faustus jutott az eszébe, meg az, hogy Faustus Károly császár bizalmasa! Bizonyosan utat jelöl, ha testvéri tanácsát kéri. A rejtjelük kulcsát csupán Paracelsus doktor ismeri. A gondjait nyugodtan bízhatja hát levélre is.

Hamarabb jött a válasz, mintsem képzelte. Faustus a levelét saját lovászával küldte. Azzal a Sátán képűvel, aki Sajóládra kísérte. Ez a lovász fél Európán száguldott át, míg Nagyenyedre ért, s mégsem látszott rajta a fáradtság; a szénfekete ménjén sem. Ételtel, szállással mindhiába kínálta.

Csak állt az íróasztala mellett, jobbját az arany ki gyón nyugtatta, s a választ várta.
Doktor Faustus levele rövid volt:
„Testvérem!
Miért áldoznád fel az országod fölötti uralmadat egy idejét múlt eszméért? Maradj hű az arany kígyóhoz!"
Fölkelt az asztaltól, s a pergament a kandalló lángjai közé dobta. Megvárta, míg az éhes szalamandrák izzó hamuvá emésztik. Akkor visszafordult:

– Nyomorult népem érdekében megfogadom a gazdád tanácsát – mondta nagyon halkan, de szavai úgy kondultak, mintha szobájában Bizánc elnémult harangjai kísértenének.
A lovász keskeny ajkai széles vigyorra nyíltak.

– Bene, magister Georgius Utissenovich! Ezt vártuk tőled – tette hozzá németül.
Legalábbis György barátnak így rémlett, mert a német szóból sokat felejtett; most kezdte tanulgatni újra az erdélyi szászoktól.

Gritti kormányzó, országos főkapitány, főkincstáros, főispán és egri püspök úr rémuralma már javában tartott. A trónhoz vezető utat takarította maga előtt: fölakasztatta Athinai Deák Simont, majd Pozaka Pál kincstartót is sikkasztás miatt; lefejeztette az Ártándi testvéreket hűtlenség címén. Nádasdy Tamás Ferdinánd királyhoz menekült előle. De volt még János királynak egy – régebben ingatag – embere, a nagyváradi püspök – Erdély vajdája, aki most már csak azért is hűségesen kitartott mellette, mert Ferdinándnak nem kellett. A nép Dózsa gyilkosát gyűlölte benne, az urak meg e miatt a gaztette miatt kedvelték. Ez a nagyerejű Czibak Imre volt, Cserni Jovan, a rác parasztvezér halálba kergetője. Olasz származása ellenére éppen ő ellenezte legjobban az olasz Gritti kormányzóságát, s összeesküvést szőtt ellene.
A bégogli szülőföldjének hagyományai szerint végzett honfitársával: orozva meggyilkoltatta Grittit. De ezzel be is telt a magyar mérték. A piszkos munkát rábízták Moldvaország vajdájára, aki az ostromlott Medgyesből, Gritti utolsó menedékhelyéből színlelt egyezséggel a kormányzót két fiával együtt kicsalta. A fiúkat Péter vajda magával vitte Moldvába, s ott végzett velük. De Gritti fejét már a medgyesi országúton elválasztatta a törzsétől, hogy a kormányzó urat az epegörcsök ne kínozzák tovább – 1534. szeptember 29-én.

György barát egykedvűen mosolygott szerzetesmosolyával, s a király tovább vadászott...

NAGYVÁRAD PÜSPÖKE, MAGYARORSZÁG FŐKINCSTÁRNOKA

János király országában a kincstár úgy telt, amiként a kincstárosai fogytak. Mire az országnak egyetlen kincstárosa sem maradt, a kincstár megtelt, dugig – Lodovico Gritti kincseivel. A királynak nincs örököse, így értelmetlen a családi kincseit őrizgetni, gyarapítani, miben eddig Fráter György szorgoskodott.

– De az ország főkincstárnoka az ország zászlósura – tűnődött János király. – Egy mezítlábas pálos barátot mégsem emelhetek ilyen méltóságba. Nem vagyok én szultánja a hagyomány nélküli törököknek... Ötszáz év szokásai, törvényei kötik a kezemet. Utissenovich horvát gróf, s a horvátok királya 1527. január elseje óta Ferdinánd. Ezért hát Fráter Györgyöt elébb magyar méltósággal kell megtisztelni, aztán már lehet thesaurarius, vagyis kincstárnok is.

Hiába tiltakozott a kiátkozott György barát. Az egyazon pápai bullával kiközösített I. János király Nagyvárad püspökévé nevezte ki. S aztán-azon nyomban-országa főkincstárnokává.

Ettől a naptól kezdve János király gyakorta dicsekedett: az ő kincstára nem üres, neki van miből védenie, ha kell, az országot, míg Ferdinánd s a bátyja, Károly császár mindig hiányt szenvednek.

Szulimán iszonyú haragra lobbant. Ha rajta múlik, Gritti haláláért selyemzsinórt küld János királynak, ahogy a kegyvesztett beglerbégekkel és pasákkal bánnak el a portán. De az öreg Mehmed bég óva intette az apolitikus ballépéstől. Közben jelentéseket kért, s még Ferdinánddal is levelezésbe bocsátkozott, hogy időt nyerjen. így a szultán Ibrahim nagyvezír tanácsára megelégedett Junisz bég vizsgálóbírói kiküldésével. De ez már a gyilkosság után tíz hónappal történt.

György barát mélységes aggodalommal figyelte a bég tárgyalásait. Kétszeres oka is volt az aggodalomra: Junisz bég renegát román, s a porta hivatalos tolmácsa, a nagyvezír bizalmasa; másrészt Ferdinánd ügynöke, a bécsi kancelláriától eddig is rendszeres évdíjat kapott, s most Ferdinánd hű tanácsosát, Nogarola grófot küldte Erdélybe számtalan aranyakkal Junisz bég kalauzolására.

A bég János király bűnrészességére csalhatatlan bizonyítékokat talált, s ezeket napfényre hozta. Ezek birtokában rontott be Nagyváradra, ahol János király éppen a püspöki palotában vendégeskedett.

– Csak ne tagadd, te ölted meg Grittit! – kiáltotta a hüledező királyra. – Micsoda fejedelem vagy te? Mondj le az országról, ha már egyszer a királyi méltóságot nem tudod betölteni!

György barát tiltóan emelte föl a kezét, s a bég anyanyelvén kiáltott közbe:

– Az én házamban a janitort sem szidalmazhatod, nemhogy az ország királyát, te németbérenc!

A bég mészfehér arccal meredt rá.

– Ezért a fejedet viszem magammal, gyaur kutya – sziszegte, s a handzsárjához kapott.

Későn. Négy janitor fogta le a karját. Vasmarokkal. Vajda-Hunyad-i román fiúk voltak. György barát legbuzgóbb hívei, kiknek most apja, anyja is szabad városi polgárként a püspöki palotában dolgozott. A kelleténél nagyobbat is szorítottak a bégen. Fel is jajdult az tőle, s most már nem volt rest maga is románul szitkozódni.

– Valamennyiőtöket karóba húzatlak, veszett kutyák! – üvöltötte vérvörös arccal, habzó szájjal. – Én itt Szulimán császár őfényessége képviselője vagyok. Akaratom a szultán parancsa...

– Alig hihető a te németbérenc szavad, Junisz bég – szólalt meg György barát, miközben ajka szélén a hírhedett szerzetesmosolya jelent meg.

– Az egész Havasalföld és Moldva, az egész Erdély s az országotok többi része is az én lépéseimet vigyázza, az én szavamra vár. S ha nem engedtek el azonnal, mindnyájan a halál fiai vagytok.

– Mindnyájan azok vagyunk, Junisz bég, kiváltképp te, a németbérenc, ki Törökországban kínosabb halállal végzed a hitvány életed, mint az áruló Gritti, vagy ahogy pártfogód, Ibrahim pasa fogja.

– A nagyvezírt mered rágalmazni? – üvöltött fel Junisz bég vérben forgó szemmel, s ki akarta magát tépni az őrei markából.

– Bölcsebb lenne, ha nem az én hű embereimen, hanem magadon igyekeznél erőt venni, Junisz bég! Akkor átmehetnénk a dolgozószobámba, s nem rontanád itt a levegőt őfelsége szobájában – mondta Fráter György törökül, majd ismét románra fordította a szót: – Motozzátok meg, vegyétek el a fegyvereit, s aztán elengedhetitek! – szólt a fiatal óriásokra.

– Tiltakozom! Ez injuria, törvényszegés – hörögte a bég.

– Ha felségednek is úgy tetszik, most magára hagyjuk – mondta György barát mélyen meghajolva a remegő ajkú, holtsápadt János király előtt, s kisietett a szobából.
Junisz bég a sarkában volt.
– Ezt még megkeserülöd – sziszegte a háta mögött.
A barát az íróasztalához lépett. Egy prófétazöld szattyánbőr mappát emelt föl.
– Tedd magad kényelembe! – mutatott a bársonypárnákkal borított kerevetre. – Aztán lapozd át ezeket az iratokat! – nyújtotta felé a mappát, melynek közepébe míves munka Lodo-vico Gritti kereszttel ékített háromágú koronát viselő oroszlánfejes címerű körpecsétét véste.
A címert azonnal felismerte a bég, s mohón nyúlt a mappáért.
– Az irományokban felesleges kárt tenned, Junisz bég. Ezek csupán másolatai a bégogli málháiban talált eredetieknek. Mi, szerzetesek, valamelyest a másoláshoz is értünk, mint láthatod. A firenzei faragású faliszekrényhez lépett, s muránói kristálypoharakat emelt ki. A csiszolt palackból fenyővizet öntött beléjük.
– Válassz a poharak közül, s várd meg, míg a nekem hagyottat kiiszom! De ha attól tartasz, hogy a poharak egyik széle a mérgezett, ihatok előtted a tiédből is. Ez fenyővíz. A te néped főzte: románok, akik igen kedvelnek engem, s becsülettel szolgálnak.
– Nem iszom, nem vagyok szomjas – felelte a bég, ki már a második irományt olvasta.
– Féltem a szívedet, Junisz bég – jegyezte meg György barát még mindig kezében tartva a poharakat –, az utolsó levelek nagyot szorítanak majd rajta. Már az elébb is fölizgattad magad, s gyűszűvirágteám nincs kéznél, te pedig a reggeli adagodat sem érkeztél elfogyasztani.
A bég már azoknál a leveleknél tartott, melyekből kiderült, hogy Fráter György minden kis részletét ismeri Ibrahim és Gritti félbesikerült összeesküvésének, s így már azt sem bánta volna, ha gyorsan ölő mérget ihat. Nehezen kapkodta a levegőt, s önkéntelenül nyúlt a feléje tartott pohár után. Fenékig itta. Aztán nagyon mélyet sóhajtott, s jobbját a szívére szorítva fordított a következő levélre. Amikor az utolsóval is végzett, felállt.
– Egyetlen szót sem hiszek ezekből a rágalmakból. Tökéletes utánzatai soha meg nem írt leveleknek. Gritti, Ibrahim s Ferdinánd tanácsosainak a kézírása valamennyi, a pecsétek is hűek, de ezeknek nincs eredetije. Ezekkel sem nálam, sem a portán nem éred el a célod: a királyod és a magad bőrének a megmentését.

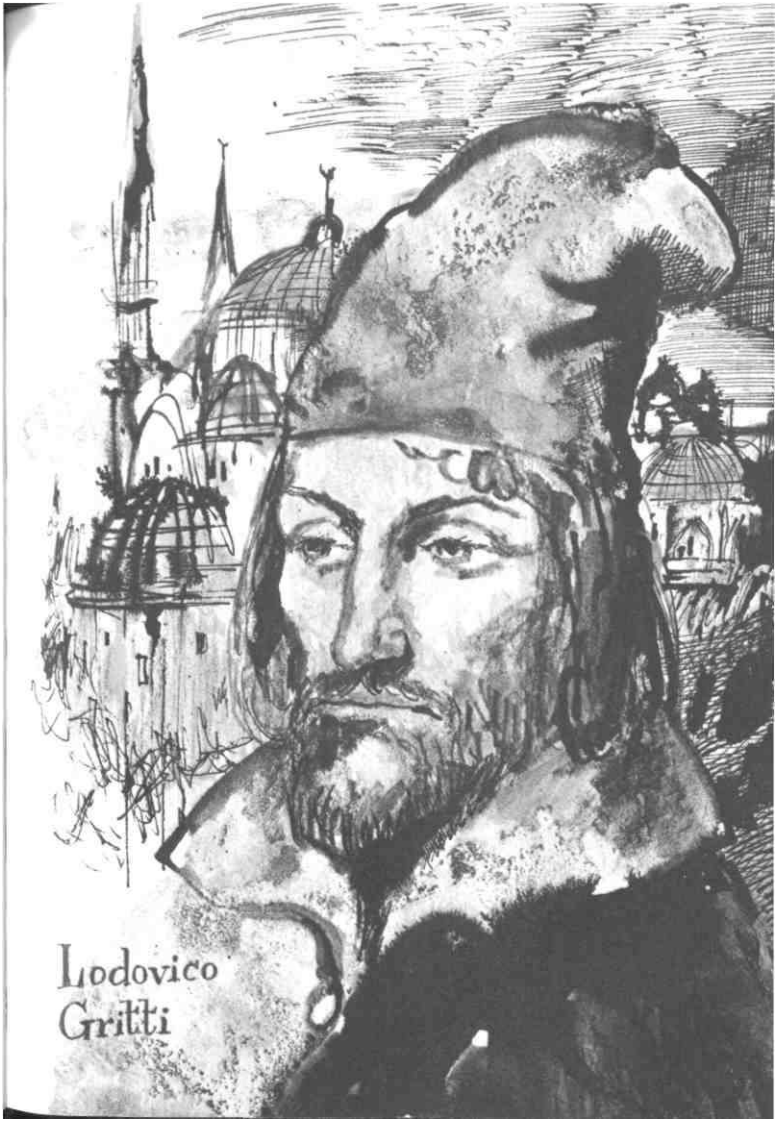
Lodovico
Gritti

– Arra nincs szükségünk, Junisz bég. Azért kár lenne leveleket hamisítani. Ha a népünk nem tud megvédeni őfényessége haragjától, a királyom élte fogytáig vadászgathat Lengyelországban, háborítatlanul; s nekem Liszszabontól Czestochowáig jó néhány száz pálos kolostor ad menedéket, ahol tovább élem az eddigi életemet, csuhásan, mezítlábasán, becsületben.

– Lári-fári! Urad is, te is a hatalom szerelmesei vagytok. Azért ölettétek meg Grittit, mert a bégogli a hatalmatokat csorbította...

– Lehetséges, hogy ez egyszer az éhomra ivott fenyővíz igazat mondat veled. De Lodovicót nem mi, hanem a cselekedetei ölték meg. Lodovico nekem már akkor a barátom volt, amikor téged az anyád még pendelyben járatott. Soha rossz szó közöttünk nem adódott, s én Lodovicót a háta megett is dicsértem. A király is kedvelte, minden gazdagsággal, hatalommal elhalmozta. S a bégogli mégis az életére tört, a trónját akarta, amint ezek az iratok tanúsítják.

– Te megmenthetted volna a barátodat. . . Ebben az országban te uralkodsz. ..

– A magam módján, Junisz bég. Engem hűségesküm köt I. Jánoshoz, aki – milyen érdekes – sohse volt a barátom. S az eskü emberek között a legerősebb földi kötelék. A bégogli életét jó három évtizeddel ezelőtt egyszer megmentettem. Ha tavaly ősszel ugyanezt teszem, a János királynak tett eskümet árulom el. Ezek az iratok tanúsítják...

– Ördög vagy te, barát, vagy az ördög cimborája. Nogarola gróf szerint Bécsben is ezt tartják rólad.

– Akik hisznek az ördögökben, Junisz bég, akik a saját lelkük mintájára megalkották maguknak az ördögöt. Fájdalom, az én egyházamban is akadtak ilyenek. .. De igyál még egy pohárral az őseid italából! Tisztul tőle a fejed. A román anyák okos fiakat szülnek, s az eszeddel te ezek közül is kiváltál. . .

– Nem bánom, önthetsz még, barát! De ezzel a fejedet aligha mented már meg. Egész Erdélyt ellenetek lázítottam. Temesközt, Tiszahátot is. A karám bezárult. Nincs merre szöknötök.

György barát most már koccintott is a béggel. A szeme közé nézett, az orrtövére. Csillogó, merev kígyónézéssel.

– Te most szépszerével kilépsz a palotámból – mondta nagyon csendesen –, az őrség a fegyvereidet is visszaadja. Aztán végigutazod az imént sorolt országrészeket! Valamennyi udvarházban, kúriában, kastélyban és

várban, hol mostanáig járkáltál, elmondod, hogy csúful félrevezettek, becsaptak, s ezért rágalmaztad János királyt és engem! A király s a váradi püspök ártatlansága napnál világosabb. Szulimán őfényessége áldásos békés életet kíván nekik s a népeiknek. János király uralmát az iszlám kardjával mindhalálig védelmezi.

– S ha ezt megtettem, visszakapom a Grittihez írt levelem?

– Azt már most is kiveheted a mappából, Junisz bég – nevetett rá György barát –, az az egy nem másolat. Az a saját kezed írása. Csak a többi másolat.. .

Mint a héja, csapott Junisz bég a mappára. Levelét mohón gyűrte a kaftánja zsebébe.

– A szultán őfényessége beleegyezésével fogadtam el Ferdinánd követétől az évjáradékot. így a németek jobban bíztak bennem – dadogta zavarában, majd a barátra meredt: - S a többi? Gritti és Ibrahim levelezése? Lasky Jeromos irományai? Azok hol vannak?

– Szulimán császár kezében. Ha már Grittiből nem lett magyar király, minek lenne Ibrahim keresztény császár Bizáncban? Több mint százezer magyart hurcoltatott el az isztambuli rabszolgapiacra ...

– De Tunisznál szétverte Károly császár flottáját, s ezzel az egész Mediterrán az iszlám uralma alá került. Ezért Szulimán még a Grittivel tervezett árulását is megbocsáthatja neki...

– Túl sokáig vendégeskedtél a magyar udvarházakban, Junisz bég, s többet ittál a kelleténél, amit a próféta sem helyesel...

György barát heherészve fordult az asztalához, melyről egy másik mappát emelt föl.

– Íme! A csauszaid jelentései, amelyekkel képtelenek voltak utolérni, mert azt sem tudták, hogy az ország melyik borospincéjében találhatnak. Most is keresnek, tarsolyukban a hű másolatokkal. Ezek a portán írt eredetiek. Nyilván a barátaid küldték utánad, figyelmeztetőül. Olvasd! Téged illetnek. De aztán el kell égetnem. A hírszerzésnek erről a módjáról nem adhatok bizonyítékot a kezedbe.

– Andrea Doria flottája szétverte Ibrahim gályáit. A spanyolok Tuniszt ostromolják. Tunisz a spanyoloké. Ibrahim a Yedikule foglya – olvasta a bég mindjobban remegő ajakkal.

Ezeken a leveleken olyan titkos jelek voltak, melyeket csak ő ismert. Ezeket csakugyan nem hamisíthatta a barát. Közel volt az ájuláshoz, de már a pohár is a szája előtt volt. Mohón kapott utána. S aztán még jó ideig fogta a szívét.

– A pálos kolostor füvesboltjában vásárolhatsz magadnak gyűszövirágkivonatot. Abból ilyenkor néhány csepp az életedet mentheti meg – mondta György barát a bég érverését tapintva. – A pálinka csakugyan méreg neked. Csak végszükségben igyad! Máskor soha.. .

– Ibrahim a márványtoronyban van – mormolta a bég üres tekintettel –, a siralomházban.

– S a feje nemsokára a vérkútba kerül, melyről a kettős kőfedelet már alighanem leemelték – tette hozzá György barát.

– Távozhatom, pálosok fejedelme? – kérdezte a bég halálravált arccal.

– Ferdinánd tanácsosai ezer aranyat ígértek neked, ha föllázítod az országunkat, s elveszejtesz. Íme! Én előre adok neked kétezer lengyel tallért, jó Zsigmond király képével ékítettet. A magyar és szász urak látogatása után keresd föl a moldvai és a havasalföldi vajdákat, s állítsd őket az én pártomra! A további szolgálataidat így, vagy még jobban megfizetem. Békesség veled, Junisz bég!

A bég az ajtó felé tántorgott, amikor György barát utánaszólt :

– Eredj vissza a királyhoz, s csókolj neki kezet! Ezt akkor is megtetted, amikor Erdély vajdája volt, s te a bandériumában fegyvert hordoztál.

– Akkor azt is tudhatod, hogy megszöktem a vajda seregéből – fordult vissza a bég.

– Mert nem akartál a földid, a székely Dózsa György ellen harcolni...

– Így volt, így történt, pálosok fejedelme... – mosolyodott rá kényszeredetten Junisz bég.

– Ezért nem ölettelek meg a székelyeimmel, amikor hírül kaptam, hogy lázítani jöttél hozzánk, s ezért nem küldtem el a bégoglihoz írt áruló leveled Isztambulba. Most már mindent tudsz, ami rád tartozik. Nos, béke veled.

György barát zászlós úr, s mint Várad püspöke, nagybirtokos is. Joga és kötelessége bandériumot tartani. Elődje, Czibak Imre szedett-vedett hadinépségét szélnek ereszti, s új bandérium szervezéséhez lát. A magja régóta megvan: pálos birtokokra menekült horvát telepesek fiai, kiket a katonatudományokra a basi székely legények tanítgatnak. János királyt már Buda ostrománál ezek vigyázták.

Magas méltóságának hamarosan híre fut a végeken, kivált Székelyföldön, Hunyad tájékán s Horvátországban. Öreg huszárok indulnak családostul Váradra, s aztán egyik hívja a másikat: Utissenovich György hadat épít, aki a fiát hozza, a püspöki birtokon telket s házat kap.György barát sógora, Bartók Draskovich gróf is megérkezik a török szorongatta horvátországi Svarcsa várából feleségével, Annával, György, Gáspár és János fiuk kísé-

retében. Érkezésük napján először ünneplik a püspöki uradalom valamennyi majorságában ökörsütéssel, tokaji borral Szent György-napját, mely a Partiumban s később Erdélyországban is a nép legnagyobb ünnepévé válik; urak bosszúságára, jobbágyok igaz örömére. Hiszen Szent György lovag a legenda szerint a népért harcolt, s életét a nép védelmében áldozta, mint a székelyek Györgye, Dózsa, kinek népét most György barát istápolja...

Bartók sógor a püspöki palota békességét nem soká élvezi: a janicsárgolyó, melyet a testében Svarcsa alól hozott útravalóul, néhány hét alatt végez vele. Özvegye és neveletlen három fia György barát gondja, de társtalan életében vigasztalója is.

Anna veszi kezébe a püspöki háztartás irányítását. – A drága jó Annácska – ahogy György barát szólítja. – Draskovichné leveleire sorra jelentkeznek a horvát földről futó rokonok. Most, Anna hívására, eszükbe jut, hogy I. János személyében ötszáz év óta először van Magyarországnak horvát származású királya, s Horvátország fölött spanyol-német király uralkodik, Ferdinánd, ki csak adóztatni tudja a népet, védeni nem.

Elsőnek Bartakovich János érkezik háznépestül. János király annyira megörül a derék lovasparancsnoknak, hogy a Bihar vármegyei földjeiből Fejértón királyi adománylevéllel biztosított jókora birtokot kanyarít le neki.

Bartakovich anyja a híres-nevezetes törökverő Raduchi Petrichevich Vid egyik lánya a hat közül. A többi Petrichevich-lány fiai is követik az unokabátyjukat: Perusich Gáspár, Korlatovich Péter, majd a brebiri Melith Pál, György és Ferenc, kiknek anyja, Raduchi Petrichevich Katalin György barát húgának, Barbara Martinusevichnek a keresztanyja. A három Melith fiú csakhamar György barát legbizalmasabb emberévé válik, zászlósúri csapatainak a vezérletét bízza rájuk. De jönnek a többi consangvineusok* is: Ghiczy, Benkovich, Subich, Barbarich – évtizedes végvári harcokban edződött marcona zsoldoskapitányok, Vajda-Hunyad és Lepoglava neveltjei, a Hunyadiak szellemét és lelkiismeretét hordozók. És jönnek utánuk számos neveltjeik. Valamennyien átestek már a tűzkeresztségen, többször is.

György barátnak repes a szíve. Ölelgeti, csókolgatja az érkezőket, akik rögtön felcserélik avítt ruháikat az egykori Corvinhuszárok török-rettegte prófétazöld egyenruhájával. (A színes szabásmintát György barát mostanig őrizte vaspántos katonaládájában. ..)

A sajóládi ménest már évekkel ezelőtt megvásárolta a kolostor egykori perjelje, azóta csak bérben legelt a pálos szerzeteseknél. Most ez lesz a

magja a püspöki méneseknek, melyek frissítésére Allah kiszámíthatatlan útjain arab csődörök is érkeznek.

Már alakulnak az első székely huszárezredek, a román muskétás századok, s gyakorlatoznak folyvást, végvári módra, miként azt Vajda-Hunyad várában Utissenovich György s az itt szorgoskodó fegyvertársai tanulták.

György barát a főkincstárnoki és püspökség-igazgatási fáradalmait ezeken a hadi gyakorlatokon piheni ki. Ez a kedvtelése, legnagyobb szívöröme. Titokban magára is szabatott egy Corvinhuszár ruhát, csizmát is hozzá, s a régi kardfogásokat a három brebiri Melith fiúval gyakorta próbálgatja a lovagteremben. Dalol a lelke, ha ezeknek a pompás fickóknak a baj vívásban újat mutathat. Hiszen a titkos lovagi tornáknak nézője is akad: a drága jó öreg Anna, s fiai, György, Gáspár és a kis János, kik a testméretükhöz kovácsolt fegyverekkel tanulgatják, utánozzák a nagyok játékait.

György barát lovagol is. Nyereg nélkül, csuhában, mezítlábas facipőben. Várad népe Szent László király óta hamar szokja a csodát. Bár az ország fő kincstartójának hajmeresztő lóugra-tásain, fergeteges vágtái közben végrehajtott nyaktörő bravúrjain – amikor például a rét virágaiból lóról hajolva gyűjt csokrot öreg nővérének, vagy amikor töretlen csikó hátán táncol végig a város piacán – minden jótét lélek kénytelen ámuldozni.

A fegyverkovácsok, ágyúöntők, katonaposztót, kucsmát és föveget készítők nem érnek rá ámuldozni, legfeljebb a rendeléseken, amelyeket a kincstartó úr zúdít a nyakukba. A szíjgyártók, csizmadiák és vargák sem. A kőfaragók és kőművesek sem; utóbbiak a János király birtokában levő várakat és városfalakat újítják fel. Ők a legényeikkel együtt látástól vakulásig dolgoznak. Az aranyért, mit György barát a munkájuk fejében előre a tenyerükbe olvas. S közben minden város és erősség hombáraiba gyűlik az eleség. Ember és jószág számára egyaránt. György barát kincseskamrája kiapadhatatlan. Vagy János királyé? Az országé? Nem mindegy az a serényen munkálkodó népnek, ki izzadságos munkájáért érdemes bért kap, aranyban előre, s jó szót ráadásnak?

Híre futott már ennek a Királyhágón túl is. A váradi püspöki palota előcsarnokában székely és szász mesterek süvegelnek. Mindnyája szolgálni akar György barátnak, vagy munkát kér, mit otthonában teljesíthet. A kincstárnok úr őket is tudja foglalkoztatni. Országában, leleményében még mindig több az elvégzendő munka, mint a hozzáértő kéz.

Hiányzik az a százezernyi ember, kiket Ibrahim a három hadjáratában magával hurcolt. S György barátnak azok is hiányzanak, akiket Méhemet beglerbég János király szeme láttára hurcolt el. Bár azoknak a magyaroknak a hiányát Felvidéken sínylik, hol János király birtokain a jobbágyok-

nak most német szóval parancsolnak. Fognak is még egy ideig – Werbőczi uram cikkelyei kötötték őket röghöz...

De György barát a vén prókátorral már Tarnowban megfogalmaztatta a gálád törvényhely törlését: a szabad költözkö-dési jog visszaállítását, melyet János király országgyűlésen emeltetett törvényerőre.

György barát folyvást levelez utódjával, a pálos rend főnökével, ki most az egyetemes pálos konvent választása alapján Gergely barát, a Szent István királyról elnevezett római szerzeteskolostor priorja.

Mióta I. Ferenc francia király szövetségre lépett Szulimánnal – hála György barát leveleinek –, szűnőben van a konstantinápolyi rabszolgapiac zsúfoltsága. Az egykor Jeruzsálemben alapított Johannita Szék gyógyító lovagjai a pestis förtelmes tréfája miatt egy kipusztult országrész kegyuraiként elmélkedtek azon a szomorú igazságon, hogy a halál ellen nincs orvosság, s még inkább azon, hogy Provence kihalt falvait és mezőit miként népesítsék be újra, amikor Gergely barát megvitte nekik a kiátkozott Fráter Georgius ajánlatát: „A pálos rendtől kölcsönt, a portától engedélyt kaptok magyar rabszolgák vásárlására s Franciaországba szállítására."

Mehmed bég közbenjárására a magas porta csakugyan engedélyt adott a Jeruzsálemi Szent János Gyógyító Lovagrendnek rabszolgák felvásárlására s Franciaországba vitelére.

Békés kereskedők gályáin indultak el Konstantinápolyból a johannita lovagok vezette magyar rabszolgák csoportjai Marseille, s onnan Provence dallal telő mezői felé, sok éven át, folyvást. V. Károly császár hadiflottája, a Nagy Armada parancsnokai ökölbe szorított kézzel vigyázták útjukat. Az ördögöt emlegették, mely ismét a frankok királyát erősíti hadinéppel és munkáskezekkel – császárjukat gyűlölő magyarok tízezreivel...

S Magyarországon is az ördögöt emlegetik a Ferdinánd-párti nemes urak, ha a francia királyról vagy szövetségeséről, György barátról szólnak. Erről tanúskodik a váradi püspöki palota archívumában az a levélmásolat, minek eredetijét Batthyány Ferenc úr küldte Ferdinánd királynak:

„- ... E dolgokból azt veszem ki, hogy a [francia] királyban még mindig ugyanazon ördög lakik, mely eleitől fogva lakott benne. És ha nem tudnám, hogy Fráter György nem királyi vérből származik, úgy őt amavval egyenlőnek mondanám; mert annyira hasonlítanak minden tetteik s erkölcseikben egymáshoz, mintha egy atyától s anyától nemzett és született testvérek volnának. Ha ezek egykor meghalnak: kétszáz év óta nem jutott Lucifer elébe annak oly hű két szolgája, mint minők ezek, kiknek minden hajlamaik, tetteik és szolgálataik olyanok, minők csak Lucifernek s angyalainak tetszhetnek. Bocsásson meg, Felséged, hogy a fejedelmek méltósága

ellen szólok, mert ez tiltva van Istentől; de lelkemnek gyötrelmében nem tehettem egyebet!"*

* L, Horváth Mihály: Id. mű.

MIÉRT KÖTÖTTEK BÉKÉT NAGYVÁRADON?

„János király többet vadászik és több bort iszik a kelleténél. Nyakló nélkül éli a világát. Ideje lenne házasságra bírni!" – írta Mehmed bég, s György barát sejti, hogy török jóakarója nem a királyért aggódik. Ha a gyakran egyedül vadászó királyt bölény tapossa agyon, esetleg vadkan tépi szét, vagy egy tivornyán a gutaütésig issza magát, ki helyett fog ő uralkodni? Legalább özvegyet hagyjon hátra a király; még jobb, ha trónörököst. ..

György barát lánynézőbe indul. Gyalogosan. így könnyebb átosonni a Ferdinánd uralta Felvidéken.

Krakkóban a régi becsüléssel fogadják s hallgatják. Különösen Bona királyné, aki jól tudja, hogy János király Európa egyik leggazdagabb uralkodója, s kincseit György barát fiaztatja. Izabella hercegnő fiatalabb férjet kaphatna, de vagyonosabbat aligha. Bona Sforza nem a politikusok, hanem a Fugger bankház véleménye alapján dönt. Azonban Zsigmond király nem óhajt lőcsöt akasztani a Habsburgokkal, akik a porosz lovagokat most is féken tartják.

– Hozd rendbe Károly császárral az ügyes-bajos dolgaitokat! – válaszolja György barátnak. – Kössetek vele békét, melyben Károly is, Ferdinánd is a magyarok királyának ismeri el Jánost! És másnap vihetitek a lányomat Budára – teszi hozzá nevetve.

Ez egyszer Bona királyné sincs ellenvéleményen:

– Már Itáliában is Károly parancsol. Családom se venné jó néven, ha Izabellát a császárral hadilábon állóhoz adjuk feleségül. Neked nagy tisztelőd a császár, Fráter Georgius, ez köztudott. Miért nem fordulsz hozzá?

– Mert Isten előtt mindnyájan egyenlőek vagyunk – válaszolja György barát fagyos remetemosolyával.

– Nemcsak a gazdagságod és a befolyásod határtalan, fráter-kám, a gőgöd is – kacag fel idegesen Bona királyné. – Nos, nem bánom, a lányom érdekében interveniálunk a császárnál. . .

– Csak a béke érdekében, felséges asszony, Isten békéje érdekében. Izabella hercegnő házasságáról ne tégy említést! – szól közbe György barát ijedt tekintettel.

– Annyi eszem nekem is van, pálosok fejedelme, hogy nem kötöm a Habsburgok orrára a titkunkat. Ha Izabellának fia születik Jánostól, a magyar királyságban Ferdinánd álla amúgy is felkopik.

Ez elég volt György barátnak. Több, mint amiért ide gyalogolt. Fordult is vissza Váradra, az ország fővárosába. Mert Buda csupán János királynak a székhelye. A követek a váradi püspök palotájában adják át megbízólevelüket a főkincstartó úrnak; s nem utolsósorban azt az óriási üzlethálózatot is Nagyváradról kormányozza, mely fél Európát keresztül-kasul befonja.

Buda az útjába esett. Csak addig akart itt időzni, míg beszámol a királynak, s ellenőrzi az olasz építőmestereket, akik Mátyás király egykori várkastélyát hatalmas falakkal és bástyákkal övezik.

A felvonóhídnál Pöstyéni Gergely várkapitány fogadta.

– Nagy újság van, főkincstartó uram – súgta cinkos mosollyal hunyorítva.

– Nocsak, Gergely fiam; ki vele! Hadd hallom! – karolt a daliába György barát, miközben kopott facipői vígan csattogtak a macskaköveken.

– Török Bálint nagyságos urunk, az enyingi, megtért a magyarok királyához. ..

– Ki mondta ezt neked? – nézett rá kétkedve a szerzetes, és vastag szemöldöke a homloka közepéig húzódott föl.

– Maga Bálint úr. Aki bent iddogál a lovagteremben János őfelségével.

– A hajdúit is magával hozta? Azok is itt vannak a várban?- állt meg hirtelen György barát akkorát rántva a kapitányon, hogy az majd hanyatt vágódott. Úgy kellett elkapnia estében.

– Borzasztó erő lakozik benned, Fráter György – nevetett rá Pöstyéni, aki a tarnowi száműzetés óta igaz barátként, hű fegyvertársként szolgálta vele János királyt –, a fene se gondolná, micsoda taglózó izmokat takar ez a te barátcsuhád. . .

– A hajdúkról beszélj, Gergely! – meredt a barát jeges tekintettel a várkapitányra.

– Hát csak nem tételezed fel rólam, hogy Bálint urat a hajdúi társaságában fogadtam itt? Azok a falakon kívül szállásolták el magukat. Túl a Kelen földjén. Török nagyságos úr csupán a lovásza kíséretében nyert bebocsáttatást.

– Bene, amice, bene! Mi már csak magunkban bízhatunk.

– Én is amondó vagyok, fráterkám – sóhajtott nagyot Pöstyéni, s kitárta a lovagterem nehéz vasalású tölgyfa ajtaját. Aztán – magad uram, ha szolgád nincsen – nagyot kiáltott:

– Magyarország főkincstartója, I. János király őfelsége tanácsosa, Nagyvárad püspöke, György barát!

János király a hatalmas terem hosszú lakomaasztalának túlsó oldalán ült, s vele szemben Török Bálint. Elsőnek a király ugrott föl ültéből, s tárt karokkal sietett a szerzetes felé. Hosszan ölelte a barátot, s arcát csókokkal illette, majd karonfogva vezette az asztalhoz, honnan már Bálint úr is föltápászkodott.

– Isten hozott ős Buda várába! – emelte György barát áldásra a karját, mit a kiátkozása óta csak olyankor tett, ha a kézfogást akarta elkerülni.

– Meg a lovam, Fráter György – felelte Bálint úr bortól pirosodó arccal.

– Üljetek ide, mellém! – mutatott a király jobbjával a barátnak, s baljával Pöstyéninek. - Beszélgessünk most már nyolc szem közt! – Öntött a cinkupákba, s kinek-kinek kezébe adta a magáét. Aztán Bálint úrra emelte kupáját. – Köszöntsük elébb mi, házigazdák hárman, tékozló fiunkat, megtért gyermekünket, Vajda-Hunyad vára és Debrecen város urát, pécsi püspökségünk jövedelmeinek mostantóli élvezőjét, jó Török Bálintot!

Valamennyien fenékig itták a kupáikat. Aztán Bálint úr asztalra téve a magáét, csendesen megszólalt:

– Így legalább a főkincstartó urunk is egyszeriben leöblíthette a szájába gyűlt keserűséget, mit János bátyám őfelségének a nemeslelkűsége fakasztott a torkában...

– Hát Ferdinánd jóval kevesebbre becsülte a vitézséged, Bálint fiam – válaszolta György barát gúnyos mosolyával. Aztán a rájuk szakadt nagy csendességben még hozzátette:

– Bár nemes lelkű barátunk és pártfogónk, Mehmed bég a két év előtti bécsi követjárása után elmesélte, hogy Ferdinánd a jelenlétében adományozta neked a nyitrai püspökség igazgatását, s a vránai perjelség gubernátorságát. Te akkor Ferdinánd török tolmácsa voltál, s uraddal együtt nem sejthettétek, hogy Szulimán tanácsadója szebben beszéli Cicero nyelvét, mint bármelyikünk.

– Nem sok örömöm forrása volt az a perjelség, Fráter György – felelte bosszúsan Török Bálint.

– Múlt év július 26-án Ferdinánd oklevélben engedte meg, hogy a perjelséged elzálogosított birtokait Zrínyi János és Miklós grófoktól kiválthasd. Ugyanekkor megbízta a zágrábi káptalant, hogy a zálogkölcsönt az ő

számlájára fizessék ki a Zrínyieknek, s vegyék át tőlük részedre a perjelség birtokait rendben.

György barát félelmetes tájékozottsága köztudott. így szavain senki sem csodálkozott.

– Ahogy én a Zrínyieket ismerem, bizonyosan kidobták a zágrábi atyákat – szólt közbe János király nagyot nevetve.

– Így történt, fölséges bátyám uram – válaszolta Bálint úr nekivörösödve. – A pénz átvételét s a birtok kiadását gorombán megtagadták, még Ferdinánd birósága előtt sem jelentek meg.

– Pedig a horvátok őt választották királyuknak – jegyezte meg Pöstyéni.

– Ezért volt joga a római királynak ítéletet mondani: kötelezte a Zrínyieket, hogy immár kárpótlás nélkül adják át nekem a birtokokat.

– No, attól fölkophatott az állad, Bálint fiaml – kacagott fel ismét János király, s teleöntötte a kupáikat.

– Egy barázdát sem adtak – sóhajtott Bálint úr. – Nekem csak a perjelségi kormányzó címe jutott, János fiamnak meg a valóságos perjeli cím, meg a királyi kötelem, hogyha fiacskám fölserdül, lépjen a johannita rendbe.

– És Szigetvár? – nézett rá György barát mosolyogva.

– Azóta már alighanem azt is elorozták a Zrínyiek, vagy ezután teszik rá a harácsoló kezüket, bizonyosan, hogy pusztuljon benne a beste ivadékukl

– Ne sajnáld tőlük, amice! Bíbickocogó környezi azt, s nem életet adó föld – intette Pöstyéni nevetve.

– Hunyad vára, Pécs és Debrecen városa mindenképpen elegendő kárpótlás Szigetvárért – jegyezte meg György barát, s kupájáért nyúlt. – Éljen a király! – kiáltotta, mert tudta, hogy ezt a köszöntést I. János mind ritkábban hallja. A tokaji szamorodni amúgy is jólesett útban szikkadt torkának.

– Most mondd el, Bálint, mi űzött hozzám! – szólalt meg János jóleső elérzékenyüléssel a hangjában.

– Csakugyan tékozló fiú voltam – kezdte Bálint úr a részegek őszinteségével –, apám után apám volt János bátyám őfelsége, s én mégis árulójává, kifosztójává züllöttem, mert azt hittem, hazámat a végpusztulástól csak a Habsburg császár segedelmével, a Habsburg királyt szolgálva menthetem.

Öklömnyi könnyek gördültek végig szeplős vörös képén. Busa szőke üstöke a bor-hevülettől már csapzott volt. Beletúrta hurkaujjait, s az asztalra könyökölve folytatta:

– Néhány napja rá kellett jönnöm, hogy Ferdinánd király farkasai közt kivert ordas lettem. Egy mulatozás után, holdvilág-talan éjszaka ügettem hazafelé, egyedül. Kíséretre nem volt szükség, hiszen a környéket Bakics lovassága tartotta megszállva. Facsoporthoz értem, mikor a lovam megtorpant, nagyot horkantott, s ahogy a támadásra tanítottam, hirtelen két lábra állt. Ez mentett meg a nyakamra irányzott kardcsapástól, mely a derekamat védő láncingben akadt el.Kezemben a merénylő kardjával ugrottam talpra. „Delia Pál, hát ilyen hitvány ember vagy te?" – ordítottam a bokrok közt menekülő után. Mert a nagy homályosságban is felismerni véltem alakját, talán az arcát is, s főként a szagát. Másnap aztán fegyverkovácsaim ráesküdtek, hogy a kard csakugyan Bakics lovasságának a vezéréé, Delia Pálé, kinek ormótlan termetéhez kovácsoltatta Bakics ezt a pallost nászajándékul...

– Bakics köztudottan a Zrínyi grófok embere – szólt közbe Pöstyéni Gergely.

– A Zrínyiek csupán a pallosjogukat akarták gyakorolni, hogy a vránai birtokokra holtod árán kapjanak pertörlést Bécsben – mondta György barát, s szavaira János király is, Pöstyéni is jóízűen kezdett kacagni, csak jó Török Bálint arca vált vészjóslóan komorrá.

– Ez a Delia bajtársam volt az öldöklő harcban s pajtásom a részeg italozásban – mormolta sötétült szemmel.

„ Mint neked Bodó Ferenc, akit a legaljasabb árulással juttattál Ferdinánd bécsi tömlöcébe, jó Török Bálint" – gondolta György barát, de hangosan csak ennyit felelt:

– A nemezis Delia Pált is eléri.

– Igyekezetem lesz, hogy hozzásegítsem – dörmögte Bálint úr, s részeg feje az asztalra csuklott.

János király Biharban vadászgatva tért be a váradi püspökhöz, aki futárral hívatta, sürgősen, hogy tájékoztathassa az országos ügyekről. A tizenhét esztendős királylánnyal tervezett frigy felrázta Jánost az egykedvűségéből. Azóta ritkán látják a székvárosában. Tolnát, Baranyát, Csongrádot is kerüli. Ha nincs Kardosnénál Debrecenben, akkor a vadat bizonyosan a Várad környéki erdőkben kergeti, hogy bizalmasa, helyettese, a főkincstartó közelében legyen.

Most György barát már csaknem óra hosszat mondja az eseményeket, sorolja az intézkedéseket és azok várható következményeit :

– Az apró-cseprő fegyverszünetek nem eredményezhetnek békét, s a Ferdinánddal folytatott levelezésem se – fejezi be referátumát. János király fáradtan, unottan legyint.

– Brodarics István és Frangepán Ferenc tárgyalásai sem érnek egy fabatkát sem. Puhatolózásra jó, de kötésre gyenge emberek.

– Ha sor kerül a komoly egyezkedésre, Giovanni Statüeo és az öreg Werbőczi nyélbe ütik a békét; bennük bízhatik felséged, mindketten sokat tapasztalt vén rókák, s a diplomáciai alkudozásban különösen otthonosak.

– Mire békét kötünk, a lengyel királylányt bizonyosan férjhez adják, máshoz; én meg az erdőket fogatlan oroszlánként róhatom tovább – válaszolja a király, s nagyot sóhajt.

György barát a csuhájából pergamentekercset húz elő. Nagy vörös pecsét fityeg rajta.

– Ezt ma kaptam, felség, V. Károlytól – mondja, s a büszkeséget önuralma sem tudja a hangjából, mosolyából eltüntetni –, április 18-án írta a császár Rómából.

– Te a java mondanivalódat mindig a végére hagyod. Miről ír a császár? Mondjad gyorsan! Tudod, hogy gyertyafénynél a betűt már nem látom. ..

– Azt írja, hogy ismervén békés hajlamaimat s nagy befolyásomat János királyra, meghagyta követének, a lundeni érseknek, hogy egyet-mást szóban közöljön velem. A béke megkötése érdekében hathatós közreműködésemet kéri, s fáradozásom jutalmazását biztosítja. A levél küliratán máris Várad püspökének címzett engem, a kiközösítettet – teszi hozzá nevetve.

– Károly császárnak ez a levele is eddigi hitemben erősít – mosolyog rá János király –, a világnak három ember parancsol : Szulimán szultán, Károly császár és te, pálosok fejedelme. De a levél szerint is te vagy az első kettő közt a mérleg nyelve, mögötted a pálosok alig mérhető hatalmával és velem, meg a mi szegény országunkkal.

György barát nem mond ellent, csupán ennyit válaszol:

– Élhetnénk mi békességben mind Szulimánnal, mind Károllyal, illetve az öccsével, Ferdinánddal, de ez nem csupán rajtunk múlik – a konstelláción is...

– Én már régen nem hiszek a horoszkópokban s a csillagjóslásban, amice...

– Nem is az ég, hanem a föld apróbb-nagyobb csillagaira gondolok én, felség. Azok együttállásaira vagy szétválására. I. Ferenc királyra, VIII. Henrikre, a német fejedelmekre és a schmalkaldeni szövetségre.

– Ezeket a csillagokat Konstantinápolytól Toledóig a te röpülő leveleid irányítják, s guruló aranyaid serkentik. Csak azt nem tudom felfogni, miként varázsolod elő ezt a tömérdek aranyat?

György barát úgy tárja szét a karjait, mintha a szószékről beszélne. Pedig fél évtizednél is több elmúlt már, hogy templomban prédikált.

– Felség! Az arany aranyat fiadzik, ha a munka szolgálatába állítjuk, ha a munka jármába fogjuk. Szegénység csak ott nyomorítja a népet, ahol a munka az arany igájában senyved. Ezért kívántam a röghöz kötés megszüntetését, a parasztok szabad költözködési jogának törvényes visszaállítását, hogy mindenki oda vándorolhasson, ahol a munkája ellenértékét kapja, s ahol emberként bánnak vele. Ha békét kötünk, Ferdinándtól is ezt követelem majd.

– Te tudod, mit csinálsz, amice. Én kissé régiesen gondolkozom ebben az újjászülető világban, melynek – úgy látom – végleg prófétájául szegődtél. De ne felejtsd, Fráter György, a próféták a kortársaik körében ritkán kedveltek!

– Ismét panaszkodtak rám felségednek? – kérdezi György barát azzal a fagyos remetemosolyával, melyet már Európa-szerte ismernek és rettegnek, kiváltképp a főúri udvarházak és várkastélyok birtokosai.

– Éppen a jobbágyok elvándorlása miatt zsörtölődnek az urak. A parasztjaik sorra hozzád szegődnek, családostul, mert te a püspöki birtokaidon is olyanforma közösségben élsz a parasztjaiddal, mint ahogy Czestochowában és Sajóládon gazdálkodtál ...

– Többet jövedelmeznek a birtokaim, mint Czibak Imre püspöksége idején...

– Tudok róla, amice. A királyi birtokok is, a bányák is; a vámok, révek, harmincadok s valamennyi regálé sokkal többet hoz, mint a kincstartóságod előtt. De a nemzet: a nemesség
és az urak s a főpap társaid szünet nélkül panaszolják, hogy szavukra se figyelsz, ha bajaikkal nagy nehezen elébed kerülnek. György barát nagyot nyel. A szemei szikráznak. Alig tudja türtőztetni magát. Legszívesebben ordítva káromkodna, mint végvári huszár korában, ha türelmét rabolták. De erőt vesz indulatán, s csak suttog:

János király

– János király országában parasztnak, céhlegénynek, polgárnak s az alantas papságnak nincs panaszolni valója, felség. Egyetlen hívó szavunkra hadsereg támad, s annak fegyvere, ruházata, elesége, zsoldja a várainkban évekre biztosítva van. A király nyugodtan aludhat. Ez minden, amit eleddig végeztem.

Nagy csend ereszkedik közéjük. János érzi, hogy trónja, országa, boldogsága a tét, hiszen mindezt a fehér kámzsás szerzetesnek köszönheti. Két kezét a barát vállára téve feleli:

– Ez nem kevés, barátom. Tégy továbbra is belátásod szerint! Az urakkal majd csak elbánunk ezután is, érdemük és hűségük szerint.. .

Az ötvenöt éves György barát olyan ifjonti erővel folytatta munkáját, mintha acélos izmaival csak most lépne az élet sűrűjébe. Gyűlt is az arany, de ahogy szaporodott, máris tovább kellett gurítani: Isztambulba, a portára s a beglerbégeknek és pasáknak szerte a nagy oszmán birodalomba. S ez még mindig olcsóbb, mint a háború. Akár a némettel, akár a törökkel, tehát érdemes és kell is gurítani az aranyat, tízezerszámra.

Hiszen a Ferdinánd-párti zsoldosvezérek a béketárgyalások közepette is a legnagyobb galádságokat viszik végbe. A sajóládi kolostor alapításának százötvenedik évfordulóján például Serédy Gáspár kassai főkapitány parancsára Tamásdy János zsoldoskapitány sereggel támadt a monostorra: kirabolta, majd szétrombolta. Még ugyanezen évben Serédy főkapitány úr a tokaji pálos kolostorokat is megtámadta. A szerzeteseket börtönbe vetette, a kolostor minden ingó vagyonát elhordatta, s az épületeket leromboltatta.

György barát – amúgy is levelezésben lévén Ferdinánddal – bepanaszolta Serédy kereszténytelen magatartását, s a király felelősségre is vonta főkapitányát, de Serédy azzal védekezett, hogy Szapolyai vajda a tokaji kolostort török várrá akarta átalakítani.

– Hát jól vigyázz, Serédy! – sziszegte György barát. – Ha te ilyen lelkes védője lettél a hitnek, hogy a pálos szerzetesek falatját is elrablód, irányodban én is a Biblia parancsa szerint viselkedem: „Szemet szemért, fogat fogért!"

A legrátermettebb emberét hívatja, kinek észjárása az övéhez hasonló. Kun Gotthárdot, kivel együtt kezdték visszahódítani Magyarországot János királynak.

– Kassa nagyon erős, csaknem bevehetetlen erődítmény – mondja a hűséges lovasparancsnoknak. – Serédy Gáspár még most is erősítgeti falakkal, csatakígyókkal. Kár lenne életet s fegyvert áldozni érte, talán ered-

mény nélkül.... Ferdinánd országrészének e kulcserődítményét magyar fortéllyal kell visszavenni a némettől!

– Ha Szatmárból kiverhettem az oda tolakodó németet, kiszorítom én Kassáról is – nevet rá csillogó hófehér fogaival a napszítta arcú kapitány.

– Szorítsd, Gotthárd, de fortéllyal! Segedelmedre lesz a tállyai kapitányunk, Czeczey Lénárt is.

– Igen jó hírűek Czeczey uram borai. Mondják: gondolat-ébresztőek – nevet tovább a kapitány.

– Nos, itt van, Gotthárd, ezer arany, jó Zsigmond király arcmásával – a költségeidre. Ezt a másik ezret meg Czeczey Lénártnak küldöm azzal, hogy akkor tegye tiszteletét Kassán, mikoron Serédy főkapitány a feleségénél, Borbála asszonynál időzik Nagyidán.

– Lehet, hogy így sikerül, s ez lenne a jó, mert Serédy főkapitányt kár még kiterelni az árnyékvilágból. Ha életben hagyjuk, nemcsak Borbála nemzetesasszony lelheti örömét a részeges-csélcsap férjében, hanem Habsburg Ferdinánd is, kinek Serédy uram alighanem sok gondot okoz még a botorságaival.

– Az életét rátok bízom, nekem nincs rá szükségem. De Kassára mihamarabb! Az őrségtől vételezz fel egy postakalitot; s a benne levő galamboknak gondját viseld, de ne sokáig! Mindhármat Kassa piacán engedjétek föl!

Nagy örömöt szerzett a fáradt galambok érkezése. Csak a hosszúra nyúlt őszben repülhettek ekkora utat, hiszen a lábukra erősített parányi tarsolyban Czeczey kapitány nevével éppen Szent Borbála névünnepén indultak Kassáról.

De még nagyobb örömét lelte György barát a negyedik „galamb" érkeztében. Ez a testvérhúga, Boriska volt. Mihályi Tamásné, ki daliás férje kíséretében Mehmed bég menlevelével jött a török szorongatta Kamicsác várából. Szpáhi lovasok őrizete alatt utazták keresztül a senki földjének számító délvidéket, melyen török, horvát, rác és német rablócsapatok vitáznak a napi koncon.

A török kíséret olyan fejedelmi ajándékban részesült, hogy valamennyien a főkincstartó szolgálatába akartak szegődni. György barát meghatódott, dús kincsekkel tetőzte a jutalmat, de a próféta szakállára fogadtatta velük: birtokot vásárolnak a perzsa határon – hol tudvalevően szíves vendég a szpáhi.

Ezen az estén Boriskát nézte, de fátyolosodó szemei túl Kassán, túl a Kárpátokon, a lengyel királyok székhelyén időztek, a Jagelló kriptában.

Ahol utoljára látta azt a márványarcot, mely halálában is szakasztott ifjonti mása volt ennek az itt ülő élőnek.

– Ha élne, most neki is ilyen boldogan csilloghatna a szeme – tűnődött –, de őszülő haja ugyanilyen petyhüdten zsír-párnás arcot keretezne, s ezüstcsengettyű kacagása is ilyen rekedtesre mélyült volna. ..

Sietve hessegette el magától ezt a hasonlatot, hogy soha többé fel se idézze. Az a márványarc csak maradjon a szívében, örök békességben, ifjan, miként Hedvig királyné beszentelt teste nyugszik Krakkóban!

Mehmed bég megírta, hogy Ferdinánd Kassa elvesztését isztambuli követével, Franz Sprinzenstein úrral Szulimán császárnál panaszoltatta. „Őfényessége erre Sprinzenstein úrtól azt kérdezte: »Kassa Németországban van?« Mire a követ: »Nem, felség, Kassa Magyarországon van.« A szultán csupán ennyit válaszolt: »Magyarországot János királynak adtam.«. Hát ehhez tartsd magad, György testvérem!" – zárta sorait a bég.

Ehhez is tartotta magát, amikor Károly császár is, Ferdinánd király is belátta, hogy Magyarországgal békét csak a nagyváradi püspöki palotában szerezhetnek. Ferdinánd Boroszlóból 1538. január 16-án hálálkodó levelet írt neki. A béke megkötése körüli buzgalmát köszönte.

György barát elérkezettnek vélte a pálosok tokaji sérelmének rendezését. Március 7-én válaszolt Ferdinándnak, s szolgálatai jutalmául csupán Tokaj másik felét kérte, melyet Serédy elorzott ugyan, de a királynak semmi haszna belőle.

Hálálkodásban eztán sem volt hiány. Károly császár november 22-én Toledóból írt György barátnak. Hízelgő sorokban köszönte meg a békesség létrehozása körüli buzgalmát. Biztosította kegyeiről, s kérte, igyekezzék azon, hogy a béke a két király közt állandó maradjon.

Ezt óhajtotta György barát is. A békét mindenáron. Háromszázezer Lysimachus aranyat küldött a magas portának, engesztelésül. Mert a Ferdinánddal való barátkozás miatt támadt gyanakvást még Mehmed bég sem tudta eloszlatni. Az aranyküldemény már a nagyvezír előtt is ékesszólóbbnak bizonyult. S a magas portán azt is tudták, hogy György barát – bár teljes bocsánatot nyert a pápától – nem szenteltette fel magát püspökké. Továbbra is csak viseli a püspöki címet, s korántsem fecsérli idejét vallási ügyekre. Kormányozza János király országát, s újabb aranypénzeket gyűjt, hogy az évi ajándékot a portának jövőre is idejében megküldhesse.

János király februárban koronáztatta királynévá jó Zsigmond király elsőszülött lányát, Izabellát Székesfehérvárott, s ezt követően hatalmas lakodalmat rendeztek az újjáépített budai várban.

Izabella hozományt ugyan nem, de lengyelt hozott magával bőven. Egész udvartartás kitelik belőlük. György barát nem sajnálja tőlük a pénzt. Minden kedvtelésüket fedezi, dúsan. Bár a százezer forint hozomány elküldésével jó Zsigmond király továbbra is késlekedik. S a magyar nemes asszonyok irigysége nőttön- nő. A szép királyné okos is, művelt is. Magyarországon nincs olyan asszony, aki versenyre kelhetne vele.

Vagy mégis akad ilyen? Az erdélyi vajda dúsgazdag, gőgös felesége, a szép Majláth Istvánná? Aki férjét, Habsburg Mária főhercegnő egykori szakácsát János király trónján szeretné látni, s magát a lengyel Izabella helyén... Majláth vajda társával, Balassi Imrével országos gyűlést hívott össze Kolozsvárra, ahol János királyt szidták, még jobban a kincstartóját, György barátot, aki az adókat a nemzet megegyezte nélkül, önkénye szerint veti ki; a szászoktól már többet csikart ki százezer ökörnél; borral, gabonával egyedáruságot űz, s a két utolsó évben több millió véka gabonát gyűjtetett össze a várak magtáraiban. És hogy ezen s hasonló módokon gyakorlott zsarnokságát folytathassa, az országot önkényének engedelmeskedni kényszerítse, az előkelőbb városokban fellegvárakat, várdákat építtet. így Bálványos várát is bevehetetlen erősséggé tette a csuhás barát; a budai építkezések után Erdélybe jött olasz mérnökökkel, s most Szamosújvárnak nevezi, hol az olasz mesterek gyönyörű kincstartó házat emelnek neki.

György barát mindezt íziben hallotta Vegedi Imre tordai főesperestől. De hagyta a vajdákat a maguk útján járni.

Azok követeket küldtek Budára, Jánoshoz, aki a panaszoló-kat azonnal lecsukatta, s megüzente, hogy válaszát a vajdáknak maga viszi Erdélybe. Közben Majláth István – mintha máris Erdély fejedelme lenne – a szultánhoz is küldött követet, kitől Szulimán megtudhatta, hogy pártfogoltja országát nemcsak Habsburg Ferdinánd szeretné elorozni, hanem a lázadó erdélyi vajda is. De őfényessége nem kedveli sem a köpönyegforgatókat, sem a lázadókat. Ezért nagy vezírével a hétszer urat cserélt Török Bálint neve mellé Majláth István vajdáét is feljegyeztette, hogy alkalomadtán gondja legyen rájuk.

János király a serege élén lovagolt be Kolozsvárra, s május 12-én Tordán az országgyűléssel a felségsértő vajdákat távollétükben halálra ítéltette; Majláth elfogását pedig Török Bálintra bízta.

– Kutyára hájat? – kérdezte György barát. Hiszen tudta, hogy a felségáruló vajdákkal a végső elszámolást neki kell elvégeznie. – Persze elébb össze kell állítani a teljes számlát... De erre még lesz ideje, bőven.

Igaz, János király egyre aggasztóbban, folyvást betegeskedik; azonban lengyel Izabella fiút szült, Budán. Trónörököst..,

I. JÁNOS KIRÁLY VÉGRENDELETE

Fia születésének hírére János király egyszeriben gyógyultnak érzi magát. Dús lakomát rendeztet csapatainak s magának. Ebédet kettő helyett eszik, s négy helyett iszik. György barát csitítaná, ha merné. De kinek van joga zabolázni a mulató királyt, aki először most érzi életében, hogy nem hiába élt. így csupán levegőzni hívja, sétára, a katonái közé.

De János a lovát kéri, s mint mindig, a paripát most is nyergeletlenül táncoltatják eléje. A napok óta ágyát őrző király már vágtat is a huszárok ünnepi hadijátékai felé. György barát s Török Bálint alig tudják utolérni. Pedig a lovaglásban ők sem gyakorlatlanok.

A parancsnokok a király érkeztére gyülekezőt fújatnak. Soha ilyen pompás sereget nem látott I. János király. Ilyen lelkeset sem. Nem is nyílt rá alkalma, mert ilyen huszársága utoljára Corvin Jánosnak volt. György barát a magáét arról mintázta. A seregvezérek és parancsnokok is jobbadán horvátok, rácok. Apjuk még az Utissenovich grófok fegyvertársa volt a végeken. Kedvtelve nézi ezeket a ragyogó szemű fiúkat, akik a fiát is ugyanilyen lelkes hűséggel szolgálják majd. A szemle után napestig gyönyörködik a hadijátékaikban, páros viadalaikban.

Lelkes szavakkal dicséri György barát hadseregszervezési tudományát, miközben hazaügetnek. Nagyon lassan beszél; a lovaglás végképp kimerítette. Fél arca ismét lefittyedt, mint az első szélütése óta mindig, ha fáradt. De a búcsúserleget még fenékig issza a fia egészségére.

Másnap újabb szélhűdés éri. Beszélni még tud. Ágyát György barát, Werbőczi István és Petrovich Péter, a temesi gróf, meg Török Bálint és Eszéky János pécsi püspök állják körül. A király a végrendeletét íratja. Lassan, fontoltan sorjázza a mondatait. Magyarul, a magyar néphez szól:

„.. .ne hagyjátok el feleségem és fiam, hanem őt, ha jónak látjátok, koronázzátok meg! Az osztrák házból ne kérjetek királyt! Küldjétek el a szultánnak búcsúajándékaimat – miket Fráter György készen tart –, hadd lássa Szulimán, hogy még haldoklásomban is hű maradtam hozzá! Maradjatok ezután is a pártfogásában, mert mind az ország, mind a magatok javát csakis Szulimántól várhatjátok! Magyarország csak így maradhat fenn. Nem ezt javasolnám, ha a keresztény fejedelmek közt keresztényi szeretet és egység

léteznék, ha nem tapasztaltam volna, hogy ezekben több az önzés, nagyravágyás, hanyagság s megvetése a magyar ügynek, mint a kegyelet és méltányosság. Szulimánhoz folyamodjatok tehát, s az ő pártfogását keressétek!"

Sóhajt, s fejét nagy nehezen a főkincstartó felé fordítja.

„Te pedig, Utissenovich György, akit én alacsony sorból legfőbb méltóságokra emeltelek, s mellőzve sok nagy nevű, hatalmas, híres férfiakat, csaknem testvéremmé fogadtalak, légy nőmnek és kedves fiamnak gyámja, gondviselője! Ti, többi urak, atyámfiai, kiket szinte szerettelek és sokak fölött kegyeltelek, legyetek hálásak és hívek halálom után is, mint voltatok életemben; vállaljátok magatokra nőm és fiam iránt az apai kötelességet; és egyességtek, buzgalmatok, tanácsotok által, kérlek benneteket, támogassátok híven Fráter Györgyöt; legyetek segedelmére, hogy a reá bízott feladatnak mennél jobban megfelelhessen! Bölcsességtek, szerénységtek s egyeneslelkűségtek szerint vegyétek elejét minden belviszálynak; nehogy azokba merülvén mind kisfiam örökösödését meggátoljátok, mind nőmet mélyebb bánatba és súlyosabb körülményekbe ejtsétek!"*

Még kilenc napig élt. Mozdulatlanul, étek nélkül vívódott a halállal, mely itt, Szászsebesen adott neki találkozót.

György barát július 18-án jelentette János király elhunytát Zsigmond királynak, s kérte, lánya és unokája javára járjon közben V. Károly császárnál, az meg Ferdinándnál, hogy jussáért ne törjön „szokása szerint" fegyverrel az országba, hanem várja be higgadtan, míg a váradi béke végrehajtására s a török veszedelem elhárítására a viszonyok kedvezőknek bizonyulnak. „Mit a királyfi érdekében tesz – írta György barát –, még a királyválasztó gyűlés is, Ferdinánd érdekében történik."

Ugyanezen a napon váradi kapitányát, Horvát Györgyöt ezét huszárral Buda várába menesztette azzal, hogy érkeztükkor Izabella királynénak azonnal tegyenek hűségesküt, s ehhez tartsák magukat.

S még ezen a napon útnak indította Konstantinápolyba a pécsi püspököt is. Eszéky János a halott király ajándékait vitte: ötvenezer aranyforintot, tíz arany- és száz ezüstcsészét és billikomot, negyven aranyszövetű ruhát.

* I. János király végrendeletének teljes szövegét 1.: Horváth Mihály: Utyesenich Práter György. (Kisebb történeti munkák, IV. kötet. III. kiadás.) Bp. 1868.

Izabella Budán kutatva férje holmijait, a szekrényekben néhány ócska öltönydarabon s más értéktelen tárgyon kívül semmit sem talált. El is panaszolta mindenkinek, négy nyelven is, mert az olaszt, latint, lengyelt és

franciát egyaránt jól beszélte. Németül is tudott, de ezen a nyelven még nem panaszkodott.. .

György barát néhány nap múltán mégis jónak látta a Német-Római Szent Birodalom ügyeiben különösen jártas Werbőczi István kancellárt az eredeti tervek szerint Eszéky püspök után küldeni Konstantinápolyba, ahol Ferdinánd képviseletében Lasky Jeromos fog ágálni. Aztán szép hangú leveleivel megkísérelte Majláth Istvánt jobb belátásra bírni, s közben a nyíltan még nem lázadt rendeket föleskette a királyfira.

Fráter György időt akart nyerni. Egy hónap múltán indultak csak el a király tetemével s maradék kincseivel Török Bálint társaságában, komótosan, királyt temetni: Székesfehérvárra. Kétezer horvát és rác huszár kísérte őket. Szeptember 15-én érkeztek Budára. A királyné a vár kapujában várta halott férjét.

A székesfehérvári temetés után az egybegyűlt rendek Szapolyai János és Jagelló Izabella fiát Rákoson II. János néven királlyá kiáltották ki, s az ország kormányzását I. János felolvasott végrendeletéhez híven Izabella, Fráter György, Török Bálint és Petrovich Péter régensségére bízták.

Petrovich Péter a temesi grófságba Szapolyai-rokonként jutott. János vajda oldalán lovagolt oda, amikor Czibak Imrével együtt Dózsa Györgyöt ejtették foglyul. Azóta sem engedett Petrovich magyar jobbágyot Temesvárra. Rácokkal, horvátokkal szolgáltatja magát. Közülük is csak a nemes származásúakkal. Magyarul jól ért, de e nyelven még boldogult János királlyal sem beszélt, pedig az leginkább a magyar szót kedvelte.

György barát mélységesen utálja ezt a tunya eszű parasztnyúzót, de szüksége van rá, s minthogy az ő nyelvén is tud, azon beszél hozzá. Petrovich lehet kerékkötő, lehet áruló, de barátja vagy ellenfele soha. A népgyilkos Petrovichot nem veszi emberszámba. Mégis ajándékot küld neki: Sylvester János múlt évben latin nyelven kinyomtatott magyar nyelvtanát.

De Emerich Hening nagyságos úr fiával másként áll a dolga. Enyingi Török Bálint éppen ellentéte Petrovichnak. Teste is, esze is mozgékony, mint a kéneső. Útját kiszámítani már a legcsekélyebb billenésnél sem lehet. Hiúsága, gőgje és nagyravágyása, illetve ennek rokon tulajdonságaiból fakadó túlérzékenysége az Achillesz-sarka, s alighanem a végzete is.

Török Bálint száz aranyért kiváltotta a török fogságba esett Delia Pált, s agyonverette. Ha nem akar Bakics és a Zrínyiek bosszújából hasonló sorsra jutni, kénytelen élte fogytáig János király hagyatékát őrizni. Maradék vagyona is ehhez tartozik. Ezt tudja Bálint úr. S ezért hű szolgának mutatko-

zik György barát és a királyné előtt, bár rokoni szíve Majláth Istvánhoz és Nádasdy horvát bánhoz húzza.

János halála óta Majláthék összeesküvésével azok is egyetértenek, akik nevüket és pecsétjüket a király életében nem adták hozzá. György barát hatalmát valamennyien irigylik és rettegik. Tudják, hogy a váradi püspök szavára az ország minden épkézláb parasztja, kézmívese, polgára fegyvert fog. A köznemesség nagyobb részét még Szapolyai Istvánné nevelte a fia tiszteletére, így még az országgyűlés is a csecsemő trónörökös mellett áll.
Akinek ez nem tetszik, az vezesse a bandériumát György barát huszárezredei ellen, s ha ezeket lekaszabolta, akkor György barát újjáépített várai ellen, melyekben annyi az eleség és a védőrség, hogy annál csak a csatakígyó, a fegyver és a lőszer a több. A mezítlábas főkincstartó seregvezérei és várkapitányai között áruló nem akad, a szerzetest apjuk helyett apjukként tisztelik. S a pálos szerzetesek még ma is fejedelmükként: Lisszabontól Gzestocho-wáig.

Bálint nagyságos úr a Habsburgok szolgálatából nézve ismeri György barát magyarországi hatalmát és európai tekintélyét. Elmondta már a János-párti uraknak is, miként vélekednek Károly császár és Ferdinánd király udvarában a fehér kámzsás szerzetesről, kit Toledóban és Bécsben a személyében tízezer Landsknechtnél többre becsülnek. Most a Fogaras várába zárkózott Majláth István Isztambulból visszatérő követeitől azt is megtudhatta, miként vélekedik a barátról Szulimán császár. S ettől Bálint úrnak csakugyan melege lett. Szalajtotta is feleségét, Anna királyné egykori udvarhölgyét Bécsbe, intse vesztegmaradásra a királyt, mondván: „Ha Ferdinánd őfelsége sereget indít jussáért Budára, azt nemcsak György barát védi meg ellene, hanem maga a törökök császára is."

György barát többet is tudott a szultán szándékáról. Werbőczi-vel menesztett futára már visszaérkezett s jelentette: „A szultán János király fiának adta az országot, ki ezt vitatni merészeli, az iszlám kardjától hullik el."

Minthogy Ferdinánd követei, Lasky Jeromos és Vielieg-lovszky Gáspár csak most keltek útra Konstantinápoly felé, a szultán határozatáról tudósítást küld Bécsbe, s újra kéri Ferdinándot, kímélje meg Magyarországot a beavatkozása nyomán várható török pusztítástól.
Ferdinánd Izabellához küldi Salm grófot, de nem a váradi szerződésben kikötött és esedékessé vált javadalommal, hanem csupán ígéretekkel. Pedig van némi pénze a királynak: szerzett kölcsönként száztizenkilencezer forintot. De ezt katonafogadásra, hadikészületekre költi, s közben a titkárát, Bornemisza Pált meneszti Fráter Györgyhöz.

– Már boldogult János király temetése előtt megmondtam neked, hogy a német katonai beavatkozás Magyarországra zúdítja a törököt – fogadja az bosszúsan Bornemiszát, aki magyar létére nem átall német érdeket szolgálni.

– A király felhatalmazott: biztosíthatlak, hogy ő királyi felsége összes állásaidban meghagy, s évenként tizenötezer forint jövedelmet ad. A császárral a római bíborosságot is kieszközölteti számodra, ha azonnal átadod neki az országot.

– A nép és az ország sorsa nem nyúlbőr, mit haszonért adunk-veszünk, titkár uram. S uraddal együtt súlyos tévedésben vagytok a személyemet illetően. Én szegénységi fogadalmat tett szerzetes vagyok. A szolgák szolgája, vagyis a nép alázatos gondviselője; és nem martalóckodó, népnyúzó rablólovag, mint Ferdinánd hívei – tisztelet a kivételnek. ..

Bornemisza gúnyos mosollyal figyeli szavát, s ifjonti hévvel közbevág:

– Kincseidről Európa-szerte legendák keringenek, György barát. Neked már valóban csak címekre van szükséged. Krisztus földi helytartójától a te nagy remeteségedben is elfogadhatod a bíborosságot. S ami Bakócz Tamásnak nem sikerült, te a pápai tiarát is a fejedre tétetheted. A kincseid s a Habsburgok segedelmével ...

– Amiről úgy hiszitek, hogy az én tulajdonom, az a kevés a népé és az országé. Püspöki javadalmaimat is a nép élvezi. Eljöhetsz Váradra, megnézheted. Nekem a rajtam levő ruhámon kívül nincs személyi tulajdonom.

– S ez az aranykígyó kié? – mutat Bornemisza az asztalra. – Nem mindennapi érték.

– Jelkép, a tulajdonosát magam sem ismerem. Letétként vettem át egy barátomtól. Ahogy hozzám érkezett, akképpen fog távozni is tőlem. Ismétlem, s most már vegyétek végleg tudomásul: a legszigorúbb szerzetesi regulákban élek és munkálkodom a népért, a népemért!

– Lári, fari, György barát! Én is olvastam Niccoló Machiavelli művét az ideális fejedelemről. Szakasztott mása vagy te annak. Te is tudomásul veheted: ha nem adod az országot szép szerével, Ferdinánd király a jussát haddal foglalja el!

György barát e tapintatlanságon annyira fölbosszankodott, hogy szóba sem állt többé Bornemiszával, hanem szeptember 27-én azt írta Bécsbe, ha tárgyalni akarnak vele, eszesebb embert küldjenek hozzá.

Küldtek is: előbb a martalóc Thurzó Eleket s Révai Ferencet, majd a spanyol Cottát, s később újra Salm grófot. A bécsi követek Izabella után György barátot keresték, ki nem szűnt meg őket figyelmeztetni a Ferdinánd fegyveres beavatkozására várható török invázió szörnyűségeire, s kérte

Ferdinándot, adja ki a Szapolyai-család javait Izabellának. Ha pedig ezt most nem teljesítheti, hagyja a királynét és fiát az ország birtokában, míg a váradi békeszerződésnek esküje szerint tehet eleget. Addig a szultán jóakaratának biztosítását György barát az ország vezetésével együtt vállalta. De Ferdinánd csak ígérni tudott, adni semmit. Illetve néhány zsoldoskatonát Fels tábornoknak, kit Buda bevételére s Magyarország meghódítására indított.

Fels különösebb akadály nélkül ért Buda alá. De ezt a barát védte, s a tábornok hamarosan tapasztalhatta, hogy Utissenovich gróf magasabb katonai képzettség és lelemény birtokosa, mint a Habsburg birodalom tábornokai együttvéve. Továbbállt, s betegségére hivatkozva a fölmentését kérte.

Fels hadjárata azonban elegendő volt Szulimánnak, hogy első dühében Ferdinánd követeit halálra ítélje, s a Héttoronyba zárassa. Őfényessége parancsára a két beglerbég megkezdte az oszmán birodalom mozgósítását: II. János magyar király védelmére.

Ferdinánd pedig Buda bevételére húszezren felüli jól felszerelt sereggel Wilhelm Roggendorf tábornokot küldte György barát ellen.

HABSBURG FERDINÁND HARMADSZOR OSTROMOLTATJA BUDÁT

Az ezerötszáznegyvenegyedik május gyönyörű orgonavirágokkal borította a királyasszony budai kertjét. Izabellának már Fels ostroma is elegendő volt. Ő szeretni, szerelmeskedni s pompában élni jött Budára. A krakkói Wawelben még György barát is ezt ígérte, ismételgette, valahányszor az apját látogatta. S most itt van egy rideg várkastélyban, melyet már másodszor ostromolnak. Még az orgonák illatát is csak az ablakából élvezheti, lopva, rettegve, hogy a német ágyúgolyók a fejét ne szegjék. Csak el innen, minél hamarább, annál jobb!

Egy csomó vénember fontoskodik körülötte itt, a várban, s künn, a nagyvilágban, kiket már csupán a lőporfüst hoz izgalomba. Az orgona és a rózsa illatára talán nem is emlékeznek. Hogyan tudhatnák, mi az, szeretetre, szerelemre vágyódni? Különösen ez a mezítlábas, csuhás szerzetes, aki még a gyomrát sem dédelgeti. Szikár, mint ősszel a kóró. Ugyan, mi öröme lehet az életben? A könyvei? Hiszen azokat is ide küldette, még az ősszel, az első ostrom idején. De már mindet kiolvasta. Kár, hogy azokat a híres kódexeket Lajos halála után a török mind elhordta. Azok közt bizonyosan

megvolt kedvenc leánykori olvasmánya, Apuleius Aranyszamara is. így naphosszat öli az unalom, vagy pukkad a méregtől.

Pedig milyen jó lenne élni! Istenigazában mulatni, táncolni, lakomázni, szerelmeskedni! Ó, milyen jó is lenne! Csak ezt a György barátot vinné el az ördög! Bizonyosan rögtön megváltozna minden... De nem viszi.

Az őszi nagy követjárások idején úgy hírlett, Ferdinánd tanácsosai Bécsben spadassikat béreltek föl a barát megölésére; s azzal a szeplős képű Török Bálinttal is végezni akartak. De ez az ezernyi székely huszár – György barát testőrsége – úgy vigyázza mindnyájuk életét, hogy egy arkangyal sem tudná megközelíteni őket.

S György barát különben is mindent meghall a nagy szőrös füleivel – ezek állítólag csontból vannak. Ezeket teszi azoknak a csöveknek a végére, melyek behálózzák a királyi lakosztályt és a vendégszobákat, hogy az itt beszélők szavát a barát rejtekére továbbítsák. S a leveleket is előbb olvassa, mint a címzettek. Erre már akkor figyelmeztette apja is, anyja is, amikor elindult Krakkóból János királyhoz. Ezért ír titkos írással, de a barát ennek a kulcsát is alighanem ismeri. Hiszen mindenről tud. Igaz, anyja és apja most is azt tanácsolják: „Bízd magad és gyermeked György barátra! Ö sírig hű szolgája a lengyelek királyának."

Ez csakugyan igaz lehet. De mit tudják a krakkói Wawelban, hogy milyen az élet egy folyvást ostromlott várban? Valamennyi udvarhölgye ideggörcsökben fetreng. A félelemtől. Udvaroncait, lengyel nemesi testőrségét már hetek óta nem látja. György barát az ostromló németek ellen újra harcba szólította őket. S ezek a pálos oskolákban nevelkedett fiúk a németeket talán még a barátnál is jobban gyűlölik. Ők a magyar huszárokkal karöltve a budai bástyákon is a porosz lovagokat, a lengyelek ősellenségeit irtják.

Nem napló ez, csupán társalgás a papirossal. Végtére is hangosan önmagával mégsem beszélgethet. Ha ismét lesz kivel szót váltania, elégeti ezeket a jegyzeteket. De addig jólesik újra olvasgatni az imbolygó gyertyafény esti magányában.

„Apám többször említette, hogy Fráter Georgiusnak köszönheti trónját, gazdagságát, hatalmát, európai tekintélyét s a békességét Ferdinánd királylyal és Szulimán császárral. De politikai ügyekkel sohasem untatott. Anyám viszont azt emlegette, hogy a pálosok fejedelme lángeszű üzletember, kinek a kezében minden arannyá válik. Kár, hogy akkoriban egyikük szavára se nagyon figyeltem. Talán most többet tudnék erről a rejtélyes szerzetesről, aki sehol sincs, ha keresik, s mindenütt ott van, ahol nem

örülnek neki. Senki se szereti, mégis mindenki hűséggel szolgálja. Ezt várja tőlem is? A királynéjától?
Cyarnahorszky és Gorka kiűzetése óta semmit sem tudok a világ eseményeiről. Fogalmam sincs, hogy apám miért küldte anyakamra ezt a két szószátyár diplomatáját. Szavukkal többet ártottak nekem, mint a hallgatásukkal. Ha a város polgáraival elfogathattam volna György barátot, a fiammal már régen Pozsonyban lehetnénk, s Budán Roggendorf parancsolna.
Vagy Gorkáék csupán színt játszottak apám és a Habsburgok nyugtatására, s valójában anyám tervét hajtották végre? Hiszen Cyarnahorszky világosan megmondta Bécsben: Ferdinánd őfelsége hasson oda a császárnál, hogy Bona királyné családja a milánói hercegség birtokába minél előbb visszahelyeztessék!
Tehát Milánóért odaadnánk Budát? De a Habsburgok semmit sem adtak. Sem pénzt, se Milánót. Úristen! Ki tud itt az anyámon kívül eligazodni? Természetesen György barát.
Mégsem fogom szolgálni. Soha!
A fiamat – kinek boldogult apja az István nevet adta – negyven székely huszár őrzi, éjjel-nappal. Rajtam és a dajkákon kívül senkit sem engednek hozzá. Ez a parancsa György barátnak, aki még most, az iszonyú ostrom közepette is órákat időzik a fiamnál. Ugy játszadozik vele, mintha ez volna a legnagyobb gyönyörűsége. Együtt gőgicsélnek II. János királlyal. Vajon ez is csak színjátszás? Hiszen György barátnak egyéb dolga is akad. Ez a várostrom nem Budáért, hanem az ő meggyilkolásáért folyik. Ha a németek György barátot megölik, életéért cserébe egész Magyarországot kapják.

Ma van június elseje. Reggel ismét nálam volt Pálczán Péter-né, a város kisbírajának a felesége, kinek két kecskéje van, melyet a német templom udvarának sírkertjében legeltet. Mióta az utolsó tehenét is levágták, fiamat az ő kecskéi tejével táplálják. A tejért a dajka jár, mert félünk a mérgezéstől. De ma Istvánkán ismét erőt vett a bélhurut, s így csak kamillateát kapott. Nyűgössége miatt nem is hagyta magára a dajka. Ezért hozta el a tejet Pálczánné.

Sokáig beszélgettünk a derék asszonnyal, ki olyan szép, hogy arca oltárképre illene, Madonnának. Elmondta, hogy férje ötszáz emberével a vár belső kapuit őrzi. Többek közt azt a kis vasajtót is, mely a temetőkertből a Duna felé nyílik. Itt a templomudvar fala a mélység szélén áll, s a parányi ajtótól ösvény vezet a hegyoldal alsó házáig. Míg békesség volt, Pálczánné ezen a dúsfüvű hegyoldalon legeltette a kecskéit, s gyakorta találkozott itt a királlyal, aki a lejtős réten a galamblövészetben gyakorolta magát.

– Az őszi ostrom kezdetén – mesélte Pálczánné – György barát a vár valamennyi kulcsát magához vette. Férjem ezét a kis-ajtóét is átadta neki.

Aztán az ura munkájára terelődve a szó, elmondta, hogy van egy kijárata a várnak, mit csak a barát ismer. Egy alagút. Ez a háza pincéjéből vezet valahová, talán a budai hegyeken is túlra; talán a szentlőrinci pálos kolostor romjaiba, de vannak, akik úgy hiszik: az olasz mesterek a Duna alá fúrták ezt az alagutat, s a Rákos-mező közelében vájt kőbányában végződik. Ez a bánya az Óhegyen van. Onnan hozták a gránitköveket az új bástyák építéséhez. A várat a boldogult király parancsára György barát tervei szerint erősítették meg. Az építőmestereket a barát hozatta Itáliából, s mikor az ő házát építették, ott az olasz kőműveseken, munkásokon kívül senki istenik nem dolgozhatott.

– Akkor honnan tudtok ennek az alagútnak a létezéséről? – kérdeztem kétkedve.

– Révay Ferenc nagyságos úrtól, Roggendorf tábornok haditörvényszékének az elnökétől, ki szüntelenül kutatja az alagút kijáratát.

– Hm. Szóval ti kapcsolatot tartotok Révayval. .. Ha megtalálná, akkor se érne vele sokat. György barát az ostrom előtt a bányavárosokból számos bányászt rendelt ide. Ezek ássák az ellenség tűzaknái ellen a maguk aknáit, s akadályozzák sikerrel, hogy lerobbantsák a falakat. Legfeljebb azt a titkos alagutat is fölrobbantják, ha már némettel telt.

Pálczánné elmondta, hogy ezen az alagúton érkeznek György barát futárai a szultán vejétől, ki Nándorfehérvárra érkezett, hidat veretett a Száván, s Száva-Szent-Demeternél tábort ütött. Itt várja be Szulimán császár iszonytató seregeit, melyekkel Budát s Magyarországot szándékozik elfoglalni. György barát Budavár és a Száva-híd között huszonnégy futárállomást létesített, galambokkal, lovasokkal, pálos szerzetesekkel, hogy a beglerbéggel állandó kapcsolata legyen.

– Ez csak afféle ostromi pletyka, Pálczánné asszony – vigasztaltam, elmosolyodva ennyi csacskaságon.

– Hát királyné asszony őfelsége mit sem tud arról, hogy fia őfelségét György barát naponta friss narancs levével táplálja? Hát csak ennyire őszinte az a lengyel dajka felségedhez? – csodálkozott rám.

– Nyilván dús ajándékok tapasztják a száját előttem – válaszoltam megdöbbenve. – S a Szulimán érkeztéről szóló hírt kitől kaptátok?

– Török Bálint nagyságos úr üzente a Szent Gellért hegyén táborozó Perényi őméltóságának. Nemsokára Bálint úr is megérkezik. Egy hónapba sem telik, hogy itt lesz kétezer emberével s a törökök előhadaival. Mert Dombó vára alól – mit nem tudott bevenni – már elindult elejibük.

– Tehát nyár derekára itt lesz a törökök császára – mondtam a búcsúzva kihátráló derék asszonyságnak.

– S Buda törökké lesz, hacsak.. . – állt meg Pálczánné, mint aki mondani szeretne még valamit.

A szakadatlan ágyúdörgés miatt eddig sem aggódtam, hogy György barát titkos csövein keresztül valaki hallhatja suttogásunk, most mégis hozzáléptem.

– Hacsak? – néztem rá fürkészve.

– Elő nem kerül a temetőajtó másik kulcsa, melyet boldogult János király őfelsége abban az avítt köpenyében tartott, amiben a hajnali galamblövészeteire szokott kijárni.

– Az az ócska felleghajtó volt minden ruhatára, mit a szekrényében találtam – szaladt ki a számon.

– Holnap, az esti fejesből megest én hozom majd a tejet, felséges királyasszony. Addigra talán megleli azt a kulcsot, ha a keresztény istenünk is úgy akarja – suttogta a fülembe, s könnymaszatos arcával a kezem fölé hajolt.

A köpenyt az ágyam baldachinjának belsejére terítve őrzöm, mióta a kezembe akadt. Elalvásom közben ezt szoktam cirógatni, könnyes arcomat ebbe temetem, reggel rá esik az első simogató pillantásom...

Amint kilépett a szobámból Pálczánné, futottam a hálótermembe, mely a negyven huszár őrizte folyosóktól övezve a fiam szobája mellett van. A kulcs a köpeny zsebében lapult. Otthagytam...

Fiam szobáját háromöles falak védik. Egykor Mátyás király, majd Ulászló és később fia, Lajos hálószobája volt. Ide semmi zaj sem hallik. Párnázott bársonykárpit borítja a falakat és a mennyezetet. Istvánka nyűgössége elmúlt. Nemrég ment el tőle a barát; sokáig évődtek egymással. Áthallatszott a hálótermembe : rést hagytam az ajtónkon. A fiam száján friss narancs illatát éreztem. Többször is megszagoltam. Bizonyosan narancslevet kapott szegénykém. Most édesdeden alszik.

Vajon kire fog hasonlítani? Apjára, ki nem is láthatta, vagy az én apámra? Mindegy. János Zsigmondnak kereszteljük Istvánkát. Ebben igaza van a barátnak: Szapolyai István csak helytartó és nádor volt. Az én fiam apja s anyai nagyapja, dédapja király. Legyen hát János Zsigmond!

II. János a királya Magyarországnak? Már kikiáltották. Csak valami hagyományos magyar formaság van még hátra, lényegtelen. S persze ország is kell neki, ahol uralkodhasson. Ezt védi számára György barát? Itt, a budai várban? Vagy Istvánkát védi, hogy a nevében tovább uralkodhasson? Lehetséges, hogy a házasságunkat is csupán ezért erőszakolta János király-

lyal, a beteg, ősz daliával? Hogy utódot szüljek a Szapolyai-család-nak... vagy inkább György barátnak. .. hogy a fiam régense és országa kormányzója lehessen. .. Istvánka horoszkópját anyám elküldte Gorka főkapitánynyal.

A csillagrajzot a krakkói univerzitás tudós professzorai készítették. Kifejtésükben határozottan állítják, hogy Istvánka csecsemőkorától élte fogytáig fejedelem lesz: két hatalmas földi csillag bolygójaként három nemzet uralkodója. De uralkodására a hatalom fényét mindvégig a déli csillag sugározza.

Ha valami ehhez a várhoz szeretettel vonzott, az Hunyadi Mátyás csodakertje volt. Illetve kertjei, mert a János-templom környékén függőkertek sora borítja a hegyoldalt. Ilyen kertekről mesélt anyám, ki boldog lányságát az itáliai fejedelmek otthonaiban töltötte. Én is efféle kertekről álmodoztam hát, vele együtt. S ez az álmom itt, Budavárban két évvel ezelőtt teljesült. Európa alighanem legszebb függőkertjeit mondhattam magaménak. A nápolyi asszonynak készíttette Mátyás, nápolyi módra.

Babilon királynőjének éreztem magam a rózsalugasai, tavai, vízesései, hidacskái között sétálva. S Jánosom boldog mosollyal mondogatta, hogy megadatott néki Szemirámisz királynőt ölelgetni, csókolni ezekben a csodakertekben, melyek lugasaiban halála híre után is ő susogott hozzám, az ő utolsó istenhozzádját súgta fülembe a nyári és az őszi szél: »Szemiramisz, én szép királyném, csókolj, szeress és uralkodj! Erre születtél, Szemirámisz ...« Ezekben a kertekben mosolygott rám Istvánka először, s most már tudom, hogy ezeknek a bokrai, fái és virágai nem engedtek menekülni, amikor Ferdinánd először invitált Pozsonyba, amikor még nem voltam György barát foglya. A kertjeimet sajnáltam, ahol Szemirámisz lehettem.

S most Roggendorf szétlövette a kertjeimet. Ezen a tavaszon már csak éjjel, lopva osonhattam az illatozó orgonabokrok közt, de György barát ezt is eltiltotta. Joggal féltett, hiszen itt fogták el azt a két német katonát, kikkel Roggendorf a kertek lőport rejtő filagóriáit akarta fölgyújtatni, s kiket György barát egy-egy sertés társaságában a bástyákra akasztatott ki. Azóta Roggendorf dühében a kertjeimet ágyúztatja, szünet nélkül. Mondják, a János-templom táján a falakon már tegnapra nagy rést törtek a golyók, de az ágyúzás még mindig folyik. Most átmegyek a fiamhoz; mintha nyöszörögne. Csak nem aludt el a dajka?.. .

Remélem, ezeket az irományokat nem látta meg György barát! Amikor belépett, ijedtemben felugrottam, s az ámulattól az íróasztalomig hátráltam. Ennek támaszkodva bámultam a metamorfózist: Utissenovich grófot, a

lovasparancsnokot, kiről gyermekkoromban apám annyi szépet és jót mesélt.

Itt állt, előttem, aranysujtásos zöld huszáregyenruhában, remekbe kovácsolt ragyogó páncélban, fején hadisisakkal. Oldalán hatalmas pallos csüngött, s kezében szöges buzogányt tartott.

Nem is az egyenruhája, a daliás termete, fiatalos karcsúsága, páncélzatát feszítő izmai döbbentettek meg olyan nagyon. Fogalmam sincs, hány éves. Pálczánné szerint egy híján hatvannak tudtam, s most negyvennek sem modhatom.

Szemei ragyogtak, arca lángolt, hangja ifjontin csengett, mint a János-templom hajnali ezüstharangja tegnapig.

– Lehet, hogy búcsúzni jöttem, felséges asszony – kezdte, s éreztem, hogy tüzes szemeit az orrtövemre szegzi. Néhány időtlen pillanatig úgy bűvölt, mint az az egyiptomi mameluk a kígyóját szokta, aki Szulimán követét kísérte, tavaly szeptemberben, amikor az elnyúlt fogadás alatt Istvánkát szoptatnom kellett, s ettől a csausz úgy meghatódott, hogy a lábaim elé borulva Szulimán nevében esküdött: »II. János leend Magyarország királya, és senki más!«

Nem tudom, miért, de amíg György barát, illetve Utissenovich gróf hangtalanul nézett, oly tisztán láttam magam előtt előbb a kígyót bűvölő mamelukot, majd a szultán esküdő követét, amint Istvánka lábacskáit csókolja, s közben feketegyász pruszlikomból buggyanó emlőimre mered, mondom, oly kísértően éltem újból át mindezt, hogy a csausz beszédjét is hallottam: »II. János leend Magyarország királya, és senki más!«

Csak a mondat befejeztekor döbbentem rá, hogy ezeket a szavakat az előttem álló, szememet, lelkemet bűvölő Utissenovich gróf mondja.

– Ezt ne felejtse, felséged, akkor sem, ha már én nem leszek!- folytatta. – Ez a török császár esküje. Szulimán császár szótartó ember. Az első leckét Mohácsnál adta, felséged unokabátyjának, Lajos királynak; a másodikat itt, Budán, Ferdinándnak. Tartok tőle, hogy a harmadik leckét is itt adja, örök tanulságul. ..

Végre szó jött az ajkamra:

– Mostantól újra Utissenovich gróf lett nagyméltóságod? – csodálkoztam rá, hiszen asszony vagyok.

Elmosolyodott, de nem a hírhedett szerzetes mosolyával, melytől a háta mindenkinek lúdbőrös lesz, hanem férfimosollyal, s nekem azok a krakkói pletykák ötlöttek eszembe, melyek Utissenovich kapitány szerelmét boldogult anyósomhoz, Hedvig hercegnőhöz, s lánya, Jadwiga Barbara királyné szerelmét György baráthoz fűzték.

Sohse hittem ezekben a pletykákban, bár anyám udvarhölgyei váltig erősítgették. Most, Utissenovich gróf mosolya láttán, nemcsak elhittem, hanem Szapolyainét is, s a lányát is megértettem. Hiszen asszony vagyok.

Nem válaszolt rögtön. Bal kezében azzal az irdatlan nagy buzogánnyal játszadozott, s tovább mosolygott. Végre nagyon csendesen, selymesen simogató hangon, a hegedűk mély húrján szólalt:

– Ez felségedtől függ, miként tart meg emlékében...

– A halálba indul nagyméltóságod? – döbbentem rá.

– Az életbe, felségedért. ..

Éreztem, hogy kiszalad alólam a lábam. Az asztalomra dőltem, háttal. Közben ezekből a jegyzetekből néhány papírdarab a padmalyra hullott. Szoknyámat igazgatva fedtem el őket. Az arcom lángolt, torkom kiszáradt, alig pihegtem.

Minden magányossá szerencsétlenedett asszony életében adódnak pillanatok, amikor igazi férfi közelében fejét veszti. Számomra ez ilyen volt. A beteljesült várakozásé. . . Az üldözés hajszájában végkimerült, menekülést feladó vad zsákmánnyá kuporodása. A minden mindegy pillanata...

Szeméből a diadalittas hím mohósága villódzott, s izmos lába elindult felém, de a sürgető idő s az esze megálljt parancsolt neki. Mélyet lélegzett, s tovább beszélt:

– Iszonyú pusztítást végeztek a németek golyóbisai. Szent János temploma alatt nem maradt fal, a mögötte levő földmű is utánaomlott. A romok most rövid lábtokon is megmászhatok. Azon csodálkozom, miért nem rohamozzák máris. A királyasszony golyószántotta kertjeit reggelre minden bizonnyal vérrózsák borítják. De II. János király és felséged nem kerülhet német kézre. A végső rohamban felségteket is felkoncolnák. Ez a legolcsóbb megoldás a németek számára. így Ferdinándnak sem a Szapolyai-vagyonért, sem a királyi trónért nem kellene fizetnie. Felségedék tehát menekülni fognak, ha én elesek a tusában.

A varázslat véget ért. Most az életösztön uralkodott el rajtam.

– Hogyan lehet ebből a körülzárt vakondoktúrásból vagy hörcsögfészekből kijutni? – szóltam közbe.

– Mint a vakondok vagy hörcsög a saját fészkéből. Az ember tőlük tanulta el a várépítést s az alagútfúrást is. Az én házamból is van ilyen kivezető út. Az alagút jól rejtett kijáratánál száz gorál harcos várja felségteket, akik Serédy főkapitány úr tokaji borszállítói. Szabad járásuk van a Felvidéken, keresztül-kasul. Mind a százat én kereszteltem csakúgy, mint egykor felségedet. Nos, a gorálok János Zsigmond őfelségével együtt Krakkóba vezetik. S akkor majd tárgyalhat Gorka főkapitány úr és Cyarna-horszky

prépost felségtek ügyében, kiket Zsigmond király mellett Szulimán császár pártfogol.

– S hogy jutunk el mi abba az alagútba?

– Ha elestem, az itt őrködő testőrség a palota pincéjéből átvezeti felségteket és a két dajkát az én házam alatti pincékbe. Ott van az alagút bejárata; két tűzakna-figyelő bányamesterrel együtt azt is a gorálok őrzik. De minderre csupán akkor kerülhet sor, ha én elestem – tette hozzá nyomatékkal, s arcára ismét ráfagyott a szerzetesi mosoly.

Ablakom tárva volt. A barát ittléte alatt fokozatosan megszűnt az ágyúdörgés. Most hirtelen fülhasogató csend süppedt közénk. Oly szokatlan, oly nehéz volt a számunkra, hogy csaknem agyonnyomott bennünket.

– Ez a vihar előtti csend – suttogta maga elé. – Rögtön támadnak. Még csak annyit, felség, I. János király kincsei a krakkói és a czestochowai pálos zárdákban őriztetnek, érintetlenül. György barát halála után a priorok kiadják letétjegy nélkül is. Felségtek ma Európa leggazdagabb uralkodói. Éljenek e kincsekkel boldogan!

Az ajtó felé hátrált. Már ismét férfiként mosolygott.

– Ha felséged netán Utissenovich gróffal óhajtana találkozni, üzenjen érte György barát házába!

Amikor becsukódtak mögötte az ajtószárnyak, leborultam ide, az asztalomra, s addig zokogtam, míg besötétedett. Átmentem Istvánkához. Aludt, mint az olasz képírók angyalkái. Pufók arcocskáján ilyen égi mosolyt láttam.

Az éjszakai dajka elmondta, hogy a főkincstartó úr csuklyáját eldobva s huszárruhát öltve az egész várnépét a romos falak kijavítására hajszolta. Minden rangú és rendű polgár, még a gyenge női nem is követ, dorongot, deszkát, cölöpöt és földet cipel. Petrovich temesi gróf hajdúi ácsolják, tömik a réseket. A főkincstartó úr fényes huszárparancsnoki ruhájában hol itt, hol ott irányítja a munkálatokat, s szerfölött örvendezik, hogy minderre idejük jutott, minthogy a németek pihenni tértek, s hajnal előtt most már aligha támadnak. A huszárok – látva György barát metamorfózisát – pihenés helyett biztatás nélkül is a munkálatokat segítik.

Hajnalig ültem az asztalom mellett. Most, hogy a végtelen csendbe puskalövések harapdálnak, végre álmosak a pilláim. Megyek a boldogult uram köpenyének gyónni...

Délig aludtam. Távolról tomboló csatazaj hallik. De az ablakomból csak rohanó embereket látok. Innen, a magasból mindez izgatott férgek nyüzsgésének tűnik. Az őrséget hiába kérdezném, székely huszárok: csak ma-

gyarul értenek, s én nem beszélem a nyelvüket. A dajka csupán annyit mond:

– Szörnyű harc tombol a falakon körös-körül. A főkincstartó úr még most is a János-templom mellett kaszabolja huszáraival a németeket. Ott, ahol Pest várnagya, Fotiscus Ottó hágta meg a falakat, s egy házra már a zászlaját is kitűzte.

Mindezt a lengyel testőrségem könnyebben sebesült tagjaitól tudja, kik bort és fenyővizet hordanak a védőknek, s ha bírják, kihúzkodják a sérülteket a csatából a kötözőhelyekig.

– Pakolj össze! A gyerekholmikat s nekem a legszükségesebb ruháimat. Ne legyen sok málha! – mondom a dajkának.

– Jézusom! Hová menekülünk? – kiáltja, de máris szájába tömi az öklét, nehogy Istvánkára ijesszen.

– Egyelőre sehová – nyugtatom. – De sor kerülhet rá, s akkor a csomagolásra már nem lesz időnk. Én az ékszereimet már összeraktam. Ebben a táskában vannak. Tudd; ha bajom esne, add át apámnak!

Ólomlábakon megy az idő. Istvánkával a belső palotaudvarban sétálok. (Lehet, hogy a birodalma János Zsigmondként fogja szeretni, tisztelni vagy rettegni, de nekem az apja óhaja szerint mindig Istvánka marad.) Gyönyörű júniusi nap van. Kezünket a márvány kút medencéjében lubickoltatjuk, hol aranyhalak kergetőznek. A Hunyadiak hollós címere ékíti a kutat. Vajon Beatrix királyné is kedvelte ezt az olaszos udvart? Bizonyára. Hiszen Mátyás neki építtette.

A kút kávájára ülve firkálok, mert nincs kivel beszélgetnem. Udvarhölgyeim Roggendorf ostroma óta ki se teszik a lábukat a palotából. Vagy az ebédlőteremben pusmognak, és fitymálják a lóhúst, vagy a szobáikban sírógörcsök közt a pamlagjaikon fetrengenek. Tartósított halálveszedelmükért valamennyien engem okolnak. De a tavasz illata őket is babonázza: sárlanak a nyomorultak, férfiszagra vágynak, s irigylik az ablakok előtt csókolózó gerlepárokat és az éjszaka csendjét hasogató bagzó macskákat.

Enyhül a meleg. A csatazaj is. Ritkulnak a puskalövések. Mint egy haj tó vadászat végén...A huszárok már nem jönnek értünk: György barát életben maradt. Alkonyodik. Mindjárt itt lesz Pálczánné a frissen fejt tejecskével. Szaladok a hálótermembe. A kis vasajtó kulcsáért. Igen. A kulcsért, mely előttünk is a szabadság kapuját nyitja..."

Fráter György fel s alá sétált háza lovagtermében. Hallgatta a parancsőrtisztek jelentéseit. Pöstyéni Gergely, Petrovich Péter és Batthyány Orbán az asztalnál borozgattak. Amikor távoztak a jelentők, a három úrhoz tele-

pedett. – Hallottátok, urak, valamennyi bástyánál nyugalom honol. Úgy látszik, még Perényi uramnak is elment a kedve a folytonos csatározástól.

– Fölöttébb gyanús nekem ez a nagy csendesség – mormogja Batthyány, s fenékig ürítve serlegét, nagyot sóhajtva feltápászkodik.

– Várj még egy pillanatra, Orbán! Ma kaptam kézhez a szultán vejének, Méhemet beglerbégnek a levelét. Néhány részlet téged is érdekelni fog – mondja, egy papírgöngyöleget terít maga elé, s olvasni kezdi: „Őfényessége a derékhaddal Belgrádba érkezett. Nem uraságod bátorítására írom, mert uraságodnál és hős parancsnokainál bátorságban nincs hiány, hanem uraságod további hadvezéri teendői végett közlöm, hogy ily nagy számú s ily hatalmas tűzerővel ellátott sereggel Szulimán őfényessége még nem látogatott Magyarországra. A spanyol királynak és hitvány öccsének s az összes keresztény fejedelmeknek az egyesült seregei sem szeghetik császárunk bosszuló útját. Augusztusban II. János király s uraságtok a német szorongat-tatásból végleg szabaduland. – Erdélyt s a tiszai részeket már megtisztítottuk. A felségárulásért halálra ítélt Majláth vajda embereit Ahmed nikápolyi szandzsákbég és a moldvai vajda, Rares Péter szorította az özvegyült királyné és fia iránti hódolatra. Az áruló Majláth őfényessége foglya. Igen sok magyar, német, cseh és más urat vall összeesküvő társának, kik egy dologban bizonyosan egyezségre jutottak, s ez: uraságod mielőbbi meggyilkolása. Azért közlöm ezt, mert az összeesküvők néhánya ma is uraságod seregeinek parancsnoka."

– Remélem, az én hűségemben nem kételkedsz? – ugrott föl lángra gyúlt arccal Pöstyéni Gergely. – Mohács óta szolgálom a Szapolyaiakat... – dörögte, de a levelet tartó kar tiltóan emelkedett fel.

– Ez az ostrom, barátaim, mindnyájunk múltját tabula rasává* újra elölről lehet kezdeni.

Aki itt van, annak a hűségéhez szó nem férhet. Aki nincs velünk, annak a sorsa fölött Szulimán császár dönt, ki esküt tett János Zsigmond védelmére. S őfényessége nem ismeri a keresztényi irgalmat; jól példázta ezt vejének, Ibrahim pasának a lefejeztetésével. Szulimán alattvalóinak, barátainak és ellenségeinek egyaránt csupán az igazságot szolgáltatja...

Ahogy végignézett három parancsnokán, mialatt koccintott velük, jól látta arcukon, hogy mindegyik a hiányzó negyedikre gondol, Török Bálintra, aki kétezer lovasával Budán kívül rekedt, s most Dombó váránál ostromosdit játszik.

– Végigjárom az őrségeket, ha valami nincs rendjén, jelentem – állt fel Batthyány Orbán a torkát köszörülve.

– Alszik a német, mi is nyugovóra térhetünk – szólalt meg latinul Petrovich, ki eddig egy szót sem mondott, minthogy György barát házában minden beszéd csak magyarul folyhat.

– Bene! – mosolygott a távozókra, s kezét éppen a szokásos áldásra akarta emelni, de idejében rádöbbent, hogy huszárparancsnoki egyenruhájához ez a kegyelemteljes mozdulat aligha illenék.

Maga is nyugovóra akart térni, de várt még valamit. Ismét az órára nézett, amikor ügyeletes testőrparancsnoka, Melith Pál kapitány, a derék consangvineus nyitott be.

– A királyfi dajkája kér bebocsátást főméltóságodhoz.

– Engedd be, s hagyj magunkra!

A nappali dajka lépett be. Derék czestochowai özvegyasszony, kit a krakkói prior ajánlott Bona királynénak azzal, hogy az árvult fehérszemélyt Fráter Georgius főapát keresztelte.

Kezet csókolt, s kutyahű szemmel meredt a szokatlan öltözetű főapát úrra.

– Mi baj van? – kérdezte czestochowai lengyel tájszólásban a remegő asszonyt.

– Nem tudom, de ma tizenharmadika van, s ez János havában János királyfinak nem lehet jó. ..

– Elhoztad a királyasszony jegyzeteit?

– Céklalevesébe kevertem a fehér port, s most úgy alszik, mint a tej – válaszolta hadarva a lengyel nő, s közben ruhája redőiből iratgöngyöleget vont elő. – Magával vitte az ágyába. A párnája alól húztam ki...

Kicsapódott az ajtó, s Melith kapitány rontott be.

– A német templom udvarából özönlik az ellenség! Már a piactéren vannak! – kiáltotta.

– Várj meg itt! – mondta a fő kincstárnok a dajkának, s kardját, buzogányát, sisakját kapva rohant Melith után.

„Se páncél, se láncing nincs rajtam" – villant át agyán a gondolat, de már akkorra az utcán volt. Horvát testőrsége mögötte rohant.

Német kiabálás, magyar káromkodás hangzott mindenfelől. A Szent György térről Petrovich Péter vágtatott elő rác lovasaival, mögötte az állandó készültségben levő gyalogos hajdúi szaladtak. Jókor. Batthyány Orbán kíséretét már levágták a németek. Egyedül viaskodott karddal, buzogánnyal csapdosva, forogva maga körül.

A három Melith fiú, Korlatovich és Perusith pillanatok alatt szétvágták szorongatóit. A többi horvát testőr is megtalálta a maga németjét.

– A német temető Dunára néző falát zárjátok le! – kiáltotta oda rácul Petrovichnak. – A többit mi is elintézzük itt! – ordította magyarul, s maga is hozzálátott.

Csodálatosan boldog érzés feszítette izmait. Mint június 2-án, amikor a királyi kertek mellett Fotiscus embereit kaszabolta. Majd negyven esztendeje, hogy gyönyörűségét ilyesféle mulatságokban lelhette.

Sajnálta, hogy az ellenállókat olyan hamar lekaszabolták. A kapuk mélyébe bújtakat nem engedte legyilkolni, s így fogoly német is maradt bőven. Pedig kenyérpusztítóra nincs szükség. Virradt, mire az eleveneket és holtakat a fáklyák rőt világánál számba vették.

A dajka a medvebőrön kuporogva gunnyasztott. Kezében szorongatta az iratgöngyöleget. Ernyedt ujjai közül óvatosan kihxízta, s az ablakhoz lépett.

Izabella kezevonását a kelő nap fényében olvasta. Mikor a végére ért s visszafordult, révült tekintete a dajka szemével találkozott.

– Olyan borzasztó dolgok vannak azokra a papírokra írva? – kérdezte halkan a lengyel nő.

– Miből gondolod, leányom?

– Az arcodról, szent atyám, melyről leolvastam...

– Vidd vissza a királyasszony ágyába! Éppen kezdődik a szolgálatod, senkinek sem tűnik fel, ha ismét átososnsz a szobájába.

Az őrségre sietett. Batthyány már javában faggatta a kínpadra vont foglyokat, kiváltképp egy őrt, aki a németeknek a kapu kulcsát átadta, s Bácsi Benedeket, kit rejtekéről húzkodtak elő, mert az őr rávallott: tőle kapta a kulcsot. Bácsi a hóhér hüvelykszorítóját még összeszorított fogakkal tűrte. Hallgatott.

– Főparancsnoki jogaim szerint a vizsgálatot magam folytatom, az ítéletet én hozom – mondta Batthyánynak. – Vigyétek ezeket a foglyokat a házamba! – szólt az őrvezetőnek. – Pálczán Péter városbírót és családja tagjait tartóztassátok le, Orbán fiam, s kíséred őket hozzám!

– Pálczán Péter Bornemisza Tamással együtt megszökött. Az éjszakai ramazúri alatt szöktek ki – válaszolta Batthyány Orbán.

– A családját is magával menekítette?

– Az őr csak a kisbírót látta az ajtón kibújni, amikor a németek már a templomkertben tolongtak.

– Vedd őrizetbe a bíró családját, mielőtt kárt tesznek magukban!

Sietett vissza a házába. Lefürösztötte izzadt testét, s a dolgozószobájába már György barát szerzetesi kámzsájában tért vissza.

Huszáregyenruhát soha többé nem látnak rajta. ..

Egyenként vezették eléje az összeesküvőket. Először Bácsi Benedeket.

– Te magyar ember vagy, s nem hazug német. Beszélj! Kik voltak társaid? Mivel vesztegetett meg benneteket Révay Ferenc? Ha vallasz, nem vonatlak kínpadra.

– Hát jól van, György barát! Egy halállal én is tartozom. Társaim voltak: Izabella királyné őfelsége, Pálczán Péter, Korcsolyás Péter, Bornemisza Gergely és Tamás meg Dreilinger Tamás. Mi valamennyien a királynénak esküdtünk hűséget, és nem neked, pálosok fejedelme, Várad püspöke, Szulimán vazallusa. A királyné parancsára cselekedtünk. Eskünkhöz híven.

– Hazudsz! Szemét ember vagy. Még a halálod óráján is hazudsz. A királynétól csak a kulcsot kaptátok, mit Révay biztatására kértetek el.

– Őfelsége a kulccsal szentesítette tervünket.

– Amit Révay eszelt ki. Mivel vesztegetett titeket ez az alattomos németbérenc? Legalább a halálod óráján szállj magadba, szerencsétlen!

Bácsi nagyot sóhajtott, aztán térdre rogyott.

– Látom, csak gyóntatni akarsz; az igazságot magad is tudod. Halljad hát, de adj feloldozást is! Gyónom a mindenható Istennek, Isten helyett neked, lelki atyám: Révay nagyságos úr Ferdinánd király nevében mindnyájunkat dús ígéretekkel kecsegtetett, s biztosítékul a maga várainak egyikét, Szklabinát okmányilag ránk és örököseinkre írta. Ezer magyar fegyveressel kellett volna érkeznie. Fogalmam sincs, miért jöttek helyettük németek, kikkel szót sem érthettünk.

– Mert Roggendorf német kézre akarja venni Budát, s II. János királyt mihamarabb az apja után küldené.

– Ezt most már én is tudom, György barát. De hallgasd a gyónásomat türelemmel!

Hallgatta. Bűnei alól Isten nevében fel is oldozta, meg is áldoztatta. Aztán órába sem telt, és Bácsi Benedeket s az őrt, ki a kulcsot német kézre adta, a vár piacán a hóhér, ezrek rémületére vagy örömére, felnégyelte.

Korcsolyás Péter, Bornemisza Gergely és Dreilinger Tamás az árulásért fővesztéssel fizettek.

Pálczánt és Bornemisza Tamást távollétükben fő és jószágvesztésre ítélte. Pálczán fiait, testvéreit tömlöcbe csukatta. Pálczánnét egy levegős, napos szobába záratta; felemelt élelemadagot juttatott neki, s a szépasszony minden cicomaszerét, ruháját utánahozatta. Egy törökül jól beszélő öregasszonyt – Draskovichnétól kapott szakácsnéját – rendelte Pálczánné gondviselőjéül.

– Úgy vigyázz erre a némberre, mint a szemed fényére! – mondta a szakácsnőnek. – Tanítsd törökül!

– Azoknak szántad, szent atyám? – vigyorodott el a vénasszony.

– Szulimán császárnak.

– Igen szép arcú és kívánatos termetű, különösen a dús keble, mit olyan hivalkodóan mutogat, s a férfit hívogató fara, de nem szűz...

– Árnyékszéktakarításra a szultán háremében is fölöttébb alkalmatos lesz.

– Nagy örömet szerzel a háremőröknek. Azok a kegyetlen szívű heréltek majd naponta kiporolják Pálczánné tekintetes asszony ringó hátsóját, szoknya nélkül, bő bugyogó nélkül.. . hihi, hihi... én tudom, mert engem Draskovichné nagyasszonyom váltatott ki a janicsár aga háreméből. A korbácsnyomokat még a hátamon viselem. Mert az ágyékkötőn kívül egyebet ott nem kaptam.

Roggendorf tábornok közel húszezernyi német katonája kíséretében érkezett a teuton mennyországba. Nagyobb részük fejvesztve rohant a Walhalláig. Pedig a németeket a másvilágon már csupán néhány török kergethette. A többi itt táboroz a szultán ÓBudán felvert sátorvárosa körül. A padisahhal érkezett százezrek is kigyönyörködhették magukat: Szulimán az elejébe vezetett német foglyokat az utolsó szálig leölette.

Augusztus 28-a van. Buda és Pest tornyaiban éppen delet harangoznak. György barát negyven magyar úr kíséretében tisztelgő látogatásra érkezett Szulimánhoz. Szokása szerint dús ajándékokkal. Tudja, hogy kinek mivel szerezhet örömet. A császárnak és fiainak: Mohammed és Szelim hercegeknek, Rusztán nagyvezírnek s a feleségének, Mirmah hercegnőnek, a szultán kedvenc lányának. A beglerbégek és pasák is rendre megkapják a magukét. Többet, mint vártak. A jó öreg Mehmed bég csupán egy forró kézszorítást kap.

A baráton fehér kámzsa virít, vadonatúj. Nem várj a meg, hogy a szőnyeget a testőrség kirántsa alóla. Hasra vágódik, önként.

Szulimán kegyes mosollyal fogadja hódolatát.

– Végre egy európai nagyúr hódolata, melyből nem csapódik felém izzadságszag – jegyzi meg görögül Rusztán felé.

– Paulin de la Garde kapitány, a francia király követe valóban kibírhatatlanul büdös, de már adtam neki egy üveg rózsaolajat – válaszolja gondterhelt mosollyal a nagyvezír.

– Az a két német, akit a cseh király küldött, még büdösebb – panaszolja Szulimán, finom rajzú orrcimpáit mozgatva.

– Gróf Salm és Herberstein urakat is elláttam rózsaolajjal – mentegetőzik Rusztán –, a lengyel király követe pedig naponta fürdik.

Szerzetes mosollyal az ajka körül kel föl a hasravágódás után, s őfényessége összes címeit felsorolva ékes török nyelven köszönti a szárazföldek és tengerek urát.

Kísérete mindezt a szultán sátra előtti térségről félkörben állva szemléli. A nyári delelőn patakzik róluk a veríték. Szulimán undorral int a szerecsen testőröknek, s a sátorlapok suhogva csapódnak előttük össze. Ugyanekkor a trón mögötti függöny szétgördül, és egy csobogó szökőkúttal ékített üde rózsakertre esik Fráter György pillantása.

„Ezt két nap alatt varázsolták ide" – villan át György baráton, s tovább mosolyog.

Rabnők surrannak elő, csodálatosan szép hurik. Édességet, jégbe hűtött frissítőket kínálnak. A barát egy velencei kristályserlegbe narancslevet öntet velük, többször is.

Szulimán illatosán gőzölgő forró kávét iszik. Mehmed bég és Rusztán is. György barát is jól ismeri ezt az abesszíniai izgatószert, de nem kér belőle. A narancslevet szopogatja, miközben tenyere a párás kristályon hűvösöl. – Nem szabad izzadnom – gondolja, s minden képzelőerejével a téli ostrom zordságát idézi. Oly sikerrel, hogy már fázik is.

– Barátod, az én hű tanácsadóm – mutat Szulimán az öreg Mehmedre –, Bécset szeretné elfoglaltatni velem. Nos, ezzel a sereggel csakugyan keresztülgázolhatnék a németeken, s kezet foghatnék szövetségesemmel, Ferenc királlyal, kinek követe ugyanezt kéri tőlem. Mielőtt döntök, a te véleményed is érdekelne. Követed, Werbőczi már elmondta a magáét Isztambulban. Ez váratlanul éri. Werbőczi Eszéky püspökkel együtt éppen e pillanatokban adja át Izabellának a II. Jánost atyja országában megerősítő okmányt, az arannyal átszőtt bíbor ruhát, a pajzsot, az aranyos nyelű buzogányt és kardot, melyet a fejedelemség jelképéül küldött Szulimán. A vén Werbőczi szóval sem említette, mi mindent zagyvált össze a szultánnak.

Fenékig üríti a serleget, de tovább szorongatja, görcsösen.

– Ez a legnagyobb kitüntetés, mit a siralom völgyében elérhettem – rebegi –, de éppen e nagy megtiszteltetés kötelez a megfontolt válasz adására. Egyetlen napi haladékért esedezem! Holnap ismét fényességed legkegyelmesebb színe elé járulva haladott koromhoz és szerény ismereteimhez illő választ adnék, ha ezen esedezésem most elnyeri közismerten nagylelkű tetszésed, szárazföldek és tengerek ura, fényes elméjű padisah.

– Nem bánom! Hozd magaddal a seregvezéreidet is, hogy a hősi védelemért nekik is köszönetet mondhassak!

– De fürösztesd meg őket! – kötötte lelkére Mehmed bég, miközben kikísérte a lováig.

MAGYARORSZÁG HÁROM RÉSZRE SZAKAD

Vasárnap reggel van. A mohácsi ütközet gyászos emlékű évfordulója. Misét mond Mátyás templomában, s közben állandóan kísérti az a régi emlék, amikor suttyó ifjonc korában a tömjénfüst miatt hányingerrel támolygott ki innen. Izabella is hallgatja a misét. Összes udvarhölgyeivel, akik szemérmetlenül sugdolóznak a királyné lengyel testőrtisztjeivel.

Most valami mozgolódás van a királyné körül... Nem tud odafigyelni, mert éppen áldoztatni kell, egy sereg fogatlan szájú vénasszonyt, kik reszketeg nyelvükről elejtik a szent ostyát, ha nem vigyáz... Hm. Izabella föláll és kisiet. Teheti ezt az illetlenséget; a vasárnapi miséje már érvényes: vége az áldozásnak.

Darálja a hátralevő imákat:

– Ite missa est!

Melith Pál várja a sekrestyében.

– A csauszok agája, Ali pasa érkezett. A királyasszonyhoz, aki a palotában vár rád, szentatyám.

Lélekszakadva rohan át. A hátsó ajtón keresztül lép a trónterembe, hol Izabella – ölében János Zsigmonddal – a trónon ül, s izgalmában a körmét rágja. Köszöntését alig fogadja, máris hadar, sebes olasz szóval:

– Én nem értek törökül, s különben sem tudom, mit akar tőlem ez az aga. Borzasztó előérzetem van. Álmomban Pálczánné járt nálam, kit tegnap a szultánnak ajándékoztál. Elátkozott. Csak tudnám, hogy mit vétettem a szerencsétlennek?

Karba tett kézzel mosolyog. Akkor is, midőn Ali pasa földig hajol előttük. Valamennyi tanácsos jelen van. Török Bálint perjelségi gubernátor úr is, holtsápadtan.

Az aga szerecsenjei selyempárnákon gyűrűket, karpereceket, drága ruhákat nyújtanak Izabella felé. János Zsigmondnak is – a szultánfiak küldte drága csecsebecséket. S az aga jelenti, hogy Szulimán őfényessége a kis hercegnek három aranyos és drágaköves szerszámokkal felékesített nemes lovat is küldött, s egy üzenetet: „Minthogy idegen nő hajlékába nem jöhet, kéri a császár, hogy fogadott fiát, II. Jánost küldené le a táborba Izabella királyné! Hadd mutassa be Mohammed és Szelim herceget Magyarország uralkodójának!"

Ali pasa ismét földig hajol, majd a királyné tanácsosaihoz járul, s Szulimán nevében egy-egy aranyláncot akaszt a nyakukba. Ezután további hajlongások közepette kihátrál.

– Nem megyünk! – kiáltja Török Bálint. – Legalábbis én nem hagyom el a várat.

– Bezzeg elhagytad, amikor Roggendorf közeledett a húszezer fegyveresével – mordul rá Petrovich Péter.

Bálint úr sápadt arca lángra gyúl:

– A királynő is, ti is jól tudjátok, hogy segítségért mentem.

– Hát Perényi Péter barátodat meg is segítetted. A te üzenetedre menekítette el az irháját a török elől, mert a hatalmas szörnyeteg már közelgett, hogy az egész táborukat elnyelje. .. Nemde, ezt üzented neki? – jegyzi meg Werbőczi.

– Ezt így tudják a török táborban is? – döbben rá Bálint úr halálra vált tekintettel.

– Mit nem tud őfényessége legfőbb szeme és füle, Mehmed bég?

– Akkor én csakugyan nem mehetek közéjük – hörgi Török Bálint egy székre roskadva. – Különben is sebláz gyötör.

– egnap a szultán valamennyiőtöket meghívott. Szulimán akaratával dacolni értelmetlen dolog – szólal meg György barát csendesen. – A mai nap Mohács tizenötödik évfordulója. Amit boldogult Lajos király tragédiája példáz, abból te is tanulhatsz, Bálint fiam, te, aki a mai napig sem számoltál el a rád bízott király életével... De hogy ne támadjon bonyodalom, mely mindnyájunk vesztét okozhatja, én fejemmel kezeskedem, hogy Szulimán vendégségében az életed bizonyosan nem kell féltened. LásdI Lasky Jeromost halálra ítélte, s az én levelemre megkegyelmezett neki, és magával is hozta. Holott Lasky még Ferdinánd pártján van.

Izabella hálás tekintettel nyugtázta ezt a nyilatkozatot.

A menetet a várőrség számos tagja s a polgárok tömege kíséri. Ebben a processzióban Budavár egész kíváncsiskodó népe velük tart. A felhőtlen augusztus végi napon csaknem egy esztendő szorongó halálfélelme, szüntelen feszültsége, nélkülözése, nyomora oldódik felszabadult, boldog életigenléssé. A hoszszú tél s a gránitfalak között átsenyvedett kései tavasz és nyár után még a betegek és rokkantak se maradtak otthon. Mi ez? Föltámadási körmenet, saturnalia vagy éppen bacchanália? Az alkalmi bormérések, lacikonyhák és a török tábort kísérő markotányos lányok végül is azzá teszik. Népség, katonaság barátkozik, csereberél a fegyvertelenül sétáló törökökkel, kiknek nagy része jól érti a magyar vagy rác beszédet, olyik a horvátot meg a románt is. A templomok előtt illedelmesen süvegelnek,

keresztet vetnek. De ezen senki sem csodálkozik. Hiszen tudott dolog, hogy a szultán seregében jóval több keresztény szolgál, mint pogány. S milyen kedvesek: előzékenyek, udvariasak. Egy esztendő szenvedéseit akarják ma feledtetni?

Mindezt látják a város határában összetalálkozó magyar és török urak is, örömmel. A nép vigalma, barátkozása urak öröme. Maga a kis János Zsigmond is vígan kiáltozik, integet aranyos hintájából, mit a gyönyörűen szerszámozott három török ló vontat.

A császár fiai ölelik, csókolják a kis herceget, a magyar urak meg fényes lakomával élvezik a világ urának kegyeit. Közben csupasz mellű, vonagló csípőjű rablányok hordónyi rózsaolajat permeteznek szét körülöttük. Italtól forrósodott mohó kezek simogatják, markolásszák őket, s a lányok – festett szemükben, ölelésükben Kelet minden igézetével és szemérmetlenségével – vonakodás nélkül heverednek a selyempárnákra. Ez is szórakozás: úri mulatság, ha török módi is, de kellemetes.

Esteledvén, őfényessége díszes kísérettel hazaküldte a királyfit Izabella királyasszonyhoz. A mulatozásban fáradt urakat pedig Rusztán pasa tanácsba hívta. A nagyvezír közölte, hogy a padisah Buda várát már kétszer elfoglalta, harmadszor ittjártában is kiszalasztotta a németet János király országából. Most immáron negyedszer kellett ezt tennie, ami költséget és fáradozást a világ egyetlen vára sem érdemel. Ezért nem hagyhatja tovább – az ilyetén nagyon drágává lett – Buda várát gyenge női kézen, hiszen a nők változékonyak, mint a szél, s majd egy, majd más felé hajlanak. Ezért a padisah a várba török őrséget helyeztetett, kiknek ezután már török kapitány fog parancsolni, míglen János Zsigmond uralkodásra érett férfivá serdül.

A tiltakozást György barát kezdte. Folytatta Török Bálint és Werbőczi, s befejezte Petrovich. A díván türelmesen végighallgatta őket. Aztán a nagyvezír ékes latin nyelven, mosolyogva adta értésükre, hogy a szultán akarata változtathatatlan. Minthogy ezzel szembeszegültek, tekintsék magukat fogolynak.

György barátnak megsúgta Mehmed bég, hogy aznap délután a csaknem kiürült Budavár kardcsapás nélkül török fennhatóság alá került.

– Talán azért, mert tegnap nem javasoltam a Bécs elleni hadmenetet?

– Werbőczi sem javasolta, s őfényessége ma már azért nem is kérdezte a véleményed, testvérem. Azt mondta nekem tegnap a távozásod után: „Egyik kutya, másik eb, de – »It ürür, kervan gecser«."*

Amikor György barát álomra hajtotta fejét a török sátorban, ima helyett ezt suttogta: – Bécset megmentettük... Ha Ferdinánd királlyal megújítom a

váradi békeszerződést, V. Károly császár segítségével Budát is megszabadítjuk – a töröktől. . .

* A kutya ugat, a karaván halad -- arab közmondás.

Harmadnapra szabadultak. A csauszok agája a szultán esküjét tartalmazó aranyos és kék betűkkel írt arab nyelvű kutyabőrt vitt Izabellának. Ez okmányban a szultán Tiszántúlt és Erdélyt János Zsigmondnak adta, azzal a kikötéssel, hogy kiskorúsága idején a kormányzást a barátra bízza, valamint a szultánnak tízezer arany hűbéradót fizet. Váradot, Fogarast és Kassát vidékével együtt György barátnak, Temesvárt és vidékét – ezt már szandzsákként – Petrovich Péternek adományozta. Izabella királynéról Szulimán nem tett említést. Esküvel erősítette, hogy János Zsigmondot s kijelölt országát mindenkivel szemben megvédi, s ha nagykorú lesz, Budát neki visszaadja.

Az aga Izabellának Lippát ajánlotta tartózkodási helyül, s mellesleg közölte, hogy a Tiszától nyugatra Magyarország többi részét Szulimán őfényessége saját tartományának tekinti.

Izabella a török pátens és az aga szavainak tolmácsolása alatt idegességében valamennyi körmét tövig rágta.

– S Török Bálintot hol hagytátok? – kiáltotta végül.

– Őfényessége vendégül hívta Isztambulba – felelte Ali aga kifogástalan latinsággal. – Már Bálint úr édesapját, Emerich Hening urat is igen nagyra becsülte, amiért Nándorfehérvárt védendő, maga helyett a szintén elfutó fiát küldte. De Bálint úr a javai szaporítása közben különös szokásokat sajátított el: így legyilkoltatta felséged boldogult férjének a lengyel testőrségét, amikor Lippát rabolta, s ezt annak idején felséged édesapja, őfényessége hű barátja, Zsigmond király módfelett rosz-szallotta. Minthogy a padisah felséged lakásául is Lippát ajánlja, Zsigmond király és felséged megnyugtatására Török Bálint perjelségi gubernátor urat kénytelen élethossziglan Isztambulban látni vendégül. Már magyar szájíznek tetsző étkeiről is gondoskodtunk: királyi ínyesmestert kap Majláth István személyében.

Másnap, Kisasszony hava második napján Szulimán császár már a török mecsetté átalakítottNagy-Boldogasszony templomában imádkozott. Talán éppen ott, ahol négy napja még György barát misézett.

Most Tiszántúl és Erdély újsütetű kormányzójának, Várad, Fogaras és Kassa tulajdonosának egyéb sürgős dolga akadt a házában, a palotának is beillő olasz stílusban épített gyönyörű főkincstartói rezidenciában. A kincsek körül, miket még János király tetemével együtt hozott el Erdélyből.

A boroshordókban rejlő kincseket leghívebb horvát consanguineusaival: Perusith, Korlatovich, Ghiczy és Benkovich kapitányokkal őriztetve, a titkos alagút kijáratánál várakozó gorál fiúk szekerein indította útnak, székely és horvát huszárok kíséretében, kik lovukat fogyasztván az ostrom alatt, maguk is gyalogosan szegődtek a tokaji, mátrai, egri boroshordók nyomába. Elegendő erő volt együtt arra, hogy a beléjük botló szomjas török vagy Ferdinánd-párti martalócokat elriassza.

Mire a janicsárok agája Mehmed bég kíséretében tisztelgő látogatásra jelentkezett, Magyarország főkincstartója már csak a tágas, de kincsekben gazdagnak éppen nem mondható otthonán vezethette őket végig.

– Maradék értékeimmel Szulimán őfényességét s titeket, dicső vezéreit ajándékoztam meg – mentegetőzött sanyarú mosollyal.

– Uraságod könnyen pótolhatja az ostrom költségeit a padisah ajándékából – válaszolta az aga.

– Gazdag tartományokat kaptál, testvér. Fel a fejjel! – vigasztalta az öreg Mehmed bég, szavait kecskenevetéssel kísérve.

– Tízezer arany hűségadó évente, az tenger pénz! – sóhajtotta György barát.

– Ezt nem a te városaidnak és birtokaidnak kell kiizzadni, hanem János Zsigmond úrfi alattvalóinak – replikázott a bég.

– A királynénak megmaradtak a férje kincsei – jegyezte meg az aga némi éllel.

– Majd figyeltesd meg, ó, minden janicsárok hatalmas agája, miféle poggyászokkal eredünk útnak Lippa felé! Csupa személyes limlom, értéktelen kacat...

– A padisah négyezer szpáhit rendelt kísérőtökül... – szólt közbe Mehmed bég.

– Szép megtiszteltetése II. János őfelségének és értéktelen személyemnek, de ne felejtsétek őket elemózsiával is felszerelni, mert nekünk már betevő falatunk sincs. Lovunk se, mit szekereink elé foghatnánk, hiszen a hosszú ostrom alatt mind megettük.

– Kérj a padisahtól! – felelte a bég.

– Hiszen Szulimán őfényessége uraságodat módfelett kedveli – tette hozzá az aga, majd zavarában szakállát tépdesve folytatta: – Meg aztán cserében is kérhetsz igavonót, eleséget vagy bármit, amire szükséged van. Ugyanis a padisah ezt a házadat kéri Szulejmán, a budai pasa számára. A nép már megszokta, hogy a parancsokat a te házadból kapja – így mondta nekünk őfényessége.

– Küldjétek el hozzám a pasát mihamarabb, hogy ajándékul adhassam neki házamat, s bevezethessem új otthonába! Szulimán őfényességétől csupán Izabella királyné számára kérek majd igavonó jószágot. Nekem, háznépemnek s embereimnek semmire sincs szükségünk.

A török urak távozása után a három brebiri Melith fiúval azonnal befalaztatta a titkos alagút mindkét kijáratát, s ódon mohás kövek halmazával elfedette. A külső kijáratnál maradt még két gorál fiú. Ők majd meggyújtják néhány nap múlva a gyújtózsinórt, s a puskaporos hordókkal belülről is örökre szétrombolják a járatot.

„Mire János Zsigmond kormányzásra serdül, én már aligha élek, de Szulimán sem, aki esküvel ígérte neki Buda visszaadását. A padisah utódát pedig Szulimán esküje a Korán szerint sem kötelezi" – gondolta, s azt a két könnycseppet, mely az ajka széléig gördült, lenyalta a szájáról.

Sósak voltak ezek a könnyek, és keserűek. Elmondhatatlanul keserűek. Vagy mégis van kinek elpanaszolnia reménytelenségét? Hogyne lenne! Az öreg Kelepeczi Werbőczi Istvánnak...

Szaladt a Szent János utcába, a minoriták zárdájához. Amellett van a főkancellár úr őkegyelmességének háza.

Werbőczi uram is csomagolta a könyvei irdatlan halmazát. Egyebe nem is igen akadt. A családja régen elvitte az öregtől, amije volt Dobranya várába, mit a váradi béke után Felső-Magyarországon kapott Ferdinándtól.

„Vajon a királynéval tart, mint a Szapolyaiak egyik leghívebb embere, vagy vénségére felcsap Ferdinánd pártjára, s megtér a családjához?" – villant át rajta, mialatt a szikár vénember sürgölődését nézte. Egyelőre a maga bánatát mondta el neki, s háza új gazdájának, a hitehagyott magyarból budai pasává lett Szulejmánnak a történetét. Werbőczi hümmögött, s tovább csomagolt. – Nem értem Szulimánt. Pasájának mégiscsak a királyi palota lenne méltóbb rezidencia... ha már elorozták tőlünk ős Buda várát...

– De nem örökre! – kiáltotta reszelős hangján az öreg Werbőczi. – A vár János Zsigmondé marad. A pasa csupán a törökszállta területeinek a helytartója. Őfényessége esküvel kötelezte magát, hogy a királyfi – amikor uralkodásra éretté válik – visszakapja székvárosát.

– S addig ki rezideál a királyi várpalotában?

– Én! – húzta ki magát Werbőczi.

– Hogyan? Főméltóságod itt marad?

– Itt. És bevárom János Zsigmond visszatérését.

– A királyi várkastélyban?

– Szulimán császár a rendelkezésemre bocsátotta szállásul.

– S miféle tisztet fog itt kegyelmességed betölteni?

– Az egész törökszállta tartomány magyarjainak én vagyok a főbírája.

– Milyen fizetségért? – szaladt ki önkéntelenül a főkincstartó száján.

Bánta is, de az egykori főkancellár nem vette zokon; már tovább csomagolt, s csak úgy foghegyről válaszolta:

– Ötszáz ospora napidíjat kapok.

– Hm. Szép pénz. Az napi tíz arany forint. Évenként háromezerhatszázötven arany forint, s természetbeni járandóságként Hunyadi Mátyás, Ulászló, II. Lajos és I. János király palotája, lakásul.

– Talán sokallod, pálosok fejedelme?

– Nem. Korántsem. Én is csaknem ennyit fizetek Szulimánnak évente, amiért Szent István birodalmának egyharmadát meghagyta a magyaroknak.

A MAGYAR JÖVŐ MINDEN GONDJÁVAL TERHELTEN

JÁNOS ZSIGMOND ERDÉLY FEJEDELME

Mióta a magyar jövő minden gondja a nyakába szakadt, rohan vele az élet. Egyre sebesebben. Már a csakugyan jelentős események is parányoknak tűnnek, ha egy-egy nyugodalmasabb pillanatban és helyen vissz atekinthet rájuk.

Váradi rezidenciájáról menekül, ha a kormányzás gondja engedi. Branyicskai kastélyába, nagyenyedi házacskájába vagy Alvincra, hol a kamicsáci vár mintájára a Maros bal partja közelében a régi kolostorból épít várdát.

Szamos-Újváron, az egykori Bálványos várban az olasz építészek budai házát másolták. Még a pincéjéhez is ugyanúgy megépítették a titkos alagutat... Szamos-Üjvárott lakik nővére, Draskovichné, a drága jó öreg Annácska. S ebben a várban van a legtöbb katonája. Itt képezik a híres zöldruhás huszárokat, a testőrségét is. Zászlajukat s a bandériuma zászlaját is ugyanaz a címer ékesíti, mint a számos-újvári várkastélyát, melynek homlokzatán a kőbe faragott címerpajzs alsó részében ugró egyszarvú van, mely felett, a pajzs felső részében repülő holló – szájában megszegett kenyeret tartva – az egyszarvút mintegy táplálni látszik.

A címer alá emléktáblába vésette:

„Ügy a címert, mint méltóságait saját erejéből szerezte György, a horvátországi születésű. Amint a holló kenyerével táplálja az egyszarvát, úgy igyekezett urának, János királynak hűséges gondoskodással szolgálni."

Ez nem az Utissenovichok ősi címere, hiszen méltóságait sem tőlük örökölte. Ez egyedül György baráté, aki a Szapo-lyaiaktól az egyszarvút s a pálos rend címeréből a kenyeret tartó hollót vette át: jelképként.

Mert most is minden erejével Szapolyai János Zsigmondot igyekszik táplálni. Persze az özvegy királynéról sem feledkezik el, bár az, úgy látszik, éltük fogytáig elégedetlen lesz „az egyszarvút tápláló pálos holló" kenyerével.

Már Budáról távozásuk után a tiszai részekkel havi ezer aranyforint segélyt szavaztatott meg Izabellának a debreceni országgyűlésen, majd december 29-én Gyaluban megegyezett Ferdinánd követeivel a váradi békeszerződés megújításában is, hogy Budát a töröktől V. Károly császár segítségével szabadíthassák meg. Minthogy Izabellának nem volt maradása a

lippai várkastélyban, felajánlotta neki a váradi püspöki palotát, hol boldogult férje is kedvvel vendégeskedett.
Izabella jó Zsigmond királytól csak az életét nyerte. Anyjától, Bona Sforzától kapta erkölcseit, szokásait, természetét: zenében s táncban, egyetlen gyönyörűségében leli nagy kedvét, s nem átall akármelyik udvari emberével táncba menni. Jegelt borral él, amit télen-nyáron olyan hidegen iszik, amennyire csak bírja.

Eme tulajdonságait jól ismerve hívta Nagyváradra. Maga sem gondolta, hogy Ferdinánd mindenütt jelenlevő kémei még ebből is zaftos jelentést kotyvasztanak ellene. Csak mikor a jelentés másolatát olvasta, bosszankodott s nevetett egyszerre. Föl is olvasta Izabellának:

„Az ország s Őfelsége ügyeiről egyebet nem írhatok, mint amit már annyiszor írtam: láttam s látom a bekövetkező rosszakat. Ha érte jutalmat nyernék, egy gyönyörűséges történetkét beszélnék el.

Szent György ünnepe táján Fráter György püspöki ebédre hívta meg leányai egész seregével János özvegyét, Izabellát, a lengyel király leányát. Miután az étvágy kielégíttetett, s az asztalok eltávolíttattak, zajtól hangzik az udvar. A zenészek dudások és cigányhegedűsök voltak. Miután az előjátékok bevégeztettek s Bacchus szarvakat öltött, nehogy a vendégség hiányos maradjon, előlép Fráter György magával a királynéval: csodálják valamennyien a királyné és Fráter György finom táncait, kevesen hitték, hogy Fráter György az erények e nemében is annyira kitűnik, de véghetetlen az Isten kegyelme.

Az erősebb természetű királyné jól kiállja; de a többi leányok nagy részben visszaadták a vendégséget. Sokat elhallgatok, mit Feledy Eustách és Nagyságos Báthory úrtól hallottam... Hallotta Nagyságod e táncokat másoktól is, de én is meg akartam felelni kötelességemnek, mert nagyon épületesnek látszik nekem elképzelni ilyféle ünnepet; lehet-e szebb látvány, mint egy királyné tánca a csuklyával? De úgy hiszem, még szebb lett volna, ha a többi leányok is hasonló csuklyásokkal táncoltak volna.

Ha nem vakultak meg a fejedelmek, remélem, mindez javára szolgál az én legkegyelmesebb uramnak: a bölcs ebből is lát."*

Ferdinánd bölcsnek mutatkozott: külön szerződésben biztosította teljes bűnbocsánatáról György barátot minden pártfeleivel együtt. Megerősítette a váradi püspökség s a pécsváradi és kolozsmonostori apátságok birtokaiban, főkincstárnoki hivatalában, az eddigi kezelésre nézve számadási kötelezettség nélkül. Egyébként György barát sohase számolt el senkinek, hiszen János király életében leégett a ház, hol kincstári iratait tartotta, most pedig a számadások Budán maradtak. S a jövőben legfeljebb Izabella aka-

dékoskodhat. De ugyan kit érdekel az özvegy királyné véleménye? Majd a fiának elszámol mindenről, ha átadhatja neki Szent István birodalmát.

Persze ismét bonyodalmak támadtak, ahogy az a világpolitikában megszokott. Először is még Buda elesének évében Károly császár novemberben elvesztette csaknem teljes szárazföldi és vízi haderejét Algírnál. Az a töméntelen ember és érték, mely az afrikai partokon a török támadás áldozatául esett, egymagában elegendő lett volna Buda s talán egész Magyarország fölszabadítására. Minthogy Ferdinánd király Erdélyországban is csupán annyira becsültetik, mint a császári bátyja segedelme, György barátot, a szultán kormányzóját 1542-ben az erdélyi országgyűlés királyi helytartóvá választotta, a királynét meg felkérte, tegye át székhelyét Erdélybe.

Ferdinánd ötvenezer arany évdíj ígéretével Magyarországot és Budát kérte a szultántól, s ugyanekkor a Német Birodalmi Gyűléssel Magyarország fölmentésére sereget szavaztatott meg. A derék rendek feltételt is szabtak: „Ami II. Lajos király idején már török kézen volt, azokat a területeket közvetlenül a német birodalomhoz kell csatolni!"

Habsburg Ferdinándnak ez mindegy volt. A magyaroknak, kiváltképpen a népnek korántsem. A törökök pedig éppenséggel más nézetet vallottak. A szultán nagy sereget, a legjobb vezéreit s a moldvai vajdát és az erdélyi segédhadakat rendelte Buda védelmére.

Joachím von Hohenzollern brandenburgi választófejedelem vezérletével azonban jóval hamarabb, 1542. szeptember 25-én érkezett Pest alá a hatvanezer főnyi német sereg. Pest és Buda török védőrsége összesen sem volt tizenkétezer ember. Ha Joachim von Hohenzollern azonnal Budavár ostromához lát, jóval a török segítőcsapatok érkezte előtt bevehette volna Budát, s annak birtokában Pestet is. De a német seregvezérek tudatlansága, személyes torzsalkodásuk eleve kizárta a sikert. A nagy létszámú hadsereg élelmezése sem volt biztosítva, s a katonák elmaradt zsoldjukat rablással, fosztogatással pótolták. Az időjárás sem kedvezett; az esős és hideg nyár gyenge termést hozott, s egy újfajta járványos betegséget, a „magyar pestist" (febris hungaricaj, a tábori lázt).

Először Pest falai közül akarták kicsalni a török helyőrséget. Majd október 3-án 40 nehéz ágyúval bombázni kezdték a falakat, de rohamukat a török visszaverte. Este híre érkezett, hogy a török fölmentő sereg elindult Belgrádból. A haditanács többsége az ostrom félbeszakítását határozta el. Október 8-án megkezdődött a visszavonulás Esztergom felé. A Pestet ostromló seregnek alig egynegyed része került vissza a hazájába. Nem a török fegyverek, hanem a „magyar pestis" okozta vesztüket.

Amikor Ferdinánd főkapitányának, Serédy Gáspár uramnak a megbízottja György baráthoz látogatott, hogy a váradi és gyalui szerződések alapján megbeszélje Erdély és a Részek Habsburg-kézre vételét, a barát éppen azon tűnődött, miként mentheti meg ezeket a területeket Szulimán haragjától. Joachim von Hohenzollern seregének pusztulása után csupán a saját leleményére számíthatott. Hiszen a csekélyke országrész, mit kormányzott, alig tudott annyi katonát felszerelni, hogy kiverhesse a moldvai vajda Budára igyekvő, de Erdély népét fosztogató gyülevész hadát. S ezt a haditettét is fölöttébb nehezen fogja megmagyarázni a török csauszoknak, kik azt is számon kérik majd, miért nem indult el Szulimán erdélyi helytartójaként maga is Budára, németet aprítani.

György barát különben is utálta a sajóládi és tokaji pálosokat fosztogató Serédy főkapitány urat. De a megbízottja bécsi katonatiszt volt, Ferdinánd király udvari embere, ki mit sem tudhatott Serédy uram martalóckodásairól. Kellő udvariassággal fogadta hát. A remete mosolyával.

– V. Károly császárnak spanyol és olasz csapatokkal és jól képzett hadvezérekkel, begyakorlott alparancsnokokkal kell a segítségünkre jönnie – mondta az osztrák főtisztnek.

– A németek kitűnő katonák. Ezt bizonyították a császár őfelsége itáliai hadjáratában, s Róma ostrománál is – vetette közbe a követ.

– Volt alkalmam megismerni a német harci erényeket – folytatta György barát fanyar mosollyal –, de balkezes tábornokok a legjobban fölszerelt hadsereget is pusztulásba vezetik. A Pest és Buda visszavételére érkezett seregnek nemcsak a fölszerelése volt hiányos, hanem vezéreinek a képzettsége is. Magyar földön nem kedvelik a fosztogató német hadakat, s a Hohenzollernekből különben is elegünk volt már. ..

– A magyar pálos atyák iskoláiban az ifjaitokat németgyűlöletre nevelik – válaszolta a követ hűvösen, s néhány porszemet fricskázott le spanyol csizmájáról.

– Mi emberszeretetre nevelünk, s önvédelemre a martalócokkal, rablókkal és dúvadakkal szemben. Most kiváltképp itt, Erdélyben, s a Részeken, hol nem csupán az Isten, hanem kormányzatom előtt is minden ember egyforma. A követ nagyot nyelt.

– Hm. Úgy hallom, nálad a nemes is adót fizet. Nemde?

– Nálunk senki se fizet adót. A fölöslegét ajánlja föl a saját védelmére és boldogulására.

– Ez elnevezés kérdése, amit elhitetsz velük, püspök uram. De mi Serédy urammal Erdélyért jöttünk, mit a váradi és gyalui szerződések alap-

ján Ferdinánd őfelsége számára kell átvennünk. Izabellát és fiát a Szepességre kísérjük. Serédy nagyságos úr december elején Kolozsvárra utazik, hogy a gyalui szerződést ott együttesen végrehajtsátok.

– Erdély is Ferdinánd őfelségéé. A nevében kormányzom. De magam védem; csak az imént vertem ki a székelyföldről a moldvai vajda gyülevész hadát, mely a nagyvezír parancsára Joachim ellen Buda alá igyekezett. Mert a királynak ahhoz sincs tehetsége, hogy a Szapolyai-vagyont visszaadja Izabellának, s János Zsigmondot egy kis hercegség urává tegye. Mihelyt teljesítik a gyalui szerződést, én máris behúzódom valamelyik kolostorunk cellájába, pihenni. Hiszen elmúltam hatvan esztendős. Rám fér a pihenés.

Serédy hívására nem válaszolt. Csupán Ferdinándnak írta meg a jelentését, őszintén.

Serédy Gáspár főkapitány úr december 18-ig várt rá Kolozsvárott. Akkor mérgében elutazott. Ezzel is törlesztett György barát a főkapitány úrnak a sajóládi és tokaji pálos kolostorok kirablásáért. Serédy is jelentést írt Ferdinándnak. Ezt a düh sugallta. De Ferdinánd jól nevelt spanyol. Diplomata a javából. Mialatt felvidéki főkapitánya György barátot hajkurászta, Bécsből újabb követ érkezett a főkincstartó úrhoz. Későn.

December 20-án a tordai országgyűlés megerősítette a székely, a magyar és a szász nemzet unióját, és János Zsigmondot Erdély fejedelmévé választotta. A székelyek egy emberként álltak a „székelyül beszélő" György barát mellé. Hiszen a testőrségét alkotó huszárezredek és hadseregének magva is székely fiúkból verbuválódott.

Tőlük hallotta ismételten azt a legendát, melyet egykor Vajda-Hunyad várában ismert

meg: a székelyek, a magas, világos bőrű fehér magyarok az első honfoglalók, kik jó száz esztendővel előbb szállták meg a Kárpátokat, mint az Árpáddal érkező alacsony termetű, sötét bőrű fekete magyarok, kik a kazár birodalom déli részén már igen elkeveredtek, hasonultak a kazár néppel.

Végvári huszár korában csak mosolyogta ezeket a legendákat, mint később a gorálok eredetéről szólókat, de amikor Lisszabon egyik pálos kolostorában az angol-szász Alfréd király földrajzi leíró művére bukkant, már hitelt adott a székely legendáknak. Alfréd király ugyanis a IX. század derekán Maegtjalandon (Megyaland) járt két angolszász utazó beszámolóját is felhasználta krónikájában.

Izabella királyné

János király birodalmában szokta a kormányzást. Erdély s a Tiszántúl apró ország a régihez képest. Jövedelme is aprónak bizonyult volna, ha kereskedelme nem tágul az oszmán birodalom ázsiai és afrikai határáig. De a tágulásról a helytartó úr leleménye gondoskodott. Most kezdett csak az arany hatalmas folyamban ömleni hozzá. A Duna mentére szultáni pátenssel föltelepedő görög és rác kereskedők neki hordják a pénzüket, s a pártfogoltja, László kereskedő törökországi örmény rokonai is. Itália, főként Velence és Lengyelország is György barát segítségével cseréli áruit. Mert a pálosok fejedelmének útjai mindmáig a legbiztonságosabbak. S a drága jó Anna Szamos-Újvárt a legpontosabb nyilvántartásban tartja számon: ki tartozik, ki követel.

– Agostino Chigi úr, a Szentlélek bankárja sem bírt ekkora jövedelemmel, mint te – mondogatja, de öccse csupán mosolyra méltatja szavait, válaszra nem. Hiszen ez az irdatlan vagyon és jövedelem nem az övé. Mindez az országé, a népé. Arra is költi. Magukra úgyszólván semmit. Alig valamicskét a saját püspöki jövedelméből. Azt is Annára, ki megdolgozik érte, s Anna fiaira, kiket Magyarországnak nevel. Györgyöt Váradon, Boriska pártfogása alatt, ki a helytartói és püspöki rezidenciában háziasszonyoskodik, lévén férje, Mihályi Tamás sógor a várnagy.

Bármilyen szerényen élnek is, a legenda folyvást terjed György barát mérhetetlen kincseiről, melyeket Dárius királyéhoz hasonlítanak. A legenda elterjedése megállíthatatlan. György barát talán nem is akar védekezni ellene.

A HABSBURGOK KIRÁLYSÁGA A KISEBBIK ROSSZ?

Persze van más fejedelemnek is fölös pénze. Európában: a franciák Habsburg-gyűlölő királya, I. Ferenc háromszázezer aranyat küldött Szulimán császárnak, ki hajóraját Provence partjai elé irányította, s most a török félholddal – és a „legkeresztényibb" király francia fehérkereszttel – lobogózott hadihajói együtt vigyázzák a gályákat, amelyek a konstantinápolyi rabszolgapiacról kiváltott magyarokat Provence-ba szállítják. A kiürült isztambuli rabszolgapiac áruellátását Szulimán újabb, immár ötödik magyarországi hadmenete biztosítja. A padisah most Joachim von Hohenzollern„látogatását" bosszulja.

A legfájóbb, hogy ehhez a végpusztuláshoz György barát is segedelmet kényszerül nyújtani. Hogy a szultán haragjától saját kis magyar birodalmát óvhassa, a behemót sereget szarvasmarhával, juhokkal, gabonával, liszttel, borral kénytelen táplálni. Isztambulból már februárban parancsot kapott, hogy a megjelölt útvonalon tároljon készleteket. így Ferdinándot a szultán hadmenetéről, seregmozdulatairól idejében tájékoztathatta, de a király Bécsből csupán néhány olasz és német zsoldost küldött.

A padisah tengernyi serege 1543 áprilisában érkezett, és szeptember 3-ára már Székesfehérvár is törökké lett. Közben Valpo, Siklós, Pécs, Esztergom, Tata s még jó néhány apróbb erősség is török kézre kerül. Ferdinánd bűnbakot keresett. Serédy Gáspár és társai Fráter Györgyöt okolták, kinek egyetlen szavára százezernyi jobbágy foghatott volna fegyvert, kinek huszárezredei, „a zöld ördögök", az egész török ármádiát izekre téphették volna, de a barát, mihelyst Szulimán az országba érkezett, hódolatát s dús ajándékait küldte neki.

György barát most is hallotta, amit Bécsben sustorognak. Szeptember 6-án megírta Ferdinándnak:

„Bennem ne kételkedjék Felséged, én a legjobb indulatot táplálom szívemben Felséged s a keresztény köztársaság iránt. Míg azonban az Isten Felséged ügyeinek jobb sikert nem ad, igyekezni fogok ezentúl is ugyanazon esélyességgel, miként eddig tettem, távol tartani az ellenséget, hogy ezen ország Isten irgalmából valahára megmentessék, magam pedig Felséged szolgálatában idő és alkalom szerint jobban eljárhassak.. ."

írt még sok mindenről, mi a szívét nyomta. Ferdinánd Erdély és a tiszai megyék királyi helytartójává és kincstárnokává nevezte ki. Erről szóló okmányát követével 1544. január 9-én a váradi, a tiszai és az erdélyi nemesek gyűlésén adatta át.

„Hűségnyilatkozatomért tehát mindössze ez a fizetség? Hiszen ezeket a tisztségeket eddig is viseltem. A rendek akaratából, a nép óhajára..."

Egy csaknem jelentéktelennek mondható török erő ostromára áprilisban Visegrád, Nógrád, Hatvan és Ozora is elesett.

A nemesség már semmi erőt sem vár Ferdinándtól. „Aki megmentheti a megmaradt javakat, azt kell vezérré választani!" – mondják országszerte, s a tordai országgyűlés György barát kezébe adja sorsát: mind Erdélyben, mind a Tisza vidékén judex generálisként, főbíróként, teljes hatalommal kormányozza az országot!

Az ország főbírája, kormányzója most már hozzáfoghat a nép jólétének ápolásához. Izabella Gyalun durcáskodik, s szövi az anyja sugallta terveket; szerencsére Bona királyné az európai politikából régen kiöregedett.

Néha azért bosszúságot is okoznak, főként, ha pénzt kérnek. Hiszen annak ezernyi helye van.

Új bányákat kell nyitni – meditál a barát –, hogy a fegyvergyártó üzemek működhessenek. Új méneseket kell tenyészteni, hogy ló kerüljön az újabb huszárezredek alá. S mindenkit előre kell fizetni, aranyban: katonát, munkást s a követeket és a kémeket is. Persze elsősorban a törököt: a császárjukat, a nagyvezírt és a beglerbégeket, meg azt a sok telhetetlen pasát, ki az évi járadékot mind elvárja. Erre még Lodovico Gritti tanította: „A török csupán az arany csengésére hallgat, de arra mindenekfelett."

Ezt most belátta Ferdinánd is; az Úr 1547 esztendejében, január 19-én végre békét kötött Szulimánnal. Öt év nagy idő! Ezalatt emberben, fegyverben egyaránt óriási katonai erőt lehet fölhalmozni. De a kiképzést s a felszerelést azonnal meg kell kezdeni. Ferdinánd területein még mindig érvényben van a jobbágyság röghöz kötése. Ennek a feloldása most a király első kötelessége. János király országában már el is felejtették ezt a világcsúfságot. Ameddig Ferdinánd a szabad költözés jogát nem iktatja törvénybe, szóba sem állok a király követeivel.

S most itt van ez a szörnyűség! Hiába ült ez a Perényi Péter öt esztendőt Ferdinánd börtönében, ott sem javult meg. Hogy találkozni akar a fiával, akit maga küldött túsznak Isztambulba? Ez még nem magyaráz s nem is ment ekkora gazságot. Szerencsére, Fels Lénárd császári kapitány idejében közbelépett és kiszabadította azt a harminckét szekérnyi lányt és fiút, kiket ez a gazember Perényi Kassa környékén fogdostatott össze. Ezekkel a magyar gyerekekkel akarta kiváltani Ferenc fiát a fogságból. Perényi nagyságos úr, a koronaőr, kinek a szabadulását többször is kértem Ferdinándtól. ..

De Serédy Gáspár sem nyugszik. Felgyújtatta a regéci pálos kolostort. Hát már mindent lehet? Mint tíz éve Sajóladon és Tokajban? Utasítom Bragina György máriavölgyi perjelt, hogy indítson pert Serédy ellen. Elvégre béke van. Vagy mégsem? Ezt is megírom Ferdinándnak.

– Na, végre! Révay Ferenc túróczi főispán és nádori helytartó ítéletben kötelezte Serédyt, hogy a sajóládi pálosoktól elrabolt negyven szekérnyi értékért fizessen, s a regéci és tokaji pálos kolostorokat és birtokokat se háborgassa.

De van ennél még nagyobb öröm is: Ferdinánd is visszaállította a jobbágyság szabad költözködési jogát! Öreg Werbőczi! Egy esztendőt sem pöffeszkedhettél Mátyás király budai palotájában. Utolért a jobbágyok átka. Be másként alakul a magyar sors, ha a pestis már 1514-ben torkon ragad.. . Nem forogsz most a sírodban?

A török mohósága Mehmed bég halálával, vagy még előbb, Buda elfoglalása óta szünet nélkül fokozódik. A jó öreg Mehmed bölcs mértéktartása helyett a portán Rusztán pasa hadvezéri hiúsága uralkodik el.

Tisztában vagyok a nagyvezír indulataival, szándékaival. De az események úgy torlódnak, hogy alig győzöm azokat számon tartani. Rusztán előbb az egész Temesközt, most már Becse és Becskerek várát követeli. Holnap Lippát vagy egész Erdélyt fogja?

Még múlt év novemberében elküldtem a követeimet Károly császárhoz, hogy tájékoztassák a nyugati világ urát és tanácsosait. Pesty Gáspár és Haller Péter rendre el is mondták: miként lehetne Magyarországot végleg megtisztítani a töröktől. S most itt van Károly 1548. március 13-i levele Augsburgból. Mentegeti magát; amiért Magyarországot eddig nem segítette, s közli, hogy a törökkel kötött békét az Úr 1548. esztendejében még nem bonthatja fel.

Életem legnagyobb támasza, jó Zsigmond király április elején hunyt el. Most már teljesen magamra maradtam. Izabellát hazahívja az anyja Lengyelországba, de a királyné nem megy. Szövi az ármányt. Lázítja a főurakat, s panaszkodik fél Európának, hogy éhezik. Közben vagyonokat költ az udvartartására, s többek között Ligenza nevű lengyel imádójára, de János Zsigmond fejedelmet még mindig az udvarhölgyek és a dajkák nevelik, pedig már régen a tisztek gondjára kellett volna bízni.

Most végre Ferdinánd hajlandó tárgyalni! Talán átveszi tőlem az országot. Salm gróffal könnyen megegyeztem Bátorban: János Zsigmond megkapja Oppeln és Ratibor sziléziai hercegségeket. Izabella meg százezer forint jegyajándékot kap Ferdinándtól, Erdély s a Részek csatlakoznak Magyarországhoz! Vivát Hungária magna integra!

De jó lenne ismét egyszerű pálos remetévé válni! Bár itt van ez a május 25-i levél Rómából. A pálos rend főnöke, Gergely prior írta. Referál a rend iskoláiról, s közli, hogy a római udvarnál Fráter Georgius kegyben áll, tekintélye nagy, s bíbornoksága ismét szóba jött.

És itt van Mahmud csausz! Szulimán küldte a halálos ítélettel, a selyemzsinórral. .. meg a kivégzési utasítással. Mint egy kegyvesztett pasát, mint egy veszett kutyát, úgy akarnak Isztambulban elintézni?

Persze, Izabella és Petrovich beárulták Rusztánnak a bátori egyezséget. Magyarország királynéja tehát ismét áruló, mint Budavár ostroma idején. . . Akkor a németnek, most a töröknek árulja az országot. Az ára György barát feje. . . Hát nem érti meg senki Erdélyben s a Részeken, hogy az oszmán hatalmat csak a spanyol világbirodalom szoríthatja vissza Ázsiába?

Mahmud csausz – mondják – igen tehetséges fiatalember. Hitehagyott bécsi német fiú. Konstantinápolyban fényes jövő állna előtte, ha pénze lenne.

A jó öreg Vegedy Imre és Perusith Gáspár némi előleg – egy csodakövű gyémántgyűrű – átadása közben már megmagyarázták neki.
A gyűrű jó iránytűnek bizonyult – most itt ül Mahmud csausz a váradi palotában. Négyszemközt beszélgetnek:

– A kormányzó úr kegyvesztetté vált. Itt van a padisah őfényességének levele. Szíveskedjék elolvasni!

– Felesleges, fiam. Előbb kaptam kézhez Isztambulból, mint ahogy te átvetted. Ott is kotlottak rajta egy ideig. A királynéhoz, Petrovich úrhoz és az erdélyi urakhoz szól. Olvasd csak magad, s ellenőrizd, jól mondom-e a leckét: a halálítéletemet! „Az áruló Fráter Györgynek ezentúl senki se engedelmeskedjék, hanem őt láncra verve, vagy ha élve elfogni nem lehetne, legalább fejét küldjék a portára; s ezentúl mindenki csak a királyné és Petrovich úr parancsaira hallgasson, kiket továbbra is biztosítok a pártfogásomról!"

– Szó szerint idézte főmagasságod.. . – mondja Mahmud csausz zavartan tépdesve gyér szakállát.

– Elébb igyunk, fiam, aztán beszéljünk okosan! Ez a legjobb tokaji borom. Majd küldök néhány hordót az isztambuli villádba, a háremhölgyeidnek. Ettől lesznek csak igazán leleményesek. . .

– Nekem se villám, se háremem nincs, kormányzó úr.

– Dehogy nincs, fiam! Egy törökké lett dúsgazdag örmény kereskedő hagyományozta rád, kinek a fiát kimenekítetted a horvát fogságból, amikor Ferdinánd királynál jártál Bécsben, íme a kereskedő végrendelete – vette elő a török nyelven fogalmazott okmányt.

A csausz remegő kézzel nyúl a kutyabőrért. Mikor elolvassa, nagyon rácsodálkozik a kormányzóra.

– Én senkit nem mentettem ki, kormányzó úr. Itt valami tévedés van – adja vissza a végrendeletet.

– Ez az okmány csupán a porta bizalmát őrzi majd a számodra, a villát én vásároltam meg az elhalálozott örmény fiától, kit a horvátok csakugyan fogva tartottak, míg ki nem váltottam. Derék marhakereskedő, mint apja volt, ki szerette a fényűzést, s így is élt, amint a sztambuli vagyona felsorolásából láthatod.

– A kormányzó úr mit kíván tőlem ezért a vagyonért?

– Hogy mondj el őszintén mindent a padisahnak és a nagyvezírnek, amit Erdélyben és Magyarországon tapasztaltál.

– A Ferdinánd királlyal kötött egyezséget is, mely szerint a kormányzó úr átadja neki János Zsigmond országait?

– Azt is, fiam, ha őszinte akarsz lenni! S mondd meg, hogy a fejemet nem vihetted magaddal, mert erre nekem is, a magyaroknak is szüksége van, miért is húszezer magyar, székely, horvát huszárral és harmincezer gyalog katonával s harminc igen jól erősített várral védem. Legalább olyan kitartóan, mint annak idején a németek ellen Buda várát védtem!

– Ha ezt elmondom, őfényessége félmillió katonáját küldi érted. . .

– Várj csak, Mahmud fiam! Igyunk még egy kicsit! S tedd el ezt a néhány aranyat! – dob feléje egy zergebőr zacskót. – Kétezer arany van benne – teszi hozzá fitymáló mosollyal.

A csausz elkapja a zsákocskát, keze önkéntelenül is leméri a súlyát, de ezt is visszateszi a végrendelet mellé.

– Engem a fejedért küldtek, kormányzó úr... Rámosolyodik. A remetemosolyával.

– Hm. A fejem. Én nem értékelem ugyan ennyire, de a népemnek még szüksége van rá. Nos, jól van. Ha teljesíted a kérésem, hitemre mondom, hogy ugyanennyi aranyat küldök még neked.

– Eddig csupán őszinteségre kértél, kormányzó úr...

– Püspök vagyok, fiam, s szerzetes. Hazugságra, bűnre én nem csábíthatlak. Csupán arra kérlek, hogy ha Roxelane szultána tolmácsnak hívat az őt látogató német kereskedőkhöz, kik az én megbízásomból Nyugat legszebb kelméit, ékszereit és órajátékait kínálják majd neki ajándék áron, te ejtsd szerét, hogy oroszul a fülébe súghasd: a hetedik paradicsomban időző Mehmed bég testvére, György barát üzeni, hogy a szolgálataira a császárnénak és Bajazid hercegnek igen nagy szüksége van!

– Ezért az elsőszülött Szelim herceg a fejemet véteti.

– Szelim herceg folyvást részeg, s különben sem tud oroszul. Az anyja az ősei nyelvére csak Bajazidot tanította meg, akit köztudottan a padisah utódának szánt.

– Igaz, hogy Roxelane szultána apja orosz pópa volt?

– Olyan igaz, fiam, minthogy ma a nagy oszmán birodalomban ő, a churrem, a jókedvű, a nevető uralkodik a férje, a padisah őfényessége helyett. Egykor a barátom, Mehmed bég váltotta ki a szultánát a tatárok fogságából, ahová kislánykorában került, s ő ajándékozta szulimánnak Roxelanét, a világ legkedvesebb és legokosabb asszonyát.

– Ez volt hát a nyitja az Allahhoz megtért Mehmed bég hatalmának?

– Az enyémnek is, Mahmud fiam. . . – válaszolja elégedett mosollyal György barát, mialatt a csausz a kutyabőrt és az aranyakat tarsolyába rejti.

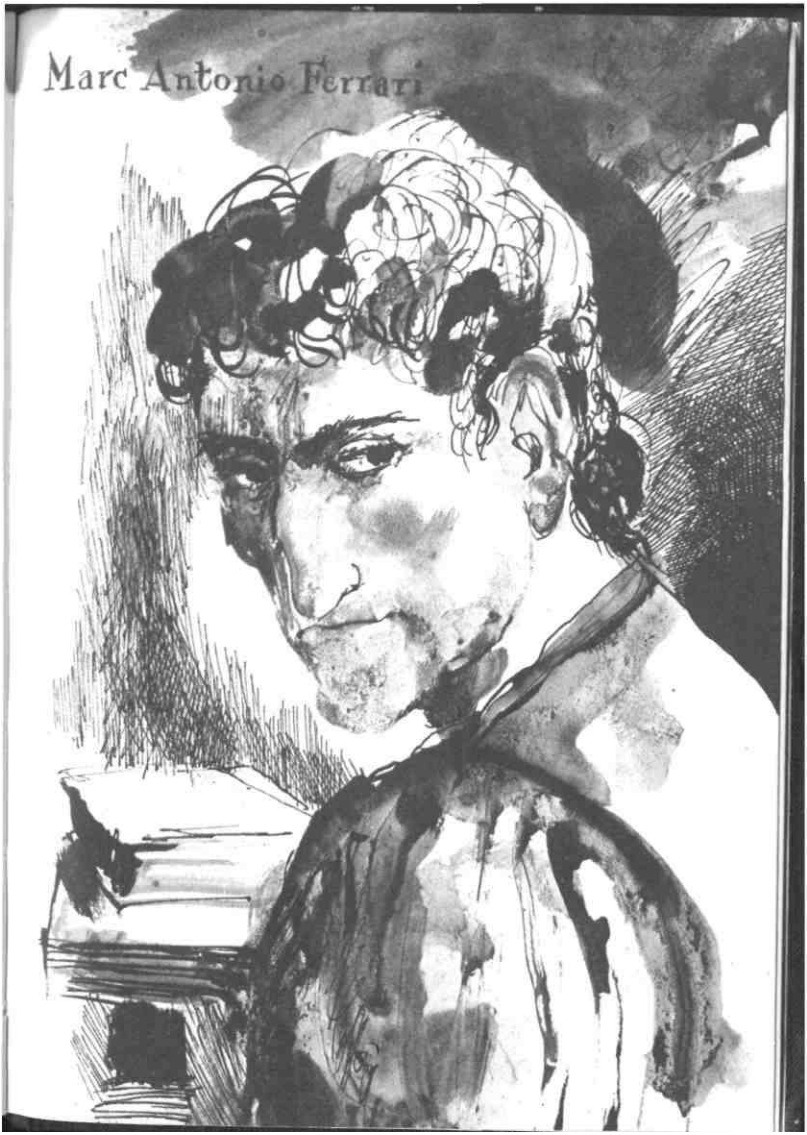
Marc Antonio Ferrari

Izabella végre egyezségre lépett vele, s a budai pasának is megírta: kibékült a kincstartó püspökkel. Éppen ideje volt. így hazaküldhette a székelyeket dolgozni. Nehéz napok voltak ezek. János Zsigmond gyámjaként és Szulimán kormányzójaként uralja az országot, s a fejedelem anyjával csaknem háborúskodik. Ráadásul nem is a némettel, hanem a törökkel került hadilábra, amit Roxelane szultánának is nehéz kimagyaráznia... – Különös tréfája az életnek: egyik asszony árulja, a másik menti György barát életét... S ezt mindkettő a saját fia érdekében cselekszi...

Károly császár még mindig hallgat, s öccse, Ferdinánd nem meri átvenni az országot. Pedig már a bíborosi kollégiumtól is értesítés jött, hogy a pápa őszentsége csak a császár beleegyezésére vár, s ha az megjött, György barátot azonnal bíborossá szentelteti.

És most ismét ez az izgága Petrovich! Hát megőrült ez az ember? Hiszen rác létére Magyarország leggazdagabb földesura. Csak arra várt, hogy hazaküldjem a katonáimat, s rávette Izabellát, hogy hívja be Erdélybe Kászon pasát, ki már itt is van a Maros völgyében. A havasalföldi vajda a vöröstoronyi, a moldvai vajda meg az ojtozi szoroson tört be. S Ferdinánd egy fia katonát sem küld ellenük. A főkapitánya, Nádasdy sem. Úristen! Ki védi meg Erdélyországot a románok és a törökök ellen? Izabella ellen?

– Hogy mondod, György testvér, Erdély népe? – döbben rá az udvari bolondjára, Truppay Györgyre, ki a bajban mindig a sarkában billeg. Persze többnyire részegen.

– Igen, barátocskám, testvérkém. Jól értetted. Hordoztasd körül a véres kardot! A többit pedig bízd magadra! Hadvezérnek sem vagy alább való, mint amilyen végvári huszárnak voltál. He, he.. .

– Bolond időkben bolond tanácsra kell hallgatnom – feleli inkább magának, mint Truppaynak. De már adja is a parancsot kedvelt apródjainak: Vas Ferencnek és Torpay Györgynek: – A testőrség parancsnokait kéretem! Ti csomagoljatok, mert Tordára utazunk, országos gyűlésre!

Négyszáz lovassal és ugyanannyi gyalogtestőrrel érkezett Tordára, hol már a három nemzet képviselői, küldöttei várták, fölfegyverkezve, fölös számban. A véres kard láttán a nemesség és jobbágyaik, a székelyek és szászok is jöttek. Összesen vagy ötvenezren. Néhány nap alatt ennyien gyűltek össze.

– Ha Lajos királynak ekkora serege lett volna Mohácsnál, még most is te lennél a sajóládi perjel – dörmögi Truppay, s mi tagadás, alighanem igaza van.

– Elébb a románokat verjük ki, aztán a törököt – válaszolja, látszólag ügyet sem vetve a bolond szavára.

– Kendy Jánost küldd a románok ellen! A moldvai vajda öccsét, Istvánt már kiverték a székelyek...

– Legyen! De a budai pasa ellen magam megyek.

– Húszezer emberrel tolakodik felénk a Maros völgyében, testvérem. Az előhada már Dévánál van...

– Azt Török János tokánnyá aprítja.

– A Bálint fia? Már az is hozzád pártolt?

– Hát csak nem szolgálja a törökkel szövetkezett királynét. .. Kászon pasának pedig megüzentem, hogy Magyarországról nagy haddal támadják hátba, ha nem siet vissza Szegedre.

– Elhiszi? – vigyorog rá az öreg Truppay.

– El, testvérem, mert Varkócz Tamás és Perusith Gáspár már javában vívják a törökkel szövetkezett Petrovich gróf várdáit.

– S hogyan fogod mindezt kimagyarázni Szulimán császárnál? Megint a feleségére bízod a magyarázkodást? Az orosz pópa lányára? Az ismét temérdek pénzedbe kerül... – kacsint rá az öreg bolond cinkos mosollyal.

– Nagyobb érdeke Roxelane szultánának, hogy én életben maradjak, mint Ferdinánd királynak.

– Akkor mi már vissza is fordulhatnánk...

– Hogyisne, azért a budai pasa kapna selyemzsinórt. A látszatra mindig adni kell! Meg egy kis zsákmány sem árt. Kétezer lovat ejtett zsákmányul. Arab telivéreket a futó töröktől, s hegymászó tatár lovakat a fej veszetten menekülő vajdák seregeitől. A látszatra csakugyan adni kell...

FÖL KELL SZABADÍTANI A JOBBÁGYOKAT!

— Károly császár az Úrnak ebben a rohanó 1551 esztendejében március 6-án igen szép levelet írt Augsburgból. Nemcsak hozzájárul Erdély átvételéhez, hanem dicséri is az átadás iránti tárgyalásaimat. Tudja, hogy köt a Szapolyai Jánosnak tett ígéretem, s ezért János Zsigmondnak is méltányosságot ígér. Már csak a nagyanyjára, Bona Sforzára való tekintettel is, akinek a nyelvétől egész Európa retteg...

Kellemes ember a császár hadvezére, ez a Castaldo őrgróf. Megcsodálta a nyolclovas bíborhintómat, melyen első látogatásomat tettem nála. Módfelett örült, hogy a katonái elmaradt zsoldját kifizettem. Ilyen szedett-vedett

sereget még nem láttam. Igaz, én kértem Ferdinánd királyt, hogy spanyol és olasz csapatokat küldjön, mert a németeket nem állhatjuk. Hatezer katonát kértem. De Castaldo tábornok csupán háromezer – a gyengénél is silányabb felszerelésű – embert hozott. Német is van köztük, fölösen. Ismét írnom kell Ferdinándnak, hogy spanyol és olasz katonákat küldjön; a németek helyett is.

Hm. Különös nap ez a július 20-a. Ennél szerencsésebb konstellációt ritkán mutatott a horoszkópom: a legmagasabb egyházi és világi kitüntetéseket ígéri... De baljósabbat sem. Ma gonosz bolygók gyülekeznek fölöttem. Ítélethozatalra? Hm. Ezek a bolygók a legszörnyűbb halált ajándékozzák: az orgyilkosságot. Ma vagy Roxelane szultána kegyeit vesztettem el, vagy Ferdinánd király írta alá a halálos ítéletemet. De a végrehajtás idejét pontosan nem tudhatom. Hiszen ezek a baljós csillagok fülledt együttállásban maradnak december 17-ig. . . Majd meglátjuk, mit hoznak nekem.

Izabella maga és fia nevében tegnap lemondott Erdélyről és a Részekről. Ma Castaldóval együtt én is elkísérem őket a határra. A látszatra adni kell! Ennél több keserűséget senki se okozott nekem, mint ez a habókos özvegy. Pedig ha nem ármánykodik, még akár tíz évig is orruknál fogva vezethettem volna mind a Habsburgokat, mind Szulimánt, és a tanácsadóikat is. S lett volna időm Európa legerősebb hadseregével vonulni ellenük. Hiszen a pénz megvan, csupán a katonákat kell kiképezni és felszerelni...

Különös nap ez a július 20-a. Ma tíz esztendeje, hogy Faustus doktor elhunyt. Az aranykígyó emlékeztet rá, reggel is, este is.

Mind a három levél július 20-án íródott? Hm. Nézzük csak! III. Gyula pápa ezen a napon Rómában gondolt rám. Brévében biztosít, és kitüntetését helyezi kilátásba. Ez már a bíborosi kalap... Elértem a legmagasabb egyházi méltóságot. Ugyan mi szükségem van rá?

Ferdinánd király is rám gondolt? Kéri, hogy egyedül kormányozzam Erdélyt, mint fővajda. Hát eddig mit csináltam? Különböző címeken ugyan, de huszonkét év óta én kormányozom Magyarországot. Nemegyszer egész Európát... már amennyire a csillagok engedik...

S itt van Ferdinándnak még egy levele. Igaz, csupán másolatban, mert ennek a címzettje Castaldo őrgróf úr, kinek hét levelét július 20-án a király egyszerre válaszolta meg: „Remélem, a barát hű marad! Mindazonáltal meghagyjuk és parancsoljuk neked, hogyha alaposan észreveszed, hogy valamit tesz, ami nyilvánvalóan veszedelmünkre szolgálhat, ez esetben azt cselekszed vele, amit országunk és hű alattvalóink érdeke kíván. Ebbeli akaratunkat kötelességed végrehajtani." Hm. Ezek szerint a marchese ítélet nélkül megölethet. . . Ha akar... s ha tud...Csakugyan különös nap volt az

idei július 20-a, de nincs most idő a meditálásra. A ruméliai beglerbég, Szokoli Mehmed parancsot kapott, hogy a budai és a környékbeli pasákkal verje ki Castaldo tábornok seregeit, s foglalja el a tiszai részeket és Erdélyt. Milyen szerencse, hogy annak idején Junisz bég ajánlatára a keresztény Szokoli Mehmed beglerbég testvérét a szolgálatomba fogadtam. Ez a Szokolovich fiú azóta is kitűnő diplomatám. Majd ő megmagyarázza a bátyjának, hogy én hű vagyok a szultánhoz; csupán Petrovich az áruló: ő hívta be Ferdinánd seregeit. Ezzel időt nyerünk; az általános felkelésig. De ha azt akarjuk, hogy az egész nép velünk harcoljon, előbb a parasztoknak is teljes szabadságot kell adnunk.

Igen. Föl kell szabadítani a jobbágyokat! Országgyűlésen törvénybe iktatva. . . Azonnal!

– Hol van Pesty Gáspár? Hívjad, Vas Ferenc fiam, a titkár urat, gyorsan! Latinul kell diktálnom... De hol csavarog megint ez a Pesty? Na, végre! Ezerszer megmondtam, hogy legalább két titkár állandóan a kezem ügyében legyen. Vagytok elegen. S te vagy a mesterük. Osszátok be a szolgálatot egymás közt, becsülettel! Na, írjad!

„Királyi Felség... stb.

Ma érkezett egyik emberem Chanadinóból, és azt beszéli el, hogy a törökök a szultán nevében mindenütt mentességet ígérnek a parasztoknak; így el is érték, hogy a szerbek közül egyesek átpártoltak a törökhöz. A szerbek ily átpártolását látva, a mieinket is csábítgatni kezdik, hogy ily módon őket is magukhoz édesgessék. Az elnyomásba döntött emberek pedig könnyen hisznek az ilyesfajta beszédnek, még ha a szabadságot remélve a legnagyobb szolgaság jármát veszik is magukra. Erre az elpártolásra (ha történt ilyesmi) csak mi magunk adunk okot, mivel a parasztokat annyira elnyomjuk, hogy – kivéve azt, hogy feleségüket és gyermekeiket nem ragadjuk el tőlük – mindenfajta kegyetlenséget gyakorolunk rajtuk. Ezért, ha Felséged úgy látná, talán helyes lenne, ha Felséged is megnyerné a nép lelkét, kilátásba helyezve, hogy fel óhajtja őket szabadítani, és erről azonnal rendelkezést küldene az első futárral mindenfelé, hogy megtudják: Felségednek gondja lesz (ebben az ügyben) az összes Karokra és Rendekre; és hogy Istent is kiengeszteljük azzal, hogy így visszaadtuk a parasztok szabadságát."*

Hm. Elég gyorsan válaszolt Ferdinánd, már augusztus 21-én. „Meg vagyok győződve, hogy hűséged ezen buzgalma és gondoskodása az ország védelméről egyedül az irántunki hűségből s ragaszkodásból származik. Mi hűséged tanácsait s intéseit mindig szívesen hallgatjuk s nagyon becsüljük;

sőt, kívánjuk hűségedtől, hogy ezek iránt bennünket a jövőben is teljes szabadsággal s nyíltsággal figyelmeztessen."

Hm. Az is nagy szó, hogy a jobbágyok felszabadítását a királyném utasította el. Még semmi sem késő, bár az idő s a török egyaránt bennünket sürget: Becsét a beglerbég már elfoglalta.

– Mit mondasz, Ferenc fiam? Elesett Becskerek? Mutasd azt a galambpostát 1 Borzasztó! A parasztok nem védik a várainkat ... Sorra behódolnak a töröknek. A keresztény beglerbégnek, ki szabadságot ígér nekik... S miért ne hinnének neki, amikor Szokoli Mehmed maga is parasztnyomorból pártolt át a törökhöz. A jobbágysorból... S most az egész Rumélia beglerbégje...

– Írjad, Pesty fiam, Castaldo tábornok úrnak! „Méltóságos Uram stb.

Urunk ő királyi Felségének írt levelem másolatát megküldöm Méltóságodnak. Kérem tehát Méltóságodat, hogy ebben az értelemben parasztjaink szabadságának helyreállításáról Nádasdy úrral együtt Méltóságod is kegyeskedjék a királynak írni stb. **

* A levél latin nyelvű eredetijét 1. Dr. Károlyi Árpád: Fráter György levelezése. Bp. 1881. 315. oldal; CCIII. (Vida Tamás fordítása.)

** fi Uo. 300. old,; CXCni. (Vida Tamás fordítása.)

Kelt Vízaknán, az Úr 15 51. esztendeje szeptember havának 24. napján. Méltóságodnak odaadó híve György barát, váradí püspök. – Joannes Baptista Castaldo őméltóságának stb."

– Mellékeld a levélhez Ferdinánd királyhoz intézett augusztus 10-i soraink másolatát! Te meg, Ferenc fiam adj egy kis fenyővizet! Nagyon felizgatott Becskerek elvesztése. Mondd csak! Alaposan átnézted a postát? A szeptember 7-én Alvinc-ról írt levelemre még nem kaptunk választ Rómából?

– Amiben a bíbornoki Kollégiumtól kért segítséget a török ellen főméltóságod?

– Igen-igen, Ferenc fiam, arra várom a választ, nagyon. Ha valamennyi bíboros szent háborút hirdetne, nem kellene ezt a tízezer aranyat Konstantinápolyba küldenem. Ezt is fegyverre költhetnénk...

A rácok Lippát is átadták! Most a beglerbég Temesvárt támadja. Na, Losonczy Istvánt szép szóval ugyan nem veszi meg. Ágyú kell ahhoz, sok, amiben a beglerbég híján van.

Megjött a király parancsára Felső-Magyarországból Sforza-Pallavicini őrgróf is. Hatezer emberrel. Van közte spanyol, olasz, sajnos német is nem kevés. Ezekkel a beglerbég aligha verhető ki...

Elő a véres karddal, fiam! Vágtasson egy-egy előkelő lovastiszt községről községre, kezében a kivont véres karddal és lándzsával; a község elöljárói pedig kiáltsák: – Jön az ellenség! Talpra! Fogjon fegyvert mindenki!

– A székelyek az összes hágókat megszállták, nagyuram. Azokon se román, se tatár se török nem szivárog be.

– Jól van, Perusith Gáspár. Akkor mi visszavesszük Lippát Ulomán pasától.

– Fegyverrel vagy szép szóval, nagyuram?

– Mind a kettővel, Gáspár fiam, mert a látszatra adni kell. Én Erdélyben s a Részeken Szulimán kormányzója vagyok, de Ferdinánd király fővajdája és helytartója is. A törökkel egymagunk nem bírunk el. Ezért továbbhitegetjük addig, míglen egész Európát ellene vonultathatjuk.

„Itt, a kenyérmezei táborban látom, hogy mily nagy szükségünk van császári Felséged segélyére. Könyörögve kérem, mihamarabb küldjön az Afrikát járt hős spanyoljaiból még néhány ezret!"- Leírtad, Pesty fiam? Tehát a szokott külcím: V. Károly császár őfelségének. Az Ür 1551 évének október havában a tizenkettedik napon.

– Mik ezek az ágyúlövések? Kire lövet Castaldo őrgróf úr, Ferenc fiam? Nézz csak utána!

– A király követeit üdvözlik, de azt is mondják, hogy eminenciád tiszteletére szólnak az ágyúk. Nagy deputáció közeledik a sátrunkhoz. Az őrgróf úr vezeti. Két főpapi öltözékű ember lila bársonypárnán egy kalpagot hoz...

– Közel vannak már? Szeretném befejezni a levelet! Meg kell köszönnöm Szokoli Mehmed beglerbégnek, hogy elvonult Temesvár alól.

– Igyekezzék, eminenciád, mert már áthaladtak táborunk őrségén!

– Készen vagyok, Ferenc fiam. Vidd ezt a levelet Szokolo-vich követ úr sátrába! Gyorsan, gyorsan, fiacskám!

„Castaldo táborában az ágyúk még mindig dörögnek. Milyen nevetségesek ezek a ceremóniák. Esztergom érseke vagyok, de székhelyemen, a bazilika tetején müezzin énekel. Róma bíborosa vagyok, s a török szultán hűbéres adófizetője. Erdély fővajdája vagyok, de a fejemet Magyarország királya egy spanyol generális kezére adta...

Hangzanak a dikciók. Egyik a másik után. A négyszögbe állított seregek vivátoznak. A spanyolok, olaszok, németek is; de leginkább az a hatvanezer, ki hívó szavamra igyekezett ide. Fehér csuhás remetéjüket most bíborköntösben, bíbornoki kalapban láthatják.

Talán ebben a méltóságban majd többet tehetek ezért a vivátozó hatvanezerért, meg a többi millióért..."

Nem ment könnyen Lippa visszavétele. Ulomán pasa csak december ötödikén hagyta el a várat. A seregek téli elhelyezése is sok disputát váltott ki. Tulajdonképpen ez a szófecsérlés fárasztott, s nem a hadra kelt sereg vezetése. Pedig jövőre Ferdinánd békéje is véget ér. Ezt mindenáron meg kell hosz-szabbítani a törökkel. Legalább hét évre.

Csak ezek a fejfájásaim szűnnének már! Meg ezek a buta álmaim, melyek összefolynak a nappalokkal. De az álmok a nappaloknál is kínzóbbak. Bár Alvincon lennénk már! Ott majd kipihenem magam.

– Szörnyű ez a folyvást erősödő égiháború. Ilyen mennykőcsapkodásban amúgy sem tudnék dolgozni – mormogja, és végigdől az intarziákkal ékített velencei ágyon.

Egy ideig gondolat nélkül szemléli a mestergerendák cirádáit, aztán a lobogó gyertyák fénye miatt lehunyja pilláit, s bár a vihar és az égiháború most kezd csak igazán tombolni, hamarosan abba a féléber álomba süpped, melyben szerzeteskora óta tölti azt az öt-hat órát, mely napirendjéből a pihenésre jut. Kapcsolata ilyenkor sem szűnik meg teljesen a külvilággal.

Most is tisztán hallja az égzengést. Belső látásában még a villámokat is látja, s ezek váltakozó fényében újabb és újabb képeket.

Valaki vagy valami sziszegve beszél hozzá, s ennek szavát igyekszik emlékezetébe vésni, hogy reggelre ébredve visszaemlékezhessen rá. A hangfoszlányok az asztal felől jönnek.

Felül, hogy jobban figyelhessen.

A két sárkány gyertyáinak imbolygó fényében ott ágaskodik asztalán a kígyó. Az aranykígyó. Feje előrelendült. Gyémántszemei élettől villognak, s a szájában sziszegő nyelve emberi szavakat formál:

– Ha becsültél volna, zsámolyod előtt térdelne a világ. De hűtlen lettél hozzám, ezért elhagylak. Hatalmam azoké, akik nem ismernek más eszményt kívülem.

Iszonyatos mennydörgés rázza a kastélyt, s a kígyó élettelenül zuhan az asztalra.

A függönyök nehéz drapériái szétvágódnak. A rázkódástól fellazult ablakszárnyak csörömpölve tárnak utat a szélnek, mely most már a szobában is viharként tombol, elsőül a gyertyá k lángját oltva ki. A felhőkárpitok is szétnyílnak, s a telehold ezüst fénybe borítja a szobát, melynek közepén, az asztal előtt fekete taláros alak áll.

A bíboros kövükén mered a jelenségre, amely féloldalt lépve közelít felé, s így arcát ismerősre mossa a holdfény.

– Testvérem, Johannes Georgius Faustus doktor! – kiáltja a bíboros.

– Salve, testvérem, Georgius Utissenovich! – hangzik a válasz.

– Salve! – rebegi a bíboros.

– Búcsúzni jöttem, Fráter Georgius. Késve, mert a kötésünk huszonöt esztendeje már augusztus 29-én lejárt, de azok a hatalmak, akik a mohácsi csata napján engem hozzád küldtek, úgy vélték, nem hagyod cserben az Aranykígyót... Nos, ő már közölte veled döntését... Talán már te is ráj öttel, hová utazik. ..

– Madridba – hörgi a bíboros.

– Igen, jó ideig az arany és vele a világhatalom székhelye Madrid lesz, Fráter Georgius...

– Ameddig a spanyolok nem ismernek más eszményt kívüle... – suttogja a bíboros.

– Most már megtanultad az Aranykígyó törvényét...

– Igen, megtanultam az elmúlt huszonöt év alatt – suttogja a bíboros inkább csak magának –, az arany mindenkit lealjasít, mert hatalomvágyat szül, s ez gyűlölködést és rabszolgaságot teremt.

– Én is erre a következtetésre jutottam, tíz évvel ezelőtt. .. Fráter Georgius, s azzal lejárt a kontraktusom is...

– Tudok róla, testvérem, Johannes Georgius. Wagner megírta Württembergből, s azt is, hogy milyen szörnyű éjszaka volt az...

– Akkor is ilyen szörnyűséges táncban viháncoltak az elemi lények...

– Minden a Kozmosz törvényei szerint táncol – tanította Raymundus Lullus –, válaszolja a bíboros tiszta mosollyal.

– A te időd is lejárt a Kozmosz törvényei szerint, Fráter Georgius, de mindketten visszatérünk és tovább élünk milliónyi emberben, akik majd a nyomunkba lépnek. Mert neked lett igazad: a vas mégis erősebb az aranynál, a munka a holt kincsnél .., Salve, Fráter Georgius!

OMNIBUS MORIENDUM EST

Amikor fölocsúdik, a padlón hever. Gyilkosai még mindig döfködik. Már nem kérdi tőlük: – Mi rosszat tettem? – Már tudja: a parasztok fölszabadítását követelte, Dózsa György korai útját járta... s ez több, mint bűn, ez megbocsáthatatlan hiba volt... Még látja, hogy Vas Ferenc kivont karddal ront a gyilkosokra, kik hűséges apródját hét tőrdöféssel sebesítik. Aztán nem lát többé semmit. Csupán érzi még, hogy valaki föléje hajol, lihegve, s levágja a jobb fülét, melyről az a hír járta, hogy születése óta szőrös és csontból van.

Mercada solymármester úr György barát fülével Ferdinánd király őfelségét ajándékozta meg. Az alvinci kastély őrizetére rendelt Lopez kapitány

György barát kincseit – mik Dárius királyéval vetekedtek – Madridba vitte. Parancsnokának mindössze hatezer forintnyi értéket hagyott. De az üres tarsollyal érkezett Castaldo őrgróf úr sem maradt hoppon. A szamosújvári és váradi palotákból harácsolt kincseket Erdélyországból menekültekor ötven társzekéren szállíttatta el.

Vas Ferenc apród életben maradt. Amikor fölocsúdott, levánszorgott a faluba, hol a parasztok fölápolták. Gyógyulása jó két hónapba került. Akkor vitt hírt a gyulafehérvári barátoknak, akik eljöttek a bíborosérsek tetemméért, mely még mindig
a szobájában hevert. A kolostorukban illő kegyelettel ravatalozták fel, majd Szent Mihály templomában örök nyugalomra helyezték. Sírkövére intő szavakat véstek: „Omnibus morien-dum est."*

Izabella királyné a bíbornok vérfoltos ruhájából vagy lába körméből kért ereklyét, s még ezt írta Castaldo őrgrófnak: „... Istennek hála, hogy pápává nem lett!"

Sforza-Pallavicini őrgróf török fogságba került, ahol megöklözték és megvesszőzték; Ferrari Márkot Olaszországban más gonosztette miatt fölakasztották; Mercada egy veszekedésben jobb kezét vesztette, s utóbb egy vadkan ölte meg; Scaramuzzát fellázadt katonái darabokra vagdalták, és Moninót Piemontban lefejezték.

III. Gyula pápának új bíborosa gyilkosait és azok felbujtóit egyházi átok alá kellett volna helyeznie. Ehelyett megvárta, míg Ferdinánd király a tanúkat – György barát ellenségeit! – összegyűjti. A szentatya még így is „nem a legnagyobb nehézségek nélkül", csak V. Károly császár közbenjárására 1555. február 11-én hozta meg ítéletét:

„ A véres tett rossz szándék nélkül Ferdinánd király parancsára, a kereszténység üdvére történt."

* Mindenki halandó.

Tinódi Sebestyén, a jobbágy lantos kortárs így emlékezik György barátra:

Vaj mely csodálatos vala bölcsessége,
Ő minden dolgában, nagy esze, elméje
Ha akarta, császár király szemét bekötötte,
A mint ö szerette, mindkettőt úgy viselte.
Igen nagyot használt bizony ez országnak!
Benne vala (pajzsa) népnek megmaradásának.

TARTALOM

ÖRÖKKÉ ÉL, AKI A NÉP AJKÁN ÉL
ERDÉLYBEN JEGYEZTÉK FEL...
FRÁTER GYÖRGY HITVALLÁSA FERDINÁND KIRÁLY ÜZENETE
A BÍBOROS LAKOMÁJA KÜLÖNÖS ÉJSZAKA VOLT 1551 DECEMBER 17-ÉN TÖRTÉNT
DA CAPO AL FINE...
KAMICSÁC VÁRÁBAN
ISTEN SZOLGÁI
BÖLÉNYEK
VAJDA-HUNYAD VÁRA
CORVIN JÁNOS ZÁSZLÓTARTÓJA
SZENT MÁRK KÖZTÁRSASÁGA
GRITTIÉK ÓHAJA
MINDIG LESZNEK ÜSTÖKÖSÖK
A KARBUNKULUS SZEMŰ ASSZONY FÖLESKÜDVE A SZAPOLYAIAKNAK...
AZ ILLÚZIÓK IS HALANDÓK
A MARTINUSEVICH-ÁTOK
A FÉNYHORDOZÖ
A SAJÓLÁDI REMETE
A KRAKKÓI JAGELLÓ UNIVERZITÁSON
EGYETLEN MÉCSES LÁNGJÁVAL...
ÍGY JUTOTT NÉMET KÉZRE A HUNYADIAK VAGYONA
A PÁLOSOK FEJEDELME
A WORMSI BIRODALMI GYŰLÉS
MINDEN ELLENSÉG TÉRDRE KÉNYSZERÍTHETŐ
GYÖRGY BARÁT
A NÉP KEZÉBE MÉG A TÖRÖK ELLEN SEM ADTAK FEGYVERT
DOKTOR FAUSTUS
MIT AZ ISTENEK RÁADÁSUL JUTTATTAK...
JÁNOS KIRÁLY ÁRNYÉKA
A BÁBJÁTÉKOS
A HATALOM MEGTARTÁSA
ROGGENDORF TÁBORNOK ELSŐ BUDAI OSTROMA
LODOVICO GRITTI
NAGYVÁRAD PÜSPÖKE, MAGYARORSZÁG FÖKINCSTÁRNOKA

MIÉRT KÖTÖTTEK BÉKÉT NAGYVÁRADON?
I. JÁNOS KIRÁLY VÉGRENDELETE
HABSBURG FERDINÁND HARMADSZOR OSTROMOLTATJA BUDÁT MAGYARORSZÁG HÁROM RÉSZRE SZAKAD
A MAGYAR JÖVŐ MINDEN GONDJÁVAL TERHELTEN
JÁNOS ZSIGMOND ERDÉLY FEJEDELME
A HABSBURGOK KIRÁLYSÁGA A KISEBBIK ROSSZ?
FÖL KELL SZABADÍTANI A JOBBÁGYOKAT!
OMNIBUS MORIENDUM EST

KIADJA A GONDOLAT, A TIT KIADÓJA
FELELŐS KIADÓ A GONDOLAT KIADÓ IGAZGATÓJA
FELELŐS SZERKESZTŐ: SZAMOSI IVÁNNÉ
MŰSZAKI VEZETŐ: KÁLMÁN EMIL
MŰSZAKI SZERKESZTŐ: DEÁK GYULÁNÉ
A BORÍTÓ ÉS KÖTÉSTERV KONDOR LAJOS MUNKÁJA
MEGJELENT 15 000 PÉLDÁNYBAN,
34,5 (A/5) ÍV + 16 LAP MELLÉKLET TERJEDELEMBEN
EZ A KÖNYV AZ MSZ 5601-59 ÉS 5602-55 SZABVÁNYOK SZERINT KÉSZÜLT
A 75 EVES KOSSUTH NYOMDÁBAN -70.0536